

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Yalçın Küçük TEKELİYET

ANSİKLOPEDİ

BİRİNCİ CİLT

Y A L  I N

K Ü  Ü K

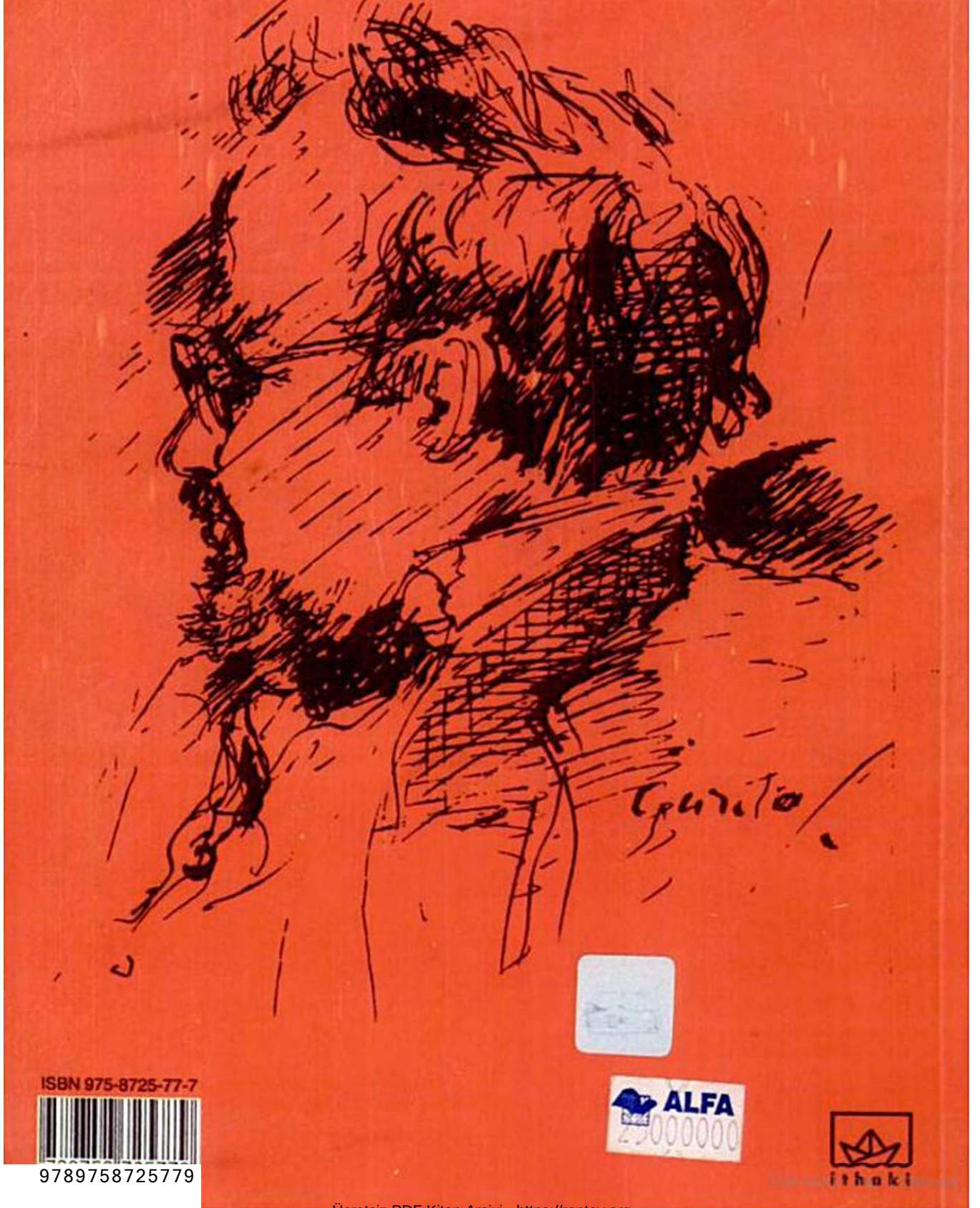
TEKELİYET

1

Telit hakiki küteryal

YALÇIN KÜÇÜK

İthaki Yayınları - 228

Tarih Toplum Kuram - 11

ISBN 975-8725-77-7

Yalçın Küçük Tekeliyet

1. Baskı İstanbul, 2003

Yayına Hazırlayan: Ahmet Öz

© Yalçın Küçük, 2003

© İthaki, 2003 Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

Yayın Koordinatörü: Füsun Taş

Kapak: Ömer Ülkenciler

Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: Yeşim Ercan

Kapak ve iç Baskı: Kitap Matbaacılık

Cilt: Fatih Mücellit

İthaki Yayınları

Mühürdar Cad. İtter Ertüzün Sok. 4/6 81300 Kadıköy İstanbul

Tel: (0216) 330 93 08 - 348 36 97 Faks: 0 216 449 98 34

<http://www.ithaki.com.tr>

ithaki@ithaki.com.tr

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ CİLT İÇİN ÖNSÖZ : 7

BİRİNCİ KİTAP: TEORİ : 23

BİRİNCİ BÖLÜM: ORTA ÇAĞ : 25

Yeni Feodalite mi? 38

Korku ve Şiddet 86

Ölüsever ve İğreti 165

İKİNCİ KİTAP: PRATİK - 209

BİRİNCİ BÖLÜM: BİR KIBRIS TARİHİ : 211

Kıbrıs'ın Fethi: Nasi 216

Kıbrıs'ın Terki: Disraeli 229

Kıbrıs'ın Paylaşılması: Kissinger 241

"Türk" Cephesinde 261

Birinci Bölüme Ek: Muhtasar Hürriyet Tarihi 280

Sedat Simavi'nin Tekzibi 283

Aydın Doğan Vakası 285

Hikaye-i Hüda-i 291

Birinci Bölüme Ek Belge 298

İKİNCİ BÖLÜM: PARALEL İSİMLER : 299

İkinci Bölüme Ek: Kaynak Mezar Taşları 329

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BİR KOMPLO TEORİSİ : 339

Hegemonya ve İsmet Paşa 340

Hürriyet Partisi ve MBK 344

TİP Yıkıcılığı 349

İki Toplu idam 355

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: DEVALÜASYON YASASI : 359

Altı Devalüasyon ve Altı Rejim 362

1994 382

Devalüasyon ve Anti-Restorasyon 390

BEŞİNCİ BÖLÜM: DESELEKSİYON : 409

Hem Bayezid Hem Cem 415

Şeyhler ve Sabetayistler 427

Payidar ve Paydar 444

Sabetayist Üniversitede 448

Besinci Bölüme Ek Belgeler 456

ALTINCI BÖLÜM: GİZLİ DİNLİ YAŞAM : 459

Altıncı Bölüme Ek: Kripto .467

Namaz 469

Dua 476

Zina 477

Altıncı Bölüme Ek Belgeler 1: Avşar ve Ulya 492

Altıncı Bölüme Ek Belgeler 2 493

AD-DİZİN : 495

KONU-DİZİN : 511

KATKI 1: KORSAKOFLAR VE TEKELİYET : 57

KATKI 2: PİRUS VE PÜNİK SAVAŞLARI 81

KATKI 3: KORKU VE ÖZEL POLİS 102

Korumaya Alınanlar 107

Özel GG 110

KATKI 4: LOJMAN MI SEPERASYON MU? 128

KATKI 5: KAÇAK KÖLELER 194

TİT'ler ve Esirler 195

Esir Çocuklar 201

KATKI 6: TMT ÜZERİNE İKİ KAYNAK 273

KATKI 7: DÖRT TEMMUZ TEZLERİ 356

KATKI 8: SABETAYİZM VE EMPERYALİZM 368

KATKI 9: MUHTASAR ERDAL İNÖNÜ TARİHİ : 386

BİRİNCİ CİLT İÇİN ÖNSÖZ

Bu, "**tekeliyet**", bir söz değil, kavramdır. "*Cumhuriyet*" veya "*devlet*" yerine öneriyorum. " *Türkiye Cumhuriyeti Devleti* yanlış, "*Bab-ı Ali Kapısı*" benzeri bir yanlış ve dolayısıyla tekrarı yansıtıyor; çünkü, "*cumhuriyet*" sözcüğü "*devlet*" anlamındadır. Siyaset felsefesinde birbirinin yerine kullanıldığını biliyoruz ve şimdi, "*cumhuriyet*", **tekeliyettir**. Öyle kullanmalıyız, teorik kaynak ve analizi kitapta var.

Bir kitap yazmayı planlıyordum, sonra ansiklopedi yazmakta olduğumu fark ettim.

Bir cilt yazdığımı sanıyordum, baskıya hazırlarken iki cilt yazmış olduğumu anladık. Hazırlıklarım, şu anda, yaklaşık beş cilde işaret ediyor; zaman içinde okuyucuma ulaştırabilmeyi planlıyorum.

Her cilt iki kitaptan meydana geliyor ve birisi "*teori*", diğeri "*pratik*" adlarını taşıyor. Teori kitabı, teoriktir.

Sadece "**teke/iyef**" değil, "**teke/okrasi**" de yeni bir kavramdır ve "**demokrasi**" yerine sunuyorum. Artık "**demokrasi**" kategorisi ile düşünmek, düşünmeye başlarken bir ikiyüzlülüğü kabul etmek anlamındadır.

Bu, "**tekelokrasi**", ikinci cildin teori kitabının ilk bölümünü oluşturuyor.

Başka dillerden alınan ödünç sözcüklere kendi eklerini ilave etmeye bilim dilinde rastlıyoruz, Batı dillerinden "**plan**" sözcüğünü, Rusça'da "**planirovayt**" yapıyorlar ve Rusça "**sovyet**", savyetokuyoruz, sözcüğünden ise "**sovietization**" konstrüksiyonu bilinmektedir. Ben ekleri ödünç almak zorunda kalıyorum; aslında iki ek de asimile edilmiş durumdadır.

Okumak, yeniden okumaktır.

Burada, **Machiavelli, Bodin, Hobbes, Montesquieu**'yü yeniden okuyoruz; hiç birinde "**demokrasi**" yoktur. Bu arada okunmayanları da okuyoruz, Montesquieu'nün *Lettres Persanegı* hâlâ harikadır; Fransa'nın despotik olduğunu söylemek için Doğu'yu öne sürüyordu ve "**oryantal despotizmi**" kategorisinin kaynaklarından birisi olarak kaydediyoruz. Sadece Montesquieu mü, **Althusser**'in ihmal edilmiş *Machiavelli ve Montesquieu etütleri* gerçekten mükemmeldir; kısa, yalnız kısa çalışmalarla da büyük derinlikler keşfedilebiliyor.

11 Eylül Saldırısı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin Afganistan ve Irak işgallerinin en önemli sonucu, **New York'taki Abide-i Hürriyet'in denizin dibine inmesidir**. Bu heykelin, Abide-i Hürriyet, sulara gömülmesi Tekeliyet'in talihidir; okunması ve anlaşılmasını kolaylaştıracaktır, bu anlamda not ediyorum. Sovyet sosyalizminin kendi içinde çöküşü ile hiç hak etmediği bir prestij kazanan ve hatta kazanılmamış bir zaferle taçlanan demokrasinin bu kadar hızla prestij kaybedeceğini hiç tahmin edemedik. **Bush'a ve Sharon'a borcumuz büyüktür. "Demokrasi, tarihte sanıldığından çok daha kısa ömürlü ve her zaman kaygan, tarifi aşırı eklektik idi, artık kaybolmuş ve tarihin derinliklerine çökmüştür.** Fakat bu çöküş ve kayıp, siyaset felsefesinin kurucularının da anlaşılmasını kolaylaştırmaktan öte, **falsifikasyonlarına son verebilecektir, öyle umut ediyorum.**

Bunlar arasında, filozof **Hannah Arendt'e** katılıyorum, **burjuva devleti en iyi anlayıp yazan Hobbes olmuştur; Carl Schmitt'i ise, Hobbes'a en iyi kılavuz sayabiliriz.** Hobbes'un *Leviathari*" **tekelokrasi** için de uygun bir okumadır, tavsiye edebiliyorum.

Bu çalışma, " *Tekeliyet*", ile birlikte, devlet ve özel, Türkiye üniversiter sisteminin de, bir bütün olarak, denizin dibine çökeceğini tahmin ve daha doğrusu temenni ediyorum. **Otuz yıllık iç savaşta, artık kendisi olmaktan çıkan üç kurumdan diğer ikisi basın ve yargı, birisi de üniversitedir.** Öğrencisi sürüleştirmiştir, "*sürü*", umut ediyorum, üçüncü cildin teori kitabının bölümlerinden birisinin başlığı olabilecektir, bunun faktörleri arasındaysa üniversite müderrisleri en başta bir yerdedir. Yalnız "*bozmak için bozulmak gerekir* teoremimizin burada da işlediğini teşhis edebiliyoruz, çünkü, sadece cahiller, sürü imal edebilirler ve dolayısıyla, **profesörlerin öğrencilerinden daha cahil oldukları bir yüksek aşamadayız.** Bu, fonksiyon olarak kaçınılmazdır, sürü imal ederken bilgin olmak ve kalmak imkansızdır ve ayrıca uzun iç savaşta profesörler cehalete çok teşne idiler. Artık **kadınları pazarlamacılara, güzelleri piar'cılara ve erkekleri mübaşirlere benziyorlar; canlıların, fonksiyonlarına uymaları yollu Darwinist teoremi burada da görüyoruz.**

Üniversite müderrislerinin bunların hiç birinden haberleri olmadıklarından eminim. **Darülfünun profesörlerini arıyoruz.**

Her iki kampta da, soğuk savaş döneminde yazılan kitapları unutmakla fazla bir kaybımızın olacağını sanmıyorum; propagandist yaklaşım, analiz ve yeni bilgi üretmeyi gölgeliyordu, iki savaş arasında ve hatta, XX. Yüzyıla dönüş kesitinde yazılanları ise bugün daha çok ve ciddiyetle okumak durumundayız. Neden mi, "**tekeliyet**" bir düzen ise, bu düzenin yönetimine "**tekelokrasi** diyorsak, bu "*sürü*" üzerinedir ve sürüleştirmek bir süreçtir ve korku, bunun zembereğidir.

EK BİLGİ (KŞ)

Kaynak: Vikipedi

Thomas Hobbes

Thomas Hobbes, (5 Nisan 1588 - 4 Aralık 1679) **İngiliz felsefecisidir. 1651 tarihli Leviathan adlı çalışması, batı siyaset felsefesinin izleyeceği yolu çizmiş ve başucu eseri olmuştur.**

Bugün bir siyaset felsefecisi olarak tanınsa da, tarih, geometri, etik, genel felsefe gibi pek çok alanla ilgilenmiştir.

Yaşamı, Düşüncesi ve Eserleri

Thomas Hobbes, var olan her şeyin fizik madde olduğunu ve her şeyin maddenin hareketiyle açıklanabileceğini öne sürmüştür.

Belli bir sınıfa alınması güç olan bir filozof Thomas Hobbes, Locke, Berkeley ve Hume türünden bir empiriktir ve onlara benzemeksizin matematik yöntemin hayranıdır. Yalnız salt matematikte değil, onun uygulamalarıyla da ilgilenmiştir. Genelde Bacon'dan çok, Galilei'den esinlenmiştir.

Hobbes, 15 yaşındayken Oxford'a gitmiş ve orada skolastik mantık ve Aristoteles felsefesi öğrenmiştir.

22 yaşındayken Lord Hardwick'in eğiticiisi olmuş, ve 1610 yılında onunla büyük bir gezi yapmıştır. Çok etkilendiği Galilei ve Kepler üzerinde çalışmaya başlaması da bu tarihlere rastlamaktadır.

İtalya'da, Galilei'yi ziyaret etmiş, sonra İngiltere'ye dönmüştür.

Uzun parlamento 1640'da toplandığı ve Laud'la Strafford Londra Kulesi'ne hapsedildiğinde Hobbes dehşete kapılıp Fransa'ya kaçmış ve 11 yıl boyunca dönmemiştir.

Bir süre için (1646-1648) Hobbes, geleceğin II. Charles'ına matematik öğretmiştir. Bununla birlikte Leviathan'ı yayımlanınca (1651), kitabın etkisi ani ve büyük olmuştur. Yapıtın rasyonalist ve seküler ruhu mültecilerin çoğunun canını sıkmış ve hem Anglikanları hem de Fransız Katoliklerini sinirlendirmiştir. Bu yüzden başka tercihi olmayan Hobbes gizlice Londra'ya kaçmış ve korunma için İngiliz Hükümetine başvurmuştur. Orada Cromwell'e boyun eğmiş ve her türlü siyasal çalışmadan kaçınmıştır.

Boş zamanlarını doldurmak için, 84 yaşında, Latince ve nazım olarak kendi yaşam öyküsünü kaleme almıştır. 87 yaşında, Homeros çevrisini yayımlamıştır.

Thomas Hobbes felsefede materyalizmi, etikte haz ahlakını, siyasette monarşi yi benimseyen İngiliz filozoftur. En tanınmış eseri " Leviathan " dır. **Leviathan, Tevrat 'ta geçen bir canavarın adıdır ve Hobbes'ta herşeye egemen olan devletin**

simgesidir.

Francis Bacon'ın ampirizm inden etkilenen Hobbes'a göre dünya mekanik hareket yasaları tarafından yönetilen cisimlerin bütünüdür. İnsan ve hayvan bu bütünün bir parçasıdır. Onların fiziksel ve ruhsal yaşamları da tümüyle mekanik hareket yasalarına bağlıdır. Bu bakımdan dünyada ruh, melek, tanrı diye bir şey yoktur. Bunlar imgelemin ürünüdür.

Hobbes'a göre **evrende töz (cevher) olarak yalnızca madde vardır.** Felsefenin konusunu bu madde ve maddenin biçim almış bir durumu olan cisimler oluşturur. Cisimler de ancak gözlem ve deney yoluyla incelenir. **Maddenin dışında kalanlar - tanrı, ruh gibi- ise; ilahiyata ait inanç konularıdır.**

Bu nedenle despotizm ile korkuyu birbirinden ayrılmaz olarak analiz eden **Montesquieu**'ye hep bakmak zorundayız. **Tekeliyet**, ayrılmaz bir biçimde **despotik**'tir. Fakat bu kadar mı, nasıl **halk gidip yerine yurttaş geldiyse ve şimdi de yurttaş, yerini sürü'ye bırakıyorsa, Kafka** ve **Muxley**'yi hiç unutamayız; **sürü'nün ve sürüleşmenin büyük habercisidirler**. Sovyet düzeninin, Huxley'yi, sosyalizmin karşısına koyma çabalarını bozamamış olması ve Kafka'ya uzak kalması, büyük talihsizliğimizdir.

Daha büyükleri de var. **Lenin** olmasa, **Sovyet Devrimi'nin olmayacağı kesindir** ve kendi içinden, "*yarattığı yeni insanların inançsızlığı ile yıkılsa da, kurulması büyük şarkıdır*". Bu ise, son çözümlemede, **Lenin'in politik dehasının verimidir, emekçi sınıfların iktidarı için sonsuz hırsının ürünü de diyebiliriz**; yalnız dâhiyane olsa da politik olan, bir daraltmadır, bu nedenle Lenin'in beslendiği bütün kaynakları daralttığını tespit zamanı gelmiş olmaktadır. **Marx'ı da daralttığı kesindir, fakat Marx'ın kapalı sistemini açarak sağladığı genişleme ile bunu telafi ettiğini biliyoruz**. **Hobson**'da ise, bunu, çıplak olarak görüyoruz. Kuşkusuz biz görüyoruz; görüş genel olmayabilir, çünkü, daralma, bazen de görmemek anlamındadır.

Hobson'un Imperialism'i, 1902 tarihlidir; **hem parlamentarizmin bittiğini ve hem de insanın sürüleşmeye başladığını haber veriyordu, Lenin, bunları görmüyordu**. Sadece, gelişmenin, dünya ölçüsünde çelişkileri artırıp artırmayacağına ve bunun devletler arasında zıtlıklara yol açıp açmayacağına bakıyordu; çünkü, **Lenin'e göre devrim, sivrilmiş çelişkinin ucundadır**.

Güzel, ancak insan hem eklemlidir ve hem de eklemlerini kilitleyebilendir; makine ise eklemleri çözüyordu ve bu insanın başının üzerinde duramaması anlamına da geliyordu. Bunu görenler var ve ekonomik ünitelerin büyümesiyle, "*teke!*" diyoruz, **ulusal-siyasal kararların parlamentolardan bürolara kaydığını tespit edenler de çıkıyordu; bu, demokrasinin sonunu teşhis etmek, demektir**. Birinci Savaş'tan önce ve hemen sonra, siyaset bilimi, bu teşhislerle yüklüdür.

Bir paradoks ile karşılaşıyoruz; **siyaset felsefesinin demokratizmin sona erdiğini gördüğü bir zamanda, sosyalistler, "biz gerçek demokratız" tekerlemesiyle sahneye hakimdiler** ve bu, demokrasinin sonunu tahlil edenler için bir hayalin gerçek sayılması safsatası idi. Bittiğine inandıklarının gerçek savunucusu olanlara yaklaşıyorlardı ve ayrıca sınıfsal nedenleri var; dolayısıyla, **demokratizmi reddedenlerin hepsi sağa gitmek zorunda kaldılar ve gitmeyenleri de, sol öyle sayıyordu**.

Nazizme gidenleri bile var; bugün siyaset felsefesine dönüş yapan **Schmitt** bunlardan birisidir ve hem sol ve daha az sağ düşünce tarafından yeniden incelenmektedir.

Tekeliyet'te sağ sayılıp okunmaz olanları yeniden okuma listesine alıyorum.

Bu üslup önceki çalışmalarım da var.

Lenin ve Marx'la polemikler yapıyorum.

Artık gereklidir. Yolumuzun, böylece açılacağına kesinlikle inanıyorum.

Daha önceki çalışmalarım da "*metin-içiek* dediklerimize, artık "*katkı* diyoruz, bugün dünyada pek çok bilimsel kitapta yapılmaktadır ve buna, yeni bir kitap türü diyoruz. Tekeliyet'te dozajı artırıyoruz; bunlarla geçmiş ve gelecek ile bağlar kuruyorum. Ayrıca, "*standart*" bilgileri içermesine özen gösteriyorum; ansiklopedi yazımında esastır. Ayrıca bilgi boşluklarına da dikkat ediyorum, doldurmaya çalışıyorum; ansiklopedicilik de budur.

Her cildin "*Pratik*" kitabı, bu anlamda, ansiklopedik bir nitelik taşıyor; birinci ciltte, "*Bir Kıbrıs Tarihi*" ve "*Bir Komplote Teorisi*" bölümlerini özellikle tavsiye ediyorum, ikinci Ciltte, "*Ampul Meselesi*" bölümü de özel ilgiye değer, öyle düşünüyorum. "*Urfa'da Kripto-Yahudiler*" ve "*Kürt Yahudileri Etüdüne Başlangıç*" da ikinci cilttedir. **Bunların hepsi, tarih ve coğrafyamıza, şimdiye kadar bakılmamış açılardan bakıyor** ve bu anlamda, ansiklopedik olmaktan çok uzaktır. Büyük tartışmalar açacağından hiç kuşku duymuyorum. "**Devalüasyon Yasası**" da bunlar arasındadır.

EK BİLGİ (KŞ)

Author: Hobson, John A.

Title: Imperialism: A Study

Publisher: James Pott and Co.

Location: New York

Edin: 1902

First published: 1902

Preface

Introductory Nationalism and Imperialism

Part I The Economics of Imperialism

II The Measure of Imperialism

II.II The Commercial Value of Imperialism

I.III Imperialism as an Outlet for Population

I.IV Economic Parasites of Imperialism

I.V Imperialism Based on Protection

I.VI The Economic Taproot of Imperialism

I.VII Imperialist Finance

Part II The Politics of Imperialism

II.I The Political Significance of Imperialism

II.II The Scientific Defence of Imperialism

II.III Moral and Sentimental Factors

II.IV Imperialism and the Lower Races

II.V Imperialism in Asia

II.VI Imperial Federation

II.VII The Outcome

Footnotes

Has bilim, çok küçük ve çok basit saptamalar üzerine kuruludur. Newton'un sonsuz küçük ve dolayısıyla limit kavramını icat etmek zorunda kalmasını hep hesaba katmak zorundayız. Marx'ın, bugün hiç de önem vermediğimiz, yazık hâlâ önemli görenler var ve Amerika'dalar, fiyatların değerlerden miniskül sapmaları üzerine ısrarlı analizleri da hep hatırdta tutulmalıdır; her ikisi de buradan bir kozmosa ve yasalarına çıktılar. Burada, Newton ve Marx'tan öğrendiklerimizi, isim dünyasına uyguluyorum; yaptığım son derece küçük değişiklikleri teşhis ile önce bunları standardize edip sonra bunlardan yeni strüktürler kuruyorum. Heyecan verici sonuçlara ulaştığımız kesindir; adeta yeni bir tarih yazabiliyoruz.

Onomastique'le başlasa da sabetayizmi, bir davranışbilimi düzeyine yaklaşıtıyorum.

Buradan judaizme ve İslamizme geçmek kaçınılmaz olmaktadır. Bu iklimde bu kadar içice girmiş olmaları şaşırtıcıdır ve hep tekrarlıyorum, bilimde başlangıç şaşırmaktır ve bilim, sadece şaşıırma fakültesi olanların disiplindir. Bilim, görünüş ile özün özdeş olmayışlarından hareket etmek ise, yaptığımız, has bir bilime yol almaktır; bunu, bir davranışbilimi özellikleri kazandırdıktan sonra, rant teorisine bağılıyorum. Rant varsa, içerde tekel ve dış yüzde ise emperyalizm var, demektir. Dolayısıyla tekelist ve emperyalist olmayan bir sabetayizm ile uğraşıyoruz.

Rantiyeler, bütün yeteneklerin önünü tıkadılar.

Fransız Devrimi, kapitalizmi kurmak için değil, yeteneklerin önünü açmak için yapılmıştır. Aynı yerdeyiz.

Tekeliyet'te yazdıklarım, demek ki, bir çığlıktır.

Bir sözlük yazmanın yararlı olabileceğini, bana, **Anıl Hoca**, Profesör Doktor Anıl Çeçen, telkin etti; Anıl'a, teşekkürlerimle birlikte "*paralel isimler* sözlüğünü sunuyorum. Anıl Hoca, ayrıca, bu alanda olağanüstü bilgili çıkmıştır, bilmiyordum ve pek çok bulgumu denemek imkanını buldum. Yazım süresince sık sık buluştuk, anıyorum.

Soner Yalçın'a, daha **"iki bin"** dergisinde çalıştığı zaman göz koymuştum, irdeleyen bir kafası olduğunu teşhis ediyordum. Tekeliyet dönemimde, Menderes'leri de içine alan **"sırlı bir ağaç"** üzerinde çalışıyordu, sık değil fakat her birinde çok uzun oturduk. Bulgu mübadelesi yapıyorduk, bazı önemli hipotezlere ulaştık, sevgiyle kaydediyorum.

Hep soruyorum, **Soner'i, Murat Yetkin'i, bu "matbuat" kabul eder mi; asimile etmesi tehlikesi daha büyük görünüyor ve ben asimile edecek olursa dışına atmasını tercih ediyorum. Soner ile uzlaşmacı olan tartışmalarımız, Murat'ta antagonistik idi; fakat ben çok yararlanıyordum.** Murat, sadece güncel değil tarihsel işaretleri olan her türlü kaynağı teşhis ediyor ve bana haber veriyordu; kahvaltı ve yemekleri seminere transforme etme tandansı yüksektir, bir Ankara yaz akşamında, or-an'da ve evinde, Deniz'le yediğimiz üçlü yemek de bunlar arasındadır Özellikle eşi Deniz'e teşekkürlerimle, not ediyorum.

Nazif, bir yüksek bürokrat mı, yoksa "yüksek" gazeteci mi; benim için araştırmacıdır ve belki otuz yıldır birlikte araştırıyoruz. Bulgularına güvenimin tam olduğu anlaşılıyor ve ayrıca en sıkışık anımda, **Nazif Eksen**, bir "dosya" ile geliyordu, sevgiyle yazıyorum.

Eğer kaynaklarım zenginse, bunu Ergun'a borçluyum. Bu çalışmamda, **Profesör Doktor E. Türkcan'dan çok kütüphanesini sömürdüğümü düşünüyorum.** Ergun Hoca, kendinde olmayan önemli kaynaklara işaret etti, kuşkusuz, değişmez özelliğiyle, önemli bulduğu kaynakları okumamı denetlemekten de geri kalmıyordu.

Mustafa Everdi ve Nasuhi Güngör, yakın zamanda edindiğim dostlarım ve araştırmalarımın kaynakları arasındadırlar; ayrıca bazılarına Taşkın'ın da katıldığı sohbetlerimizin izlerini bulmak zor olmamalıdır. Ankara'dalar, Londra'dan ise **Sabri Çarmıklı ve İlhan Tekin** de çok yardımcı oldular. Sabri Çarmıklı, iş adamı-doktora öğrencisi kapasitesindedir ve bir Schmitt-sever olduğu ortaya çıktı, İlhan life-time araştırmacı denen türdendir, teşekkürlerimi ifade ediyorum.

İzmir'de, "eski tüfek" Hasip ve Hüseyin, beni, kitapçılardan esirgediler, aradığım yerli materyali bulup gönderdiler, ben de sevgilerimi gönderiyorum. Talay, gazete kesme ye kaynak bulma stajına başlamış oldu ve Devrim, yurt dışından kitap siparişlerini hızla yapmayı sürdürdü, sevgim sevgim'dir.

İstanbul'da Neylan, Yoldaş ve Nuri, Ankara'da Candan, Durmuş ve Doktor Gökhan, yazma hariç, her yardım ve destek işine koştular.

Son olarak, Eylül ayı ikinci yarısında, İthaki'de, Füsun Taş ve Ahmet Öz ile, neredeyse "kamp kurduk". Yeni bir kitap biçimi arıyorduk, yanlış yapmamaya çalıştık. Kalanları, yeni baskılarda düzeltmeyi umuyorum ve İthaki'de herkese sevgilerimi aktarıyorum, taze başlangıç'tır.

Kapakları Ömer yaptı; Ülkenciler, hapishanede başladığı grafik sanatı eğitimini, büyük Usta Erkal Yavi'nin yanında sürdürdü. Ben teorik-eylemli kapakları seviyorum. Arka kapaktaki desenler, büyük heykeltraşımız Gürdal'ındır; Erkal ve Gürdal'a sevgilerimi iletiyorum.

Nüfus işleri Genel Müdürlüğü'ne girmem zor oldu, danışmadaki memure hanımlar, kapılarında "halkla ilişkiler"yazıyordu, benim isim almak istediğime inanmakta ısrar ettiler, "isimler valilikten veriliyor"diyorlardı, derhal valiliğe gitmemi istiyorlardı ve ben "yanlış anladınız, hanımefendi"diyecek oldum, bunu önce "anlamadınız" sonra da "anlayamazsınız"ve en sonunda da "aptalsınız"şeklinde değerlendirdiler, hepsi birleştiler ve ayakkabılarıyla hücumla geçtiler, kurtuldum. Aziz Nesin'in öykülerinde yazıldığı üzere, devlet dairelerinin kapısında oturan ve sadece çenelerinin hareketiyle gelen "vatandaşı" yönlendiren harika "odacıları" özledim, kapıda demir bariyerler ve elektronik şifreler vardı, önünde döndüm, durdum, fakat inat ettim, içeriye hâlâ nasıl sızabildiğimi bilmiyorum, tek tek odaları gezdim ve herkes son derece yardımcı oldu ve bütün şefler aradığım bilgilerin neden olmadığını kırk izahını buldular, yoktu.

Bana, uzaydan gelen bir yaratık gözüyle bakıyorlardı, bir adam gelmiş, boynunda kırmızı eşarp, başında Meksika'yı hatırlatan şapkasıyla, "yazarım"diyor, duruma göre "profesörüm"yollu ekliyor ve bilgi arıyordu, "acayip"deyip birbirine haber verdiklerini sezebiliyordum, seyircilerim çoğalıyordu ve ben mi onların yoksa onlar mı benim halime gülmeli bir türlü karar veremiyordum. En sonunda yolum mahzene düştü, masalar, üzerinde makineler ve birbiriyle sohbet eden pek çok hanım vardı; birisinin adı "Hülya"ve diğerinin "Asu"d\, onomastique fantazilerin yararlı olabileceğini düşündüm, **derhal "hülya" ve "asu" üzerinde hızlandırılmış bir seminer düzenledim, aradığım bilgiyi verdiler ve her ikisine derin teşekkürlerimi bildiriyorum.**

Paris'te ehliyetimi yitirmiştim, Gebze Kapalı'dan çıkar çıkmaz Ankara Emniyeti'ne başvurdum, kibardılar; kayıt yaptılar, gün verdiler, gittim, ama bildiğim sahneyi yaşayacağımı bilmiyordum, bir polis memurunun yüzü şefe döndü, sadece göz kapaklarını indirdi, şef göz kapaklarını indirerek mukabelede bulundu, "bir sandalyeye oturmaz mısınız"dediler, oturmaktan başka çarem yoktu, beş dakika sonra bir başkası tezahür etti, **koyun teslimatına gelmiş bir hali vardı, "buyurun" dedi, buyurdum ve kendimi müteferrika'da buldum.**

Nerede, Sansaryan Han'ın müteferrikası, çok ünlüdür, ben öğrenci lideri olarak düşmüştüm, havanın kıt olduğunun anlaşıldığı yerdir, burası da öyleydi, yalnız Sansaryan Han tarihsel ve bu, tarih-ötesiydi. Kaydı yapan memur, "meşhur Yalçın Küçük mü... "diye sevinç belli etti, ben de "evet, meşhur Yalçın Küçük"dedim, sonra, nefes almaktan zorlandığım anlarda kendime kızarak vakit geçirdim, ünlü olmayı sevmem ve hiç kabul etmem, fakat müteferrikaları da sevmiyorum, demek, **bu çaresizlik ile ünden yardım umuyordum,** bunu anladım ve müteferrika'da, bunun için, kendime çok kızıyordum.

Peki Sabancı ya da Koç ve mutlaka Ülker, neden havayı şişleyip müteferrika kapılarında satmıyorlar, belki de bilmiyorlar. En azından bir kez satmak lazım, kâr yoludur. Öğrenmelidirler.

müteferrika: Güvenlik örgütünde şüpheli kimselerin ilgili yerlere gönderilmek için geçici olarak barındırıldıkları bölüm. (KŞ)

Sonra öğrendim, Hikmet-Temren telefonları çalıştırmışlar, müteferrikada fazla tutmadılar ve bir daha tutuklayamayacaklarını anladıkça daha iyi odalara kaydıldılar, çıktıktan sonra, aynı zamanda başvurduğum pasaportumu almak için bile, bir daha uğramadım. Fakat tarık-i ilm başkadır, engel dinlemiyor, en sonunda "ögg" için, Emniyet Genel Müdürlüğü'ne gitmeye karar verdim.

Bir kez, Nüfus Genel Müdürlüğü'ne hiç benzemiyor, kapıdan itibaren son derece, uygardılar; ama, ne yazık ben, kimi görmek istediğimi bilmiyordum, ne aradığımı da netlikle anlatamıyordum, çünkü bilinmeyen bilgi'yi anlatmak zordur. En sonunda, "beni bir daire başkanına teslim edin" diyebildim, kabul odasında genç ve güzel polis memurelere derdimi anlatmaya çalışırken, birden başkanın kapısı açıldı, **"oo... Yalçın Hoca, ne arıyorsun burda, Türk Solu buraya geldiğini duymasın seni ajan ilan eder diye bağırın Daire Başkanı Mustafa Gülcü idi ve içeriye buyur etti, okuyucum çıktı. Duyan, şube müdürü okuyucularım da koştular, hepsini sevgi ile hatırlıyorum.**

Birinci sınıf emniyet müdürü M. Gülcü'nün "ögg" üzerinde büyük bir otorite olması beni çok sevindirdi, makalelerinin hepsini etüt ettim ve başka bir kaynağa ihtiyaç duymadım, hepsi için teşekkür ediyorum. Ben, ülkemizin, hep, zıtlıklar şöleni kurduğuna inanıyorum.

Emniyet'ten bilgi aldım, ilgili katkıyı buna göre yazdım.

* * *

Ve özgürlüğün hiç olmadığı bir yer ise üniversitelerdir; bu nedenle bana kaynak sağlayanların başında gelen bir arkadaşımın adını veremiyorum. "Özgür ipekçi" diyebiliriz, bir üniversitede öğretim üyesi ve şu anda yurt dışında araştırma yapıyor; üniversiteler, at gözlüksüz öğretim üyesine ve herhangi birisinin kendilerinden daha bilimadamı olma ihtimaline tahammül edemezler. Hemen atarlar, ihbar ederler; devlet üniversiteleri, bu alanda, müsecceldir ve vakıf üniversiteleri ise karanlıktır. Devlet üniversiteleri kötü, vakıf üniversiteleri beterdir. Çünkü tekeliyette tekellerin kuruluşudurlar.

Emniyet'ten aldığım bilgi yardımını seve seve yazabiliyorum ve bana, beni ilgilendiren yayınları haber veren ve imkan ölçüsünde sağlayan bir üniversite mensubunun adını gizli tutmak zorunda kalıyorum. Bu, gerçekliktir ve bu zorunlulukla, "gizli örgüt" bağlantısı kurduğum Özgür İpekçi'ye en derin sevgi ve teşekkürlerimi gönderiyorum.

Hızlı yazdım, bazı bölümleri de bir "sır" misali saklıyordum, yayınlanmadan önce, *Tekeliyeti* kimsenin okumaması, çalışmamın bir ve büyük talihsizliğidir. Fakat "*Bir Komplo Teorisi*" bölümünü, **Aydın Menderes**'in okumasını, özellikle, rica ettim. Nedenleri olmalıdır, dostluğum var, değerlendirmelerine güveniyorum. Ayrıca öğrencilik dönemimde aktivist idim, Bayar-Menderes Rejimi'ne karşı büyük mücadele açmıştık, o mücadelenin içinde yetiştim, oradan geliyorum, hepsi güzel, fakat bu talihsiz Aile'yi daha fazla üzmem istemiyordum. Aydın Bey'e, ilettiği değerli görüşleri ve sohbetlerimiz için, teşekkür ediyorum.

Beşikçi, yayınlamadan önce hukuk denetimi yaptırdığım için beni eleştiriyordu ve ben o zaman da İsmail Hoca'yı haklı buluyordum; gerçi ben, bir ön-sansür için değil hukukçularımın gönül rahatlığıyla savunabilecekleri metinlere ulaşmak için bu yola başvuruyordum. Ne olursa olsun, dün de bugün dr, **İsmail Beşikçi'yi bana yönelttiği eleştirilerinde haklı buluyorum**. Ve şimdi bu yolu kaldırıyorum.

Gerekçelerim çoktur, birincisi, artık "*hukukun sonu* teşhisimiz var. Üçüncü veya dördüncü cildin teori kitabında bir bölümdür, haber vermiş oluyorum. "*Hukukun Sonu* teşhisim pratik planda dayanaklarına kavuşturmak çok kolay görünüyor ve teorik düzlemde sorunlarım var. ikincisi, bu düzende, aydın olmak, bizi "**alaylı hukuk profesörü** yaptı, aynı anda bir hukuk profesörü olarak yazıyoruz. Üçüncüsü, devlet, beni mahkum ettiği kanun maddelerini ya ilga etti ya da işlemez hale getirecek değişiklikler yaptı; bütün **bunları benden özür dileme olarak anlıyorum**. Demek yeni bir dönem kabul edebiliriz.

Unutmuyorum. **Taze bir başlangıç sayıyorum**.

Neler mi kazandım; hastalar doktorlarına. sanıklar avukatlarına vurgundur. Ben onlara vurgunum; **Ziya Nur Erun**, "*Kürt Ziya* namıyla maruf, erken göçtü, **tkp** tevkifatında tutuklu, iri yarı, her savunmada kürsüye bir kez hücumu denerdi. **Levent Albay'ım** ise hep sakindi, sıkıyönetimde yargıç albaydı ve bir kez yeri salladı; eylülizmin en azgın döneminde, bir askeri mahkeme, 141 ve 142. maddelerin anayasaya aykırılığını tespit ile anayasa mahkemesi'ne gönderme kararı almıştı, iyimserler, ordumuzun solda olduğu savlarının haklı çıktığını düşünerek o gün bayram yaptılar. Halbuki **Ordu'nun değil, Yargıç Albay Levent Akyüz'ün marifeti olduğu sonradan anlaşıldı; benim avukatım idi ve şimdi aziz dostumdur.**

Fikret'i, sanık sandalyesinden, **Öznur'u**, tel örgülerin arkasından seyretmeye doyum olmaz; *Fikret İlkiz*, beni, ince ince savunurdu ve *Öznur Gündoğdu*, bana, zindana, ince ince giyinip gelirdi. Öznur, bu inceliğinin ötesinde **çok bilgili ve militan bir hukukçudur**, barış ve disk davalarında tahliye isteklerini, ince ince Öznur söylerdi, tutturuyordu ve Fikret'i anlatmaya gerek yoktur, artık ikisini da daha az görebildiğim için üzülüyorum.

Osman Ergin bir dost ve aynı zamanda çok gerçekçidir, İstanbul'dan Haymana Zindanı'na geldiğinde, belki biraz fazla gerçekçi davrandı, beni otuz yıllık hapse hazırlayıp gitmişti. Eylem ise nöbete, Haymana Zindanı döneminde başlamıştı, mektebi yeni bitirmiş ve stajdan sonra ilk duruşmaya girmişti, ben de "*Öcalan Suikasti* ile ilgili olarak devlet yöneticilerini içine alan açıklamaları yapıyordum, maksadım oyun içinde oyunlardan birisini daha bozmaktı, İki Nolu Dgm Başkanı **yargıç Turgut Okyay** ise çok sinirliydi, açıklamalarımı önlemek elinden gelmiyordu, tansiyon salona yayılmıştı ve Yargıç Okyay'ın sık sık kestiği konuşmamda bir bir kreşendo puanında, arkamdaki nöbetçi askerlerden birisi düşüp bayılıverdi, Eylem Hanım'ın girdiği ilk duruşma gerçekten eylemli başlamıştır. **Eylem Tuğrul**, beni, Gebze'de de görüşsüz bırakmadı, çok dirayetlidir. Osman'a ve Eylem'e sevgilerimi veriyorum. Kuşkusuz **Gülçin Çaylıgil** ile **Dursun Ermiş'i** unutmam imkansızdır. Ve bütün güzel ve unutulmaz avukatlarım adına, Tekeliyet'in bu cildini, Dursun ve Gülçin'e sunuyorum. Dursun'a, "*teori* ve Gülçin'e "*pratik*" düşünüyor ve ilaveten benim sevgilerim var.

Kaç yıl; **Paris'ten gönüllü döndüğümde** önce **Edirne Kapalı**'ya kondum ve her gün Edirne Adliyesi'ne götürülüyordum, iddianameler bana veriliyordu, vermekle bitiremiyorlar, otuzdan fazla idi. Ortalama üç yıl normal bir iddiadır ve **doksan ya da yüz yıl ediyor**; kesinleşenler otuz yılı bulmuştur.

Önce erteleme yasası çıktı ve sonra beni mahkum ettikleri bütün maddeler ya kaldırıldı veya da bizleri hiç bir şekilde mahkum edemeyecek biçimde değiştirildi. Avrupa'nın işi değildir; Avrupa nereden bilir bu maddeleri, bizler ve ben mahkum olduğum ve bütün bu mahkumiyetler hukuka aykırı olduğu Öğrenmiştir. Bizim hapsimiz, Avrupa'nın bilgisidir, aydınlanıyorlar. ilga ve değişiklik, bizim yolumuzu doğrulamaktadır. **Doğru çıkmak ve doğru olmak ise sevinçtir. Bu, aydın yolun sevincidir**, ben öyle seviniyorum. Sevincimi, Devrim'e aktardım, benim hapsedilmeme çok sinirleniyordu, sevinmesini istedim. Çok şaşırdım, hiç önemsemedi, "baba, **özgürlük için bazılarının yanması gerekir, sen yandın** deyiverdi. Demek, **tekeliyet, insanlarımızı, ya sürü ya da filozof yapıyor**; fakat, ben yine de yandığımı kabul etmiyorum.

Tekelokrasi ise cezasız süremez ve tekeliyette, "cezaların artışı! yasası yürürlüktedir.

*yalçın küçük
ankara-istanbul
30 Eylül I .Y.*

19-20

*dursun ermiş'e
sağlam dost ve titiz hukukçu
hep borçlulukla
ve sevgilerle, dostlukla
y.k.*

21-22

Birinci Kitap

TEORİ

23-24

Birinci Bölüm

ORTA ÇAĞ

Bütün Orta Çağ bilginleri iştirak halindeler, **Dante, İlahi Komedya** ile, bir orta Çağ şaheseri yaratmış olmaktadır; bu Dante'nin, **Orta Çağ'ın ruhunu yansıttığı ve yaşadığı dönemin bütün hırs ve yönelişlerini haber verdiği anlamındadır.**(1) Bilginler bir yana, biz de her okuduğumuzda bu mükemmel eser karşısında şaşırıyorsak, ve fakat, aynı zamanda Dante'yi biliyorsak, bu şaheserin Dante tarafından ortaya konmasına şaşamayız; aydın, şair, İtalyan ulusal dilinin öncüsü, çağının bütün sorunlarına duyarlı, politik savaşların adamı ve bu yolda, ölüm cezasından sürgünle kurtulabilen, sürgünde yaşam için, "*başkasının ekmeğinin ne denli tuzlu, / başkasının merdiveninden çıkmanın / ne denli zor olduğunu göreceksin*, dizelerini yazarak kendisinden yedi yüzyıl sonrasının **sürgünlerinin** de iç dünyalarını görebildiğini kanıtlayan, **Beatrice'e** bakışında **Celalettin'in Şems'e** tutkusunu hatırlatan bir dünyalıdır. Bu nedenle, İlahi Komedya'yı yazmasını, ancak "*ilahidir*" yüklemiyle ifade etmek durumundayız.

1) "*Medieval art and civilisation reached one of its summits with Dante, who mirrors all religious and political aspirations of his medieval world.*" F. Heer, *The Medieval World-Europe 1100 1350*, London, 1961-1993, p. 11.

Peki nasıl ve İlahi Komedya'nın neresinde, Orta Çağ'ın gizli bir düğme, bir dize ya da dizeler demeti olarak saklıdır, **Orta Çağ'**ı bir çekirdek haline getirsek, *İlahi Komedya*da nereye saklarız; bu soru ortadadır. Kolay bir cevabı olduğunu sanmıyorum ve bu sorunun burgusundan kurtulamayanların da pek çeşitli önerileri olabileceğini düşünüyorum. Orta Çağ'ın pek usta araştırmacılarından **Le Goff**; *Orta Çağ entelektüellerini* de Le Goffdan okumuş bulunuyoruz, dikkatleri, Dante'nin, önündeki **büyük aydınları**, *Aziz Tomasso'yu*, *Aziz Bonaventura'yı*, *de Brabantı* hem uzlaştırmasına ve hem de Cennet'e yerleştirmesine çekiyor; Le Goff a göre Dante, böylece, müzmin aydın düşmanlarına pek güzel ve pek kalıcı bir cevap vermiş olmaktadır.(1) Kuşkusuz, karanlık çağ olarak da bilinen Orta Çağ'da aydınların bulunduğu ortaya çıkarılması ve Dante'nin de bunların en büyüklerine **Cennet**'te mekan ayırması önemlidir; seviniyoruz.

Fakat ben **Cehennem**'e bakıyorum; **yerin dibine doğru alt alta dokuz çukurdur**, Cehennem, bir çukurdan diğerine inildikçe daha cehennem olmaktadır. Dante bu çukurları Latin Şair **Vergilius**'un kılavuzluğunda geziyor, zaman zaman "*usta* diyor; Vergilius'tan çukur çukur ya da daire daire Cehennemin konuklarını öğrenmektedir, dizelere döküyor. Benim ilgimi, en cehennem olan alta doğru **dokuzuncu ve son kat** çekmektedir; burada **en büyük günahkarlar** kalmaktadır. Dante'nin ölümsüz dizeleri, bize, bu ölümlü büyük günahkarları duyurmaktadır; bunlar dünyada en büyük günahları işleyenlerdir. Daha doğrusu işledikleri daha öncelerde kalsa da, Orta Çağ'da en büyük günah sayılıyordu; dizeler(2 tanıklık etmektedir.

*Kokytos bir baştan bir başa buz kesiyordu.
O altı gözüyle birlikte ağlıyordu,
üç çeneye gözyaşlarıyla kanlı salyalar akıyordu.
Her ağızda dişler bir günahkar öğütüyordu
bir değirmen gibi, böylece aynı anda*

- 1) J. Le Goff, *Orta Çağ'da Entelektüeller*, Paris-Ank, 1957-1994, s. 17.
- 2) Dante, *İlahi Komedya*, Rekin Teksoy çevirisi, İstanbul, 2001, s. 279-280.
Dante, *La Divine Comedie*, H. Lognon çevirisi, n. d., p. 170.

üç günahkar birden işkence görüyordu.
Öndeki günahkarı öyle tırmalıyordu ki,
kimi kez sırtında hiç deri kalmıyordu,
ısıрма, solda sıfır kalırdı bunun yanında.

"En büyük cezaya çarptırılan,
şu yukarıdaki ruh" dedi, ustam, "Iskaryot Yahuda;
başı ağzın içinde, çırpınan ayaklar boşlukta.

Baş aşağı duran iki ruhtan,
kara yüzden sarkanı Brutus,
gördüğün gibi, kıvranmakta hiç ağzını açmadan!

İri kıyım öteki Cassius.
Gece oluyor artık, gitme zamanı geldi,
Gördük sayılır her şeyi."

•k-k-k

"Cette âme qui lâ-haut subit la pire peine
Est Judas L 'Iscaiot, dit mon maitre; en la gueule
Est sa tete, et dehors il agite les jambes.

Deş des autres damnes, qui ont sa tete en bas,
Celui qui pend du noir mufle est Brutus:
Tu vois comme il se tord et comme il ne dit mot!

L'autre, c'est Cassius, qui paraît si membru.
Mais voici revenir la nuit, et, cette fois,
Il faut partir, car nous avons tout vu."

•k-k-k

Ne kadar güzel ve ne kadar kalıcı! **En günahkar, en cehennemde, müebbeden işkence görenlerin birincisi, İsa'ya ihanet eden Yahuda'dır; İsa'nın en yakınındaydı, da Vinci, "son akşam yemeği tablosuyla bu ihaneti ölümsüzleştiriyordu, artık bir sadakat kırıcının adıdır. Diğeriyse, hançeriyle ölürken Julius Sezar, acıyla kıvranıyor ve "Sen de mi Brutus", diyordu, en sadığı idi ve en haini olmuştu; Sezar, güvenmiş evlat edinmişti ve Cassius ile birlikte öldürdüler.**

Dante, bunları, Cehennem'in en cehennem katma koyuyordu; işte Orta Çağ'ın esansı budur. Düzen, **sadakate bağlıydı** ve güveni kırmak, sadakati bozmak, en büyük suç ve bu anlamda en büyük günah sayılıyordu, demek ki, sanatkar, alelaide yaşamın sakladığı gizi görebilendir ve Dante görüp bize bırakıyordu, kalıcı yapan budur.

Orta Çağ, eninde sonunda, bir **efendiyle "Lord"** da diyebiliyoruz, **vasal** arasında bir **akit**, bir **sadakat anlaşmasıdır**; başlangıçta ikisi da sıradandır ve **biri koruyucu ve diğeri, korunma karşılığında sadakat ile hizmet taahhüt edendir.** **"Lord"** sözcüğü, **ekmek**, **"loaf"** kelimesinden geliyor;(1) **efendi, ekmek veren** durumundadır, buna **"fief"** diyoruz ve Türkçe'de, Farisi'den gelme **"tımār"** ile karşılayabiliyoruz. **Vassal** ise, tamıtamına **"oğul"** anlamındadır,(2) **"oğul"**, efendiye hizmetle ve ilkin ve özellikle, bir saldırı olduğunda lordun yanında savaşmakla yükümlüdür. Bu, sadakatin bir gereği olarak ortaya çıkıyor ve dolayısıyla, tecavüz halinde efendinin yanında ve Lord için savaş, vasalajın, *sine qua non*, olmazsa olmaz, koşulu sayılmaktadır. *Vasselage* ile birisi bir **diğerinin adamı** olmaktadır; Orta Çağ, böyle bir düzendir ve **"oğul"** olmakla **"adamP"** olmak **aynı anlamdadır.**

Artık Orta Çağ'ı çok daha iyi biliyoruz, pek çok inceleme var; bununla birlikte böylesine kristal netliğinde bir formülasyonu, **M. Bloch'a** borçluyuz; bu Yahudi kökenli büyük tarihçinin, aynı zamanda büyük bir resistance savaşçısının, Fransa'nın kurtulduğu günlerde, son anda, Naziler tarafından kurşuna dizilmesi, aynı zamanda tarih biliminin büyük bir kaybıdır, yazdıklarıyla yetiniyoruz. Orta Çağ'ı, *"l'homme d'un autre homme"*, bir **başkasının adamı** olarak, özetleyebiliyor;(3) bir şekilde, bizi, bugüne getiriyor ki, tarih bilimini, dünle bugün arasında sürekli bir gidiş-geliş olarak düşünenleri haklı çıkarmaktadır.

1) *Oxford Dictionary Of English Etymology*, Oxford, 1998, p. 537.

2) *"jeune garçon au service d'un seigneur"* valet, J. Picoche, *Dictionnaire Etymologique du Français*, Paris, n. d., p. 509

3) Marc Bioch, *La Socttte Feodale*, Paris, 1939-1994, p. 209. Dr. Kİ/çbay, **"adamı olmak"** biçiminde çeviriyor ki yerindedir.

HABER KUPÜRÜ
Miliyet, Gündem, 01.07.2002

Artık bırakın Sayın Başbakan

Türk basınının önde gelen isimleri, rahatsızlığı nedeniyle uzun süredir görevinin başına dönemeyen **Başbakan Bülent Ecevit**'in çekilmesi konusunda mutabakata vardılar. Bu mutabakata, günlük gazetelerin tümünden yazarlar katıldı.

Ertuğrul Özkök, " Yeltsin, kendi yerine geçecek Putin'e yolu açarak hem kendi kötü şöhretini sildi, hem de Rusya'yı kurtaracak bir lider yarattı. Şimdi o lider 'hasta adam'Rusya'yı şahlandırıyor' diye yazarken, **Bekir Coşkun** ' 'Ecevitgitmeye yanaşmıyorsa, gönderilmeli. Yazıktır. Bir ülke, bir kişiye feda edilemez... Yeter artık diye sert çıktı.

İşte yorumlardan bazıları:

Ertuğrul Özkök (Hürriyet)

Yeltsin'i örnek alıp, çekilmeli

Yeltsin, kendi yerine geçecek Putin'e yolu açarak, hem kendi kötü şöhretini sildi, hem de Rusya'yı kurtaracak bir lider yarattı. Şimdi o lider "hasta adam" Rusya'yı şahlandırıyor. İnsanlar da Yeltsin'i, Rusya'yı şaha kaldıran lidere yolu açan insan olarak hatırlıyor. Ecevit'in ülkeye yapacağı son bir hizmet kalmıştır. Yeltsin gibi cesur ve isabetli bir kararla, Türkiye'ye yeni ruh verecek, hepimizi heyecanlandıracak, herkese güven verecek ve ülkemizi sığ sulara debelenen balina çaresizliğinden kurtarıp, açık denizlere götürecek bir lidere yolu açmak... O yüzden size yalvarıyorum Sayın Başbakan, lütfen Yeltsin'in hatıralarını okuyunuz.

Mehmet Barlas (Yeni Şafak)

MGK tavsiye kararı almalı

Hepimiz görüyoruz gerçeği. Dünya da bu durumun farkında... Hasta bir başbakanla Türkiye ağır ağır batıyor. Türkiye'nin kaderi, Oran'daki evlerinde yaşayan, 80'li yaşlara dayanmış bir karı-kocanın "Koltuğu Bırakmayız" inadına endekslendi. Burada artık "Yönetim" falan yok. Burada "Evcilik Oyunu" oynanıyor. Muhtıralar verip, seçilmiş hükümetleri sona erdiren Milli Güvenlik Kurulu'na

soruyorum; Türkiye'nin en önemli sorunu, ülkenin Başbakanı'nın hastalığı değil mi? Ecevit'in sağlık raporlarının kamuoyuna açıklanması konusunda, bir tavsiye kararı alsanıza!

Bundan çekiniyor musunuz?

Güngör Mengi (Sabah)

Beddua ederler

Ülkenin geleceğini Ecevit çiftinin kapisine feda mı edeceğiz? O, tarihin hükmünü, gelecek kuşakların kendisini şükran ve saygıyla mı, yoksa bedduayla mı anacağını önemsemek zorundadır. Hastalığı, bu seçimi selamete yapmasına izin vermeyecek kadar ilerlemeden doğru kararı vermesini diliyoruz.

Okay Gönensin (Sabah)

Kötülük yapıyor

Ekranlardan taşan görüntüler karşısında ne Ecevit'e, ne de ülkeye bu kadar kötülük yapmaya kimsenin hakkı olmadığını söylemek yerinde olacaktır. Eski Yunan trajedilerinin sonunda, küçük hesaplarla başkalarını mağdur edenler de yarattıkları çöküntüyü taşıyamaz, altında kalırlar. Trajedilerin sonunda kimse için mutlu son yoktur.

Emin Çölaşan (Hürriyet)

Yeter artık

Kendisine ve karısına kaç kez kibarca, efendice çağrılarda bulunup "yeter artık" dedim. Şu anda kafamdaki tek görüntü, koltuğa zamlı yapışmış, kendisini her gün bitirip tüketen, saygınlığını da giderek yitiren bir Başbakan! Verdiği zarar artık kendisine değil, Türkiye'ye. Ve çevreme bakıyorum, hemen herkes benim gibi düşünüyor, "yeter artık" diye bağırıyor. Ortada iş göremez durumda bir Başbakan var. Ecevit ciddi bir sorun olmaya başladı. Olan kendisine değil, Türk Milleti'ne oluyor.

Bekir Coşkun (Hürriyet)

Ülkeye yazık

Ecevit gitmeye yanaşmıyorsa, gönderilmeli. Kimsenin hatırı, yeryüzü ülkesi olma iddiasındaki Türkiye'nin geleceğinden daha önemli olamaz... Kimsenin hırsı, minik minik çocukların geleceğinden daha önde değil... Yazıktır. Bir ülke, bir kişiye feda edilemez... Yeter artık...

Mehmet Yılmaz (Milliyet)

Artık çekil

Başbakan'ın artık çekilmesi gerektiğini düşünüyorum. Sadece Başbakanlıktan

değil, partisinin liderliğinden de çekilmesi gerekiyor. Türk halkının önüne seçimde yeni bir alternatif koyabilmek ve hiç olmazsa AB umutlarını seçim sonrasına taşıyabilmek için de gerekli bu..

Hasan Cemal (Milliyet)

Dibe mi vurmali

Devlet Bakanı Kemal Derviş'le konuştuktan sonra şunu belirtebilirim: "İstikrar istiyorsak, siyasetin yakın geleceğini, Ecevit sonrasını, seçimi özenle planlamaktan başka çaremiz yok." Ya bunu şimdi yapacağız. Ya da çok daha şiddetli bir krizin sillesini yedikten ve dümdüz olduktan sonra yine yapacağız? Hangisi?

Güneri Civaoğlu (Milliyet)

Bugünü ararız

Ecevit'in Başbakan kalması için hangi neden var? Kalırsa, bugünleri daha da çok arayacağımız tehlikeli kayalıklara sürüklenmiyor muyuz? Geminin dümeninde kaptan var mı? Aklın yolu Ecevit'in hem bugünler, hem seçim sonrası Türkiye için kaygıları giderecek bir çözüm üretmesi ve süratle çekilmesidir."

Mehmet Ali Birand (Posta)

Başbakan haftada 1-2 gün çalışabilse dahi, ortadaki temel problem çözülemeyecek. Karar birkaç hafta daha ertelenmiş olacak. Kısacası, "gittiği yere kadar gider" mantığı hakim... Peki, belirsizliğin ekonomik faturası ne olacak? Hazine daha çok borçlanıyor, sırtına daha fazla yük alıyor. İlerde bunu ödeyecek olanlar da bizleriz. Bu erteleme, umarız sonuncusu olur. Eğer sürdürülürse, kanama artacaktır.

İsmet Berkan (Radikal)

Benzersiz

Ecevit'in ülkeyi yataktan yönetecek olması ihtimali söz konusudur. Bu, dünyada eşi benzeri görülmemiş bir yönetim biçimidir. Korkarım Türkiye, Başbakan'ın uzun süre yatakta kalacağı bir tuhaf yönetim biçimine doğru gidiyor. İster adına inat deyin, ister siyasi hırs ya da isterseniz Ecevit gibi 'siyasi gerçekler'. Sonuç değişmiyor: Türkiye kötü bir kadere doğru ilerliyor.

Sakir Süter (Aksam)

Kahrediyor

Ecevit'i izledikçe kahrolduk. Yıllarca özenle kullandığı dilimizi, Ecevit tanınmaz hale getiriyordu. Dün, doğa yasalarına karşı direnmeye çalışan Ecevit'i izlerken çok üzüldük. Meydanların 'Karaoğlan'ı, milyonları ardından sürükleyen Ecevit gitmiş, kem-küm edip ne dediği anlaşılamayan bir Ecevit gelmişti; yazık! Daha da kahrolduk; yazık, gerçekten çok yazık; size de yazık, bu ülkeye de Bülent Bey...

Kendinize acımıyorsanız, bu ülke insanlarına acıyıp, hemen çekilin lütfen.

Aydın Engin (Cumhuriyet)

Tragedya...

Ecevit'i o koltukta tutan ne? Bu sorunun yanıtını akıl yürüterek bulup çıkaramıyorum. Sanki hepimizin seyirci sıralarını doldurduğu bir sahnede bir insanın kişisel tragedyası sahnelenmekte. Üstelik ülkeyi bir tragedyanın içine sürüklenme tehlikesini içinde taşıyan bir kişisel tragedyaya...

Tamer Korkmaz (Zaman)

Başyakan!

Ecevit "Başbakansız bir ülkenin başyakanı" olmaya devam edecektir! Yakın zamana kadar hastalığının ciddiyetini saklamaya çalışanlar; önce nazıkçe "Buraya kadar" dediler; dünden itibaren ise "Ne olur çekil; Yeltsin gibi çekil!" diye yalvarıyorlar.

Abdurrahman Dilipak (Vakit)

Pişkinlik...

Doktorlar mı Ecevit'i işletiyor, Ecevit mi doktorları, bilmiyorum. Ama artık bu işin cılkı çıktı. Ekonominin durumu berbat. Ama Ecevit işi pişkinliğe vurarak, bir şey olmamış gibi davranıyor.. Döviz patladı, borsa çöktü, adamın umurunda değil.

Rahim Er (Türkiye)

Boşaltmalı

Ecevit'e yakışan yerini boşaltmasıdır. Sadece başbakanlığı değil, parti genel başkanlığını da. Onu buna ikna edecek hiç mi aklı başında kimseler yok? Vardır, fakat o yürek yok. Aksine nevzuhur bazı dalkavukların en tiksindiricisinden etraf sardıklarını görüyoruz. Başbakan yerinde kalacak ki, onların çarkları dönmeye devam etsin.

Zeki Ceylan (Milli Gazete)

Çekilsin

Ecevit hiç bir şey yapamıyorsa grup toplantısında yaptığı konuşmayı banttan izlesin. Bu konuşmasını izledikten sonra hala çalışabilirim diyor mu, diyemiyor mu, bir görelim. Son konuşmasındaki zorakilik bile Ecevit'in bir ön önce köşesine çekilmesi için yeterli sebep değil mi?

[illegible]

ya, "yeni arazi" diye bahçeyi. Orta ve geniş arazide bir bahçelik var. Ensil tidi bir sarmal sarmal boyadı. Olan kumları dağıt. Tiki Miki ve sarmal.

[illegible]

Artık çekil
Ruşen Eşrefiye'nin partiye geri dönüşü gündemde değil. Sadece Rüşen Eşrefiye değil, partinin liderliğinden de çekilmesi gündemde. Türk halkının bu kez seçeceği yeni bir lideri kabul etmeye hazır mı? Bu soruya Ali Şenel

[illegible]

Bugünü ararız

Ecevit'in Başbakan ka-
ması için hangi neden-
ler? Kalkın, bugüne
daha da çok yaklaş-
ma! İhtimali taşıyan
siyasetçilerimiz muhtal-

TÜRK basınında geçen isimleri, rahatsızlığı nedeniyle uzun süredir görevinin başına dönemeyen Başbakan Bülent Ecevit'in çekilmesi konusunda mutabakata vardılar. Bu mutabakata, günlük gazetelerinin tümünden yazılar katıldı. Ertuğrul Özkök, "Yeltsin, kendi yerine geçecek Putin'e yolu açarak hem kendi kütüğüne bir taş daha attı, hem de Rusya'yı kurtaracak bir lider yarattı. Şimdi o lider 'hasta adam' Rusya'yı şahlandırıyor" diye yazarken, Bekir Coşkun "Ecevit gitmeye yavaşlamıyorsa, gönderilmesi,"

**Türk basın
tarihinin
en büyük
mutabakatı**

[illegible]**BENZERSİZ****KAHREDİYOR**

TRAGEDYA

BAŞYAKAN

PİŞKİNLİK

ROSALTMALI

Euro'l'e yekunen yemir tepkilinlerde. Sade tepkilinler deil, parti genel tepkilinler de. Ona buna ilave ederek bu, akl' taunda kimseler yok? Aynca mevzuur lara dalkavuklar on Aynca dalkavuklar akl' taunda kimseler yok? Baskilar yemir katarak ki, melle partiler aynca dalkavuklar.

ÇEKİLSİN

Erzeli buhar payı yaparına grup toplantısında yaptığı konuşma benzeri olmuştur. Bu konuşmasını izledikten sonra halkı çağırdığını söyler mis, diyorlar mı, bu mümkün. Son konuşmasındaki zıtlıklarla bile Erzeli'nin bir az önce iddiasını tutturması için yeterli olduğu şüpheli mi?

Yeltsin, kendi yerine geçecek Putin'e yolu açarak, hem kendi kilitli şifresini söndürdü hem de Rusya'yı kurultucağı bir lider yarattı. Söndürüldüğü lider "hastı adam" Rusya'yı yaktılandırıyordu. İnsanlar da Yeltsin'i, Rusya'yı galeya katillerini lidere yolu açan olarak hatırlıyor. Çerçev-i hüsnâya yapacağı son bir hizmet kalmıştı. Yeltsin gibi cesur ve isabettir bir kararıyla, Türkiye'ye yeni ruh vererek, başlangıcı heyecanlandıracak, herisine güven verecek ve ülmenin şifre sularda debelenen balına çare istilginden kurtulup, açık denizlere gümüşecek bir lidere yolu açmak... o yüzden size yalvarıyorum Sayın Başbakan, lütfen Yeltsin'i hatırlamayı okunmuş.

Ülkemizi geleceğe taşıyacak yetenekli gençleri nasıl yetiştireceğiz? Bu soruya cevap bulmak için, geleceğin kurgulayıcıları olan gençleri ve aileleriyle birlikte, geleceğin eğitimci ve yöneticileriyle bir araya geldik. Herkesin, geleceğin eğitimci ve yöneticileriyle bir araya gelmesi, geleceğin kurgulayıcıları ile bir araya gelmesi, geleceğin kurgulayıcıları ile bir araya gelmesi, geleceğin kurgulayıcıları ile bir araya gelmesi...

[illegible]

İstanbul'dan tepkiler geliyor. İsmail Paşa'nın, ne de olsa bu kadar büyük bir başarıya imza attığı bir dönemde, bu kadar büyük bir başarıya imza attığı bir dönemde, bu kadar büyük bir başarıya imza attığı bir dönemde...

İstanbul'dan tepkiler geliyor. İsmail Paşa'nın, ne de olsa bu kadar büyük bir başarıya imza attığı bir dönemde, bu kadar büyük bir başarıya imza attığı bir dönemde, bu kadar büyük bir başarıya imza attığı bir dönemde...

Hesiniz gilyozuz garçyji.
da bu duruşum karkoda
Herle bi baplykanka "U
ağır ağız batıw: Türkçe
kadet, Qaz' daki wylm
ewmaw. 2012 waktary

Hesajna glijowat peragji. I
do be durumen barabara.
Hasta be bajkajkoma fil
apir agri baxtar. Tarkaj
kaden, Gira' zale ewlawa
pawon, 1971 sagara di
yemay be kur-kucan
"Nafika Barakome"
dise ewlodekati. G
arta "Tawate" bala
Rusada "Lutika Qum
awon". Multikur
awajing hokimloma bala
Mili Gwawin Rusada be
sawon. Tarkaj was be
awon Bajkajkoma be
hokimloma "Lutika Qum
awon" be sagin
was kur-kucan
awon. Be Gwawin
Rusada kur-kucan

Ortaçağ, neredeyse fetişist diyebileceğimiz ölçüde sembol düşkünüdür; vasalaj mutlaka bir törenle gerçekleştiriliyordu. Diz çökme, efendinin oğulunu elini avucunun içine alması, erkek-erkeğe dudaktan öpüşme, bu ayini çağrıştıran törenlerin can alıcı noktalarını oluşturuyorlardı, bunları biliyoruz. Fakat yaşadığımız dönemde, politikacı ve yakın zamanlara kadar **Türk Başbakanı olan Bülent Ecevit'in, Hüsamettin Özkan adında birisini "adamı" veya "oğul" yaparken icra edilen ayinde** sembolik yaklaşmayı hangi hareket gösteriyordu, bunu bilemiyoruz, daha doğrusu bilmiyorduk; sadakat akti bozulunca öğrenmiş olduk. Bunu hemen açıklamak durumundayım; yalnız önce, her zaman dinsel kokular saçan bu vasalaj ilişkisinin, çağımızdan daha çok Orta Çağ'a ait olduğu konusunda kuşku bırakmak istemiyorum.

Kim bu adam; daha önceki yıllara ait bir yazımda, *"dili var mı, bizim türümüzden ses çıkarır mı, düşünür mü, konuşur mu"*yollu sormuştum, duyan ve gören olmamıştır; kapitalizm ve modern zamanlar öncelikle, "merit", liyakat, düzenidirler ve böyle düzenlerde, dili olduğu bile kuşkulu bir insanın, parlamenter, bakan ve giderek başbakan yardımcısı olması imkansızdır. Halbuki H. Ö.'nün, başbakana egemen bir başbakan yardımcısı olması bir yana, bir ara, uluslararası finans çevrelerinin sözcülerinden Financial Times, Türk Genelkurmayı'nın, efendisinin yerine başbakan olmasını istediğini bile yazıyordu ki, inanılması gerçekten zordur. Bunun yazılması da, sembolik olarak, Orta Çağ'ı düşündürmektedir; çünkü, böyle tiplerin, etkinlikleri ve akıldışı destekleri, eğer bulvar romanlarını ve tarih filmlerini ciddiye alabilirsek, sadece duvarlar arasındadır ve sadece Orta Çağ'da mümkündür.

Biz, Türk Başbakanı Ecevit'in, oğul H. Ö.'ye, büyük bir şefkatle dolu olduğunu biliyorduk, çünkü bakışı, sevgi ve güven saçıyordu ve oğul da her zaman yanında hizmete hazır duruyordu, hiç konuşmamakla birlikte, efendinin her tökezleyerek düşeyazışında, beşuş bir çehreyle, kolundan tutabiliyordu; bu ayrıntıya yer vermem, tekrerr eden sahnelerin Orta Çağ'a ait olmalarından ileri gelmektedir. Bu durum, vasalaj ilişkisi sona erinceye dek sürmüştür; son, başlangıçtan daha öğretici olmuştur, buna bilim cephesinden seviniyorum ve kısaca yazmak istiyorum.

Burada gazetelerden bazı coupure'leri belge olarak sunma zorunluluğu var, böylesine teori yönelimli bir çalışmada, bu tür eklerden uzak durmayı planlıyordum; fakat ne yazık, hem burada adı geçen zevat, henüz

Özkan'a suçlama

Koynumuzda hain besledik

DSP'de kalan milletvekilleriyle sık sık buluşan Rahşan Ecevit, "Biz genel merkeze sokmuyordunuz, ne oldu" sitemleri üzerine, bunun Hüsamettin Özkan'dan kaynaklandığını ima etti ve geçmişteki "sağ kollar" için "Koynumuzda hain beslemişiz" ifadesini kullandı.

DSP Genel Başkan Yardımcısı Rahşan Ecevit'in, bir zamanlar 'sağ kolları' olan şimdiki ise DSP'den ayrılanların oluşturduğu "Yeni Oluşum"un öncülerinden Hüsamettin Özkan için "Koynumuzda hain beslemişiz" dediği öğrenildi.

Genel Merkez'de DSP'de kalan milletvekilleriyle sık sık buluşan Rahşan Ecevit'e bir milletvekili sohbet sırasında "Biz genel merkeze almıyordunuz, sizinle görüşemiyorduk, bakın şimdi ne oldu?" diye sitem etti. Bu sözlerden etkilenen Rahşan Ecevit de, "Ben size genel merkeze gelmeyin, yasak dedim mi?, benden böyle bir söz duyduunuz mu?" diye karşılık verdi.

Kendisinin hiçbir zaman böyle bir yasak koymadığını savunan Rahşan Hanım, "Milletvekillerinin Genel Merkez'e girişi yasak değildi, niye böyle bir yasak koyalım ki? Ama bazıları sanki milletvekillerine böyle bir yasak varmış gibi duyurdu. Sizinle bizim diyalogumuzu engelledi" diyerek ismini vermedi.

den Hüsamettin Özkan'ı suçladı. Rahşan Ecevit, son günlerde DSP Grup Başkanvekili Emrehan Halici ile birlikte çalışması yüzünden yaşanan bir olayı da anlattı. Rahşan Ecevit, "Özkan, Ecevit'e yönelik saldırılara karşılık vermiyor" diyerek Özkan'ın DSP'den uzaklaştırılması sürecini başlatan Emrehan Halici'nin Özkan tarafından uyarıldığını öne sürdü.

Özkan'ın Halici'ye, "Sen genel merkeze çok sık gitmeye başladın, senin ayaklarını kırarım" dediği belirtilince, Rahşan Ecevit, "Oysa Emrehan Bey'i, son günlerde çalışma yapmak için buraya biz çağırıyorduk" dedi.

Bu arada Hüsamettin Özkan'ın şimdi sürekli Ecevitler'e saygı ve sevgi ifade ettiğini anımsatan bir DSP milletvekili, Hürriyet'e, "Her röportajda evinin duvarındaki Ecevitlerin resmini gösteriyor. Bu resim buradan hiç inmeyecek diyor. Acaba niye öyle konuşup duruyor. Çünkü yaptığı bazı şeylerin açıklanmasından korkuyor" yorumunu yaptı.

Şaban SEYİNCİ / ANKARA

Hürriyet, 15 Temmuz 2002

değilse bile, hızlat unutulmaya mahkumdur ve hem de toplum belleksizliğe alıştırılmıştır, bu zamana karşı ilgisiz olmaya yakın bir durumdur ki yine Orta Çağ çizgileri arasında yer almaktadır, bu nedenle kaçınılmaz olmaktadır. Belgeler, günün tanıkları tanınmış gazetecilerle doğrudan doğruya Türk Başbakanı Ecevit'e ait bulunmaktadır; bunlarda, "komplo", "ihanet" ve 'kandırma' en çok geçen sözcükler arasındadır.' Bütün bunlar ve efendiyle oğul arasındaki vasalaj ilişkisini kıran gelişmeler de, B.

- 1) Gazeteciler, Radikal vt Hürriyet büro şefleri, M. Yılkin ve S- Eğin, bunlardan ikincisi, bu buralım sıranda ve zaman zaman gazeteci kapasitesini ajan ölçüde roller de oynuyordu; Başbakan Ecevit'se, belgeye yansıttığı bilgilerle, "komplo" içinde, mahcup bir biçimde, Wa5Kingji(5n'un parmağın» da işaret etmekleedir Burada, Türk Başbakanı Ecevit'i. dike aleyhine bir komployu davet ile başlatan, böylece. kendisini korumaya çalışan bir efendi kimliğiyle görüyoruz.

Derviş'i çağırarak galiba hata ettim

**Hürriyet
sordu
Bülent Ecevit
yanıtladı**

Başbakan Bülent Ecevit, Kemal Derviş'in kendisine İsmail Cem'in başbakanlığını önermediğini, ancak rahatsızlığını hissettüğünü söyledi. Ecevit, "Derviş'i Türkiye'ye çağırma hata etmiş olabilirim. Zaman zaman düşünüyorum da, keşke daha önce Masum Türker'i çağırıyaydık" dedi.

Sarıya: Mesut Yılmaz'ın altardışına göre Kemal deriz, sizin partinin başında kalmanca, ancak İsmail Cem'in de başbakan olmasının önemi. Deriz size böyle bir konuda bulundu mu?

Kennel Deaths

YILMAZIN İÇİNGİ İSTEDİ

Bu arada Mesut Yılmaz bir, iki hafta önce benim başkanlıktan çekilmenizi istedi. Ben 'Hayır olmaz' dedim. Ama Yılmaz, onun politikacılık, onun böyle girişimlerde bulunması doğaldır da, sırf ekonomiyi krizden çıkarıyaya katkısı bulunmaz bir arkadaşımızdırımızı ben yadırlıyorum.

Ergin: Bütün olanlardan sonra Derviş'i Türkiye'ye çağırmakla hata ettiğiniz düşünebiliriz.

■ Olabilir tabii... Onu da disiplinlilerin fahri dedim gibi bir noktaya kadar hendelerinin katkısı çok yararlı oldu. Ama ondan sonra sisteme girmesini ve yerinde de durmasını, devamlı dışarıya göçüyor, işte konferanslar, yarışlar, buluşlar, onları yapıyoruz...

Santana-Simoes busta sorumbida?

■ Zaman zaman düşünürüm de keşfe daha fazla Masum Tüfekçi çağıraysa. Türkiye'nin ekonomisi ve sosyal kurtuluşuna çok daha iyi götüren bir arkadaşımız. Keşfe çok daha fazla onu getirseydik bu görev diye düşünürüm.

Bajaputian [Covell], Bajputkashit Nurell'i'de, Korumel Baganurum Olay Day, Antares Irmekishil Sefet Uygul, Tansilli Twadition Molarium Terakaps ve Backebrook mubailo Sebatlan Odhan'a uardem wafid.

YTP'nin altyapısı önceden hazırды

Erişim: DSP'den keşimeler ve YTP'nin kurulması sizin Hüsniyetim Özerkan'ı Partiden dışlamamızda başladı. Siz bu hamleyle yapamazsınız, çünkü bu sınırdan dışlanamazsınız.

■ Ne kadar gerektir bilimsiyorum ama, belli ki DSP üzerinde bir takım entrikalar yapılagörüyor. Bu entrikalar, bu olguların nasıl yol aldı, ilerde tartışılan değeri düşürcek.

Engin: Siz Öküz'ü diledi haniyle yamasaydınız belki bugün DSP'de ne 1. parti olacaktı. Bu sorunları nasıl karşılayacaksınız?

■ Sie sind interessiert an unserem Angebot?

Ekşi: Kamuyunda öğrencileri fazla bilanmeyen bir parti ileri gideni ve bazı partilerin, örneğin 30-35 kişinin topluca bir partiyi terk ettiği. Ki örneğini daha önce hiç hatırlar mıyız?

■ **Hayat Çok garip yerler, ancak önceden alışması zor olanlar mıdır?**
Evet, çok garip yerler, ancak önceden alışması zor olanlar mıdır? Evet, çok garip yerler, ancak önceden alışması zor olanlar mıdır? Evet, çok garip yerler, ancak önceden alışması zor olanlar mıdır?

DİS FAKTÖR VAR, AMA BÜŞH İSİM İÇİNDE YOK

■ Bilmen, Benim ASO Yöntemi ile başta Başkan Buh olmak üzere kuruluşa dahil bütün ilköğretim ve ilköğretim dışı öğrenciler için böyle bir isten içinde öğrencileri eğitim vermisi ASO Yöntemi'ni. Kaldı ki, Irak hükümeti, ASO Yöntemi içinde kuruy öğrenciler de var. Tabii bunların her birinde bina ve DSP'ye yönelik eğitimlerde mutlaka bazı dış kaynaklar da olabilir, ama emniyetin bir şey söylemek mümkün değil.

Elçit: YTP'ye gıdıda de pigman olanlar var mı? Sayısı ne?

■ Fik cetası vermedik. Sayı hakkında bir şey diyemem. Ana kapıyı açaydık, zannediyorum büyük bir başarı olurdu. Kapıyı açık bırakırdık. Çünkü artık seçim sürecine girmiştik.

Hürriyet, 8 Şubat 2003

Hürriyet, 1 Ekim 2002

Ecevit Başkanlığındaki üçlü koalisyon hükümetini sona erdirmeye yönelik savaşın parçalarıydı; Washington, Financial Times da içinde dünya basının bir bölümü, Türk oligarşisi ve kontrolündeki matbuat ve televizyonlarla bazı işaretlere bakılacak olursa, yüksek bürokrasi, en azından Ecevit'i, kendi vasallarının birisiyle değiştirmek ve olmazsa, hükümeti devirerek yeni bir seçime gitmek istiyordu. Hükümet başkanı olarak kalmakta ısrar eden Türk Başbakanı Ecevit'e karşı, görülmemiş, her türlü ahlaki normlarla çelişen, zaman zaman insanlık ve terbiye sınırlarını aşan bir yıpratma kampanyası açılmıştı; bu kampanya da Orta Çağ ahlaksızlığını hatırlatıyordu. Savaş'ın ilk aşaması, Orta Çağ saray darbelerine uygundur.

Burada Orta Çağ'ın "adamı olmak" düzeninin bir temel yasasını hatırlamak yerindedir; efendiye saldırı olduğu zaman, oğul veya vasal, efendinin yanında savaşa girmeye mecburdur, buna işaret etmiştim. Fakat ne yazık, oğul H. Ö., bir türlü yardıma gelmemiştir; bunun üzerine, yine Orta Çağ'ın denenmiş kurallarına uygun olarak, efendi, adamlarından birisi vasıtasıyla,(1) vasalaj koşullarını hatırlatmıştı, bunu H. Ö.'nün, efendiyi ziyareti izliyordu, usûl budur. H. Ö., efendinin yanında saf tutmak yerine adamı olmaktan çıkmayı seçiyordu; Orta Çağ'da buna "ihamet" denilmektedir, şimdi demiyoruz. Dante'ye göre Çehennemlik'ti, artık Cehen-nem'in dokuz kat dibinde, çukur'da, yeri ayrılmıştır; Dante'de okuyabiliyoruz.

Türk Başbakanı Ecevit'le Başbakan Yardımcısı H. Ö.'nün bu son buluşması, Orta Çağ'da alıştığımız türden kanla sonuçlanmamışsa, bu, iki tarafında çok zayıflamış olmalarındandır. Görüşme kısa sürmüştür; Ecevit, H. Ö.'ye artık güveni kalmadığını bildirmiş ve H. Ö. de ayrıldığını ifade etmekle yetinmiştir, bu son derece barışçıl ayrılığın en önemli yanı, tarafların ayrılık için bir gerekçe bulmak gereğini duymamış olmalarıdır. Modern zamanlarda çok şaşırtıcı olan böyle bir durum, Orta Çağ'da çok normaldir; çünkü efendiyle oğulu birbirine bağlayan sadece ve sadece, birisinin koruyuculuğu ve diğerinin de yanında savaş da dahil hizmeti kabul etmesidir ve vasalaj ilişkisini sürdüren ise sadakatle tımarın devamlılığıydı.

1) Dsp Grup Başkam Halıcı, bütün televizyon kanallarında yayınlanan bir çağn ile H. Ö.'yü, Ecevit'in yanında saf tutmaya çağırmıştı.

Derviş gerçekten yan yolda mı bıraktı?

MURAT YETKİN

Türkiye Kemal Derviş'e çok şey borçlu. Bunların başında, ülkeyi 19 Şubat 2001 MGK toplantısıyla tetiklenen ağır ekonomik krizle geldiği uçurumun eşliğinden döndürmesi geliyor. Bu iş yalnızca bankaların çöküşünü telafi etmek için gereken kaynağı kişisel uluslar arası ilişkilerini devreye sokarak bulmasıyla değil, ekonomik yapının yeniden yapılandırılmasını sağlayan reformlardaki ısrarla da başladı.

Böylece ülkedeki çürümenin başlıca nedenleri arasında sayılan, siyasetin devletin ekonomik imkanlarının istismarını neredeyse kapıda, ama artık "Tütüne şu kadar fiyat, esnafa şu kadar karşılıksız kredi, vergi borcunuzu da affedeceğim" diyebilen politikacı görünmüyor. Bu anlamda Derviş, Türkiye'deki siyasetin yenilenmesine katkıda bulunmuş sayılır. Bu olumlu.

Derviş'in Türk siyasetine girişindeki üslubunun ise yeni ve olumlu sayılması üzerinde kuşku bulutları var. Bu kuşku bulutları, Derviş'in kuruluşunda yer aldığı, DTP ile işbirliğine girmesini sağladığı ve çok değerli bir dostunun ifadesiyle "oyaladığı" YTP'yi, "Belki sağda yeniden yapılanmayı sağ-larlar" gibi bir suçlamayla tert etmesinden kaynaklanıyor.

Cem: Sözüde durmayanlar

Derviş'in önceki gün Türk-İş Genel Merkezi'nde YTP ile yol-larını ayırıp, CHP'nin "Kucaklaşalım" çağrısına destek ver-işine YTP lideri İsmail Cem'in dünkü tepkisi sert oldu. Cem, Derviş'in ismini vermeden, her ciddi siyasetçinin sözünün arkasında durması gerektiğini söyleyerek, "Sözüde durma-yan ver duramayanların Türkiye'ye verecekleri her söz ve Türkiye'ye söylecekleri her şey boştur" dedi.

Cem neyi kast ediyordu?

YTP lideri konuşmasa da, kulislerde konuşulan çok şey var. Bunların başında Derviş'in itici gücü olmadan YTP diye bir partinin belki de kurulmaması olacağı geliyor. Hatta DSP'den ayrılanlardan arıdan önce Hüsamettin Özkan'ı si-yasetten ayırılıp evine dönmek yerine yeni bir parti kuruluşu için birlikte çalışmaya, İsmail Cem'i de bu yeni partinin genel başkanı olmaya ikna eden kişiyi bizzat Derviş olduğu konuşuluyor.

Üçlünün kameraların karşısına birlikte geçip, birlikte çalış-sacaklarını söylemesinin hızla gelişen böyle bir ikna süre-cinin ardından olduğu öne sürülüyor. Bu süreçteki en önemli üç günün ise 9, 10 ve 11 Temmuz tarihleri olduğu-na dikkat çekiliyor.

Özkan'ı ikna yemeği

9 Temmuz Salı günü sıcak başladı. Bir gün önce Başba-kan Ecevit'le Başbakanlık Konutu'nda bir görüşme yapan Başbakan Yardımcısı Hüsamettin Özkan istifa etmişti. Ece-vit o gün Özkan'ın yerine Başbakan Yardımcılığı'na Gürel'i atadı. Derviş ise hem Cem, hem de Ecevit ile görüşüyordu. Bu görüşmeler ardından Özkan'ı, arkadaşları profesör Celal Göle'nin evinde bir akşam yemeğine davet etti.

İşin buraya kadar olan kısmı, şimdiye dek bir ölçüde ka-muoyuna yansdı. Yeni bilgi, bu yemekte Özkan'ın istifasi-nin gerekçelerini ve Ecevit olmadan siyaseti sürdürmek ye-rine evine dönmek istediğini söylediği bilgisi. Derviş'inse buna karşılık olarak, Türkiye'nin solun birliğine, merkez solda, liberal sağda da içine alabilecek yeni bir oluşuma ih-tiyaş duyduğu ve bunun da ancak Cem-Özkan-Derviş üçlü-süyle kurulabileceğini söylediği konuşuluyordu. Özkan'ın Derviş'e "Sen de giriyorsan olur" dediği ve bu hareketin ba-şına geçmesini önerdiği, Derviş'in ise "İsmail bey olsun" dediği ve Özkan'ın siyasette kalmasının böylece gerçekleş-tiği iddia ediliyordu.

Konuşulanlar teyit için Derviş'e ulaşamadım. Ancak önce ev sahibi Göle, "Evet, bunlar konuşuldu" teyidini verdi. Öz-kan'ı ikna eden Derviş olmuştu.

Aynı teyidi Özkan'dan da aldım. Özkan, "Ayrıntı sormayın ama, öğrendikleriniz doğru. Ben zaten sayın Derviş'in sözü-ne güvenerek yola çıktım" dedi.

10 Temmuz, Çarşamba günü Derviş'in bir gece önce Öz-kan'dan aldığı "Sen varsan, varım" garantisıyla başlamış-tı. Derviş, belki de bu güvenle, Bakanlar Kurulu'nda yeni Başbakan Yardımcısı Gürel'i Ecevit'in önünde, konuşmayıp kendisini dinlemesi için uyandırıyor, 4 Temmuz'daki ekonomi zirvesinde iplerin kopmasına neden olan "Yeni bir senaryo (yani hükümet) lazım" sözlerini tekrarlıyordu. Ecevit, bunun üzerine öğleden sonra Bahçeli ve Yılmaz'ın 3 Kasım'da se-çim talebini kabul etmek durumunda kalıyordu. Aynı dakik-alarda Cem ile görüşen Derviş, Özkan'la konuşmasını ona aktarıyordu. Kurulan telefon trafiği ardından üçlü Dışişleri Konutu'nda bir araya geldi. İçeride, Derviş sosyal demokrat nitelikteki bu hareketin mutlaka liberal sağdan da kesim-leri kucaklaması, hatta DTP'nin mutlaka bu oluşumun için-de bulunması gerektiğini söylemişti. Zaten üçlü el sıkışıp kameralar tarafından görüntülendikten az sonra Derviş, Bayar'la konuşacağı bir yemeğe katılmıştı. (Bayar,

"DTP'nin YTP ile işbirliği yapması gerektiği fikrini ortaya atan, bunu DTP ve YTP'ye teklif eden ve gerçekleştirilmesinde en büyük rolü olan kişinin Derviş olduğunu, dolayısıyla şimdiki tutumunu yadırgadığını" söylüyor.)

11 Temmuz Perşembe günü Cem, Dışişleri Bakanlığı'nda istifa etti. Derviş, Ecevit'e gitti. Çıkışta önce istifasını ver-di. Buraya kadar her şey, Cem ve Özkan ile birlikte plan-landığı gibiydi.

Ancak sonra Cumhurbaşkanı Sezer devreye girdi. Derviş istifasını geri aldı ve yeni oluşumda İşler Cem ve Özkan ile planlanmış olduğu gibi gitmemeye başladı.

Defalarca birlikte yenilen yemekler, verilen fotoğraflar ve "Birlikte çalışmaya devam ediyoruz" mesajları bir yana, Derviş'in Em ve Özkan'la yolunu ayırması için Baykal'ın tek bir çağrısı yeterli oldu. Bu hamle Baykal'a kazandırdı ama, Derviş'e kazandırdığı kuşkulu.

myetkin@radikal.com.tr

Yılmaz, Ecevit'e ihanet etti mi?

BAŞBAKAN Bülent

Ecevit geride bırak-
tığımız yaz ayların-
da sağlık sorunlarıyla bo-
ğuşurken ANAP Lideri Me-
sulut Yılmaz, kendisini ye-
rinden etmeye dönük bir

komponun içinde yer aldı mı?
Hürriyet yazarlarının geçen Çar-
şamba günü ANAP Lideri Yılmaz'a
yaptıkları ziyaretin en kritik sorula-
rından biri buydu?

Yılmaz, siyaseti çevrelerde yaygın
bir şekilde kendisine atfedilen bu
kompo iddiasına ne karşılık verdi?

"Bakın çok açık söyleyeceğim"

diye sözde girdi Yılmaz ve ekledi:

"Kurumsal, partisel hiçbir temas
olmadı. Ama dostlarla fikir jimnas-
tiği yaparken, kulağıma şöyle so-
naryolar geldi: Ecevit'in sağlık du-
rumu o kadar kritik durumda ki, bu
sürpriz yapacak, parti kongresini
toplayacak, yerine birini tayin ede-
cek..."

Yılmaz'a göre, Ecevit'in bu yönde
bir adım atması, kaçınılmaz olarak
hükümetin devamı için bazı uzlaşma
formüllerini zorunlu kılacaktır.

HÜKÜMET EGZERSİZLERİ YAPTIĞIN DOĞRU

ANAP lideri, şöyle dedi:

"Bu takdirden hükümetin devam
edebilmesine dönük devam edebil-
mesine dönük formüller üzerinde
zaman zaman egzersiz yaptık.

Ama, hiçbir zaman Ecevit'i ikame
edecek bir arayış içinde olmadım."

Yılmaz, tam bu noktada projeksiyon-
ları 4 Temmuz tarihinde düzenlenen
ve Kemal Derviş'in herkesin önünde
Ecevit'e "Yeni bir siyasi senaryo la-
zım. Bugünkü belirsizliğin nedeni
Sayın Başbakan'ın sağlık sorunları-
dır" dediği liderler zirvesine çevire-
rek, şu aşkıntıyı anlatıyor:

"Derviş'in Bahçeli'yi çok sinirlen-
diren bu senaryosu gündeme geldi-
ği zaman, ben sırf Ecevit'i zor du-
rumdan kurtarmak için 'Doktorlar
bu konuda Ecevit'in sağlık durumu
yerindedir diye kamuoyunu tatmin
eden bir açıklama yapınlar' dedim.
Ancak MHP bunu tersine kullandı,
MHP dedi ki, Yılmaz Başbakan'dan
sağlık raporu istiyor."

ECEVİT ÖZKAN'A YETKİ DEVRETMELİYDİ

Bütün bu arayışlar sırasında Yıl-
maz'ın gerçek niyeti neydi?

Yılmaz, "Benim gerçek niyetim,
sağlık durumu engel değilse, Baş-
bakan'ın görevine devam etmesi,
ama sağlığının yarattığı handikap-
ların da telafi edilmesiydi" diye ya-
nıttı.

ANAP lideri, bu noktada sohbetin
en önemli açıklamasını yaptı:

"Ben burada Hükümetin Özkan'ın
daha ön plana çıkmasını, Başba-

Sedat ERGİN

ANKARA'DAN

kan'ın bazı yetkilerinin ona devret-
mesini düşündüm. İşlerin aksaya-
cak noktaya gelmemesini istedim."

ECEVİT'LE OLMAYACAK NOKTASINA GELMİŞTİM

Yılmaz, o sıkıntılı günlerde Ece-
vit'in artık görevin hiçbir şekilde
sürdüremeyeceği gibi bir düşünceye
kapılmış mıydı?

Yılmaz, "zaman zaman ben de
tedbir alınmazsa görevimi sürdüre-
mez noktasına geldim" diyerek, bu
kanaate vardığını gizlemedi.

ANAP liderine göre, MHP bütün bu
gelişmeleri yanlış değerlendirerek,
kendilerinin hükümetten dışlanacağı
gibi bir yanlışya düşmüş ve "Er-
keklik bende kalsın, seçime hükü-
mette gideyim" diyerek 3 Kasım
önerisini ortaya atmıştı.

DERVİŞ, BAYKAL'LA DANIŞIKLI OYNADI

Peki siyasi gelişmelerin akışında
belirleyici bir rol oynayan Kemal
Derviş'in oyun planı neydi?

Yılmaz, Derviş'in rolünü şöyle an-
lattı:

"Derviş'te ben üç kez ikili konuş-
tum. Onun dile getirdiği, Ecevit'in
partinin başında kalmakla birlikte
gönüllü olarak başbakanlığı İsmail
Cem'e bırakmasıydı. Dış ekonomik
çevrelerin Cem'in başbakanlığını
olumlu karşılayacaklarını, Başba-
kan'ın sağlığı nedeniyle beliren gü-
ven sorununun giderileceğini, böy-
lelikle hükümetin de devam edebi-
leceğini düşünüyordum."

ANAP lideri, bu noktada Derviş'in
hükümet içindeki hamlelerinde CHP
adına hareket ettiği imasını kayda
geçirdi:

"YTP'deki arkadaşların yorumu,
Derviş'in daha hükümet içindey-
ken, CHP ile danışıklı olarak bu
planı uyguladığıdır. Hatta Baykal'ın
YTP'ye gelin çağrısının bile birlikte
kararlaşırılan tamamen göster-
melik, Derviş'e mazeret yaratmaya
dönük bir manevra olduğunu
düşünüyorlar. Doğrusu ben de ona
yakın düşünüyorum."

KOMPLOYA KARŞI KOMPLO

Sohbetin özet:

Yılmaz, kendisine atfedilen kompo
idialarını reddederken, üst kapalı
ifadelerle Derviş'in CHP adına
hareket ederek hükümetin çözül-
mesine giden bir planı uygulamaya
koyduğu yolunda bir başka kompo
teorisi ortaya atıyor.

Cem: Sözünde durmadı

YTP Genel Başkanı Cem, kendilerine katılmaktan vazgeçen Derviş'e yanıt verdi: Sözünde durmayan ve duramayanların Türkiye'ye verecekleri her söz, söyleyecekleri her şey boştur

ANKARA - YTP lideri İsmail Cem, bir-
likte yola çıktıkları halde YTP'ye katılma-
yacağını açıklayan Kemal Derviş'i sözünde
durmamakla suçladı. Siyasette en önemli

Bedel ödemedi: Kendi deyisiyle, siya-
seti ve bazı şeyleri bilmeyenlerin, insana-
nın ve hareketleri yeterince anlamamaları
doğaldır. Türkiye ve demokrasi uğruna,

lulum kesitleriyle oluşması, Türkiye koali-
yonunun halkla gerçekleştirmesi içindekini
kullandık. Yeni Türkiye'nin, düşüncelerle,
insanlarla beraberlikler kuracağını hep

getirmek istediğimiz yeni anlayış, yapıcı
ve bütünlükçüdür. Dolayısıyla başkalarının
turulmaması sözlerini ve hakları yakıştırma-
larını sürekli bir gündem konusuna dö-

Burada, ahlak ve mantığa, liyakat ile gerekçeye yer yoktur; görmüş oluyoruz.

Ayrılma gerekçesi yok, ama, zamanın gazetelerine baktığımızda, modern zamanlarda çok garip ve hatta anlaşılmaz görünebilecek bir ayrıntı saptayabiliyoruz; ayrılmayla birlikte H. Ö., efendisine eski ve küçük bir çanta vermektedir, haberler buna işaret ediyordu. Bazı rivayetler, bu eski çantada, efendinin çok da önemli olmayan ve daha önce oğula verdiği bir ya da iki dairenin tapusunun bulunduğunu, H. Ö.'nün de şimdi bunları iade ettiğini haber veriyordu. Günümüzde bu haber çok şaşırtıcı gelmektedir, çünkü, bir başbakanın, hiçbir akrabalık ilişkisi olmayan bir başbakan yardımcısına, bir ya da iki dairesinin tapusunu veya bir-iki mektubunu içeren eski çantayı vermesini düşünemeyiz ve anlayamayız, çünkü hem başbakanlığın başbakana ait ve hem de her bankanın müşterilerine tahsis edebildiği pek güvenilir kasaları bulunmaktadır. Hal böyleyken, bu tapu ve mektupları içeren eski çantanın H. Ö.'ye verilmesi bir muamma izlenimini vermektedir; bugün için böyle olmakla birlikte, bir an için Orta Çağ'da yaşadığımızı düşünürsek, muamma çözme zahmetinden kurtulabiliriz, çünkü, çok normal, "mantıklı" ve hatta zorunludur. Bu, efendinin oğula duyduğu güvenin ve sürdürdüğünün sembolik kanıtıdır; "adamı olmak" düzeninin başlayabilmesi için, eli, avucun içine alma veya efendiyle oğulun dudak dudağa öpüşmeleri türünden bir ritüel veya işaret gerekiyordu, burada eski bir çantanın değiş-tokuş edilmesiyle yetinmişler, bunu anlıyoruz. H. Ö., içinde birkaç tapu bulunan bu eski çantayı, Ecevit'in adamı olmaktan çıktığını deklare ederken iade ederek, hem yasalara bağlılığını ve hem de dürüstlüğünü göstermiş olmaktadır; öyleyse, verdiğim bu bilgiler sayesinde, insanlarımızın Orta Çağ yasalarına bu bağlılıkları karşısında yine de sevinebilir ve her türlü ihaneti unutabiliriz.

* * *

YENİ FEODALİTE¹ Mİ?

Adı ne olursa olsun, "ikinci" veya "yeni" bir Orta Çağ hipotezini, Batı düşüncesi ve sosyal biliminin kabul etmesi imkansızdır; Kuhn, bize, paradigmaların ne kadar tutucu ve dolayısıyla savunmacı olduğunu hatırlatmış durumdadır. Bilimde de, devrime yönelen bir iç savaş olmadan, yeni düşüncenin kabulünü bilmiyoruz; doğrudur, 'bilimsel intiharı düşünemeyiz.

1) Bu deyişi, Proudhon'dan ödünç alıyorum. "La nouvelle feodalite" demektir; kapitalizme karşı mücadele ederken, "yeni feodalite" oluşumundan söz etmesi ve bunun şimdiye kadar hiç not edilmemesi şaşırtıcıdır. P. J. Proudhon, *De la Justice dans la Revolution et dans l'Eglise, oeuvres completes de P. J. Proudhon*, Paris, 1930. p. 261.

Proudhon, sol çevrelerde, çalışmalarından daha çok "Sefaletin Felsefesi" adlı kitabına, K. Marx'ın yazdığı, *Felsefenin Sefaleti* adlı reddiyesi dolayısıyla tanınmaktadır. Marx bir mektubunda, 1844 tarihinde Paris'e gittiğinde Proudhon'la tanıştığını, "in the course of lengthy debates often lasting all nights", sabahlara kadar süren tanışmalar yaptığını yazıyor ve bir başka mektubunda da, Proudhon'un sosyalist duyarlılıktan tiksindiğine işaretle buna katıldığını ekliyordu; her ikisi de kapitalizmi reddediyorlardı. Öyle anlaşıyor, Marx, kapitalizme yönelik her eleştirisinin eninde sonunda sosyalizmi yaklaştırdığına inanıyor ve dolayısıyla kapitalizmde yakaladığı "ilerleme" dinamiğini abartıyordu. Proudhon ise, sosyalizme ulaşmayan eleştiriler de saptayabiliyordu; nouvelle feodalite'yi de bunlardan birisi sayabiliriz. K. Marx-F. Engels, *Selected Correspondence*, pp, 144 ve 38.

Kuşkusuz, Batı düşüncesi, marksizmin, ilerleme motorlu, doğrusal gelişme çizgisini kabul etmiyor; bununla birlikte, etkisi ve hegemonyası altındadır. Batı düşüncesinin, soğuk savaş yıllarında, marksist doğrusal gelişme tezine karşı çıkarabildiği en yoğun destek gören ve *"non-communist manifesto"* yaftasıyla en iddialı şeması da, marksist modelden çok fazla uzaklaşamıyordu; W. W. Rostow da, **take-off türünden ilk bakışta çekici bazı yeniliklerle süslediği "aşamalar" şemasında**, yine bir doğrusal gelişme çizgisini kabul ediyordu, fakat, komünizm yerine mülkiyette olmasa bile tüketimde demokratize olmuş, rasyonel bir toplum geleceği resmediyordu, bu da herhalde ilerleme demektir. Ayrıca soğuk savaşın bir başka icadı olan **"convergence"**, iki düzenin yakınlaşması, kuramına da uygun düşmektedir ki bunu da, marksist dairenin içinde kalındığının bir başka göstergesi kabul edebiliriz.

Bir Orta Çağ düşüncesi, demokratize olmuş tüketim toplumundan da çok uzaktır; burada söz konusu olan insanın tanımlarından ve Berdiav'de okuduğumuz bir sözcükle, insanın daha sonraki çağlarda kazandığı kendi içinde eklemlenmesinden, articulation, kopmasıdır. Öte yandan bu hipotez mark-sizm içinde hazmı zor bir öneri olmaktadır; ilkel toplum, feodalite, kapitalizm arkasından sosyalizm derken, Orta Çağ'a dönüş, marksizm için şaşırtıcıdır, artık telaffuz etmek zorundayız. Öyleyse, böyle bir öneri, marksizme, sorular ve sorunlar yaratmak zorundadır; bunu formüle edebiliyoruz, bir sorunlar düğümü var, yalnız, bunu kapitalist restorasyonun yarattığı düğümden daha vahim sayamayız. Marksizm henüz, kapitalist restorasyonun, burada bu sözcüğün uygunluğundan kuşku duyuyorum, çünkü, buna kapitalizme dönüş derken bir hafiflik duyumsuyoruz, eğer corporatist cumhur'a irtica etmek söz konusu değilse, yeni feodalite'ye razı olabiliriz, yarattığı sorunları kabul etmekten uzaktır; bu durumda da, Orta Çağ'ı, sosyalist olamayan veya sosyalizmi sürdüremeyen gelişmiş ve büyümüş-şirketleşmiş toplumların bir hali ve bir çukura düşüşü olarak algılayabiliriz. Bu algılama, tartışma planındadır. Yalnız yine de, kolay olmamakla birlikte, marksist sisteme telif imkanını içermektedir.

Yakın zamanlarda, bundan önceki yüzyılın son çeyreğini içine alan ve bugüne kadar uzanan tarih kesitini "yakın" saymak yerindedir, yeni bir "orta çağ" kategorisinden ilk kez benim kitaplarımda söz edilmiş olduğunu kabul etmek durumundayız "**Quo Vadimus**" adlı çalışmamda ayrı bir bölüm var; bu çalışmam, bir yanda, polemikti anlatımla aydınlatmacı(1) bilimsellik, diğer yanda da, didaktik kaygılarla teoriye yöneliş arasında ikircikli olsa da, belki "şaşkın" sözcüğü daha uygundur, bugünün dünyasında yok olan ve Orta Çağ'da var olan çizgileri çok doğru olarak saptayarak, böyle bir başlangıcı hak etmiş olmaktadır.

Bundan yirmi yıl kadar önce yayınlanan bu çalışmamda, "XX. Yüzyılın orta çağı" ayrı bir bölüm başlığıdır; buradan bir yüzyıl içinde bir Orta Çağ'dan söz edildiğini anlıyoruz; fakat daha sonra bu "ikinci" Orta Çağ, zamandan koparılmaktadır, çünkü, "orta çağ zamansızdır" ifadesini okuyoruz.² Bu metinde, Orta Çağ, bir ülke düzleminde değil, dünya olgusu olarak ele alınıyor ve bu önerilmektedir; başlıca çizgileri dünyadan çıkarılmıştır. Bu benim, Türkiye'yi dünya ve dünyayı Türkiye ile tarif etme tutkumla tutarlıdır;³ Türkiye için çıkardığım doğruları, hep dünyanın doğruları sayıyorum.

İlk olarak şu tespiti buluyoruz: *"Orta Çağ, Arap dünyasıdır. Şimdi dünya arabesque çizgileri yaşıyor. Orta Çağ'da imalat var; üstelik uluslararası ticarete konu olan imalat sanayisi var. Grand Industry, yünlü dokuma sanayisi, Orta Çağ'ın önemli etkinliklerinden birisi; fakat, bütün bunlara karşın, Orta Çağ, tüccar dönemidir* Bu tespiti, ilişkili bir yargı; *"tüccar şimdi de ön plana geliyor"* ibaresi takip etmektedir.

Sanayicinin geri plana çekilerek, yerini, Orta Çağ'ın tüccar ve bezirganlarına ve sonra da borsacı veya tefecilere bırakması, bir çağı belirlemek için yeterli olmasa da, mutlaka düşünmeye ve sormaya yöneltici bir olgudur.

1) Marx'ın Weydemer'e, diğeri kadar ünlenmemiş bir diğer mektubundan, bir polemikğin hem kaba ve hem de ince olması gereğine işaret ile anlatımda "iyi" bir polemikği tavsiye ettiğini okuyoruz: "Your article against Heinzen, which Engels sent me too late, is very good, both coarse and fine - a combination which should be found in any polemic worthy of the name." K. Marx-F. Engels, Selected Correspondence, p. 62.

Diğer yandan, K. Marx, bilimde, temel atılmadan önce üst katların kurulabileceğine işaret ediyor ki, "Orta Çağ" alanındaki kurgularımı şimdilik üst" katların inşası olarak öneriyorum: "Science, unlike other architects, builds not only castles in the air, but may construct separate habitable storeys of the building before laying the foundation stone." K. Marx, A Contribution to the Critique of Political Economy, 1859-1981, Moscow, p. 57.

2) "Bir çağ, bir çok yüzyıldan meydana geliyor; bu ilkokullarda öğretiliyor. Ancak yine de sorulabilir: yüzyıl mı, yoksa çağ mı daha uzun? Bu soruyu şöyle cevaplandırmak mümkündür; ona çağ zamansızdır."

Y. Küçük, Quo Vadimus-Nereye Gidiyoruz?, İstanbul, 1985, s. 309.

3) Sadece Türkçe yazıyorum, bu Türkçe yazmayı dünya için yazma ve Türkiye'de tanınmayı dünyada tanınma saymam nedeniyledir.

Sanayi, herhalde ve öncelikle strüktür demektir ve üretimde, bakışta yapısalılık ve bu anlamda katılık demektir; köşeli ve şekilli, buna "modernite" de diyoruz. Bu açıklıktan baktığımızda, Kandinski'nin, Picasso'nun resimlerine "modern" demek, herhalde çok çok gecikmiş bir adlandırma olmalıdır; öyleyse post-modernizm de, Orta Çağ'a dönüş kervanı içinde bir yerdedir.

Bu "1985 metni", ikinci çizgi olarak, "din egemendir" demektedir, ilk yazımda, Orta Çağ'da dünya, "parçalı ve birbirinden kopuk adacıklardan oluşan yeryüzü" olarak tasvir ediliyordu; din birliği kurmaya ve yakın zamanların terminolojisiyle globalist rolü üstlenmeye çalışıyordu, iki din ve kaçınılmaz olarak çatışma olduğunu biliyoruz. "Şimdi yine iki merkez var; İslamî merkez tekrar Güney Arabya'ya taşınmış görünüyor ve Papalık ise, Washington'a nakledilmiştir", tüccarla birlikte dinselğin ön plana çıkışı Orta Çağ işaretleridir.

Aklımızla görüyoruz, H. Ö. hiçbir zaman bir istisna sayılmamalıdır, istisna sadece tersidir, eğer iki bin yılın geride bırakıldığı bir tarih kesitinde, yönetimde yalnızca, dilsiz ve yeteneksizleri, akli ya olmayan ya da kullanmayanları, ikisi aynı anlamdadır, görüyorsam, aklımda Orta Çağ olmasındandır; dünyaya ve tekeliyete böyle bir hipotezle yaklaşıyordum, ilginç, daha 1909 yılında, "Rus kapitalizmi genç, ama tembeldi, gelişmesi köstekleniyordu, bu durumda, öylesine olgun beyinlere gereksinimi yoktu" diyen Maksim Gorki de, şimdi daha iyi anlıyoruz, böyle görüyor ve yaklaşıyordu. Öte yandan, artık gördüklerimizi daha soyut formüle edebilecek kadar gözlemimiz var; eğer kapitalizmde kapitalistler, politikacılar vasıtasıyla yönetiyor ve eğer tekeliyette, oligarklar yönetimi ellerine aldılarsa, yönetimde görünenlerin akli ve dili olmaması isabetlidir. Çünkü, doğa ve toplum, redondant, füzuli, olanı kabul etmeme eğilimindedir. Bu düşüncelerim, "1985 metni" ile ilk formülasyonlarından birisini bulmaktadır, **"Orta Çağ tarihçileri pek şaşırırlar, Orta Çağ bir yeteneksizler yönetimidir ;;** o zamana ait formülasyon budur. Aynı formülasyon şöyle devam ediyor, **"tarihçiler, Orta Çağ'da yönetime gelmiş kişilerin yeteneksizliği, ikiyüzlülüğü, aptallığı nedeniyle pek şaşırırlar;** butespitler, buraya aldığım gazete coupure'lerindeki nitelemeleri anlamaya yardımcıdırlar, geçmiş bugüne ışık tutarken, bugün de geçmiş aydınlatmaktadır, bunu çıkarabiliyoruz.

Belki de çok yakın zamanlarda, **nicel birikim nitel işaretlere dönüşmüştür, köşesizlik ve şekilsizlik, çok genel olarak "post-modernizm"** bu anlamdadır, kendisini en çok, kullanılmayan dilde göstermektedir; Fransız Aydınlatma Çağı'nın insan anlayışının tam zıddı olan bir türle karşılaşırız. Bu türün, kendisine güvenmesi ve saygı duyması zor görünmektedir; halbuki çağdaş insanı, kendisine saygısı olan yaratık olarak tarif etmek isabetlidir. Bu çok üzüncü veren bir saptama olabilir, fakat kim için; tekeliyetle, kütlenin, kendine güven ve saygısı olmaması esastır. Halk'ın, Fransız aydınlanmacı ve devrimcilerine borçlu olduğumuz bir sözcükle, yuttaş'ın, sürü'ye dönüştüğü çağdır.

İzleyen paragraf bu anlayışa açıklık getirmeye çalışıyordu, bunu çıkarabiliyoruz ve bu nedenle aktarmak istiyorum: "Parçalı, taşralı, kentlerin tekrar köye çevrildiği, **'inanıyorum, öyleyse doğrudur'** ilkesinin yönetim dogması olduğu bir dönemde yönetebilmek için yeteneksiz olmak gerekiyor, insanın yeteneklerini silmeyi başaran bir çağda, yetenekli insanların yönetimi mümkün mü?" Demek ki, dünyanın teknolojik açıdan en ileri ve ayrıca en gelişmiş bir ekonomisinde, Reagan veya şimdiki Bush türünden insanların devlet başkanı olmaları, başlı başına bilim dışı bir olgudur¹ ve sadece Orta Çağ hipotezinde ve bir ölçüde anlaşılır olabilmektedir. Belki de, "feodalite" postülasyonu, bugünün yönetenlerini anlamada, "kapitalizm" şemasından daha çok açıklayıcı ve yardımcı olabilmektedir.

Son aktarma şudur: **"Orta Çağ, antik kentleri yıktı. Orta Çağ, antik kültür ve bilimi gömdü. Orta Çağ, antik kültür ve bilim taşıyan aydınları gömdü. Orta Çağ'a geçmek için yıkmak gerekiyordu."**

Hiç kuşku yok, benim Orta Çağ hipotezimin formülasyonu, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından öncedir, gerçi, yıkılışın önlenemez niteliği belki de Ortodoks taraftarlarının bile gönlüne olmasa da aklına yerleşmeye başlamıştı, sezgisel bir rolü olabilir; fakat, sosyalizmle hiçbir duygusal bağlantısı olmayan, belki sosyalizm karşıtı sayılabilen, Fransız düşünür A. Mine ise yeni bir Orta Çağ'ın gelişinde bu yıkıma önemli bir rol atfetmektedir.

1) "Dünya Orta Çağı'nı yaşıyor. Orta Çağ, saman lezzeti veren, kendini tekrarlayan eylemler dönemidir; saman lezzeti veren, kendisini tekrarlayan eylemler, insan beynini samanlaştırır." Y. Küçük', ibid, s. 311.

Başka sözcük bulamıyorum, "düşünür" demek zorundayım, başka sözcükleri layık görenler de var, belki de Fransa'nın en ciddi haftalıklarından birisi olan, tartışmasız çok etkili diyebiliriz, mizah dergisi Le Canard Enchaîné, A. Mine için, *"le dandy de la pensee mondiale"* nitelemesini uygun bulmaktadır; sol-entelektüel haftalık *Le Nouvel Observateur* ise, Minc'in her zaman, **"güçlü doğrularla çalgın kestrimlerin neşeli bir karışımını"** yaptığını yazıyordu,(1) bu işaretleri, Minc'in hep ilgi çektiği ve ne yazık, pek ciddiye alınmadığı yollu anlayabiliriz. Gerçekten de, 1993 ürünü, *"Le Nouveau Moyen Age"* adlı çalışmasının da yayınlandığı bir sırada bir heyecan yaratmakla birlikte kısa bir zaman içinde, önemli bir iz bırakmadan unutulduğunu biliyoruz.

Heyecan yaratmış olmasını "kaçınılmaz" sözcüğüyle niteleyebiliyorum, unutulması ise, zorunlu'dur; çünkü, aklın, hoş olmayanı ve rahatsız edeni sildiği bir çağda yaşıyoruz. A. Mine, *"une nouvelle maniere d'etre semble, de-puis la chute du communisme, s'imposer"* diyordu;(2) komünizmin yıkılmasından itibaren bir yeni var olma biçiminin kendisini dayattığı sözü, eğer söyleyen en azından bir komünizm karşıtı ise, mutlaka unutulmaya mahkumdur. Medievalistler, kendilerini ve mesleklerini korumak için habersiz görünmek veya reddetmek, tüm üniversiteler de, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasını son derece regresif bir aşamanın izlemekte olduğu iddiasını, kendi ideolojik dünyalarının yıkılışıyla özdeş tutmak zorundaydılar, dolayısıyla şaşırmıyoruz.

Böyle bir başlangıçla Minc'i önemsemediğim izlenimini vermek istemiyorum; benim, Batı'mın düşünsel planda öncülük ve önemini yitirmiş olduğu yollu kanımın bilindiğini sanıyorum. Kaldı ki, çok yakın zamanlarda böyle bir hipotezin ilk önce benim tarafımdan ortaya konduğuna işaret etmiş bulunuyorum, bu da nötr bir envanterdir; ayrıca buluşlar tarihi, birbirinden habersiz "eş-zamanlı buluşlar" ile süslüdür, eş-zamanlılık, teknoloji tarihinde, yüksek bir zorunluluk ve doğruluk endeksi sayılmaktadır. Birbirinden kopye etme veya ödünç alma yerine, habersiz ve eş-zamanlı buluşlar, demek ki daha önemli olabilmektedir. Bu bir yana, daha geriye gidildiğinde başkaları var ve ilerde değineceğim Mine de, ilham kaynağını, 1917 Ekim Devrimi'ne katılmış N. Berdiav'e bağlamaktan geri kalmamaktadır.

Bizde de, benden önce, ayrı planda olsa da, "orta çağlaşma" veya "orta çağa dönüş" kategorilerinin telaffuz edildiğini saptayabiliyoruz; Savaş öncesi Alman düşüncesinden yararlanarak özgün analizlere yönelen Profesör S. Ülge-ner, "garpte Orta Çağ XIII. ve XIV. asırlardan beri iç ve dış karakteristikleriy-le yavaş yavaş silinmeye yüz tutarken, şarkta, hususiyle Osmanlı İmparator-

1) Le Canard Enchaîné, 1 Oct., 1997, p.8. "Dünya düşüncesinin züppesi" anlamındadır. J. Julliard, "le Bonheur selon Mine", Le Nouvd Observateur, 2-8 Oct., 1997.

2) Alain Mine, Le Nouveau Moyen Age, Gallimard, Paris, 1993, p. 73.

Yalçın Küçük

lugunda kısa süren idari ve askeri yükseliş devri aşıldıktan sonra, yoluna eski hızıyla devam etmiş görünüyor" diyor ve devamla, "bu, bir bakıma, orta çağın devamı, yalın araya giren fasıla hesaba katılmak istenirse, orta çağa dönüş demektir" sözleriyle adını koyuyordu.¹ Demek, bilimsel akışın ana kanalları bir tartışmayı kabul etmemiş olsa da, doğrusal ilerleme şemasında kırılma denemeleri çıkmıştır, bunu, düşünce tarihi açısından ele alınması mümkün bir sorun olarak kaydedebiliyorum,

Kaldı ki. Minc'in prezantasyonu olmasa bile tespitleri önemlidir. Minc'in komünizmin yıkılışına değinmesi sembolik olmaktan uzak görünmektedir; Saint-Petersbourg, eski Leningrad, belediye başkanından. Nizni-Novgorod valisinden, bir kombinanın yeni sahibinden ve benzerlerinden söz ediyor, bir saray darbesi veya bilek gücü ya da fırsatların yardımıyla, buraya geldiklerine veya tekel sahibi olduklarına, se sont imposfis au hasard d'un complot de palais, â la force du poignet, par un concours de ciroontances, işaret etmektedir. Bu işareti önemli yapan hemen izleyen şu sorudur: "Le duc d'Aquitaine ou le comie de Provence se conduisaient-ils di flörem ment vis-â-vis de roi de France?" Böylece, yeni Rusya'da ki belediye başkanı, vali veya oligarkın, Rusya'nın devlet veya hükümet başkanı karşısındaki tutumuyla, Orta Çağ Fransa'sında belli başlı feodallerin Fransa Kralı ile ilişkileri aracında paralellik kurulmasına çalışılmaktadır. Demek, Mine de, Proudhon'un işaretinden habersiz olmakla birlikte,⁴¹ feodal ile benzeri", semblant de feodali tâ, bir modele yönelmektedir.

A, Minc'in Yeni Orta Çağ'ın gelişini araliz eden çalışmasında dikkat çekici bir kavram, "zones grises", gri bölgeler, kategorisi olmalıdır; sosyalizmin yıkılışı ve dolayısıyla Pazar'ın zaferiyle gri bölgelerin yükselişi, "la victoire du marehd va de pair avec l'ascension des zones gfises", es-zamanlıdır, bunu ileri sürüyor. Gri bölgeler'i şimdilik devlet ve hukuk egemenliğinin eridiği sektörler olarak anlayabiliriz ve buradan Minc'in Sovyetler Birliği'nin yıkılışıyla ilgili cümlecini yeniden ele alıp devamını, kısaca aktarabiliriz, şöyledir: "Une nouvelle maniere d etre semble, depuis la chute du commitnisme, s'im-

1) "Ve nihayet, isler çüzölme, ister onun sonucu olarak gende kalış denilsin, bu değişmez alın.yazısına bir çeşit orıaçagLiîma gözüyle bakmakta da salonca yoktur. Temel değerlen ve kgnılışlatı ile bir ortaçagUşmar

"Bütün bu kıymetleri din gayretinden doğan mistik bit havanın cepçe vır kuşattığını düşünelim: işte ortaçağ!"

S. F. Olgnr, Rfisadi Çfıltınenln afıJüü vf Zihniyet Dünyası. İst.. 1951-1551, s. 24 ve 23

Tekeliye!

poser, A quoi ressemble un marche sans Etat et sans notme de droit? A la jungle. Quelle organisation nait de la jungle? La mafia." Mine'e göre, devlet ve hukuk normlarından yoksun bir pazar, sadece cangıl'a benzer ve buradan da kaçınılmaz olarak mafya doğar, bunlar gri bölgelere ömek oluşturmaktadırlar.

Devam ederken, Minc'de olmayan iki noktaya işaret etme gereğini duyuyorum; kendimizi, zaman zaman aşırı şematik ve bilgiç Alman felsefesinin karartan etkisinden kurtarabilerek, modern mafya'yı, embriyanik halde, devlet olarak algılayabiliriz. Her mafya, kendi içindekiler için bağlayıcı bir mukaveleye. emir veren bir reise ve her ikisinden kaynaklanan bir kanun'a sahiptir; hem içerde ve hem dışına karşı zor uygulayabiliyor, bunları devletleşmeye yönelik ciddi adımlar saymak durumundayız, öte yandan feodal düzeni, bir yandan vasal ile lord ve diğer yandan lordlar ile kral arasında bir mukaveleler ve şato içinde ya da kapısında adaletin dağıtıldığı bir yönetim durumu sayarsak, bugün pek çok ülkede ayet tüm tekrarlanan devletin küçülmesi iddiasının yalnızca safsata olduğunu kabul etmek zorunda kalırız; devletin küçülmesi yerine devletin dağıtılması, çok daha anlamlıdır.

Bir yandan mafya ve diğer yandan da feodal düşen, hiç kuşkusuz, "modern" devlet değil; bununla birlikte, her ikisinde de, bu iki sözcüktü nitelendirme dolayısıyla, eksik olması gereken "modern" sözcüğüdür, Yalnız bir nokta var. devletin, "modern" sözcüğüyle birlikte çağırılması, yeni zamanların işi olmuştu; modern zamanlarla birlikte, devlet hem kendisi daha çok "düzeri" kazanıyordu ve hem de bu düzen yayılıyordu, bu nedenle olabilir, Mine, belli bir nostaljiyle, "depuis la Renaissance. Tordre ne cessait gagner" demektedir. Halbuki şimdi "gri toplumlar" hep yeni mevzi kazanıyorlar, bu, Rönesans'tan beri "düzenin, l'ordre, hep kazanırken şimdi hep kaybetmekte olmasıyla aynı anlama gelmektedir. Düzerim gerilemesi, hukukun egemen olduğu alanların azalması ve gri Toplumların çoğalmasıyla özdeşir.

Beş yüzyıllık gelişme nasıl özetlenebilir; Mine, bunu, bilinmeyen alanların kalmaması olarak cevaplandırmaktadır Düzen sürekli ilerliyor ve girilmedik ve gözetlenmeyen nokta bile bırakmamaya yöneliyordu; sanki insanlık, Minc'in, "toüt şerait connu cl contröİĞ" dediği ve karabasan olarak anlattığı bir aşamaya hızla yaklaşıyordu; "1984 tradusait ce cauchmar-ta" sözleriyle de

1) A- Mine, *Le Nouveau Moyen Age*, op. tu., p. 69

Yalçın Küçük

Qrweirın ünlü romanını,¹ anti-kümünizmden d a b a çok bu karabasanın habercisi olarak anlıyordu, Fakat birdenbire karabasan yok oldu, yerine cangıl geliyordu; Minc'in gördüğü budur. "Yeni silahlı birlikler, yeni ialan.cıiar, yeni "terra incognia", işte bunlar yeni Orta Çağ'ın unsurlarıdır ve hepsi hazırlar" Artık, yasak ile yasak olmayan, ahlaki ve ahlakdışı, meşru güç ile illegal iktidar, resmi ile nim-resmi yan yanadır, içiçedir; ne beyaz ve ne siyah, sadece gri bir realite ve renk var. Devlet ise her yere uzanabilmek ve her yerde olmakla boşuna övünüyor; il est en recul, gerilemektedir. Ben devletin parçalandığı ve parsellendiği görüşünü ileri sürüyorum ki, Orta Çağ bilgilerimize çok uygun düşmektedir.

Mine, bu gri alan ve toplumların yayılmasını, le ehömage de longue durée, uzun süreli işsizliğin varlığına bağlıyor; tartışmalıdır, çünkü böyle düşünürsek, devletin parsellenmesini, daha ilerde terk etmek üzere geçici olarak kullanabileceğimiz tasvirle, yeni feodalite'nin doğuşunu, inandırıcı olmayan bir biçimde, çok yakın zamanlarla sınırlamış oluruz aslında, Hobsoriun "imperialismTM" teşhisinden bu yana modern devletin çözülmeye başladığını analiz etmek daha isabetli görünmektedir, ilerde bunu gösterebilmeyi umuyorum, sosyalizmin başarıları karşısında büyük bir korkuya kapılan gelişmiş sanayilerin Refah Devleti'ne sığınması ve geri ülkelerin de Sovyet sanayileşmesinin cazibesine kapılarak devletçi sanayileşme yollarına meyletmeleri, modern devletin ömrünü uzatmış oluyordu, "Devlet" uzun bir Hint Yazı yaşamıştır. Bu nedenle biz de çözülmeyi göremiyorduk ve görüp de işaret edenleri, şimdi çok olduklarını fark ediyoruz, ihmal ediyorduk. Ancak bütün bunlar, artık gelişmiş sanayilerin kütsel işsizliği kalıcı olarak yok edemeyeceklerinin tebarüz etmesi, hiç kuşkusuz pek çok cepheden, Orta Çağ hipotezini güçlendirmektedir. Korku ve iğreti yaşamak, insanın günlük güvenliğini yitirmesi, kütsel işsizlikle bunun türevleri olan, her yerde sosyal güvenlik ve sendikal düzenlerin yıkılmasıyla çok yakından bağlantılıdır, bunları saptıyoruz.

Fransızlar'ın "sida"² dedikleri, Amerikan İngilizcesinde "aids\ Orta Çağ'ın cüzamının yerini mi alıyor; Orta Çağ'da, cüzamdan daha çok yaydığı korku önemliydi, bir korkunun, reddin ve acımasızlığın adı idi ve şimdi, aids, korkudur. Daha doğrusu yerini, "Usame Bin Udin" adlı yeni korkuya bırakmaya kadar, korkunun sembolü ve adıydı. XX, Yüzyılın başından beri te-
li ilerdeki bir eilte Omell'i bir başka açıdan analiz cımtı umuyorum

kellerin egemen olduğu düzenler, tanımı gereği halktan uzaklaştıktan için, zamanla halkın olmadığı bir yönetimi sürdürebilmek veya aynı anlama gelmek üzere halkı yönetimden uzaklaştırabilmek üzere, korkuyu çok önemli bir politik araç olarak kullanıyorlardı; korku, kontrol edilebilen, bağımsız değil bağımlı bir politik araçtı. Yakın zamanda bu araç bağımsızlığını ilan etmiş ve kendisini yönetenleri de kontrolü altına almış durumdadır. "Korku fetişizmi" diyebilir miyiz; ilk duyuşta rahatsız edici bir etkisi var,

Türkiye'de, erteleme yasasıyla tahliye olan cinayet hükümlüsü bir cinsel sapık karşısında, bütün matbuat ve televizyon kanallarının sergiledikleri hisleri çok öğreticidir; bu tahliyenin neden olduğu ve her türlü ölçüyü aşan yazılı ve görüntülü çılgınlıkları, bir yasanın yanlış uygulanmasına tepki sayamayız. Çünkü, tahliye mahkeme kararıyla olmuştu ve basın, burada bir hukuk hatası bulabilecek kapasitede olmadığını biliyoruz; burada gördüğümüz, hapisten çıkanların Orta Çağda yarattığı korkunun eşidir. Bunu, cezalandırma ve kapalı tutmanın artık bir kefaret ödetme veya ıslah etme yolu olmaktan çıkarak korku ve kin realizasyonu sayılmasını, ilerde ayrıntıyla ele alacağım. Bugün tekellerin mülkiyet ve daha çok kontrolünde Türk medyası, yolsuzluk nedeniyle hapsedilen oligarkların dışında, hapse girenlerin hiç birisinin tahliyesini kabul edememektedir ve her tahliye büyük korku dalgalarına neden olmaktadır. Korku, çağdaş insanın tek ve en baskın hali olmuştur ve hatta bunun en ast derecesine ise Amerika Birleşik Devletleri'nde rastlıyoruz. Bir uçakta, Amerikan yolcuların, dilini anlamadıkları başka bir çift yolcuyu, gerilla sayarak, tutuklanmasını sağladıklarını biliyoruz, Sözü edilen ve erteleme yasasıyla tahliye edilen eski hükümlü de, bu kütleli histeri sonrasında, ilgili mahkemelerin, kısa bir zaman öncesinde verdikleri tahliye kararının yanlış olduğuna hükmetmeleriyle, çok uzun yıllar için, yeniden kapatılmıştı;¹ buna, belki "korkudan kurtulma" mekanizması adını verebiliriz.

A, Mine, yaşadığımız çağda, gelişmiş ülkelere korkunun egemen olduğunu ve korkunun yönetimi eline aldığını doğru tespit etmektedir; fakat kabul etmek gerekiyor, "korku", teorik değil pratik "tır ve bu nedenle tespit de pra-

1) "Tekliye!" çalıfınamı. Her cilt içinde, birincisi 'teorik' ve ikincisi "pratik" olmak üzere bir ansiklopedi olarak planlıyor ve yayınlıyor. Tırmei kırapta, pratik kanıtları mümkün olduğu ölçüde snirit luılmak istediğime işaret etmişim; yalnız, söylediklerimin hepsinin kanıttanırım bu Ciltte ytt ahfadında kuşku olmamadır. Bu nedenle, okuyucuları, burada, sadece çözümlemeleri değerlendirmek durumundadırlar, bunun daha verimli olabileceğini düşünüyorum.

Öte yandan, daha önce değinilen, devlerin parsellemesi ve şimdiye kadar devlet işlevi sayılan

lik olmak zorundadır. Bununla birlikte, Minc'in, korkunun hakim oluşuyla aklın gerilemesi arasında kurduğu ilişki özgün olmasa da önemlidir; Mine, Orta Çağ'ın, yalnızca düzenli yapıların yıkılması ve gri bölgelerin yayılmasıyla vücut kazandığını ileri sürmüyor, kuşkusuz bunlar var; bunlara ilaveten, aynı zamanda aklın gerilemesi ve zayıflamasıyla özdeş olduğunu yazıyor, il s'identific aussi au recul de la raison, demektedir "Korku hakim olur olmaz". Mine'e göre, 19c turlu ekstremizm, dinsel, etnik ve politik aşırılık, kontrolü eline almaktadır; böyle bir durumda da aklın işlememesi veya kötü işlemesi, "la raison est naturellement mal mené", doğaldır. Özetle, korku varsa, akıl yok ve işlemez olmaktadır, yerini koyu bir dinsellik ve tarikatler almaktadır; şimdi dünyanın her yerinde bunu görüyoruz ve Orta Çağ'a dönüşten söz etme zorunluluğunu duyuyoruz.

Daha önce işite etmişim, Alain Minc'in, bazen "ikinci" ve çok zaman da "yeni" sıfatlarıyla belirttiği Orta Çağ çözümlemelerinde, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin çözülüşü ayrı ve önemli bir yer tutmaktadır; akli en uç noktalarda canlı tutmaya çalışmakla, komünizmin düşerken, akli da sürüklediğini, ve böylece en dibe inmesine neden olduğunu yazıyor, Yalnız bunu yaparken bir suçlama izlenimi almıyoruz; tam tersine, akıl yolu söz konusu olduğunda bu ilk ve büyük deneyimi abarttığını bile düşünebiliriz. Aklın en dibe çökmesini analiz ederken, bu bölümün başlığı "la raison au plus bas". Mine, Sovyet sis-

Ebnksiyonların ırkelleir « tekrillepr bağı vakıf veya (İçmeklere verilisinin, Türkiye'de kanıtları sanıklığından çoktur Bir. 2002 Ltsım ayına kadar g&rtvde kalan Eeevii Uflıktlmeii'nde barbakan yardımcılarında lırisi olan M. Y.. Şarık laia adında bir oligarkın evinde en üst düzeyde hükümet toplantıları yapıyor ve buna, üsü düzey kamu görevlileri de katılıyordu. İki. bu oligark S. Tara, dış ülkelere gönderilen re^mü delegasyonlarda yer ve k>J alabiliyordu 0ç. Türk yasal sisteminde, denek vt vnkflann politika yapmaları yasaktır; Takat, twzı vakıflar vı sadc« bir demek olan, büyük lürrar ve sanayicileri içine alan tüsiad, pek çok ?iyasi partiden daha çok politika yapabiliyor, Dört, odalar bitliğı bakanı R. h., uygtn gürdüğü zaman bakanır kurulu odasında ve başbakan kolluğuna oturarak hasın açıklaması okumaktadır, Beş, Waslington'dan gelen iki bakan yardımcısı Wollbwii; vr Grossman, bakarlar kurulu üyeleriyle temastan önce, bir oligarkın oğlunun, M. K , fiindc önde gtlen oligarklarla görüşmeler düzenlemekte ve buna resmi bir bakan da, K. D., kacdmaktadır. Bu "crsmıT bakan, hazine ve ekonomiyle ilgili ve gelen bakan yardımcıları savaş ve dış politika yöneticileriydiler. Bcnzrtleri. bu kadir üst düzeyde olmamakla birlikte. imf memutları lürü ve seviyesinde, daha ünce de cereyan ediyordu; Fakat son derece gizli tutuluyordu ve şimdi ilan yanıtli görölmektedir Be\$, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi tarafından mitleivrkllı olma hakkı bulunmadığı karam bağlan»» ve bu nedenle secime alınmayan w parti başkanlığı İse anaya» mahkemea ıardından ret rdilen bir vatandaş, R. T. E., yanına bakantan alarak yiau içinde ve dışında tesim görüşmeler icra etmektedir; Türk anayasa ve ceza siitemmdc bunlar çok büyük suç sayılırken, anayasa mahkemesi başkanlığı yapmış elan Cumhurbaşkanı ile cumhuniyet başsavcısı, mevciu hukuk düzeninin bu hükümleriyle ilgili olarak bilgisiz görünmeyi icnrih ediyorlar; bu, legalite ilc illegallıe'nin tırhırının yerini .ilişinin ve yer dejişirmelerinin kanıtları arasındadır.

temini, öncelikle, bir yandan naif ve diğer yandan aşırı gururla malûl olsa da, realiteyi yenme iddiasında bir doktrin alanı olarak görüyor; eninde sonunda akli çok yüksek tutmaktadır. Doğrusu hiçbir zaman sosyalist ve hiçbir zaman Sovyetler Birliği dostu olmamış bir Fransız i\$adamı-düşünüründen bu tür değerlendirmeler çıkması, pek çok sosyalisti ve Sovyet dostunu sevindirir, fakat Sovyetler Birliği'nin yıkılışına böylesi aşırı vurgunun analitik açıdan isabetli olduğunu düşünemiyorum ' Hiç kuşku yok. Sovyetler Birliği'nin yıkılışı, geleceği akılla düzenleme projelerini ve her türlü ütopya kuruculuğu, sosyal anlamda "demode" ediyordu; halbuki ütopya, verili olan akim sınırlarını aşabilen akıl olduğu için, akli sürdürebilmenin getekli koşullarından birisini sağlıyordu. Buna ek olarak, yıkılış, aklından kaçmaya mahkum akımların önünü açıyor ve akli savunmak isteyenlerin işini zorlaştırıyordu. Bütün bunları öne sürmekle birlikte, la chute du communisme = la chute de la rationalite eşitliğini, Orta Çağ'a dönüş çözümlemelerini zenginleştirici bulamıyorum

Diğer yandan A. Mine. daha önce not etmiştim, Orta Çağ'a dönüş düşüncesini, Nikola Berdiav den aldığım ifade ediyordu; ancak Berdiav'den kısa bir paragraf aktarmakla yetinmişti ve burada Berdiav, meşru yönetim yerine, zor kullanımın yönetme ilkesi haline gelmesini Orta Çağ olarak tanımlamaktadır, Berdiav'in çözümlemeleri bununla sınırlı olmamakla birlikte. Minc'in işaret ettiği bütün bağ bundan ibarettir Minc'in bu hiçbir bibliyografik açıklaması olmayan referansı, Berdiav'in hâla bilinen ve etkin bir düşünür olduğu kanısını da uyandırıyor ki doğru olmaktan uzaktır. Bütün bu eksiklikler bir yana, daha önemli bir nokta da. Berdiav'i, Mine için uygun bir guru saymanın imkansızlığıdır, çünkü Mine, Orta Çağ'a dönüş teessüf ederken, Berdiav bir kurtuluş görmektedir/ Modern Çağ'ın sonunun geldiğini ilan eden Berdiaeff, adının transliterasyonu değişiklik göstermektedir, insanların çürümekten kurtulacakları, "yeni orta çağ" müjdesi vermektedir, Minc'in kendi ziddini ilham kaynağı saydığını görüyoruz.

Nikola Berdiav, adının Batı dünyasında duyulmasına yol açan çalışmasının Fransızca çevirisine yazdığı önsözde, ce livre, rédigé d'après les conférences-

1) "La mott du şocullctuç inçamç, dc ce poipt de vge, la fin des philosophiu de Tordre- Ce n'est pas uniktmeni uti sysicine fossilisE cı conirc naurc qui s'tflondne, Cesı aussi l'idfrc que les soctfı^s peuviem iivancer au nom d'utic ispiranee."

A. Mine, *Le Ncuveau Maytn Agc*, op. dL p 206.

2) X'esı ainsı quc futur la p^riode modcrtit qu'en tummente une aint* quc j'ai appellec, par

Yalçın Küçük

ces que j'ai faites â Moscou en 1919-1920, demektir ki, bundan düşüncelerini ilk kez Devrim Moskova'sında verdiği konferanslarda formüle etmiş olduğunu anlıyoruz. Bu tarihlerde Kandinski de Moskova'da ve eğitim bakanlığındadır; tarihin yön ve aynı anlama gelmek üzere, manasını, incelediği bu konferanslarda Berdiav, Batı dünyasına olumlu bakmamakta ve Sovyet Devrim'i de kurtuluş saymamaktadır, tarihin hep bir mesih arayışıyla özdeş olduğunu not ederek, her kurtuluşun, tarih için, bir son olduğunu ileri sürmektedir, Berdiav, dünyanın her yerinde çağdaşı insanları yeterli ölçüde inançlı kabul etmiyor, inanç Orta Çağ'da kalmıştır, bir özlemi dillendiriyor, tarih felsefesinin esası buradadır. En basit özet budur ve önce Almanca, daha sonra çeşitli Batı dillerinde ve "Le Sens de L'Histoire" adıyla Fransızca yayınlanan bu konferansları okur okumaz, Berdiav'ın Sovyet Rusya'da uzun süre kalmadığını tahmin edebiliyoruz. Artık Dante misali sürgündedir.

Öyle umuyorum, bu başlangıç, Berdiav'ın düşüncelerini ihmal etmeyi telkin etmemektedir; hem tarih felsefesi ve hem de insanlığın haliyle ilgili çözümlerini önemsiz sayamayız, Bu Rusyalı düşünürün, kültür analiziyle, Ibn Haldun'un devletin gelişme aşamaları sistemi arasında paralellik bulabiliyoruz; kültürlerin, önce bir açılma ve gelişme dönemi var, bunu antılma aşaması izliyor ve arkasından yıpranma başlıyor; yaratıcı güçlerin yorulduğunu ve aklın zayıfladığını görüyoruz, işte bu noktada tarih, yön değiştirebilmektedir, Bitiş, başlangıç olabilmektediri Berdiav, yeni yaşam planlarının, çöküş dönemlerinde ortaya çıkacağına ve çıktığına inanmaktadır.

Berdiav'ın düşüncelerinin ayrıntılı bir analizine girmeye gerek görmüyorum; bir nokta önemli olabilir, geçen yüzyılın yirmili yıllarında, yeni Sovyet düzeninde, en yüksek tutulan döviz, "makineleşmek" idi ve en üst düzeyde yeni makine kullanımıyla bunların o zamanlarda uygulamasının adları sayılan "taylorizm" ve "fordizm" kutsal bir doktrin olmuştu;¹ kabul etmeyenler, Sovyet sisteminin kurulması ve yaşamasını istemeyenler ve gericiler sayılıyor. Bu zamanda Rusya'da, muhtemelen, "parti" üyesi bir komünist olan Berdiav ise makinenin icadı olmasa bile yaygın olarak kullanılmaya başlanması-

anolügie, 'nûuvca moyen age'; au cours de celui-ci l'homme doit de nouveau se éler pour se retrouver, il doit ıra nouvelle fois se soumettre a un principe suptricur s'U ne veui pas pirir"
N. Berdueft *Le Sem âe JTetfcMr, Eşit»i d'une FfoJöttpñle de fa Drsfrni** Humrtne; Paris. 1948, p, 163.

t) Ne yazık, bu dönem ve bu uygulamalar ile doktrinler hakkında, benim okuduğum dillerde, en ayrıntılı çalışına olarak 'Kumlu;'* görünmektedir,

Tekeliye t

ru, insanlığın sonunun başlangıcı olarak görüyordu, şimdi buradayız ve kısaca ele almakta yarar var.

MAKİN ALAŞMAK

Nazım Hikmet
Mosfeovö, 1923

trrrrum,
trrrrum,
trrrrum!
trak tiki takl
Makinalaşmak
istiyorum!

Beynimden etimden iskeletimden
geliyor bu!
Her dinamoyu
altıma aitnak içim
çıl diriyorum!
Tükrüklü dillerim bakır telleri yalıyor,
damarlarımda kovalıyor
oto-direzinler iokomoti İleri!

trrrrum,
trrrrum,
trrrrum!

trak tiki tak
Makinalaşmak
istiyorum!
Mutlak buna bir çare bulacağım
ve ben ancak bahtiyar olacağım
kamıma bir türbin oturtup
kuyruğuma çift uskuru taktığım gün!

trrrrum)
trrrrum!
Trrrrrum!
trak tiki tak
Makinalaşmak
istiyorum)

Yalçın Küçük

Berdiav, "kültür" ile "uygarlığı" birbirinden ayırıyor, ikincisini, daha teknolojik ve yapısal olarak algılıyordu; başlangıcı için de, Elle a ddbui£ par len- tr£e victorieuse de la machine dans nötre vie qui a ainsi perdu lout lien avec le rythme des elements naturels, "makinenin yaşamımıza muzaffer bir biçim- de girişini" gösteriyordu. Bir ara Sovyet yurtiaşı olan bu tarih felsefecisine göre, makine, insan aklına kendi damgasını vuruyor ve makinenin yayılması- la birlikte, düşüncenin kendisi teknik bir nitelik kazanıyordu. "Makine insan üzerinde büyüleyici bir güç kazanmıştır"; bu değerlendirme, Berdiav¹!, bu düşünceleri geliştirirken yaşadığı Moskova'daki yoldaşların tam karşısına koy- maktadır ki bunlardan birisinin Nazım Hikmet olduğunu biliyoruz. Makine, bunlara baktığımızda, Berdiav için bir b£te noire, insanın çürümesinin bir motoru oluyordu; bu sırada Moskovalı Türk Şairi Nazım Hikmet ise, kamı- na bir türbün yerleştirip arkasına bir pervane takarak bahtiyar olabileceğini ilan ediyordu, belki de Hikmet, makineleşmekten daha çok makine olma ha- yalini kuruyordu, birbirinin zıddıdır.

Yeni bir olgu yakaladığı iddiasındadır, "anlam ve önemi" henüz yeteri öl- çüde anlaşılamamıştır; "la machine semble soumettre la nature â Tftre huma- in, mais en r£alit£ c'est celüi-ci qu^Telle met sous sa dependance\ makinenin doğayı insana tabı hale getireceği sanılıyordu, ancak, aslında makine, insanı egemenliği allına almıştır, ve biz eğer Berdiav'in bu tahlillerine inanacak olur- sak. Moskova'da Türk Şair, tabi duruma düşmek için havalanmış durumda- dır.¹ Berdiave göre, makine eskisinden çok daha ağır, ancak yeni bir kölelik dönemi açmaktadır; bu insanlığın evriminde yepyeni bir kriz anlamındadır.

Bir insani ve bir de doğal* o zamana kadar iki güç vardı; şimdi esrarengiz bir güç çıkıyordu, ne insan, ne doğa, ancak her ikisine de egemen oluyordu, bu makinedir. Bu, makine, il d£sarticule Tetre humain, le divise et fait en sor- te qu'il cesse d'avoir le caract£re naturel qu'i£ possedait jusque la, insanı de- zaniküle etmektedir, eklemlerini işlemez hale getirmek olarak anlayabiliriz ve böylece imaginaire olarak insanın artık ayakta duramadığını düşünebiliriz; devam edersek, burada, makinenin, insanı böldüğünü ve daha önceki doğal halinden çıkardığını da okuyabiliriz, Berdiav'in kötümserliğinin kaynağında bu çözümleme var.

Ne kadar etkili oldu, söyleyebilecek durumda değilim; karşılaştırmalı bir

1) N. BerduefT, Le 5tn\$,,, op. ciı, p.i£l.

analiz gerekebilir, bununla birlikte yirmili yıllarda, benzer değeriendirmelerin yaygın olduğunu, geriye baktığımızda, hayretle görüyoruz. Bunların hepsine işaret etmem hem gerekli değil ve hem de imkanım dışındadır; bir tek, A. Hmdey'nin 1928 makalesini hatırlatmakla yetiniyorum.¹ biliyoruz, Huxley, "Cesur Yeni Dünya™ yazarıdır ve her zaman okunan bu romanında, Huxley'in, sosyalist düzeni değil içinde yaşadığı Anglo-Amerikan dünyasının geleceğini yazdığını, ilerde bir bölümde gösterebilmeyi umut ediyorum, şimdi not etmek yeterlidir. Hujdey'in biyografisini yazanlar da, yazarın, 1928 "Makine Çağı" başlıklı denemesinin, Cesur Yeni Dünya'nın temellerini oluşturduğunda iştirak halindeler. Yeni Dünya, insanın köleleşmesi üzerineydi ve yeni köleliği haber vermektedir. Köleliği burada, akılsızlaşma, d'raisonnement ile özdeş anlamda kullanıyorum,

Orwell'in "1984^{1*} romanında, sosyalist düzeni model aldığı çok tartışmalıdır; kitabı yazdığı 1948 yılında, kitabın "1984" adını, yazım yılının son iki rakamının yer değiştirmesinden aldığı kabul edilmektedir, Orwell, bir nüshasını imzalayarak Huxley'ye gönderdiğinde. Hujdeynin, "benimki daha doğru" dediğini, yazılı biyografisinden biliyoruz. Orvvell'de insanın köleleşmesi, dıştandır, modern insan hep gözlenmekte ve korku, köleliği doğurmaktadır; Huxley'nin Cesur Yeni Dünyasında zorlama yoktur, kölelik içtendir ve artık yeni insan köle olarak koşullanmış doğmaktadır, kendi "doğal" halidir. İkisi arasındaki fark çok büyük, Huxley, oluşan ve gelecek Batı dünyasının gerçekçi anlatımını deniyordu ve bana göre de, eğer Orwell ile karşılaştıracak olursak, Huxley, henı daha özgün ve hem de değeriendirmesinde haklıdır, daha ilerde tekrar ele almak üzere burada bunu da kaydetmiş oluyorum,

Devam etmeden önce. Sovyet düzeniyle bir başka paralellik ve daha doğrusu karşıtlık kurabilir miyim; Lenin'in, bu döneme ait bir sözü, bir aksiyom veya direktif olarak hep tekrarlanıyor ve çok doğru sayılıyordu ve daha sonraki zamanlarda ise, üstelik muhaliilerince de, daha çok doğru kabul edilmektedir Burada ve buraya kadar geliştirilen çözümlemelerle, makinenin ve maşınazasyonun karanlıkta kalmış bir yanına işaret ediyoruz ve öyleyse bu Leninist önermeyi simetriliyle birlikte sunabilme durumundayım.

1) A. Hmdey. Thr ÖütJ»İ! for Amrrfftin Çitine Sofflf Rejıffftions İn a MacJıtne Age. Harpers' Magrine, Angını 1928.

Yalçın Küçük

Elektrifikatsiya + Savyet • Komünizm

Makineleşmek + Tekeller • Tekeliyei

Birincisi Lenin'e ve ikincisi bana aittir; birincisi kesin doğru kabi Ündendir ve ikincisini, en fazla tartışılabilir bir hipotez sayabiliriz, Lenin, kalıcı ve acı bir sorunla karşı karşıya kalmıştı, evrensel değil tek ülkede sosyalizmi kurmak zorundaydı ve karşısında tehdit yüklü gelişmiş ülkeler vardı; bu koşullar altında "dogmat" i peregnat" kurtuluş yolu ilan edilmiştir. Gelişmiş ülkelerin tehdidini boşa çıkarmak için, gelişmişlik düzeyinde, yetişmek ve geçmek üzere, sektörlerin makine donanımını artırmak da direktif olmuştu, elektrifikatsiya gerçekleşmeden makine çalışmıyordu, soran budur. Öte yandan ~tekeHyet" kavramını, akılsızlaşmayla özdeş tutuyorum ve aynı zamanda, "devlet* veya "cumhuriyet" yerine öneriyorum; demek ki hem bir insan ve hem de bir siyaset durumunu anlatma iddiasındadır.

Burada bir yanlış çağırışımı önlemek için işaret etme gereğini duyuyorum; Berdiav ile Huxley arasında bir bağ kurmaktan uzağım, ancak bu dönemde HuKley'nin, buna ihtiyacı olmadığı da kesindir. Çünkü çok şaşırtıcıdır; XX. Yüzyılın yirmili yıllarında, gelişmiş ekonomi dünyasında, insan ve insanlığın geleceği açısından iyimser düşünenler yok denilecek kadar azdır ve buna karşın, insanın, Rönesans ile doğan. Aydınlanma Çağı ve Fransız Devrimi ile vücut kazanan, kapitalizmin ilkel iktidarında yayılan, modern insanın ve bununla birlikte tanımı yapılabilen insanlığın sona erdiğini düşünenler çoğunluktadır. Bunun neden böyle olduğu ve daha sonra bu karamsarlığın nasıl yırtıldığı ayrıca incelenmelidir; bu çalışmamın ileri bölümlerinde, yeterlilikten çok uzak değinmeler olması normaldir. Bu ayrı_k fakat Hujdey'nin bu pek ünlü romanına yöneldiği tarih kesitinde, esin kaynakları bulma konusunda sıkıntı çekmeyeceğini düşünebiliriz. Bu zaman kesitinde, insanla ilgili şom ağızlı¹ bir düşünce akımı var

1) Klasik İnnisat'a, "dışmal selence", som ağızlı bilim denilirdi; burada başka bir Som ağızlı yanıtı glonyouuz.

Fransız tarihçi L. Febvre, yazarının adı duyulmamış, 1922 yılında Almanya'da bîr kitap yayınlandı, yollu not ediyordu ve O Spengler, birkaç hafta içinde, Almanca konuşulan dünyada çok büyük bîr ün kazanıyordu, Spengler'i hızla meşhur eden bu hacimli çalışmasının, en geç 1928 yılında, *The Decline of the West* adıyla İngilizce'ye de çevrilmiş olduğundan haberimiz var ve arka arkaya yeni baskılar yapmıştı; Febvre'den öğrendiğimize göre Spengler artık "Copernic de Ihispir" iddiasındadır.¹ Kant'm felsefede yaptığı ve adını koyduğu, Kopernik Devrimi'ni hatırlayacak olursak, bu, tarihin alt-üst edilmesi anlamına geliyordu, "tarihte devrim" ilan ediliyordu. Sonraları unutulmuştur.

Spengler¹in görüşleri, ölümüne yakın, Almanya'da Nazi ideologların tarafından benimsenmiş ve asimile edilmişti ve benzer analizleri yapan Burckhardt veya Gasset, hep tutucu ve hatta faşizme yatkın kabul ediliyordu. Peki sonra mı, Sovyet sosyalizminin çözülüşünün, marksizmin itibarına, bir süre için de olsa, büyük darbe indirdiği hâlâ belleklerimizdedir; faşizmin çöküşünün de, bunlarla birlikte tespitlerini de mezara götürmüş olması mümkündür. Böyle olabilir, fakat benim için, Spengler'in şu tespiti ve üstelik 1922 yılında yapmış olması çok değerlidir; bunu, İngilizce çevirisinden aktarmak istiyorum: "Formerly a man did not dare to think freely. But now he does, but cannot."¹ Sorun, eskiden insanların özgürce düşünmeye cesaret edememeleriydi ve anık cesaretleri var, ama, sorunumuz, özgürce düşünememelerindedir. Spengler, düşünmeyi, sadece direktifleri düşünmek sayan ve bunu tek özgürlük kabul eden bir insan türüne işaret etmektedir; Batı'nın çürümesinden söz etmesi Naziler'e malzeme sağlamış olsa da, bu tespitleri karşılıklıdır. Spengler'in bu formülasyonu, faşizmden çok daha kalıcıydı ve bu formülasyon haklılığını koruduğu sürece faşizmi kazımak hayaldir ve belki da artık karanlık bir hayal dünyasında yaşıyoruz.

Analizleri, sahiplerinin taraftarlarına göre ele almama eğilimindeyim; bu nedenle, görüşleri talihsiz ellere düşmüş yazarların düşüncelerinden söz etmeyi sürdürmeyi planlıyorum. Yalnız, bunun için, daha zamanımız

1) L. Febvre, *Cronique pour l'histoire*, Paris, 1965, p. 120.

2) O. Spengler, *The Decline of the West*, II. cilt, Ch. F. Atkinson, N. Y., 1920-1957, p. 463.

V3T; şimdi Johan Huizinga'mn sırasıdır, XX. Yüzyılın başlarına ait bu çok saygın medyavelisttn, tarihi değil de yaşadığı zamanı de alan çok önemli bir çalışmasının ilk cümlesi şudur: "We are living in a demented world."^L Bir yitik-akıl dünyasında veya bunamışlar aleminde yaşıyoruz, anlamındadır.

Huizinga'mn, bu çalışmasının şimdilerde ihmal edilmesi veya demode olması ne anlama geliyor; geçersiz görüşler mi, yoksa bir tıbbi mucize sonucunda tüm insanlık, dememia, bunama, illetinden kurtuldu mu. şu aşamada, sorunun onaya konmasının, muhtemel cevabından daha önemli olduğunu düşünmemiz yerindedir. Kaldı ki dünyaya Türkiye olarak bakacak olursak, artık lekeliyette, üretilmek istenen insan modelinin korsakof olduğuna inanmak zorunluluğu var. Korsakof, tekeliyeLte, en yüksek "yurttaş" türüdür; Hujdey'nin laboratuvarları misali çok özel yerlerde ve kapalı koşullarda üretilip sonra topluma salıverilmektedir.

Hollandalı tarihçi ve düşünür Huizinga, geçen yüzyılın otuzlu yıllarında bir paradoksu teşhis etmiş durumdadır; genel eğitimin yayılması, bunun esası olarak, temel eğitimin çağdaş ülkelerde zorunlu hale gelmesiyle modern reklamalık, XX. Yüzyıl uygarlığının büyük başarıları sayılıyordu. Metaların bir boyutu haline geldiği için reklamcılık, iktisat derslerinin ilgi ve yetki kapsamına giriyordu ve iktisat bilimine göre. reklamcılık, tüketim sektöründe tüketiciyi bilgilendirmek demektir. Dolayısıyla, genel eğitim ile reklamcılığı aynı kefeye koymak, her ikisini de hem bireyin kültürünü artıran ve hem de yetkini eştiren inputlar saymak isabetlidir; paradoks bu tespiti öncelikle gerekli kılmaktadır.

1) j. Huizmj.1, fn the shtdoiv oj lomarToiv, N. Y., 1936-196^1, p.15. Buradaki "de-ittentcd* v* bcmeri sözcüklerin Türkçe karşılıklarını buluruku çok zorlanıyoruz. "de-", yokeıme veya anadan kaldınız, "-sız" yapma anlamındadır; "merit", akıl, raişoru olduğuna güne, burada sız konusu olan, yakolmu^akıl veya yitmiş-akıl durumudur Deienformasyona haberi-yokeı me diyorui, uygun bir modeldir. Bu SOÜÜğıt iubslatttif haline. dementia. tıpta "bunama" denmektedir; Af>ır Timuçin de felsefe sözlüğünde, bu karşılığı üneleriyor. yalnız böyle bir (üzûmde, "ment" veya 'akıl", kayboluyor ki, kullanımında tereddüt ediyorum.

Katkı 1

KORSAKOFIAE VE TEKELİYET

Türkiye'de oligarşi, af kurumuna savaş açmış görünüyor; bunu mat-bua! ve televizyon yayınlarından anlıyoruz, bunların sahiplerinin hepsi aynı zamanda tekel sahibidirler, öyleyse oligarşinin bakışını yansıttıklarını kabul etmek zorundayız. Af, bir hükümlünün, usulüne göre verilmiş karardaki ceza süresi tamamlanmadan cezaevinden çıkarılması anlamındadır; yargıç olan ve daha önce anayasa mahkemesi üyeliği döneminde, af yasalannı hukukdışı bir kurum saymayan Ahmet Necdet Sezer'in de, cumhurbaşkanı olduktan sonra, bu anlayışa kaıldığını görüyoruz, çünkü önüne gelen çok sınırlı bir af ve erteleme yasasını reddetmişti. Şimdi affın kendisi, Türkiye'nin yöneum ve oligarşik diskurunda, korku veren elemanların başında bir yerdedir Her ne yolla olursa olsun, hapisten bir kişinin bile çıkışının, üst katlarda çok büyük korku dalgalan yarattığını teşhis edebiliyoruz

Olabilir, yalnız bir çelişki var; şimdi Türkiye'de korsakof olanlar, hapishanelerden çıkanlıyorlar, bunların bir bölümünün cumhurbaşkanı Sezer tarafından affedildiklerini de duyuyoruz, Kotsakollar, idari kararlar cezaevlerinin dışına bırakılıyorlar ve çıkanlış nedenlerine bakngımızda, bunun kalıcı olduğunu anlıyoruz, çünkü korsakof halinin ebedi olduğu mevcut bilgilerde var; bu durumda alfi anık ebedi olarak reddetmiş bir cumhurbaşkanının bu affını, anlamakla güçlük çekiyoruz, imzasının, de facto duruma, de jure katkısının olmadığını biliyoruz, ama yine de bu, kuşkusuz korsakoflann, dışarda ve diğer yurttaşlar arasında bulunma için gerekli şekli şartlan lamamlamakiadır, demek ki, sembolik ve politik bir anlamı olduğunu düşünebiliriz. Bu işlemle korsakoflann tam yurttaş modeli sayıldıklarını istidlal edebiliriz; hedef, korsakof-yuruaş olmalıdır,

uygun ve anlamlı görünmektedir.

Tekeliyet, korsakof-yurttaş üzerinedir. Salıverme ve affetme, bu anlamdadır, korsakofun yurttaş kövma sürecini hızlandırmaktadır, böyle anlıyoruz; yurttaş yerine korsakof-küile, iktidarın sağlamlaşması demektir, bunu çıkanyomz. Özetle, tekeliyetin kalıcı olabilmesi için, kütlesinde korsakof halinin yayılması zorunlu olmaktadır, bunu ileri sürüyorum.

* * *

BİR KORSAKOF TÜRKÜSÜ¹

ve bir gün gelip
"istiyoruz" dediler
istiyoruz anılanmızı da"
istemedik vermeyi
yok^H dedik, "vermeyiz ölsek de

İki ismi vardı gelenin
bir tanesi Mengeleydi
beyaz gömlekliydi
ötekisini unuttum

üç kişilerdi aslında
iki ismi vardı hepsinin
üniformalıydı bîri
bir adı Hitlerdi
ötekini unuttum

takım elbiseliydi üçüncüsü
Avrupa'dan mı gelmiş ne
yoksa politikacı mıymış neymiş
ismini hepten unuttum

-bak şimdi ne geldi aklıma
bunları sana anlatıyorum ama
sen de bizdensin değil mi???

* * *

Bu sendromun ilk önce, 1881 yılında Cari Wemicke tarafından teşhis edildiğini biliyoruz;¹ Doktor Wemicke"yi bu arazın tespitine götüren ilk hastaları iki alkolik ile sülfürik asit zehirlenmesi nedeniyle sürekli kusan bir diğerydi. Wemicke teşhis etmiş, sendromu kataloglaştırmış ancak açıklayamamıştı; bunu, Rus psikiyatr Korsakofa borçluyuz, aynı on yılın sonlanndadır. Sendromlar birbirinin içine girmekle birlikte, ilk başlarda, birbirinden ayrı kabul ediliyordu; şimdi aynı mental bozukluklar serisinin iki vechesi olarak düşünülmektedir.* Anık, aynı hastalığın, ilki akut ve ikincisi kronik durumları sayılıyorlar; bu nedenle Wernicke-Korsakof sendromu denmekle birlikte, kısaca "korsakof değişimi yaygındır.

Aslı thiamine eksikliğidir, B vitamini diyebiliriz, Batı'da, kötü ve bozuk beslenme ve özellikle alkolizm nedeniyle gözlenmektedir, aids hastalıkları veya sağlıksız diyet uygulamaları da benzer teşhislere yol açabiliyor. Sendromu, iki kategoriye ayırabiliriz, bellek bozukluğu ve soyutlama yetisinin kaybı; retrograde ve antegrade amnezi, geriye ve ileriye doğru belleğin kaybolması, bu hastaların temel özellikleri arasındadır. Bir diğer kategori olarak, hiçbir soyutlama yapamamalarını teşhis ediyoruz; her alanda konsantrasyon ve dikkatleri yok denecek kadar azalmaktadır, bunu, düşünebilme ve abstraksiyon kabiliyetinin kaybolması olarak anlayabiliriz. Soru sormayı unuttuklarını ve ayakta durmakta güçlük çektiklerini biliyoruz; yaşamdan çekiniyorlar ve bana Orta Çağ itisamını çağıştırmıyorlar, o zamanlar kendiliğindendi.

Korsakof, Türkiye'de artık toplumsal bir vaka sayılıyor, yayılmasının kaynağında, beslenme bozukluğu veya alkolizmi görmüyoruz, bu nedenlerle de teşhis edilmesi mümkündür; fakat biz yalnızca ölüm oruçları nedeniyle haberdar olmuş durumdayız. Korsakofları bilgi haznemize ve toplumsal yaşamımıza sokan, ölüm oruçlarıdır; ölüm, demek ki, her zaman, bir yandan yoksullaştırıyor ve diğer yandan zenginleştirmektedir, Şöyle söyleyebiliriz, ölüm orucuna başlamış, devam etmiş olanlardan, ölmeyenler korsakofa dönüşüyorlar;⁴ şimdi bunlardan bazıların anlatımlarına sahibiz, bu anlatımlarla devam etmek istiyorum,

Belki burada bir açıklamaya ihtiyacımız olabilir, korsakofların salıverilmesinde takdir hakkı kullanıldığını sanıyorum; ölüm orucunda ısrar eden parti mensuplarının kapalı tutulmasını, bu yollu, anlayabiliriz. Kor-

sakof U. E.'nin arz-ı hali buraya işaret ediyor. U. E., kapalıda tüm hareketlerini kaybedince, sıvı alamama, sürekli kusma ve hıçkık nöbetleri başlayınca, istememesine karşın, "gitmek istemediğimi söyledim" kaydını okuyoruz, bir hastaneye aktanlmıştı, "ölüm orucunu bırakmamı istiyorlardı, kabul etmedim" notu var Korsakof U. E., devlet hastanesindeki ilk zamanları hakkında şu bilgiyi vermektedir: "GünleT geçiyor, su alamıyor, tuz-şeker alamıyordum. Fiziki hareket edecek durumda değildim, 13u yüzden tuvalet ihtiyaçlanmı karşılayacak durumda olmadıgtm için, altımı ıslatıyordum. Benimle ilgilenmiyorlardı, idrardan dolayı hayalarım pişti, kabuk bağladı. Kaç gün geçti bilmiyorum. Her şey beynimde silikleşmeye, muğlaklaşmaya başladı," KoTsakoflar'da, halüsinasyon ve konfabülasyon hep görülüyor; birincisiyle aşınayız ve ikincisi masal yasmak veya uydurmak anlamındadır, amnezi ve düşünsel kurgu bozuklukları olduğu için. konfabülasyon yapıyorlar, Konfabülasyon olmalıdır, Orta Çağ yerine, bunu tercih etmek durumundayız; aksini yakıştıramıyorum.

Bu arz-ı hal'den U. E.'nin tekrar hücrelerine konduğunu öğreniyoruz, "kendime geldiğimde ölüm orucunun sürdüğünü bilmiyor, hatırlamıyordum, zafer kazanılmış sanıyordum" demektedir. Hücrelerinde tek olmalıdır, "tuvalet götürülmediğim için altıma yapıyordum" sözlerinden bunu anlıyoruz. Sonra, yanına bir hükümlü verilmiş, öncesiyle ilgili anlatımı şudur: "Dışkılanm yaralan m ın üstüne gidiyordu. O halde beni gördükleri halde ilgilenmiyorlardı, le mi zle iniyorlardı. 1 ler tarafımda acı verici yanmalar hissediyordum Yaralanm her seferinde tahriş oluyordu. Uzun süreli hareketsiz yatmadan dolayı kalçamda, kuyruk sokumu civarında geniş derin yaralar oluştu, idrar ve dışkılarla bu yara iyice tahriş oldu." U. E., bu haliyle, "zafer kazanılmadığına™ üzülmemtedir; arz-ı hali ve daha sonra yanma verilen arkadaşı, başka bir derdi olmadığını haber veriyorlar, not ediyorum.

Korsakof S. A ise, halini anlatmaya şöyle başlamaktadır: "Benim için sadece yazdığım an var Yani yanm saat öncesi yoktur. Bu nedenle arkadaşlanmın benim yazdıklarımı onların anlatımıyla yazıyorum. Çünkü yarım saat öncesini bile unutuyorum " Korsakof S. A'nın bir derdi var, şöyle not edil i yor; "Ben annemin, babamın, kardeşlerimin öldüğünü düşünüyorum. Ama arkadaşlanm daha az önce ziyaretteydik, biz de konuştuk

diyorlar. Sag olduğunu söylemelerde yine unutuyorum Niye böyle oluyor bilmiyorum." Unutmak, zamansız yaşamaktır.

Bir başkası, *ölüm orucu yaptım, hastanede zorla müdahale sonrası hafızamı kaybettim" diyor ki, bunun pek yaygın olduğunu saptayabiliyoruz; korsakoflar, belleklerini yitirmelerinden dolayı hastaneleri sorumlu tutmada iştirak halindeler Şöyle sürdürüyor: "Mahkemeye gittim. Oradaki insanlar beni tanıyor. Ben çıkaramıyorum. Yaptıklarımtzı yaşadıklarımtz anlatıyorlar, Yabancı değil. Ama bilmiyorum, Mahkemeye niye gidiyorum bilmiyorum. Niye cezaevindeyim" Böyle bir bilgisizlik içinde insanın yine de "iyi" olması çok şaşırtıcıdır, "iyilik" işaretini, anlatımından çıkıyoruz: "Ziyarettime insanlar geliyor. Beni tanıdın mı diyor. Tanımadım deyince ağlıyorlar. Ben de tanıdım diyorum ağlamasınlar diye." Bu korsakof, "birşeyler görüyorum, ne o bilmiyorum¹" diyor: buna karşın, insanların ağlamalarını engelleyebilmek için, tanımadıklarına "tanıdım" diyebiliyor, insanlık ne zaman kayboluyor veya nasıl kaybolmuyor, ben de bunu bilmiyorum.

Korsakof U, B., hastane döneminin anlatımına "onlar suyu şekeri vermeyerek bilincimi kapatmaya çalışmışlar" sözleriyle başlıyordu, "hastanede gözümü açtığımda ellerim ayaklarım hatla boynum bile zincirliydi, ben bunu anlamıştım" yollu sürdürüyordu, Bu anlatımın, bir korsakof sendromu sonucu olmasını temenni etmek durumundayım; çünkü, Orta Çağ ı çağrıştırmaktadır. U, B. de anne ve babasını tanıyamıyor, anlatımındaki aynntıyı önemli buluyorum: * Annem, babam ve diğer akrabaları geldiler ziyarete, ama onları da çıkaramamıştım. Onlar beni tanıdıklarını söyledikçe ben, bana ne oldu, niye bir şey hatırlamıyorum diye sinirleniyordum, Hele o serum şişelerinden nefret ediyordum ama niye nefret ettiğimi bile bilmiyordum". Nefretinin nedenim bilemeyen U. B., çok felsefi bir yargıda bulunabiliyor, aktarmak isliyorum: "Dize yapılan müdahaleler hayat kurtarmak için değil sakat bırakmak için yapılmıştır. Hepimizi birer yaşayan ölü haline getirmişlerdir TM Bu yargıya da katılmak istemiyorum; çünkü böylesi, Orta Çağ'a dönüşü amaçlı hale sokmaktadır.

Korsakof H, A., "en son şunu deyim" yollu başlıyor, arz-ı halinin son paragrafına ve şunları kaydediyor: "Her şeye rağmen irademi salmamaya çalışıyorum. Güçlü olmaya çalışıyorum, ayakta kalmaya yani. Ama irade

Yalçın Küçük

ne ki, Kafada çoğu şey silik. Başaramıyorsun yürümeyi ya da başka iş yapmayı". Herhalde bunu pratiği a büyük dersi sayabiliriz; düşünemeyen, ayırt edemeyen ve yürüyemeyenlerin hiçbir iradesi olamayacağı öğreniyoruz. Orta Çağ'ı iradesi olmayan halkın yüzyılları olarak kavrayabiliyoruz, Bu anlamda, sınıfsızlıkla özdeş sayabiliriz.

Bu kısa anlatımı M. Z. iîe bitirmenin uygun olduğunu sanıyorum, arz-ı halinde şu var: "Bizlere zorla müdahale eden doktorlar belkide hayat kurtardık diye seviniyorlardır. Eğer kim müdahale etti bileyim ve yanımda olsun içimden boğmak gelir. Çünkü bizi yaşarken öldürdüler. Oysa biz birgün ölecektik. Şimdi her gün öldük." Ne yazık, M. Z. kısa bir zaman sonra "ölme" sözcüğünü de belleğinden silecektir, yaşarken öldüğünü veya ölü olanak yaşadığını bilemeyecektir; hangisi daha iyi, bilmek ini bilmemek mi, felsefenin buna verecek bir cevabı olmadığını biliyorum.

J. Huizinga, geçen yüzyılın otuzlu yıllarında, bir bunama çağında yaşamaya başlamakta olduğumuzu haber vermişti, M. Bloch, Orta Çağ insanının zamana karşı ilgisiz olduğunu tespit etmişti, belleksizlikle özdeş sayabiliriz. Huizinga, dementia sözcüğünü kullanıyordu ve korsakof sendromu içinde amnestic dementia ön plandadır. Bunları, ben. telif ediyorum.

Tekeliyet için bütün yurttaşları korsakof yapmak, kuşkusuz, imkansızdır; böyle bir amaç olduğunu da sanmıyorum. Korsakof analizimiz iki amaca yöneliyor; birincisi, yurttaşları kaldırıp yerine kütleli korsakof koymaktır. ikincisi, tekeliyette. kendi manuk ve cendereleri içinde, sürekli ve toptan yapılmakta olan da budur.

- 1) V/tmicke-Korsakof telhisi ile salıverilen inan Gök'e ait; bana verilen buğÜCfC göre, bir zamanlar şiir yazmış olan İnan Gök, bu şiirleri kendisinin yazdığına inanmıyor; ajk şiirleri yazdığı için de mahcubiyet duymaktadır,
- i) Prof Dr. Gani Üzdemir, Nflrptojdr SmdrümîarEskişehir, 1989. s.293.
- 3) *Although WemicWs encephatology and KorsakofFs syndrome ara tradinonally looked on as two diniritt tntititsi they ate besi ttgarded as ttprcscnting simply two aspccis or the same disease, sepeTabie chronologically into acute (Wcmicke's encephalopathy) and ckronic (Korsakoffs syndrome) phases."
M. J, Aminoff, Nfirofgy and Gfnfra/ Mfdicine, N, Y., 1989-1995, p. 283
- 4) Mücadele ederken, yaşarken ve olurken not almanın inşam çok yükselten ve rahatlatan bir yanı var, Bejir Fuat bu alanda üncillerimÜ arasındadır, Ben de, 1963 yılında, tarihi Sultanahmet Ozaçvında, sonradan banlarımızın OLOm orucuna çevirdikleri ilk kütleli açıklı grcvîric katılmışım, bir ara adım ültf sayılmıştı, Ölmedim, fakat hep not alıyordum ve notları Hala bir Kafine olarak saklıyorum. Bu korsakoflanmızın arz-ı halleri de çok degerhdîr. bunları bana ulaştıranlara, anonim lutuyorum, şükran lanmı kaydediyorum.

Hal böyle iken Huizinga'nın çağdaş insanla ilgili bütün saptamaları bununla zıt durmaktadır; çağdaş insanda, kültürel alanda canlılığı yitirmenin ve bozulmanın, devitalisation and degeneretion, bütün arazları gözlenmektedir, demek bir paradöks ile karşı karşıya gelmiş bulunuyoruz. Tarihçi, eski çağlarda, köylünün, denizcinin, zanaatkarın, kendi işi ve dünyasıyla ilgili olarak tam bir bilgiye sahip olduğunu biliyor; ancak bu eski zaman insanları, bilgilerinin kendilerine yeterli olduğundan emin olmakla birlikte dünyanın bütününe bakabilmek için eksik kaldığı biiincindeydiler, Şimdi ise durum farklıdır, "today the average inhabitant of the westem hemisphere knows a Utite of everything";¹ bugün genel eğitim ve her gün biraz daha şiddetlenen reklam bombardımanı, "her şeyden biraz bUen" insan üretmiştir, bunu, insanın karar verme kabiliyetini ortadan kaldıran bir sürecin başlangıcı olarak kavrayabiliriz.

Ünümüze çıkan ne olabilir, çok dağınık ve çok yüzeysel bir bilgi yığını değilse nedir; çağdaş insana, bu dağınıklık içerilmekte ve beyninin yerine konmaktadır, böylece insanın eleştirel donanımının tahrip edildiğine hükmedebiliyoruz, Bu dağınık bilgi kırıntıları yığınıyla birlikte, critical equipment^fı kırılmış insanın entelektüel ufku ise alabildiğine genişletiliyordu, böyle bir dinamikle, insanın yargı gücünün zayıflamasına, Huizinga, weakening of the power of judgment, demektedir, tanıklık etmemiz kaçınılmaz olmaktadır.

Yargılama gücü zayıflamış insan. Ona Çağ'da vardı; daha doğrusu, Orta Çağ'da, yargılama yetisi olmayan insan yaşıyordu ve insan, modern zamanlarda. bu yetiyi kazanmış ve şimdi Huizinga ve diğerlerine göre, yitirmiştir. Huizinga, bu çalışmasında, Orta Çağ'dan hiç söz etmiyor ve bunun yerine, insanın regresyon ve dejenerasyonunu yazıyor; bu bağlamda şunu söyleyebiliriz, bugün benzeri teşhisleri yapmak daha kolay olabilir ve ancak kabulü daha zordur, çünkü artık ürkütücü bir gerçeklik olmuştur, bunun için daha büyük bir şiddetle reddedilmesini beklemek mümkündür. Bugün evinde veya sokakta küçük küçük teknolojik harikalara komuta edebilen teknoloji-mağruru bir insanı, aslında, beyninin Orta Çağ'a döndüğüne kim inandırabilir; bugün iş daha zordur. Demek bugün gerçekliği kabul zordur ve Huizinga'nın yazdığı zamanda oluşmakta olan gerçekliği görebilmek zordu, herhalde şaşırtıcı olarak nitelemek gerekiyor, hayranlık duyabiliyoruz. Bunu çok derine ba-

1) fbkL, p.73

kabilen bir Orta Çağ uzmanı olmasına bağlayabiliriz.

"In older and more restricted forms of society man made his own entertainment", şimdi ise, bu tersine dönmüştür; artık dans etmek, şarkı söylemek, başkasının dansını seyretmeye ve şarkısını dinlemeye iransforme olmuştur. Huizinga, kütle-eğlence sanayisini de, insanın ucuz estetiğin ve bazların ege-menliği altına girişi olarak değerlendiriyor; insan aklının konsantrasyonuna karşı düşmanca bir sefer sayabümektedir.¹ Bunları da sayarak, Orta Çağ tarihçisi Huizinga, XX. Yüzyılın yirmili ve otuzlu yıllarında. Batı toplumunun, bir entelektüel ve ruhsal bayağılık sürecine girdiğini ısrarla ileri sürüyor; insanın, entelektüel ve ruhsal dünyası ucuz girdilerin baskınına uğruyordu. Huizinga'nın zamanında henüz yoktu, şimdi kütle-eğlence sanayisinde, tümüyle edilgen, herhalde pasif olan insanın, eğlence malları karşısındaki, gülme mimikleri bile senaryonun bir parçasıdır, işaretle gülen ve kendisi yerine makinenin çıkardığı gülünç gürültülere kaulan insan üretilmiştir; manipüle edildiğini her gün görebiliyoruz. Öyleyse, gülme seansları bile empoze edilen bir insan var; demek insanın tarihiyle oynanmaktadır, Huxley, Huizinga ile neredeyse aynı yıllarda, insanın tarifleriyle oynandığı laboratuvarları yazıyordu; şu farkla ki, Huxley'nin, mass-production yapılan laboratuvarlarında bebeler acıyla haykırıyorlardı ve şimdi ağlayan bebelerin yerini eğitimle gülen "olgun" insanlar almaktadır. Hangisi "bebe" ve hangisi "olgun" ve gerçekten "olgunlar" mı, bu soru yerli yerindedir.

Mantık planında, kalp ile sahih, çürük ile sağlam arasında ayrım yapabilme yetisine, tenkit ya da eleştiri diyoruz, eleştiri kabiliyetinin zayıfladığı veya ortadan kalktığı bir dünyadayız; konsantrasyon, düşünsel dayanıklılık, bitmiştir ve buna ek olarak yargılama gücü yıpranmış veya yok olmuştur. Bir yeni canlı var, mantık, estetik ve duygusal yaklaşımlar arasındaki sınırları tasfiye olmuş durumdadır; "flu"sözcüğü bunu anlatıyor ve A. Mine de sık sık kullanıyordu. Eğer bunlar, insanın yeni tanımlanması, artık Orta Çağ'a döndüğümüzü düşünebiliriz.

Bilim mi, eninde sonunda açık veya kapalı olarak tanım yapmak ve tanımlarla düşünmek değilse nedir; ve tanımlar, dilimizi, "flu" olmaktan kurtarıyorlar, dil de son çözümlemede, bir tanımlar kitabıdır, biliyoruz. Huizinga, önce "çocukluk™ sözcüğünü, puerilism, tanımlamayı deniyor; eğer bir toplu-

1) *The metMİOTüfRtodcmifctf^nrtam^

Eo concenlraion" ibid, p. 76.

lukta davranışlar, entelektüel ve eleştirel yetilerin gerektirdiğinden daha az olgutsa, buna çocukluk diyoruz, önerdiği tanım budur. Buradan "national puerilisnT, ulusal çocukluk, tarifine geliyor; dünyada, ulusal çocukluğun bütün veçheleriyle ve en iyi bir şekilde incelenebileceği yere gelince, "burası, Birleşik Devletlerdir" diyor, teknoloji ve bilimin en çok gelişmiş olduğuna inanılan bir ülkede, çocukluk hastalığının bütün arazlarının en gelişmiş bir biçimde bulunduğunu saptamak da Huizinga'mn çıkardığı paradokslardan bir başkası olmalıdır,[®] Huizinga'mn bunu, ilk yaygınlaştığı zamanlarda "aptal kutusu" tabir ettikleri televizyonun keşfinden önce formüle etmesi, çok önemlidir ve öte yandan, ben, artık Amerikan yaşam biçiminin belli başlı unsurlarından birisi olan çizgi-fiimi, olgun insanları çocuğa dönüştüren bir sanayi olarak değerlendiriyorum; öyleyse, yılların, Birleşik Devletler'deki ulusal çocukluk halini derinleştirmiş olduğunu tahmin edebiliyoruz. Çizgi-filmlerin lemel felsefesi, insanları evcil hayvan düzeyine indirmek ve bunların gösterebilecekleri insani davranışlara gülmektir; güldürerek çocuklaştırmak diyebiliriz.

Peki, "kahraman", herhalde, akıldışı hareket eden değilse nedir, bizim, irrasyonelite dışında, kahramanı teşhis etmemiz mümkün mü; bu durumda, kahraman kültürünün yüksek tutulduğu iklimleri, aynı zamanda inasyonaliteinin her gün bir yeni mevzi kazanması olarak da görebiliriz. Bu tespitse, aslında, eleştirel bakışın azalması ve yargılama gücünün zayıflaması teşhisiyle birleşmektedir; birbirinden ayırmak imkansız görünmektedir Huizinga, bütün analizlerinin sonunda. Batı da, bir akılcılıktan kaçış ve dolayısıyla irrasyonelitenin hegemonyasını görmektedir ve alanını her gün genişleten bu irrasyonelitenin için de, "it is accompanied by the highest development of teehni-cal po^ere" demektedir ki, yine Birleşik Devletlere işaret ettiğini anlayabiliyoruz, Akılsızlık ve teknolojik gücün başat gelişmişliği, aynı yataktadır; insanlık için acı bir yargı ve yazgı olmalıdır, bunu görüyoruz.

Huizinga, bir de barbarlaşmayı tanımlamayı deniyor; yüksek değerler du-

1) ibid , p.173, Huizinga, *the entaliation of ıht heroiciin ıstlfacnsis phenoineoon¹", p. 167-168, bİT toplumda ve özellikle kriz dönemlerinde "kahraman* çıkması her zaman sağlıklıdır, fakat üyle anlaşılıyor, Amerika Birleşik Devletlen'nde 'kahraman" da bir sanayi ürünüdür ve kahraman, çilingir-anahtan «ayılmaktadır. Huizinga, bunun kendisinin başlı başma bir "kriz olgusu" olduğuna, işaret ediyor ki. üyle sanıyorum, bu ülkedeki bu kahraman çözümü, çocukluk teşhisini kolaylaştırmış ıllmaktadır.

Yalçın Küçük

seninin, daha düşük kalitede elemanlar tarafından ezildiği ve yerine geçtiği kültürel süreçlere, "barbansation" adını vermektedir, "Geçmişte", binek barbarizasyon örneğine tanıklık edildiğini yazıyor; bu saygın Orta Çağ tarihçisine göre tarihle bilinen tek barbarizasyon, Roma imparatorluğunda eski uygarlığın çöküşüydü,¹ Bu çöküş, Orta Çağ'ın başıdır.

Bugünle bir paralellik kurulabilir mi; Huizinga'nın kafasında bu olduğundan kuşku duymamız için fazla gerekçeye sahip değiliz. Tarihin bu ilk barbarizasyonu incelediğinde üç dinamiği onaya çıkarmaktadır; birincisi, ^Ha failure of the state organism\ devlet işlemez hale geliyor ve sınırlar çökmektedir. İkincisi, "a recession of economic vitality to a level of lower intensity", ekonomik canlılığın yitirilmesidir, biz köy ekonomisine döndüğünü biliyoruz. Üçüncüsü, eski ve çok yüksek kültürün yıkılması ve kaybolmasıdır; bu yıkım sürecini, "the rise of a higher form of TeÜgjoii^P olarak görüyoruz; çok yüksek bir dinsellik, günlük yaşamı düzenlemeye başlamaktadır, bu da normal, çünkü. daha önceki çok yüksek kültürü, başka türlü ortadan kaldırmak imkansızdı.

Geçerken bir noktaya işaret etmem gerekiyor, Roma imparatorluğunda "din" olarak paganizm egemendi ve Orta Çağ ise hıristiyanlığın kabulü ve yayılması demektir. Bu transformasyona, insanların pagan olmayı bırakıp Hristiyanlığı seçmelerine bakarak, bir dinin yerini diğerinin aldığı düşünmek doğru görünmemektedir; bu transformasyonla, insanlık çok daha kan bir dinsellik dönemine girmiş olmaktadır,

Dikkatimizi Gibbons çekmişti, biz Türkler'de bir "sevdiğimin dini var, imanı yok" dizelerinin de olduğu bir türküyeye işaret etmişti;¹ bu, herhalde paganizm ve belki de Türkler için şamanizmden Hristiyanlığa veya Müslümanlığa geçişi veya geçemeyişi de anlatıyordu Çünkü, paganların ritüelleri olmakla birlikte, itikat veya mezhepleri bulunmuyordu;¹ bütün Tanrı lafa saygılı ve daha doğrusu ilgisizdiler, "din" sözcüğüyle anlatmamız sadece bir bulanıklık yaratmaktadır. Hristiyanlık ise hem insanları ve hem de toplumu yö-

1) "The decline of ancient civilization in the Roman Empire", ibid. p. 212.

Yalnız biz Türklerin, (Doğul Roma İmparatorluğu'nu ziptederek bu uygarlığın üzerine yerleşmesini de barbarizasyon sayanlar çıkmaktadır; daha önce işaret ettim. Profesör S. Olgjener, "ona çağışma¹" diyordu.

2) H. A. Gibbons. *The Fall and Rise of the Roman Empire*. Oxford University Press. 1916.

3) "Pagans performed rites but professed no faith" ¹

R. H. C. Lytton, *The Roman Empire*, Penguin Books, 1986-1988, p. 31.

netiyordu; daha yüksek ve katı inançlılık düzeyidir. Huizinga, paganizmden Hristiyanlığa, bu transformasyonu da barbarizasyonun bir dinamiği olarak teşhis edebilmişti; yine erken bir tanı olmuştur, şimdi her yerde tarikaları ve tarikaderin toplu intiharlara kadar uzanan yönetim kabiliyetini görebiliyoruz.

Öyleyse bir soru formüle edebiliriz, Huizinga'nın bu analizleriyle ispanyol filozof Ortega y Gasset¹in bir zamanlar bütün tutucu kanallarda etkili olan "kütlelerin isyanı" çözümlemeleri arasında bir akrabalık kurabiliyor muyuz; hiç kuşkusuz akrabalık olmasa bile teğet noktalarını görebiliyoruz. Y Gasset de Avrupa'nın yitmiş olduğunu düşünüyordu, "Avrupa'nın hiçbir moral yasası kalmamıştır" sözü, Gasset'e aittir. Komünizmi ise, "uTM olmakla birlikte tamamına bir ahlak kuralları bütünü olarak kaydediyordu, Huizinga da, XIX. Yüzyılın sonlarına doğru yayılan dekadans ruhunun, edebiyat alanının dışına çıkıp her tarafı kontrol altına alamamasını, sosyalizmin bir reform hareketine dönüşmesine bağlıyordu; burada bir işaret ortaklığı var.

Bunun ötesinde Huizinga'nın barbarizasyon formülasyonu ile "kütlelerin isyanı" da, birbirine eklenilebilir; Ortega y Gasset, bir isyandan bahsetse de, 1930 yılı mahsûlü olan bu tanınmış çalışmasının daha ilk cümlesinde, "kütleler, tam iktidara gelmişir" diyor ki, bu analizleri Avrupa'yla sınırlı olduğu için, isyanın, Avrupa'da, başarıyla sona erdiğini düşünmek zorundayız.¹ Tabi, y Gasset'in kütlelerin başarılı isyanından söz etmesi, insanlığın tüm kazanımlarını kaybetme anlamındadır.

ispanyol filozof, "kütleleşmeyi" bozulma olarak anlıyor ve aşağılayıcı bir sözcük olarak kullanıyor; bunu, "actual scientific man is the prototype of the mass-man" ibaresi de göstermektedir, küteselleşmiş insanın prototipi, bilimadamıdır, demektir. Bu tarifi ise şöyle tamamlamaktadır: "Eğer eskiden olduğundan daha çok bilimadamı varsa, örneğin, 1750 yılındakinden çok daha az 'kültürlü' insan vardır,^{TM1} Öyleyse, y Gasset, gelişmiş ülkelerin bilimadamlarını, politikada, sanatta ve her alandaki uzmanları, ilkel ve cahil insanların davranış kalıplarını kabul eden, he who adopt the attitude of primitive, ignorant man, yaratıklar olarak görmektedir; Rusça'dan çıkıp yayılan bir sözcükle aparatçık diyebiliriz.

Kütlelerin isyanına bu gözle bakıyorsa ve Avrupa'da tam iktidardalarsa,

1) Jose Ortega y Gasset, *The Revue of the 19th Century*, N. Y., 1930-1993. p.11.

2) ibid. pp. 109-113.

Avrupa'yı daha iyi bir gözle görmesi de imkansızdır; "zavallı vejetatif varlık" nitelemesi, ignoble vegetative existence, Avrupa'nın halini anlatmaktadır. Kasları gevşemiş, yeni bir yaşamı düşünemeyen, bu plandan yoksun bir Avrupa, beş yıllık planla, çok büyük bir canlanma gerçekleştiren "Bolşevizm" ile nasıl rekabet edebilir; böyle bir karşılaştırmayı yapan İspanyol filozof, yakın zamanda bütün Avrupa'nın heyecanla Bolşevizm'e yönelmesini imkan dahilinde görüyor¹ Belki, "büyük bir ulus devlet"¹ projesine sarılarak Avrupa, bu vahim yazgıdan kurtulabilir; demek, karamsar bir dünya var.

Hem Huizinga ve hem de y Gasset'in, Avrupa için net bir gerileme ve hatta çöküş resmettikleri ve Sovyetizm'i kendi irade ve tercihlerinin dışında bir model olarak göstermekten çekinmedikleri bir zamanda, yeni Sovyet düzeni, Rusça "piyatletka* denilen beş yıllık planlarla yeni bir kuruluş ve canlanma dönemini başlatmıştı ve henüz ne Moskova Mahkemeleri başlamış ve ne de Hitler-Stalin İttifakı imzalanmıştı; haklı veya haksız, bu son ikisi, Batı ek-tinin Sovyetizm'den soğumasında çok önemli bir role sahip oldular. Hemen ardından ikinci Dünya Savaşı'nda. Nazizm e karşı yan yana savaşmak ve buna ilave olarak bu mücadelede Sovyet insanının dayanıklılığı ve teknolojik donanımında gerçekleştirmiş olduğu sıçrama, savaş bunu açığa çıkarmıştı, yeniden bir Sovyet hayranlığına yol açıysa da, soğuk savaş, iki sistemin ideolojik savaşı olarak gelişmişti. Bu çok sert ve bütün ideolojik komplekslerin, üniversiteler, basın, yayın, sinema, cepheye sürüldüğü dönemde, Han'daki regresyon ve dejenerasyondan, özetle Orta Çağ'a dönüşten söz edilmemesi ve edilmiş sözlerin unutulması çok doğaldır, Anlaşılır buluyoruz,

Unutulanlardan birisi de J. W, Thompsonia ait, neredeyse Berdiaev'in Moskova Konferansları ile aynı yaştadır; Birinci Dünya Savaşı sonrasında, düşünürlerin, sosyolog ve tarihçilerin, yaşanan zamanlara bir öncceleyen aradıkları zamandır. Kriz dönemlerinde, hem krizi teşhis ve hem de bir çıkış aranırken tarihsel benzerlikler avcılığına çıkmaktan belki de hiç kurtulamayacağız; Thompsonun incelemesinden. Büyük Napoleoriun ve daha doğrusu yenilgisinin en güçlü aday olduğunu anlıyoruz.¹ Profesör Thompson, yaz-

1) Tq my mıtut the buildtng-up of Europe into t grtat naion?l state is the one cntrprise that could ooumerbalanoe of a viciory of the 'five year plan'". ibid. p. 186

2) Sovyet düzeninin sonu yaklaşırken de o îamanki SSCB liden Gorbaçov'un tnihs) benzeri, yeğeni Üçüncü Bon.ip.irtc gösteriliyordu ve ben hiçbir zaman uygun bulmamıştım. Profesör Thompson da, Birinci Bonaparte'a itiraz clmis. hıı nedenle yararlanıyoruz.

dığı zamanın, 1921, kargaşasını anlamaya en uygun dönemin, 1347 yılında patlayan ve tarihte "Black Death", Kara Ölüm, olarak bilinen Veba Salgını olduğunu ileri sürüyordu; tersi de doğrudur, 1921 Kargaşası, tahribatı ve etkileri 150 yıl kadar süren bu salgınlar dizisini analiz etmede önemli ipuçları içerebilir, böyle de ele alabiliriz.

Her iki dönemde, 1347 ve 1921 peryodlarında, Profesör Thompson'un bulunduğu ortak araz, yazılış sırasına göre, şunlardı: Ekonomik kaos, toplumsal rahatsızlık, fiyat artışları, vurgunculuk, ahlaki bozulma, üretim eksikliği, endüstriyel tembellik ve durgunluk, eğlence çılgınlığı, harcama hastalığı, lüks düşkünlüğü, sefahat ve fuhuş, sosyal ve dinsel histeri, açgözlülük, tamahkarlık, kötü yönetim ve adab-ı muaşerette çürüme.¹ Doğrusu kaydetmeden geçemiyorum, araz korelasyonu, yaşadığımız günlerle. Kara Ölüm dönemi arasında da var ve buna ek olarak, Black Death, hem Orta Çağ ın son dönemine damgasını vurmuştu ve hem de çok zaman Orta Çağ ile birlikte hatırlanmaktadır. Öyleyse, bu vesileyle de Orta Çağ'a dönüş yapmakta olduğumuzu düşünebiliriz.

Bu büyük Veba Salgını her incelememde, iktisat, sosyoloji ve tarih tarafından neden bu kadar ihmal edildiğini anlamakta güçlük çekiyorum; her ülke literatüründe ve disiplinde, bu ihmali bulabiliyoruz. Bu anlaşılması zor yaygın ihmalle karşılaştıkça, ben de, belki bilimi, zaman zaman çubuğu tersine bükme olarak da kabul ettiğim için, her analizime sokma dürtüsünü yenemiyorum, bu çalışmamda da. ilerde değinmek durumundayım. Burada yalnızca Profesör Thompson'un bu öncü işarete saygı gereği, çözümlemesinin bazı çizgilerini aktarmak istiyorum.

Veba, çok büyük bir mobilite yaratmıştı; bazı yerlerde nüfusun yarısı veya en az üçte biri kırılmıştı, Avrupa'nın 1347 yılındaki nüfusunu, ancak 150 yıl sonra tekrar yakalayabildiği konusunda bir görüş birliği var. Bu felaketten kaçabilenler, hareket ediyorlardı ve buna ek olarak umulmadık bir sosyal hareketlilik doğmuştu. Profesör Thompson'un zamanından bu yana bu büyük salgın hakkında bilgilerimiz çok arttı; "ölümü demokratize etmek" yollu bir kavram icat edebilirsek, bunu, vebanın gerçekleştirdiğini söyleyebiliriz, asileri, zenginleri, din adamlarını ve piskoposları hiç kayırmadı. Bu sonuncu katego-

1) J. Weslfell Thompson, "The ATermath of the Blach Death and the Aftemiaih of the Grcat War." Amerifün Jimmdl o/5ücio!ogy. 192 L, p. 565,

Yalçın Küçük

rinin bir kısmı konmuyordu, yalnız yıllardır kendilerini Tann'nın seçkin hizmetkarları olarak lamımışlardı ve salgını, islenmiş günahlara karşı Tann'nın ilahi bir cezası olarak gösterenler çoğunlukta; hastalann yardımına koştuk' lannda Tanrının bunları koruyacağı ve dolayısıyla vebanın bulaşmayacağını göstermeleri gerekiyordu, dine güven böyle sağlanabilirdi, böyle yaptılar, hepsi öldüler Ölümde demokratizasyon derken bunu kastediyorum.

Profesör Thompson, buraya kadar gitmiyor, fakat, vebanın bir nouveaux richessmıfı yarattığım kaydetmektedir; "katipler tüccar, eski işçiler işveren ve tarım emekçileri, eşraftan çiftçi oldular" demektedir. Her yerde bir alt-üst oluş var, nitekim eski asiller de gitmişti, ama, o tarihlerde asilsiz olunamıyordu, yeni bir noblesse çıktı, parvenu demek yerindedir; asil kanı taşımayan ve kahraman bir geçmişten yoksun bu parvenu noblesse, kaba, adab-ı muaşeret kurallanndan habersiz ve son derece bozuk bîr diksiyona sahipti, benzer bir durum bir de din adamlarında gözleniyordu, okur-yazar papazlar kırılmıştı ve yerlerine okuması-yazması olmayanları atamak zorunlu oluyordu, papaz-Siz Hıristiyanlık ve koyu bir Hıristiyanlık olmadan Ona Çağ'ı düşünemeyiz. Bu, bütün kamu yönetiminin çökmesi ve çürümesi anlamına geliyordu; zorunlu olarak günümüzü hatırlıyoruz.

Kamu yönetiminin çöküşü ayrıca açıklama gerektirmeyebilir, fakat yine de kısa bir hatırlatma yerindedir; kilise, Avrupa'da çok uzun yüzyıllar, eğitim görmüş adam yetiştirmenin ve böylece kamu yöneticilerinin, daha sonraki yıllann söyleyişle, bürokrasinin, tek merkeziydi, var olan kamu yöneticilerini veba aldı, merkez ise cahillerin eline düşmüştü. Polis düzeni, yargı kurumları yok olmuştu; Thompson, "the machincry of the govemments nearly stcpped" diye yazmaktadır, yönetim mekanizması artık durmuştur. Fakat biz burada durmuyoruz.

Kamu düzeninin bozulmasıyla atbaşı giden ve daha derin, daha şaşırtıcı daha yaygın bir bozulma ortaya çıkmıştı; ne olmuştu söylemek zor, fakat sanki insan, önündeki bütün bariyerlerin yıkıldığı ve bütün sosyal yasakların kalktığı bir döneme girmişti. İnsanlar son derece yüzeysel ve ancak ateşli bir neşe içindeydiler, her yol sefahata açılıyordu, şiddetli bir uçukluk dalgası yayılıyordu, göz kamaştırıcı bir lüks egemendi, restoran ve kafelerde sonsuz tıknama, yaşamak demekti ve hepsinden öte hayasız bir cinsellik yaşanılıyordu, kız çocukların babalarıyla yatmaları normaldi, ölümlerle dans ve daha doğrusu

cinsel ilişki, en son ve uzun süre değişmeyen moda olmuştu. Flagellation, insanların sokaklarda kendilerini, ucu iğneli demir toplarla dövmesi ve toplu halde kendi kanlarını akıtmaları; ayın mi yoksa eğlence mi, uzmanlar hâla karar verememişti, ama, çok çok yaygındı. Flagellant'lar bu kanlı gösterilerini sokaklarda ve şarkılar eşliğinde sergiliyor, bir sokaktan diğenne, bir kentten öbürüne yayılıyorlar ve en çok aranan temaşayı sağlıyorlardı, Bu tür bir "sürü psikolojisi" insanlık tarihinde çok sık görünmüyordu; görüldüğü zamanlar arasında ise paralellik arayışları kaçınılmaz oluyordu; şimdi bunu görüyoruz.

Profesör Thompson'un, bu kısa ancak yol açabileceği düşünceler açısından "establishment™" dışı sayabileceğimiz makalesi gerçekten unutuldu mu; üniversiteler camiasını ele alacak olursak unutulmuş olduğunu söyleyebiliriz. Ama yine de aynı tarihli Berdiav yazılarının da benzer bir talihi olduğunu tespit ediyoruz; Berdiav'i, akademisyen olmayan ve bu nedenle "alaylı" bir düşünür diyebileceğimiz A Mine hatırlıyor ve ters yönde kullansa da düşüncelerini yeniden canlandırıyordu. Thompson'u da, Birleşik Devletler'in popüler tarihçilerinden, Washington'un Osmanlı büyükelçisi Morgentau'nun torunu B. Tuchman. tarihin unutulmuşlar mezarlığında keşfetmiş görünüyor; XX. Yüzyıla "bir uzak ayna" ararken, kitabının adı budur. Thompson'un incelemesi nedeniyle XIV. Yüzyıla ele almaya yöneliyor ve Sismondi'nin aynı yüzyıl için, "ne fut point heureux pour l'humanité" hükmü de tercihini kuvvetlendiriyordu. Tuchman için, XX. Yüzyıl talihsiz bir dönemdi ve ancak, Sismondi'nin insanlık açısından pek kötü bulduğu XIV. Yüzyıla eşteşiri lebi lir veya sadece bu geçmiş yüzyılın aynasından bakılırsa analiz edilebilirdi. Tuchman, bu eşleştirmenin haklılığına inandığı için XX. Yüzyılı incelemekten çok, ayna üzerinde durmak istemişti; çalışmasında ayna hakkında bilgiler buluyoruz.

XX. Yüzyıl için ayna aramak güzel de, önce XX. Yüzyılın belirleyici çizgilerini sormak gerekmiyor mu; eğer bu soru isabetliyse, aynı soruyu XIX. Yüzyıl için de formüle edebiliriz. Sunu önerebiliriz; XIX. Yüzyıl; başında sosyalizmi, buna yaygın olarak yapıldığı üzere "bilimsel" sıfatını ekleyebiliyoruz ve sonunda da emperyalizmi keşfetmiştir, Orta bir yerde milliyetçilik var ve çıkışından kısa **bir** zaman sonra ve önemli ölçüde, birinci ve ikincisi içinde eriyordu. Bunu göreceğiz; şimdilik, XIX. Yüzyılı, sosyalizm ve emperyalizm keşi fleriyle özdeşleştirmek yerindedir.

izleyen XX. Yüzyıla geldiğimizde, devrimler ve savaşlar yılı olmuştur; kuş-

ku duymuyorum, uzun XIX. Yüzyılı, 1789 ile başlatıp 1917 veya en erken 1914 ile bitirecek olursak, insanlığın kaydettiği en derin devrim olan, "en devrim" demek istiyorum, belki de daha uygun olarak "revolution par excellence" sözünü kullanabiliriz. "89 Devrimi" ile başlamaktadır ve önceki yüzyıl bununla sona ermiştir. Bu yüzyılda yerel savaşlar, sömürgeleştirme ve emperyalist harpler olmuştur; büyük savaş olarak, "dünya" sıfatı esirgenen Kırım Savaşı'nı hamlıyoruz; romanesque kaldığını ileri sürebiliyorum, XX. Yüzyılı ise. Hobsbawm'ın bir Macar yazardan alarak yaygınlaştırdığı formülasyonla kısa asır sayıyoruz; Ekim Devrimi ile başlamış ve Sovyetler Birliği'nin çözülüşüyle sona ermiştir, 1917-1991 yılları arasındadır.¹ Bu kısa zaman aralığına sadece devrimler ve savaşlar girmiştir; iki dünya savaşı ve Leninist ve Maoist Devrimler, Sovyet ve Çin İhtilalleri, Türk, İran, Meksika Butjuva-Demokrat Devrimleri. Küba ve Vietnam Devrimleri, hep bu yüzyılda, kısa yirminci asırdadır.

Devam ederek Bayan Tuchmari'nin analizinden çok kısa olarak da olsa söz etmeden önce bir noktaya değinmek gereğini duyuyorum; asırlan böyle temel çizgileriyle anlamak ve işaret etmek çok ender yapılmakla birlikte, damga vuran devletlerle isimlendirmek çok yaygındır. Bu adlanlandırma da çok zaman, çağdaşlarının kendilerini görüş biçimlerine de uymuyor; XVIII. Yüzyıl eliti, çağını, "felsefe yüzyılı" ve hatta daha ileri giderek "eleştiri asrı" olarak tarif ediyordu, halbuki, tarih, artık "Fransız Asrı" demektedir, izleyen XIX. Yüzyıl da, Büyük Britanya'yı kastederek İngilizler'in adına yazmak âdet olmuştur.

Peki XX. Yüzyılı, "Amerikan Çağı" saymak mümkün mü; çağın başlangıç

1) Zamanı kavramak kadar karşılaştırmak da zor ve tanısmak görünüyor: bu nedenle Sovyet tarihçi B. F. Porşniev'in, "cetveri¹ veka- mnogo eio ili tñalo?" sorusu çok yerindedir. Dörtte bir asrın veya yümî beş yılın kısı mı uzun mu olduğu sonısına, Porşniev, "hangi asırda?* yollu yeni bir soruyla cevap vermektedir. Söz konusu olan eğer XX. Yüzyılda çeyrek asırsa, rıepomemo mnogo, aşırı ölçüde uzundur ve XVII. Yüzyılda yirmi beş yıl tartışılıyorsa, ince bir zaman kesili âdyılabilmektedir. Porşniev'in soru ve cevabında gerçek payı var; bu durumda, yukarıdaki "uzun" ve "kısa" sıfatlarını ters yerde kullanmış olmamız mümkündür, ancak, asırlar birbirini hemen izlediği için bunu abartmıyoruz.

B F Porşniev, Fransıya, Angliyskaya Revolyutsia i Hvropeyskaya Palkikd v Scredina XVII v. MosJcva. 1970, 11tr. 30,

1917-1991 olarak ileri sürdüm; 1917-1987 belki daha doğrudur, çünkü Mihail Garbaçov'un. Ekim Devrimi'nin yetmişinci yılı nedeniyle yaptığı konuşma artık kapitalist restorasyona işaret ediyordu. O yıllara ait yazılarımda bu işaret var.

ve sonunu, Sovyetlerin çıkışı ve çöküşüyle işaretlediğimize göre, en azından bizim açımızdan imkansızdır. Amerikan elitinin ise Sovyetler Birliği'ni, Amerika'nın Pûnik Zaferi olarak nitelemesine bakacak olursak böyle bir iddia da yoktur; bundan iddialarım yeni yüzyıla saklamış oldukları sonucunu çıkarıyoruz.

Kuşkusuz, bu yüzyılda, Amerikan tüketim maddeleri ve yaşam tarzı büyük bir yaygınlık ve hegemonya kazanmıştır; yalnız bunu, Sovyet sisteminin uzun süre tüketim araçları üretimine öncelik vermemesi, •"sosyalist" bir tüketim normuyla hoşzaman geçirme modeli yaratamamasına bağlamak zorundayız. Başka bir deyişle Leninist dognatt peregnat* doktrini ve içerde olmasa da hitap ülkelerinde aşın demokratizm, sosyalist düzeni, ideolojik boşlukta ve savunmada bırakıyordu; amerikanizmin yayılması kolay olmuştur¹ Bu nedenle bu sektörde, amerikanizmin, bulduğu boşluktan yararlandığı doğrudur; yalnız buradaki üstünlük bir çağı sahiplenmek için yetmemektedir

Tuchman, XVIII. Yüzyıldan önce, XIV. Yüzyılın da "Fransız Yüzyılı" olduğu iddiasındadır; Vhen the 14th century opened, France was supreme™ yol-
lu yazmaktadır.¹ Bu yüzyılda başlayan ve kesintilerle süren "Yüzyıl Savaşları", Fransa ile ingiltere arasındaydı ve genel olarak Fransız topraklarında yapı-
lıyordu. XI. Yüzyılın sonunda başlayan ve 1396 Niğbolu'da net bir yenilgiye dönüşerek aralıklarla devam eden Haçlı Seferleri de, Fransa'nın adına yazılı-
lıyordu; bunu, Fransa Krallarına, "en Hristiyan kral" denmesinden de çıkarı-
yoruz. Fransızca, her yerde ve en çok saraylarda konuşulan dil olmuştu, Av*
rupa'nın asil sınıflarının ikinci ana dili demek uygundur. Sadece asiller mi,
italyan Marco Polo'nun gezilerini, Fransızca dikte ettirmesi önemli bir işaret-

Bir Venedikli'nin Latince yazılmış bir vaka-i name'yi italyanca'ya değil

1) Türkiye rolünün, henüz ergenlik döneminde, 1460 yıllarının omunda, "coca cola içmeyiniz, yansı zehirdir" kampanyası açtıkları ve daha sonraki yıllarda, en zayıf çağında bile. amerikamz-miri bir diğer sitngctt oliti blue-jean giymeyi reddetmesinin benzerleri Sovyetler Birliği'nde yaşanmamıştır. Çin'de, "sosyalist" yaşam, taktum ve aşk arayışları olmakla birlikte, Kültür Devrimiyle bunlar rayındnn çıktıış vc tersine dönmüştü.

2) B Tuchman, A Disronr Mlmjr-Cüfûmiimis Fûurf«ntJı Cftıfuıy, London, 1978-1995

Amerika Birleşik Devletle n. Türkiye büyükelçilerini Vahudiler'deti seçiyor, son gelen E. Edeİman da Yahudidir. Bayan Tuçtıman'ın Büyükelçi dedesi de Yahudi idi. vebanın bir Yahudi katliamı-na da yol açgınt biliyoruz, öyleyse, Tuchman'm ilgisini çekmesi vc bu tarihi bulmasını anlayabi-liyoruz.

Fransızca'ya çevirmesi ve bu vesileyle Fransızca'nı hem "dünya dili" olduğunu ve hem de kulağa hoş geldiğini ileri sürmesi, XX. Yüzyılda, İngilizce ve giderek Amerikanca'nın yaygınlığını ve itibannı hatırlatıyor; ancak en önce hatırlanması gereken herhalde şiddet ve ölümlerdir. Yalnız yüzyılın ortasında başlayan ve aralıklı patlamalarla uzun yıllar süren vebanın yol açtığı kırımlar ve savaşlar değil; her ikisinin doğrudan etkileri kadar spin-off tesirleri de önemlidir, belki de daha önemlidir diyebiliyoruz.

Herhalde, geçmişin bugünü aydınlatmasından daha çok bugünün geçmişi açıkladığı görüşüne yakın olma zorunluluğu var; belki de bugüne bakarak, XIV. Yüzyılı görebiliyoruz veya daha iyi görüyoruz. Bu nedenle olabilir, bugünleri en çok, "adam öldürmeyi oyun mu sandın" dize siyle kavrayabiliriz; artık ölmek de öldürmek de son derece kolaylaşmıştır Ne yazık, özellikle geçen yüzyılın sonlarına doğru, öldürmekle yaşatmak veya ölmekle yaşamak arasındaki sınırın kalkmış olduğunu kabul etmek durumundayız, yaşam ile ölüm arasında no maris 1 and'de yaşıyoruz; belki yaşamak da ölmek de netliğini kaybetmiştir. Kanıt mı, anlamı ve önemini yitirmiş görünüyor, çünkü, teknolojik açıdan en gelişmiş ülkede, gencecik lise öğrencileri, COCa-COİa içmenin rahatlığı içinde katliamlar yapabilmektedir, ne için öldürdüklerini düşünemiyoruz, onların da düşündüklerini gösteren hiçbir kanıtı sahip değiliz. Aynı rahatlık veya kolaylıkla ölüme koşabiliyorlar; adını yeni duyduğu Bin Ladin'e, sözde bir hayranlıkla, küçük uçağını yüksek binalara çarpan, Amerikancıdan nerede ise her dile giren sözcükle, teenager'lan biliyoruz.

Anti-semiuzmin tarihini inceleyen bir monografide, XIV. Yüzyıl için Avrupalılar açısından, kuşkusuz, her çeşit kriz ve felaketle en çok dolu asır denmektedir; bunu, "perhaps some day it will be compared to our own" kestirimi izliyor, birgün, XX. Yüzyıla yan yana getirilebileceği tahmini yapılmaktadır,¹ Bu monografi yazarının Profesör Thompson'un katkısından haberdar olmadığını anlıyoruz, fakat, Tuchmarıın bundan haberdar olması ihtimali yüksektir,

Anti-semitizmin, daha doğrusu Yahudileri yönelik pogromların iki büyük tarihi var; birincisi, Birinci Haçlı Seferi"ydi. Haçlı Seferi, kutsal yerleri ve bu aTada Kudüs'ü, Müslümanlar kadar Yahudilerden de kurtarmayı hedef

1) Leon PoLiakov. IV History of Anti-Semitism, translated from French by R. Howard, London, 1955-1960, p. 101.

Tekeliydi

alıyordu; bu, savaş ve kan dökmek demektir. Haçlıların toplandıktan yerlerde Müslümanlar yoklu ama Yahudiler yaşıyordu, Kutsal Toprakları kurtarmaya oradan başlamada sakınca görmediler İkincisi İse, Kara Ölüm yıllandır; insanlar bu büyük kırma bir neden arıyorlardı; görece olarak hep zengin Yahudileri bulmakta güçlük çekmediler. Rüyük çoğunluk, bu büyük kırım, Yahudileri'ni, Hristiyanlığı yeryüzünden kazımak için kuyulan zehirlemelerine ve veba mikrobunu yaymalanna bağlıyordu; Tuchman, Yahudi katliamının ilk kez 1348 ilkbaharında başladığını, Narbonne'da Yahudilerin evlerinden çıkarılıp yakıldığını kaydetmektedir. Bir yıl sonrasında, Baselde birkaç yüz Yahudi, evlerinden almıp nehirdeki küçük bir adada, özel olarak yapılmış ahşap bir eve yığılıyor ve yakılıyordu; bu massacre'lann arkası kesilmemiştir, •emek, büyük salgını incelemekle, XX- Yüzyılda Nazi katliamlarının, pek bilinmeyen ancak aynı ölçüde acımasız ve yaygın uygulamalarını, XIV, Yüzyılda da gerçekleşmiş olduğunu tespit edebiliyoruz; bu nedenle, özellikle Yahudi tarihine aşina olanlar için, iki yüzyıl arasında paralellik kurmak zor olmamaktadır. Yalnız, Yahudi tarihinin okunması ilk işaretleri sağlasa da. "Orta Çağ'a Önüş" hipotezini, tek başına katliamlara bağlayamayız ve bağlamıyoruz.

Kaldı ki, bu hipotezimiz, XIX. Yüzyıla sınırlı değil, tümüyle Orta Çağa bakıyoruz; lakat bu çağda, bir XIV, Yüzyıl, savaş, isyan, sürekli güçler ve insanın insana uyguladığı görülmemiş vahşet repertuarı idi, burası önemlidir Bu nedenle, XIV, Yüzyıla sınırlı kalmamak koşuluyla, yaşanan günlerin projektörlerini, XIV Yüzyıla dikmek yararlıdır ve B. Tuchman da bunu yapıyordu. E, Hobsbawm, "kısa™ XX, Yüzyıldan söz ederken görülmemiş göçlerden söz ediyordu ve bu geçmiş yüzyılı incelediğimizde, insanlık tarihinde " görülmüş" olduğunu anlıyoruz.

Bu ağıdan ele aldığımızda, son yüzyılda, en çok en gelişmiş ülkelerde gözlediğimiz, ve enternasyonal bir örgütlenmesi olduğunu bildiğimiz tapınak ve tarikatlerin öncelleyenini de yine XIV Yüzyılda buluyoruz. Son yüzyılın sonlarına doğru bu tapınak ve tarikatler adlarını, aynı anda, Fransa'dan Kanada'ya kadar uzanan bir iklimde toplu intiharlarla duyürüyorlardı; ya topluca ve planlı olarak intihar ediyorlar veya. B Clinton ın ilk başkanlığı sırasında Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşandığı üzere, güvenlik kuvvetlerince, topluca yakılıyorlardı. Bu toplu intiharlara ve toplu yakmalara, önemli bir itiraz

bilmiyoruz.

Daha önce haber vermişim, Tuchman da üzerinde duruyor; Hagellantların gelip-geçici saymak, bu donemi çok hafife almak olur. Başlarına gelenleri, günahlan nedeniyle Tann'tun bir cezası sayıyorlardı ve günahlarını affettirmek için kendi kendilerini cezalandırıyorlardı; bizim topraklarda Şia dini mensuplarının, Kerbela Günü'nde, kalın zincirlerle kendilerini dövmelerini hatırlayabiliriz, sırtları akan kanlardan görünmemektedir. Bunlar da ucunda iğneli topuzlar olan kırbaçlar kullanıyorlardı, belden yukarıları açıktı, ortalama üç yüz kişi oluyorlardı, bin kişilik ayinlere de rastlanıyordu, isa'nın acılarını hatırlıyorlardı, Meryem ve isa'ya sesleniyor, caddelerde yürüyorlardı/Halk, asiller, kilise mensupları ve kadın-erkek, caddelerin kenarına diziliyor ve ayine katılıyorlardı. Din adamları, rahibeler, flageli am'lann, kendilerini kırbaçlayanların, kanlı giysilerinden bir küçük parça kapabilmek için birbirini eziyorlardı; bunlar kutsal emanet sayılıyordu, kan dökmenin, günlük yaşamın bir parçası haline geldiği bir zamandır.

Bir şehirden diğerine gidiyorlar ve bandolarla karşılanıyorlardı; hepsi güzel, fakat bütün bunlar aslında Hristiyan dininin lemellerini reddetmektir. Çünkü, cezayı verecek ve günahların kefareti kabul edecek olan Tanrı'dır ve burada sıradan insan Tanrı'nın yerini alıyordu. Böyle düşünen din adamlarının ortaya çıkışına şaşırıyoruz; yalnız bu tür din adamlarının payına taşlanma ve linç edilme düştüğünü biliyoruz. Demek bu dönemde sadece vebanın ölümü demokratize etmesinin değil, aynı zamanda kilise karşıtı akımların da başladığını tespit etmek zorundayız. Veba, her türlü otoriteyi dözlemektedir; belki de Avrupa'yı, Dogu'ya benzetme yönünde işleyen mekanizmaları harekete geçirdiğini düşünebiliriz. Fakat bu mekanizmalar sadece geçici etki yapabilmiştir.

Bazen "eşitleme" de deniyor, bu bilimsellik yüklü sözcüğe, "levelling", "düzleme" karşılığını tercih ediyorum; aslında, çok genel anlamda, son yılların moda deyişiyle, "post-modernizasyon" da denilebilir, bu bağlamda, formlardan arındırma anlamı daha belirgindir. Düzleme ise kaleleri yıkmak anlamındadır; "kale" sözcüğünü de en geniş ve teorize edilmiş biçimiyle anlamayı öneriyorum, Bu açıklamalar yapılırken, Moğol haniarıyla Türk kağanlarının zaptettikleri her yerde önce kaleleri düzlemelerini, düşünmemiz için

1} B. Tuchman. A Dislortl Mım?r, ap, cii. p. 114,

ipucu sayabiliriz ve görülebildiğini sanıyorum, "düzleme" sözcüğü, yıkmaya göre çok daha uygun düşmektedir.

Marx'ın geçerken işaret ettiği Asya Tipi Üretim Tarzı analizini coğrafya koşullarına ve sulama kanallarının yapımına bağlamak, hem Marx'a ve hem de bilime haksızlıktır; bunu eninde sonunda kaba bir maddecilik olarak düşünebiliriz. Sulama kanalları yerine kale'yi gözönüne getirebiliriz, kale, bannak, sığınak ve korunaktır; düzlemek. bannak-sığınağı yok etmek oluyor ki. Doğu tipi yönetmede, öncelikle bunlar ortadan kaldırılıyor. Avrupa Tipi Üretim Tarzı'nda ise, öncekinin simetriği olarak bu formülasyon önceden yapılmış olsaydı, verimli bir yol açabilirdi, kale var ve sadece yönetenlerin tekelindedir.

Orta Çağ'da asiller, Almanca "Stand", İngilizce "Estate", bir düzen ise, en azından başlangıçta kale inşa etmeleri ve korumaları sayesinde; yalnız burada duramayız, durmamız düşünce sürecinin verimli dinamizminden uzaklaşmayla özdeştir, bu nedenle, ilkel Doğu Tipi Üretim Biçimi analizlerindeki viyadük'ü çıkarıp yerine kaleyi teklif etmekle yerinmiyorum, "kale" düşünmemizin başlangıcıdır. Buradan baktığımızda, demek ki, modern zamanlarda onaya çıkan işçi sınıfı bir düzen ve en teorik anlamında da kaleydi: sendikalan burç'ları sayabiliriz. Aydınlanma Çağı ile yapısalılık kazanan aydın hareketi veya Rusya'da narodnizmin eylemli hediyesi olan söyleyişle inteligant-sia, hem bir düzen ve hem de bir kale sayılmayı çok daha fazla hak etmektedir, üniversiteleri bunların hem sığıntıdan ve hem de bannakları olarak düşünmek yerindedir. Öte yandan, eğer bu çok özet analizimizde bir açıklayıcılık varsa, XX. Yüzyılda Bau'nın Doğu'laşlığını ileri sürebiliriz; kaleleri yıkılmıştır. İşçi sınıfı, sendikalar, emelijansiya. üniversiteler düzlendiler; öyleyse "demokrasi" kaldı mı. bu sorunun ele alınması ilerde.

Spengler, bize, "Orta Çağ" deyişinin, ilk önce 1667 yılında Leyden'lı Profesör Hom tarafından icat edildiğini haber veriyor;¹ doğrusu çok zamanlıdır. Çünkü bu tarihte, Batı'da, toplumun her kesimi ve düzeyinde biçimler belirliyordu; bu belirme, Orta Çağ'da biçimsizliğin egemen olduğunu görme imkanı da yaratıyordu. Doğmakta olan modern zamanlardan bakıldığında Orta Çağ'da, kalelerin dışında, her yerde bir yapısalılık, destrukürasyon hakimdi; post-modernizmin de her türlü biçim ve strüklürden yoksun kalmak demektir, önceden varsa, düzlemek anlamına geliyor.

1) O. Spengler, *The Decline of the West*, Vol. I. N. Y. 1918-1919, p. 22-

Yalçın Küçük

Buraya kadar güzel, peki kim yıktı ve ayrıca, aynı anlama gelmek üzere, biçimsizlik, iskeletsizlik demek midir; birbirine bağlı bu ikili bizi, sınıfların varlığı sorununa getiriyor. Bu sorunu formüle etmekle birlikte, artık genellikle kabul görmüş, established, bilgi düzlemimizde, cevabının pek aşıkardığını biliyorum; hazır ve genellikle kabul gören cevap, feodal düzenin iki sınıflı olduğudur.¹ Yalnız bu iki sınıflılıkta da, bir sınıf, asiller, bütün iktidar ve yönetimi ellerinde bulundururken, diğerinde, köylü yığınlarında herhangi bir iktidarın izinin bile olmaması bir yana, bir toplumsal kimlik, identite, olduğu bile tartışmalıdır. Sınıfın varlığına işaret sayılan ise, bu sosyal identite, bir aidiyet duygusu veya sınıf bilincidir; bunlar yoksa sınıf da yok kabul edilmektedir. Orta Çağ, gökten inmedi, Antik Çağ'ın ve özellikle de Roma İmparatorluğu'nun varisi olduğunu biliyoruz; Antik Çağ'da ise köylüler vardı, yalnız bunlarda sınıf bilinci olmadığı için, tek sınıflı sayılmaktadır, Öyleyse, sınıf bilincinin varlığı veya yıkılmış olmasına göre, tek veya çok sınıflı olduğuna karar veriyoruz,

Orta Çağ, krallık rejimidir ve aynı zamanda feodal düzen olarak adlandırıyoruz. Bu adlandırma da yenidir, "Orta Çağ" sözcüklerinin yan yana getirilmesinden de sonraki bir zamana aittir; feodalite sözcüğü, XVIII. Yüzyılda keşfediliyor. Ancak mutlakiyetçi monarşinin ve merkezi devletin bütün çizgileriyle görülmesiyle, feodal düzenin isimlendirilebilmesi son derece öğreticidir; demek, zıtlık, görmeye ve kavramlaşdırmaya imkan hazırlıyor ve belki de bizler, daha çok, zıddı ile görüyoruz. Görmek, öyle sanıyorum, her zaman öz'ünü görmek değildir ve feodal düzenin özünü görebilmeyi de, Profesör Strayer'e borçluyuz, feodalizmi, public powers in private hands, olarak tanımlıyordu ki, çok yerindedir, Feodalizm, ya da feodal düzen, kamusal iktidar veya yönetimin özel ellerde bulunmasıdır Kral vardı, fakat yönetim lordların, efendilerin elindeydi ve efendilerle **Yasallar**, oğullar, arasındaki hukuk da tümüyle özeldi; bu feodalitedir.

Feodalizm, Strayer ve Coulborn'un birlikte saptadıkları üzere, öncelikle bir hükümet biçimidir; temel ilişkiler, lord ile vasallar arasındadır ve resmi olmaktan çok kişisel, başka bir deyişle, personel kontaklar sonucu oluşmak-

1} From this point of view, medieval England was tightly stable and a highly polarized unclass community wherein a much elevated class of feudal magnates and knights was confronted with a much inferior mass of rural humanity,"

M. M. Postan. *The Medieval Economy and Society*, Penguin Books, 1972-1970. p. 174.

tadır.¹ Bu. iktidarın resmi degtl şahsi ilişkilerle gerçekleştiği anlamına da gelmektedir; bu nedenle kuvvetler ayrımının düşünülemez olması bir yana fonksiyonları bile birbirinden ayırmak imkansızdır. Askeri **ct** politika yapabilmekte. yürütmeye bulunanlar yargılayabilmektedir.

Başka ülkelere gitmeye gerek yok, bugün Türkiye'de, mağazaların 02el güvenlik görevlilerinin, de facto insan öldürme yetkileri var; bir atışta İki kişiyi öldüren böyle bir görevlinin önce, ilgili polis şefi tarafından alınandan öpülerek ödüllendirildiğini ve sonra kahraman ilan edildiğini biliyoruz. Dış politikanın ise tümüyle işveren odaian ve dernek veya vakıfları tarafından yapıldığını görüyoruz. Artık Türkiye'de siyaset bütünüyle büyük işverenlerin veya tekel sahiplerinin tekeline geçmiş durumdadır. Devlet adamları, başka ülkelere resmi ziyaretlerinde yanlarında sadece büyük iş adamları, tekel sahipleri veya bunların vakıf yöneticilerini almaktadırlar,

Şirketlerin böylesine büyüdüğü, rol ve fonksiyonlarında nitelik değişimleri yaşandığı bir dönemde artık, özelleştirme veya bütçenin daraltılması yoluyla, devletin küçültütmesinden söz etmek anlamını yitirmiş görünüyor; devlet büyümektedir. Devletin fonksiyonlarından önemli bir kısmı tekellere aktarılmaktadır; tekeller de artık devlet'tir.

Tekellerin devlet fonksiyonlarını yerine getirmede, önümüzde, isimlerini çok iyi bildiğimiz, iki örnek var; bunları bir yanıyla Orta Çağ'ın kurumları ve diğer yanıyla da bugün dünyanın büyük tekellerinin prototipleri saymak zorundayız. East Indian Company ile bazen Turkey Company olarak da bilinen Levant Company'yi kastediyorum; birisi Hindistan'da ve diğeri Osmanlı Türkiyesfnde iki tekel ve iki devlettiler. Bunun anlamı, görevlilerinin bir bölümünün diplomasi mesleğinde yetişmiş kişilerden seçilmesidir, yöneticileri büyükelçiden daha güçlüydüler ve sadece ticaret değil ve daha çok politikayla uğraşıyorlardı.

Bu iki Company, iş adamlarının doğrudan siyaset yapmalarının ilk modellerini oluşturuyorlar; aktif oldukları tarihlerde, durumları kural değil istisnaydı. Bu tarihten sonra da, kapitalizmin egemen olduğu düzenlerde bile, burjuvazinin doğrudan değil dolaylı olarak politika yapması ve yönetmesi esastı; burjuvazi, kendi sınıfsakçıkarlarını temsil eden politik partiler aracılı-

1) J. R. Sttaycr-R. Coulbom, *The Idta of ttodalism*,
R. Coulbom, ed., froMsm tn Hisidiy, Gomectltcut, 1965. p. 5.

lığıyla iktidara geliyor ve daha çok rüşvetle kendisine bağladığı yüksek bürokratlar kanalıyla yönetimi kontrol edebiliyordu, Şimdi bu düzen de tarihe karışmıştır, artık tekeller doğrudan siyaset yapıyorlar; bu bir yandan tekelokratlarla bürokratlar arasındaki ayrımın sona ermesi ve diğer yandan da siyasetin doğrudan doğruya tekellerin içinde ve tekeller aracılığıyla yapılması anlamına gelmektedir, Hem tekeller ve hem de tekelokratlar artık siyasi kimliklere sahiptirler; devletin, parçalanıp parsellenerek büyüdüğünü söyleyebiliyoruz.

Amerika'nın tanınmış başkanlarından Wilspon, 1913 yılında. "who is going to be master of the government of the United States- the great corporations or the government" yollu ve cevaptan emin bir üslupla soruyordu; Amerika Birleşik Devletleri'ni, tekellerin mi yahut hükümetin mi yöneteceği, geçen yüzyılın başında ciddi bir soru olabiliyordu. Şimdi ciddiyetini yitirmiştir. Çünkü, Wilspon'un bu sorusunu unutulmaktan kurtaran R. Barber'in bile, Amerikan korporatizmi üzerine araştırmalarının sonunda, Amerika'nın halini anlatabilmek için, "modern feodalizm" tarifini icat etmek zorunda kaldığını biliyoruz,¹ Demek ki, mevcut tarif ve şemaların yetmediği anlaşılmaktadır. Bu ise, bize, Barber hatırlamasa da, Proudhon'u hatırlatmaktadır.

Belki de Marx, bütün dikkatini veya bilimsel eğilimlerini olgunluk üzerine çevirmişti, güçlerin gelişmesi çelişkileri de olgunlaştırıyordu ve olgunlaştıkça kurtuluş yaklaşıyordu, Marx'ın olgunluğa bu eğiliminin, düşüncesinin gelişmesinde olmasa bile zihinsel verimlerinin formülasyonu üzerinde yarattığı olumsuz etkilere daha önce ve başka yerlerde değinmiştim; Proudhon ise, iyi ya da kötü, kapitalizmi idealize etmiyordu. Belki de bu nedenle, kapitalizmin egemenliğini kurduğu ve işçi sınıfının geliştiği bir tarih kesitinde "bankokrasi" sözcüğüyle birlikte, "Yeni Feodalite™" formülasyonunu da yapıyor ki, merkezi devletin yerleşmekte olduğu bir zamanda, bunu, önemli bir öngörü saymak durumundayız Öyle görünüyor, daha uygunu bulununcaya kadar, feodalite bakışı, bugünü anlamada, yavaş yavaş kapitalizm şemasına rakip çıkmaktadır, şimdi bunu saptamış bulunuyoruz

1) Richard J. Barber. *The American Corporatist*. N. V., 1970

PÎEUS VE PÎEÎK SAVASLAHI

t ki savaş var, aslında her biri, birden çok savaştı ve daha çok "zafer" olarak biliniyorlar, her ikisi de birer eylemden ziyade kavram oldular, açılım veya tıkanmayı anlatıyorlar. Engelsiz, düz ve geniş bir yolsa buna "Pünik Zaferi" diyoruz ve "Pirus Zaferi™" ise, hangi tarafın yendiğinin belirsiz olduğu ya da yenen tarafın son derece yorgun düştüğu durumları anlatmaktadır. Böyle kavramlaşıyorlar; Büyük Bonapart'ın, İngiltere'ye karşı bir pünik zaferi elde etmek için yandıgı kayıtlıdır ve Amenka Birleşik Devletleri'nde, 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çöküşünü Washington'un pünik zaferi olarak adlandıranlar çoktur. Pirus Zaferi'ne gelince, yakın Türkiye tanhının üçüncü İç Savaşı'm bu şemayla ele alabilir miyiz; tanışmayı öneriyorum, yarar var.

Pyrrhus, Epîr kralı idi, Büyük İskender ile akrabalık iddiasındadır, zekası istikrardan uzak olmakla birlikte büyük bir savaşçı olduğu konusunda tartışma bulunmamaktadır. On iki yaşında kral oldu, bir isyanla tahtını kaybetti. Büyük İskender'in generalleri arasındaki savaşlara ve bu arada bunların en önemlisi sayılan Ipsus Savaşına katıldı, İskenderiye'de rehine kaldı ve tekrar kral olabildi; bütün bunlar unutuldu, sadece İtalya'da, Roma'ya karşı yaptığı savaşlar nedeniyle, kendisi olmasa bile adı, tarihe kaldı.

Epir. Elen Ülkesi nin Adriyatik'e bakan tarafında idi: bu sırada İtalya yanmadası, "tomanize™" olmak üzeredir. Ancak en güçlü devlet hâla Kanaca'dır, Latinler, "Pünik" diyorlar. Fenikeliler'in Kuzey Afrika'daki kolonileri artık büyük bir güç olmuştu; Kral Pirus, dünya liderliği için. demek, Kanaca ve yükselen Roma'yla savaşmak zorundadır. Kaldı ki. Roma. 11 alya'daki Elen koloni devletleriyle diğerkabile-devletlerini te-

ker teker yutmaktadır; liderlik iddiasının savaşı kaçınılmaz yaptığı bir dönemden geçilmektedir.

Güney italya'da Tarentum, Roma'nın yayılmasını italya içinde birtakım ittifaklarla durduramayınca, Adriyatik'in öbür tarafında muktedir Epir Kralı Pirus'tan yardım istemişti; Pirus, LÜ. 280 yılında, 25 bin kişilik bir orduyla Güney italya'ya çıktı, süvarisi ve filleri vardı, büyük kayıplar verdi, fakat Roma'yı net bir biçimde yendi. Bu, Pirus'a Güney İtalya'nın denetimini sağladı, Roma'ya yürüdü, ancak Roma dayanıyordu. Bir yıl sonra bir savaş daha yaptı, iki taraf da çok ağır zayıat verdi, kazanan yine Pirus olmuştu. Kral Pirus, çok yüksek maliyetlerle, önemli savaşlar ve mevziler kazanıyordu.

Bu zaferlerden yüreklenmiş olduğunu tahmin edebiliriz; Sicilya'ya hücum etti, burada Kartaca'ya ait eyaletlerin çoğunu eline geçirdi, artık Epir Kralı Pirus'u, bir de "Sicilya Kralı"™ olarak görüyoruz. Yalnız krallığı uzun sürmedi; bir ihtilalle devrildi ve bu kez, 1 Ö. 275 yılında tekrar Romalılara savaş açtı, Benevento Savaşı'nda, üstünlük sağlayamadı, Roma kuvvetleri marjinal bir başarı elde etmişlerdi. Ama bu, Pirus'un italya'yı terk etmesi için yetiyordu, Epir'e çekildi, 272 yılında öldürüldü; daha önemlisi, Roma'nın yıldızı parlarken Epir sönüyordu, Roma'nın eline düşmesi çok gecikmedi, daha sonra Doğu Roma ve Osmanlı mülkü oluyordu.

Roma'nın yıldızı parlamakla birlikte o sıralarda en parlak yıldız hâlâ Kartaca'ydı; ıspanya'yı eline geçirmiş, Sicilya'ya yerleşmişti ve Roma'ya, Kuzey'de sorun çıkaran Galler'i hem kışkırtıyor ve hem de destekliyordu Bugünkü Tunus'tan yayılan bu zengin ve savaşkan güç var oldukça, Roma, artık tümüyle birliğini kurduğu İtalya içinde kalmak zorundaydı; çatışma kaçınılmazdır, iki Fünik Savaşı var.

Birincisi, Sicilya üzerinedir, 264-241 yılları içinde cereyan ediyor; Roma'nın lehine sonuçlanmış ki bunu ikinci ve belki de asıl Pünik Savaşının nedeni olarak görebiliriz. Savaşın nedeni, bir macareperest gücün Sicilya'yı işgale başladığı sırada karşılaştığı güçlükler üzerine, hem Roma ve hem de Kartaca'yı yardıma çağırmasıydı; sonra Sicilya'ya yerleştiler ve tam hegemonya savaşına girdiler. Sonunda Roma, küçük bir yer hariç Sicilya'yı konttolüne almakla kalmadı, yapılan anlaşmay-

la ıspanya'yı da iki nüfuz bölgesine, Roma ve Karlaca Bölgeleri'ne ayırmayı başardı.

Sicilya'da Kartaealı komutanlardan birisi de Amilcar Barca'ydı; oğlu Hannibal'i, Fransız dilinde Annibal, bu yenilginin rövanşını almak üzere ve Roma'ya karşı kinle büyüttü. Annibal, kendisini iskender'in takipçisi sayıyordu, dünyanın mutlu olması için, birliğe, başka bir deyişle, lek devlet düşüncesine inanıyordu; dolayısıyla "Pax Romano" doktrininden önce "Paix Carthaginoise"⁷ öğretisi oluşmuştu, İspanya'da Kartaca Kuvvetleri Komutanı Antıibat, hep Galler'den topladığı askerlerle, Roma'yı dize getirmeyi planlıyordu, t. ö. 219 yılında, hücumla geçti; Birinci Pünik Savaşı sonunda varılan anlaşmaya göre Roma nüfuz bölgesinde olan ve Roma yanlısı Saguntum kentini kuşattı, bu kesinlikle savaş tahriki demektir. Bekleneceği üzere kent, Roma'dan yardım istedi. Hannibal kuşatmayı kaldırmayınca savaş ilan eden Roma oldu. Annibal. önce kenti aldı ve sonra çoğunluğu Galler'den toplanan 90 bin kişilik bir ordu, filler de vardı, önce Pirencler'i ve sonra Alpler'i aşu, Kuzey İtalya'ya girdiğinde piyadesi 20 bine inmişti; 218 yılındadır. Bu kadar askerinin kırılması Annibal'ın gözünü korkutmadı, bu kuvvetlerle, 202 yılına kadar İtalya'nın her yerinde, Romayla savaştı, büyük zaferler elde etti, fakat sonunda kazanan Roma oluyordu.

Hannibal'in İtalya savaşları ile savaş tarihine "komando" savaşının da girdiği kaydediliyor, küçük birliklerle vurup kaçıyor; buna karşılık Roma, yıpratma savaşını deniyordu, sonunda sonuç almıştır. Hannibal, bir federasyon olan Roma birliğini bozma ve bazı devletleri federasyondan ayırma stratejisini uygulamıştı; böyle olmakla birlikte, ikinci Pünik **Savaşı**, Roma'nın bu federasyonun içinde sağlam bir çekirdek, "ulusal devlet", oluşturmuş olduğunu gösterdi. Savaşın kadeğinde, Hannibal'in kardeşi Hasdrubal, Fransızca Asdrubal kuvvetleriyle birleşmemesi önemli bir rol oynamıştı; Annibal'in isteği üzerine, 207 yılında, Asdrubal. 50 bin kişilik bir kuvvetle Alpler'i aştı. Fakat Romalı generaller, çok başarılı savaş oyunları ile Hasdrubal'ı yormayı bildiler ve sonunda, ağabeyi Hannibal'e, bir çuval içinde Hasdrubal'in başını gönderdiler

İkinci Pünik Savaşı'nın sonunu, bu tarih sayabiliriz; ama Hannibal,

Yalçın Küçük

bundan sonra beş yıl daha halya topraklarında Roma'ya karşı savaştı. Fakat yıpratma savaşı etkisini göstermişti, yeni bir enerji ve taze kuvvetlerle savaşı yeniden başlatmak üzere italya'dan çekildi; Kartaca'da bir "demokratik devrim" yaptıysa da Roma'yla anlaşmaya hazır ve yeni savaflara isteksiz Kanaca oligarşisi. Hannibali devirmekte gecikmedi Artık yazgısı belli olmuştu, artık Hannibal için Roma karşıtı bir saraydan diğerine göçmekten başka yol kalmamıştı, RomaYım gücü artık her sarayda duyuluyordu, bunlardan birisi, sonuncu olmak zorundadır, bu büyük komutam Roma'ya teslim etmeye hazırlanıyordu; l- O, 192 yılında Hannibal intihar eni. Böylece Roma'ya kafa tutan Hannibal bu dünyadan çekilmişti, Roma'nın önünde hiçbir engel kalmıyordu; bütün dünyayı egemenliği altına alabilecekti, "Roma Barışı" işte budur.

Peki Gorbaçov'un Sovyetler Birliği'nin intihannı gerçekleştirmesi, gerçekten Amerika Birleşik Devletleri'nin Pünık Zaferi mi; böyle düşünmek, öncelikle XX. Yüzyılın, bir Amerikan yüzyılı olmadığını kabul etmektir. Peki XXI. Yüzyıl aday mı; bu tartışmalıdır, Çünkü, şimdi geriye baktığımızda görüyoruz, Sovyetler Birliği iki açıdan en büyük rakibinin değirmenine su taşımış durumdadır, Binncisi, Washington liderliğinde çok sağlam ve çok kolay bir ittifaka yol açmıştır ve ikincisi, yarattığı tehditle kendisini reforme etmeye zorluyordu. Şimdi, geçen yüzyılda, belki de Amerika'yı Amerika yapan bu iki dinamik ortadan kalkmış görünmektedir.

Peki, Türkiye'ye döndüğümüzde, Türkiye düzeninin, otuz yıldan uzun süren, başlangıcını 1965 veya 1967 sayabiliriz, bu son iç savaş sonunda, sosyalizmi, kürdizmi ve tslamizmi yendiği kesin olduğuna göre sal bir zaferden mi yoksa Pirus'dan mı söz etmemiz gerekmektedir; bu soruyu formüle etmek zorunludur. Çünkü, şimdiki cumhurbaşkanı büyük bir hayal kırıklığıyla gelmiştir, iddiadan uzak kalmayı tercih ediyor, haklıdır; buna karşın önceki. S. Demirel, hep "Adriyatik'ten Çin Şeddi"ne" Türk gücünden söz ediyor ve daha önceki de, T. Özal, "gelecek yüzyıl Türk yüzyılı olacak" iddiasını her gün dillendiriyordu. Bugün, bu iddia ve övünmelerin üzerinden on yıl bile geçmeden, hem bunları hatırlayanları ve hem de ciddiye alanları bulabil-

mek zordur. Düzen, kendisini kabul etmeyen bu üç mektebi de yenmiştir, bundan kuşku duymuyoruz, fakat, hem yenmiş ve hem de çok yorgun ve zayıf düşmüştür. Çok belli işaretlerini yaşıyoruz,

Türklerin Viyana'ya girme çabaları iki kez püskürtülse bile yine de onurlu sayılmaktadır, onursuz kabul edilen yanları, bir başbakanın kellesi uçurularak telafi edilmek istenmişti, tarih kitaplarında okuyoruz; şimdi ise Avrupa Birliği'ne girebilmek için sınanmayan onur göstergesinin kalmadığını biliyoruz, bütün Brüksel kuşatmaları hüsrarla sonuçlanmış, kapının açılmasının artık, miniskül Malta Adası'nın da karana kaldığı belli olmuştur. Bana göre bu, Türk oligarşisinin varlık ve yaşam kapısı saydıktan bir yere girebilmenin miniskül bir adanın karana bağlı olması, o kadar önemli olmayabilir, asıl önemlisi, böyle bir bağlılığın, ulusal onura çok büyük bir tecavüz olduğunun hiç fark edilmemesidir. Bu fark etmeme hali de, bizi, saf bir zafer değerlendirmesinden kuşku duymaya tahrik etmektedir; Pınar'a dönüyoruz.

Sosyalizmi yenmek, eninde sonunda, aydın damarları kurutmak demektir; bugün aydın ve üniversite düzenlerinin yıkıldığını, acıyla da olsa, kabul ediyoruz. Peki yaratıcılık kaynaklarını kurutmak, zafer olur mu, şimdi soru zamanıdır ve buradayız. Kürdizme gelince, iç kürdizmi alt ederken, dışarda ve yakında, feodal ahlaktan hiçbir zaman kurtulamamış, bozulmuş, sadakat ve ceza tehdidini beraberce kavrayabilen bir kürdisite yaratıldığını görüyoruz, organlaştırılmış ve şimdi asıl tehdide dönmek üzeredir. Bu tehdit ki, ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin sürekli müttefiki Washington'a işbirliğini tehdit ve tehlike içeren yeni bir aşamaya götürmektedir, İslamizme gelince, sosyalizm ve kürdizm mekteplerinin yenilmesi, bir-iki yasak bölge hariç, kamu yönetiminin ve toplumsal alanın her noktası, transforme edilmiş İslamizme açılarak realize edilmiştir; dolayısıyla bu üçüncü alandaki başarı tümünden ve kökten tartışmalıdır, öyleyse 'Pyrrhus Zaferi' tanımayı hak ediyor ve bu haklı bir tartışmanın başlangıcı sayılmalıdır, bu amaçla yazmış bulunuyorum

KORKU VE ŞİDDET

Korkunun sonucu daha mı korkutucudur; bu soruyu, belki de, kale güven mi yoksa korku mu salıyor, biçiminde formüle edebiliriz. Bu, ilk bakışta şaşırtıcı olsa da aslında yerinde ve mantıklıdır, çünkü, kalenin kamının korku olduğunu biliyoruz; çünkü kuranlar da, yaşamak için içine sığınanlar ve hatia yıkanlar da aşırı korkanlardır

Kale, anti-korkudur, böyle de düşünebiliriz; böyle düşünmek verimli olabilmektedir. Çünkü, anti-terörün terörden daha acımasız olduğunu, larıhten biliyoruz. Ayrıca Engels de sık sık hatırlatıyordu, en acımasız ve o zamana kadar hiç denenmemiş terörü uygulayanlar hep terörist olanlardır, daha önceden korkutulmuş olanlardır demek istiyorum. Burada, Paris'te, komünarlara ve Türkiye'de 1980 eylülist diktatöryada, solculara uygulanan terörü hatırlatabiliyoruz. Her ikisi de hem terörizmde yeni sınırları keşfedebilmiş ve hem de kaleleri yıkıp kaleleri kurmuştu, "kale" sözcüğünü teorize edilmiş bir anlamda kullanıyorum.

Bir Orta Çağ icadı idi, Antikite de saray var, tapınağı biliyor, Takat, kaleyi bilmiyoruz; daha önceki çağlarda, en zor zamanlarda tapmalara sığınılıyor-du, Sanat olarak en önde olan ise trajedidir; en korkutucu ve önlenemez olanı, yiğitçe ve filozofça karşılama sayabiliriz. Öyleyse korku da kale de bir Or-

la Çağ ürünüydü, belirleyici damar veya toplumun motorlarından birisi olarak görüldüğü bir çağda, Orta Çağ'ın diğer çizgilerini aramak durumundayız.

Ona Çağ'ın dili sembolizmdi ve en azından erken Orta Çağ'da temel bakış ikilem üzerine kuruluydu; "Tanrı versus İnsan™ ya da "Güçlü vs Zayıf" en yaygın ikilemler arasındadır. Kötümserlik ve acı, insanın temel tarifidir; bu açıdan baktığımızda Orta Çağ'da, İsa dininin büyük bir yaygınlık kazanmasına şaşırmıyoruz, Orta Çaşıtı biçimlenip yerleşmesiyle İsevi doktrinin yayılması eş-zamanlıdır, çünkü. İsa acı çeken insanı sembolize ediyordu, "Ecce Homo" İsa'dır. İnsan kötümserdir; kötümser, değişiklikten ve gelecekten korkandır. Bu nedenle Orta Çağ'da "gelecek" sözcüğü olmamak zorundadır; Orta Çağ hiç kimsenin "gelecek™ tasavvur ve hayal edemediği yıllardır, korkmaktadırlar. Bu nedenle "gelecek" sadece rüyalarda ve yalnızca sembollerle var; rüya yorumculuğunun ve astrolojinin yan dinsel bir meslek olmasını, böyle de düşünebiliyoruz.

Bu dönemde, bir atlının önüne aniden bir kurt çıksa ve şövalye bu kurdu öldürse de, kurt büyük bir korkuya neden oluyordu. Çünkü kurt, saracen'lerin yakında olduğunun işareti sayılıyordu; demek ki, kurt bir işaret ya da semboldür ve her zaman çok büyük bir tehlikenin kapıda olduğu anlamındadır.¹ Saracen, Müslüman, Arap, İmt ve en sonunda Türk anlamındadır; "Doğulu" diyebiliriz, etimolojisi tartışmalı olmakla birlikte, Arapça "şarkiyun" sözcüğünden gelme ihtimali de var. Dilbilimciler bu konuda iştirak halinde olmasalar ve etimolojik anlaşmazlık sürse de. semantik uyumu kabul etmek yerindedir. Orta Çağ'da ansızın yola çıkan kurt, korkunç şarklıların çok yakında olduğunun habercisi olarak tefsir ediliyordu; korkunun büyütüldüğüne tanık oluyoruz.

Türkler, zapt etmek ve dolayısıyla öldürmek üzere italya'nın ucundan ileriye veya Viyana kapılanm ötesine hiç gitmemişlerdi ve bu tefsirlerin geçer-

li J*P. Schmut. appropriimmf; Fuure, J. A. Butkav & t. P. Wei, eds., *Medieval Future-Attimdt to the Futan tn The Mrddft Ag*«, Suffolk, 2000, p. 9

"To ihis. (fulüm, yk) wt rcright oppose the modern nc*ion of 'time-locoine', avçnir. which de si^iüies Li 'fuure' ihtj is opeti. cutnpleiely uflldfietjble and ittevtriible. a time wıthoU[Gud, the produıı of 'disenchanıtnenı of the wırlıd'"

*It is in this divisicm between thefutun and The avenir that ihe tnnstfon fmıı rhe Middle Agps 10 RenalManee. from retigious thoughı to modern raiııııahıy, is played ouı." p 6

lı oldukları zamanlarda Araplar, Avrupa'dan ve İspanya'dan çoktan sökül-müştür, bununla birlikte, korku kendisini sürdürmekledir Nerede mi, halk kültüründe, söylencelerinde diyebiliriz ve en çok da dualarında devam etti-ğini gözlüyoruz.

Yalnızca feodalite konusunda değil, M. Bloch'a Orta Çağ'da köylülük üze-rine bilgilerimizin önemli bir bölümünü de borçluyuz. Bloch, "dua kitaplan-nın zamanımıza kadar koruyarak getirdiği, uygulamaları farklı, duyulan eş, tüyler ürpertici dualar, Batı'nın bir ucundan diğerine, birbirlerine sesleniyor-lardı" diye yazmaktadır.¹ Bloch, "Ebedi Teslis, Hristiyan halkını inançsızların baskılanndan kurtar," duasındaki bu "infidel", dinsiz ya da inançsız işaretiyle, Müslümanlar için kafir karşılığıdır, Araplar'ın kastedildiğini ileri sürmek-tedir. Yine filoch, Kuzey Galler'de, "Ey Tanrı, krallıklarımızı harap eden gaddar Norman milletinden bizi kurtar/ ve Modena'da da "Macar oklarına karşı koruyucumuz ol," dualarını hatırlatmaktadır. Demek ki, Orta Çağ'da çı-kan ve hep yaşayan bu dualar, o tarihteki gerçek korkuların nedenini de bi-ze veriyorlar, Araplar, Norman da denilen Vikingler ve Macarlar, korku jene-ratörleriydiler, feodalitenin hakiki yaratıcısı bunların saldırdığı korkulardır

Feodalite ile Ona Çağ'ı özdeşleştirmenin doğru olmadığını hep söylüyo-ruz; Ona Çağ, daha geniş ve daha uzundur. Bununla birlikte Orta Çağ'a, fe-odalite "nın damgasını vurduğunu kabul etmek durumundayız; ayrıca ilerde gösterebilmeyi umuyorum, Avrupa'yı kuran ve demokrasi'yi doğuran feoda-litedir. geçerken, burada demokrasi'nin feodaliteden daha geçici ve kısa ömürlü olduğunu kaydetmek zorundayız ve bu ise, ne kadar tekrarlarisa yi-ne de fazla sayamıyorum, korkunun ürünüdür. Bunu Bloch, "la feodalite me-dieval est nee au sein d'une époque infiniment troublée" sözüyle anlatıyordu, "en quelque mesure, elle est née de ces troubles mêmes" ifadesini eklemek-te-dir.¹ Bloch, Kılıçbay'ın çevirisinden akılcı olarak ulursam, "bir kaç yüzyıl önce. Germen İslam'ının yakıcı potasında oluşan yeni Batı uygarlığı, şimdi kuşatıl-mış bir kale veya daha iyi bir deyimle, yarı yarıya işgal edilmiş bir kale man-

ii Mare Bloch, *Feodal Toplum*. M. A. Kılıçbay çevirisi. Ankara, 1963, s. 84

2) Mare Bloch, *La Societè Feodale*. 1939-1994. Paris, p. 23

Kılıçbay, "Ona Çağ Feodalitesi son derece çalkantılı bir dönemin bağında doğdu. Hatta feodalite bizzat bu çalkantılardan doğdu, denebilir" olarak çeviriyor, ibid., s. 13, yanlış diyemeyiz, fakat ben daha farklı çevirdim. "Orta Çağ'da feodalite, bitmez tükenmez karışıklarla dolu bir dönem-de doğmuştur. Bir ölçüde, doğrudan doğruya bu karışıklıkların çocuğudur."

zarası göstermekteydi" diyor ki, eğer Orta Çağ'ın başını veya feodalitenin doğuş yıllarını düşünecek olursak, Bloch da buradaki "kale" sözcüğünü, Fransızca aslında "citadelle". geniş anlamda, somut konotasyonu olmadan, kullanmaktadır. Bir kara parçasına sıkışmış ve bu sıkışıklıktan kurtulurken yeniden "Avrupa™ olarak çağrılacak olan bu topraklar, cēla de trois cotes a la fois, au midi, par les fidfeles de l'Islam, Arabes ou arabisEs, â l'est, par les Hongrois, au nord par les Scandinaves, güneyden Araplar ya da Araplaşmış olanlar, doğudan Macarlar ve kuzeyden de Iskandinavlar tarafından kuşatılmıştı; sürekli talan ediliyorlar ve öldürülüyorlardı, dualar, bunu anlatmaktadır.

Devam ederken burada bir peryodizasyon sorunuyla karşılaşyoruz; Orta Çağ'ın başlangıcı üzerinedir ki, bu da hem feodalite ve hem de Avrupa'nın doğum tarihini ilgilendirmektedir. Böyle bir sorunu tartışırken, M,S, 732 tarihini bir nirengi noktası sayabiliriz, bu tarihte Charles Martel, Charlemange'nın dedesi, bugünkü Fransa'da Poitiers ile Tours arasında, ıspanya'dan gelen Arap işgalcilerini yenilgiye uğratmıştı; Avrupa tarihinde bir dönüm noktası olmaktadır. Çünkü anlaşılan bu umulmadık zafer nedeniyle komutan Charles. Hristiyanlığın ve Avrupa'nın kurtancısı unvanını kazanıyordu;¹ zaferin Avrupa'da Karolenj hanedanının kuruluşuna da yol açtığını biliyoruz. Yalnız bu şanlı sonuç, Arap ilerleyişini durdurmakla birlikte, yayılmacı Araplar'ın Avrupa'nın ortasına dek geldiklerini de haber veriyordu Kaldı ki, burada büyük bir yenilgi alan Araplar'ın, daha sonraki zamanlarda Avrupa'nın daha iç yörelerinde göründükleri ve talan yaptıklarını biliyoruz, Bloch, 940 yılında bile Araplar'ın Ren Havzası'nın yüksek bölgelerinde görüldüklerine dair işaretler olduğunu haber veriyor; Valois'da ünlü Saini-Maurice Manastın'nı yakmaları da bu tarihlerdedir, Bu haberden anlaşıldığına göre Araplar bu yörelerde talan ve adam kaldırma yaptıktan sonra ıspanya'ya dönme gereği duymuyorlar ve kalıcı sığınaklar yapıyorlardı. Demek, güvensizlik artık topraklardadır.

ıspanya'ya yerleşmiş olmak, Avrupa'nın iç yörelerinde razzia yapabilmek, Akdeniz'in bir Arap Gölü olduğu anlamına gelmektedir Belçikalı tanınmış tarihçi H. Firenne, bunu, yalnızca böyle anlamakla kalmıyor ve aynı zamanda

1) *Historiographie de France*, { » us la dirctiori de) J Carpentier et F. Lebnin. SeuLL. 1992, p. 98.

*appelÉ par le duc d'A^uiiainÉ Eudcs. Charles Martel a vaineu en 732 erne Poitiers tı Tours une expÉdition lariofe depuis Pampdine par le gouvemeur musulnun d'Espagne, il «t a ce ifrtt consicteTe comme le saveur de la Chrttien|É et de l'Europe."

yeni tezlere dayanak olarak kullanıyordu; buna göre, öyle anlaşıyor, **VIII. Yüzyılda, Avrupa'nın zengin Akdeniz ticaretiyle bağı kesilmiş durumdadır.** Pirenne, Akdeniz ticaretiyle bağların kesilmesiyle birlikte **Avrupa'nın kendi içine döndüğü ve şehirlerin ortadan kalktığı** sonucuna varmaktadır; 1936 tarihinde yayınlanan *"Muhammet ve Şarlman"* çalışmasının iddiası buydu. Bu iddiayla, yüzyıllar sonra Osmanlı Hükümdarı Birinci Süleyman'ın Macaristan'ı almasının Martin Luther'in çıkışına neden olduğu savını karşılaştırabiliriz; *"Süleyman vs Luther"* ikileminde, zıtların birliği için, bazı inandırıcı elemanlar bulabilirsek de ilki, önce çok kabul görmesine karşın sonra hızla ve kesin bir biçimde reddediliyordu, yeni tarih bilgilerimize uymadığı anlamındadır.

Pirenne, Orta Çağ'ın genesis'inde tahrip edici rolü saracen'lere, "sarrasin" de yazılıyor, verirken, barbar Alman kabilelerinin Roma'ya indirdiği darbelerin yıkıcı rolünü küçümsemek zorunda kalmıştır. Çalışmasının çıkış zamanlarında o kadar tepki doğurmayabilir, bu yollu değerlendirmeleri ise, belki de İkinci Dünya Savaşı'nda Hitler'in yıkıcılığı karşısında daha az ikna edici görünebiliyor du; Roma, kişisel ilişkilerin çok ötesinde bir kamu yönetimi kurabilmişti, **Hitler ise bir kişisel diktatörya demektir.** Bu ışıktan yararlanıldığında, Orta Çağla şekillenen feodal yönetim ile Roma'nın Atila Hunları ve Germanik barbarlar tarafından yıkılması arasında bir ilişki kurmak daha akılcı sayılabiliyordu; demek ki Hitler, dolaylı olarak, Pirenne teorisinin yıkılmasına yardım etmiştir. Çünkü feodalite, kişisel bağılıklar yönetimidir.

Daha önemli bir nokta var; Marx ve Engels, Alman İdeolojisi'nde bir önerme haline getirmişlerdi, *if antiquity started out from the town and its small territory, the Middle Ages started out from the country*, **Antik Çağ, kentlerden ve Orta Çağ da kırlardan başlıyordu.**(1) Gerçekten de bütün bilgilerimiz, bizi, Orta Çağ ile kentlerin ortadan kalkışını özdeş tutmaya yöneltmektedir; **desurbaniation ve ruraliation Orta Çağ demektir.** Bu durumun değil VIII. Yüzyılda, Roma İmparatorluğu'nun barbar darbeleriyle yıkılmasından da önce başladığı artık saptanmış durumdadır; *R. Lopez, but desurbanization was very extensive before the Germans or the Muslims arrived on the scene*, derken bunu teyit etmektedir.(2) Artık VII. Yüzyıla gelindiğinde, bugünkü Avrupa'da ticaret ve sanayi merkezi olarak tek bir şehrin kalmadığı konusunda tartışma da kalmamış durumdadır.

1) K. Marx & F. Engels, Collected Works, p. 33-34.

2) R. Lopez, The Carolingian Prude, (ed.) N. Cantor & M. F. Werthman, The Medieval Society, N. Y. 1972, p. 4. "Even before the German invasion, the market was on his way out, production for market was in decline and markets were disappearing." P. 4.

Tekeliyet'te İnsan Hali

HörrivtU, 4 Temmuz 2003

Dolayısıyla saracen'lerin Akdeniz'in kontrolünü ellerine geçirmelerini, sadece bunu güçlendirici bir gelişme saymak zorundayız.

Feodalizm doğarken, şehir olarak belki de sadece Konstantinopol kalmıştı, Haçlıların gizli ve temel hedeflerinden birisinin bu hayal şehri zapt ve talan etmek olduğu daha sonraki seferlerde ortaya çıkıyordu. 1204 yılında muratlarına eriştiklerini biliyoruz; bu nedenle bugün bildiğimiz tarihsel şehirlerin hemen hemen hepsi feodalitenin marifetidir, bunu söyleyebiliyoruz, çünkü, feodalite, daha ileri aşamalarda, isteyerek ya da istemeden şehir yaratmak zorunda kalıyordu. Bu zorunluluk, şehrin yaratılması ve bundan türeyen yönetim hukuku, daha ileriki yüzyıllarda adına demokrasi denilen devlet biçimine model olmuştur. Şehrin yaratılmaya başlanmasıyla birlikte, Marx ve Engels'in bıkmadan işaret ettikleri üzere, şehir ve kırsal, *"urbanis vs rusticus"* antagonizmi doğuyordu; karşıtlık iki taraflıdır.

Roma bir düzendi ve bu düzen, topraklarının en uç noktasına kadar uzanıyordu; feodalite de bir başka düzendir. Feodaliteyi, hangi anlama geliyorsa gelsin, öncelikle bir devlet düzeni, bir yönetim biçimi saymayan bütün anlayışlar eksiklidir, bunu, feodalitenin tam olarak anlaşılmadığı anlamında, kaydediyorum. Güzel, bunu böyle formüle ediyoruz, fakat, böylelikle bir düzenden diğerine geçişin kendiliğinden, otomatik ve sorunsuz olduğunu düşünemiyoruz. Muhtemeldir, daha önceleri de düşünebilirdik; fakat şimdi önümüzde Sovyetler Birliği'nin dağılışı var ve bizi yeniden düşünmeye tahrik ediyor. Sovyetler Birliği'nin zayıflamasıyla birlikte ve yıkılır yıkılmaz ortaya birtakım mafyöz ilişkilerin çıktığını, mafya türü yapıların oluştuğunu, **dağılan düzenin ekonomik varlıklarını ellerine geçiren oligarkların yerel egemenlikler ve idareler kurduğunu** yaşayarak öğrenmiş bulunuyoruz. Bunların her birisinde korumayı isteyen ve korumayı kabul edenler, emir almak isteyen ve emir verenler bulunmaktadır ve içine ve dışına zor uygulamadan emir verme-alma düzeninden söz etmekse imkansızdır. Dolayısıyla, hem her türlü mafyöz yapıları, emriyonik halde devlet sayan nazariyelerde ve hem de işadamlı-düşünür Minc'in, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından hemen sonra peyda olan bazı Rus oligarklarını, Fransa'nın Orta Çağ'da yaşamış bazı dükleriyle karşılaştırmasında isabet olmalıdır; burada tekrarlıyoruz.

Bu anlatımla R. Coulborn'un feodalitenin ortaya çıkışının şematizasyonu arasında paralellik kurmak zor görünmüyor; imparatorluğun çözülüşüyle birlikte, toprak sahibi olmuş, özel bir ordusu, silahlı adamları da denilebilir ve bağımlıları olan **local magnate'ler, yerel kodaman veya mahalli ekabir** anlamındadır, ortaya çıkıyorlar, bu feodalizasyon için önemli adım olmaktadır. Böylece, savaşçılarıyla birlikte barbar şefin oluşumunu, *there is then the barbarian with his war-band*, görmek durumundayız.(1) Burada önemli olan toprak elde etmiş ve özel silahlı adamları olan yerel kodamanla bir savaşçı tayfası olan barbar şefin kaynaşmasıdır; yalnız bu kaynaşma, Coulborn'un şemasında, fiktif plandadır, mahalli ekabirin, acımasız ve öldürücü imkanlarla donatılması anlatılmaktadır. Yalnız Coulborn, bütün bunların feodalitenin çıkışı için gerekli olmakla birlikte yeterli olmadığını ileri sürmektedir; **feodalitenin doğması için, önceki düzenin bütün yönetim mekanizmalarıyla çökmüş olması gerekmektedir**. Barbar şef niteliğiyle, yönetimin yıkılmış olma koşulu birbirini tamamlamaktadır, *the local magnate, having acquired certain important attributes of the barbarian leader, must have become the only effective government before there is true feodaiism*, öyle sanıyorum, böylece her devlette gerekli iki koşul, yönetim ve vurucu bir otorite, iyice açıklık kazanmaktadır.

Bu noktanın vurgulanması isabetlidir, çünkü, eğer her düzende yeni güçler, bunlara, lordlar veya aynı anlama gelmek üzere efendiler diyebiliriz, çıkıyorsa, bu var olan düzenin zayıflaması demektir. Bunu, R. Coulborn, önemli "*Genesis of Feodality*" başlıklı incelemesinde, "*the old state must first weaken, and go on weakening for a long time*" cümlesiyle de dillendiriyordu; feodalite'nin çıkması için var olan devletin zayıflaması ve zayıflamanın sürmesi kaçınılmazdır. Sonra ve bu zayıflama sürecinde, kodamanlar, büyük toprak sahipleri, dişli eski bürokratlar, generaller çıkıyorlar ve *who takes over some of the state's powers upon a local basis*, bunlar devletin var olan iktidar ve fonksiyonlarını, yerel boyutlarda, üzerlerine alıyorlar; bu üzerine alma işi, yine Coulborn'un çok yerinde saptamasıyla darwinist'tir, en uygunu ayakta kalmaktadır.

1) R. Coulbom, Local Magnate and Barhanan War-Band, R. Coulborn, Feudalism in History, Connecticut, 1965, p. 257.

Yalnız bu kadar değil, şema'nın olmasa bile şematizmin bir de pejoratif anlamı var, içi boş demektir ve şemanın canlanabilmesi için, içine dinamikler koymak zorundayız. Bunun için birbiriyle bağlantılı iki olgudan söz etmemiz yerindedir. Bir kez, Orta Çağ'da ve özellikle feodal düzende, "irade" yüksek bir yere ve değere sahip değildi ve bunun sonucu olarak, daha sonraki yüzyıllarda ortaya çıkandan çok farklı ve hatta bir anlamda ters bir özgürlük anlayışı bulunuyordu; özgür olmak, bağlı olmakla özdeştir.(1) İkincisi, çok zaman köleliğin, *serfdom*, oluşumunda özgür seçim vardı; "özgür" köylü kendi iradesiyle serf statüsüne giriyordu, bu statü zamanla ortaya çıkmıştır.(2) Serf statüsünü kabul eden köylü, kendisini devrediyor ve ayrıca askerlik hizmetinden kurtuluyordu; köle oluyor ve karşılığında güvenlik alıyordu. Özgürlüğünü verdiğini düşünmüyordu, çünkü böyle bir kavram henüz yoktu ve varsa bile, bağlı olunca "özgür" olacağını düşünüyordu.

Kavramlar yoksa, dil gücünü yitirmektedir; **bir köylünün "özgür iradesi" ile köle olması için kullanılan sözcük "commend" etmektir**, bir şeyi, bir kimseyi veya kendisini, bir başkasının yönetimine vermek veya teslim etmek anlamındadır. Yakın zamanlarda kullanılan buna en yakın sözcük, Türkçeleşmiş haliyle, "**manda**" idi, Orta Çağ'a döndüğümüzde Lord, serfin mandateri olmaktadır. Öyleyse, Orta Çağ'da ve özellikle feodalizmde köleliliği dayatan, uygun söyleyişle, özgürlük yapan koşulların bulunması gerekmektedir; eğer bu zorlayıcı yapı yoksa, feodalizmi anlamamız imkansızdır, demek ki, köleliğe bir eğilim, "özgür" köylünün serfdom tercihi, barbar şef nitelikleriyle donanmış, geniş toprakları eline geçirmiş, yerel kodaman analizine işlerlik kazandırabilmektedir.

1) "the hatred of that which was governed, not by rule, but by will, went very deep in the Middle Ages".

"It is significant that the men of our period were not greatly interested in the 'ordinary' freedom".

"...to the medieval mind the conception of mere freedom was colourless, almost meaningless..."

"it was only when the quality of freedom was articulated by being attached to the status of knight, burgess or baron that it could be observed, analysed and measured" „ R. W. Southern, *The Making of The Middle Ages*, London, 1953-199, p. 103-104c. 2) "During the stormy centuries of the early Middle Ages free peasants often 'commended' themselves, more or less voluntarily, to a lord."

F. Heer, *The Medieval World- Europe 1100-1350*, translated by J. Sondheimer, London, 1961-1993, p. 29.

Sadece serflerde mi, vasalite kurumunun doğuşunda da bir güvenlik, securite arayışı ön plana çıkmaktadır; burada da Bloch'un, fieflerin, tımar da diyebiliriz, senyör tarafından oğula, vasal, verildiğini düşünmenin, feodaliteyi anlamada çok büyük bir yanlış olacağı uyarısı çok değerlidir; Bloch, "bunun tamamen tersine, ne kadar paradoksal gözükmüşse gözüksün, fiefler aslında vasal tarafından senyöre yapılan bağışlardan doğmuştur" görüşünü ileri sürüyordu. Vasal, bir koruyucu arıyordu ve bunu satın almak zorundaydı; öyleyse- senyörün koruyuculuğunu elde edebilmek için "kendileriyle birlikte topraklarını da şefe sunuyorlardı"; demek ki **vasal'ın doğması için sığınacak yer arayışı mutlak gereklidir.**

XX. Yüzyılın başlarında pek çok düşünürün, makinenin, insanı köleleştirdiğini tespit ve ileri sürdüklerini kaydetmiştim; makine, insanın dik durma imkanını ortadan kaldırıyor, desarticuler etmektedir, değerlendirme, buydu. Bloch da Orta Çağ'a ait fiziksel ve toplumsal koşulların belirlediği bir "ilkellik tabanı" ile bunun yarattığı **"denetim altına alınamayan güçlere itaat alışkanlığı"** üzerinde duruyordu; *"böylesine bir çevrenin ruhlar üzerindeki etkisini ölçmeye olanak verecek hiç bir araç yoktur"*demektedir. Ölçemesek de bir ilişki ve daha doğru bir terminolojiyle, bir yansımadan söz edebiliriz; Orta Çağ insanının ruhu, kontrolsüz ve uçurumlarla dolu, en acımasız zıtlıkları minimal köşelerinde barındırabilen, doğadaki her türlü felaketi her an taklit etmeye hazır bir parçalılık sergiliyordu. Orta Çağ'ın insanının içinde bir uçurum var.

Fiziksel ve toplumsal koşulların canlı yarattığı belirlemesi, belki de en çok Orta Çağ'da nettir; bunu, Orta Çağ'ın yine bir büyük araştırmacı Fransız tarihçi Le Goffun tespitine dayanarak da söyleyebiliyoruz; Le Goff, Orta Çağ insanının kafa yapısı, mantalite ile ruhsal yapısının, sansibilite, bütünüyle **güvensizlik duygusunun, ensekürite, egemenliği altında olduğunu yazmaktadır.**(1) Bu güvensizlik duygusunun, Orta Çağ insanının tüm davranışlarının temeli olmasını beklememiz doğaldır; demek, güvensizlikte bir davranış motoru buluyoruz.

Şaşırmak için bir nedene sahip değiliz, Orta Çağ'ın ne zaman başladığı sonucu olmayan bir tartışmadır; çağlar, Orta Çağ'ın devletleri veya devletçikleri türündendir, net sınırlarını bilemiyoruz. Aslında "sınır" kavramının da, hem düşünsel ve hem de reel dünyada Orta Çağ sonrasının bir verimi olduğunu rahatlıkla kabul edebiliriz.

1) Jacques le Goff, Medieval Civilization, translated by J. Barrno, Oxford, 1964-1991, p. 325.

Orta Çağ insanı davranış ve tepkilerine de sınır koyamıyordu; tarifsiz uçlarda yaşıyor ve bir uçtan diğerine, kolayca ve farkedilmez bir biçimde kayıyordu. Böyle olmakla birlikte, Cambridge Tarihi, Orta Çağ'ı, Konstantin ile başlatmaktadır;(1) böyle bir başlangıcın tek avantajı, Konstantinopl'u kuran Konstantin'in, Roma İmparatorluğu'nun en az Doğusu'nu bir yıkımdan koruyarak, yıkımın daha iyi görülmesine imkan hazırlamasıdır.

Desurbaniation'un Roma'nın yıkılmasından önce başladığına işaret etmiştim, bu, Orta Çağ'ın bazı kanallarının, Orta Çağ'dan önce açıldığı anlamındadır. **"Barbar" sözcüğü, köken olarak Romalı olmayana işaret etse de, Roma'yı yıkan Germanik kabilelerle Hunlar'ın sözcüğün geniş anlamında da barbar oldukları konusunda bir kuşku bulunmamaktadır.** Kabile yaşamıyla birlikte yanlarında analfabetizmi de getirdiler; bunları, yıkıcılık ve kırıcılıkta, sadece XIII. Yüzyılda ortaya çıkan Moğollar ile karşılaştırabiliyoruz. **Moğol akıncılarının saldırdığı korkuyu, yakın zamanlarda nükleer silahların yarattığı paralize edici korkuya benzetebiliriz;** ölüme hiç bir rezistans bırakmıyordu. İran veya Anadolu Platosu'nda, bir moğolun yakaladığı bir düzine yerli halktan insanın, moğolun tembihi üzerine uygun bir kesici bulup gelinceye kadar onu beklediği yazılıdır, okuyabiliyoruz. Demek ki, güvensizlik duygusu, İmparatorluk'un yıkılışıyla birlikte başlamıştı; devam etmesi için ek ve çok daha etkili faktörler var.

Veba, Orta Çağla özdeşdir; 543 yılında patlayan veba, İtalya ve İspanya'nın tamamı ile Galler ülkesinin büyük bir kısmını etkisi altına almıştı, elli yıl sürmüştü, "kasıp kavurdu" demek yerindedir. **Veba, bütün dillerde, "felaket" veya "lanet" ya da "Tanrı'nın cezası" anlamını kazanmıştır; İngilizce "plague", vurmak ve darbe indirmek, strike, demektir ve daha sonra belli bir hastalık ve yaygınlığıyla öldürücü kapasitesini ispatlayarak her türlü "salgın" anlamını kazanıyordu, yine İngilizce'de "scourge" sözcüğüyle eş anlamlıdır.** Orta Çağ insanına, çaresizlik halini kakanlardan birisi de vebadır; genel olarak Doğu'dan geliyor ve ayırım yapmadan öldürüyordu; 1347 yılında patlayan ve haklı olarak **"Black Death" adını alan, "Kara Ölüm",** salgınının Avrupa nüfusunu yüz elli yıl geriletirdiği hesaplanmakla birlikte, 543 yılında başlayan veba tahribatının demografik boyutunu bilemiyoruz, ama, yaşayanları sindirdiğini tahmin edebiliriz.

1) The Cambridge Medieval History, Vol. I, Cambridge U. P., 1913-1967, p. 2.

İzleyen VII. Yüzyıla "Karanlık Çağ" demek yaygındır; bu yüzyılda, bugün Batı Avrupa denilen iklimde beceri sahibi insan kalmadığı tespit edilmektedir; Le Goff, taş çıkarma, taşıma ve işleme sektörünün tamamen ortadan kalktığına işaret etmektedir. Bu, başta konut olmak üzere her türlü konstrüksüyonda tek malzeme olarak tahta kullanılmaya başlandığı anlamındadır. İnsanların çıplak yattıkları, giysilerin mevsimlere göre değiştirilmesinin akla gelmediği, ısınma ve aydınlanmanın âdet olmadığı ve her türlü cinsel sapıklığın "all the sexual perversions", çok büyük yaygınlık kazandığı bir dönem başlıyordu. Cinsel ilişki, dövme veya yaralama ve hatta öldürmeden ayrılamıyordu, oburluk ve sarhoşluk, bulunduğu zamanlarda, yemek ve içmek sayılıyordu. Doğu'da Konstantin'den bir asır sonra en Batı'da Merovenj Clovis'in Hristiyanlığı resmi din yapmasına karşın, bu 496 yılında Reims'de realize edilmişti, VII. Yüzyılda daha önce açılmış kiliselerin kapanmaya başladığı görülmüyordu; bunu, desintellectualization olarak adlandırabiliriz. Orta Çağ'da Avrupa'da okur-yazarlık kiliselerle sınırlıdır, bu kaynak geriliyor ve kuruyordu; **desurbanization ile desintellectualization hep birlikte görünmektedirler**; bunu, eğer **entelektüalizmden kaçış varsa, köylüleşme başlamıştır**, yollu da ifade edebiliriz. Entelektüalizm mümkün mü, *"the sword, famine, plague and wild beast were to be evil protagonists of this history"*, Le Goff, kılıç, açlık, veba ve vahşi hayvanların, Orta Çağ tarihinin kötü başrol oyuncularını olduklarını kaydetmektedir, başkasına yer bırakmıyorlar.

İstenirse üç yanlı "veba" veya "salgın" denilebilir; Araplar'ın, Viking ve Macarlar'ın saldırı ve razzia(1) dönemini, bunların üzerine başlatmak durumundayız. Analizleri hep bu sırayla yapılıyor; bundan birbirini izledikleri izlenimini edinebiliriz ki doğru olmaktan uzaktır. Kesin olan Arap saldırısı ve salgının önce başladığıdır, VIII. Yüzyılın başında da Charles Martel'in eliyle büyük ve durdurucu bir darbe almışlardı. Yalnız Kuzeyli serüvenciler, Roma'nın yıkılışına neden olan Germani ve Allemani kabileleri türünden, talan ettikleri topraklara yerleştiler; Norman dendiğini biliyoruz, yerleştikleri toprakların bir bölümüne, "Normandiya" adını verdiler. Fakat diğer iki kavim, Doğulu'ydular, Araplar ve Macarlar'ın amaçları yerleşmek değil talan yapmaktı; dolayısıyla Martel tarafından yenilmekle birlikte, akınlarını daha sonra da sürdürdüler.

1) Arapça'dan geliyor, baskın anlamındadır; Batı dillerine girdiğini biliyoruz, bilimadamları tercih ediyorlar ve mutlak olarak, talan ve adam kaldırma fiillerini içermektedir.

Bloch, 890 yıllarında İspanya'dan bir Arap yelkenlisinin rüzgarın sürüklemesiyle, bugünkü bugünkü Saint Lopez yakınlarına sürüklendiğini, sonra gemidekilerin karaya çıkarak dişbudaklarıyla ünlü bir köye baskınla bütün köyü kılıçtan geçirdiklerini haber veriyor; burayı sığınak ve bir üs olarak kullanıp yıllarca çevrede razzia yaptıklarını eklemektedir.

Esas olarak "viking" adıyla biliyoruz, ne anlama geldiği tartışmalıdır, Bloch, "*mais qu'il designait un coureur d'aventures, profitables et guerriers, n'est point douteux*" diyor, ganimet peşinde koşan savaşçılar, anlamını vermektedir, İskandinavya'da yaşıyorlardı, toprakları kıttı, önce İngiltere'yi talan ettiler, yerleştiler, etkilediler, bugün İngilizce'deki bazı gün adları da dahil pek çok sözcük, "*Man of Nord*" dedikleri bu kuzeylilerden geçmiş durumdadır. Fakat burada kalmadılar, Manş'ı geçerek Fransa'yı talan ettiler, Franklar bunlara "*hommes du Nord*" diyorlardı ve "Normandiya" adını yerleştirdiler. Bir veba kadar tahribat yapıyorlardı; ama Araplarla da savaştılar ve ayaklarını kestiklerini söylemek yerindedir.

Bu eski kıtanın, Norman Karabasanından, *le cauchemar normand*, kurtulma tarihi X. Yüzyılın ortalarına denk düşmektedir, fakat tam bu sırada **Doğu'dan Macar akın ve talanlarının başladığını görüyoruz. Bu Doğulu kavim tarih sahnesine çıktığında Hazar Türk imparatorluğu içinde yaşıyordu, Hazarlar resmi din olarak Yahudiliği seçmişlerdi, Hazar imparatorluğu Peçenek Türkleri tarafından yıkılınca burada yaşayan Macarlar da Batı'ya doğru göç et-mek zorunda kaldılar. Dillerinde pek çok Türkçe sözcük olduğu ve ayrıca iç Asya'dan geldikleri için ve bir ölçüde de, XIX. Yüzyılda, iç Asya'yı Türkisite bayrağıyla, kolonyalist Rusya'ya karşı tahrik etmek isteyen Büyük Britanya'nın manipölasyonları sonucunda, bir ara kendilerinin Türk kökenli olduklarına inansalar da çabuk ayrıldılar; "hungaryan" isimlerinin de telkin ettiği üzere Hunlarla akraba olmaları daha makul görünmektedir.**(1) Belki de içgüdüselde, doğulu yayılmacılığı tekrarladılar; baskın yaptılar, tuzak kurdular, öldürdüler ve topladıklarını alıp götürdüler; vahşet uygulamada daha geride kalmadılar. Bir yandan Constantinople kapılarına dayanıyor ve diğer yandan Frank krallıklarını ve İberya'yı talan ediyorlardı; büyük korku saldıkları kesindir.

1) "After invading the area that was to become Hungary, these tribes conducted a series of raiding expeditions well into the tenth century, reaching as far as the frankish kingdoms, Iberia and Apulia in the West and South"
Nora Berend, At The Gate of Christendom, Jews, Muslims and 'Pagans' in the Medieval Hungary, c. 1000 - c.1300, Cambridge U. P., 2001, p. 19.

Ne oldu; bu soruya cevap ararken feodalite analizlerinde iki ekolden söz etme gereğini duyuyorum, birinde, daha sonraki zamanlarda yazan M. Bloch bir yıldız olarak görünmektedir; Bloch'un yaklaşımında sözleşme ve davranış daha önemlidir, feodalite'ye bir toplumsal süreç olarak baktığını görüyoruz. Bu, ilk feodalite analizlerindeki yaklaşımı bir anlamda demode kılmıştı; halbuki ilk ekol daha çok askeri ağırlıklıdır, bu ekolün kurucularından H. Brunner'i, XIX. Yüzyıl sonlarında yazıyordu, L. White jr, "*Brunner'egöre, feodalizm, temelinde militerdir, şövalye veya cavalry, atlı ya da Farisi'den aldığımız sözcükle süvari diyoruz, düzenini üretmek ve sürdürmek için biçilmiş bir toplumsal organizasyon türüdür*" ifadesiyle özetlemektedir.(1) Brunner'in yaklaşımını oluştururken ileri sürdüğü dayanaklardan en önemlisi, herhalde, 732 yılında, Poitiers yakınında şarkiyun kuvvetleriyle karşılaşan Charles Martel'in askerlerinin bütünüyle piyade oldukları tespiti; fakat 891 yılındaki Dyke Savaşı, Frankiştir ordularının artık piyade savaşını unuttuklarını gösteriyordu, demek ki, şövalye düzeni, bu saldırıların sonucudur. Bu düzen, kesinlikle feodalite ve çok büyük ölçüde de Orta Çağ ile özdeş tutulmaktadır.

Yalnız öncelikle, atlı saldırı düzenledikleri kabul edilen Araplarla mücadele edebilmek için şövalye düzenine geçmeyi, bir organ nakline benzetemeyiz; toplumsal düzende zincirleme transformasyonlara neden olması kaçınılmazdır. Brunner'in, Poitiers Savaşı'ndan hemen sonra Martel'in çok geniş Kilise topraklarına el koyduğuna işaret etmesi çok yerindedir; atlı, at ve at da otlak demektir ve ayrıca at sahibi olmak çok masraflı bir iştir. Bu durumda biz, **şövalye düzenine geçişi bir tür profesyonel askerliğin kabulü sayabiliriz**; bunu da **köylünün silahsızlandırılması ve yönetenlerin karşı konulması zor silahlarla donatılması** olarak anlayabiliriz. Demek ki sınıfsal bir dönüşüm başlatılmaktadır.

Bir nokta var, savaşlarda atın kullanılmasının VIII. Yüzyılda başlamadığını kesin olarak biliyoruz; Romalılar da atı biliyor ve savaşta kullanıyorlardı. Bu nedenle atın kullanılması değil nasıl kullanıldığı önemlidir.

1) Lynn White jr., Medieval Technology and Social Change, Oxford U. P., 1970, p. 3.

Roma savaşlarında at daha çok düşmanı bozmak ve ağır piyadenin önüne sürmek için kullanılıyordu; bunun dışında, savaşlar, esas olarak, piyadenin işiydi.(1) Fakat Roma'yı yıkan barbarların, Germanik ve Hun, ata dayanmaları nedeniyle, Roma'nın yıkılışından itibaren atlı savaşlar önem kazanıyordu; şövalyenin savaşın baş aktörü olması için zamanın geçmesi ve bazı yeniliklerin bulunması ve kullanılması gerekiyordu, burada ilk akla gelen eyer ve üzengidir. Eğer, savaşçının atın üzerine rahat oturabilmesini sağlıyordu; üzengi ise hız ve manevra kabiliyeti vermektedir.

Muharebede atın kullanılmasının üç ayrı dönemi saptanmaktadır; birincisi atın savaş şaryosunu, savaş arabası, çekmesidir, Roma'dan ilk planda bunu hatırlıyoruz, ikincisi savaşçının küheylanına binmesidir; bu aşamada savaşçı, atını dizleriyle sıkıştırarak yönlendirebilmekte ve kullanmaktadır. Üçüncüsü ise süvarinin atını üzengi ile harekete geçirmesidir; üzengi aşaması, savaş tarihçilerine göre, gerçek bir devrim niteliğindedir, çünkü, böylece, insani enerji yerine hayvani enerji kullanılmış olmaktadır. Lynn White jr, bunu, *the stirrup thus replaced human energy with animal power, and immensely increased the warrior's ability to damage his enemy*, sözleriyle dillendirmektedir; savaşçının düşmanına zarar verme kabiliyeti çok büyük ölçüde artmaktadır. Üzengi ile süvari, atını istediği zaman ve istediği ölçüde hücumla kaldırmaktadır; dolayısıyla atın, söz uyuşsa, bir hücum silahı olarak kullanılması, üzengi devrimiyle mümkün oluyordu. Bu nedenle, bugünkü Batı Avrupa'da üzeninin hangi tarihte kullanılmaya başlandığı sorusu, savaş tarihçilerini çok yakından ilgilendirmiştir.

Öyle anlaşıyor, üzengi devrimi de bir şarkiyun marifetidir; White jr, Araplar'ın üzeniği ilk kez kullanmaya 694 yılında, Mardin çevresinde başladıklarını haber vermektedir. Güvenilir arkeolojik kazılar da üzeninin Batı'da ilk kez VIII. Yüzyılın başlarında kullanıldığını göstermektedir; demek ki şövalye düzenine geçiş gerçekten de Charles Martel'in Poitiers Zaferi sonrasında denk düşmektedir.(2)

1) "Military importance of Adrianople was unmistakable; it was a victory of cavary over infantry." Orta Çağ savaşları tarihinde pek güvenilir olan Sir Charles Oman, ilk basımı 1885, Gothların Romalılar'ı yendikleri Edirne Savaşı'nı bir istisna olarak gösteriyor; burada kavalri, piyadeyi yenmiştir.

Sir Charles Oman, A Hisfory of the Art of War in the Middle Ages, Vol. One, 378-1278 AD, kındım, 1885-1991, p. 13. 2) Lynn White jr. Ibid., p. 24.

Poitiers Muharebesi, süvari ihtiyacına parmak basmıştır, Martel'in saracen akıncıları durdurmakla birlikte geri püskürtmek için harekete geçmemesi atlısının olmamasına bağlanmaktadır.

Fakat bu kadar değil, Büyük Charles, 773 yılında, Pavia'ya girerken, çağdaş anlatıma göre, halk "demir, her taraf demir" diye mırıldanıyordu, korku ve şaşkınlık dolu bir sesle. Şarلمان, İtalya seferinde Pavia'ya girerken şöyle tasvir ediliyordu: *"Demir kral göründü, başında bir demir miğfer vardı, halkalı demirden yapılmış zırhı kollarını örtüyordu, geniş göğsünü yine demir bir zırh, byrnie, koruyordu, sol elinde bir demir mızrak taşıyordu, sağ eli hiç zaptedilmemiş kılıcını tutmak üzere serbest idi. Kalçaları, zırhlı hırkasıyla muhafaza altındaydı, gerçi adamlarının kalçası böyle örtülmemişti, örtülmemek atlarının üzerinde daha kolaylıkla sıçramalarına imkan veriyordu. Bacaklarını, maiyetindekileri de, baldır zırhı, greaves, koruyordu. Kalkanı düz demirdi, üstünde başkaca bir şey yoktu ve renksizdi..."*¹ Kısacası, atın üstündeki bir insan değil sanki demirdi, görenler, "demir... demir" yollu korkuyordu ve korku, Charlemagne'ı, sadece ürkütücü yapmıştı. Demek, XIX. Yüzyılın ilk yarısında demir köprü ve demir yolu yapımına hücum nedeniyle "demir manyası" denilen hastalığın bir başka türü, feodal düzenin başlangıcında yaşanmaktadır; Büyük Şarl'ı yakın zamanların korku filmlerindeki "kahramanlara" veya toplantı ya da yürüyüşleri dağıtmaya giden polislere benzetebiliriz. **Gerçekten de korkanlar, daha çok korkutucu olmak zorunda kalıyorlar.**

1) Sir Charles Oman, ibid., p. 86.

K a t k ı 3

K O R K U V S Ö Z E L P O L İ S

Hürriyet, 1 Ocak 2002

Küçük bir sahil kentinde büyüdüm, Fransızlar a sömürge olmuştu, dünyaya bir Fransız yurttaşı olarak geldiğimi sonradan öğrendim, sahildeki cadde çok geniş ve palmiyelerle süslüydü, baharla birlikte, akşam üzeri, bülün kent bu bulvara akın ederdi, önce sahil kahvelerinde oturur ve Halep işi dondurmalarını yerlerdi ve sonra sanki gizli bir emir almışlarcasına. yürüyüşe çıkarlardı, bulvar çok geniş olduğu için ahı-ycdi kişilik bir kaç saf olabiliyorlardı, yatı yana demek istiyorum. Arkada ise bütün kent sıralanıyordu, **hem** konuşuyorlar ve hem diğer safları süzüyor ve selamlıyorlardı; kenin bütün ileri gele-

nleri, notables, sanki mecburdular, hepsi saatlerce yürürlerdi. Buna "promenade" dendiğini de sonraları öğrendim, kent burada bütünleşiyordu; bütün bilgi ve dedikoduların alınıp verildiği yerdir.

Daha sonra "bulvar™" sözcüğünün de "bulvar tiyatrosu" tabirinin de bununla ilgili olduğunu öğrenebildim; Bastille'in ününden başlayarak Comgdie Française'a kadar uzanan çok geniş yola, bugün çeşitli adlara bölünmüş olsa da, "Grand Boulevard" deniyor, "promenade™" usulünün çıktığı yer olmalıdır. Önemli tiyatrolann hepsi hâlâ bu hat üzerindedir, sık sık kaleler var, yürümekten yorulanlar oturuyorlar ve kafelerde mutlaka günlük gazeteler bulunuyor, okuması serbesttir. Eskiye uzanıyor, Fransız İhtilali'nin doğuşunda Bastille'de başlayan bu promenade'lann etkisini hiç küçümsememeliyiz, fikir ve tanışmalar yürüyordu

Bazı canlılar türünden, soyu tükeniyordu, fakat herhalde talihliydim, lisede okurken İstiklal Caddesi'ndeki promenade'ları yakaladım, hiç birisini kaçırdığımı hatırlamıyorum. Perada, bugünkü köhne İstiklal Caddesi bir Grand Boulevard idi. Toto Karaca'nın Ses Opereti, Haldun Dörmen'in Küçük Sahnesi iki kenarda, Muammer Karaca uçtaydı, Şehir Tiyatrosu sapa kalıyordu, birinden çıkar diğerine girerdik, ve arada sürekli "promenade" yapardık. Herkes yapardı, yazarlar, sanatçılar ve ünlü sinema oyuncular ve biz liseliler; bütün sinema oyuncular oradaydı, Pola Morelli kuşkusuz en ünlüsü değildi, ama cinsel çekiciliği en güçlü olan oydu, Pola, bulvara indiğinde bütün promenade düzeni bozuluyordu, bir mıknaş misali, özellikle biz liselileri çekiyordu. Yorulurduk, oturacak yer azdı, Kulis tekeli, Saray çok ağırdı, yaşlı madamlar seviyordu, Ar Sineması, Yeşil Çam'a komşuydu, fuayesine şöhretin ilk basamaklarındaki yıldızlar rağbet ediyordu. Gönül Yazar'ı ilk kez orada gördüm, çok güzeldi.

Talihim devam etti, üniversite yıllarında Kızılay yürüyüşlerine yetiştim, müthişti, saygın profesörler, eski bakanlar, tanınmış yazarlar, saf saf yürürlerdi, büyük yazarlara selam vermek bir onurdu, o zaman Ankara'da aydınlann ve bizim türümüzden aydın olma heveslilerinin feneri Nurullah Ataç'tı ve Ataç'ın olduğu safla selamlaşmak için can atardık. Görkemliydi, bürokratikti, bütün sanat ve politika

tantşmaları bü saflarda tazeleniyordu; herkes oradaydı ve bu nedenle 27 Mayıs 1960 Devrimi habercilerinden "555K" da bu promenade bulvarında, daha doğrusu kaldırımlarında başladı, "beşinci ay, beşinci gün, saat beş. kızılay™ anlamına geliyordu, özgürlük için ısıklı protesto yapılıyordu. Tuttu ve bundan sonra her gün "555K* olmuştu; bu, promenade alanının özgürlük mücadelesine dönüşü anlamına geliyordu ve belki de sonun yaklaştığını haber veriyordu.

Fakat promenade talihimin beni bırakmadığı kesindir, ünlü Sultanahmet'te yine bulduğumu söyleyebilirim, anık "promenade" değil "volta" deniyordu, Nazım Hikmet'in, Kemal Tahir'in, Aziz Nesin'in de yattığı bu tarihi cezaevinin havalandırmasında volta atılabiliyordu, fakat, çoğu köylü davranışlarını koruyan "solcular" volta usûllerine de pek uymuyorlardı, voltayı kesiyorlardı; "geleneği olan" cezaevlerinde volta kesmenin karşılığı şişlenmektir, bilmiyorlardı ve rahatsız olmadıkları kesindir. En çok rahatsız olanlardan birisiyse, tanınmış mafya liderlerinden Kürt İdris olmuştu, diğer mafyacılar öldürmek istiyordu, bizim koğuşa almıştık, eski bir hapisçi ve hapisçi-İlkte adı olan birisiydi, akşam olunca şaşalı mavi elbisesini giyiyordu, yakışıklıydı, ama yine de Süsleniyordu, voltaya çıkıyordu, sanki adını duymadığı Basti İle'de yürüyecekti; imkansız, hapse girince köylü hallerine rücu eden bizim devrimciler, tarlada yürümek misali hep voltayı kesiyorlardı. Şişlemek de mümkün değil, solcular, köylülüğe dönmüş olsalar da güçlüdürler. Herhalde, promenade tarihe karışmaktadır; bunu anlıyoruz. Belki de "kent" ya da "çite" sona ermektedir.

Başka ne tarihe karışıyor ya da "cit^" nasıl sona eriyor; promenade ı bir kenara bırakabiliriz, ellili yıllarda daha çok ona tabakaların oturdukları semtlerde, Cebeci'de, küçük ve kalorifersiz apartmanların alt katlarında ev bulabilen subaylar, promenade lann arkasından kentli apartmanlardan da çekildiler ve şimdi sadece lojmanlarda ve hem-rütbelileriyle birlikte yaşıyorlar. İlgili yerde bir kez işaret ettim, lojman kavramının birisi ekonomik ve diğeri toplumsal olmak üzere iki nedeni vardı, yöneten bir katman olarak subayların kalabilecekleri, kentlerin seçkin sayılabilen semtlerinde yeteri kadar apanman ar-

sı yoktu ve ikincisi, subayların maaş düzeyleri, arz olsa bile bu tür yerlerde oturmalarına imkan vermiyordu; şimdi her iki neden de ortadan kaybolmuş durumdadır.

Emekli olunca mı; şimdi genç bir subay neden orgeneral ve hatta kuvvet komutanı ya da genelkurmay başkanı olmak ister, bu soruyu formüle etmek gereği var. Çünkü kuvvet komutanı olduklarında, bir maç seyretmeleri veya futbolla ilgili çok zaman da ne anlama geldiği pek anlaşılamayan sözleri bile "olay" sayılan paşalarımız, emekli olduktan andan itibaren hem unutulmakta ve her türlü toplumsal aktivitenin dışına çekilmektedir; halbuki, şimdiki zamana göre çok genç sayılabilecek durumlar ve gerçekten "en verimli çağlarındalar." Böyle bir anomalinin başka bir yerde olduğunu sanmıyorum; muhtemelen lojman-sitelerinin en iç yerlerinde yaşıyorlar. Bu bir toplumsal israftır. Çok sıkı korunduklarını biliyoruz; yalnız bu koruma yı, bir tür "hapis" saymak da mümkündür, düşünebiliriz Ama bir düzenin en değerli unsurlarım, en verimli zamanlarında, "koruma" adı altında hapsedmesi akıldışıdır; akıldışı'na kayıyoruz,

Artık herhangi bir kentli, ne kadar varlıklı olursa olsun, oturduğu apartmanda komşu bir savcı veya yargıca sahip değildir; savcı ve yargıçlar da, maaş yelpazesinin değiştirilmesi nedeniyle, en yüksek aylık alan kamu görevlilerinin başında bir yerdedir. Dolayısıyla hep lojmanda yaşamaları için hiç bir neden göremiyorum ve bunların da promenade sonrasında kent yaşamından da çekildiklerim tespit edebiliyorum.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün kayıtlarına göre, 1991 yılında 120 bin emniyet mensubu vardı, genel olarak "polis" diyoruz ve bunun dörtte biri lojmanda yaşıyordu. 2003 yılında 188 bin polisin beşte, birine lojman sağlanabilmektedir; aradan geçen zamanda polis popülasyonu yüzde ellinin üstünde bir artış göstermiştir, lojman da artmakla birlikte bu hızlı genişlemeye ayak uyduramıyor, orandaki düşüş bu nedenledir. Bu durumda mesleğe yeni girenlerin lojmansız ve kıdemli olanların, belki tamamının lojmanda yaşadıklarını düşünebiliriz, Sosyal adalet açısından tersi makul görünüyor, dolayısıyla, subay, yargıç ve yüksek rütbeli emniyet görevlilerinin konutlarının,

halk arasından çekilmesini ekonomik veya sosyal adalet motiflerine bağlayamıyoruz.

Burada, öncelikle bir güvenlik sorunu var. Düzeni ve güvenliği sağlamada en önde olan kamu görevlileri, en çok güvenlik ihtiyacı içinde görünüyorlar; tespit budur.

Bu bir hobbsien durumdur. Henüz, homo hominilupus durumunun bütün koşullarıyla geçerli olduğunu söyleyemeyiz ¹ Yalnız, bütün bunlardan ayrı olarak, "kap-kaç" pratiğini de analiz etmek zorundayız; bu pratik, artık sistematik bir hal almıştır. Bu sistematik halin iki işareti var; birincisi, bu doğrudan doğruya özel mülkiyete saldırıdır ve özel mülkiyeti tanımamak anlamındadır. İkincisi, bu saldırıyı düzenleyenler, risk ve kefareti önemsememektedirler; bu da içinde bulundukları koşullarda yaşamayı, yaşamaya değer bulmadıklarını göstermektedir. Demek ki hapiste ile hapsin dışında yaşama arasındaki ayrımın yitirdiği bir ülkedeyiz. Hapse girenlerin önemli bir bölümü hapis olduklarının bilincinde değiller ve dışında olanların artan bölümü hapiste yaşadıklarını fark edemiyorlar. Öyleyse hobbsien durumdan çok uzak bir yerde değiliz, mukavele ve düzen öncesidir.

Herhalde başta sunduğum bir gazeteciye ait "hürportre", her türlü yazıdan daha açıklayıcı görünüyor; kuşkusuz "hürportreler" sadece bir ironidir ve ülkedeki en büyük tirajlı gazeteden bir gazetecinin reesi yaşamından bir kesittir. Artık basım tarihi, gazeteci filmlerinin hepsi ama hepsi eskimiştir, artık "büyük" gazetelerin, "büyük" gazetecileri değil haber peşinde koşmak lokantaya bile gıdememektedirler. Korkulan soyuttur, hiç birinin hiç bir somut düşmanı yoktur ve genel olarak soyut halktan korktuklarını düşünebiliriz; halkın içinde kendilerini güvenlikte hissetmiyorlar. E. Çölaşan'ın, çim üzerinde bile biri eli silahlı dön polis memuru arasında görüldüğü bu fotoğrafı, hiç kuşkusuz bir kanıttan öte değerdedir, ama bunu çok önemli bulmuyorum; asıl önemli olan, bu fotoğrafın hiç yadırganmaması-**dt** ve üzerinde düşünülmesini de sanmıyorum.

Doğrudan doğruya kamuyu, diğer kuvvetler içindeki ve arasındaki tartışmalara ayrı bir kuvvet olarak Söktükleri varsayıldığı için "dördüncü kuvvet" olarak adlandırılan basının en seçkin mensupları, bu-

gün çok küçük hücelere hapsedilmiş haldeler. Özgürlüklerinden yoksundurlar ve bir ülkede en "güzide" telakki edilenlerin böyle iradı olarak özgürlükleri m terk etmeleri son derece şaşırtıcıdır, bunu da tespit ediyoruz.

Dostoyevski dahiyane bir biçimde görmüştü, hapsetmenin temel fonksiyonu iradeyi kırmaktır ve yavaş yavaş da zekanın kaybına yol açmaktadır. "Güzide" gazetecilerde etkisinin çok hızlı oluşunu, şaşkınlıkla müşahade edebiliyoruz.

K o r u m a y a A l ı n a n l a r

E. Çölaşan'ın yalnız olmadığını bilmek sevindirici mi, yoksa daha çok mu üzücü; karar vermek zor olmalıdır. Emniyet Genel Müdürlüğü yayınlarına baktığımızda E. Çölaşan türünden 'korumaya alınan' basın mensuplarının sayısının, 2001 yılında 36 olduğunu Öğreniyoruz, Çölaşan bu 36 yüksek matbuat mensubu arasında kendi halini saklamayan, hatta bununla övünen ve halinin fotoğrafının çekilmesinde sakınca görmeyen birisidir; "şecaat arzederken merd-i kipti sirkatin söyler" demek de mümkün, ancak ben, şecaatinden dolayı kutlamak gerektiğini düşünüyorum.

Bu tarif, "korumaya alınanlar" kamusaldır; Emniyet Genel Müdürlüğü. bunları, "korumaya alınanlar" olarak tasnif etmektedir. Fakat listeyi incelediğimizde, bu tarifin de her bakımdan uygun olup olmadığı konusunda tereddüde düşüyoruz, çünkü bunlar arasında cumhurbaşkanlığı yapmış olanlar da var; bir cumhurbaşkanının "korumaya alınanlar" listesine konmasını kavramak kolay olmamalıdır, fakat, ne yazık ki **de dİT**.

Bu tablonun değerlendirilmesinde bazı güçlükler var, başta "askeri personel" denmektedir, muvazzaf ya da emekli mi, açıklık yok; bununla birlikte bunların nerede ise tamamına yakınının "emekli" olduğunu düşünmemiz isabetlidir. Çünkü "korumaya alınan" askeri per-

2001 YILINDA KORUMAYA ALINANLAR

MESLEKLER	KIŞI SAYISI
Askeri Personel	307
DGM Başkan, Üye. Başsavcısı ve Savcıları.	127
Mahkeme Başkanı ve Hakimleri, Cum. B. Savcısı ve Savcıları . . .	9+
Askeri Hakim ve Savcıları.	39
Yüksek Mahkeme Başkam ve Üyeleri.	37
Eski Barbakan ve Meclis Eski Başkanla n.	İL
Bakanlar Kurulu Eski Üyeleri.	95
İşadamları-İşletme Sahipleri . , , ...	72
Basın Mensupları _____	16
Rektör-Dekan vc Öğretm Üyeleri	40
Milletvekili ve Eski Milletvekilleri.	41
Parti Genel Mec 11 ve İlçe Bşk, ile Belediye Bşk	52
Yabancı Misyollar.	26
Emniyet Mensupları_____	34
Maıjinal Meslek Grupları.	32
Bürokratlar ve Emeklileri.	37
Vali, Kaymakam ve Diğer tç İşleri Bakanlığı Personeli.	19
Cezaevi Müdürleri ve İnfaz Memurları.	24
Avukatlar_____	11
Sendika Başkanları_____	8
İtirafçılar _____	3
MtT Mensuptan.	5
Eski Cumhurbaşkanı _____	2
Yakını Gereği Korunanlar.	64
TOPLAM.	1216

sonel, emniyet güçlerinin koruduklarıdır, muvazzaf subayları, silahlı kuvvetlerin koruduğunu varsayabiliriz. Bir kuvvet komutanının polis koruması olsa bile azdır; nitekim daha önceki yıllara ait tablolar-da, "örgeneTal-oramiral ve emeklileri" girişine rastlıyoruz.

Daha önceki yıllara ait tasnifler, "örgeneral-gene rai ve diğerleri" ayrımım da vermektedir;¹ 1998 yılında 78 "örgenerai-oramiral-emeklileri* koruma altında gösterilmektedir. Bu sayı, şura üyelerinin çok üstündedir; bu nedenle rakamların çok büyük ölçüde emekli or-general ve generalleri anlattığı yollu beklentimiz doğrulanmaktadır, Aynı yılda "general-amiral-cmeklileri" 154 olarak çıkmaktadır; bir yıl sonra bu rakamda on artış var, "korumaya alınan" orgeneral ve amiral ile emeklilerinde ise iki azalma kaydedilmektedir, bunun ölüm-lerden kaynaklandığını tahmin edebiliyoruz, Korumaya alınan aske-ri personel içinde generalin altındaki rütbeden olanlar, önemli bir sa-yıyı tutmamaktadır. Yalnız yıldan yıla korumaya alınanların sayısın-da düzenli bir artış görüyoruz, beş yılda beşte bir oranında çoğaldık-larım tespit edebiliyoruz, önemlidir.

Burada bir noktaya işaret etmem gerekiyor, böylesine değerli bir kümeyi koruma altına almanın bir israf olduğundan kuşku duyama-yız; yalnız israfı, hiç bir zaman mali ölçülerde düşünmüyorum. Te-kelisi düzen israfçı bîr düzendir, öylesine büyük israflar var ki. bun-ları israf saymanın gülünç sayılması gerektiğine inanıyorum. Bir ör-nek, "olıgarşik savaşılar"¹ nedeniyle bazı gazete ve televizyon sahibi olig^rklerin mal ve mülklerine tedbir konmuştu, birtakım oligarklar bunu, Bizans'taki yeşiller-maviler arasındaki savaşılara ve bundan çı-karılabilircek şehvi hazlara benzetmeye çalıştılar, Bizans iç savaşıları-nın, bir hususun gözlerden kaçmasına yol açması mümkündür, hal-buki açıklanan zenginlikler göz kamaştıracıdır; **heT** tepede bir villa ve çiftlik, her koyda bir yat çıkmaktadır, Tedbir konulanlar yeşiller ise mavilerin topladıkları zenginliklerin daha az göz kamaştıracı olduğu-nu kimse iddia edemez, bütün tencerelerin dibi karadır. Fakat hepsi israftır ve tamamı, kamusal fonlann transferiyle sağlanmıştır; bunla-rın yanında, emekli bir generalin korunmasına ayrılan görevli veya

vasıtayı önemsemek ikiyüzlülük sayılmalıdır. İsrâf, finansal değil toplumsaldır; en birikimli insanlar toplumdan koparılmaktadır. 2001 yılı itibariyle üç yüzden fazla yüksek rütbeli subayın her türlü toplumsal aktiviteyle bağlarının kesilmesini, bir açıdan israf ve diğer açıdansa lüks olarak görmek durumundayız.

Subaylardan sonra ikinci sırayı dgm üye ve savcılar alıyorlar; 2001 yılında 127 dgm yargıç ve savcısının korunduğunu öğreniyoruz. Diğer, askeri yargıç ile savcılar dahil, yargı elemanlarını birlikte ele alırsak 297 rakamına ulaşıyoruz; bunu çok yüksek bulmak zorundayız. Yargı mensupları içinde korumaya alınanların çok büyük bölümü, görev başında olanlardır; yargıdan emekli olanlar içinde konima altına almanların az olduklarını tahmin edebiliyoruz. Fakat ister emekli ve isterse görevli, yargı mensuplarının bu kadar yüksek sayıda koruma ihtiyacı göstermesi üzücüdür, bu durumun, yargı kararlarının tartışılmasını davet etmesine şaşırmamak gerekmektedir;"¹ "uyum paketi™ denilen düzenlemeler, bu anlamdadırlar

Koruma altına alınan yargıç ve savcılann görevde olmâlaraıa karşın, tabloda yer alan koruma altındaki vali, kaymakam ve emniyet mensuplarının emekli olduklarını düşünmemiz yerindedir. Aksini düşünmemiz için hem sayılar küçük görünüyor ve hem de mantık elvermiyor; görevdeki vali, kaymakam ve emniyet müdürü ve şeflerinin, yeterli miktarda polis korumaları olduğunu biliyoruz.

Bu durumda koruma altına alma işlerinde görevli personelin istatistik analizine girmek istemiyorum; anlamlı olacağını sanmıyorum. Düzen, aşın ve gözle görülür bir biçimde korunmaktadır.

Ö z e l G Q

Peki, terör yok mu, var ve üstelik terör, siyaset felsefesinin temelinde yer almaktadır. Bütün siyaset febefesi kurucuları, başlangıçta, toplumun "terörize" bi- yapıya sahip olduğunu kabul ediyorlar;

Montesquieu hariç hepsi, bir "mukavele* ile buradan çıkılacağı ile-ri sürüyorlar, Rousseau'nun "Sosyal Mukavele" teorisi en ünlülerin-den birisidir, idealistler, mukavaleyle terörün ortadan kalktığını ve materyalistler ise, disipline edildiğini ve belli hedeflere kanalize edil-diğini öğretiyorlar. Ayrıldıkları yer burasıdır, birleştikleri noktaysa devletin, eninde sonunda, ya terörü ortadan kaldırdığı ya da tekeline alarak meşrulaştırdığıdır. Bunu yapamayan düzen, devlet değildir ve-ya en azından modern devlet olmaktan uzaktır, feodal devlete yak-laşmaktadır

Öyleyse, terörü asimile edemeyen bir düzene nasıl devlet diyebi-liriz; bir düzen, yöneten görevlilerini hem görevleri süresince veya hem de emekliliklerinde bu denli korumak zorunda kalıyorsa, ayrı-rica koruma gerekçesiyle en verimli dönemlerinde her türlü toplum-sal, yönetsel ve siyasal etkinliklerden uzaklaştırabiliyorsa, devlet nerededir, soru ortadadır.' Öte yandan terör gerekçeli bu aşırı koru-ma düzeni de Orta Çağ'ı ve feodal devlet düzenini hatırlatıyor; yöne-tenlerinin kalelere çekilişi gözler önündedir.

Burada kalmıyor, "özel güvenlik görevlileri" de, modern devletten daha çok feodal devlet çizgilerini taşıyor ; önce Amerika Birleşik Dev-letleri'nde icat edilmesi de son derece yerinde ve bilimsel açıdan pek tutarlı görünmektedir. Çünkü, tekelokrasi, feodaliteye en yakın dü-zendir ve biz, tekelokratik düzene yaklaştıkça, Amerika Birleşik Dev-letleri'nden ithalatımızı artırıyoruz.

Emniyet Genel Müdürlüğünde daire başkanı Mustafa Gökü'den öğrendiğimize göre, Amerika Birleşik Devletleri'nde resmi polis, özel güvenlik görevlilerine, ügg, "kiralık polis" demektir; küçümseme içerse de bu niteleme son derece yerindedir * Feodalite, bir başka açı-dan bakıldığında, güvenlik hizmetinin parsellenmesi ve kiralanması demektir.

Bu, ügg sistemi, pek çok tekelokratik icatlar türünden, eylül-ist darbenin bir marifetidir, 1981 tarihli ve 2495 sayılı, bazı kurum ve kuruluşların korunması ve güvenliklerinin sağlanması hakkındaki kanuna dayanmaktadır/ Emniyet müdürü Gülcü, bu kanunun dışın-da kalan ve " taşeron güvenlikçi¹" denilen bir ügg türünün daha oldu-

gunu da not etmektedir; bununla ög şirketlerinin kastedildiğini anlıyoruz. Fakat özel kanunun bunların kuruluşuna izin vermediği, literatürdeki tartışmalardan ortaya çıkmaktadır; böyle olmasına karşın iç işleri Bakanlığı'nın bunları yasaklamadığını görüyoruz. Bu fazla şaşırtıcı değil, güvenliğin mutlak parsellenmesine açılım var, çünkü zamanla, özel body-guard'lar da meşru sayılıyor; hem mankenler ve hem de bazı politik liderler body-guard tutuyorlar ve bunlar da zamanla, kendilerini, ög olarak, kabul ettirebilmektedirler. Bu, hiç kuşkusuz mafya-korumasına da kabul edilebilirlik kapısı açmaktadır; güvenliğin özelleşmesi olgusu net olarak önadadır, Modern devlet öncesine dönüş var, teşhis edebiliyoruz.

Sözcük "icat" ise de aslında "ithal™" dememiz gerekiyor; Amerika Birleşik Devletleri'nden ithal edilmiş durumdadır. Eylülist darbeden önce de mülkiyete ve iş yerlerine karşı saldırı vardı ve polis yetersiz kalıyor, sıkıyönetim idaresinde de, bu iş yerlerini ordu ve günlük sözcükle "asker" koruyordu. Yalnız o tarihlerde, çok uzak değil, henüz oligarşik ideoloji toplumun her kesimine nüfuz etmemişti, bu nedenle zenginlerin mülklerini "milli" askerin beklemesi yadırganıyordu; muhtemelen bu Amerikan icadının ithali bu olguya dayanmaktadır. Korunanların koruyuculan bulmaları, bu sistem kabul ediliyordu; ve bu, başta Orgeneral Kenan Evren, cuntanın ve destekleyen kademelerin, modern devlet felsefesine inançlarını yitirdiği anlamına gelmektedir.

Hem devletin parsellenmesine ve hem de kamu hizmetinde tariflerin bozulmasına izin verilmiştir; güvenliğin sağlanmasında kanuna uygunluk yerine ucuzluk ilkesi tercih ediliyordu. Amerika Birleşik Devletleri'nde bazı eyaletlerde valilik binalarının korumasının bile ögg'lere verilmesindeki mantık budur, çok daha ucuz satın alınabiliyordu. Demek ki, eylülist darbenin devleti güçlendirme gerekçesiyle yıkma misyonuyla donatılmış olduğunu, ögg'ler vesilesiyle de görüyoruz.

Bu sistem içinde çalışanlar ne deve ne de kuşturlar; yargı, ögg'lerin sendika hakkını kabul etmemektedir. Bu, pek çok malı güvence ve tazminat hakkından yoksun kalmalarıyla özdeştir; ögg'lerin, iş sı

KARŞILAŞTIRMALI ÜGG TABLOSU

ÜLKE	ÜGG Sayısı	Nüfus(Q0Q)	100.000 Kişiye Düşen ÜGG
Fransa (1987)	96 000	56 000	171,4
Belçika	7 000	10 000	78
Hollanda	9 000	14 600	54,7
Almanya (1999)	61 272	79 000	78-5
İngiltere	250 000	56 700	440 9
ABD	1 600 000	218 000	64 5
Türkiye	94 109	65 000	144,7 (300)

M. Gülcü. Özel Güvenliğin Felsefesi II, Polis Deresi, Sayı 32. 2002 sayfa 63

rasmda ölümleri veya sakat kalmaları halinde tazminat almaları çok zor olmaktadır. Buna karşılık görev sırasında işleyebilecekleri suçlardan dolayı, memurların benzer suçlarında cari ceza yasasında yazılı maddelerin işletilmesi gerekmektedir işsizliğin yüksek ve iş bulma umudunun

düşük olduğu ülkede, çok düşük ücretle ve vasıfsız sayılan iş gücü bulunabilmektedir; hem korkunun egemen olması ve hem de ögg maliyetlerinin düşüklüğü, hızla yayılmasının nedenidir. Kıta Avrupası'nda, ögg açısından, Türkiye'nin birinciliği elde etme şansı çok yüksek görünmektedir; bu da ülkenin, tekelokratik düzende, yüzyıllardır bağlı olduğu Avrupa idare sisteminden uzaklaşarak Amerikan düzenine bağlanışının bir başka göstergesidir, göstergeler birbirini tamamlıyor.

Hiç bir yetkileri bulunmamaktadır ve mevcut yasaya göre de yetkileri, resmi güvenlik güçlerine haber vermekle sınırlıdır. Ancak öggler bunları bile öğrenmeden işe başlıyorlar; M. Gülcü, yıllar içinde bunlardan yirmi bin kadarının eğitimine katılmış bir polis şefidir, ilginç olayları not ettiği anlaşılıyor. Birisini aktarmak istiyorum;' çok özetleyin değerdedir.

"Bize bankanın çat-kapı soyulamayacağı, soygundan önce banka çevresinde keşif yapılacağı öğretilmişti ve keşif faaliyetine karşı uyanık bulunmamız tavsiye edilmişti.

"Görevli olduğum banka şubesine her sabah olduğu gibi, o gün de erken geldim. Kapıyı açmadan önce çevreye göz gezdirdim. Yolun karşısında ara sıra saatine bakarak volta atan ve sık sık da bizim bankaya doğru dönen bir kişi dikkatimi çekti. Yanma gidip burada ne aradığını sordum. Verdiği cevap tatminkar değildi. Bu adamın, bizim banka çevresinde keşif yaptığı şüphesi doğdu içime. Adamı yakaladım. Ellerini kelepçeledim, iş hanının zemininde kalorifer dairesi olarak kullanılan yere kilitledim. Daha sonra bankayı açtım. Arkadaşlar geldi. Mesai başladı. Ben hem kaloriler dairesindeki hem de karakola telefon etmeyi unutmuştum. Öğleye doğru işler yavaşlayınca birdenbire hatırlayıverdim. Karakolu arayıp durumu anlattım. Biz bunu duymamış olalım, adam soyguncu çıkmazsa başın belaya girer' dediler. Çok korkmuştum. Hemen kalorifer dairesine indim. Adam bir hemşehrisi ile buluşacakmış ve İstanbul'a yeni gelmiş. Yakaladığımda da buna benzer sözler söylemişti- Kendisinden özür dileyip serbest bıraktım."

Kahraman korumaya tahliye sevinci

Bankayı soymak isteyen 2 soyguncuyu öldüren güvenlik görevlisi Engin Bozkurt, ilk duruşmasında tahliye edildi. Tahliye sevinci banka çalışanlarını ağılattı. Bozkurt ise "Görevimi yaptım ama çok üzgünüm. Keşke böyle bir olay olmasaydı" dedi.

Hürriyet 13 Nisan 2002

Bu komik örnektir, ama trajik olanı da var. Finans Bankası nı soy-maya kalkanlar, Suat Durmaz ile Mustafa Muratoglu idi; ikincisi mühendistir, öyleyse, uzun süredir işsiz olmalıdır. Bankada ise ügg, Engin Bozkurt, görevine düşkün birisi, banka içinde ikisiyle de bogaşu-

Yıpratmaya çalışıyorlar

İSTANBUL Emniyet Müdürü Hasan Özdemir, Fenerbahçe-Feyenoord maçını izlemek için gittiği Hollanda'da uğradığı saldırı yüzünden "gazi" ünvanı istediği iddiasını yalanladı. Özdemir, "Gazilik için değil, her memurun hakkı olan nakdi tazminat için başvuruda bulundum. Bizi yıpratmaya çalışıyorlar" dedi. Fenerbahçe Feyenoord Şampiyonlar Ligi ön eleme maçını izlemek için 6 ay önce Rotterdam'a giden Özdemir, oteline dönerken Türkçe konuşan üç kişinin tekme ve yumrukları saldırısına uğramıştı.

TAZMİNAT İSTEDİM

Türkiye'ye döndükten sonra Emniyet Genel Müdürlüğü'ne başvuran Özdemir'in yaşadığı olayın terörist bir eylem olduğunu öne sürerek "gazilik" ünvanı istediği iddia edildi. Konunun basına yansması üzerine açıklama yapan Özdemir kendisi ve İstanbul Emniyeti'yle ilgili üst üste çıkan haberlerin yıpratmaya yönelik olduğunu belirterek şöyle dedi: "Hollanda'da görevli olmasam bile saldırı benim görevimden dolayı gerçekleşti. 18 günlük rapor aldım. Gazilik ünvanı için değil, bu tip saldırılara uğrayan her memurun hakkı olan 'nakdi tazminat' için başvurdum. Ancak görevli olmadığım için kabul edilmedi. Bundan bahsedilmemiş. Aniden İstanbul Emniyeti'yle ilgili bu tip haberlerin çıkmaya başlaması şüphe verici."

■ İSTANBUL

İki işadamlarının eşleri uçakta kavga çıkardı

Hafta sonunu Kuzey Kıbrıs'ta geçiren Metin Aşık'ın eşi Hülya Aşık ile Hayri Yazıcı'nın eşi Lale Yazıcı, dönüşte havaalanı ve uçakta olay çıkardı. İki kadın, hostes ve gazetecilere tehditler savurup hakaret etti

Eski Fenerbahçe Kulübü Başkanı Metin Aşık'ın eşi Hülya Aşık ve Uludağ Yazıcı Otelleri'nin sahibi Hayri Yazıcı'nın eşi Lale Yazıcı, hafta sonunu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde geçirdi. Yedikleri içtikleri aynı gitmeyen iki kadın dönüş yolunda uçakta olay çıkardı. Önce, arkalarındaki sıranın çoğalmasi üzerine hostesin "Yerinize oturur musunuz?" uyarısına sinirlenen Aşık ve Yazıcı hostese tehditler savurdular. Kendilerinin üst düzey tanıdıkları olduklarını ve hostesi şikâyet ederek işinden kovduracaklarını söyleyen Hülya Aşık ve Lale Yazıcı, bu olayın ardından uçakta bulunan basın mensuplarına sözlü saldırıda bulundu. Kimlik mücadelesine giren kadınlar, yalnızca güldüğü için Kanal D muhabiri Ömür Sabuncuoğlu'na da "Sen önce dişlerini yaptır" diye hakaret etti.

■ Arzu AKBAŞ
MAGAZİN SERVİSİ

'Siz aşağı tabakasınız' diye hakaret ettiler

Ünlü işadamlarının eşlerinden, hakaretlerine tepki gösteren gazeteciler de nasibini aldı. Basın mensupları, arkadaşlarına yapılan hakaretlere dayanamayarak Yazıcı ve Aşık'ı uyardılar. Ancak iki kadın gazetecilere dönerek, "Siz aşağı tabakasınız, bizim kim olduğumuzu göreceksiniz, bizim üst düzey tanıdıklarımız var ve sizleri sürüm sürüm süründüreceğiz. Bana cevap vermek nasılmış göreceksiniz" sözleriyle hakaret ve tehdit-

lerini sürdürdüler. Kadınlar, telefonla İstanbul Emniyet Müdürü Hasan Özdemir'e ulaşmaya çalışarak, "Bunlar bizim kim olduğumuzu bilmiyorlar, buradaki ayak takımını, polis bir kenara çeksin de bizim kim olduğumuzu öğrensinler. İşlerinden de kovduralım da görsünler" diyerek tehditlerine devam ettiler. İki kadın, uçaktan indikten sonra da tehditlerini sürdürdüler.

Hürriyet, 4 Ocak 2003

Hürriyet, 27 Mart 2002

yor, soyguncular, parayla çıkmayı başarıyorlar; Bozkun peşlerini bırakmıyor ve arkalarından iki kurşunla, banka önünde, her iksini de öldürüyor. >liç bir yasal hakkı yok, en fazla, bu durumda, resmi polis de olsa, ayaklarına sıkabilir; yaralanmış, hastaneye kaldırılıyor ve iyileşince de savcılığa gidiyor, ceza kanunun 452, maddesi uyarınca "kastı aşan adam öldürme" suçundan dolayı tutuklanıyor;" yerindedir. İki insan öldürülmüştür, ağır ceza alacağı kesin görünüyor; görünen, eninde sonunda, görüntü'dür. ilk duruşmada bunu görüyoruz.

Uzun sürmüyor, sadece bir ay sonra, yargı, öggyi tahliye ve Hürriyet Gazetesi de "kahraman" ilan ediyor; işte Orta Çağ budur. Mülkiyet sahiplerinin korkusu ve iki hayatın değersizleştirilmesim açıkça görüyoruz; özellikle oligarşik matbuat, "öldür öldür, hapsed hapsed" histerisi içindedir. İstanbul Emniyet Müdürü Hasan Özdemir buna en çok uyan ve uyum gösteren polis şeflerinin herhalde başında yer alıyor; ögg Bozkurt hastanede iken gidip alnından öpmüştü, matbuat ile Özdemir arasında bir korelasyon onaya çıkmaktadır. Yargı ne kadar bunun dışındadır;¹¹ örnekler fazla umut imkanı tanımamaktadır, Fakat ben, "yargı" tanışmasını ileriye bırakarak, Özdemir'in üzerinde durmak istiyorum; çünkü "özel polis" araştırmasına ışık saçmaktadır, bir parçasını yansıtabilirim.

Kuşkusuz hakkında doktora tezi yapılması gerekli bir polis şefidir; benimki son derece sınırlı kalmak zorunda ve uygun bulunursa başlangıç sayılabilir. Dogu illerinde yükseldiğini hatırlıyoruz; Dogu illeri, reel polislik ekolünde staj olmaktadır. Kutlu Aktaş, İzmir Valisi olunca yanına almıştı, dosyasında pek çok itirazlar olmasına karşın İzmir'de görev yapıyordu;¹¹ ülke, emniyet müdürlerinin valileri gölgeledikleri bir çağa çoktan girmişti. Aktaş, istanbul'a atanınca, bavlunu ve Özdemir'i yanında getiriyordu;¹¹ Aktaş emekli olunca da orada kaldı. S, Tantan'ın temizlik operasyonu çerçevesinde, valilik verilerek uzaklaştırıldı; fakat ne var ki, S. Tantan, M. Yılmaz tarafından istifaya zorlanınca, yerine gelen R. Kazım Yücelen, bütün dürüst polis şeflerini görevlerinden atıyordu, ve böylece H. Özdemir de tekrar istanbul emniyet müdürü oldu. Kamu idaresinde ender bir du-

rumdur; bir vali, daha önce yaptığı emniyet müdürlüğünü tercih ediyordu ve ikinci kez emniyet müdürlüğüne getirdiğini biliyoruz Peki "neden™, korsakof dünyamızda bu sorunun hiç sorulmaması şaşırtıcı değilse de çok üzücüdür,

Korsakof bir dünyamız var, bu hem sormaya ve hem de soruşturmaya değer bir durumduT; Üzdemir. nasıl bir polis şefidir, sorun budur. Bir resmi polis şefinin, iki kişiyi öldüren bir ögg'yi alnından öpmesi, özel polisleri yüksek tuttuğu anlamındadır, Ayrıca eski başkanlardan M. Yılmaz'a olduğu kadar özel işlere de yatkın olduğu tespit edilmektedir. Şimdi buradayız.

Biğün, İstanbul Emniyet Müdürü H. Özdemir'in hakkında Hollanda'dan bir haber geliverdi. Hürriyet, "o da kapkaççı kurbanı" haberini veriyordugidişinden haberimiz yoktu. Müdür Beyefendi, Fenerbahçe maçını izlemek üzere Rotterdam'a gitmiş, Y. Yalova, Ö. Yanık ve U. Dündar'la birlikte, Fenetbahçeliler'in kaldıkları otele yerleşmiş ve hep birlikte bir İtalyan Lokantası'na giderek karm doyurmuşlar ve dönerken de Üzdemir, kap-kaç saldırısına uğrayıp oldukça darp edilmiştir. Uk haber böyle olmakla birlikte, bazı gazeteler başlangıçta ve diğerleri bir gün sonra, Özdemir'in adi kap-kaççılar tarafından darp edilmesini yeteri kadar prestijli bulmadıkları için Türk solunu ve Kürtleri de işin içine katmayı tercih etmişlerse de, tutmamıştır, Bu müessif darp hadisesi böylece kapanmıştı, ben notlan almıştım; başka kimsenin buradaki uygunsuzluğu fark ettiğini sanmıyorum.

Halbuki uygunsuzluk çoktur; bir kamu görevlisinin izin almadan görev yerinden ayrılması sorumsuzluktur ve memurun yasasının ihlali söz konusudur. Asıl önemlisi, bir emniyet müdürü, bir maç için Hollanda'ya gitmeyi nasıl finanse edebilmektedir, bu ayrı bir sorudur. Üçüncüsü, lüks otellerde kalabilecek parayı nereden bulmakladır, bu soruşturmayı gerektirmektedir. Bunların soruşturulmamasını, devletin, "T esmi" niteliğini kaybetmeye başladığı yollu anlayabiliriz.

Aradan beş-altı ay geçtikten sonra okuduğumuz haber daha da şaşıncındır; Üzdemir'in, bütün bunlar yetmiyormuş gibi. bir de devletten tazminat istediği ortaya çıkıyordu, herhalde M. Yılmaz'ın başba-

kan yardımcılığına güveni tamdır. Fakat ne yazık, resmi bir görev ve herhalde önceden resmi bir irin alınmadan devletin bir kuruluş bile vermesi imkansızdır; her devlet memurunun ve bu arada Özdemifin bunu bildiğinden hiç kuşku duyamayız Bununla birlikte bir kurallar bütünü olan devletin bittiğine ve özel bir nitelik kazandığına hükmettiğine hükmetmek zorundayız,

Ûzdemir, sonunda şu açıklamayı yapmak zorunda kalıyor: "Gazilik unvanı için değil, bu tip saldırılara uğrayan her memurun hakkı olan "nakdi tazminat¹ için başvurdum. Ancak görevli olmadığım için kabul edilmedi.TM Hakkında, görevli olmadan memuriyet yerini terk ettiği için soruşturma açılması gerekiyordu. İkincisi, biT gazetede, darp haberi, "Şampiyonlar Ligi ön eleme maçı için Fenerbahçe'nin davetlisi olarak Hollanda'da bulunan Hasan Özdenûr* yollu başlıyordu." Demek Ûzdemir, Fenerbahçe tarafından finanse edilmişti; bu "rüşvetTM soruşturmasını gerektirmektedir. Memur düzenlemesinde bir devlet memurunun, bir uluslararası örgütün daveti dışında, bu da üst makamların iznine bağlıdır, bir özel şirketin davetlisi olarak ülke dışına çıkması imkansızdır; memur şüphe altına girmiş demektir.

Peki bir önemi var mı; olduğu ortaya çıkmaktadır. Gerçekten de Fenerbahçe Kulübü'nün eski başkanlarından Metin Aşık'm eşi, bir kavgada, telefonu açıp ûzdemir'i arıyor ve "buradakiler ayak takımı, polis bir kenara çeksin de bizim kim olduğumuzu, öğrensinler" yollu bağıırıyordu, istanbul'un zenginlerinden, Fenerbahçe başkanı Metin Aşık'ın ve eşi Hülya'nın, Ûzdemir'i yakınları bildikleri kesindir. Hülya, Ûzdemifln mobil telefonunu uçakta bile çevirebiliyor, ya "özelTM polis ya da "özel" dostluk demek zorundayız.

1) Hobbes'u ve hobsien durumu bundan sonraki bölümde inceliyorum.

2) Polis Dergisi, Sayı 131, s. 73 ve Polis Dergisi, Sayı 138, s. 69 ve digederi. ilerdeki ciltlerin konusudur

4) Terörle mücadele yasasının sekizinci maddesinin kaldırılması, (Uza Yasası 312. ve 160. maddelerinin muhatabı, doğrudan doruya mahkemeler ve hakimlerdir, Bunları, gelecek ciltlerin birisinde, "hukukun sonu" bölümünde ele alıyorum, Türkiye'de özgürlükler, yasama kararlarından daha çok yargı kararlarıyla ortadan kaldırılmışı[^]ır, bunları gösterebilmeyi umuyorum.

5) Birinci Cumhutbıskam, İkinci Cumhurbaşkanı, Döıdüncü Cumhurbaşkanı ve ar-

kadarı gelenlerin ikisi subay kökenli idiler w pek çok başbakan, bıkan ve politik lider çıkmıştır; bugün sadece, asken yaşamlarında çıkışız w hatta Eard edilmiş olalar politikaya girebiliyorlar. Politikanın kurumasında, burada tespit e [tığım ikilemin de rolü olmalıdır. bir korelasyon görebiliyoruz

- 6) Mustafa Güktü, Özel Güvenliğin Felsefesi 11. Polis Dergisi, sayı 32, yıl 2002, s 59 Bu alt bölüm, tümüyle. Emniyet Genel Müdürlüğü Araştırma ve Planlama Dairesi Başkanı M. üülcünun Polis Dergisi ve diğer yerlerde yayınlanmış inçelemcİfnne dayanmaktadır, Emniyet Müdüni Gülcü, ögglerin eğiliminde de rol almtştır ve açıkça Söylemese dc, kiralık polis kurumuna sempati ile bakmamaktadır. Bu nedenle ve incelemelerini bulma imkamm sağladığı için teşekkür borcum var ve burada ifade ediyürtn.

'Genel olarak Türkiye'yi, ücei olarak da güvenlik sektörüm) tehdit eden bir anlayışa delinmek gerekecektin buna güvenlik tuzağı' adını veriyorum. Ne kadar çok sayıda güvenliİkçi çalışınılırsa, güvenliİkçilerc ne kadar yetki verilirse işlerin o kadar yoluna gireceğı düşüncesi, üg felsefesinin temellerinden olan liberal demokrasi bakımından kabul edilemez nHeliktedir. Böyle bir anlayış kamu özgürlüklerim ağır baskı allına alır, hllla kullanılmalarını büsbütün etkileyebil: İj:n sonu demokrasi-tun Askıya alındığı baskıcı bir rejime kadar gidebilir. Devlet, 'güvenlik devleti'¹ne dönüşebilir." Ibid., s. 63.

- 7) Mustafa Gülcü, Ü;cİ Güvenlik Görevlilerinin Yakalama Yelkisi, Polis Dergisi, S^ayı, 29. 2001 s. 107
- 8) Mustafa Gülcü, Ceza ve Usul Hukuku Bakımından Özel Güvenlik Görcviiiferultrt Memuriyet Sıfatı I, Polis Dergisi, Sayı 33, 2002.
- 9) ibid., ş, 74.
- 10) Hürriyet, 12 Mart 2002 "K^aruma Tutuklandı" tiaben,
- 11) Gelecek ciltlerden birinde tanışabiliriz
- 12) Hiç bir zaman eksilmemiştir. bunlardan binsi. bir uyuşturucu kaçakçısının İsianbul emniyetinin tanıtımı; şeflerinden birisinin telefonuyla sevgilisiyle konuşması üzerinedir; bu tespit ediliyor ve resmen soruşturma başlatılıyor ve tnüfettişlere verilen bilgitefe gurt Öidemir, hem suçlanan polis şefini haberd.ır ediyor ve hem dc soruşturmayı engelliyor. Üzdemir'm görevden alınmasından sonra soruşturma başlamış görünmektedir
- Milliyet, 7 Mayıs 2003, "Emniyeti Kartşturan Telefon" hiben.
- 13) K Aktaşın, B. Yılmaz vasilasıyla. M- Yılmazla akrabalığı ileri sürülmektedir. Yerine gelen Emi Gıkırda B, Yilmaza akraba düşmektedir. Bu atamalar, M Yılmazın başbakan veya başbakan yardımcısı olduğu zamanda yapılıyordu, uyguudin M Yılmaz'ın başbakanlığı. hır banka ile Milliyet Gazetesinin, işadamı Korkma: Yiğit e satılışı ve geri almışiyhı patlak veren siyasal skandalla sotia ermişii. Yıgn tutuklanmış vc K. Aktaş, Yılmaz'ın kontenjanından bakanlığa yükselmişti; dahi, sonra meclis komisyonlarından binsindc, Yigil, Akiaş için, "bu muhterem bana tuzak kurdu¹" diyordu. Bütün bunlar araştırılmaya vc yazılmaya muhtaçtır.
- Akşam, 14 1 hzıran 2003, "Kutlu Aktaş Tuzak Kurdu" hiben.
- 14J Hürriyet, 14 Ağustos 2002-
- 15) Akşam, 14 Ağustos, 2002, "Ö2demire Cırkin Saldın" haben

Demek ki şövalye sadece adı değil aynı zamanda zırhlıdır ve öyleyse bu tespitin üç sonucunu hemen kaydetmek zorundayız. Bir, ortaya çıkan bu atlı ve zırhlı yeni zor kullanma imkanının karşısında, atsız ve zırhsız köylü sadece çaresizdir, hiç bir mukavemet imkanının kalmadığını söylemek durumundayız. Var olan silahları anık hem demode olmuş ve hem de işlemez halle gelmiş demektir; dışardan gelebilecek saldırılar kadar içerde ve zor'u elinde bulunduranlar karşısında teslim olmak ve itaat etmekten başka şansı bulunmuyordu. Bu, şimdiye kadar ki feodalite yazımında, genellikle eksik olan bir vurgudur.

Charlemagne ne yaptığını bilen bir şeftir; ülke dışına silah satışını ve esirlerin silah taşımalarını da yasaklamıştı; Oman'ın yazdığına göre, "if a slave is found with a spear, it shall be broken over his back", bir esir bir mızrakla yakalandığında sıranda kinması yasa hükmü sayılıyordu. Bir yeni düzen oluşuyor, yönetim halktan ayrılıyordu, halk demilitarize olurken atlı ve zırhlı bir yönetici sınıf ortaya çıkıyordu ve artık oluşmakta olan düzende, sığınmak, yaşamak ve *özgür" olmak anlamındadır, iki, artık atlı ve zırhlı olmak, sadece imkan sahibi ve dolayısıyla servet sahibi olmakla mümkündür; şövalye'ye veya şövalye'yi barındıranlara fief zorunludur, Fiefi burada bir dil olarak kullanıyorum, verimliliğin değişmediği bir ortamda bu yeni düzenin ancak sömürü oranının artmasıyla mümkün olacağını kabul etmek durumundayız. Bunun göstergesi özgür köylülüğün azalmasıdır ki, Sir Charles Oman, bunu açıklıkla tespit etmişti. Sir Charles, already in the time of Charles the Great we find the counts accused of pressing hardly upon the smaller freeman, diye yazmaktadır, kontlar, küçük toprak sahiplerini illegal vergi ve hizmetlere zorluyorlar ve bu da hem "özgür™ köylünün köleliliği seçme eğilimini güçlendiriyor ve hem de, eninde sonunda, the transformation of the old Frankish state into a feodal oligarchy, bu Frank Devletinin bir "feodal oligarşi* düzenine dönüşmesine yol açıyordu, demek, yeni düzen biçimlenmektedir. Feodalite, oligarşik bir düzendir; teklokrasi ile benzeşmektedir. Üç, feodalitede parçalılık anlamı da var, feodalın bulunduğu yer aynı zamanda yönetim mahallidir; güzel, bu, feodallerin aynı zamanda yönetme imkan ve mekanizmalarını kazanmaları anlamına da gelmektedir, bundan çıkan sonuç, servet sahipliğiyle yönetmenin elele gittiği düşüncesidir. Bu düşünce, servet ve yönetme imkanının birleşmesi, feodalitede ortaya çıkmış, klasik kapitalizmde

reddedilmiş ve kaybolmuş, fakat, yeni feodalizmde yeniden geçerlilik kazanmıştır; o halde yeniden "yeni feodalite" tespitine gelmiş oluyoruz. Tekclokra-si de yönetim ve büyük servet sahipliğini birleştirmektedir; tekelokrasi varsa, demokrasi hipokrasi'dir.

Feodaliteyle, bugünkü Batı Avrupa'da büyük bir toplumsal transformas-yon yaşandığını görüyoruz; burada en büyük rolün, 800 yılında Papa tarafın-dan Kutsal Roma İmparatoru ilan edilen Büyük Charles'a ait olduğu nokta-sında tam bir ittifak buluyoruz. Charles, askerlikte ve sanatında büyük re-formlar gerçekleştirdi; savunma savaşını bırakıp taarruz savaşını başlatıyor-du, Bu, elinde bulunan yerleri koruyup yeni yerler zaptetme demektir ve bu-nu, savaş piyade celbine dayanmaktan çıkarıp atlı şişleme geçişle mümkün görüyordu; çıkardığı kararnamelerle, Lombardlar'la ilgili kararnamede oku-yoruz, savaşı katılmayı, at. silah, kalkan ve mızrakla gelmek sayı-yordu Fief sahipleri ve bunların vasatlarının, sefere çıkarken geride bıra-kacaklarını en az sayıya indiren emirler yayınlıyordu; son derece planlı ve as-keri bir düzen yarattığı netlikle anlaşılmaktadır.

Büyük Charles zamanından itibaren sadece at ve silahla yetini imiyor; zır-ha ayn bir önem veriliyordu; bir kararnameyle tüccarların zırhlılarıyla ülkeyi terk etmelerini yasaklamıştı, zırha bir sır kadar değer verdiği anlaşılmaktadır, Charlemagne, orduya katılanların nasıl zırh giyeceklerini de mülkiyet büyük-lüğüne göre düzenlemişti; bu düzenleme kuşkusuz **servet** sahipleri içindir ve köylülere gelindiğinde bunların zırh giymeleri, demir halkalarla örülmüş kal-çalan da örten hırka demek istiyorum, beklenmemelidir. Kaldı ki, Araplaflm arkasından Viking ve Macar saldırıları başlayınca, Chalemagne'ın zırh reform-ları da yetersiz kalmıştı; Sir Charles bunu, the short byrnie reaching to hips and open Frankish helm seem to have been regprded as insufficient against the Danish axe and the Magyar arrow, Vikingler çok mahirane balta ve Ma-carlar da ok atıyorlardı, şövalyeler daha çok zırhlanma gereği duydular, diy-erek dile getirmektedir, Bu, zırhlı hırkalan uzatmak ve bir de boğaz zırhı, ha-uberck, icat etmek demektir; buna rağmen Dük Conrad'ın biraz hava almak için hauberck'ini açtığında boğazına saplanan bir okla öldüğü kaydedilmektedir.

Doğrusu bu sahneleri ve tepeden tırnağa kadar demir zırhlara bürünmüş şövalyeleri, Orta Çağ'ı konu alan filmlerden biliyoruz; yalnız nasıl kovboy filmleri Amerika Birleşik Devletleri nin oluşumunu abartıyorsa, çünkü **kov-**

boyların bu denli ciddi bir rolü olmadığı ile sürülmektedir, aynı şekilde bazı Ona Çağ metinlerinin de gerçeği bozduğunu düşünenler de bulunmaktadır, Orta Çağ romansının ve özellikle o dönemden kalan halk şarkılarının, şövalyeleri ve yaşamını abarttığı ve dolayısıyla atlıların bu ölçüde bir öneme sahip olmadığı yazılmaktadır.¹ Bununla birlikte bu görüşleri dillendirenler bile Charlemagne'ın Bizans'tan daha geniş toprakları kontrol ettiğini, aynı anda birden fazla sefer yaptığını ve bir büyük seferde 150 bin kuvvetinde bir orduyu harekete geçirebildiğini kabul ediyorlar; bunun en az 35 bini ağır silahlı kavalriden oluşuyordu. Bu bilgiler gerçeği yansıtıyorsa, genel olarak kabul edilmektedir, bu takdirde, Sir Charles Oman'ın, the development of feudalism, therefore, meant the development of cavalry, değerlendirmesini geçerli saymak yerindedir; feodalizmin gelişmesi şövalyenin ve şövalye düzeninin gelişmesidir. Öyleyse özetleyebiliyoruz, VIII. Yüzyılın son yetmiş yılından itibaren, bugünkü Batı Avrupa'da piyade önemini yitirmekte ve atlı ön plana çıkmaktadır; bununla birlikte toplumsal ve sınıfsal ilişkilerde çok önemli bir transformasyon başlamış olmaktadır.

At ve zırh, bunlar şövalyeyi tanımlıyor, bir devrimi başlatıyor ve devam ediyor; Koenig¹berger, "between 1000 and 1200 feudalism reached its widest extent" diyerek bu devamlılığa da işaret ediyordu.² This means that European society was dominated by a class of men brought up from boyhood to the profession of arms, artık Avrupa, çocukluğundan itibaren muharip olarak yetiştirilen bir sınıfın egemenliği altına giriyordu; halk fiilen dezarme edilmiş i, tek sınıllı düzene geçiş demek ya da en azından bunu tartışmak durumundayız.

Güzel, fakat, eğer saldırılar Araplar'ın kilerle sınırlı kalsaydı, yine de feodalitenin bir düzen olarak gelişebileceğini söylemek zordur. Bir salgın gibi gelen ve pıyan Viking saldırı!an, hem şövalye düzeninin pekişmesine ve hem de o tarihe kadar bilinmeyen konstrüksüyonlara yol açmıştır; tahta clevrtn den taş devrine geçiş olarak da ifade edebiliriz.

1) "More notoriously, medieval romances portray the renowned knights as dominating warfare".
"Medieval literary emendation and medieval games popularized and magnified the importance of the man on horseback, and their posterity has too long accepted fiction and play as reality."

Geoffrey Parker, ed., Cambridge Illustrated History of Warfare, Cambridge U.P., 1995. p 87-90

2) H. G. Kottelberger, Medieval Europe 400-1500, N.Y. 1969. p. 143

Vikingler denizden geliyorlar ve büyük nehirleri kullanarak eri iç bölgele-re kadar gidiyor lalan ve kaldırma yapabiliyorlardı, çok çevik ve çok mahir-diler; baskın ve saldırılardan sonra ganimetlerini sığmalara taşıyorlardı. Açıkta demirledikleri tekneleri, geniş bir nehirdeki küçük bir ada ve karada buldukları uygun bir yer, sığınak! an olabiliyordu; buradan baskınlarını sür-dürdüklerini biliyoruz, Vikingler, daha önce ifade ettim; kuzeyden geliyorlar-dı ve doğuda ise. Dogu Franktan nın yazgısına Macarlar düşmüştü. iskandı-navlann baltalarına karşılık at üstünde ok fırlatmakta eşsiz bu barbarlar, da-ha önce güneyde Araplar'ın ve şimdi kuzeyde Normanlar'ın yaptıklarını do-ğuda ve aynı acımasızlıkla tamamlıyorlardı. Avrupa sahnesinde ilk önce 862 yılında Bavaria Osimark'a saldırarak kendilerini duyurdular, IX. Yüzyılın sonlarından itibaren bir dönem Dogu Imparatorlugu'nu titrettiler. Avrupalı-lar çaresiz kaldı, çünkü Macarlar cephe savaşı yapmıyorlardı, üstün bir güç-le karşılaştıkları zaman kaçıyorlar ve kaçarken de ok atabiliyorlardı. Ancak en az Macar atlıları kadar hızla hareket eden, çabuk, tepeden tırnağa zırhlı, Ma-car oklarından korunabilen atlılar, Macarlar ı kovabiliyorlardı, fakat tekrar geliyotlardı, çare gereklidir.

Iskandinavlar, denizden olduğu kadar büyük nehirlerden de iniyorlardı; Paris iki kez Vikingler'in eline geçti. Seine Nehri'ni kullanarak geldiler Bu yol, Seine'den gelmeleri, aynt zamanda Viking saldırılarını engelleme ve za-man zaman da bunları imha etme yolunu da göstermişti; nehirlerin belli yer-lerindeki köprüleri tahkim etmek ve Viking ateşlerine dayanıklı hale getir-mek mümkündü. Bu tedbir, köprülerin taş a çevrilmesi ve köprü başlarının, ıfites-dü-pont, tahkim edilmesi anlamına geliyordu; Paris'te, Seine üzerinde-ki köprü mimarisinin bu büyük korkunun ürünü olduğundan kuşku duya-mayız. Tahkim edilmiş köprü başlan, bu köprü başlanm tutabilmek, iskan-dinav saldırıların sınırlandırmada çok işe yaramıştır.

Tahkim edilmiş köprü tasanmıyla yerleşim birimlerinin tahkim edilmesi projesi birbirinden uzak değildir; saldırganları kovmak için çok hızlı hareket edebilen süvariler, Türkiye'de toplantıları bozmak için kullanılan panzerleri algılamamıza yardımcı olabilir ve gelmelerini önlemek için de tahkimat, sur veya duvar demek istiyorum, kendisini kolaylıkla zorlamıştır. Bu durumda. Avrupa'da bir lahkimat furyasının başladığını tespit ediyoruz; kraldan başla-yarak dükler ve diğer feodaller, tahkimat kampanyasını ve sur yangını başlat-

ular.

Saksonya'da Henry bunda en ileri gidenlerden birisi oldu. bu nedenle, çağdaşları tarafından "inşaatçı Henci" olarak çağrılıyordu, Henri, bütün halkını gece gündüz çalışarak surlar ve bu sudan n içine evler inşa etmeye zorladı ve ayrıca ihtiyaç olduğunda silah altına alınabilecek dokuz agrarii milites içinden birisini bu surların içinde yaşamak üzere ayırmıştı; bunlar baskın olduğu zaman surların içine kaçacak olan diğer sekiz Saksonyalı ailenin evlerini de koruyorlardı. İnşaatçı Henri ayrıca. surların içinde yaşamayı kabul etmeleri halinde mahkumları da serbest bırakıyordu. Bütün bu hazırlık döneminde Macarlarla, çok ağır koşullar olan bir barış imzalamıştı; kurmuş olduğu sistem Macar saldırılarını etkisiz hale getirebildi ve sonra da, hücumu ele alarak, kendisi ve yerine geçen oğlu Otto, Macar saldırılarına son verebildiler, bu, 955 tarihindedir. Sır Charles Oman, Macarlar'ın buradaki yenilgisiyle Türkler'in 1683 Viyana bozgunu arasında paralellik kuruyor; ikisi de, içinden çürüdüğünü bilmeyen ya da kabul etmeyen iki akıncı düzene indirilmiş, öldürücü olmasa bile durdurucu darbelerdir.

Sur yapmak, the defence -in— depih, derinlemesine savunma doktrininin habercisi sayılıyor; burada Saksonyalı Henri'den başka Wessex'li Alfred ile Angevins Kontu Fulk Nerra da bu yeni doktrinin sahibi ve uygulayıcısı durumundalar, XI Yüzyılın ilk yarısında Fulk. bugünkü Fransa'nın pek çok yöresine kale inşa ettirmişti.¹ Fulk, topraklarını vadilere göre bölmüş, bu vadielerde hareket yönlerini ve su yollarını kontrol edecek şekilde kaleler yaptırmıştı, Cambridge Üniversitesi tarafından yayınlanan resimli savaş tarihinde. Fulk tarafından yapılan kalelerin haritası var, çok öğretici ve aynı ölçüde et-

li G. Parker, ed . Cambridge Illustrated History-Ufafa, ibid. p 81

M Bull. tahta devrini bırakıp laj devrine geçmeyi, kale yapmayı ve kuskusuz bunlarda oturmayı efendinin kendisini gelecekte de sürdürme ve daha da önemlisi güvensizlik duygusuyla açıklıyor. These sans of bvestment only rnakes sense if we see in them a projeaion imo the futUTC of lord's ambiutons and insecurities.

Bull, XI ve XII. Yüzyılda, kale sayısı müthiş bir şekilde artmış, the number of castles increased enormously, demekle ve yakın zamanlarda yayınların bilimsel çalışmalarda, bunun, 'feodal transformasyon' ya da feodal "devrim" olarak nitelendirildiğins de isareleilmektedir. Bizdeki bu "kale devrimi" otuz yıla sızdırılmıştır. Bu kaleler, eski ve yeni feodallerin, huşlarının knst.ileştirilmiş biçimleridir, "castles crystallised ambition" ve bu nedenle, ne kadar saklanmak istenirse istensin, korkuyu da hırsı da saklayamamaktır

Marcus Bull. Tiff Frendi Affetocracy ürtü Jfte Futüre, c. 1000- e 1200

J. A. Eurrow 6r Ian P. Wei, ed*. Mfdtrvd Fufurrî., op.Cit, p. 9B

kileyicidir, Koenigsberger, Avrupa'nın en önemli su yollarından birisi olan Rhine Nehri üzerinde, böylece, her birkaç milde bir kale inşa edildiğine işaret ediyor; bu kalelerde hükmeden her feodalin kendisini bir "devlet" sayması doğaldır ve geçen gemilerden geçiş parası almaya başlıyorlar. Güçleri var; gümrüklerin parçalanması işte bu kale inşaaunun bir sonucudur, kapitalizmin doğuşunda "gümrük birliği* projelerini ilham etmişti, hep bilinmektedir.

Burada devam ederken iki uyan yerindedir; bunlardan birisi, atlı savaşçıların keşfedilmesi yaya savaşçıların artık tümüyle unutulduğu anlamına gelmemektedir, bazı savaşlarda yayalar sonuç alıcı rol oynamayı sürdürdüler, fakat, anık kavalri ön plandadır. Kavalri'nin bir önemi de köylüleri tümüyle pasifize edebilmesidir; şöyle de söyleyebiliriz, dış savaşlarda piyade hala işe yarasa da, atlı savaşçılar, iç düzeni sağlamada mutlak egemendirler İkincisi, Saksonya'da inşaatçı Henri veya Fransa'da Kont Fulk, sur ve kale yapımında büyük adımlar attılar, fakat, herhalde sıfırdan başlamadılar, Kale de bir ölçüde Büyük Charles'ın yeniliği idi ve başlattığı politika, daha sonraki yüzyıllarda, Moğol ve Türk şeflerinin izlediği politikaların tam le isidir, Türko-Moğol şefler bir yöreyi dize getirdiklerinde oradaki kale ya da burçları yerle bir ediyorlardı. Charles bunun tam aksini bir politika olarak seçti; zapettiği yerlerde, çok zaman nehre bakan bir tepede, bir "bourg" inşa ettiriyordu, sözlüklerde kasaba veya küçük şehir anlamı verilse de bu anlamı kazanması tarih içindedir, "burç" ya da "hisar* demek zorundayız,

Sadece aı ve zırh değil, kale yapımı ve esasında tahladan iaş inşaata geçiş, sınıf aynmını keskinleştiren bir özelliğe sahiptir; Duby'nin, mais cette substitution de la pierre au bois, trfes coûteuse, tahtanın yerine taşın ikame edilmesinin çok masraflı olduğu yönündeki tespiti, sınıf farklılaşmasına da işaret sayılabilir, inşaat için iaş taşımak ve çok zaman profesyonel duvarcı kullanmak gerekiyordu, Ayrıca yüksek duvar ve kale, bir de ideolojik işleve sahipli, prestiji simgeliyor ve daha önemlisi güçlülük yayıyordu, itaati davet ettiğinden hiç kuşku duya mayız,

Bir parantez açabiliyoruz, burada kaba marksist şemalann dışına çıkıyoruz; Strasbourg, Hdinburg. Hamburg isimleri yeterlidir, bu hisarlar Avrupa'da bugünün büyük şehirlerinin tohumu oldular. Paris'in adında "bourg* olmasa da içinde var, "Faubourg". hisar dışı demektir ve burada, surlann dışında, köylüler pazarlarını kuruyor ve surlann içindeki Parislilere ürünlerini satma-

ya çalışıyorlardı. Bugünkü Paris'le Taubourg" setrili artık kemin merkezinde kalsa da halâ pazar niteliğini korumaktadır. Bir rastlanıl mı, yoksa tarihi köklerinin kentlisini dayatması mı, bugünkü Paris'te de, Strasbourg Bulvarı çevresinde, Faubourg'da, pazarcılık işini Pakistaniler, Bengalücr, Kürtler yapıyorlar; sürgün gelmişler, *exile\ medievalist Le Golfun, "tarihteki İlk marjinaler sürgünlerdir* yollu saptamasını doğruluyorlar. Demek ki şehirleri, "feodallerin zulmünden kaçanlar kurdular" savı, doğru olmaktan uzaktır; surları ve kaleleri, Arap, iskandinav ve Macar saldırı ve lalanlanndan yılmış olan krallar ve diğer feodal şefler yarattılar. Bunların motoru korkudur ve Avrupa'nın böylece ortaya çıkmaya başladığı kesin görünmektedir.

Şimdi de bir özet yapma gergisi duyuyorum, bunun için iki yeni sözcüğü, kavram da diyebiliriz, sunmanın sırasıdır; birisi "aristokrasi" ile ifadesini buluyor ve tam itamma. en iyilerin yönetimi, demektir. Bu dönemde onaya çıkan yönetime bu adın verilmesinde yüksek bir isabet olduğundan kuşku duymamalıyız; çünkü, böyle yüzyıllar süren bir terör ve korku çağından sonra bir düzen onaya çıkmışsa ve kalıcı olmuşsa, darwinist anlamda, en iyilerin yönettiğini kabul etmek ve ileri sürmek kaçınılmazdır, ikincisi ise. ingilizce "knight\ oğlan, genç anlamlarından çıkıyor fakat, Fransızca karşılığı, "chevalier" ya da "cavalier", İrani'de "süvari" veya Türkçe'de "atlı¹" anlamındadır ve dolayısıyla, şövalye veya aklı yiğit anlamı uygun düşmektedir. Knighthood ya da Chevalerie, şövalye düzenine işaret ediyor ve her ikisinin de ortaya çıkışı, işte Araplar'ın, Vikingler'in, Macarlar'ın adına yazılı bu terör ve kaos dönemindedir, bazen "feodal anarşi" de diyebiliyoruz. Tekrar olabilir, yine de gerekli buluyorum, surlar, tahkimat, taş yapılar, burçlar, hisarlar, kaleler ve knight'ler ile şövalyeler hep ama hep, bu terörün saldırı korkunun sonucu oldular. Bir kez daha tekrarlayacak olursam, Charles Manel'in. Avrupa'nın ve Hristiyanlığın kurtuluşu sayılan, 732 yılında, bugünkü Fransa'nın neredeyse ortası sayılan Potiers'de Arapları durdurmasından önce, bunlardan hiç biri bilinmiyordu; demek, kurtuluş, demir giysiler giyen ve boğazını bir zırhla örten bir şövalye düzeni yaratmakla ve yönetenlerin, düşmesinin imkansız sayıldığı kaleler inşa ettirip içinde yaşamaya ve pek çok sayıda koruma beslemeye başlanı alarıyla özdeşir.

Güzel, bu çalışmamın "Teori" kitabında, burada demek istiyorum, pratik işaretlerden mümkün olduğu kadar kaçınmaya çalışıyorum. Fakat yine de ve

son derece kısa olarak değinmek zorunluluğu duyuyorum, diğer çalışmalarda, Türkiye'de 1965-1966 yıllarından sonraki dönemi "iç savaş" olarak nitelemiştim; iç savaştan önceki dönemde, polisler bugünkü türden giyinmiyorlardı, polis merkezleri son derece mütevazı idi, ürkütmüyordu, emniyet mensuplarının maaşları ortalama memurların maaşları düzeyindeydi, polisler, savcı, yargıç ve subaylarla birlikte "noble" kamu görevlileri olmamışlardı; televizyonların, boş vakti ucuza kapatmak için kullandığı o zamana ait Türk filmleri tam kurlar. Bugün, demir halkalardan yapılmış zırh giymiyorlar, fakat, daha rahat malzemeden olmakla birlikte tümüyle Orta Çağa uygun giyinmiş olduklarını inkar edemeyiz ve toplumsal eylemlerde zırhı kullanıyorlar, Kamu görevlileri için bu kadar lojman yoklu; polis ve asker kamu görevlileri dairelerine korumalı taşılarla gidip geliyorlar, bu site olarak yaşadıkları lojmanları da korunmaktadır; bunu da çok yeni bir gelişme saymak durumundayız. Ayrıca şu soru yerindedir; herhangi iki oligarkı ele alabiliriz, Bülent Eczacıbaşı'nın veya Rahmi Koç'un şimdiki evine mi, yoksa Angevins Kontu Fulk'un şatosuna mı girmek daha zordur, her iki düzeni de araştırmış olduğum için, Eczacıbaşı ve Koç'un kendilerini daha sıkı hapsetmiş olduklarını söyleyebiliyorum Bunlara, artık medyokratların, eskiden gazeteci deniyordu, pek çoğunun düzinelerce korumayla yaşadıklarını ekleyebiliyoruz, düzenin medyokratları bu dönemde, ne kadar exclusive olursa olsun, bir lokantaya gitmeyi ve dost ziyaretini unutmak durumundadırlar. Televizyonlar, korumalar, köpekler ve buîün bunlara ek olarak teknolojik harikalar kabilinden hi-fi seküite sistemleriyle donatılmış bu modern şatolarda yaşamayanlar, aynı ölçüde izole siteleri tercih ediyorlar; yaşama biçimleri söz konusu olduğunda oligarklarla yüksek bürokratlar ve yüksek bürokratlarla tekelokratlar arasında bir fark kalmadığını görüyoruz. Öyleyse ve herhalde farkına varmadan çok korkutucu bir dönemden geçmiş olduğumuza hükmetmemiz gerekiyor; demokrasinin, feodalite misali, terörize olmanın sonucudur, bu noktayı, bir kez daha aydınlatmış durumdayız.

• • •

LOJMAN MI SEPERASYOIT MU?

Bir ihtiyaç olduğu dönem vardı, bundan kuşku duyamayız. Ancak bugün ihtiyaç olmaktan çıktığından da kuşku duymamak durumundayız. Öyleyse, bir soruyu formüle etmekten kurtulamayız; eğer lojmanlar artık düzenlenmesindeki gerekçeleri yitirdilerse, bugün hala neden ve artan ölçüde lojman stogu bulunmaktadır, bu soru ortadır.

Bugün kamu kuruluşlarının elindeki 224 bin lojman stoğunun dörtte birinden fazlası, Silahlı Kuvvetler'e tahsis edilmiş haldedir. Silahlı Kuvvetler, görevli kamu personelinin dağılımı açısından en önde gelen kamu idaresi değildir ve buna karşılık tüm kamusal lojman stokundan en büyük payı almaktadır. Lojman dağılımı ile kamu personelinin dağılımını karşılaştırdığımızda,, Silahlı Kuvvetler'de her kamu görevlisine yetecek kadar lojman olduğu sonucuna varabiliriz, Başka bir şekilde söyleyecek olursak Silahlı Kuvvetler'de her kamu görevlisi bir kamusal lojmanda oturabilmektedir. Bu duruma hiç bir kamu daire-sinde rastlamıyoruz; Emniyet Genel Müdürlüğü görevlilerinin, bu norma yaklaşmakta olduğunu tespit edebiliyoruz. Kuşkusuz Emniyet Genel Müdürlüğümde göreve başlayanların hepsine bir lojman düşmektedir; buna mukabil, görevde ilk yükselmelerle birlikte lojman imkanının doğduğunu biliyoruz.

Bunlar çok basit saptamalardır; yalnız aynı ölçüde de yararlı olduğu kesindir. Basit olmalan, doğrudan analiz yapmamıza imkan vermektedir.

Bir zamanlar, "lojman™", doğrudan kamusal ihtiyaçn; bunu, kamusal yönetimi sürdürebilmek için mutlaka lojman arzı gerekiyordu, anlamında söylüyorum, Çünkü, kamu idaresinin var olabilmesi için mut-

Lojman bilançosu		
Kuruluşlar	Lojman sayısı	Sosyal tesis sayısı
TBMM	1.028	-
Cumhurbaşkanlığı	374	-
Sayıştay	561	5
Anayasa Mahkemesi	39	1
Başbakanlık	504	-
DPT	180	1
Hazine Müsteşarlığı	201	1
Dış Ticaret Müsteşarlığı	167	-
Danıştay	107	1
Yargıtay	178	1
Devlet İstatistik Ens.	25	1
Diyanet İşleri Bşk.	259	-
Tapu ve Kadastro G.M.	559	-
Devlet Meteoroloji İşl. G.M	884	-
Adalet Bakanlığı	5.805	94
Milli Savunma Bakanlığı	55.369	290
İçişleri Bakanlığı	1.414	-
Emniyet Genel Müd.	36.051	142
Jandarma Genel Kom.	11.860	8
Sahil Güvenlik Kom.	201	-
Dışişleri Bakanlığı	383	1
Maliye Bakanlığı	8.387	119
Milli Eğitim Bakanlığı	39.302	826
Bayındırlık ve İskan Bak.	1.740	57
Sağlık Bakanlığı	19.436	7
Ulaştırma Bakanlığı	314	8
Tarım ve Köy İşleri Bak.	5.507	357
Çalışma ve Sosyal Güv. Bak.	43	-
Sanayi ve Ticaret Bak.	93	-
Enerji ve Tabii Kay. Bak.	30	-
Kültür Bakanlığı	323	3
Turizm Bakanlığı	76	-
Orman Bakanlığı	668	-
Çevre Bakanlığı	32	-
Denizcilik Müsteşarlığı	138	-
Gümrük Müsteşarlığı	1.575	-
TOPLAM	193.813	1.923
Katma bütçeli kuruluş	30.588	726
GENEL TOPLAM	224.401	2.649

Hürriyet. 3 Ocak 2003

falan. Ankara-İstanbul yolculuğu başlıyor"; bu tarihte kurmay akademisini kazanmış bir yüzbaşının lercüme-i hali budur,

Genç subayın yaşamından bir yaprakta şunlar yazılıdır: "Sokak sokak ev arıyoruz, 215 Türk lirası maaş ve bunun en fazla 100 lirası kiraya aynidir," Bu pay çok yüksekür; konut ekonomisi, aylık gelirin en çok üçte birinin kiraya ayrılmasını "normal" karşılamaktadır; şimdi kaybolan sosyalist ülkelerde bu oran yüzde onun altındaydı. Bu dönem. Demokrat Parti iktidarı zamanında "görülmemiş kalkınma"⁷¹ sloganının yükseldiği ve kamu görevlilerinin aylıklarının çok düştüğü zamanlardır, Konut stogu az olduğu için kiralar yüksek ve yeni rejim de, kendisine karşı olduğunu varsaydığı memur takımının aylıklarını yükseltmediğinden maaşlar da düşük ve dolayısıyla kira-maaş dengesi son derece bozuktur. Bir genç kamu görevlisinin maaşının yarısını kiraya ayırmak zorunda kalması bir zulümdür.

Sonunda sokakta kalmadıkları anlaşılıyor, "sonuçta Aksaray'da, laleli de oturan bir arkadaş aracılığıyla, komşularından,

Tekeliyet

100 liraya bir küçücük bodrum katı tutabiliyoruz " Sabri Paşa. tuttukları konut hakkında bilgi vermekten gen kalmıyor; *ev de bir oda bir hol gibi bir şey" diyor ve merakımın gidermektedir. "Esim, küçük kızım ve kızkardeşim eve şöyle bir sığıyoruzTM, gerçekçi tablo budur.

Genç subay, o sırada Beşiktaş'ta bulunan Harp Akademisi öğrenciliğini Laleli deki bodrum katından sürdürüyor; belediye otobüsleri ile gidip geldiğini tahmin edebiliyoruz, Sabri Paşa^Tnın Akademi'ye başladığı yıl, ben Kabataş Lisesi'ni bitirmiştım; servis yapan taşıtlar olmadığını biliyorum; tramvay ya da otobüslerde subaylar olurdu ve şimdi çekildiler. O zamanlar halk içinde konutlarda barınırlar ve toplu taşıma sisteminden, halkla birlikte, yararlanırlardı ve şimdi halktan uzak ve halksız yaşıyorlar,

Sabri Yirmibeşoglu. 1957 yılında kurmay subay olarak Ankara'ya dönmüştü; barınak sorunu yine karşısındadır, Sunlan öğreniyoruz: "Eski muhitimiz Çankaya'da eskiden Amerikan Subay Orduevi olan, sonradan Atakule yapılan yerde küçük küçük gecekondular vardı. İsmet Paşa'mn emekli şöförünün, o gecekondulardaki kulübeciğine yerleştik."¹ O sırada Ankara'da Siyasal Bilgeler Fakültesfnde okuyordum; meclis binası inşaatı sürüyordu ve meclis binasına yaklaşan toplu taşıma sisteminden mahrumduk; bu kamu görevlisinin bugünkü yerinde bulunan kamu dairesine gelebilmesi bir mucize olmalıdır. Nitekim Sabri Paşa şunları hatırlamaktadır "Yerleştik amma, Cinnah Caddesi yapılmamış, otobüs yok, servis otobüsü yok. Yaya. sabah erken kalkıp, yaz-kış yürüyoruz. Kara Kuvvetlerine kadar, çarnaçar." O sıralarda, çaresizlikten de olsa, sokaklarda yürüyen subaylar görebiliyorduk; şimdi kayboldular ve artık görünmüyorlar

O sıralarda genç bir subay olan Sabri Yirmibeşoglu'nun "generallerin bir çoğu, Ankara'da bodrum katlarında oturabilecek kadar maddi imkanlara sahiptiler" yollu haberi de, hem önemlidir ve hem de gerçeklere uygun düşmektedir. Bütün bu maddi koşullann, kamu yönetiminin düzgün işleyişine aykırı olduğunu saptamaksa hem gerekli ve hem yerindedir. Demek ki, Silahlı Kuvvetler mensubu kamu görevlilerini esas alarak yaptığımız bu analizden, birincisi, pek çok kamu görevlisinin, en az koşulların altında kalan konutlara razı olmaları halin-

de bile, barınak bulamadıklarını, ikincisi, atamalarla yer değiştirdiklerinde barınak bulmada çok zorlandıklarını ve üçüncüsü, bütün bu düşük standartlı ve bir kamu görevlisinin toplum içindeki yeriyle bağdaşmayan konutlar için aylık gelirlerinin en az yarısını ayırmak durumunda kaldıklarını çıkarabiliyoruz. Demek, bir dönemde lojman yapımı ve tahsisini, kamu ihtiyacı saymak gerekiyordu. Burada herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.

Bu durum değişmiştir ve artık "lojmanTM" tahsisinin, bir kamusal ihtiyacı karşıladığını söylememiz mümkün görünmektedir. Kamusal ihtiyacın karşılanması, kamu düzeninin sürdürülmesiyle özdeştir, bu açıdan baktığımızda, bir zamanlar yeterli ölçüde kamusal lojman sağlanması ve tahsis edilmesini düzgün bir kamu yönetiminin gereklerinden birisinin yerine getirilmesi sayabiliyorduk. Bugünse lojman stoğu ve tahsisi, yalnızca, kamusal düzenin düzgün olmadığının işaretlerinden birisidir ve önemli bir işaret saymak durumundayız. Bu işaret, lojmanların kaldırılıp kaldırılmaması sorunundan çok daha önemlidir; bizim çözümlememizin herhangi pratik bir vargısı olmadığını önceden tespit etmekte yarar görüyorum.

Bu sözcük, Fransızca loger" fiilinden türemektedir; "oturmak" veya ikamet etmek anlamını taşımaktadır. "Loge", küçük oturma yeri, kulübe veya daha doğrusu "loca¹" anlamına geliyordu ve İogement" ya da Türkçe söylenişi ile,"lojman" ise, genel olarak, konut anlamına geliyor ve biz bunu daha dar anlamda, tahsis edilmiş ve çok zaman da kamusal idareye bağlı olarak ayrılmış konut olarak anlıyor ve kullanıyoruz. Bugün için ve düzgün işleyen bir kamu yönetiminin gereği olarak böyle bir tahsise gerek olmadığını ileri sürebiliyoruz.

Devam ederken, başka çalışmalarımda dile getirmiş olduğum bir teorik formülasyonu tekrarlama ihtiyacını duyuyorum, üç iç savaş döneminden söz ediyorum. Birincisi 1806-1826, ikincisi 1906-1926 dönemlerini içine alıyordu; üçüncüsü çok daha çağdaştır ve bu nedenle net sınırlar çizmek zor görünüyor. Bununla birlikte, 1965-1967 yılları arasında bir zaman diliminde başladığını ve en azından 1997 yılına kadar sürdüğünü söyleyebiliyoruz. Kapanıp kapanmadığı ve eğer kapanırsa da tarihi, benim açımdan da tartışmalı niteliğini korumakla-

dır; bu üçüncü iç savaşla ülkenin o zamana kadar var olan demokratizasyon düzeyini çok büyük ölçüde yitirdiği kesindir. Bu üçüncü iç savaşta, kamu görevlileri de, maaşları açısından demokratizasyonu yitirmiş ve maaşları birkaç açıdan oligarşik bir biçime yaklaşmıştır.

Maaşların daha çarpık ve oligarşik bir biçim almasının bir formülasyonu, her kamu idaresinin maaşlarında kendisini belli etmektedir; alt kademe memur maaşları ile üst kademe memur maaşları arasındaki yelpaze açılmıştır, maaş eğrisinin yukarıya doğru çarpıtıldığını saptayabiliyoruz. Her kamu idaresinde vc niteliği gereği bu çarpıklıktan en uzak kalması gerekli üniversite idaresinde de, faşizan ve oligarşik maaş dağılımı kendisini gerçekleştirmiş durumdadır.

Bir de kamu idareleri arasında maaş çarpıklığı görüyoruz. Bu son iç savaş döneminde, idarelerarası maaş eğrisi, yatırımcı, sağlık ve eğitim idareleri aleyhine bozulmuş ve buna karşın, adalet, polis ve silahlı kuvvetler dâhil diğerleri lehine çok dik bir biçimde iyileşmiştir; idarelerarası maaş eğrisinde de oligarşik kalıp kendisini zorlamıştır, bunu net bir biçimde görebiliyoruz. Toplam maaş fonundan yatırımcı, sağlık ve eğitim idarelerindeki görevlilere düşen pay azalırken, güvenlik fonksiyonlarını üstlenmiş idarelerin payı, adalet, polis ve silahlı kuvvetler güvenlik hizmetleri tanımına girmektedir, artıyordu; bu, demokratizasyonun erimesiyle paralel bir değişimdir.

Bu son iç savaş döneminde, idarelerarası maaş dağılımının anı-demokratik bir değişim göstermesi, demokratizasyon düzeyinin düşmesinde güvenlik idarelerinin rolünü tartışma konusu yapmaktadır; yalnız burada ben bu tartışmaya girmek istemiyorum. Kuşkusuz, faşizan maaş strüktürü, bir neden veya bir sonuç sayılabilir, tartışılabilir; yerinin burası olmadığını düşünüyorum. Bizim buradaki tartışmamız açısından daha önemli olan, maaş eğrisinde ileri sürdüğümüz bu son oligarşik değişim ile lojman tahsisindeki oligarşik eğilimin birbirine uyduğudur; maaş stogundan daha büyük pay alan idareler, lojman stogundan da aslan payına layık görülüyordu. Demokratizasyonu kovan faktörler aynı yönde hareket ediyorlar; demokratizasyonun hızla gerilemesinde, bu uyuma da bir pay ayırmak yerindedir.

Sadece bu analiz, kamu lojmanlarının kamusal bir gereklilik oldu-

Yalçın Küçük

gu savına önemli bir darbe indirmiş olmaktadır; çünkü, maaşlan en Kızlı artan kamu görevlilerinin neredeyse tamamına yakınının bir de lojmanda yaşamalarını, hem kamu maliyesi ve hem de toplumsal adalet açısından haklı saymak imkansızdır. Bu, maaşlar açısından bir çözümleridir; bir de konut arzını ve kiralan ele alarak sürdürebiliriz.

iktisadın kriz ya da konjonktür kitaplarından bitiyoruz; inşaat sektörü ve bu arada konut arzı, uzun dalgalarla hareket etmektedir; bu, devrevi hareketleri daha uzun vadelidir anlamına geliyor. Buna, bu iç savaş dönemine eşlik eden yüksek enflasyon düzeyini ekleyebiliriz; fiyatların çok büyük oranlarda ve sürekli olarak arttığı zamanlarda, konut alımı, en güvenilir **it** yaimmlardan bhisi olmaktadır ve özellikle Almanya'daki işçilerin birikimlerini plase etmek için istikrarlı sektör arayışlarıyla destekleniyordu. Bu durum, hem konut ve hem de kiralık konut arzını hep artırmıştır; dolayısıyla, silahlı kuvvetler kamu görevlileri, hem en az lojman standardında ve hem de kolaylıkla ve maaşlara göre makul ölçüler içinde, konut bulacak durumdalar. Silahlı kuvvetler görevlileri için ve buradan hareketle genel alarak, lojman tahsis varlık nedenini yitirmiştir, neden sürdüğü, demek ki, araştırılmayı gerektirmektedir.

Lojmanların durumu, bu araştırmanın sonucu sayılabilir, çok yüksek görevlerde bulunmuş kamu görevlilerine, burada genel kurmay başkanlarını veya kuvvet komutanlarını hatırlıyoruz, emekli oldukları zamanda da, son derece separe edilmiş, "izole" sözcüğü belki daha uygundur, lojman verilmesi, herhalde cevaba bir ipucu değerindedir. Çok önemli görevleri sırasında neredeyse her gün gazete veya televizyonlarda adı çıkan, günün önemli bölümünü her türlü toplantıda veya toplantı için gezide geçiren kamu görevlilerinin, emekli oldukları zaman her türlü toplumsal ilişkiden tecrit edilmeleri, birikimden yararlanma ilkesini reddetmek kadar bu seçkin zevat açısından da bir haksızlık ve halta acımasızlık görünümü vermektedir. Bunu, içinden geçtiğimiz iç savaşta, yaşadığımız acımasızlıkların saçılması da sayabiliriz.

Bu lojman komplekslerinin bir bölümünün tam bîr site donanımı ve enegrasyonu içinde olduğu da ileri sürülüyor; bu, sakinlerinin, eg-

lence de dahil hiç bir dış katkıya gerek duymadan günlerce bu sitenin içinde yaşayabileceği anlamındadır. Görevlilerin dairelerine gidiş gelişi dışında, ki bunlar da yüksek korumalı kamu servisleri ile realize ediliyor, sitenin dışında yaşamın olmadığı anlaşılmaktadır. Böyle bir yaşamın gerekliliğini anlamak zordur; belki Charlemagne'ın kurmaya başladığı, İnşaatçı Henri veya Kont Fulk\m gayretleriyle en iyi örneklerini bulan kale yaşamı, anlamaya yardım edebilir, öyle umut etmek istiyorum.

Kuşkusuz böyle entegre sitelerin büyük kentlerde örnekleri fazla olmayabilir; büyük kentlerdeki okul veya akedemilenn içindeki siteleri, bunlara yakın düşünebiliriz. Yalnız büyük kentlerde de, Devlet Güvenlik Mahkemeleri savcı ve yargıçlarının ikamet ettikleri sitelere bir hırsızın girebilmesinin önemli haber olması, bunların da çok sıkı korunduğunun işareti olmaktadır. Habere konulan **ya hırsız değil terörist olsaydı" başlığı, başlı başına tarihsel bîr haber değerindedir; korku ve korunmanın motorunu da açıklamaktadır, hırsızlardan pek korkulmadığım anlıyoruz. Demek, bunlar, eski deyişle, "kuş uçmaz-kervan geçmez" sitelerdir. Kale sözcüğünü teorize ediyorum; "kale" demek yerindedir. Öyleyse N. Davies'i anabiliriz, bugün anladığımız biçimiyle feodalite oluşurken, bu çağla ilgili olarak, walled cities, likc walled castles, reflected the insecurities of the countryside, yollu yazıyordu;* surlarla çevrili kentler, tıpkı dik duvarlarla kuşatılmış kaleler türünden, kırsal kesimin güvensizliğini, ensekürite, yansıtıyordu. Bugünse kentlerdeki güvensizliğin işaretleridir. Hem oligarkların kendilerini içine hapsettikleri modem kalelere ve hem de güvenlik kuvveden ve diğer güvenlik teknolojisiyle korunan lojman-kentlere baktığımızda korku ve güvensizliğin hüküm sürdüğünü anlıyoruz.

O Org S. Yirraibtsoglu Asteri vf Siyasi Anılarım, Jşianbul, 1999, CÜII, S- 156

2) ibid-, s. 184.

3) NontUrt Davies. *Europe- A Htnor>.* Orford U.P., 1966, p. 335,

Özete, R. W. Southern'ın bir tespitiyle başlamayı, kısmi bir entelektüel borç ödeme de saymak mümkündür; between the eleventh and the thirteenth centuries there is no nobility of blood, Southern, çalışmasının zaman sınırları içinde, kana dayalı bir asalet düzeni olmadığıı haber vermektedir.¹ Bunu, daha önceki zamanda olmadığıı yollu anıamamalıyız, Southern ncı bir biçimde, XI. Yüzyılın başında, bu eski kan ayrımının. this anciem distinction of blood, bütün anlamını yitirmiş olduğunu da eklemektedir; bunu, tehlikenin artması karşısında, aristokrasinin oluşumunda irrasyonel sınırlamalardan birisinin kaldın İması olarak düşünebiliriz. Fakat tehlike ve korkunun hafiflediği dönemde irsi asalet tekrar kendisini kabul ettirebilmektedir; yeni bir zor düzeni kendisini kabul ettirmek üzeredir.

Batı Avrupa'nın terörize olduğu bu yüzyılda asillerin daha geniş bir bazdan çıkışının çok iyi bilinen bir örneği var, Karolenj hanedanının kurucusu Charles Martel de bir dük değil, bir dük tarafından Araplar'ı durdurmakla görevlendirilmiş şato ileri geleniydi, temayüz etmişti, "seçkin" idi, demek istiyorum. Tehlike her zaman olmasa da kriz ve aynı anlamda kaos dönemlerinin, teknik anlamda, daha demokratik olduğunu görüyoruz. Bütün düzenin tehlike ve risk almaya dayandığı Moğol sistemiyse, bu açıdan, çok daha demokratikti; şef, at üzerinde yapılan bir kurultayda seçiliyordu, Timuçin'in, "cengiz" unvanı verilerek şef yapılması, en çok bildiğimiz örnektir. Osmanlı dinastısı, dekadans döneminde bir kural bulabilmişti, tahta kimin geçeceğini kuralsız bırakmakla bir tür demokraLizaşyona imkan veriyordu; burada demokrasi, mücadele araçları entrika vc kail olan saray partileriyle realize ediliyordu. Başka yerlerde göstermişim, ikinci Mehmet'in tahta çıkış-iniş-çıkış süreci olağanüstü ilginç iki parti çatışması ve çocuklan arasındaki taht kavgası da çok önemli ve çok kanlı, demokratik bir yarış olmuştur.

Aristokrasinin, kan bağılılığını ve dolayısıyla irsi özelliğini yitirmesinin bir nedeni de Charlemange döneminin yerini iarn bir kaosa bırakmasıdır; Büyük Charles, yepyeni bir düzen kurmuş ve o zamanın gıpta edilen imparatorluğu Dogu Roma'dan daha geniş toprakları hükmü altına almıştı. Bütün dünyevi egemenlikleri kıskanan Papanın, Charles'ı. Roma İmparatoru ilan etmesi ve başına taç giydirmesi çok önemlidir; Charles artık, Charlemange, Carloman ya da Cari o Magno olmuştur, "Büyük SarP demektir. Bu kadar de-

1) R. W Southern, *The Making of the Middle Ages*. London. 1.953-19^9. p. 105.

ğil, Xharles" adı artık Avrupa'nın bütün kavimleri tarafından, ağızlarına uydurularak, isim yapıliyordu; Kekler "Gael™, isveçliler, "Kalte¹", Almanlar "Kari" olarak taşıdılar. Burada da kalmadığını biliyoruz, dilbilimde bir sözcükte karakterlerin yer değiştirmesine zaman zaman rastlıyoruz. Güney Slavları hem "Kral" olarak kullandılar ve hem de model bir kral kabul ettikleri için sözcüğü ^Mhükümdar" olarak da yerleştirdiler; bizim de kullandığımız "Kral" sözcüğü buradan geliyor ve Büyük Charles'a dayanmaktadır. Fakat ne yazık, Charles'ın kurduğu yönetim modeli, geride 'kral' sözcüğünü bırakarak, 843 Verdun Antlaşması ile parçalanmıştı, bu ilk Avrupa Birliği'nin yıkılması ve Fransa ve Almanya olarak aynı ması anlamındadır. İşte Feodal anarşi bu dönemdedir; kan bağı ve irsiyetin itibarsız olduğu bir zamandan geçiliyordu.

Aristokraside yönelenlere, "noble" ya da bir kategori olarak "noblesse" diyoruz, sözcüğün kendisi de. böyle bir anlayışa elverişlidir; "noble", connaltre fiilinden gelmektedir, bilmek ve tanımak anlamındadır ve asil, bulunduğu yer itibariyle parlak bir biçimde görülebilen ya da tanınan, demektir. Kanla ilgisi olmadığı açık; doğuşan asalet, servet ve gücü eline geçirip bunda bir istikrar sağlayabilenlerin uydurmasıdır, Osmanlı hanedanının, kana dayalı bir asalet ihtiyacını duyması da çok sonradır; Kayı kabilesine bağlılık yüzyıllar sonra icat edilmişti, hep biliyoruz.

Peki, irsi bir asalet henüz keşfedilmemişse, asaletin kaynağı neydi; birincisi mülkiyet ki bu vasalaj ilişkisinden çıkıyordu, ikincisi ise, knighthood düzenine bağlı olmaktır; fakat her ikisinin de kökeninde güce dayanarak bir seçkinlik, seçilmişlik gereklidir Knighthood. başlı başına bir düzendir; vasal olması gerekmiyor, ancak bir vasal, aynı zamanda pek çok efendinin ve sonunda da kralın "adamı" iken. vasal olsa da bir knighı ya da aynı anlamda şövalye, sadece şövalye olduğu için, kralla eşit düzlemde bulunuyor Bu düzenin, knighthood, varlığı, aristokrasinin sadece çok büyük lordlardan ibaret olmadığını da gösteriyor; knight, özel bir törenle, buna ayin demek daha uygundur, atlı savaşçılar ocağına katılan kimsedir, Orta Çağda ve daha dar anlamda feodalitede yöneten sınıf içindedir; atlı. zırhlı ve silahlıdır.

Bir parantezle devam etmek yerindedir; feodalite, mülkiyet ve zor ile yönetici sınıflann kaynaştığı bir "devlet" biçimidir. Nitekim 1066 Hasting Muharebesinden sonra Fatih William, the Conqueror, iki binden fazla malika-

nenin üstegemeni, overlord, olduğunu ilan ile bunları iki yüz fief olarak yakın baronlarına, vasalet, dağıtmıştı; vasalları artık feodal üstlerinin adamı oluyorlardı, hem güvenlik ve hem de yönetim kapasitesi kazanmaları bu yoldır. Dolayısıyla, büyük zenginlik ile yönetimin birleştiği ve oligarşinin zoru eline geçirdiği her dönem ve yönelimde feodalite karakterini görmemiz kaçınılmazdır; yeni bir düzen-sözcük bulamadığımız hallerde, "yeni feodalite" diyebiliriz ve şimdilik öyle diyoruz.

Peki, böyle bir durum nasıl ortaya çıkabilir; böyle bir soru da bizi yine "tehlike" ve "terörize olma" olgularına götürüyor; Orta Çağ'da şövalye ve savaşçı kategorisini inceleyen italyan tarihçi Franco Cardini de, IX. Yüzyılın ikinci yarısından başlayarak ve özellikle X. Yüzyılın başlarında, bugünkü Batı Avrupa'da yaşamın çok zor ve tehlikelerle dolu olduğuna işaretler, sadece yaşamayı sürdürebilmenin tek başına değişmez ve akıldan çıkmayan kaygı ve endişe, la simple survie y compris une occupation constante et une occupation obsédante, olduğunu yazmaktadır.¹ Bu, büyük korku ve yaşamı sürdürebilmenin tek tutku haline gelmesi, çok hızlı değişikliklerin motoru haline gelmiştir; bunun ortaya çıkarılmasına çok önem veriyorum. Çünkü, böylece, tarihin başka ve yakın kesitlerinde, hızlı transformasyonlar gördüğümüzde, eğer herhangi bir zamanda insanın tanımları ve davranış kalıpları değişiyorsa, burada bir motor aramak zorundayız; korku, ilk planda bakacağımız motorlar arasındadır.

Kısa bir tarih kesitine sığmış ve bu nedenle çok hızlı, hızı belli bir zaman tanımları ve hareket olmadan kavrayamıyoruz, transformasyona, "devrim" demek yerindedir. Üstten yandan, dil hem insanlığın en büyük mucizelerinden birisi ve hem de değişmeye en dayanıklı olanıdır; bu açıdan dilde ve aynı kapsamda, hem çok yavaş ve hem de çok hızlı transformasyonlar görebilmemiz son derece öğretici olmaktadır.

Hristiyan çağına kadar, bir toplumun, "liberi" ve "servi" olarak ikiye ayrıldığını biliyoruz; özgürler ve hizmet etmekle yükümlü olanlar, "köle" diyo-

1) Franco Cardini, *La Guerre et le Châtiment*,

J. U. Goll/SûUS la direction de", *l'Homme* MC&Vot. Seuil, 1939, p. 07. Bütün medievalları tanımlayan. Profesör Cardini de şövalye düzeninin çıktığını, Araplar, Vikingler ve Macarlar tarafından gerçekleştirilen *razzia*'ya bağlamaktadır.

Le incursions des Vikings. Des Magyars et du Sarrasin. Les causes et ravages. Les incursions des Vikings (du 9e au 11e siècle).

ruz, esir saymakta fazla sakınca görünmüyor, bu iki kategori, her toplumu ikiye ayırıyordu. Orta Çağ'la birlikte bu ayrımın, milites ve rustici ikilisiyle değiştiğini tespit edebiliyoruz; rustici, tarımla uğraşanlardır ve bugünkü Avrupa'nın köylüleşmesine denk düşmektedir. "Milites" sözcüğünden, hala hatırladığımız ve kullandığımız, "militaire" ve "milices" var. Silah tutan kimse demektir, "milis" silahlı birlik anlamındadır. Toplumun silah kullananlar ve toprak işleyenler olmak üzere iki sınıfa ayrılması, Orta Çağ'ın oluşmasıyla birlikte görülen maddi gelişmelere uygun düşüyordu; Roma düzeni yıkılmıştı ve her yerde mafyöz özellikler gösteren irili ufaklı egemenlikler çıkıyordu, her prens, bey, şef ya da mafya babasının kendisine bağlı silahlı birlikler kurması normaldir ve bunlara "milis" diyoruz, Orta Çağ ve dar anlamda da feodalite, bugünkü Batı Avrupa'da bir yandan silahlı bir sınıfı, milites, yaratıyor ve diğer yandan da bunun dışında kalanları, d'Émilites ser ediyordu, rustici denilen tarımla uğraşanlar bunlardır.

Fakat ister "üzengi devrimi"™, isterse "kale devrimi" olsun, bunlar elemanlarıdır, VIII, Yüzyılın onasından başlayarak X, Yüzyılda biçimlenmekle birlikte, oluşumunu XI. Yüzyılda da sürdüren feodal düzen, ki bu çok zaman şövalye sistemiyle özdeşleştirilmektedir, yeni bir tasnifi ön plana çıkarıyor ve belki daha iyi bir söyleyişle, eski bir tasnifi yeniden moda yapıyordu. Böylece, Batı Avrupa toplumu, oratores, bellatores ve laboratores, olmak üzere üç sınıftan ibaret sayılıyordu; sonuncusu toprağı işleyenleri, birincisi, konuşanları ve dolayısıyla din adamlarını ve ortadaki de savaşçıları anlatmaktadır. "Bellatores" de. "milites" türünden Latin kökenlidir ve savaşmayı anlatmaktadır; bugün Fransızca ve İngilizcede hala kullandığımız laborier veya laborer, çıkışı itibariyle, "emekçi" değil, toprakta çalışandır, zahmet çeken anlamı var ki, İranı "rençber", zahmet taşıyan demektir, bu sözcüğün "emekçi" sözcüğünden daha uygun düştüğünü söyleyebiliyoruz ve ayrıca kadınlar için doğum ameliyesinin İngilizce'de hala bu fiil ile ifade edilmesi de zahmetli olmasıyla ilgilidir. Görülüyor, bu üçlü tasnifte, "laboratores", rustici kategorisine denk düşüyor ve "oratores" kategorisi izaha muhtaçtır.

Buna gelmek üzereyim, önce bir tespit gerekli; bu üçlü, aslında G. Dumézil'in Hint-Avrupa toplumlarının kökeni üzerine yaptığı çok önemli çalışmaların verimlerine uygun düşmektedir; esas olarak dilbilim imkanlarına dayanan bu etütler, başlangıçta Hint-Avrupa toplumlarının hepsinde, üç sı-

nıf ve bu üç sınıfa **göTe** birer Tanrı ve **renk** olduğunu ortaya çıkarıyordu,¹ Bugün Eski İranca'daki "div" sözcüğü, biz bunu "dev" olarak kullanıyoruz, Elence'deki "zeus" ve Latince'den gelme Fransızca'daki "dieu" ya da Romanda-ki "jupiter" sözcüğündeki "ju", div ya da zeus ile özdeştir ve piter ise, pater ya da "baba" anlamındadır, hepsi aynı göstergelerdir; bunları Dumezil'den öğreniyoruz. Dumezil, Hint-Avrupa toplumlarında, beyaz'ın oratores, kırmızı'nın bellatores ve mavinin de laboratores sınıfına uygun düştüğünü tespit ediyordu ki Fransız, Büyük Britanya ve Birleşik Amerika bayraktan bu üçlü aynımı ve renkleri sürdürüyorlar; bazı Hint-Avrupa varisi toplumlarında, beyaz'ın sarı ve mavi'nin de yeşil veya siyah olduğunu görsek de üçlü renk hep orada durmaktadır. Üte yandan, başlangıçta Latin alfabesinde "ü" ve "v" karakterleri birbirinden ayrılmamıştı ve Arap alfabesinde ise **hâlâ** "vav" ile gösterilmektedir; ilaveten, "z" ile "d" karakterlerinin birbirinin yenne geçebilmelerini, "fadıl" ve "fazıl" sözcüklerinden de biliyoruz. Bütün bu paralel değişmeler, "Hint-Avrupa" kategorisinin de tıpkı "Kapitalizm" türünden bir soyutlama olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır, öyleyse kapitalizmle, kısa bir süre için sahneden çıkartılan, "oratores" sınıfının feodalizmde boy göstermesini ele alabiliriz.

Söyle başlayabiliriz, feodalite ve tekelokrasi dinseldir ve üstelik aşırı dinsel olduklarını söylemek yerindedir. Bunun için iki neden saptamak mümkündür; birincisi her ikisinin de tabansız olmasıdır, her ikisinde de yönetimin tabandan tümüyle kopuk ve hem feodalite ve hem de tekelokrasinin kökten halksız olduklarını tespit edebiliyoruz, İkincisi, hem feodalite, anık "feodalokrasi" demekle hiç bir teorik sakınca kalmadığını ekleyebiliyoruz, hem tekelokrasi, son derece acımasız, yönetim uygulamaları açısından vahşi, yönetenler bakımından ise iğreti, prfcaire, acılı ve umutsuz çağlar oldular. Her ikisi de ekstremler düzenidir, feodal düzende topografya, en güzel çiçeklerle en ölümcül bataklığı yanyana getirebiliyordu, birisi diğerini gizleyebiliyor ve tekeller düzeninde, sosyalizmle faşizm neredeyse aynı beş yılda iktidara gelebiliyordu; her ikisinde de yaşamdaki vahşet beyne yansımıştı ve kalpteki şefkati sarıp sıkıştınyordu. Böyle bir düzende yönetilenler, acı gerçekliği ruhsal bir pasifikasyona ve hatta huzura kavuşturabilmek ve yönetenler de

1} Georges Dutrtfzil, L« Dine* Souvreinj Dfs Jndö-Eurppeto, Galimsıd, Parii, 1977,
Georges Dumfruil, Aithale Roman İMiginn. Chicago U.P.,1970.

daha kolay yönetebilmek için, kütlelerin aşın dinselliğine gerek duyuyordu. Zulüm, acı ve iğreti yaşam, kütleleri kendi hallerine götürebiliyordu, bu serfdom halidir ve Tann'nın kulu olmanın bu kadar tutkuyla istenmesini anlaşılmaktadır.

Geçerken şunu kaydetmek yerindedir, belki fizik disipliniyi ayrı tutabiliriz, toplumsal arayışlarda şimdi asıl ihtiyaç teoridedir, Bunu iki anlamda not ediyorum; hiç bir yeni pratik olmadan, daha başka bir söyleyişle, hiç bir yeni gözlem veya veri olmaksızın teori kurmanın mümkün olduğu bir dönemdeyiz. Bu tespit, paradoksal bir formülasyona da imkan verebiliyor; belki yeni gözlem ya da veriler, bir teori tuzağına da yol açabiliyor, teorinin pratiğe elastikiyeti kalmamıştır anlamındadır, ikincisi, teori için var olan teorilerden kurulmak da gerekli olabilmektedir. Son olarak, her ikisini birleştirerek, buna, "Kopemik'e Dönüş" adını verebiliriz.

Bu parantezden sonra devam ederken, Clovis'in resmi din haline getirmesinin, böylece Hristiyanlığın düzen dini olmasının, yayılmasını kolaylaştırıp hızlandırmasını tespit edebiliriz, nitekim bir süre öyle olduğu kesindir. Fakat en azından karanlık çağda, bugünkü Batı Avrupa'da, Hristiyanlıkta bir gerileme olduğunu not etmiştim; ama has feodal düzenin yerleşmesiyle birlikte çok aşın bir dinselleşme görüyoruz Bu açıklanmaya muhtaçtır.

Burada Hristiyanlık tarihine girmek istemiyorum, orada uygun ve inandırıcı açıklamalar olması doğaldır. Bu konuda, yalnızca, bu dinsel liğin yoğunlaşmasıyla ilgili olarak iki noktaya değinmek istivorum; birincisi İsa ile Orta Çağ insanı arasında kurabileceğimiz paralelliktir. Orta Çağ insanının temel karakteristiklerinden birisinin acı çekmek okıugı üzerinde durmuştum; rhomme souffrant, acı çeken insan, Orta Çağ da ortalama insandır, İsa ise bütün peygamberler arasında, acı'yı temsil ve sembolize edendi ve eger dinin temel gerekliliği ve işlevi, reeî yaşamdaki acılara ruhsal bir huzur sağ}amaksa, buna en uygununun İsa ve İsevi dini olduğundan kuşku duyamayız.

Ekleyebileceğimiz şu var, diğer semavi dinlerdekinden ayrı olarak İsa, hem Tanrı ve hem de İnsan'dır; hem acı çekmekte ve hem de acı çekenlere şefkatle yaklaşmaktadır. Bu son noktayı, İncil'in okunmasından daha çok. Musevi ve Muhammedi dinlerde, neredeyse ortodoks inancı kovmak üzere olan sufizmin, İsevi doktrinde yer bulamamasından çıkarıyorum; herhalde isevi inanç, Tann'yla sevgi aracılığıyla yakınlaşma ve buluşma için, sufizme

ihtiyaç bırakmamaktadır.

Yasamda acımasızlık, hayatın kendisinin zulüm olması, genel olarak aşırı dinselliğe ve özel olarak da Hristiyanlığa bir davet olmaktadır. Buna. akıl gücünden kuşku duymak ve acı çekerek gerçeği bulmayı da ilave edebiliriz, tasavvufu tarif ediyorum ve böylece önermeyi tamamlamış oluyoruz.

Bu önerme var, doğrusu, feodal okrası ile tekelokrası arasında kurduğum paralelliğin burada da ve üstelik çok yüksek ölçüde ortaya çıkması şaşırtıcıdır; sosyalizme ve Sovyetler Birliği'ne bir Haçlı Seferi yapmış olan şimdiki Papa'nın, Polonya asıllıdır, tam anlamıyla souffrant, acı çeken, bir tablo çizdiği bir zamanda, yaşlılığın getirdiği aşın acz halini yenmeye çalışarak, dünyanın her yerine yaptığı ziyaretlerde milyonlar ve hatta bir kaç milyonu, karşılamacı olarak sokağa dökmesi çok dikkat çekicidir, Papa'mn kişiliğinde gençlerin dinselliğe koştuğunu görebiliyoruz; tekelokrasinin bu ileri aşamasında hem yeni kuşakların aşırı dinselliğine ve hem de olgun kuşakların çeşitli tarikatlere yönelişine tanık oluyoruz; kapitalizmi keşfetmiş bir dünyada bu yepyeni bir durumdur.

Eksik kalmaması ve bu nedenle yanıltıcı olmaması için şunu da yazmak zorunluluğunu duyuyorum; hem feodalite ve hem de tekeliyet, yaşam sadece acımasız değil aynı zamanda iğreti, pr^caire, haldedir, bunu yaşamamanın biç bir unsurunun müstakar ve güvenli bir akışa sahip olmaması olarak anlayabiliriz, istikrarsızlık ya da iğretilik düzeni, gelecek her anın belirsizliği demektir ki, batıl inançları ve dinselliğî davet etmekledir; denizcilerin, kaptanların, pilotların ve kumarbazların hepsinin uğur ve batıl inançlara yönelmeleri de bunu gösteriyor, tekeliyet de temel davranış olarak ortaya çıkmaktadır.¹ Ancak pr^carite olgusunu, böylece ayn bir eleman olarak kaydetmekle birlikte, Lümüyle ayn olduğunu düşünmek de zordur; yaşamamanın temel elemanlarının hep belirsiz olması, şans faktörünün ön plana çıkması, daha az yoğun olsa da bir korku kaynağıdır, Yalnız daha az yoğun olmasına karşın sü-

1) Sosyalist lerdh ve ilkelerden çık u:lık ve tam tersine kapitalist temelleri, sürdürebilmek için 'ttptumsal ve ekonomik yafamın regülosyonu ve devlet itüdühalesi ekölünü kuran Kcyries'i İmırLitrururı yeridir. "Many of the greaest eeonomit evils of our time are ihe fnuits of risk, unceruirıy. and ignorance" diye y&zıyordu: 1926 yılında ve "The End of Laisses-Fdire* incelemeindedir. Bunun kötülüklerin temelinde risk faktörünü, belirsizlik ve bilgisizliği görmesi çok düşündürücü vt iğneieLdir.

M Keynes. Esiayi in Pnumtaı, N.Y., 1963, p 317,

rekliligj nedeniyle, muhtemelen daha korkutucu ve tahrip edici sayabiliriz.

İkinci nokta, burada geliştirdiğimiz görüşler açısından daha önemlidir; feodalite ile birlikte dinselliğin yoğunlaşmasını sadece oratores sınıfının ortaya çıkışı ile sınırlandıramayız. Burada daha önemli olan, şövalyelerin son derece dinsel ve bütün şövalye düzenlerinin aynı zamanda tarikat olmaları;¹ burada durmamız gerekmektedir. Çünkü bir ortaklık tespit ediyoruz; birincisi, Selçuklu ve daha sonra Osmanlı akıncılarını, dervişlerden ayıramıyorduk. bunu biliyoruz. Şimdi, feodalitenin akıncılarının da, "knight" ya da şövalye, son derece dinsel oldukları iddiası ile karşı karşıyayız ve bunlara, tekeleliye! düzeninde, dinsel için çok arttığını ekleyebiliyoruz. Bu, bize, hem klasik kapitalizmin ve hem de demokrasi düzeninin bir istisna olduğu izlenimini veriyor ki, bu da. ele almamızı gerektirmektedir.

Hassas bir söylemi tutturacak olursak, şövalye demiyor ve şövalye düzeninden söz ediyoruz, "Tordre de chevalerie" uygun söyleyiştir. Buradaki "Tordre" sözcüğü için j. Huizinga, Orta Çağ metinlerine dayanarak, "önemli ölçüde, dinsel bir anlama sahiptir" demektedir;¹ bu, önemli ve yerinde bir işarettir. Su nedenle, "religion" sözcüğünün etimolojisi de çok tartışmalı olmakla birlikte, "lier¹", bağlanmak, fiiline dayandırmakta çok fazla sakınca göremeyebiliriz. Ayrıca her şövalye düzeninin temelinde sadakat olduğunu biliyoruz; bağlı olmak anlamındadır ve her şövalye, efendisine ve Tann'sına sonsuzca sadık ve bağlıdır. Şövalye olmak, yoksulluk, sadakat ve bekaret için ant içmekle haşlıyor; zamanla bu sonuncusu, cinsel sadakatle yer değiştiriyor; derviş düzeniyle arada çok fark olmadığını tespit etmekte isabet var

Şövalye düzeni üzerine hem kaynaklar ve hem de tşrih, bu tespitten yanadır; kaynak söz konusu olduğunda ilk akla gelmesi gereken, "Chansons de Geste" manzumesidir ve bizdeki "Dede Kotkut Masalları" ile karşılaştırabiliriz, yalnız, Chansonlar, adı üzerinde, şarkı formundalar. Batı Avrupa insanını, tarihlerine bağlayan bu destanları unique kabul etmek durumundayız, krallara ait destan ya da menkıbe demek doğrudur. Tarihsel değeri var mı; iki yüzyıl yaşayan bir Charlemagne tarihe ışık tutuyorsa, mutlaka vardır ve gıcı>

t) "L'ordre de chevalerie ne peut être séparé des 'confréries' c'est à dire des peuples sauvages."

j Huizinga, *Le Moyen Âge*. Editions Payot, n.d., p. 87.

2) "le mot 'ordre' n'est pas encore en son sens propre: signifiant d'abord un lieu de remplacement parfois pour le mot religion, qu'il ne fut pas étroitement limité aux seuls ordres religieux."

ibid.. p. 88

çekte de olduğundan hiç bir şekilde kuşku duymuyoruz, Bu chanson'larda nerede ise bütün kahramanlar Charlemagne'dır ve hep Müslümanların şefi Muhammet'e karşı savaşmaktadır. Bu o kadar öyle ki, bir savaşta yenilen Gudrum'dan, "le roi sarrasin Gormond" olarak söz edilebilmektedir; Vikinglere karşı savaşlar da Müslümanlarla çalışma olarak dile getirilmektedir

Kuşkusuz Hristiyanlar ve bu arada Hristiyan olmuş Vikinglerle de savaşlar oluyor, menkıbelerde var, yalnız bu tür savaşların en zor ve dramatik noktasında melekler işe kanşıyor; dolayısıyla şansonların gerçek ile gerçeküstü kanşımı bir dokusu olduğunu görüyoruz. Yer yer bir menkıbe, bir masal ve yer yer de dinsel bir metindir.

Bu şansonlar içinde en bilineninin "Chanson de Roland" olduğu kesindir; aslında, Roland, kroniklere göre Rotlandus, Büyük Şarl'ın ıspanya sererinden dönüşte, arkadan saldıran Gascon ya da Goth'lar tarafından öldürölüyor, yalnız her halkın menkıbelerinde olduğu üzere, kahramanlara bir kez ölmek az görölmemektedir. Büyük Şarl'ın kız kardeşı Bertha'nın oğlu olması da uygun düşmektedir, yalnız, İngilizlerin "Roland", Almanlar'ın "Rudland™", Portekizlilerin "Roldao"¹¹ ve İtalyanlar'ın "Orlando" olarak adını sürdürdükleri bu şövalyeye, Hristiyanın kılıcıyla ölmek layık görölmemiş Lir. Kuşkusuz dev olarak tasvir edilen rakiplerini her defasında parça parça eden bu Roland, kolay kolay ölmemelidir ve ölümü bir ihanetin sonucunda, kuşkusuz, bir şarkiyunun kılıç darbeleriyle realize ediliyordu. Yalnız, Roland, ölürken ünlü kılıcını, Müslümanların eline düşmemesi için gerekli özeni göstererek bir kayada parçalamış ır; Batı Avrupa'da bu kayayı veya kayalar bugün de bulmak imkanı dahilindedir.

Şövalye kültünün bilinmesi ve yerleşmesinde Chanson de Roland, aynı bir yere sahip ve bu, anlaşılıyor; yalnız görölüyor, bu şansonlar. Büyük Şarl ile başlamaktadır ve burada kalmamaktadır. Gezgin ozanlar her gittikleri yerlerde, şansonlara ilaveler yapmakta ve yenilemektedir Bu yenilenme sürecinde ve belki de iki yüzyıllık bir zaman içinde, Şövalye Roland âşık olmakta ve çok zaman da bu aşkın karşılıksız olması denk düşmektedir Bu da Orta Çağ ve feodaliteye uygundur; çünkü feodalitenin temel çizgilerinden birisi yaşamaktan korkmaktı, yaşam acıdır ve yaşamdan kaçmak acıdan kaçmak olmaktadır.

La Chanson de Roland, genellikle kabul edildiği üzere, şövalye düzeninin

etik sistemini, "systeme ethique chevaleresque", kodifiye ediyordu; şövalye yaşamının norm ve protokolünü çizen ise "Le Roman de la Rose" olmuştur, Şansonlardan çok sonraki bir yüzyılın verimiydi; yazımına, 1240 öncesinde Guillome de Lorris tarafından başlanmış ve 1280li yıllarda Jean de Meun eliyle bitirilmiştir, Fransız edebiyatının şaheserlerinden birisi sayılmakta ve Dante ile Cervantes'in ürünleriyle karşılaştırmaktadır,¹ özü, aristokratik aşktır, Tamour courtois™ da deniliyor ve "Gülün Romanı", en az iki yüzyıl en popüler eser olarak kalabilmiştir; gül, herhalde sevgilinin frajilite'sini de yansıtır, çünkü, gül her zaman sevgiliyi temsil eder, Orta Çağ'da, son derece kırılgandır ve bir kez kınılınca da tamiri mümkün olmamaktadır.

"Gülün Romanı"nın, lekeli yet döneminde ve XX. Yüzyılda, bir İtalyan öğretim üyesi tarafından yeniden yazılmasını, belki de yalnızca Orta Çağ özlemini sulandırmak yollu anlayabiliriz; bunun ününün saman alevi süresini geçmemesine karşılık, Le Roman de la Rose, tarihin en etkili ve belki de etkisi, dinsel kitaplar ve Komünist *Manifesto* bir yana, en uzun süren eserler arasındadır. Herhalde şövalye düzeninin manifestosu saymak yerindedir.

Bir delikanlı bir kıza âşık olur, güldür ve güle ulaşmak ve koklamak gerekmektedir; bunu yapmaksa tehlikelerle doludur, akı bırakmaya ve kalbi koşmaya özendiriyordu ve bütün bunları kapsarken. Gülün Romanı, asil ve şövalye yaşamını kodifiye ediyordu. Romanın bir pagan daman olmakla birlikte, bu nedenle Renaissance'ın habercisi de kabul edilmektedir, içeriği itibarıyla, saray aşklannın bütün bozulma kapılanın kapatıyordu, aşkın yazımından yavaş yavaş bir dinselikle yayılmaktadır,¹ O kadar öyle ki, sevgililerin birleşmesi, toplumsal bir bütünleşme olarak değil, yaratmanın ilahi sırrının açılması olarak sunulmaktadır. Kuşkusuz Gülün Romanı, aşkta sedüksiyon u yüceltiyor; fakat eninde sonunda aşk saf, çıkarsız ve maddesiz olmak zorundadır ve sadakat, aşkın esasıdır ki bu şövalresk idealin en başında yer alır.

Sansonlar ve Gülün Romanı ayrı, Haçlı Seferleri, şövalye düzeninin dinselliğini hem test etmekle ve hem de en yüksek noktaya çıkarmaktadır; şövalye

1) *Encycloptda UnlvfriflJü, Vol.-H, p. 354.*

21 M, Bloch, [X. Yüzyıl satıstotihırının da "XII. Yüzyıl RAnesaTisf İçin bir tflr haberci sayıldığını yazıyor; 'L'apparition d« grans poçmçs tıptıucs. djns la France du X].t sisle, pcut St-« conçut comme un des symptôtues avjnl-cogticurs puroö s'arucnjÇiH le puLssam dtvefoppercient CUIIUTEI de la ptriode suivanle, "Benaissance du XIle Sitele' dii-on souvent

M Bloch. La Ftodalç .. op.dt,. p.157.

Yalçın Küçük

dini'nin tarikatlere dönüşünün en parlak örneklerine de Haçlı Seferleri vesilesiyle tanıklık ediyoruz, tik Haçlı Seferi, 1096 yılındadır; artık, Arap talanı çoktan, Viking ve Macar saldırıları da en az yüzyıl öncesinden sona ermiş durumdadır, Bu süreçte, şövalye düzeni ortaya çıkmıştır, atlı ve zırhlı bu yönetici sınıf, şimdi, Kutsal Mezarı ve Kutsal yerleri zaptetmek peşindedir, Dogu Roma, İç Asya'dan fışkıran ve Selçuki adındaki bu yeni sarrasin'leri durduramaktadır; 1071 yılında Malazgirt'te yaşanan felaketin haberinin Batı Avrupa'ya ulaştığı anlaşılmaktadır. Demek ki, Haçlı Seferleri. Kutsal Toprakları yeniden zaptetmek, Reconquista, amacıyla düzenleniyordu, bunu, çıkarabiliyoruz.

Peki motor neydi, bu soruya, türkolojide verilen cevabı biliyoruz; ekonomik nedenlere ve Batı Avrupa'daki yoksulluğa bağlanıyordu. Ne yazık, böyle bir cevabı, bir bütün olarak geçerli saymak mümkün görünmemektedir. Profesör Duby ve diğerleri, 1000 yılında, ilk millenaire tamamlandığında, bugünkü Batı Avrupa'da, o zamana göre, görülmemiş bir ekonomik gelişme görüldüğünü kaydediyorlar ve bu izleyen yüzyıllarda devam etmiştir. Dolayısıyla genel ve görece bir yoksulluktan söz edemiyoruz.

Fakat burada geliştirdiğimiz analize dayanacak olursak, hem ekonomik gelişmenin hızlandığını ve hem de yığınların daha da yoksullaşmaya başladığını düşünebiliriz. Çünkü, Arap, İskandinav, Macar saldırıları ve talanlarının yarattığı son derece kaotik bu dönemde, en az iki buçuk yüzyıl sürdüğünü hesaplayabiliriz, yepyeni ve acımasızlığa alışmış bir yönetici sınıf teşekkül etmişti; geniş yığınlar gözümlü olarak köleliğe de koştuğunu tespit etmiş bulunuyoruz. Bu durumun, gelir bölüşümünü, büyük ölçüde bozması gereklidir; işte bu dönemde, aristokrasi, normlarını ve ideolojisini, hem kendisine ve hem de yığınlara kabul ettirmiş oluyordu, Bu dönemde, aristokrasi, kendisi için bir sınıf oluyor ve köylüler de, muhtemelen, kendisi için sınıf olmaktan uzaklaşıyordu. Şansonlar ve U Roman de la Rose. bu yeni sınıfı kabul ettirmede önemli bir işleve sahip oldular.

Mısır piramitleri, ilk çağlardaki artan sömürünün işaretleriyse, surları, kaleleri ve artan sarayları da, feodalitenin formatif yüzyıllarında anan sömürü oranının endeksleri olarak görebiliriz. Orta Çağ'ın başında, bütün sınıflar aynı giysiyi giyiyor ve aynı tür barınaklarda yatıyor, demek ki tahta **bannakla** da kalıyordu; bunlar anık değişiyordu ve aristokrasi, courtois, "saraylı" olu-

yordu. Dogu'nun lüks tüketim araçlarına alışmaktadır. Böyle bir durumda, daha da yoksullaşmış yığınların yeni sınıfsal formasyonunun, yığınların yoksullaşmasıyla birlikte realize edildiğine işaret etmiştim, Dogu'ya sefer yapmak istemelerini bekleyebiliriz. Orada kalmak ve yaşamak istemeleri de normaldir. Ne yapabilirler, bütün araştırmalar, yalnızca ekonomik iyileşmelere değil¹ aynı zamanda nüfus artışına işaret ediyordu; artan köylü nüfusuna karşılık köylünün toprakları damlıyordu, bunu da, daha önce not etmiş buluyorum. Unutmamamız gereken ilk nokta, her türlü insan için "yurtTM ve özellikle "anayurtTM çok çok sonraki yüzyılların icadıdır ve aslında "anayurt" hep İktidarı kalmıştır¹ ikinci nokta da, o tarihlerde henüz Dogu-Batı ayrımı yoklu ve eğer, Konstantinopol'da Papa için dua edilmemesini büyük ayrılık sayarsak, bu, henüz pek yeniydi ve çok entelektüel katabiliyordu. Bu nedenle asıl ayrılığı, Haçlılar'ın 1204 yılında Konstantinopol'u zapt ve yağmatamasıyla başlatmak çok daha isabetlidir; öyleyse Haçlı Seferleri öncesinde, hem Dogu ve hem de Batı için, Dogu daha üstün bir yerdir. Dolayısıyla, Dogu'da yaşamak. Batıdaki daha da yoksullaşmış, 'yun" bağlantısından habersiz ve toprakları daralmış yığınlar için, tsa'nın mezarını kurtarmaktan daha önemli olabilirdi; bunu tasavvur etmek verimlidir.

Şövalye sınıfına gelince; yeni "Reconquista" bir ihtiyaçtı; bu sözcük, İspanya'dan Müslümanlar'ı tahkir etmek için seçilen teknik bir deyimdir, "yeniden feth" diyebiliriz- Bunu, İspanya'dakini, Batı Avrupa'nın bir tür yeniden fethi izliyordu; Haçlı Seferlerini üçüncü "Reconquista" sayabiliyoruz; herhalde dördüncüsü, Amerika Kıtası'nın keşfi ve fethidir; Dogu'da daha da yayılmak üzere yola çıkılması, bu sıralamayı desteklemektedir.

Demek ki, böylesi bir sefer için önceleyen bir başarı ve güven duygusu mutlaka gerekmektedir; zaferi tatmış olan bir sınıfın işi olduğunu düşünebiliriz. Bu düşünmeyi destekleyen iki not var; Birinci Haçlı Seferi'ne hiç bir kra-

1) "Etape majeure: Dans les années qui ont précédé l'an mil se situe l'origine d'une longue période de progrès matériels et spirituels.*

G, Duby Sr R. Mandron, *Études de civilisation médiévale - XIe siècle*, Paris, 1968, p. 10

2) Tevrat'taki pek müphem ifade bir yuna, Yahudilerin bir yurda dönmek için teklif programları binlerce yıl önce ortaya çıkmıştı ve Kudüs de isek listesinin sonlarında yer alıyordu. Macarlar, anayurtlarını butmalda yetindiler ve bulduktan sonra sırtlarını döndüler. Türkler, anayurda şiir yazmak ve bugünlerde demir dövmekle yetinmiyorlar; birde Anadolu'nun anayurt olmadığını iddia etmeyi de suç sayıyorlar.

lın katılmadığını biliyoruz Haçlı Seferleri, yönetenler olarak, şövalyelerin marifeti olmuştur; önceki Reconquista da onların adına yazılıdır, işleyişi itibariyle ve teknik anlamıyla aysa bir "halk seferi" olduğundan kuşku duyamayız ve bu nedenle de demokratiktir. Reconquista, bunu geniş anlamda kullanıyonun, Viking ve Macarlar'ın da yenilmesi dahildir, şövalye düzenini ve arisokratik sınıfı icat ederken, Haçlı Seferleri'yse halkı ve "Avrupa" kavramını sahneye çıkanyordu; çünkü hareket halinde olanların hepsini bir sözcükle ifade edecek olursak "Avrupa" demek zorunlu oluyordu. Nitekim Anık Çağ'da bilinen bu sözcük, daha sonra unutulmuştur; hatırlanması Reconquista sonrasındır ve Haçlı Seferleri'yle birlikte yerleştiğini düşünmek durum undayız.

Krallar hariç tüm Avrupa'ya ve bu arada, bir ölçüde işsiz kalmış muharip sınıfa tam zamanlı bir proje oluyordu;¹ ikinci nokta, bu projenin, İspanyada dogmasıdır. Bu nedenle de olabilir, Profesör Koenigsberger, Haçlı Seferleri'nin, İslamtk "Cihad" kavramının bir yansıması olabileceğini düşünmeyi öneriyor, ispanya, arabize olmuştu, arabesque tarz orada doğmuştur, ispatı kolay olmamakla birlikte akla gelmektedir. Yalnız bir fark var, o zamana kadar "sarassin* sözcüğü, daha çok Araplar'a işaret ediyordu, artık, Selçuklular nedeniyle, bu sözcükten, Türkler anlaşılmaktadır. Haçlı yürüyüşünde sık sık duyulan, İlanetli kavim" de, doğrudan doğruya Türklerce hitap etmektedir. Artık Arap baskısı sönmüş ve Türkler'inki başlamıştı; Malazgirt'te Roma İmparatoru'nu esir alan ve Jerusalem'i zaptederek Hristiyanlar'! esir edenler de Türklerdir.

ilk binyılını, millÉnaire, önemsemek, Hristiyanlık ve Avrupa tarihi açısından anlaşılabilir bir durumdur, Batı Avrupahlar'ın o zaman, 1000, yılın tamamlanmasını nasıl kutladıklarını bilemiyoruz; herhalde ikinci binyılın sonunu, üstelik bir yıl önceden kutladıkları ölçüde coşmamışlardı. Bu ikincide Hinstiyan dünyanın ve Batı Avrupa'nın başta işsizlik ve güvensizlik türünden çok büyük sorunlan olmasına karşın, önceki yüzyılı çalan ve damgasını vu-

1) Rflhert Delort, bir cümle ile. Haçlı SeferleriTnin, işsiz kalan savaşçılar ve geride kalan mülkleri daha iyi paylaşmak şansını kazananlara, sefere çıkmayanlara da, çok uyutlu düştüğünü özetliyor: "Les crcrisndcs ont done pu offrir a ces guemers inoccupts, voire A oeriains paysan. une possibilité d'iimthlorer leur siluallcm, de recünstitueT üne fertune par le partage du butin, it pübge ou, pour ceu* qui resits, par une meiUeurc (tpamtion des propriitls."

Ui Otfdsdei, prtstnt* par Roben Delort, Editions du Seuil, 19B8, p. B.

Tekeliyet

ran ilk sosyalist devletin yıkılması, herhalde bu çılgın sevinç gösterilerine yol açıyordu; sevinç ve kutlamaların kısa sürdüğünü yasayarak öğrenmiş bulunuyoruz.

Koenigsberger, ilk binyıl geride bırakıldığında, manzara-i umumiye'yi. a rising population and growing wealth, improved political and military organization, a growing wealth and a growing religious and intellectual self-confidence¹ nitelemeleri ile anlatıyor; nüfus, servet, askeri ve politik örgütlenme, dini ve entelektüel özgüven, hepsi ama hepsi artmıştı. Hristiyanlık, altın çağına giriyordu; sadece Müslümanlar kovulmamış, Avrupa'nın kenarları hariç, pagan kalmamıştı; Vikingler'den yerleşenler ve Macarlar, en bloc Hristiyan olmuşlardı. Şimdi, Kutsal Toprakları ve bu arada İsa'nın mezarını, bu infidellerden kurtarmak mümkündü; demek ki, Avrupa, savunmadan hücum geçiyordu, birinci binyıl bir dönüm noktası olarak görülüyor, anlamı buradadır. Belki de değişmeye ve zamanı duymaya başladılar

M. Bloch'un, Orta Çağ insanının zamana karşı pek ilgisiz olduğu tespiti, çoğunlukla dâhiyane bulunuyor, eski dilimizde Kurun-u Vusta denilen ve hiç değişmediği varsayılan yüzyıllar düzinesinin esasını verdiği anlamındadır; zamana ilgisizlik, hiç değişmediğini düşünmek, daha doğrusu değişmemesini istemek ve en doğrusu değişmekten ve yanndan korkmaktan kaynaklanıyor. Kısaca, yanndan korkmak Orta Çağ'dır ve peki güzel, bu takdirde, dünden korkmak nedir, belki de yine Orta Çağ'dır, çünkü "yeni" Orta Çağ olmaktadır. Orta Çağ, birikime inanmamaktı, bu nedenle yanndan korkuluyordu; yeni Orta Çağ ise birikimden korkmaktır, dünün silinmesi bu nedendir Demek ki, birinci Orta Çağ'ın yanni yoktur ve "ikinci" Orta Çağ'da ise dün yoktur, herkes günde ve an'da yaşamaktadır, Onlanın, yarını olmayan insanların dünyasıydı, eğer yanni olmayanları "insan" olarak tarif edebiliriz ve şimdi biz dünsüz bir dünyada yaşıyoruz ve eğer bunu "yaşamak" sayabiliriz, böyle di llandirebiliyoruz.

Dünsüz ve herkesin hep an da bulunduğu, herkesin Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'de en iyi iktisat okullarının teori derslerinde olduğu, bu "öldüğü"¹ demektir, çağımızda, bundan önceki yüzyıla sosyalizmin damgasını vurduğuna inanmak artık gittikçe zorlaşmaktadır, üçüncü bölümdeki tartışmalarımız, amacı bu olmamakla birlikte analizlerimiz gereği bu bağlamda bir

1) H. G. Koenigsberger, *Medieval Europe*, p. 15n.

bellek tazelemeye yarayabilecektir, öyle umut ediyorum. Aynı şekilde, XI. Yüzyılda ister Dogu'da ve isterse Batıda yaşayanlara Kutsal Toprakların Yahudi ülkesi olduğunu anlatmak imkansızdı. Kudüs, İsa'nın doğduğu ve mezarının bulunduğu yerdi ve bu nedenle kutsaldı, aslen ve esasen Hristiyan sayılıyordu, burada hiç bir itiraz kabul edilmiyordu. Bunun dışında yeryüzünde Cennet Dogu'daydı; bu Cennet te bir çeşme vardı, bundan dört nehir çıkıyordu, Nil, Etiyopya ve Mısır'ı, Ganj, Hind'i, Dicle ve Fırat da Mezopotamya'yı suluyor ve cennete çeviriyordu, kutsallık anlayışı sadece buradadır. Haçlı yürüyüşünde Cennet'e ve Hristiyanlığın ana yurduna yürüyüş var.

Öyleyse, Haçlı Seferleri, yalnızca sarassınlara değil, ayrıca Yahudiler'e karşı bir yürüyüştür. Savaşın hazırlık kampanyalarında bu çok açıktı; hem Müslümanlar ve hem de Yahudiler hedef oluyordu; savaş çıgıkları böyle atılıyordu, husumet, Müslümanlara olduğu kadar Yahudiler'e de yöneliktir, Yalnız bir farklılık var, Haçlı Seferleri başladığında Müslümanlar'ın Yahudiler'den daha şanslı olduklarını görüyoruz; çünkü Avrupa'da kalmamışlardı Buna mukabil Yahudiler hem vardılar ve hem de Büyük Sari, Yahudiler'e ticaret serbestisi sağlamış ve bazı güvenceler vermişti; Yahudi tarih yazımı, bu nedenle, Büyük Şarl'a hiç gölge kondurmamaya özen göstermektedir. Büyük Şarl'ın açlığı yol. Haçlı Seferleriyle bozulmuştur; ilk massacre'ın başlamasına tanıklık ediyoruz. Sefere hazırlanmakta tahrik edildikleri için olabilir, yakınlarda Müslüman yoktu ama Yahudi vardı ve üstelik zengin olan ve kapalı yaşayanlar da bunlardı, yoksul yığınların öldürmeye hemen ve sefere çıkmadan başladıklarını kolayca tahmin edebiliriz, Yahudiler e, kati amacıyla saldırdılar; 1096 yılıdır ve böylece, tarihteki ilk anti-semitik katliamlar ortaya çıkmış olmaktadır, Halbuki, Haçlı Programı'nda, Yahudileri öldürmek yoktu, Esanm yoluna çekmeyi ve dolayısıyla vaftiz etmeyi düşünüyorlardı. Bu, ibadet özgürlüğü tanımamak anlamına geliyor; demek, Haçlılar, bir kaç yıl sonra İspanya ve Portekiz'de gerçekleşecek "converso" kampanyasının provasını yapmış oldular.

XI, Yüzyılın sonunda ilk bedellerine ulaştılar, 1096 yılında yola çıkmışlardı, Avrupa'nın içinden, gittikçe büyüyen bir sürü olarak geçtiler, Küçük Asya'da iznik'te, Selçuklular'a karşı ilk başarılarını kaydettikten sonra, neredeyse bugünkü Eskişehir-Konya yolunu izlediler, Toroslar'ı aşip Antakya'ı kuşattılar, ihanetten yararlanmasını bildiler, böylece Selçuklu ve diğer Türk

birliklerini dağıtarak Jerusaleme ulaştılar ve aldılar, Büyük tarihçi E. Gibbon, ilk baskısı 1788'de yapılan ve tarih yazımında önemli bir başlangıç kabul edilen çalışmasında. Haçlılar'ın beş yüz yıllık Küçük Asya yürüyüşünü, harabe köylerden ve terk edilmiş kentlerden, sans rencontrer ni amis ni adversaires, "bir tek dostla ve bir tek düşmanla karşılaşmadan geçtiler"¹ nitelemesiyle anlatıyordu; çok etkileyicidir.¹ Küçük Asya, herhalde işgalcileri kanıksamıştır ve genellikle ilgisiz kalabilmektedir. Yine de Haçlılar'ın bu kadar çabuk ve kesin olarak zafer kazanmalarını çok şaşırtıcıdır; güzel de, bu kimin zaferidir ve nasıl oluyordu, bu soru, buradaki analizler açısından, zaferin kendisinden de önemli olmalıdır. Bir cevap var, teşhislerinin gücüne oranla yeterince takdir edilmediğine inandığım J. Huizinga, Kudüs'ün Haçlılar tarafından lethinin, "as a work of piety and heroism. that is to say, chivalry". dindarlık ve kahramanlığın ortak ürünü, bir başka deyişle, şövalye düzeninin zaferi olarak algılanması gerektiğinde hiç bir kuşkuyla yer tanımamaktadır,¹ Bu algılanma gerekliliği, bugünden daha çok, oluştuğu zamanla ilgilidir; şövalye dini, bir büyük başarı elde etmiş olmaktadır ve bu yerleşmesi için gerekli koşullardan biri durumundadır,

Tek başanlarının bundan ibaret kaldığını düşünmemeliyiz; bir kez, Türkiye tarih yazımının pek çok abarttığı ve yer yer de İran'da kurulu Büyük Selçuklu Devleti'ni gölgelemek üzere kullandığı, miniskül Roma Selçuklu Sultanlığı birliklerini pek çok kez bozdular, sultanı payitahtından kaçmaya mecbur ettiler ve sultanlığı paralyze edebildiler, varlıkla yokluk arasında bir duruma düşürdüklerini kabul etmek zorundayız. Tahribat büyük ve devamlı oldu, Haçlı baskılarından sonra Selçuklu Sultanlığının Moğol kuvvetleri karşısında son nefesini vermesi çok kolaydı ve üstelik Hristiyanlığın bu yeni yükselişi, henüz tam İslamize olmamış Anadolu yığınları arasında, yüzünü Hristiyanlığa dönen heterodoks akımları doğuruyordu; daha sonraki dönemde "Bektaşî" genel adı altında anılan Babai ve diğer dinlerin, bu miniskül ve ortodoks sultanlığın temellerini salladıkları kesindir. Bu açıdan, Haçlı Seferle-

1) Edvard Gibbon, *Histoire de l'Empire Romain*, vol 11, Paris. 1788-1995, p. 000,

2) Johan Huizinga, *The Waning of the Middle Ages*. London, the Folio, 1924-2000, p

Profesör Huizinga'nın, XX Yüzyılın ilk çeyreğinin bilimsel şaheserlerinden birisi olan bu çalışmasından aktarmaları, kanlanma gücü. bazen İngilizce ve bazen, de Fransızca çevirisinden yapıyorum

rt'nin, Türkler in Avrupa'ya penetrasyonunu, akın düzenleme ve yerleşmelerini geciktirmiştir; bir yandan Avrupa'yı korumuş ve diğer yandan da, sahneyi, Osmanlı akıncıları için bekletmiş olmaktadır.

Aynca geldiler ve yerleştiler, nerede ise Hristiyanlığın kutsal bütün kentlerinde birer "feodal" devlet kurabildiler; Urfa'da Urla Kontluğu, Trablus'ta Tripoli Kontluğu, Antakya'da, Antakya Beyliği, "Principauté" ve en Önemlisi Kudüs'te, Jerusalem Krallığı, bunları hep biliyoruz.¹ Aralarında Haçlı projesine en uygunu olan Kudüs Krallığı, 1187 yılına kadar yaşadı ve bu tarihte Selahattin Eyyubi tarafından, de facto, ortadan kaldırıldı; Selahattin pek çok şövalyeyi idam etti. bu yeni oluşan şövalye sınıfının ilk büyük kırılmasıdır.² Buna, Haçlı başarılarına, daha sonraki Haçlı Seferleri'nin birinde, İstanbul'un zapt edilerek bir Latin Devleti haline getirilmesini de ekleyebiliriz. Demek ki. Haçlı Seferleri'yle Hristiyanlık, İstanbul'a bağlı Doğu Kilisesi'nin dışında kalan Katolikleri kastediyorum, Doğu da ve ilk kez devletler kuruyordu.³ önem-

1) Kudüs Krallığı'nın pek uzun ömürlü olmadığı kesindir. Selahattin Eyyubi buradaki Hristiyan egemenliğine son vermekle kalmadı, Yahudilere Özgürlüklerini imle etti; hıyuk bir komutan olduğunda hiç kuşku bu tınıt yarı Selahattin'in övülmesi yerindedir, yalnız bir sarisin olmasına karşın Batı ıan h yarımlında istisnasız hep yüceltilmesi de dikkat çekicidir. Sarassin'leri değerlendirmede cimri han histografyası, Osmanlı İmparatoru Süleyman'ı ve Selahattin'i övmeye cömerttir, bunda Selahattin'in Yahudiliğe hu önemli lütfünün rolü «araştırılmalıdır, öte yandan bu lütfu nedeniyle, Doğu Yahudileri. mızrahi'ler, bu arada kipro-yahudiler ve sabeyistler. bir şükran ifıdnı olarak. "SeMyntm" adını taşıyorlar ve "Eyyubi" ya da "Eyubcglu" sözcüklerini soyadı olarak alıyorlar. Kudüs'ü bir daha alan Yavuz Selim'den de, sabeyistler "Yavuz" ve Yahudiler de "Selim" adını çıkarıyorlar; kapılan açan Bayezid ile Kudüs'ün surlarını yenileyen Süleyman'ın adlarının da unutamadığını bitiyoruz. Bahil esaretine son veren İran İmparatoru, Cyrus be "Kurcs" ya da "Güreş" olarak taşıyor, bu sonuncunun "Güneş" versiyonu da var.

2) Fakat, bu yeni sınıfın, şövalye doietinin, ani kırım, Mtepolts'le, 1396 Nigbolu Savaşında gerçekleşmişti. Birinci Hayçid'in kıl payı dde ettiği bu zaferde. Franco Cardini'nin sözleriyle, Avrupa şövalye düzeninin kaymak tabakası, la fleur de la ehevalerie europeenne, ortadan kaldırıldı. Nicopds felaketinden sonra ve başka nedenlerle birlikte, Avrupa, yeni bir Haçlı Seferleri düzcnlyecek iradeyi yitirmişti. Tekrar kendinde taarruz iradesi bulması, İstanbul'da Yahudi prensi Nasos'ı kral yapmak amacıyla düzenlenen Kıbrıs Sefm'ni izleyen Inebahı Deniz Savacı iledir.

3) Yazım sırasında, buradaki argümanları tanıdığım firgun Hoca, Haçlı Sererlerinin, bugünkü Batı'nın ilk kıta dışı sefen olduğu noktasına dikkatimi çekti: Amerika'Ntn bugün KIL Irak Seteri ile paralellikler kurmaktan geri kalmadı fiu, uzayda ami-balistic shieLd, "kalkan" kurma projesinin, karada rtalize edilmesi şeklinde de anlaşılabilir, "kalkan" dtgil, kale ve hatla kale-devlet kurma stratejisidir. Bir başka acıdan. Türkleri dışarda lutup, "Olloman Empire of America" denemesidir. Osmanlı imparatorluğumun en parlak döneminde olduğu ürere Yahudilik yönetici ve dekadan* yüzyıllandaki gibi Kürtleri de bozuu ve korkutucu güç olarak kullanmayı planlamaktadır

li görmek durumundayız. Bunları "feodal" devlet veya kale-devlet olarak nitelendirmek mümkündür; bu, analizde süreklilik sağlamaktadır.

Süreklilik için, belki de bir hatırlatma yerindedir; Balı Avrupa'da Arap, Viking ve Macar saldırı ve talanlarının yarattığı durum, bu döneme Avrupa'nın "fetret devri" diyebiliriz, tam bir devrime yol açmıştı, buna "şövalye devrimi" demek de mümkündür.¹ Şövalye devrimi, bir kaostan ve buradaki mücadele ve savaşlardan çıkıyordu, yönetim ve silahlı kuvvetler aristokrasinin eline geçiyordu, "en iyiler" yönetenler oluyordu, "aristokrasi" demek tam yerindedir; hepsi güzel, yalnız bu şövalye devriminin yerleşmesi, kendini, kendisine ve ötekilere kabul ettirmesi, Haçlı Seferleri"yle mümkün olmuştur. Huizinga'nın, *"the conquest of Jerusalem"*, Kudüs'ün alınmasının, şövalyeliğin adına yazılı olduğu anlamına gelen sözlerini aktarmıştım, bunu doğrulamaktadır. Gibbon da, *mais la surete de jerusalem se fondait principalement sur les chevaliers de l'hôpital de Samt-Jean et du temple de Salomon*, Kudüs'ün güvenliğinin Hospitalye ve Süleyman Tapınağı şövalyelerine bırakıldığını not ederken bundan rahatsızlığını belli ediyordu; *"sur cette etrange association de la vie monastique et la vie miljtair"*. E- Gibbon, bu şövalye düzenini, keşiş yaşamıyla askeri yaşamın gayri birlikteliği ya da amalgamasyonu olarak tarif ediyordu ki, kısa ancak mükemmel bir tanımdır, "veciz" diyoruz. Bu şövalye düzeni, hem bağınaz, hem de politiktir; silahlı ve gizlilik ilkelerine göre çalışan, bir açıdan "terör" ve diğer açıdan "kurtarıcı", ki bunu "sauveur" ya da "messie", mesih muadili olarak kullanıyorum, bir harekettir.

İki nokta var, birincisi, şövalye düzenine bir "din" diyebiliyorduk, bu genel anlatımdır. Görülüyor, "din" sözcüğünü kullanmamız sadece mensuplarının çok ciddi ve sıkı bağlılıklarından doğmuyor, bu her din için gereklidir.

1) İlk baskısı 1788, Gibbon, "devritn". une rtvolunon. demekte hiç tereddüt çimiyor, önemli gördüğüm bir p[^]r[^]ra[^] .iki.mn.ık İMlypnm.

"Dans l'Intervalle du siecle de Charlemagne aus eroisades, il s'etait(fail chei les Espagnots. Les Normands et les Français, une rtvolutiun qui s'eleodil rapidement dans toutç l'Europe; un abandonn.ı Ic service de l'infanterie au* plfbirens. La cavalerie devint la fgree des amtees, le nom honorable de irtlicı ou soldat fut riservf aux gentL'hommes, qui combattaient i cheval apris avotr revetus tlu carjctfene de ctievalierT

Herhalde başlangıç ıtırılı yazımı daha açık kaydediyor; yayadan atlıya geçişle, silahlı kuvvetlenil, çok ünethlı sınıf ıransformayıtıuna uğradığım daha açık okuyofui; Gibbon, devrimin süreiniyse, Büyük Şarl ile Haçlı Seferlet i arasına koyuyor ki pek yerindedir.

E. Gibbon. Hiifoire.. op.cıl., p. 789.

Yalnız her dînde bağlılık kadar, mensuplarını, reel yaşamın çelişkilerinden kurtaran, bunlara tutarlılık giysisi giydiren bir güç var, bu dinlerin ideolojik işlevleriyle ilgilidir; büyük ideolojilerin din sayılması, aşın muhaliflerinin marksizmi böyle nitelediklerini hatırlıyoruz, bu analizimiz nedeniyle daha anlaşılır olmaktadır*.¹ ikinci noktaya gelince, eğer genel olarak şövalye düzenini din sayarsak, özel olarak şövalye örgütlerine, Hospitalye veya Fransisken ya da Tanpliye, "tarikat" demek yerindedir; anlaşılmayı kolaylaştırdığını sanıyorum. Bu şövalye düzenlerinin hem genel dinin içinde olması ve hem de ayrı bir yol olarak, "tarik", görünmeleri de bu tür bir terminoloji kullanımım destekliyor; İslamdan da biliyoruz, tarikatler, hem tümüyle ortodoks oldukları iddiasındadırlar, bu resmi görüşür ve hem de dine katkıda bulunduklarını ileri sürüyorlar, bu kendi yolları olmadan dinsel öğretinin boş sözlerden ibaret kaldığı anlamındadır, demek ki, aslında, dinin yerini almaktadırlar. İslam bir yana, Musevilğin büyük larikâti olan Kabala'da bu formattadır; isevi dininde de tarikat ihtiyacını karşılama bunlarla başlamıştır, bunu tespit edebiliyoruz.

Burada da iki nokta var, birincisi, birer tarikat, Fransızca "confrerie" kimliğine sahip bu düzenlerin çıkışında, resmi Hristiyanlığın, Batı Avrupa toplumunun gelişimine birebir uygun olmasının büyük rolü olduğudur; yöneten sınıflın geniş yığınları sürüye çevirdiği bu acımasız düzende Hristiyan kilisesi düzenin en büyük dayanaklarından birisi oluyordu, mülk sahiplerinin yanında yer alıyor, kendisi de mülkünü artırıyor ve zalim düzeni haklı göstermeyi tek işlev sayıyordu, bu halktan uzaklaşması anlamındadır. Tarikatlerin bir kısmı doğrudan doğruya buna tepkidir; zengin bir tüccarın oğlu olmasına karşın bütün servetini ve genel olarak serveti reddeden ve tam yoksulluğu savunan Francis'in kurduğu Fransiskan Düzeni'ni, burada sayabiliyoruz. Yalnız Aziz Francis tarafından kurulan bu tarikatın genişlemesinde, 1181 yılında kurulmuştur. Haçlı Seferleri'nin ortaya çıkardığı demokratik yapı ve havanın çok önemli rolünü inkar edemeyiz;¹ hareket halinde, artan güvene pay-

1) Marksizmin bu eleştiri ya da suçlamaya, jktel olarak yeniliği cevap, din ve ideoloji kategorilerinin anlatılmasına katkıda bulunmamıştır. Bilimsel sosyalizm nitelemesi de açıklıktan daha çok kın-Sıklık yaratıyor, kurucularına göre sosyalizmin kendisi bir bilimdir ve din, doğa bilimleri tarafından bÜimdişi sayılandır. Doğa bilimi de. din açışhdadı. bilimdişidir.

2) "Demokratik" sūzcūgurni burada ve genel olarak teknik imlamda kullanıyorum; krizlerde, kaolik konumlarda, iç savaşlarda, seferi yürüyüşlerde, it sonunda savaklarda, zorunlu olarak var olan hiyerarşi kırıldığı, geniş yığınla lundteie gpçrīgi için, demotaurasyon düzeyinin yükselişini saptayabiliyoruz

dar ve elindeki basit silahlan da işe yarayabilen kütleler, elverişli tabanı hazırlamıştır, taban varsa, hep alıcıdır,

Hospitalye ve Tanpliye birbirine yakındılar, her ikisi de Kudüs alındıktan sonra kurulmuştu; Fransızca adlarını, bu adlarla bilindikleri için, telaffuzlarıyla kaydediyorum, asıl adı, İngilizcesi aktaracak olursam. "Knights of the Order of the Hospital of St. John of Jerusalem" olan HospitalyeYû "Misafirhane Tarikati"¹ olarak anlayabiliyoruz. Hacılara ve yoksullara barınak sağlıyorlar, tıbbi bakımlarını da yapıyorlardı, yalnız esas özellikleri savaşçı olmalarıdır; çok disiplinli ve kararlı bir örgüttü. Akra'yı savunmaları müthişti ve Akra düştükten sonra, 1309 tarihindedir, Rodos Adası'na yerleşerek, düzenlerini "Rodos Şövalyeleri" olarak sürdürdüler

Bunlar, Hospitalyeler, daha uzun yaşadı. Rodos. Türkler tarafından alınca, Kıbrıs'a sıçradılar; yalnız, şövalye düzenleri içinde en çok bilinen ve en çok tartışmalı olanı, Fransızca adıyla Tanpliye. Kudüs Haçlılar tarafından alındıktan sonra, 1118 yılında, "Poor Knights of Christ and Temple of Solomon" adıyla kurulmuştu, temel amacı. Kutsal Topraklara gelen Hristiyan hacıların korumak ve onlara barınak sağlamaktır. Ancak çok güçlü bir gizli örgüt haline geldi, o kadar öyle ki, artık "confrerie" ya da şövalye düzeni dendiğinde, "Tanpliye" anlaşılır olmuştu. Gibbon'un, büyük bir hoşnutsuzlukla yakıştırdığı "fanatik" sıfatı, Tanpliye'lerde tam yerini buluyordu ve aynı zamanda tam şövalyeydiler. Gizlilik esastı, inisiyasyon çok ciddi ve seremonyaldı; o tarihlerde ve aynı iklimde, tam karşıda görünen, ulaşılması imkansız Alamut Kalesi'ne yerleşmiş. Hasan Sabbah tarikatı ile, "Haşhaşiyun" ya da "Assassins" olarak daha meşhurdur, temas halinde olduklarına dair işaretler var, doğru ise ölümün üzerine gitme, suikast teknikleri ve servet edinip biriktirme alanlarında deneyim alış-verişi yaptıklarını düşünebiliriz. Herhalde sufizme kaydıktan, heterodoks inançları benimsediği iddiaları var ki doğru kabul edebiliriz.¹ Hristiyanlık adına layık görüldükleri işkence ve idamları hesaba kattı-

1) Bizdeki "misafir" sözcüğü. turtttmedir. kökeninde "misafir" anlamı bulunmamaktadır, "sefer", hareket fiilinden geliyordu, "misafir" hareket eden. dolaşandır ve bunlar zaviyelerde, imam hanelerinde "misafir ediliyordu, bugünkü anlamı budur. Eskiden misafir sadece başka iklimten, uzak diyardan gelen kimse idi; "hospital" sözcüğünden ise bugünkü "hasırahana" terine "html" Otel anlamak daha doğrudur. Banhak'dır.

2) Tanpliye'den, Tütkiye'de sınırlı bilim çevrelerinin dışında kalanlar, 1999 «çimlerinden sonra İç işleri Bakanı Sadettin Taçtarım "Tapınak Şövalyeleri" sözünü telaffuz etmesi üzerine haberdar oldular Tatıtan, bu ismi kullanmakla birlikte ketum davrandı, fakat bakanlığı sırasında toplumu

ise

^^ Yalçın Küçük

gımızda, Yahudi mistisizmi olan Kabala etkisinde kaldıkları iddialarını ciddiye almak durumundayız.

Bir büyük banker de olmuşlardı, dünyanın her tarafında kollan vardı, ama yine de Fransa'da "devlet içinde devlet" haline geldiklerini söylemek gereklidir; sonları, belki geliştirdikleri ve herhalde ustaca uyguladıkları yöntem ve teknikleri aratmayan bir düzenleme içinde realize edildi. Fransa Krah Philip IV, gizlilik içinde hazırlattığı planı, 1307 yılında, süratle uygulamaya koydu; ansızın, Fransa'daki tüm Tanpliyeleri yakalattı. Büyücülük, sodomi ve sapkınlık, iddianamenin başında yer alıyordu; "inquisition" başladı, işkenceye dayananlar azdı, işkenceye dayanmak işkencede ölmek anlamına geliyordu, en büyük isimleri, seksüel ve dinsel sapıklıkları kabul ettiler ve dolayısıyla "Tanpliye" olarak sona erdiler

Bir özet yaparak devam edebiliriz, adı şövalye devrimi olabilir, feodal ya da aristokratik "devrim" de diyebiliriz; peki gerçeklen "devrim" adına layık mıdır, bu soru her zaman yerindedir, Fger "devrim" kategorisiyle, bir düzen yıkmak kadar ve belki de daha önemlisi bir düzen kurmak kaslediliyorsa, burada biT devrimden kuşkulananadayız, Şunu netlikle görebiliyoruz, başta aristokratik ya da feodal düzenin yaratılması olmak üzere, Avrupa'nın, Avrupa'da ulusal dillerin ve tüm demokratik mekanizmaların kuruluşunu, temellerinin atılmasını, bu devrime bağlamak durumundayız. Demokrasi'nin genesis inde olan "mukavele* ilişkisi, feodaliye'nin temelidir ve demokrasi'nin övüncü kabul edilen "parlömante" de, feodal devletin doğurduğu komünün türevidir; bunlan, bundan sonraki bölümde geliştirebilmeyi umuyorum.

Bunlara ek olarak "yeni" ırısan kalıbı da, "pateni" anlamında kullanıyorum, feodalizmin ürünüdür, insanın çizgileri sayabileceğimiz, âşık olmak, sadık olmak, kahramanlık ve insanın gücünü abartma anlamında romantik ol-

yı-ılpıı ily kLırdan rcmi kmc kampanyusmı başlatmıştı; yakılanarak hapse konan büyük zengin ve ijadam-
Lıritim çoğunun Yahudi kökenli ya da sabetayisi olmaları dikkat çekiyordu. Bu yolsuzlukları ie*
ınıileme kampanyasıyla Tanpliye arasında bağ herhalde. Tanptiye'nin Musevi Juftzmi olan Kabala
ile bağ kurduğuna ve acıması: bir şekilde kaıtedi İmden üienne kalanların ınasonizmin içine gir-
dikleri kabulüdür; Tantan, Tapmak Şövalyelerini temizlik karşıtı görüyor ve gösteriyordu. Ni-
tekim, 2001 şubat ayında devalüasyon bahane edilerek, Washington'dan, dünya Yahudi Partisi
ile sıkı Temas halinde bir Mbetayist, K. L>ervi5, bakan oldu, temizlik kampanyası durduruldu, ha
pısekiler çıkan İdi: belki de kampanya "yeni" Tapınak Şövalyeleri tarafından paratize ediliyordu.
Bu tanhten sonra bütün okların tercine çevrildiğini biliyoruz; S, Tanıan. sevindiricidir, tutuklan-
madı. fakat önce bakanlığı ve daha sonra da milletvekilliğini kaybetti.

mak, hatta zayıfları kollamak, bir inanç bağı olmak, hepsi bu dönemin verimleridir ¹ insanın gururlu ve onurlu olması gerektiği de orada var Kapitalizmin, bütün bunlara en büyük katkısı ise, bireyi onaya çıkarmasıdır; feodalizmde bu yoktu, insanlar bağı oldukları sürece "özgür" olabiliyorlardı ve bir vücut, bir korporasyon içinde var oluyorlardı, yalnız kapitalizmin bu katkısı manüfaktür aşamayla birlikte ve en fazla klasik dönemindedir. Kapitalizm bu bağları, zor kullanarak eritmiştir, kapitalizmle birlikte ortaya çıkan en büyük zor, ticari ilişkilerdi; bu zor, bütün kalıpları ve bağları yıkıyordu. Dolayısıyla "birey", bütün mukavelelerini yınmış, eklemleri, aklından gelen emirlerle kitlenebilen ve dolayısıyla ayakta durabilen "insan" demektir, onaya çıkıyordu. Yalnız kapitalizm geliştikçe, feodalizmden miras aldığı, edebiyatta ve protokollerde yüksek tuttuğu insan türünü kemirmeye başlamış ve bireyselliği, maddi konumunu ortadan kaldırarak ikiyüzlülük, hipokrazi, haline getirmiştir; bunları, ortodoks olmayan saptamalar saysak da kaydetmek durumundayız.

Bunu not etmekle "devrim" sorunu bitmiyor; devrimde sadece yıkmak ve yeni düzen kurmak yok, aynı zamanda hız sorunu bulunmaktadır. "Devrim" ile "evrim" arasındaki en önemli ayrılığın hız olduğunu biliyoruz, kuşkusuz, hızın tanımında şiddet var, şart değil, devrimi şiddet ve evrimi pasifizm ile özdeşleştirmek buradan kaynaklanıyor. Bu durumda, en az üç yüzyıla yayılan bir yıkım ve kuruluşu "devrim" sayabilir miyiz; soru yerindedir, fakat, bu bizi daha önemli bir soru ve soruna, "zaman" kavramına götürmektedir. VIII, Yüzyılda başlayan üç yüzyıl, XIX. Yüzyılın son otuz yılında başlayan bir yüzyıl ile nasıl karşılaştırabiliriz, hangisi daha uzundur, asıl sorun da buradadır. Çünkü zamanı, içine aldığı eylemlerden soyutlanmış olarak düşünemeyiz,

Şöyle bir sınırlama düşünülebilir, XIX, Yüzyıl, 1789*1917 arasındadır ve buna karşın, Yirminci, 1917-1991 ile sınırlanmaktadır; bu sonuncuyu, E. Hobsbawm'ın bir Macar yazardan alarak yaygınlaştırdığı nitelemenin, ^Hthe

1} Chivalry, which derives from chivalric, 'knightly class'. refers in its narrowest; **h**um to the "code of honour" by which every knight was bound. It encompasses moral values such as honesty, loyalty, modesty, gallantry, generosity. It commanded the knight to protect the Church, to succour the weak, to respect women, to love his country, to obey his lord, to fight the infidel, to uphold truth and justice, and to keep his word. In its widest sense, however, it refers to the prevailing ethos of feudal society as a whole, which was so completely dominated by the knights and all they stood for."

N. Davies, *Europe: A History*. Oxford U. P., 1966, p. 314.

short twentieth century", aksine, "kısa" değil uzun sayabiliriz.¹ Bu sonuncusu, bir yanıyla, devrimler ve savaşlar yüzyılı olmakla birlikte, geleceğe bıraktığı tohumlar bir yana, diğer yanıyla, "kazıyıcı* bir uzun yüzyıl olmuştur, içinde devrimleri barındıran, fakat tarihin büyük kazanımlarını ve bu arada feodali-tenin armağanlarını da kazıyabilmiştir; demek ki devrimleri açıp kapayan bir büyük karşı-devrim yüzyılıdır.

Devrimlerin, büyük karşı-devrimi önleyemediği bir uzun yüzyıldan geliyoruz, Devrimler, sonunda, hem karşı devrimi önleyememiş ve hem de analizi zorlaştırmıştır; pek çok gelişmeyi durdurarak, bulandırarak, tarihteki ni-rengi noktalanntn kaybolmasına yol açmasa bile tespit edilmesini zorlaştırmıştır, Bugünün insanının kendisini kaybetmiş olmasında, hem tariflerin kazınması ve hem de yıldızların sönmesinin rolü olmalıdır; dolayısıyla, bu kazıyıcı yılda, bazı süreçleri görmede ve daha çok, "rep£rer^w etmekte güçlüklerle karşılaşılıyor.

Kapitalizm'in. çok zorlanmış bir soyutlama, çok kısa ve çok geçici olduğunu düşünebiliriz- Nitekim, kapitalizm ve "marksizm* üzerine, Sovyet dekadansıyla başlayan, az ve fakat büyük verimlere gebe yeni çalışmalar, feodal düzenin tarihini uzatma eğiliminde görünmektedir. Ren de. diğer ucundan baktığımızda, kapitalizm şemasının, uzun XX. Yüzyıla bakmak için bilimsel bir gözlük olmaktan çıktığını ileri sürmeye çalışıyorum. Netleştirmekten çok, bulandırıyor; özet, budur.

Orta Çağa tekrar döndüğümüzde, en şaşırtıcı gözlem ve saptamalardan birisi, idamların en büyük temaşalar sayılmasıdır. Bizde de, bu yüzyılın başlannda. ölüme yolculuklar, Boğ^z Köprüsü'nden atlayarak intihar etme veya bir trafik kazasında araçta sıkışarak yavaş yavaş can verme, önemli seyirlik olaylardan sayılıyordu, oligarşiye ait televizyonlar, hepsi birden, ölümü, bütün evlere götürebiliyordu, "servis yapıyorlardı" demek daha uygundur. Bütün bunlar eksik kaldığında, geçmiş ölümlere ağıtlarla, "Yıldız Hemşire Ağdı" örnektir ve tekrar tekrar gösterdiğini biliyoruz, ölümler yeniden canlandırılıyordu; demek, "en modem" çağın insanı an, tıpkı selefleri türünden, ölümü görmeyi seviyorlar. Pek çok ülkede idamların kaldırılmasına ve kalan yerlerde de seyirlik olmaktan çıkantmasına karşın, teknolojik açıdan "en ileri" ülke Amerika Birleşik Devletleri'nde, isteyen yakınların, elektrikle idamı sey-

1) E Hobsbawm, ^gc of Bftffmis-Tlur? Shflrrmrnflfi/tOıfıııy **1914-1917**, **Loridon**, 1994-ıggö-

retmeleri, hala yasaldır.

Bu kadar değil, ayrıca yanlış anlaşılmasına katkıda bulunmak istemiyorum, "idam" yine de masum bir sözcük, Orta Çağ'da öldürmek, işkenceyle ortadan kaldırmakla özdeşti. Gerçekten de Fransızca'da cellat, "tonionnaire" sözcüğüyle anlatılıyordu ve "bükme" veya "döndürme"¹¹ anlamını veren fiilden gelmektedir, geç Orta Çağ'da aheste olduğunu biliyoruz, işkence anlamı da var. Ancak asıl işkence "question" ile söyleniyor ki, lamamen, sormak ve araştırmakla ilgilidir; ¹"inquisition" da aynı anlam ve köke sahiptir, tarihte ünlü "engizisyon" nedeniyle pek yaygındır. Kuşkusuz, sözcüğü, boynu bükmele de sınırlamıyoruz, bu işlemi bitirmek oluyor, bugün "işkence" sözcüğüyle anlatmaya çalıştığımız operasyonun özü uzatmaydı; işaret etmek istediğim nokta da budur,

Bir karşılaştırma yapabilir miyim; Osmanlı idam şekillerine bakacak olursak, İsraili U. Heyd, bize bir tasnif sunuyor, şunları görüyoruz:"A few slalutes preseribe hanging (asmak), and some imperial decrees either hanging, impaling (kazığa urmak), decapttation (boyun urmak), cutting the criminal tn-to two (iki biçmek) or throvvng him into sea/¹ Doğrusu bunlar içinde, herhalde kazığa urmak ile denize atmayı, işkence sayabiliriz. Bu tarihteyse Batı Avrupa'da işkence çeşitleri daha zengindi, organları çekerek koparma, açılan yaralara ateş vurma, yavaş yavaş yakma, tırnakları sökme, bazı örneklerdir.¹

1) Uriel Heyd. Studies in Old Ottoman Criminal Law. Osford. 1907, p. 262-263.

2) "Damıcs 2 Mart 1757de Raris kilisesinin cümle kapısı önünde, suçunu herkesin karşısında itiraf etmeye mahkum edilmişti; buraya, elinde yanar halde bulunan iki lihre ağırlığında bir meşaleyi taşıyarak, üzerinde bir gömlekten başka birşey olmadığı h^lde, iki tekerlekli bir yük arabasında götürülecekti, sonnt aynı yak arabasıyla Grtve Meydanına götürülecek ve burada kurulmuş olan damgacına çıkanlara rak memeleri, kollan, kaıcaian, baldırlan kızgın kerpetenle çekilecek, babasını öldürdüğü bıcağı sa£ elinde tutacak ve kerpetenle çekilen yerlerine erimiş kurşun, kaynar yağ. kaynar reçine ve birlikte eritilen balmumu ile kükürt dökülecek, sonra da bedeni dün ata çektilerilerek parçalatılacak ve vücudu aieste yakılacak, kül haline getirilecek ve bu küller rüzgara savmlacaktır. *

"Çok bağırın ama küfür etmeyen D a i m e b u kerpetenle çekmelerden soma kafasını kaldırıyor ve kendisine bakıyordu, leçrpetenti bu kfcir kınlının kaynadığı kazandan demir bir kepçeyle aldığı kaynar halitayı her yaranın üzerine bolca döktü. Daha sonra atlatırı koşumlanru iple de bağlandı. sonra da atlar kalça, bacak ve kol hizasından organlara koşuldular."

"Aılann herbiri bir celladın yönetiminde olmak üzere, organları kendi doğrultularında bir kere çektiler. Bir çeyrek saat sonra aynı merasim tekrarlandı ve birçok kez tekrarlanan denemeden

Benim bu örnekleri vermekteki amacım, itiraf ile bunlardan kurtulmanın mümkün olmaması ve verilen azap halinde "berri amk öldürün" yollu yalvaran zavallının isteğinin duyulmaması ve hesaba kanı İmam asıdır. Çok düşündürücü olmalıdır, amaç öldürmek değil, azap vermektir, genel olarak "işken-ce" diyoruz.

Bununla birlikte, yaşadığımız son on yıllarda, Amerika Birleşik Devletleri'nde ceza hukuku üzerine yapılan bir araştırmadan, şu sonucu aktarmak istiyorum: "Artık cezanın amacı da rehabilitasyon' değil, başlıbaşına cezalandırmadır"¹ Dr. Özdek, bu sonucu, sağlam dayanaklara oturtabiliyor, son yirmi yılda, bütün dünyada hapisane nüfusunun çok büyük sıçramalar gösterdiğini kaydettikten sonra, 1980 yılında, Amerika Birleşik Devletleri'nde 500 bin olan mahpus sayısının, 2000 yılında, 2 milyona ulaştığını haber vermektedir. O halde, Amerika Birleşik Devletleri, dünyanın en büyük hapisane nüfusuna sahiptir ve dünyanın en büyük hapisanesi demek yerindedir.

Nasıl oluyor; "kazıyıcı" olarak nitelediğim bu uzun yüzyılın sonlarına doğru, ceza hukuku ve pratiğinde, üç reformu, karşı-refrm da diyebiliriz, tespit edebiliyoruz. Birincisi, aynı suçlara verilen cezalar artınıyor, ikincisi, yargıçların takdir hakları kaldırılıyor ve üçüncüsü ceza yasalarındaki, erteleme, sistem içi af, "parole", mekanizmalarına son veriliyor; bu, ceza alanının ıslah olabileceği düşüncesinden tamamen ayrılarak, sadece cezalandırmak için ceza vermek anlamındadır. Öyleyse, artık cezanın muharrik gücü korku olmuştur ve ceza pratiğinde yöneten ilke ise kindir. Kine. cezanın suça nazaran daha azgın olduğu yerlerde rastlıyoruz. Bu da Foucault'nun, "bir toplum ne kadar zayıfsa, o kadar iyi korunması, o kadar sert görünmesi gerekecektir" formülasyonuna uygun düşmekleedir,¹ Demek, korku kinle karşılanmakta ve azgın cezayla kendisini ispat etmektedir; bunun tersi de önemlidir, c ü T ü m e göre ölçüsüz ceza, korkuyu haber vermektedir. Bugün her yerde korku var ve teke-

sonn, sonunda adar çekildi, yani sag kola baglı olanlar kafaya doğru, kakaya baglı olanlar da kollara doğru döndürüldü, böylece kollar eklem yerlerinden koparıldı."

Miche) Foucauk, H(jpiift<mmın Pogufu. M. A. Kılıçbay çevirisi, Faris-Ankara.1975-1992. s.

t) "Sosyal devlet niteliğinden uzaklaşan devler, her geçen gün daha fazla 'cezalandırma devleti' olmaya yaklaşmaktadır."

Doç. Dr. Y. Özdek, Kûresefl^mf Sürecinde Ceza P&lificalflrmdaJii Ddrüüümkr, Amme İdaresi Dergisi, s, 30 ve

2) Michel Fouçaulı, Ders Özelleri, Ş. Hiiav çevirisi, Paris-Istanbul. 1982-2001, s. 62

liyet korku üzerinde oturmaktadır.

Güzel, öyleyse tekrar Orta Çağ'a ve sonlanna dönerek, kendimizi zorlayabilir ve öldürme yerine azap vermenin mantığını anlamaya çalışabiliriz. Kolay olmayabilir, ama denemek zorunludur; birincisi ölümcül bir dünya olmasıdır, Şunu söylemek istiyorum ve analizlerimiz buna uygundur, özellikle feodal anarşi döneminde, ölüm yaşamın bir parçasıydı, yaşam kadar normal ve deu ex machina, her yerde hazırdır. Böyle bir dünyada, öldürmenin ceza olarak algılanmaması mümkündür

Olabilir, cezalandıran zor açısından, anlaşılabilir bir durumdur; peki, yığınların işkenceyi bir eğlence saymalarını nasıl açıklayabiliriz, bu soruya pek cevap verebilecek durumda değilim. Belki "eğlence" yerine "ayin*" dersek anlamaya yaklaşabiliriz, yaşamın acıların kabul edilebilir bir hale soktuğunu düşünebiliriz. Yığınsal mazoşizm, bir açıklama getirebilir, fakat, ısrar etmek imkansızdır, bunu kabul ediyoruz.

Bugüne gelince, Dr. Joseph Ignace Guillotin adını herhalde hatırlamak yennededir, "La Guillotme*" denilen makinenin fikir babasıdır, aslında makine Dr, Louis tarafından bir Alman teknisyene yaptırılmıştı; suçluların, azap çekmeden öldürülmelerinde devrimdir. Dr Guillotin, daha sonda *Tereur" Dönemi'nde hapsedilmiş olsa da, bu makine, Büyük Fransız Devrimi'nin gerçekten "büyük" olduğunun sembollerinden birisidir. Son derece hümanist olduğunu ve cezalandırmada "kefareti" nazariyesinin tarihe kanştığını da haber veriyordu; idam mahkumu da insandır ve vücudu da kutsaldır, giyotinin icadıyla uygulamaya konmasını böyle anlamak durumundayız, insan, cürüm işlese bile, düzelebilir ve eğer bazı cürümlerden sonra yaşamına son verilecekse, vücuduna azap vermemek gerekir; bu, yepyeni bir anlayıştır. Hapishanenin icadı da bu anlayışın bir sonucudur, şimdi bunu ele almak istiyorum.

Hapis cezası ile hapishanelerin yeni kurumlar ve icatlar olduğu düşüncesinin bilincimize yerleştirilmesini Foucault'ya borçluyuz;¹ halbuki düzenin o denli önemli bir mekanizması olmuş ki, en vahşi toplumların bile böyle bir uygulamacı bilmeyişine hayret edebiliyoruz. Fakat Foucault bize inandırıcı bir şekilde gösteriyor, Fransa'da, 1670 ceza kararnamesine kadar, ağır ceza olarak hapis cezası **yokLu**; yukanda saydığım Osmanlı cezaları arasında da hapis maddesine rastlamıyoruz. Bu da doğal, çünkü, Foucault da yazıyor, Or-

1) Michel Foucault, İfaptıftdnmln Dcguju, op ett, s, 116 ve digerlen

ta Çağ'da ceza ya ölüm ya da sürgündü; ölüm daha az ve sürgün yarıdan daha fazladır. Bizde sürgüne "nefi" deniyordu;¹ öyleyse, ceza idam ve sürgünse, hapishaneyi akıl etmemek akla uygundur

Kuskuşuz hapis de vardı, yalnız sürgüne gidemeyecek durumda olanlar içindi ve geçicidir. Sürgün, daha çok uzak bir yerde, adada, çalışma kampı olarak uygulanıyordu; Rusya için Sibirya, Kıta Avrupast için yeni keşfedilen Amerika ve Osmanlı için ise Kuzey Afnka'daki topraklar uygun düşüyordu; sömürgeler istememeye ve sürgünler de kaçmaya başladılar, hapishane hem bu nedenlerle ve hem de suçlunun ıslah olabileceği ve cezalandırmanın topluma kazandırma nazariyesine dönüşmesi üzerine ortaya çıkmıştır. Bir tür işlik ve bir tür ıslah vc eğitim yeri olarak geliştiğini görüyoruz; XIX. Yüzyılın ilk yarısında mükemmel örneklerini buluyoruz.

Devam etmemesi gerekir; yukarıda işaret ettim, artık insanın gelişebileceği, suçlunun düzelebileceği ve bütün bu nedenlerle cezalarda ölçülü olma gereği çok geride kalmıştır, teorik olarak insana güvenmemek zorunda olan bir düzen gelmiştir. Böyle bir düzende, ceza, başlı başına bir araç ve daha doğrusu düzendir, şimdi buradayız.

Böyle bir düzen-arac ne zaman başlıyor; bu soruyu, neden başlaması gerekliği zamanda başlayamamış şeklinde formüle etmek istiyorum. "Kazıyıcı" olarak nitelediğim önceki yüzyılda ve çok önceleri bunu görmemiz gerekiyordu. göremedik; çünkü aynı yüzyılı, savaşlar ve devrimler çağı olarak hatırlayabiliyoruz. Hem savaşlar ve hem de devrimlerin geciktirdiğini söyleyebiliyoruz.

Savaşlar son derece acımasızdır; Birinci ve ikinci Dünya Savaşı türünden kütleşel olanların daha büyük tahribatlara yol açtığını da biliyoruz. Fakat bu tahribatların algılanması genel düzlemde, daha bireysel planlarda ise, bu kütleşel savaşlar, bir yandan demokratik ve diğer yandan da philanthropic bakışları kuvvetlendiriyordu; doğası gereği, insanlar arasında hiyerarşiyi ve sınıf farklarını kaldırıyor ve en zor koşullarda, ayrıca özellikle böyle şartlarda, insanın değişerek gelişebileceğini, yüksek insani değerlerin yeşerebileceğini gösteriyordu. Bütün savaş edebiyatı, insanlardaki umulmadık insanlıklar

1) Osmanlı'nın son lamAılannnda da lemlel çeşj olarak kullanılıyordu, devrimci aydınların hepsintri yaşam öyküsünde bir sılrgılın donemi vardı; "SereT Vapuru ile sürülenler çok ünlüdür, İttihat « Terakki, murltei-ı umumi binasının olduğu sokağa "şerri" adını vermişti, hala öyledir. Cum-hiinyer'te usun sure ck bir ççza olarak tutulduğunu biliyor;

üzerinedir; savaş anılan ve romanlarını, zordaki insana sevgi ve hayranlık üreten şaheserler olarak görebiliriz. Çok çeşidi örnekleri var, 1915 ianhiı olmasına karşın, yakın zamanlara kadar, çok yaşlanmış olsalar da. Avusturalyalı muharipleri Gelibolu, eski ve gelenlerin söyleyişiyi e Galipoli, sahillerine çeken, orada bulduklan insanlık çeşmeleridir. Savaş, bütün acımasızlığa bir yana, uzun sürerse ve kütlesele ise, düşmanı da sevdirebilen bir efsanedir.

Sözünü ettiğimiz kazıyıcı yüzyılda, Sovyet ve Çin Devrimleri ise ayn rüzgarlar estiriyordu; soğuk savaşa kadar bu rüzgar, Moskova Duruşmaları ve Molotof-Ribbentrop Bağlantısı ile kısmen ki nisa bile güçlüydü, etkisi büyüktür. Ortaya çıkan yeni insanlar ve hızlı sanayileşme, insanın değişebileceği kültünü yayıyordu; Lysenko'nun bir anı-propaganda bombardımanına tutulan arayış ve denemeleri de, çevreyi değiştirerek genetiğin zincirlerinin etkisiz hale getirilebileceği fikri etrafında yoğunlaşıyordu, şimdiki çevre koruma programları bunun palyatif tarzda türevleridir.

Batı düzeninin, Sovyetler ve Çin'den gelen bu şiddetli rüzgara önemli ölçüde teslim olduğunu biliyoruz, Halı da var olan düzenin kaba ve verimsiz olduğu hep kabul ediliyor, buna karşın, sosyalist düzenlerde özgürlük olmadığı karşı-hücumuyla yetiniliyordu; bu ideolojiler savaşında, tekeliyet rejiminin, insanı ve düzeni bozma veya bütün kazanımları kökten kazıma yoluna gitmesi imkansızdır. Ayrıca. bunu yapabilecek ve keşif savaşını başlatacak ülke olan Amerika Birleşik Devletleri bile elektrikli sandalyeye gitmemek için kuyrukta beklerken mücadele eden ve bu mücadele içinde yazarlık kabiliyetini ispat eden ölüm mahkumları veya "Alkatraz Kuşçusu" filminin gösterdiği üzere en büyük acımasızlıkların en ince sevgilerle içiçe bulunduğu insanların varlığını kıramıyor ve belki de daha doğru bir söyleyişle, koşullar, acımasızlığı sevgi hazinesine dönüştürebiliyordu. Genel karşı-devrim için, dönülemez noktaya ulaşmak gereklidir.

Bu açıdan baktığımızda, Büyük B manya ceza hukuku tarihi üzerine bir kapsamlı araştırmada, by the 1960s prison policy was changing markedly from the liberal-progressive agenda, cezaevleri açısından 1960'lı yılların bir dönüm noktası olduğu tespiti önem kazanmaktadır,¹ Büyük Britanya'da önemli sorunları bir rapor-kitap ile programa bağlamak hâli ilkedir. The Mountbatten and Radzinowicz Raporu bunları içinde çok önemli bir role sahip olmuştu; iki nokta, bi-

1) Philip **Rawlinson**, *Criminals and Prisoners: A History of Criminal Justice 1688-1928*, London, 1999, p, 144.

rinası, ekonomide gelişme olduğu için cürümlerin ekonomik nedene bağlanamayacağı ve ikincisi, cezaevlerini geliştirerek olumlu sonuçların alınamayacağı, **Lenel** hükümler **haline** gelmişti Bu Fransız Devrimi'yle biçimlenen ve bir anlamda, suçluyu da insan kabul eden ve ıslah edici ceza doktrini ile cezalandırma pratiğinden vazgeçmek demektir.

Neden bu dönem, bunu, daha sonraki bölümlerde, biraz daha detaylı ele alabilmeyi umuyorum. Burada şunları not etmek yerindedir; birincisi, altmışlı yılların ikinci yarısından itibaren başlayan bir düzine yılı, Birleşik Amerika için de bir iç savaş dönemi saymak isabetlidir. "Basın Krizi" tabir edilen ailelerin kızları bile silahlı hareketlere katılıyorlar ve cumhurbaşkanları, halk içine çıkamıyordu, tablo budur, ikincisi, Birinci ve ikinci Dünya Savaşlarında kazanan tarafta olan ve bu nedenle muzaffer kabul edilen Amerika Birleşik Devleti'ne, Vietnam'da onur kına bir yenilgiyle karşı karşıya geliyordu, Üçüncüsü, Sovyetler Birliği'nin ideolojik zayıflığı görünmüyor ve İbn Haldun anlamında sona yaklaştığı bilinmiyordu; fakat nükleer yanışta Amerika'ya yettiği ve uzay yanışındaysa bir at başı da olsa geçtiği kabul ediliyordu, Dördüncüsü, bütün Refah Devleti, enflasyon ile işsizlik arasında kurulan bir lahteravalliyle idare edilmişti; şimdi ise iki taraf birden yükseliyordu, enflasyon ve işsizlik, ilk kez birlikte anıyordu ve birini yükseltmenin diğerini indirmeye yetmediği bir dönem yaşanıyor, Ekonomiler olmasa bile ekonomi araçlarının iflası demektir. Öyleyse var olabilmek için, topyekün hücumu geçme zamanıdır; Reagan-Thatcher Karşı-Devrimi bunun üzerine gelmiştir; retrospektif bakışla geldiği zamanda gelmek durumunda olduğunu söyleyebiliyoruz.

özgürlükler, ceza hukuk ve teorisi ile hapisane politikaları kalan alanında, insanlığın bütün kazanımlarının kazındığını tespit edebiliyoruz.' Burada, bu noktada, aynı bir envantere gerek görmüyorum; sadece, Afganistan'dan, Amerikan Askerleri tarafından alınarak, Guantanamo'ya getirilen Afganlıların her daim gözlerinin kapatıldığını, kulaklarının tıkandığını, ayaklarının zincirlendiğini, resimlerinden görüyor ve yazılanlardan anlıyoruz. Bu, onları insanlıktan çıkarmak ve Orta Çağ misali hayvan yerine koymak değil, bitki saymaktır. Bu, tekeliyet düzenini sürdürmek üzere çalıştırılan korku jeneratörünün yönetenleri esir etmesi demektir, korkuya esir düştüklerini tespit edebiliyoruz,

ÖLÜSEVER VE İĞRETİ

Simdi iki sürüyü formüle edebiliriz, bunlardan biri, Camus ile ilgilidir, XX. Yüzyılın büyük yazarlarından ve yazıları bir başkaldındı, Benim kuşağım, geçen yüzyılın ortalarında, soğuk savaşın ateşlendiği dönemde, Camus gücünün doruğunda ve bizler üniversite sıralanndayken, her yazdığını okudukça. isyan etmemiz gerektiğini anlıyor, fakat, Camus'den nasıl isyan edeceğimizin sırlannı öğrenemiyorduk. Büyük isyanlara güvenmiyordu, inanç o ölçüde sarmıyor ve sarsmıyordu ve küçükleri ise bize gerçeklen saçma, absürde, ve ayrıca can sıkıcı geliyordu. Çünkü, soğuk savaşın saçmalığını görüyorduk, bununla birlikte önünde çaresiz kalıyorduk, bu durumda, yaşamda yakaladığımız pek çok ve boğucu savaşa göre pek küçük saçmalıklardan, Beckett, Ionesco, Sartre ve Camus bunları katalogluyorlardı, teselli çıkaramıyorduk, sorunumuz budur, Fakat yine de, hem savaş olan ve hem de savaşın var olan her türlü katıraman-insan sahnelerini reddeden o dondurucu iklimde, başkalarının cinayetini icra eden bir yabancı olmadıysak, bunu, Sartre ile Camus'nün işaret ve uyanlarına da borçlu olduğumuzu biliyorduk; Sartre'i daha popüler ve zorunlu olarak daha yüzeyde, Camus'ü daha çalık kaşlı ve

^^ Yalçın Küçük

COMPANY AND DE-UH
Ey Huns *Mdung Grlen*, M70-1522.

Telif hakkı olan malarya*

derin buluyorduk. "Veba" romanını yazmıştı, 1947, "La Feste" neredeyse soğuk savaşla aynı yılda çıkmışm; benim okumam, muhtemelen on yıl sonradır ve Veba'da, soğuk savaşın kişiliklere düşmanlığını hissetmiştim, bu aslında bir insanı sürüye çevirme savaşıydı, sürüleştirmek istemeyenlerin tarafındaydık, aslında savaş değil veba olarak görüyorduk ya da tersinden bakabiliyorduk, isyana davet olması da bu yüzdendir,

Kuşkusuz ben böyle okuyordum, peki. Camus nasıl ve neden yazıyordu; formüle etmek istediğim soru budur, Bu somya, edebiyat tarihçilerinin verdikleri ve verebilecekleri pek çok cevap olmalıdır; ama Camus, Wi>a^Tda şunu da yazmıştı: "Başka bir deyişle artık seçecekleri bir şey kalmamıştı. Veba bütün değer hükümlerini ortadan kaldırmıştı. Bu da bilhassa insanların giydikleri elbiselerin kalitesinden veya satın aldıkları yiyeceklerle hiç ilgilenmeyişlerinden belli oluyordu. Her şeyi olduğu gibi bütünüyle kabul ediyorlardı."¹ Daha sonra tutuklu ve hükümlülere giydirdiler, "Relah Devleti" ile birlikte *tek tip elbise* yaygınlaşıyordu; buna hegemonya kuruyordu da diyebiliriz. Öyleyse "Veba", bir kazıyıcıdır, kimlikleri ve kişilikleri düzlüyordu; Camus'nün bunu tespit etmiş olduğundan kuşku duyamıyoruz.

İkinci soruya geçmeden önce, bir hatırlatma yararlı olabilir, "Veba" ile XX. Yüzyıl arasındaki paralelliğe ilk olarak Profesör Thompson'un işaret ettiğini kaydetmiştim; Profesör Thompson, Birinci Savaş'ı izleyen günlerde gördüğü, haksız kazanç furyası, ahlaki bozulma, sefahat, bir yanda çılgın neşe ve diğer yanda dinsel histeri ve benzeri arazlara, tarihsel örnekler ararken, 1347 yılında başlayan "Büyük Veba" veya "Kara Ölüm" denilen uzun salgın dönemini ön plana çıkarmıştı. Bu dönemi, 1347 başlangıç tarihli salgının yol açtığı yıkımı, belki de en iyi ölümlerle yapılan dans sembolize ediyordu; büyük salgın, bütün değerleri alt-üst etmişti, şimdi buna. vebanın bu bütün tarif ve normların, bir silindir misali ezdiğini, Camus'nün de görmüş olduğunu ekleyebiliriz.

Bu soru, Boccace ya da Boccaccio olarak bilinen italyan yazarla ilgilidir;

1) Albert Camus. *Vtba*, Oktay Akhal çevirisi, İstanbul, 1960, s. 149. Aynai, s. 241, gumı aktarabilen

"Değişmişti, veba, onun içinde, bütün kuvvetiyle inkar etmeye çalışsa da, gene de şiddetli bir azap halinde giden bir kayıtsızlık yaratmıştı."^h

2) j. W, Thompson.. *The Ajlermath of fhf FJacfc Drtrfu und tht A/iermath af rhe Gtm War*, American Journal otSociotagy, March 1921, p.

yazdıkları çok, fakat öncelikle, "Detameron" yazarı olarak biliniyor. Decammm'a çok haklı olarak, "Ticaretin Odise'si" ya da Tüccar'm Epopesi" deniyor; tüccarın ilk defa. bir sanat eserinin baş aktörlerini oluşturmastndan kaynaklanmaktadır. Boccace'ın italyan edebiyaünda yeri, Dante ve Petrarque'la bir tutuluyor, üçünün de başında bir taç var; Dante şiirin ve Boccace düz yazının kurucusu sayılmaktadır, Pelrarque aradadır, Boccace de Dante misali "mahalli dil" ile yazıyor; demek ki, Latince'nin Franklar'ın ortak dili olma dönemi sona ermektedir, anlamındadır. Bugünkü diller oluşuyor, Boccace bugünkü İtalyanca'nın ve şiir dışı edebiyatın kurucusudur; yalnız, bütün bunlar soruyu formüle edebilmek için hazırlık konumundadır

Sunu da ekleyebiliriz; Dante, 1265-1321 ve Boccace ise 1313-1375 yıllarında yaşadılar; her ikisi de o tarihte İtalya'nın en parlak kenti olan Fİoransa'da yaşamaktadır. Dante, varlıklı olmayan ve ancak asil bir ailedendi; Boccace ise, Paris'te ve bir Parisli kadından evlilik dışı olarak dünyaya gelmişti, babası tüccardı. Floransa'da büyüdü ve babasının ticari bağlantıları nedeniyle Napoli'de, Anjou Kralı'nın sarayında yetişti, saray yaşamını ve aşklarını biliyordu. Yalnız Dante, "La Divine Comedie"yi yazarken, Boccace, bir ve belki de ilk, "Comâdie Humaine"i ortaya çıkarmıştı; birisi kutsal ve diğeri insancıl tiyatro ya da oyunu yazdılar,¹ Dante'nin kadın kahramanı Beatrice neredeyse bir melekti ve Boccaccio'nun kadın kahramanları ise neredeyse fenan, herhalde emansipe, kişilikli, parlakular; Dante, ilahi aşkı ve Boccaccio duygusal ve cismani aşkı telif ettiler. DanieYünkü sürnatürelidir, Boccaccio'nunkiyse, şimdi gösterebilmeyi umuyorum, zamanın gerçeklerine uyma açısından tam realisttir. Belki buna şunu da ilave edebiliriz; Boccace. sadece yaşadığı zamanı anlamakla kalmamış, tarihin yönünü, olağanüstü netlikle görebilmiş bir yazardır, Bir de şu var, yazdığı sırada tarih yön değiştiriyordu; *Decamerorida* bunun izlerini bulabiliyoruz. Yön değiştiren bir tarihi görmek müthiş olmalıdır; Boccaccio'da bunlardan birisini buluyoruz,

Ne "Roman de la Rose", Gülün Romanındaki şövalye aşkları ve ne de İlahi Komedinin ilahi tutkusu, bunlar, Decameron'da anlatılan yüz öykünün içine giremediler ve peki neden, işte soru budur. Halbuki, neredeyse hepsini,

1) Buradaki "crımedie" sözcüklerinin, gülünçlük anlamında 'komedi' ile hiç bir ilgisi yoktur, tam oıdrak. "tiyatro" demek oluyor, "odc" kökünden geliyor, >ırkı söylemek vt şiir okumak anlamındadır, ilk tiyatrolar böyleydi, "odeon" sözcüğü bunu anlatıyor ve şimdi Fransa Tiyatrosutia da. "Comidie Francaise"¹ dendiğini biliyoruz.

birbirinin çağdaşı sayabiliriz. Duna verilebilecek cevap son derece dönüştürücü ve son derece maddeci olmalıdır; bir deprem olduğunu düşünebiliriz, bunda, güçlü aristokratik düzenin ve ilahi hiyerarşinin kusuru olmayabilir, deprem bunların eli-ürünü gerçekleştirmemiş olabilir, fakat, toplumsal yaşamda, eğer bu düzenin sorumlulanysalar, başka hiç bir yerde sorumluluk üstlenecek güç merkezi kalmamışsa, bu depremin tahribatım önleyememck de **biT** büyük kusurdur. Kaybederler ve kaybedenler, sevgileriyle ve sevgilileriyle birlikte kaybediyorlar; norm olmakıan çıktıklarını tespit edebiliriz Boccaccio'nun dehası, bizim bunu düşünebilmemizi sağlamasıdır,

A. j, Gourevitch, Orta Çağ insanlarından birisi olarak, "L'homme medieval", tüccarın doğusunu yazarken, Decameron'a değinmeden edemiyor ve ben de bir önemli tespitini aktarmadan duramıyorum, söyle yazıyor: "On ne peut guère comprendre correctement les histoires gaies racontées dans le Decameron, cette Épopée marchande, si on les extrait de la perspective dans laquelle Boccaccio les place"¹ Çok doğrudur, **Detamm**'daki bu çok neşeli, cinsellik taşan öyküleri, Boccaccio'nun üzerine oturttuğu tarih ve yazıldığı tarihe göre pek güncel ortamdan soyutlandığı takdirde anlamak imkansızdır. Çünkü, o zaman toplumda bir deprem yaşanmıştı ve davranış normlarının hepsini değiştirmişti, bunu kavrayabilmek için, öyküleri yeni realite ile birlikte okumak zorunlu oluyordu. Belki bugün kolaydır; yalnız, bu kolaylık karşılığında bir fiyat ödenmektedir; eğer bu yeni realite göz önünde tutulmazsa, bu büyük edebiyat ürününün yeniliğini fark etmek daha zordur, bu nedenle, öykülerin üzerine kurulduğu gerçek sahne bugün daha da önem kazanmaktadır.

Yalnız tarihçi olmak gerekli değil; Boccaccio'nun kendisi, ilk öyküde bu yeni realiteyi, okuyucusunu hiç sıkmadan, mükemmel bir biçimde aktarmış durumdadır ve ben şimdi sadece bu aktarmalara işaret etmek istiyorum,¹ İlki sudur: "On était déjà parvenu en Tanee 1348 de la féconde incarnation du fi

1) A.J, Guerevich, Lt Mardian,

J. Le Goff, ed., *LVommt MtdUvaK* op, d1. p. 303,

2) Razi aktarmaları Türkçe çeviriden yapmak istedim, ne acı, bunların hepsinin. Türkçe metinde, "yenmiş" olduğunu gürdüm, çıkartılmış; önce bunları çevirmenin gereksiz gördüğünü sandım Fakat Scını, ne yuzık, çevirmenin, çevirdiği dili bildiğinden kuşkuya düştüm, dolayısıyla teknik cümleleri tümüyle ihmal etmesi unlaşılabilmekte. Metni ise kendisi yayıms görünmektedir, benim bulabildiğim Üfameron. Boccaccio değil F. T. tarafından telif edilmiştir.

de Dieu, quand la citd de Fİörence, noble entre les plus fameuses de Hlaile, fui en proie a rdpidĜmie mortelle, Que la peşte fut l'oeuvre des influences ast-
rales au le rdsultat de nos iniquités, et que Dieu, dans sa juste colfcres, l'eut
prdcipilde sur les hommes en punirton de nos crimes, toujours est-il qu'elle
s'etait declaree, quelques annees avam, dans les pays d'orient, ou elle avait
entraîne la perte d'une quantité innombrable de vies humaines."¹ Boccace,
burada, net bir biçimde, Dogu'dan gelen ve büyük bir kınma yol açan ve-
badan söz ediyor; bunu, ya yıldızların hareketine ya da kulların günahına
baĒlıyor, Tann haklı olarak kızmıştır ve bu cezayı göndermiştir, bunlan oku-
yoruz.

Pek realist saydığımız bir eserde vebanın göksel yıldızların hareketine baĒ-
lanması yadırgatıcı bulunabilir; ancak bu zamanın bilimsel anlayışına çok uy-
gundur, Salgm bařladıĒı zaman, Avrupa'da en güvenilir bilim merkezi Paris'ti
ve burada da **Tıp** Fakültesi çok ünlüydü; bir felaket ki  nlenemeyeceĒine ar-
lık herkes inanmıştı, insanlar felaketi kabulleniyordu, ama yine de nedeni
merak ediliyordu ve bir rapor vermesi için, Tıp Fakültesi'ne bařvurulduĒunu
biliyoruz, Fransız ııı iarihi üzerine eski ancak güvenilir bir kaynak olan Litt-
rri, **Tıp** Fakültesi nin cevabi raporu hakkında, cet avis esi d'une bizzare, ko-
mik demek zorunluluĒunu duymaktadır.¹ çünkü salgının devam ettiĒi za-
manda, Paris Üniveritesi nin ünlü tıp profesörleri, vebanın oluşumunu, Hin-
distan g klerindeki yıldız savaşlarına baĒlıyorlardı; güneşten gelen ışınlarla

Çeviri titizliĒim bilmiyor. L'fopyd'nun, ibennde çevirmen olarak isimlen yazılı Prof. Mma Utgarl,
S. 0 ve V. G. tarafından çevrilmemiş olduĒunu, çünkü bu kadar kötü ve ilkesiz  eviri yapmaları-
nın imkansızlıĒını göstermiştim; görünürde isim sahibi bu insanlanmız her türlü k fr  layık g r-
d ler. Üniversiteler sustular. Eleştirmenler, h pokratik kimliĒi kabul ettiler. şimdi, karřılařtıĒım
bu yeni skandal nedeniyle, yayınevi ve  evim en adı vermek islemiyorum ve belki böylece, ge-
reksiz bir mevzi almak yerine, satıştan çekebileceklerini umuyorum.

1) J. Boccace, U Dtctmtron, traduit parj, Bourcicz, Paris, n. d., p. 8.

2) E. Litlrrt. Mftfctint rr *Mfdains*. Paris. 1872, p. 35.

Emile Litlrrt, 1801-1881, tıp tahsili yapmıştı, fakat daha sonra kendisini Fransız dili araştırmala-
nna ve felsefeye verdi. Tıp (arihi üzerine kitabı unutulsa da, sözlükleri hâlâ Fransız d ş n d n-
yasının hazineleri arasındadır.

Ayrıca veba günlerinin tanınmış hekimi Guy de Chauliac'a da sorulduĒunda, "the grand oon-
junction of the three supenor planets, Sarum. Jüpiter and Mars",    en büyük planetin, Snium,
Jüpiter ve Mars'ın büyük buluşması  diyor, "produced the Ulack Deaıı", Kara  l m e yol açmış-
tır. yollu Eklemetedir.

V Robinson. *The Sludy ojMedkntt*, NY. 19*3, p. 231.

ve güneşin saldığı sıcak rüzgarlara **karşı** savaşıyan yıldızlar, dalgalara ve dalgalar rüzgara yol açıyorlar, vebanın kaynağında bu rüzgarlar var. Nasıl mı, çok . karışık bir izahı olmalıdır; yalnız Littre, bu bilimsel raporun bu bölümünü, XIV. Yüzyıl tıp bilimine şeref getirmediği için bize aktarmıyor ve bu nedenle, Hindistan'daki yıldızlar savaşının veba olarak büyük kınma yol açtığını öğreniyor, fakat **ayrıntılarım** ihmal ediyoruz. Burada bir ihmalle karşılaşırsak **da**, bundan, biz Boccaccio'nun vebayı yıldızların hareketine bağlamasının zamanın bilimine denk düştüğünü ve Boccaccio'nun da bundan haberdar olduğunu tespit edebiliyoruz.

Şunu da ekleyebiliriz, başka tıp tarihi kaynaklarında. o zamanki Avrupa'da, şimdi "faii Avrupa^{1*} diyoruz, vebadan hemen önce birbirini izleyen yer sarsıntılara, depremler demek istiyorum, olduğu kaydedilmektedir. Bir de altı ay boyunca hiç aralıksız yağın yağmurlardan söz edilmektedir;¹ veba dönemi insanları, bu nedenle, Nuh peygamberin zamanını hatırlıyorlar ve yaşadıkları dönemle Tufan arasında paralellikler kuruyorlar, normal sayabiliriz. Bizim açımızdan bunun önemi iki yönlüdür; birincisi, yağmur nem demektir ve bu ise, veba mikrobunun daha hızlı üremesine ve yayılmasına neden oluyordu. Kurak yerlerde, Anatolia'nın orta kısmı veya Arabia çölleri, kırımın daha az olması, bir bu nedene ve bir de nüfus yoğunluğunun düşük olmasına bağlıdır.¹ İkincisi, vebanın sürekli depremleri ve bir de selleri izlemesi, neden arayan insanları. yıldızlara bakmaya özendirmiştir; makul bulabiliriz.

Realizmi burada da buluyoruz. Boccaccio da doktorların bilgisizlik ve çaresizliğine işaret ediyor, "doktorları suçlamalı mıyız" yollu soruyor ve diplomalı doktorların, les praticiens â diplômes, dışında hiç bir birikim ve bilgisi olmayanların da hekimlik yapmaya başladıklarından yakınıyor, kuşkusuz, hastalığın vücuttaki görünüşü, arazlar hakkında da bilgi veriyor; önce vücudun belli yerlerinde, şimdi daha net söylenebiliyor ve daha çok lenflerde, tıp dilinde hıyarcık tabir edilen şişkinlikler peyda oluyor ve après quoi le symptôme du mal se transforma en tâches noires, bundan sonra vücutta si-

li Kın Sprengel, *Histoire de la Médecine*. Tome 2, M. DCCCXV., Paris, p. 430.

2) İbn Haldun'un vebaya değinmesi, "Ta'un", kısa fakat değerlidir, dünyadaki gelişmeleri izlediğini ve bunları unlü kuramına bağladığını görüyoruz, bu büyük Ta'Wun yaşı hanedanların ömrünü kısalttığını kaydediyor Ta'un ile bilinen dünyanın, üzerinde insan bannidini demek isliyor, görünümü değişmişti İbn Haldun, bunu da yazıyor ve Düğü'nun da. kendi uygarlığı, "ümran", ölçüsünde vie buna göre. tikilendiğini ekliyor, ancak ası! felaket Batı'dadır

İbn Khaldun, *Plttours Sur fHbMrt t/njvenellf- Al-Mujyniffme*, Paris, n. d., p 48-49.

yah lekeler fark ediliyor; bunlar önlenemez ölümün habereisidirler, lekelerden üç gün sonra mezar kazmak zorunlu oluyordu Demek, **bazı** kaynaklarda babasını da vebaya kurban verdiği yazılan Boccaccio. bu siyah lekelerden de haberdar durumdadır; bununla birlikte veba ile ilgili olarak "Kara Ölüm" tabirine rastlamıyoruz. Halbuki, daha sonraki yıllarda "Büyük Veba" **Lasnifi** unutulmuş hep "Kara Ölüm" deniyordu, kısaca üzerinde durmak istiyorum.

Bu müthiş **kırım**da vücutta siyah lekelerin saplanmasıdan hemen sonra ölümün gerçekleşmesi, lekelerle bu ad arasında bir bağ kurulmasına yol açıyor ki, kolaycılık olduğunu yazmak zorundayız. Bir kez ayrıntılı araştırmalar, bu büyük kırım, çağdaşlarının hiç "siyah" veya "kara" sözcüğüyle anlatmadıklarını göstermektedir. Bu. belki de üç asır sonraki bir dönemin isimlendirmesidir; yeni ve müthiş salgınları ayırmak için kullanılmış olduğu düşünülmektedir. Büyük Veba hakkındaki bilgilerimizin önemli bir bölümünü borçlu olduğumuz Ph. Ziegler, bir ara Fransızların salgına, "mavi ölüm", morte **bleue**, dediklerini de **haber** vermektedir. Ziegler'e göre, **^kara***, bir çeviri yanlışlığıdır; çünkü, Latince buna, *pestis atra* veya *atra mors* deniliyordu, "müthiş" ya da "korkutucu", veba ya da ölüm anlamındadır.¹ Yalnız, bu işitince sözcüğün, "atra". bir de "kara" anlamı var, bizde de "kara" haber veya bela sözcüklerini güçlendiriyor, "bela" ya da "felaket" hep "kara" rengi çağrıştırıyor; daha sonraki yıllarda bu müthiş kırımın daha da korkunç algılandığını çıkarabiliyoruz.

Decamcwn'da yazıldığına göre, ticaret erbabı, kırımın şiddetinin artmasında özel bir rol oynadılar, işlen gereği sağlıklı insanlarla temas ediyorlardı, temas yoluyla salgını yaydılar. Birden ölümler arttı, çaresizlik içinde ölümler gömülebilse bile bunlara ait paçavralar sokağa atılıyordu, Boccaccio, sokağa atılmış bu paçavraların yol açtığı bir epizodu da anlatmaktadır, iki domuz, *c'est la coutume de ces bEtes*, bunları eşelemeye başlıyorlar; Boccaccio, çok kısa bir zaman içinde bu domuzların, bir sarsıntıdan sonra düşüp öldüklerini hikaye ediyor ve bu lür sahnelerin da paniği artırdığını eklemektedir. Okuyucularını, romanına böyle hazırladığını anlıyoruz.

Peki, bu ansızın ve küllesel ölçüde gelen ölüme tepki nasıl oldu; bu giriş bölümünde Boccaccio'nun insan davranışlarını klasi üye ettiğini görüyoruz. Bir kısmı kaçışı tercih ediyor, hastalığın ve ölümlerin olmadığını düşündük-

teri yerlere koşuyor ve kapanıyorlar, orada fazla içmemeye dikkat ediyorlar, sefahattan uzak durmaya çalışıyorlar, veba haberlerini, özellikle kendi içlerinde yasaklıyorlar, ölüm haberlerine kulaklarını tıkıyorlar; Detarnfron'da, ils se contentaient de musique ou de tout ddassament â leur portre, müzikle ve mümkün olan diğer dinlenme yollarıyla yetindikleri yazılmaktadır. Herhalde unsurları pek eksik olmayan bir "kaçış" okuyoruz.

Demek "kaçış" temel çizgiydi, iki belirleyici çizgiden birisidir demek daha doğrudur, Boccaccio, bunu esas almakta ve Decameron'un birinci bölümü de yedi genç kızı kaçışa ikna etme üzerinedir. Kızlar, yanlanna üç erkek alarak kaçmaya karar veriyorlar; fakat kaçmayanlar da var. Bunlardan birisi, hemen yukarıda, bir dipnotta, adını andığım Guy de Chauliac'dır, zamanın en önde gelen doktorlarından birisi olduğunu biliyoruz. Tıp tarihi üzerine bir kaynaklan öğrendiğimize göre Guy de Chauliac da, ' that the besi remedy was flight^{1*}, en iyi çarenin kaçış olduğuna inanıyordu; ancak bunu mesleğine, hekimliğe yakıştıramıyordu, Kaçmadı, ancak sürekli korku içinde olduğunu saklamıyordu; demek karabasan türü korkular içinde yaşamak istemeyenler kaçıyorlardı, *Decameron*, bunu bize haber vermektedir.

Bir de bunun tam zıddı m yapanlar var; bulabildikleri kadar içiyorlar, kaçmıyorlar ve bir meyhaneden diğerine koşturarak, sonsuz neşe içinde görünüyorlar, kendilerini bir sefahata bırakmış durumdalar. Bunlara yaşamdan umudu kesenler demek yerindedir. Üyle olunca mülkiyete de ihtiyaçlan kalmamaktadır. Boccaccio, belki bu sözcüğü kullanmıyor, fakat mülkiyet dağılımında bir değişimin başladığını söyleyebiliriz; chacun perdah tout espoir de vivre, herkes yaşama umudunu kaybetmişti ve bu nedenle evlerini ve barklanı terk ediyorlardı, bunları da yazmaktadır. La plupart des maisons tombaient dans le domaine public, evlerin çoğu artık kamusal alana giriyordu, demek özel mülkiyet anlamını yitiriyor; yalnız yitenler daha fazladır, her türlü yasa egemenliği, ister dinsel ve isterse feodal olsun, kaybolmuştu, yasa uygulayıcılarıyla din adamlarının da kınıldığını eklemeye gerek duymuyorum. Böylesine kısa bir zaman aralığında bu kadar hızlı bir alt-üst oluşu, belki sadece devrim zamanlarında yaşayabiliriz ve devrimci durumda bile bu kadar büyük bir dönüşüm çıkmayabiliyor, örnekler tanıklanımız arasındadır.

Derflmfrün, büyük bir ahlak bunalımına işaret etmektedir; yakın zamanların ekonomi politik kitaplarının kapitalizme mâl ettiği bu ahlak silen bul-

dozerin, vebayla birlikte harekete geçtiğini okuyoruz ve anlıyoruz. Ölümünden kaçış, hiç bir sevgi veya sadakat bağıyla yavaşlatılmıyordu, ölümden kurtulma kaygısı her türlü kaygıyı yerle bir ediyordu; le desastre avait jeté lant d'effroi au coeur, felaket kalplere öylesine bir dehşet saçmıştı ki, kardeş kardeşi, dayı yeğenini, kız kardeş erkek kardeşini, çok zaman da eş kocasını terk ediyordu. Ölüm korkusu amk dehşete dönüşmüştü ve kurum ve kuralları, ahlakı ve davranış kalıplarını ezerek geçiyordu; gerçekten vebayı ve saldığı dehşeti bilmeden *Decameron*'u okumak, okumamaktır.

Peki ne olacak, *Decameron*'dan şu cümleyi aktarıyorum: "Comme les voisins. parents et amis abandonnaient les malades, comme les domestiques se faisaient rares. une pratique s'etablit, inconnue jusqu'alors." Komşular yok, anne-baba yok, dostlar da yok, hepsi hastayı terketmişler, ayrıca hizmetçi bulmak artık imkansız olmasa da çok zor,¹ peki bu durumda ne olacak, soruyu ben formüle ediyorum. Bu sorunun cevabını. Birinci Dünya Savaşı sırasında Londra'yı düşünerek verebiliriz; erkekler savaştaydılar, fabrikalar çalışacak, barınaklar kazılacaktı, kadına her zamankinden daha çok ihtiyaç vardı ve kadının değerinin artacağını ve arttığını tahmin edebiliriz, İşte kadınların tek başına sinemaya gitmelerine, kahvelerde veyü yolda sigara içmelerine bu zamanda rastlamaya başlıyoruz, İhtiyaç davranış kalıplarını yıkıyordu, bir ahlak çekiliyordu ve her zaman gelent de "ahlak" demek kaçınılmaz oluyordu, Aynı şekilde başka hiç bir neden olmasa bile Birinci Dünya ve Kurtuluş Savaşları sonrasında Türkiye'de bir feminizasyonun kendisini zorlayabilece-

1) DefamerorTdan. Frausiiea aktardığım ve Türkçe özetledim bu tespitlerin, iktisat tarihinde yerleri tltçüde değerlendirilmemiş »imasını not etmek isliyorum: yalın teorik açılımları durduğu bu çağda, ben hep. ihmal edilmiş olanları değerlendirmeyi öneriyorum. Bu açıdan bu çalışmamın, TfJırJıvfi, bir aynlıfli ve tuudılığı olduğunu saklamak istemiyorum. Üstelik bu teorem, bütün "dünya" için geçerlidir; benim "dünyam" yazdığım dil ile sıtırılı olmakla birlikte, Orta Çağ'a ait "sınırsızlık" ilkesi hurada da yürüdüktedir. Bu arada kaydetmek durumundayım, Profesör Koenigsbergtr, bu ve pek ç^k konuda ihmalsi; davranıyor; aktarmak işediğim bu paragrafta BocçaccLo'nun bu lespininin tngLlLzce versiyonunu ve Koenigsberger in değerli değerlendirmesini bulabiliyoruz.

"Naturally, the p^ycholögical effects of such caasirophe were strattenng. Most immediately, there was [ear. "The calamity irtstillcd such terror in the hfcins of men and wouian' wrüte ihe Folrentine wriier Giovanni Boceaccio 1313-1375, the bmther abandoned brother. uncle nephew, brot-her sisier and oflen wivçs left their husbands. . Even lathers and mothers shunned iheir child-rtn" With fear came hysteria."

M G. Koenigsbergtr. Medieval Europe ... op. cit, p. 283

gini düşünmek zorundayız, Bu notlarla vebalı Avrupa'ya dönebiliriz, ne kadar yüksek tabakadan olursa olsun, ne kadar güzel olsa da, hasta bir genç kadın ya da kız için önemli olan kendisine bakacak birisini bulmaktır; bir erkek, bir hırsız veya potansiyel bir ırz düşmanı bile olabilir ve bu hasta güzelin artık vücudunun herhangi bir yanını örtmeyi düşünecek hali yoktur, örtünme veya saklanma artık" düşünülmesi dahi mümkün olmayan bir lüktür, işte veba, böyle bir yıkıma yol açıyordu, gevşek bir ahlakın, isterse ahlaksızlık da denebilir, başlaması, belki de kaçınılmazdı; Boccaccio, ahlaki çözülme-yi bir mantıksal sonuç olarak sunuyor.

Peki ölünce ne olacak; son duayı yapacak bir papaz bulmak herhalde imkansızdı, duasız gömülme ise önce dine karşı bir isyan ve sonra da dini saymamak oluyordu Ancak bu kadar değil, peki kim gömecek ve nasıl gömülecekler, J, Nohl, gömme işinin çok karlı bir endüstriye döndüğüne ve mezar kazıcıların, veba ve ölümden daha dehşet verici olduğuna işaret etmektedir,¹ Nohl, bu çalışmayı doğrudan doğruya ehronielelerden yaptığı için ayrıca önemlidir, "monatli" denilen mezarcılann, sağlıklı insanların evlerine girdiklerini, istedikleri parayı vermeyenleri, erkek kadın veya çocuk olmalanna bakmadan sürükleyerek vebalıların yattıkları hastanelere götürdüklerini aktarmaktadır, Karlı bir iş haline gelmişti ve ipten-kazıktan kurtulan bu işi üzerlerine almışlardı, kârı artırmak için veba mikrobu saçtıklarına inanılıyor-du, bunlar "monattı"¹ olduklarını iddia ediyorlar, evlere giriyorlar, soyuyorlar ve vebalı olup olmadıklarına bakmadan ırzlarına geçiyorlardı. Nohl, Viyana'da, bu monattilerin uç yüzden fazla kadını hamile bıraktıkları haberini de vermektedir, Ölmek üzere olanlar veya ölümlerle cinsel ilişki bu dönemde başlamıştır; kayıtlar, açıktır. Böyle bir gerçeklik karşısında insanlar, gömülme-ten de korkar hale gelmişlerdi; ayrıca çoğu sokakta ölüyor ve orada kalıyordu, Boccaccio da insanların son dualanna (irsal bulamadan ve gün ya da gece sokakla, certains expiraieni de jour ou de nuit sur la voie publique, öldüklerini kaydetmektedir. Her taraf kadavrayla dolup taşıyordu; bunlar da Decameron'un başında yer almaktadır

içinde neler mi var, bu, bizim ilgi alanımızın dışında kalmaktadır, Btın burada, mümkün olan kısalıkta, *Otça* meron¹un yeniliğine işaret etmek duru-

1) Johari Nohl, *A Chfvnicif of tht PJupe*, irutulaıcd by Ch. Ctorkc. n.d, London, perman origin.il, Berlin, 1924. p. 167,

Yalçın Küçük

mundayım. Boccaccio'nun kızları ve erkekleri bir şatoya kapanıyorlar ve her gün her biri bir hikaye anlatıyordu; ikinci günün beşinci hikayesinde, Andreuccio. "hoş geldiniz" diyen ev sahibesine, "sizi gördüğüm için mutlu oldum" der demez, "elle le prend par la main", hanımefendi, "madonna", Andreuccio'yu, elinden tutuyor, büyük salona götürüyor ve oradan da doğru yatak odasına sürüklüyordu; işte bu yenidir ve Veba Kınımı'nın neden olduğu bir dönüşümdür Öyleyse, yüzyıllar sonra patladığı söylenen "cinsel devrim" burada da karşımıza çıkmaktadır.

Birinci günün ikinci öyküsü de, "Roma Okulu" adını taşıyor ve Yahudi Abraham'ı Hristiyan yapma üzerine kurulmuştur; Abraham, Romayı gönüleden karar vermek istememektedir, Öyküye göre Abraham. Roma'da, papalığı, kardinalleri, papazları inceliyordu; öğrendikleri çok şaşırtıcıdır. Hepsi ahlaksız, hırsız, sefahat içinde ve sodomi lutkunuydu; demek, Hristiyanlığın kilise hiyerarşisi her noktasında çürümüştü, bunları öğrenen Abraham, dönünce, arkadaşına kesinlikle Hristiyan olmaya karar verdiğini açıklıyordu, Paradoksal bir karar olabilir, fakat, Abraham, gördüklerinden, ruhani yönetenlerinin çöküş içinde olduğu bir din hâlâ genişliyor ve yayılıyorsa, bu dinin temellerinin çok sağlam olduğu sonucunu çıkarıyordu. Böylece, Boccaccio, kilise aristokrasisine bir isyanı ve aynı zamanda Hristiyanlığın Yahudiliğe karşı üstünlüğünü onaya koymuş oluyordu. Bu, daha önce işe ret etliğim, vebanın kilisenin otoritesini kırmış olduğu yollu değerlendirmem ve vebanın arkasından, dinsel hiyerarşiyi reddeden ve mistisizme yönelen tarikatlerin çıkışıyla tutarlıdır.

Değirmek istediğim bir diğer ve son hikaye, Roma'ya giden yakışıklı bir asilzadenin, yolda konakladığı bir handa, yeni bulduğu hizmetkarını yatağına çekmesidir; uşak, bir sodomi vakası ile karşı karşıya geleceğini sanıp ürkerken, asilzade, bir kız olduğunu belli etmekle gecikmiyor, gecikmeksizin cinsel ve romantik aşk birlikle başlamaktadır, Öyküden, İngiltere kralının kızı olduğunu öğreniyoruz; prenses, kendisini bir kralla evlendirmek isteyen babasına isyan halindedir ve Papa'dan yardım istemek için kaçmaktadır. Papa, prensesin uşakla handa icra ettikleri evliliği tasdik ediyor, fiili durumu onamaktadır; hikaye budur.

Oria Çağ'ın temel mantığı, tek tek olay ya da sözlerin genelleştirilmesi, bir başka yolla söylenecek olursa, teorize edilmesidir; sembolizm budur, darb-ı

mesel yolunun temel ispat sayılması da aynıdır ve ayrıca, bizde son yüzyıllara kadar yaşayan "kıssadan hisse" mantığı da budur. Bu her hikayede, "kıssa", çıkartılacak bir ders saklı olduğu anlamındadır; Detdmtran'dan özetlediğim bu kıssa da. aristokrasinin itibannı, son derece yitirdiğini yansıtmaktadır. Prens, bir çobana aşık olduğu için değil, bu veba öncesinde de var, ilke olarak bir prens ya da kralla evlenmeyi reddettiği için yola düşüyordu. Uı öyküyü realizm ölçütüne vuracak olursak, Büyük Kınm öncesinde önemli hiç bir köylü ayaklanması yokken, sonrasında çok olduğunu görüyoruz, önemlidir ve demek, üst derecede realisttir; yalnız, görkemli köylü isyanlarının temelinde, sadece aristokrasinin büyük güç ve prestij kaybı değil, başka dinamikler de var, ama, bunu, güç ve prestij kaybını da görmezlikten gelemiyoruz.

Ama büyük bir görmezlik olgusunun varolduğunu da artık biliyoruz. Bunu görmeme olgusunu açtklamak, mutlaka gereklidir; böyle olmakla birlikte burada bizim ilgimizin dışında kaldığı da kesindir. Ayrıca benim bu "Büyük Veba" ile bu kadar yakından ve ayrıntılı olarak ilgilenmemin kaynağında bu çalışmam, "Tefeflyet*", bulunmuyordu, "Osmanlı Kuruluş" adını verdiğim çalışmamda, vulgar iktisadın "push-pull* ikileminden yararlanmayı düşünüyordum; bir yandan, eger bugünkü evrensel teorik kısırlık ve kuraklıktan kurtulmak istiyorsak, mutlaka küçümsenmiş "olay" ve kaynaklara bakmayı verimli bir ilke saymam ve diğer yandan da XX. Yüzyılda uç veren ve bu yüzyılın başında yerleşen büyük çöküşe, tarihten benzerlikler aramam, beni yeniden Büyük Vebaya götürüyordu.¹ Kaldı ki, dünyanın yeni bir Orta Çağ'a girmekte olduğunu çok önceden tespit etmiştim; Fransa'da benzer tespitler

11 Amk bu arayışın başka örnekleri de olduğundan haberdanz. J. W. Thumpson'un. American Journal Of Sociology'de, Man 1921, yayınlanan makalesini yol açıcı sayabiliriz. Osmanlı'da Amerikan büyükelçisi Morgenthaünün tcrunu. Amerikalı popüler tanhçi Tuchman Hanım buradan yürümüştür. Bu arada, bir Yahudi için. Barbara Tuchman 6yledir, veba ile XX Vuyıl anısında paralellik kurmak kolay ve kaçınılmazdı; Haçlı Seferleri'nin başlangıcını bir tarafa koyarsak, tarihin kaydettiği en acımasız Yahudi kırımları, bu iki yüzyılda gerçekleşmişti, İltler'in yaptıklarını biliyoruz ve Yahudi tarih yazımı. Büyük Vtha'yı da üyte değerlendiriyordu. Bu tespitlerle birlikte, burada, B. Tuchman'ırı bazL [«pillerini aktarmanın bir bilimsel dürüstlük olduğunu düşünüyorum.

B. Tuchman. insanların günah imlemekten korkmamaya başladıklarını, daha haris, kavgacı ve savacı olduklarını kaydederek, hu Özelliklerini en çok kilisesinin karşısında kazandıklarını eklemektedir. "Ruhban sınıfta kayıplar çok olduğu için emirim seviyesi çok düşmüştür" demektedir. Papazlar öğretemdiler, hem kırıldılar, hem Tann'nm cezatanndan masun olmadıktan âti-

olduğunu artık biliyoruz.

Halbuki, yakın zamanlarda, teknoloji alanında gerçekleştirilen önemli buluşlar ve bunların uygulanması sonucu hayvan ve insan enetjlsinin, mekanik ve diğer inorganik enerjilerle takviye edilmesiyle birlikte, ulusların ve imparatorlukların zenginliklerinde ve dolayısıyla güçlerinde, nüfusun önemi büyük ölçüde azaldı ki, bundan önceki dönemlerde insan faktörü çok önemliydi. Öte yandan, Orta Çağ nüfus harekeden üzerine güvenilir bir isim olan J. C. Russell, Orta Çağ'da birisi başlannda, 542-700, ve diğeri sonlanna doğru, 1348-1500, iki büyük nüfus değişmesi yaşandığını ve bunların her ikisinin de veba nedeniyle ortaya çıktığını haber vermektedir¹ Her ikisinde de, salgının başında nüfusun yansının kırıldığını ve daha sonra da nüfus artışının yavaşladığını öğreniyoruz Birincisi, islam'ın Bizans aleyhine yayılmasına¹ ve ikincisi de Osmanlı akıncıların Avrupa'ya girişine denk düşmektedir, Osmanlı açısından Avrupa topraklarında ilk mevzi tutuş, 1356 yılıdır.

Ve banın kurak ve nüfus yoğunluğu düşük yerlerde daha az kırıncı olduğuna işaret etmiştim; bizim ele aldığımız veba söz konusu olduğunda, J. C. Rus-

b jıldtğı için güvenili ilklerini yitirdik r ve bir de kınımlarıyla bir cahiliye dönemim başlatmış oldular.

"Şiddet ve büyük acılan izleyen her dönemde olduğu üzere insanlar daha pervasız ve kaba davranış benimsediler"

01 illerle dansa. Tuchman ıh işaret ediyor ve hana büyük vurgu düşüyor, buna 'Mıcabri Le Danse" dendiğini kaydederek, *the maccabees" sözcüğünün İbrani, mezarcı, "gnavedigjer", kelimesinden geldiğini ve Orta Çağ'da mezar kazma işinin Yahudilerce yapıldığını da ekliyor. "The danoe itseli probably dcvelopcd under the influctice of recurring plaguc, as a strcei performaoe to illustme sermons on the submission of ali âlike to the Death the Levttler."

ölülerle dans muhtemelen, bir "Dinleyici olan Ölüm'e" teslim olmanın ayinidir; ölüm, bir *leveller" olarak, bütün sivrilik ve çıkıntıları dözlediği, bütün eşitsizlikleri ihmal ettiği için, aynı zamanda bir "eşitleyici" durumundadır. Bu nedenle, zaman zaman, "kazıyıcı", *düzleyici, "ejitleyici" SüîCükleûni, birbirinin yerime kullanıyorum.

B. Tuchman. A Dsrtnf Mirrar- TJtf CüftJrtüfoiü Forteeitth Cnrtıf>, 1978-1995, London, pp. 73 118-505.

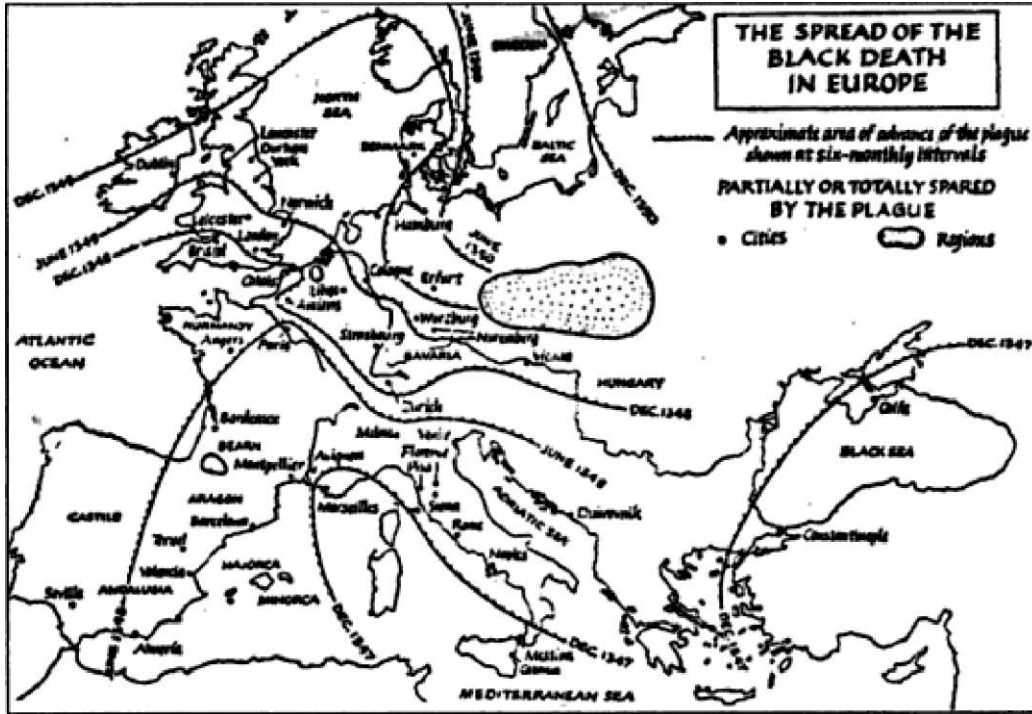
1} J. C. Russell, Ptfpufflippi in Euncipt 500-/5tW,

The Fontaria Economic History, ed , C. M. Qpolla, Voli, Pontona Books, 1978, p. 25.

2) Antakya tarihi üzerine bir monografide. bu ilk veba hakkında ayrıntılı bilgi bulabiliyoruz. Etiyopya'da başladığını, Mısır'dan Antakya'ya geçiğini. ConstantinoplMa her dört ya da beş kişiden ikisini kırdığını, in the capital it caused the death aut of every four or five persons, and the normalaaivities of the city were completely disorganized, öğreniyoruz. Bu bilgi. Bizans-Poma Savaşın ile birlikte Arap yayılmasına yeni bir açıklayıcılık getirebilir, not etmiş oluyorum.

Clenvilk l)owney, A HtiCory o/ Antioch in 5>ria from SfJrufKî îa Jhc Arab Con^uor, Pnncetcm U.P.,. 1961 .p. 553.

sel, ıspanya ve Küçük Asya'nın açıkça ve göreceli olarak daha az etkilendiğini ve bu nedenle avantajlı hale geldiklerini not etmekten geri kalmıyor ve bunun da, XV. ve XVI. Yüzyıllarda   spanya ve Osmanlı y  kseli  inin temellerini amgim ilen sürüyor ki bu, benim, "Osmanist Kuruluş" adlı çalışmamda ele almayı ve tartışmayı planladığı   bir sorun olmaktadır.¹ Bu ayn_T yalnız bu   l-

W. McNeill, *Plagues and Peoples*, Penguin Books, 1976-1994 / p. 157

    de değinmemiz bile buradaki ihmali, salgının ve büyük kınmın sonuçlarını analiz etmemenin önemini ortaya çıkarmış durumdadır,   yle umut ediyorum.

Burada şunu da kaydetmek zorundayız, bu bilimsel ihmal, XIX. Yüzyılda,

1) "Again, drier areas seem to have suffered less mortality, In Spain and Asia Minor, laying foundations for the great days of Spanish Habsburgs and Ottoman Empire in the fifteenth and sixteenth centuries." *ibid.*, p.41

Kaldı ki, bu tür dolaylı ıjadcilerle yetinmek   orunda değiliz, bu tartışma)!, Tcf    yefen hemen sonra yazmayı planladığı   *Osmanist Kuruluş"   alı  mama b  r  nk  cım kaydetmiştim,   ibbons. kuruluş tanınmasınaba  latan tarihçidir, K  pr  l  mde, Gibbons'ı etkisini silmek için bu tartışmaya girmişti ve silmiştir. Yalnız bu silmeyi de tümüyle K  pr  l  n  n bilgi ve becerisine ba  lamak do  m görünmüyor, Gibbons, osmanis   kuruluş problematiginde, v sırada var olan dünya tarih yazımına göre heterodoks somlar formüle edebiliyordu, sessizliğe gömülmesi gerekiyordu. Gibbons, 1343 yılından itibaren, vebanın, Balkan Yarımadası ve Küçük Asya'da önemli kemleri arada

Yalçın Küçük

izleyen yüzyıla göre çok daha azdır ve hatta önceki yüzyılda bir ihmalden söz etmek bile **ZOT** görünmektedir. Çünkü, söz konusu yüzyılda Büyük Veba, pek çok analize ciddi ölçüde giriyor ve önemli sonuçlara bağlanıyordu, bunları görebiliyoruz. Bu durumu, bazı ve ne yazık ki bir bölümü Mars'ın adına bağlanan önermelerin, XX. Yüzyılda daha etkili olmasına bağlayabiliriz; öyleyse ve geçerken yine, hem marksizme karşı olup hem de marksizme teslim olmadan söz etmiş oluyoruz. Buna çok şaşırtıcı bir örneği daha önce vermiştim, bir soğuk savaş çıktısı olan W. W. Rostow'un "Non-Communist Manifesto" namı "Aşamalar" eseri,¹ yine de "marksist" ilerleme ve zorunlu aşamalar şemasının dışına çıkamıyordu. Burada da benzeri bir bağımlılıkla karşılaşıyoruz.

Bu, bilimsellik ile endojen bir sistem arasında kurulan ilişkiden doğan bir bağımlılıktır ve bunun marksizm ile özdeş tuulmasıysa başlıbaşına bir talihsizlik sayılmalıdır. Hem epistetnolojik açıdan doğru olmaktan uzak düştüğünü biliyoruz ve hem de bilenler safında gereksiz ve haksız bir tansiyona yol açtığına tanıklık ediyoruz. Halbuki bilimsel modellerin endojen olma zorunluluğu Marktan çok önce ortaya konmuştu; Marx, ekonomi politiğin kuruculanndan öğrendiklerine Hegelien bir eter içerirken, hem ekonomik faktörün gücüne verilen vurguyu ve hem de değişkenlerin birbirini etkileyerek belirlemeleri zorunluluğunu eniansifiye ediyordu. Fakat bunlar bir yana, hem Malthus'un nüfus kuramı ve hem de Marx'ın devrim teorisi mükemmel birer endojen veya aynı anlama gelmek üzere, kapalı sistemlerdir.³ Her iki sistemin işlemesi için dışardan bir etkiye ihtiyaç duyulmamaktadır ve her model öğrencisi veya kurucusu bu ikisini analiz etmek durumundadır.

Bunu, geçen yüzyılda kapalı sistemlerin egemenliğini, Mant'ın adına bağlılığını ilan etmiş bir bakışın iktidar olmasına ve çok büyük başarılar elde etmesine bağlamak zorundayız; Sovyetler Birliği'nin kuruluşu Marx'ın sistemi-

bir ziyaret «lifini noı ederek, *between 1348 and M31, nine great phgues rttered" demektir. Bundan sonra da, *hrse daies coincide with the most aggressive period of otoman cı>nquesı* tespitini ekliyor ki önemlidir, çünkü, veba ile Osmanlı akımcıların bu şehirleri fetb etmek üztrc ilahi bir işbirliğine girdiklerini anlıyoruz.

H. A. Gibbons, *The Foundation of the Ottoman Empire*. Oxford, 1916, p. 96

1) W. W. Rüstov. *The Stages of Etpnomiç Crmvrh*. Cambridge UP. 1980,

21 Lenin, "Ne Yapmalı" ve "Nisan Tezleri" ile Mani'm kapalı sistemini kırmıştır; ilkinde, Mant'ın postolalarının aksine, sistemin, zorunlu olarak sosyalist bilinç yaratmayacağını kabul ediyor ve dışardan bilinç r'ıyıolar tarif ediyordu ve ikincisinde, devrim için, sistemin çelişkileri «UTma gücüne, buna ekonominin gütu de diyebiliriz, fazla güvenmediğini belli ediyordu.

ne ve bundan türeyerek de Hegel'e büyük bir otorite kazandırmıştı, Sovyetlerin yıkılmasıyla otoritenin çöktüğünü görüyoruz. Otorite, dışına çıkamamak ve bağımlılık edinmek anlamındadır, bu bağlamda, Keplerin dünyanın hareketine, o zamanlar estetik hegemonya kurmuş olan daire dışında bir yörünge postüle edememesi çok düşündürücü ve öğreticidir; "güzer sayılmayan elips şekline geçebilmek için on bir yıl oyalandığını biliyoruz. Aynı şekilde "veba" herhalde sistem dışıdır ve tahmin edilmesi zordur; hiç kuşku yok, vebayı bir analize sokmak. Tanrıyı teoriye entegre etmekten farksızdır ve bilimin dışına çıkma sayılmasını anlayabiliyoruz. Kapalı sistemler kendi dışlarında bir otonte veya Tann tanımıyorlar ve dolayısıyla, bu büyük ihmali, çok önemli bilimsel kaygılara bağlamak, ilk planda, yerinde ve isabetli görünmektedir.

Ancak, yine de, "ilk planda" isabetli ve yerindedir. Bunun dışında burada kapalı ve açık sistemlerin mukayesesini yapmak gerekli olmaktan uzaktır ve yapılanları yeterli görüyorum. Bunlara eklenebilecek iki nokta var, ekonomik faktörü bir belirleyici olarak kabul etmek kaçınılmazdır; çünkü, ekonomik ilişkinin bir belirleyici olması, ekonomik elemanın içinde bir güç barındırmasından kaynaklanıyor, bu gücün, harekete geçiği zaman, önünde duran duvarları, bunu "bağlar" olarak da anlayabiliriz, yıktığını varsayıyoruz. Bu nedenle politikanın sınır sisteminin ekonomi olması, içinde başka bir güç olmadığı zaman daha doğrudur. Öyleyse, ekonominin ve içinde gizlediği gücün her zaman aynı gelişmişlik ve etki düzeyinde olduğunu ileri sürebilmek de bilime uymamaktadır,

ikinci nokta, tanışmanın daha çok içindedir, Büyük Veba'nın çok büyük bir nüfus azalmasına yol açtığını hep tespit ediyoruz. Avrupa, veba öncesi nüfus düzeyine belki de yüz elli yıl sonra ulaşabiliyordu; bu, doğrudur. Fakat Le Goff'un, veba, *it turned the eris into a catastrophe*, bir krizi katastrofa çevirdi, tespiti de yerli yerindedir,¹ Çünkü, bugünkü Batı Avrupa'da, bir kaç yüzyıldır devam eden ekonomik gelişme ve nüfus anısı, en geç XIV, Yüzyılın başında ve aslında daha önceki yüzyılın son on yılından itibaren durmuştu. Bunun anlamı nüfus artışının önce yavaşladığı ve sonra durduğu ve nüfus eğrisinin düşüşe geçmeye başladığıdır. Demek, veba, yeni bir yönelişi başlatmamış, hızlandırmıştır; nüfus krizi vebadan önce de vardı ve vebaya da hâlâ yüksek olan

1) Jacques Le Goff. *Medieval Civilization*, Oxford Uf. 1064-1992, p. 103

Yalçın Küçük

nüfus yoğunluğunun neden olduğunu ileri sürenlere bile rastlıyoruz,

Üle yandan Rosemary Horrox, bizim için çok yararlı bir çalışma hazırlamış durumdadır; sayesinde Büyük Veba'dan hemen önceki ve sonraki yıllara ait kroniklerden ilgili bölümleri, bugünkü İngilizce'ye çevrilmiş olarak buluyoruz, Bunlara baktığımızda Profesör Le Goffun, nüfus için söylediklerinin giysi, davranış ve genel ahlakta da geçerli olduğunu anlıyoruz. Kroniklerdeki kayıtlar çok; özelle ahlaksızca giyindiklerini, vücutlarını sergilediklerini, abused their bodies in wantonness and scurrilous licentiousness, kaydettikten sonra, "ne Tanrı dan korkuyorlar ve ne de eleştirilerden utanıyorlardı, sadece evlilik bağlarını hafife alıyorlar ve daha ağırbaşlı giyinme uyanlarına kulaklarını tıkiyorlardı" yollu ekliyorlardı.¹ Anlaşılan sivri burunlu ayakkabı da bu zamanda çıkmıştır; bir başka kronik de o zamana kadar giyilen uzun giysileri bıraktıklarını ve vücutlarını sıkıca saran, kısa elbiseler giymeye başladıklarını haber vermektedir.

Modern zamanlarda, vebanın nüfus yoğunluğunun artmasından kaynaklandığını ileri sürenlerin bulunduğunu kaydetmiştim; Büyük Veba'dan hemen sonraki tarihe ait bazı kroniklerde, vebanın, ileri sürülen bu ahlaki bozulmaya Tann'nın verdiği bir ceza olduğu kaydedilmektedir, Demek, Tanrı analizlere alınınca sistem yine de kapanmaktadır.

Felaket'in Dogu'dan geldiğinde ittifak var; Avrupa'da bazı kronikler, Avrupa'da patlamadan önce, Doğu da bir ölüm fırtınasını kaydetmiş durumdaylar, Ph. Ziegler'in aktardığına göre, 1346 yılında. Avrupa'da ve Hindistan'da nüfusun tamamı kınıldı, Tataristan, Mezopotamya, Suriye ve Ermenistan ölümlerden geçilmiyor, Kürtler beyhude dağlara kaçtılar. Karamanya ve Kayzerya'da canlı kalmadı, yollu rivayetler kol geziyordu;¹ herhalde abartmalıdır ve ayrıca Batı ya geleceğine inandıklarını gösteren bir işaret bulunmamaktadır.

Yalnız Dogu'da fazla işaret yok, yazılı haber bulunmuyor, Batı'da, daha önce, sarasetiler, Normanlar ve Vikingler,'den korunma amacıyla Tanrı'ya yakanışların yerini, "bu, salgın denilen ve beni tehdit eden rezil hastalığın kuvvetini kes, beni ve bütün dostlanımı koru ve yaşat™ yollu dualann aldığı görülürken Dogu'da benzerlerine rastlayamıyoruz. Fakat Ziegler, yine de Rus

1) R Hom»c, editör ö tntıslator. TJr BiüfJı Drafh, Manchester UP, 1994, p 130

2) "IndU was depopulaıcd, Tatory, Mesopotamia, Syrö, Arttienia eovercd with dead bodies, the Kurds fled in vain to the mounıairu, in Caramania and Cacseria nane wert lelı alive,"

Philip Ziegler, The Black Dtüfh, op.cıı., p, 15.

arkeologların, Işık Gölü yakınındaki kazılarda. 1338 ve 1339 yıllarında ölüm oranının artısını tespit etliklerini haber vermektedir. Bu bölgede ve o tarihlerde Nestoryanlar kalabalıktı ve bazı mezar taşlarında vebadan ölümler kaydedilmektedir. Öyleyse Mongolya'dan çıkmasa bile geçliğine kesin gözüyle bakabiliriz. Buna ek olarak, asıl mikrobun, Çin'de olduğu ve buradan veba mikrobunu yüklü kemirici hayvanların Moğollar israfından Mongolya'ya taşındığı düşünülmektedir.

Buradan Küçük Asya'ya geçtiği anlaşılıyor; fakat böyle olsa da, kurak iklimlerde ve nüfus yoğunluğunun az olduğu yörelerde kınımın düşük olduğunu not etmiştim. Bunu, bozkırda bir adacık misali nüfus barındıran kemlerde, Semirkent örnektir, Türkçe olan "semir" ki "temiz" anlamındadır ve Arapça "medina\ Türkçe "baltk" ve yeni kanca da "şahir" demek olan eski ve ölü bir İran dili olan Soğdca'dan gelen "kent" sözcüklerinden çıkıyor, çöllerdeki vahalarda görülen yüksek ölümlerin dışında, Doğu'da yine de zayıf az olduğu yollu anlayabiliriz. Demek ki, asıl kırım için veba mikrobunu taşıyan kemirici hayvanların, fareler, Avrupa'ya ulaşması gerekiyor; bunun yolu gemilerdir. Nitekim Büyük Salgın'ın Kırım'dan kalkan, muhtemelen, Keffe, gemilerle Kuzey Akdeniz limanlarına taşınmış olduğu üzerinde herhangi bir tartışma bulunmamaktadır.¹ Veba zamanına ait bir kaynak, bütün Akdeniz'in, bir veba havuzuna dönüştüğüne işaret ediyor, bundan sonrası tam bir trajedir.

Batı Avrupalılar, salgının gemilerden geldiğini anlamakta gecikmediler, ancak bunu anlamak için de yüksek fiyat ödemişlerdi. Anladıktan sonra da gemileri limanlara yanaştırmamaya başladılar; daha sonra da ateşli ok ve diğer ateşli makinelerle gemileri yakmayı denediler. Gemiciler, gemilerdeki kınımından kurtulmak için karaya çıkmak ve karadakiler de veba mikroplarının karaya nüfuzunu engelleyebilmek için, çıkışları önlemeye çalışıyorlardı. Ne çare. karaya çıkamayan ve içindeki bütün canlılar vebadan ölen bir kadırganın, rüzgarın etkisiyle kuzeye sürüklendiği ve karaya vurup veba mikrobunu ihraç ettiği bilinmektedir, Kara Ölüm'ün Batı Avrupa'yı zaptı önlenememiştir.

i) *The disease broke out in 1346 among the armies of a Mongol prince who laid siege to the (ra-
dind city of Caffa in the Crimea, This compelled his withdrawal, but not before the infection had
entered Caffa itself whence it spread by ship throughout the Mediterranean and ere long to non-
hem and weşlem Europe as well*

W. H. McNeill, *Pandemic and Pestilence*, Penguins Books, 1970-1974, p. 156

Anne ve babalar, veba bulaşmış çocuklarıyla kendi aralanna duvar örme-yi bir çare saymaya başladılar, şehirlerde mezarlıklar yetmiyordu, kardinaller işaret parmaklarıyla yeni mezarlıklar açıyorlardı ve bunlar da yeimeyince kiliselerin bahçeleri mezarlığa çevrildiler. Din adamlarına gelince, vebanın işlenen günahlara karşılık Tann'nın bir cezası olduğu inancı kesin ve yaygındı; fakat eğer veba bir ceza ise, Tann'nın bu seçkin, ayrıca tanımlan gereği, günahsız kullanna uygulanmaması gerekiyordu, demek, vebanın ruhban sınıfına işlemeyeceği düşünülüyordu. Bu, papazları iki ateş arasında bırakıyordu, kaçamıyorlardı ve Tann'nın günahsız kullan olduklarını göstermek zorunda kaldılar ve çok öldüler. Bunun, eğitim düzenini ve daha sonraki dönemlerde din eğitimi tümüyle çöktüğüne, yukarda ve geçerken değinmişim, daha da önemlisi artık dine ve dinsel otoriteye inanç eriyordu. Tepkileri, buna göre sıralamak istiyorum.

Daha önce, 1096 yılında başlayan Haçlı Seferleri var, yalnız bunda, önce ideolojik hazırlık ve bir psikolojik savaş görüyoruz, Haçlılar, Kutsal Kent'i Yahudilerden de kurtarmak için savaşmaya anı içiyorlardı. Veba ile birlikte, ruhban sınıfı içinde, Yahudilerin isa'yı çarmıha gerdiklerini ve Hristiyan çocukları kaçırarak kanlarını içtikleri iddialarını hatırlayanlar ve haurlatanlar var, yalnız hiç bir zaman Haçlı Seferlerinde olduğu türden sistematik bir ideolojik savaşla karşılaşmıyoruz, ve yine de tanhin ilk ve en geniş Yahudi kıyımının, Kara Ölüm sırasında başladığını biliyoruz. Buradaki, söz uygunsa, kendiliğindendir. Buradakiler ve izleyen massacrelardan, Rusçası daha yaygındır ve Rusça "pogrom" diyoruz, bir ilk sonucu çıkarabiliyoruz; büyük bunalım ve acıların yaşandığı zamanlardı, ceza ilk önce, varsa, Yahudiler'e kesilmektedir. Dinsel husumet bir yana, herhalde daha varlıklı olmaları, faizle para vermeleri ve daha da önemlisi izole, kendi aralarında ve dışarıya kapalı demek istiyorum, yaşamalan etkili olmalıdır; bu notların, bu büyük haksızlığı anlamamıza yardımcı olmasını umut ediyorum.

İnceleyebildiğim kaynaklara göre, Yahudi pogromları, 1349 yılı başlarında ortaya çıkıyor, normaldir, felaketin yayılması ve çaresizliğin çökmesi gerekiyordu; Strasbourga henüz veba uğramadan katliam başlıyor ve iki bin Yahudi evlerinden alınarak öldürülüyorlar. Ölüme götürülürken arkalaunılan yaklaşan sürülerin, kurbanların giysilerini yırimaları çok dikkat çekicidir; altın sakladıklarına inanıyorlar. Her büyük kriz ve acı dönemi, zenginlere kar-

Tekeliye!:

Si kuşkuları, kızgınlığa çevirmektedir, burada da görülüyor. Daha sonra bütün Almanya kentlerine ve Polonya'ya yayılıyor; Fransa'da pogroma rastlamıyoruz, bu, burada ele almayı uygun görmediğim nedenlerden dolayı, Fransa'da Yahudi olmamasından ileri geliyordu, yoksa katliam genel niteliktedir Demek, XIV Yüzyıl, dünya Yahudiliği için, gerçekten, ilk büyük ve yaygın felaket yüzyılı olmuştur,

Katliamın en yaygın usülü yakmaktır; Yahudiler daha çok evlerinde yakılıyordu, bazen sinagoga toplanıyor ve orada yakılıyorlardı, bir nehrin ortasında küçük bir adada yakıldıkları da kaydedilmektedir, Yahudilerin çoğunun ateşe, inanç ve metanetle gittiklerini biliyoruz; bir kısmı dans ediyor ve bir kısmı da şarkı söylüyordu, ağlayanlar da var. Bunun, Yahudiler'in ölüme kahramanca yürüyüşlerinin, o zaman da fark edilmiş olduğu kaydedilmektedir/ Çocuklar yakılmıyor, vaftiz ediliyorlar.

Bütün bu katliamların arkasında, vebanın nedeni olarak Yahudiler'in görülmesi var, vebanın havanın kirlenmesinden kaynaklandığına ve Yahudiler'in de havayı kirlettiklerine inanılıyordu, Yahudiler'in kuyulan zehirledikleri konusunda bir kuşkuyla rastlamıyoruz Bir açıdan anlaşılır bir durumdur; çünkü, veba için bir açıklayıcıya ihtiyaç vardı, planetlerin buluşması veya çarpışmasının pek de ikna edici olmadığını düşünebiliriz. Bu nedenle olabilir, pek çok kuyuda zehir torbalan bulunduğuyla kolaylıkla inanılıyordu. Tabi, suçlama bu olunca, sonuşturma kaçınılmazdır; Orta Çağ'da soruşturma işkence demektir, işkenceye uğrayan Yahudiler'in bir bölümü, kuyulara zehir attıklarını kabul ediyorlardı; Hristiyanlığa geçenler de var. yalnız bütün bunların ne kadar cam kurtardığını bilemiyoruz. Çünkü itirafçılardan yakılanlar ve kazığa oturtulanlar olduğu yazılıdır.

Şimdi başka ve çok daha çarpıcı bir "ceza"¹ türünü ele almak durumundayım; doğrusu, "ceza", "kırbaç" ve "dövünme" anlamlarını kapsayan bir sözcüğe Türkçe'de sahip değiliz Fransızca ve İngilizce'de var; "flagellation" denil

il "The henjism wifh whirh the jews ^cneially encouniered death did not fail to triakc an impres-
sion on the conteinporaries *

Johan Nohl, Hif Blnrf Praffı- A Dırmklr of the Pfpgur- op. cü p. 185

Johan Nohl, yine kroniklere dayanarak, vebayı yaşayan bazılarının. Hristiyanlar'ın sadakatsizliklerine tıyan ederken, komşutaramın yardımdan kaçıyoruz, Türkler ve Yahudiler böyle davranmıyorlar, bu bizim için uianç verici bir durumdur" dediklerini ve *ıo leam from non-Christians and unbelieving jews", Hristiyan olmayanlar ve kafir Yahudiler'den ders atmaları gerektiğini vaaz etliklerini yazmaktadır. İbid. p. 194.

Yakın Küçük

mektedir, "scourge* ve özellikle "İMau" sözcükleriyle yakınlığı olduğunu biliyoruz. Bu sonuncu, "feau", veba üzerine Fransızca yazılmış, çok daha eski metinlerde, "veba" yerine de kullanılmaktadır. Felaket veya Tann'nın dayağı ya da cezası olarak anlayabiliriz, teknik anlamda ise, "döveç" diyebiliriz. Buradan harekede "flagellation" karşılığında "dövünme" sözcüğünü kullanabiliriz; fakat yapılanlara göre çok hafif kalmaktadır.

Bir kırbaç olabilir, fakat ucunda bir topuz ve topuzda da pek çok iğne ve "llagellant" denilen dövünenleri gözümüzün önüne getirmeliyiz, Kerbela Günü'nde İran'daki Şii ayinleri en yakın resimdir. Rosemarry Horrox, böyle sahneler için, ^Ma man vvould need a heart of stone to watch this without fears" demektedir, ürkmekten, dehşete kapılmadan seyredebilmek için taştan kalp gereklidir, demektedir. Dövünenler için ve başlangıç olmak üzere, üç tespitimizi sıralayabiliriz; birincisi Tann'nın günahlara karşı kestiği adil bir ceza sayıyorlardı ve günahlardan kurtulmak ve afla kavuşmak için, kendilerini cezalandırıyorlardı. Kan dökücü bir ceza olduğunda ittifak görüyoruz, ikincisi, Kilise, en azından başında, bunu engellemeye girişmedi ve tam tersine özendirdiği kesindir. Kaldı ki, dövünenlerin yürüyüşünden önce pek çok kilise haftanın bazı günlerinde mütedeyyinleri yürüyüşe davet etmişti. Üçüncüsü, Yahudi pogromlarını dövünenlerin başlattığı konusunda da bir şüphe bulunmamaktadır; Kilise, pogromları açık bir biçimde tahrik etmemekle birlikte net bir biçimde önlememişti. Net bir politika olup olmadığına bakmak zorunda değiliz; hem pogromlar ve hem de döveç yürüyüşleri, kilise adına günah keçisi bulmak demektir. Her ikisi de kilisenin işine yarıyordu; ancak kuttaramamıştır, *Decameron* tanıklarımız arasında yer alıyor.

Almanya'da çıktı, birden ve belki de vebadan daha hızlı bir salgın olarak, "moda" da diyebiliriz, bütün Avrupa'ya yayıldı; haç taşıyorlardı, kendilerine "haç taşıyanlar" veya dövünenler diyorlardı, İsa'yı stimüle ettikleri açıktır. Günah çıkıyorlar, pişmanlıklarını haykırıyorlar ve bunu yüksek dozajlı acıyla, bütün vücutlarından kan akıtarak ifade ediyorlardı; R. Horrox'ın aktardığına göre görgü tamkılanndan birisi, "dövünürlerken bu metal topuzların vücutlarına ne kadar derin girdiğini gördüm, vücuttan çıkarmak için iki hamle gerekiyordu" diyordu, demek, İsa'ya bağlılık ve Hristiyanlık anlayışları budur.

Daha sonraları Kilise, kontrol edemeyince takbih etmek zorunda kaldı, bu durumda, hem özendirdiklerini unutmak ve hem de Hristiyanlığın özüne

bağlılık iddialarını çürütmek zorundaydılar Aslında dövünenler, Hıristiyanlığın özünü savunduklarını ileri sürdüklerinde isevi dinini, ilkel bir dine indiriyorlardı; bütün ilkel dinlerde cinsel özgürlük var ve dövünenler de buradalar, Dolayısıyla Kilise'nin özendirdiği zaman değil mahkum ettiğinde dövünenleri dinsel sapıklıkla suçlaması anlaşılabilir bir haldir. Nitekim daha önce adını verdiğim eskice sayılabilecek bir tıp tarihinde, "ces insensds couraient a demi-mıs dans les rues, se flagellaient pendant le jour et passait les nuits dans la plus affreuse dtfbauche",¹ bu kaçıklar, gündüzleri yarı çıplak halde kendilerini kanatıncaya dek dövüyorlar ve geceleri de en korkunç sefahate dalıyorlardı, deniyor. Bu, bütün ilkel isyanlarda mülkiyet ve monogami karşıtlığı olduğunu hatırlayacak olursak, sefahat sözcüğüyle bunu anlatmak istediklerini düşünürsek, özünde doğrudur Ve bu öz, kapitalizme. Yahudiliği o zamanlar kapitalizmin temsilcisi olarak gördükleri için Musevi dinine¹ ve Kilise hiyerarşisine karşı bir başkaldırıdır.

Peki bu nedir, daha açık ve başka bir yolla formüle edecek olursam, bildiklerimiz karşısında bir çelişkiyle karşı karşıya gelmiyor muyuz; çünkü, bütün bunlan, kapitalist devrimin sonucu ve ürünü saymıyormuyduk, "insan" değişmiştir ve bu değişme, kapitalist ilişkilerin ortaya çıkışından önce olmakla birlikte, kesin olarak kapitalist devrimden ve kapitalizmin çocukluk döneminden öncedir. Demek ki "veba", bir güç yüklenmiştir ve ekonomik güç etkisi yapmış olmaktadır. Umulmadık sonuçlarına değinmek durumundayım.

Peki, genel teorik kurgumuzda "veba" ekzojenbir değişken mi oluyor, daha az teknik olmayan bir jargonla "anzi" diyebiliriz, arızı olan tesadüfidir ve ~veba", arızı bir faktör olarak bu kadar önemli bir rol yükleniyorsa, bilimden ve teoriden uzaklaştığımızı kabul etmek zorundayız. Fakat benim bu konuda fazla kaygım yok, daha önceki analizlerimiz, vebayı endojen yapabilme yolunda ve yönündedir. Belki şunu kaydedebiliriz, bu tür kaygılar, vebanın ve

1) Kun Sprtnge, *Hiitore de la MEd«ine*. Tome. 2, M.DCCC.XV, Paris. p. 431,

2) TBut in ihis ıhey onty yielded to the extraordi(ury stmanğ popular feelmg against capıalıim, in consequence of unfortunate circumstances the jews wtne rrgprded as ıhe chief rtpresentatives." J Nohl, *Tbt Black Deafh ... op.cit.*, p. 238.

"Heyhat, ey vurguncu

Bir gpittihk malı bir kilo sayanın.

Sonunda mutlaka cehennemde yanarsın"

Nohl, dövünenlerin, Yahudilere karşı, en çok bu ilahiye söylediklerine de işaret ediyor.

Yalçın Küçük

sonuçlarının tahlilini ihmal etmeye yol açıyordu, "marksist" yazında da bu denli ihmali, bu kaygılara bağlanabitse bile şaşırtıcıdır; halbuki bu tahlillerden çıkartılabilecek önemli dersler olmalıdır, bazılarına işaret edebiliyoruz.

Birisine hemen değinebilirim, çok basittir; dil Latinceydi, uluslar ve ulus!ann deteminantlanndan birisi olan "ulusal"¹¹ diller de yoklu, ilk başlarında "yerel" dil diyoruz ve Dante'nin burada da öncü olduğunu tespit etmiştik ve Boccaccio da yerli dille yazmıştı Güzel, fakat, vebadan sonra artık Latince'nin alanının çok daraldığını biliyoruz; çok basit bir nedenle, veba, Latince bilenleri kırmıştı, kilise mensupları biliyordu, çok büyük kısmı öldüler. O zamanın eliti. tırnak içinde "aydınları" yok oldular. Yerel, halk dili, "vulgaire"¹¹ demektir ve bu sözcük, "bayağı" anlamını çok sonraları kazanmıştır, zorunluluktur. Latince'nin yazanı çok azalmakla birlikte alıcısı, "okuyucu" tümünden kırılmış durumdadır.

Peki "elit" "yenilikçi" mi. tutucu mu; zamanına göre değişiyor ve hem tutucu ve hem de yenilikçidir. Kuhn'un, bilimsel devrimleri analiz ederken ön plana çıkardığı "paradigma" kavramının en kalıcı yanı da burasıdır;¹ her elit ya da aydın jenerasyonu, eninde sonunda bir paradigma etrafında toplanmış bir cemaattir, öyleyse veba, bir cemaat aydını ortadan kaldırmış olmaktadır. Bu, normsuzluklara karşı direnecek bariyerlerin de ortadan kalkması anlamına geliyor, öyleyse yenilikler önündeki kaleler yıkılmış olmaktadır.

Benzetme mi, bilim yolunda en çok benzetmeler kaygı vericidir; bir hatırlatma sayabiliriz. Burada analiz edemeyiz, şu veya bu nedenle, XIX. Yüzyılın başına gelindiğinde Osmanlı eliti içinde Yahudiler belirleyici rollerini çoktan kaybetmişlerdi ve Elen eliti ön plandaydı; yüksek bürokratlar ve diplomatlar Osmanlı tebası Elen'lerden meydana geliyordu. Fakat, 1821 yılından sonra Osmanlı düzeni bir deprem ya da "veba" ile karşılaşılıyordu; Elenler bağımsızlık savaşı veriyorlardı, istanbul'daki Elen elit açıkça tarar olmasa da güvensizlik uyandırmışlardı, yeni elit yaratmak zorundadır.

Bir tür "hızlandırılmış eğitim" denebilir, ben "tercüme odasında yetiştiler" diyordum; yeni "elit", Müslüman aile çocuklarından, artık "Müslüman" görünen demek daha yerindedir, devşiriliyor, tercüme odasından geçirilerek, hızla "aydın ve bürokrat yapılıyordu. Ne öğrendiler, bu ayrı sorudur; fakat, geleneksel İslamik-Osmani ulumu öğrenmedikleri kesindir, eskiyi bilmiyorlar

1} Thomas Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions*, London, 1962-1970

ve bilmedikleri için bağıllık duymuyorlardı, yeniliklere yatkın oldular. Sanki bir başka kırımın rüzgarıyla geldiler. Elenistanın bağımsızlığı, eliti ve paradigmasını değiştirmiştir ve bunu başlangıç sayıyoruz.

Karlofça'dan beri hep yeniliyordu, ufku daralmıştı, hayali yoktu, son derece pesimistti ve buna mahkumdu; Elenler'in bağımsızlık savaşını kazanabileceklerine de belki inançları yoktu. Fakat bu, Devlet-i Ali'den ilk kez bir yeni devlet çıkması anlamına geliyordu ki. ölçüsüz bir keder ve defeatist psikoz diyebiliriz; Orduyu, o tanhte "yeniçeri" idi ve ne kadar trajik, adı yⁿV olan bir ordunun artık sadece eskiyi temsil ettiğini düşünüyorduk,¹ gUnah keçisi saymakla gecikmedik; Sultan Mahmut, askeri kışlaları topa tutturuyordu, Boğaz'ın mavi sulanmn boğulmuş asker ceseleriyle görünmez olduğu yazılıdır. Elit ve aydın, bir başarıya muhtaç olmuştur; vebanın arkasından başan ışıklarım görmek zorunluluktur.

Kırım Savaşı'nı, Osmanlı elitinin, son iki yüzyıldaki tek ve haklı diplomatik zaferi saymak yerindedir; belki de bu nedenle, 'yabancı' hegemonyasındaki olan tûrkoloji ve historlgrafi, üzerini örtmektedir, Osmanlı Devleti, hem Batı ile birleşerek Doğu'nün yeni devi Rusya'ya dersini vermiş, bir zafere ortak olmuş ve hütn dt- "yaşayabilir" olduğu umudunu yaratmıştı. Peki, büyük korkunun arkasından gelen, abartılmaya ve bu nedenle de "büyük" kabul edilmeye mahkum ümit nedir; artık vebadan biliyoruz, ölüm duygusunun arkasından ümit, sadece darıs doğurmaktadır, insanların, kendilerini, çılgınca dansa ve aşka verdiklerini görüyoruz ve istanbul'dayız

istanbul, Kırım Savaşı'nın arka salonu haline geldi; Fransız ve ingiliz yaralıları, istanbul'a taşınıyorlar ve büyük saraylar, hastane oluyordu. Düvel-i Muazzama, Büyük Britanya, Fransa ve Avusturya-Macaristan, Rusya'nın Türkiye'ye doğru genişlemesine "dur" demek istiyorlardı, romanik bir cephe açıldı; hemşireliğin Kırım Savaşı'nda ortaya çıktığını biliyoruz.³ Savaş uzun sürdü. Paris'te ve özellikle Londra'da Kırım Savaşı rüzgarı esiyordu, asil ailelerin güzel ve zarif kızları. "sivil toplum" örgütü oldular, hepsi istanbul'a akıldılar, savaşta yaralanmış asilzadelere hem bakıyorlar ve hem de teselli etmeye

1) Yeniçeri, yeni asker, dilenin yerme de "Nizam-ı Cedit", yeni düzen askeri, kurmak istememiz dikkat çekicidir, demek gplcegi kazanmayla yeniye üdeşleştirmne doktrini yerleşiyordu.

21 Floransalı, Florence NightingRİe. kurucudur ve (i zamanlara kadar sadece fahişelerin uıhısanndaki hasubakınhk mesleğini, Kırım Savajı'nda saygın hir meslek olarak örgütleyebilmiili. Mizaç olarak bir Jean d'Arc idi, bir çağnya gidiyordu veTürkiyede de hemşireliğin pijdan sayılmaktadır.

Çalışıyorlardı. Sanayi devrimi rüştünü ispatlamıştı, demiryolu ve köprü maniası geride kalmış, İngiltere ve Fransa demiryolu ağıyla örülmüştü, Hindistan, resmen de Londra'ya bağlanıyordu, emperyalist saldırıdan hemen önceki neşe vardı. Asil kızlar, gündüzleri yaralı asil erkeklere bakıyorlar ve geceleri, büyükelçiliklerdeki balolara yetişiyorlardı; İstanbul eliti dans etmeyi öğreniyordu. Osmanlı eliti bu eğlencelere yeni yeni katılıyordu; geniş elçilik kabul salonlarında bir kenarda küme oluyorlar ve henüz sadece çubuk içiyorlardı. büyükelçilik müstahdemleri, Osmanlı paşazadelerinin katıldıkları eğlencelerden sonra, kalan kokuyu silebilmek için en az üç gün büyükelçilik pencerelerini açık tutmak zorunda kalıyordu; anılarda yazılıdır.

Fakat yavaş yavaş ayak uydurulduğunu da biliyoruz. Sultan Mecit ilk kez Saray'dan çıkıp, elçilik davetlerine katılmıştı; gururunu iskonto elmesine veya "avrupair olmasına bağlayabiliriz. Yine de, bir reform paketi diğerini izliyordu, bu sırada, saray kadınları için korse reformunu ilan ederek, Avrupa'ya uyum yolunda mecidi reformlarından birisini daha gerçekleştiriyordu, İlk "Müslüman" veya "görünüşte" Müslüman residential area bu sırada açılıyordu; Cihangir'i, Sıraselviler, Pera'dan ayınyor ve Kabataş İskeleyi, Üsküdar ve Sirkeci'ye bağlıyordu, yeni insan buradadır.

İki elemana daha ihtiyaç var; 1848 Polonya Burjuva-Demokrat Devrimi mağluplarının İstanbul'daki sürgün yılları. Kınm Savaşı bittiğinde sekiz yılı bulmuştu; Polonya, Yahudilerle sabetayistlerin yoğun oldukları bir ülkeydi ve gelenler içinde bunların ağırlıkta olması mümkündür. Nazım Hikmet in büyük dedesi misali paşa olup Türkçülük kitapları yazanları biliyoruz; fakat bir çoğu da, doğal sürgün yazgısını sürdürüyordu, kahveci ve lokantacı oldular. Yeni insanlar, Namık Kemal yahut Sinasi, işte bu kahvelere veya lokantalara gidiyorlardı; Türkçe öğrenmiş bu sabık ihtilalcilerden hürriyet dersleri aldıkları kesin gözüyle bakabiliriz.

Öte yandan Kavalalı Mehmet Ali'nin modernizasyon programı meyvelerini çoktan vermiş ve Mısır'da zengin bir zedegan sınıfı doğmuştu; İstanbul'dan "sahihane" almaya başladılar, Boğaz'ın güzel yalılar işte bu sıralar ortaya çıkıyordu, tarihçi Cevdet Paşa'nın arsa fiyatlarının çok yükseldiğini haber verdiği zamanlardır. Mısırlı prensesler daha modern diler, araba sefaaları ve arabadan arabaya göz kırıp mendil atmaları da bu zamanda başlattılar. O döneme kadar Osmanlı elitist erkekleri hep genç oğlanlara âşık oluyorlardı, di-

vanlarmda sevgili hep oğlandır, kadına âşık olmayı bilmiyorlardı; Londralı asil kızlarda gördüler ve Mısırlı prenseslerden öğrendiler. Hepsi birleşince, Hace4 Evvel Ahmet Mithat Efendi, "dekadans" diye bağırmaya başladı, adı Mithat Paşa'dan geliyordu, ancak, eski paradigmayı temsil ediyordu; "çöküş" demek istiyordu ve Cevdet Paşa'yla birlikte komploda yer aldılar, yeni paradigmanın alemdarlarından Mithat Paşa'yı boğdurdular. Toplum, ölümü yaşamış gelmişti ve ölüm ile yaşam arasındaki sınırı fark edemeyenlerin toplamıydı, ama artık fark ettiklerini dans ederek ve sevişerek ispat etmeye çalışıyorlardı; neden böyledir bilemiyoruz, fakat hep böyle olduğunu görüyoruz,¹ "Yaşamak, bozmaktır", dönem budun

Bir nokta yanlış anlaşılmalıdır, ölüm ile birlikte yaşamak, vebanın bir sonucu değildir, veba. ölüm danslarını icat edip yaymıştır, Yoksa, bütün Orta Çağ'da. ölüm yaşamın bir parçası olmuştu; Arap. Norman ve Macar saldırıları ve sert koşullar, ölümü yaşam kadar insanlığın bir hali yapmıştı, ikisi arasında bir sınır çizilemiyordu, böyle demek çok daha isabetlidir.

Aslında bu, "sınırsızlık" Orta Çağ tanilerinden birisidir, sadece mekanda değil bütün kavramlar arasında sınır seçilemiyordu. Aslında bu söyleyişi, ya mantıksızlık ya da tanım olarak anlayabiliriz; kavramlar arasında sınır yoksa, kavram yok demektir. Bu Orta Çağ demektir. İyi ile kötü, doğru ile yanlış ve şefkat ile acımasızlık arasında hiç bir geçiş olmayan dönemdir; bunu, tempe-tament'da ölçsüzlük olarak da anlayabiliriz. Bir serçeyi sevmekte olan bir Orta Çağlı aynı anda ezebilir, kedisini okşarken, uçuruma atabilir, bu tariftir,¹ ve insan olmamak veya insanlıktan çıkmak anlamındadır.

Üyleyse Orta Çağ'ı tariflerin eksik olduğu bir zaman kesiti olarak düşünmek durumundayız. Ona Çağlı için 'gelecek' yoktur, ve pek çok dilde gele-

li İktisatçılar İçin surpnz değildir, er sumdan henim "Planlama" kitabımda ün plandadır; "input output"¹¹ tablosunun, Çuesnay'den sonra genç ijovyet düzeninde keşfedilmesinin Leümicff Amerika'ya göç edince bu tablçyıtı stilize etmişti, bir tesadif sayamayız. Daha sonra Sirauss'dan rahatsız olsa da, Sovyei bilimi sirtktüalist idi ve "ilerleme" ya da üretim biçimlerinde "aşamalar" da eninde sentindi siriiktüarlenn dizilmesiJir. Pos-modernizm ise, strüktüraiizine karşı bir "bası bozuk" saldırısıdır. Refah Devletine, ulusal devlete, düzenli giyime, düzenli aşk ve stmkürel cinsel ilişkiye hücum düzenlemektir. Sovyetler KırLığı'nın kendisine güveninin zayıfladığı zamanda başlayan bu anti-modernist savaşlar, yıkılışla birlikte bir gösteri* halini aldı. Ona Çağ'ın pek çok endikatOrü hegomanya kuruyordu. Ölmek, tıpkı ölüm dansları ılınünden, hedonizm ve ekshibisyonim olmuştur. Yakmak, zar inceliğinde yaşamaktır,

i) Bir Ona Çağ insanını anlamak için cn iyi ümek, şu anda Amerika Birleşik Devletleri Başkanı W.

Yalçın Küçük

cek kipinin olmaması da bunu gösteriyor, yüzyıllar sonra uydurulduğunu biliyoruz; gelecek, varsa bile hep tehlike ve kötülük içeriyor. Bu nedenle herkes kötümser ve tutucudur, çünkü geleceğin ve dolayısıyla değişikliğin kötülük demek olduğuna peşinen inanmaktadır. Öyleyse, Otta Çağ insanı, gündüz geleceği düşünemeyecek kadar gelecekten korkan bir yaratıktır; fakat yine de buna muhtaçtır ve bu nedenle rüyalar ön plana çıkıyor. Rüyalann ve rüya yorumlarının bir "yaşam biçim" olması ve falcılık, bu nedenle bir Orta Çağ uğraşı olmaktadır,¹ Marx'ın, simya, kimyanın ve astroloji de astronominin öncülüdür yollu saptamasını, burada hatırlayabiliyoruz; çünkü her feodal lordun bir düzine astrologu bulunuyordu, göklere bakarak fal haberleri veriyorlardı. En gelişmiş dal olan tıbbın da bunların etkisinde kaldığını, büyük tıp alimlerinin vebanın çıkışını bulutların savaşı ile açıkladıklarını kaydetmiş bulunuyorum.

Ne zaman bir hücum olacağını, ne zaman öldürülecek veya kaldırılarak bir esir pazanında satılacaklarını bilmiyorlardı; fakat her an olabileceğinden kuşku duymuyorlardı. En fazla tahta kulübelerde yaşıyorlardı, yaza ve kışa göre değişen giysi henüz keşfedilmemişti, örtünme "moda" değildi, yanyana çıplak yatıyorlardı, hava şartlarına karşı bir korunma imkansızdır. Demek ki yaşamak probabilistik idi; belki sözcüğü bilmiyorlardı, yalnız yaşamları tesadüfe ve ihtimallere bağlıydı; bu nedenle zar oyunları yaşamları olmuştur. Zar ve bütün kumar, yaşamın dışında değil yaşamaktı; Orta Çağ kumarbazdır.

Böyle bir yaşamı sürdürenlerin tamamının, Huizinga'nın güzel nitelemesiyle "mental cr sis" içinde olmaları çok doğaldır; çünkü, mutlak akıl yoktur ve her zaman, doğanın pratiğinin ve yasalarının etkisi altındadır,¹ Yaşayanlar, M. Bloch'un kalıcı tespitiyle ^aun go  t de perp  tuelle pr  carit   sürekli iğre-

W. Bush ûldbilir, îadece zeka cittiedesihih dũşûldũgũ, bilgisizliği, davranışlarınıcUkı ilkellik değil, seřimli¹re "şefkat" sloganıyla girmişti: Afganistan'da yakalanıp Guantanamoya hapsedilenlere yapılanları tanımlamaya "acımasızlık" sœzcũđũ azdır. Bunlar tuvalete bile şiticide Êœlûrûlûyor, kulakları duyma fakûltesinin işlemesini œnleyecek biçimde tıkanıyor; hayvan olarak muamele edildikleri bir abınımadır, "bitki" sayılıyorlar. Otta Qđr'da btı icar yokıu. Ukrnceyle œldûrme, gererek uzuvlarını ayırmak, insan değil hayvan saymaktır. Bush. hayvan uymayı œok sayıyor; "bitki" olarak muamele ediyor.

- 1) Buna tersinden de bakabiliriz, rüya yorumculuğu, lalalık ve burç analizleri, ne zaman para getiren bir meslek oluyorsa, Orta Çağ'a dönüşten söz edebiliriz.
- 2) Şimdi aklı bozmadı reklamlar çok önemli bir etkidirler.

tilige teslim olmaktan başka çare bulamıyorlardı;¹ bir çareyse. Southem'in dikkatimizi çektiği gönüllü köleliktir. Kalıcı iğretilik karşısında kölelik, özgürlük olmaktadır.

Güzel, peki veba, bütün bu tabloya sadece ölüm dansları ve bunun yol açtığı yeni sanatla davranış biçimleri mi ekledi, böyle düşünmek son derece kasırdır. Üte yandan, vebanın, Avrupa nüfusunun üçte biri ile yarısına yakınına kırdığını ve nüfus restorasyonunun ancak bir buçuk yüzyıl sonra sağlanabildiğini söylemek de yeterli olmamaktadır; Avrupa'nın bininci yıldan itibaren belirginleşen yükselişini durdurduğunu biliyoruz;² yalnız, insanların moralini ve ekspansiyon iradesini kırdığı da net olmakla birlikte, sadece bunların tespitinin dahi eksikliği gidermeye yetmediğini ileri sürebilecek durumdayız.

Makro bakış, ilk bakıştır ve bazen bütünü görmeye yetebiliyor; fakat bazı hallerde de sektörlere inmek zorunlu olmaktadır. Veba ile başlayan yüz elli yılın analizi, bu görüşü teyit ediyor; çünkü, veba üzerine yazılan bütün monografilerde, vebadan sonra gelen dönemin, emekçiler için altın çağ olduğunda bir ittifak yakalayabiliyoruz.¹ İltün bu tespit ve ittifakın kaynağında da, XIX. Yüzyılda Gxford'da profesör Thorold Rogers görünmektedir;⁴ ortaya çıkardığı mekanizma basit ve ikna edicidir Birincisi, mülk sahipleri içinde çok

1) M. Bloch, *La Socltl FtodaLc*, IVris, 1939-1994, p 116

2) Avmpa'daki bu kınını hesaba karmadan, Osmanlı'nın yayılmasını yazmak, abartmadır

3) "The economic ımpacı of the Bhck Denth was enormous thou^h local dtflerenjces were greaicr than an earlier getieration of scholars asaıncLİ"

"The plaguç by disruptırıp ivage and price patternssharpıy estaMrbjled these cemflucts.. ^t kast in the shon run"

W. H. McNcfl. *Plagtıcs and PcoplPcnguins*, 1976-1994, p 172

(İn tenus of the amount of goods thai a man's ivage would putthase) "İn these terms the fifteenth cntury was trıuly the gulden age ofıhe tınglısh İflbour."

j İlaıthcr, *Plügut. Popu/afım and Engllıft Etıncmy*. 1340-1530. Macmillan, 1977-1994, p, 73.

"The fıfıccn cntury has been setn as the golden age of the labotm-r. seıfdom hecoming an ırıtlevarıre ,ııtd opportunity in matıufacturing nnd what ^vuld be called service mdustncs-ıııdened."

RNCMıTRY HOİTOK (ed.,) *The Black De.ıth*. ManehesterU.P, 1994 , p. 243.

4)J. E Thorold Rngets, *Hısıt>ry A&ıcuJfurc and Prtcej in Englarıd 1M9-H00*, Umdun. İ866 Rogsrs, bn dın adamı ve kilise mensubuydu. İR23-1890, ve Cobdell ile dosdugu nedeniyle ikıı-sada geçti, ıanm ve fıyatlar [anılını yazdı, Oxford da profesör oldu, ancak aktMst ve ıılerici .dı uzakıayındı MP seçıldı ve daha sonra ıjo sendikalarını savundu bugün unıııulııusıufjı lelııı edııııııı

kırım olduğu için mülkler el değiştirmiştir ve ikincisi, nüfusun bazı bölgelerde yarısı kırıldığı için tarımda emekçi, laborer sıkıntısı baş göstermiştir. Bunun sonucunu çok açık olarak görüyoruz, kölelik artık işlemez haldedir ve emekçi talebi belirgindir. Emekçi talebi sadece ücretlerin yükselmesine yol açmakla kalmıyor, bir de mülksüzlere değer verildiğini gösteriyordu. Vebadan sonra insanlar ilk kez, "değer" taşıdıklarını anladılar.

Bütün köylü isyanlarının vebadan sonraki tarihlerde olmasını artık tesadüf sayamıyoruz. Değer ve güven, emekçilere yansıyor ve bir kez talep edildiklerini gördüler; yalnız bir süre sonra büyük mülk sahipleri eski düzenlerini yeniden kurmayı denediler. Halbuki köylülerin ufuklarında yükselme olmuştu ve daha iyi bir kez yaşamışlardı, geleceği düşünebiliyorlardı; isyan ettiler.

Leonardo'yu model alabiliriz; çok yeni bit tip olmuştur. Resim çiziyor, heykel yapıyor, mimarlık biliyor ve fizik problemleri çözüyor; hep dolaşıyor ve hep yaratabiliyor. Yeni bir meslektir; şövalyeler ve toprak sahiplerinin dışında yaratıcılar çıkmaktadır. Kapitalist Devrimin ürünleri değiller, habercisi ve çok zaman da yapıcıları oldular.

KAÇAK köleler

Belçika'da yayınlanan The Europtan gazetesi, Y. Koç'un bir incelemesinden aktanyorum, "Köle Ticareti Tütkıye'de HortladT haberini yayınlamıştı, haberden çok bir "çıgılık" demek yerindedir. Şöyle başlamaktadır: "Para kazanmak amacıyla akın akın Türkiye'ye gelen binlcrcc Doğu Avrupalı, çağdaş köle pazarlannda açık anırmayla satılıyor. Avrupa'nın yeni köle işçileri genç Rus, Rumen ve Polonyalılar, yasadışı yollardan İstanbul'un inşaatlannda amelelik yapıyor. Türkiye'ye kamyonlarla sokulu-

yor, pasaportları ellerinden alınıyor ve organizatörlere belli bir komisyon ödendikten sonra yerel amelelere oranla üç katı düşük ücretlerle çalıştırıyorlar. Bugüne dek İstanbul'a yaklaşık 5 bin Dogu Avrupalı gelmiş bulunuyor ve önümüzdeki aylarda iki katına çıkması bekleniyor. Köle işçiler, gazete iletilen ve Türk işverenler adına çalışan acenteler aracılığıyla işe alınıyor."¹ Demek ki, Orta Çağfa dönüş mükemmeldir, bütün unsurları ve bu arada köleliği de buluyoruz.

Türkiye işet Sendikalan Konfederasyonu, Başkanlık Baş Danışmanı Y. Koç'tan¹ aktarmalan sürdürmek istiyorum, birincisi şudur "1992 yılında Filipinler'den gelerek Türkiye'de dadı, hizmetçi ve fabrika işçisi olarak çalışan kişi sayısı önemli sayılara ulaşmıştı. Filipinli işçiler, işçi simsarlarına kişi başına 1000-2000 dolar ödeyerek Türkiye'ye geliyorlar ve iş buluyorlardı" ikincisi şöyledir: "Filipinli işçiler özellikle dokuma işkolunda yaygındı. Niva Tekstil, Ortadoğu Tekstil, Ben Tekstil, Cemtaş gibi işletmelerde, kaçak yollardan sahte vizeyle gelen Filipinli işçiler vardı, Bu işçilerin pasaportları işverenlenoe ellerinden almıyor ve sınır dışı edilmek korkusuyla insanlık dışı koşullarla çalışmayı ve yaşamayı kabulleniyorlardı."¹¹ Bunlann, çalıştıkları atölye-hapishanelerden dışarı çıkma şansı olmadığını ekleyebiliyorum; buysa, özellikle tekstil sektörünün mafyöz bir düzen kurmasıyla mümkündür, inşaat ve turizm sektörleri bu düzenden uzak kalmıyorlar; mafya, demek ki, tekstil, inşaat ve turizm sektörünün temel direklerinden birisi olmuş durumdadır

TIT ler ve Esirler

Bu analizi, "tiı\ çok önceden geliştirmiştim, artık hep biliniyor, turizm-inşaat-tekstil sektörlerinin baş harflerinden meydana gelmektedir; ortodoks planlama teorsine göre amalgamasyonu mümkün görülmemektedir. Fakat temel karakterlerini ortaya çıkardığımızda üçünü bir ekonomi politik entite sayabiliriz; en çok döviz bunlar sağlamaktadır, ithalatın aşırı liberalizasyonu ve konvertibilite lüksü, bir yolla

döviz girişine bağlıdır. Türkiye düzeninin, öyleyse, son on yıllarda bu üç boynuz üzerinde durduğunu söyleyebiliriz, dövizli sağlamanın iki kaba koşulu var; birisi sürekli devalüasyon ve diğeri esaret ücretlerini realize etmektir, ilkin, çok rakipli dünya sektöründe, Malezya, Güney Kore, Mısır, Pakistan özellikle tekstilde Türkiye'ye rakiptirlar, pazara girebilmek ve kalabilmek için Türk parasının değerinin sürekli düşürülmesi gerekiyor, bu sürekli devalüasyondur. İlave olarak, maliyetlerin indirilmesi zorunlu oluyor, teknoloji aynı olduğuna göre, demek ki, devamlı olarak ücretleri kesmek gereklidir, sınırın ise esaret ücretleri düzeyidir, ikisi nasıl sağlanır, bu, sonuçları ekonomik olmakla birlikte mutlaka politik bir mekanizmayı işletmeyi gerektirmektedir.

Köle işçiler ve esaret ücretleri, büyük artık değerlere elkoymaya imkan veriyor ve tit'te bu öyle yüksek düzeylere ulaşıyor ki, artık "pa-

FB Başkanı A. Yıldırım ve Birinci Ordu Komutanı Y. Büyükanıt

Hürriyet, 24 Ağustos 2003

razit* nitelemesi sınırlarım zorlamaktadır. Ancak, sürekli devalüasyonlarla esaret ücretlerini, siyasal iktidara elkoymadan gerçekleştirmek imkansızdır; yüksek artık değerler, el koymanın makine yağını sağlıyor ve büyük artık değerlere el koyanların parazitik özellikleriyse, bu yolla, iktidan ellerinde tutanlara bulaşılıyor, benzeyenler benzetmektedir. Buna, bozanlar bozulmaktadır da diyebiliriz. Öyleyse, son zamanlarda yüksek yönetin? noktalarına gelenlerin çoğunun, E İnönü, Y. Akbulut, T. Çitler, M. Yılmazı hatırlıyoruz, konuşmada ve anlamakta güçlük çekmelerini, bu analiz çerçevesinde doğal karşılayabiliyoruz. Çünkü, lit'çilere yakıştıkları kesindir

Şank Tara'yı hatırlayabiliriz, Rusya'da büyük bir müteahhit olmakla ve işçilerini hep Türkiye'den götürmekle övülmekte ve övünmektedir, Güzel, ama, Taranın Türkiye'den götürdüğü işçiler için önemli olan, Türkiye'de banka hesaplarına yatırılan veya ailelerine ödenen ücrettir ve her devalüasyon ile Tara, aynı miktarda Türk Lirası için daha az döviz ödemektedir, işçiler için dolar sözcüğünün bir anlamı yoktur, çünkü Rusya'da şantiye-hapishanede yaşamakta ve dışarıya çıkmayı akıl edememektedirler. Sigorta veya sendika sözcüklerini unutmuş veya bilmemektedirler, işçi için Türk Lirası ve Tara için dolar ölçüdür ve her devalüasyon Tara'nın aynı kölesine daha az dolar ödemesi anlamına gelmektedir. Öyleyse Tara'nın T. Ozal'ı ve yerine geçen M. Yılmaz'ı desteklemesi ve daha doğru bir söyleyişle. Tara Ailesi ile Yılmaz Ailesi'nin siyasîten amalgamasyonu doğaldır,⁴ herkes biliyor, M. Yılmaz, başbakan ve başbakan yardımcısı olarak, Tara'nın Moskova işleriyle ilgilenmeyi hiç ihmal etmiyordu, bu nedenle Yılmaz'ın Russofil bir politikacı olduğu da hep ileri sürülüyordu. Diğer yandan, Ozal ve Yılmaz devr-i iktidarlarında Tara, hiç bir zaman, ihale sıkıntısı çekmemiştir; bunlar bilinmekle birlikte yeniden kaydetme gereği duyuyorum Düzeni bütünleştirebiliyoruz.

M. Yılmazın kardeşi ve ortağı T. Yılmaz, tekstilcidir; dolayısıyla hem devalüasyon ve hem de esaret ücreti. T. Yılmaz'ın daha da zenginleşmesi için zorunludur. Cavit Çağlar, hem tekstilci ve hem de inşaatçıdır; hem sürekli devalüasyona ve hem de sürekli ücret erimesine muhtaçtır. Ayrıca hem T. Yılmaz ve hem C. Çağlar, banka sahibi ol-

mak zorundaydı; çünkü, döviz elde ediyorlardı ve kamu bütçesi bankalardan borç alarak kendisini sürdürebiliyordu, iktidara dayanan tit'çiler, ayrıca faiz zengini durumuna geldiler. Dayandıktan bilinmektedir, T, Yılmaz, M, Yılmaz'a ve C Çagjar, S- Demirde dayanıyordu; Çagjar, Demirel kontenjanından bakanlık bile yapmıştı. Öyleyse, sürekli devalüasyon ve esaret ücreti motorlantırın anahtarlarının siyasi iktidarda olduğu tespitimiz doğrulanmaktadır.

Org. Yalman: Türkiye'de bir milyon kaçak var

JANDARMA Teşkilatı'nın 156'ncı kuruluş yıldönümü dolayısıyla basın mensuplarına brifing düzenlendi ve komutanlık gezdirildi. Basın turunda gazetecilerin sorularını yanıtlayan Jandarma Komutanı Orgeneral Aytaç Yalman Türkiye'de halen bir milyon kişinin kaçak dolaştığını tahmin ettiklerini, bunun Türkiye'nin imajını ciddi şekilde zedelediğini anlattı. Yalman, "Yasadışı göç konusunda Türkiye'ye pek haklı, adil davranılmadığı kanaatindeyim. Bizim geçen yıl yakaladığımız kaçak göçmen sayısı 92 bin kişidir. Oysaki bu rakam İtalya'da ve Fransa'da 20 bin kişidir" diye konuştu.

■ ANKARA

*Hürriyet,
13 Haziran 2002*

Öbür yandan da bakabiliyoruz, kaçak işçilerin, inşaat ve tekstilde yoğunlaştıklarını görmüştük; su anda bile Beşiktaş Kulübü Başkanı S. Bilgili ile Galatasaray Kulübü Başkanı Ö. Canaydm'ın tekstilci ve Fenerbahçe Kulübü Başkanı A. Yi idili m'ınsa inşaatçı ol mal an m, amk lesadüle bağlayamayız, bizim "tit" analizimiz içindeler.¹ Üstelik sonuncusu, Silahlı Kuvvetler ihalelerine yoğunlaşmış görünmektedir; bunun da ayrı bir değeri var.

Devamlı devalüasyon ve esaret ücreti zenginlerinin "popüler" kulüp başkanlıklarıyla elde edebilecekleri kazanç saymakla bitmez, ben burada sadece ikisine değinebilirim. Birincisi, popüler kulüp başkanlıkları, bu son derece sömürücü ve herhalde mafyöz ilişkileri gerektiren işlerden dolayı yöneltilebilecek her türlü muhtemel eleştiri ve suçlamalara kalkan işlevi görmektedir. ikincisi, iktidarda bulunanlarla yüzyüze ilişkileri sağlamakta ve ayrıca kurulmuşsa maskelemektedir; bunların çok yüksek kazançlar olduklarından herhalde kuşku duyamayız,

Burada "tit" analizimi kesebilirim, esaret ücretleri etüdü için yeterli görünüyor. Böylece başka yerde, Sebeke'de, yapmış olduğum iki ayaklı bir tespite dönebiliriz; kapitalist iktisat, iki kez son derece radikal olmuştu, bunlara, kapitalist

iktisatın iki devrimi bile diyebiliriz. Birincisi, 1870'li yıllarda ve emperyalist düzenin başlatındadır, emek-değer yasasına dayalı realist ve bilimsel iktisat bırakılmış, idealist ve bilim dışı bir şema olan marjinalizm kabul edilmiştir, ikincisi, biraz zorlayarak 1970'li yılları alabiliriz, kapitalizmi yaşatmak için geliştirilmiş olan Refah Devleti kurumlarına karşı savaş açılmıştı; bu, 1870 öncesi vahşi kapitalizme dönüş anlamına geliyordu. Zaman zaman "Thatcher-Reagan Karşı-Devrimi" de denilen bu saldırı ile devletin ekonomik ve toplumsal fonksiyonları ortadan kaldırılıyordu Karşı-Devrim, aynı zamanda Keynesian İktisadın da mezara gömülmesi demektir; önceleri, buna cüret edilmesinin işçi sınıfı ihtilaline yol açacağına inanılıyordu, ki doğru çıkmadığını biliyo-

Doğru çıkmaması bir yana Sovyet düzeni de, kendiliğinden ve içinden, en pasifist denecek biçimde çöktü; bu, zaten itibarı yitirmekte olan sınıl analizinin ve bakışının çökmesi anlamına geliyordu,⁶ Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte her yerde sendikalizme ve kazanılmış işçi haklarına saldırı Çok büyük bir şiddet kazandı; hiç bir mukavemetle karşılaşmadığım söyleyebiliyoruz. Demek ki, hem ilk işçi iktidarının çöküşü ve hem de işçi sınıfı kalesinin yıkılmasının son derece kansız ve banşçı olduğunu tespit edebiliyoruz.

İşte burada Y. Koç'un etüdüne dönebiliriz, bir tespiti var, basit, fakat önemlidir: "Örneğin, Türkiye'ye Bulgaristan'dan 1989 yılında gelen turist sayısı 33 bin iken, bu sayı 1992 yılında 819 bine yükseldi. Romanya'dan gelen turist sayısı 1989 yılında 12 bin iken, 1992 yılında 567 bin oldu. Sovyetler Birliği'nden gelenlerin sayısı 1989 yılında 37 bin düzeyindeyken, Rusya'dan 1992 yılında 1 milyon 245 bin turist Türkiye'ye yasal yollardan giriş yaptı." Çok çarpın bir tablo karşındayız ve üzerine eğilmemizi gerektirmektedir; çünkü, rejim çöküyordu ve ekonomik kaos egemendi, bu koşullarda "lüks mal" denilen turizm hizmetine talebin artmasını izah etmek kolay görünmemektedir. Açıklama bulmak zorundayız.

Yıkılışın sağladığı "özgürlük" mü; bir açıklayıcı olarak ciddiye alamayız. çünkü öncesinde de turist çıkışı vardı ve bu açıdan "sosyalist ülkeler" çoktan rahatlamıştı. Böyle olsa bile, bu lüks mala talebin art-

ması için ücret ve gelirlerin hızla yükselmesi gerekiyor ki, tam tersine, çöküntüyü ve işsizliği, kamu görevlilerinin maaş alamadıklarını, dilencilik ve hırsızlığın salgın haline gelişini biliyoruz. Gelir artışı değil, yoksulluk dönemi var. İpucu için, harcama eğiliminden daha çok her ne olursa olsun bir gelir sağlama ihtiyacını veya çaresizliğini düşünmemiz yerindedir.

Bir ipucu var, kaçak yabancı işçi her zaman her ülkede mümkündür; fakat Türkiye'de, 1990 yılını bir başlangıç alırsak bu tarihten sonra hızla arttığını lespit edebiliyoruz. Bu tek başına bir gözlem değil, Türkiye'ye döndüğümüzde, 1989 yılı, bir başka açıdan, bir dönüm noktası sayılabilir; T. Özal Hükümetleri, bu tarihten itibaren, sermaye hareketlerinde de liberasyon sistemine geçmişti, anık ekonomik sıruktür ve idari yapı, tümüyle, uluslararası sistemin taleplerine uyumlu hale getirilecekti, p-tıncı yabancı sermayenin girişine büyük umut bağlanıyordu ve bu, sendikal sistemi yıkmak ve işçi haklarını kazımak demektir, gündemde bu var Demek ki, Türkiye'de de iki yüzyıllık zahmet, çaba ve fedakarlıklarla elde edilen struktüre, bütün modernisi kurumlara ve kazanımlara karşı bir savaş sürüyordu ve biliniyor, 1989 yılından sonra yeni bir perde açılıyordu, önemli ipuçlarından binsi de budur.

Burada tekrar Y. Koç'un etüdüne dönebiliriz, gerekli aktarma şudur: "Yabancı kaçak işçilik, bu biçimde çalışanlara verdiği zararın ötesinde, Türkiye'de işçilere ve sendikacılık hareketine de büyük zarar vermektedir. Yabancı kaçak işçilik, işverenlerin sendikasızlaştırma, yerli kaçak işçiliği meşrulaştırma ve yaygınlaştırma, kötü çalışma koşullarını yerleştirme, yasalar aracılığıyla kazanılmış hakları 'esneklik'¹ altında yok etme ve ücretleri düşürme çabalarının önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır." Çok açık, yabancı kaçak işçilik, sendikal sisteme ve işçi hukukuna atılmış bir el bombasıdır; tahrip hücumu da diyebiliriz. Düzen, artık, yabancı kaçak işçiye muhtaçtır;⁷ ve sistem içidir.

Ne kadar, Y. Koç. Türkiye'de 11-12 milyon ücretli ve bunun 4,5-5 milyonunun kaçak olduğunu tahmin etmektedir.* Bu beş milyona yaklaşan kaçak işçiler içinde, 2000 yılı itibarıyla, yabancı kaçak işçiler için ise, "tahminler 500 bin ila 1 milyon arasında değişmektedir" demektedir, Kaçak ve yabancı olunca, lahminden başka yöntem olmaması ta-

bıdır, anugım düşünebiliriz, Jandarma Genci Komutanı Orgeneral Yalman, 2002 yılı ortasında, ülkede seyir halindeki yabancı kaçakları. I milyon olarak gösteriyordu;* jandarmanın tahminlerine daha çok güvenmek durumundayız.

Sol yazının bir deyişi var, proletarya, işçi sınıfı içinde, öncüdür, bu, ekonomik ve siyasal **rehberdir**, anlamındadır; **ilenye** ve mutluluğa açılan kapının **anahtarı proletaryadadır** ve proletarya, öncü ilerici demektir. Ru **deyişten yaraTıanahiliriz. yabancı** kaçak işçi **iseL** kaçak işçi kütlesi içinde öncüdür ve "öncü bozguncu" **diyebiliriz**. Demek ki yabancı kaçaklar, tüm kaçak işçilen ve kaçak işçiler de itim işçileri bozuyorlar. düzen bozguncuya muhtaçdır ve **bu** olmadan Ona Çağa dönüşten söz edemeyiz. Genye dönüyoruz.

Esir Çocuklar

Hürriyet, 20 Mart 2001

Önemli olan kazanımları kazımdır ve başka yolla tit'in kendisini sürdürmesinin imkansızlığı netlikle ortaya çıkmaktadır. Herhalde görüyoruz, yabancı kaçak işçi bu bozguncu faaliyetin en önemli mekanizmalarından birisi olarak karşımızda durmaktadır; öyleyse bunlar, çağdaş ve öncü kölelerdir. Güzel, lakaL. bozguncu sistemin mekanizmalarının tek olduğunu düşünemeyiz;

Yalçın Küçük

çoktur, yalnız, hepsini ete almam hem imkansız ve hem de gerekli bulmuyorum, kaçak kölelerin yeteri kadar aydınlatıcı olduğunu sanıyorum.

Yine de birisine değinmeden edemiyorum, "puttig-oui" üretim tarzını, Türkçe'ye, "eve-iş-verme" olarak çevirdiklerini tahmin ediyorum; eğer öyleyse isabedidir. Orta Çağ'dan çıkışın eşiğinde, manüfaktür aşamasında yaygındı ve köleliğin, küçük meta üreticisi olarak sürdürülmesini sağlıyordu, Yün veya pamuk, evlere veriliyor ve iplik olarak alınıyordu; hammadde tüccann veya tüccar-imalatçınınındır, kölelerin atölyelerinde, buna da "işlik"¹ diyoruz, toplanmasına gerek kalmıyordu, iktisat tarihi yazımında, sömürünün en yüksek olduğu tarzlardan birisi olarak tarif edilmektedir ve şimdi bu tarifi hatırlamak durumundayız.

Öyleyse, Y Koç'un, bir başka etüdünden, bir başka aktarmanın sırasındır: "Eve-iş-verme, vahşi kapitalizmin en acımasız sûmürü araçlarından biriydi. 1970'li yıllardan itibaren sosyalleş(tiril)miş kapitalizmden yeniden XIX, Yüzyılın vahşi kapitalizmine dönülmesinde, serbest bölgeler, kaçak işçilik, taşeronluk, fason üretim, eve-iş-verme gibi araçlar, bir bütün oluşturmaktadır. Eve-iş-verme uygulamalarının özellikle ihracata yönelik sektörlerde sistemli bir biçimde geliştirilmesi de uluslararası yeni işbölümünün bir sonucudur"¹¹ Burada, geliştirdiğim düşüncelerle, mükemmel bir uyum onaya çıkmaktadır;¹¹ "eve-iş-verme" üretim tarzının, Özellikle ihracata yönelik sektörlerde yoğunlaştığının saptanması önemlidir. İhracatı artırmak, vahşi kapitalizmi yerleştirmek demektir ve "tit", bozmak anlamıyla birleşmektedir, bu raya geldik,

Koç'un etüdünden öğrendiğimize göre, "eve-iş-verme"¹ üretim tarzı üzerinde "en önemli ve kapsamlı bilimsel çalışma" Profesör K, Lordoğlu tarafından yapılmıştı;¹¹ Profesör Lordoğlu'nun çalışmasından anlaşıldığı üzere, "eve verilen işler, örgü, nakış, dantel ve diğer olmak üzere dört grupta" toplanmaktadır. Bu tasnifte de tekstilin ağırlığını teşhis edebiliyoruz;¹³ "tit" içinde lokomotif olan tekstilciler, eve-iş-verme tarzını ellerinde bulunduruyorlar. Demek ki tekstilcilerin vahşi kapitalist olduğunu bir kez daha teşhis edebiliyoruz, ama ne yazık, bu araştırma vesilesiyle, "çağdaş yaşamı destekleme"¹ misyonerlerinin¹⁴ burada, yar-

dımcı rolde olduklarını öğreniyoruz. Vahşi kapitalizme "çağdaş köle" sektöründe eğitici fonksiyonu üstlendiği anlaşılmaktadır; paradoks mu, tutarlılık mı, karar veremiyorum.

Bir özete ihtiyacımız olabilir; ^Matölye-hapishaneler" yabancı kaçak işçilerden kaynaklanabilir. Fakat, yabancı kaçak kölelerin öncü bozguncu rolü tespit edildiğine göre, burada yerli kaçak kölelerin de bulunması makul görünmekleedir. Kaldı ki, "eve-iş-verme" üretim tarzı ile atölye-hapishaneler arasında büyük bir fark düşünebilir miyiz; bunlara mafyöz ilişkileri ve mafya korumasını eklemek durumundayız. Bu analiz, bize, magazin basınında, manken-sevgilisi kimliğiyle sergilenen "tekstilcf sürüsünün neden mafya tipi çizdiğini de açıklamaktadır. Demek ki, "tit", son çözümlemede, mafyöz üretim biçimine dönüşmek zorundadır.

Hepsi güzel, bir eksiklik var; "çocuk işçiler" denmektedir. Eksiklik değil, kaçınılmaz olarak içindedir; hem atölye-hapishaneler ve hem de "eve-iş-verme" üretim tarzının çok önemli ölçüde çocuk emeğine dayandığını kolaylıkla çıkarabiliriz. Bir nokta açık. mevcut dokuma ve örgü teknolojisinde tekstil sektörü gerçekten "çocuk işi" olarak nitelenebilir. Bu atölye-hapishanelerde, altı yaşındaki bebeklerin çorap tezgahı çevirdikleri haber verilmektedir. Öyleyse yabancı köleler, çocuk esirlerle tamamlanmaktadır.

Artık, "çalışan çocuklar" alanını, sanayi veya marangoz sitelerinde torna çalıştıran veya otomobil krikosu çeviren bebelerle sınırlı tutmak çok naif kalmaktadır. Tekstil, arkasından inşaat ve hiç kuşkusuz turizmde çocuk işçiliği her gün biraz daha artmaktadır; dolayısıyla "kaçak köleler" ile ^Mesir çocuklar" zorunlu olarak aynı başlık altında buluşuyorlar. Orta Çağdayız.

işte burada, Türk-İş "Çalışan Çocuklar Bürosu" Müdürü O. Karabuluttan bir aktarma yapmama izin verilmesini umuyorum, şöyledir; "Gümrük Birliği sürecinde, Türkiye'nin rekabet gücü ucuz işgücü ve işgücünün esnekleştirilmesinde görülecek, çalışanların haklarının işçi sendikalarının etkisiz kılınması, ülkemizdeki sosyal sorunların artması işçilik, işten çıkarmalar, işsizlik, geçici işçilik, süresi belirli hizmet akdi, esnek çalışma, atipik çalışma biçimleri, eve-iş-verme, fason üre-

tim biçimindeki uygulamaların Gümrük Birliği'ne girilmesi sonrasında daha da yaygınlaşması ve bunun sonucunda özellikle marjinal sektörde çocuk emeği kullanımının yaygınlaşması, çalışanların ve çalışan çocukların sorunlarını arLincı bir etki yapması beklenmektedir."¹¹ Paradoksal görünebilir. Avrupa Birliği'ne ilk adım sayılan "Gümrük Birliği" antlaşması, "esir çocuklar" nüfusunu artırıcı etkiye sahiptir; ve çok doğrudur, gümrük duvarları indirilince içerde yaşayabilmek ve dışarda ihracat yapabilmek için "esaret ücreti" kaçınılmaz olmaktadır. Bu hücum ve bozgun işie bunun içindir; demek ki, Avrupa Birliği kapısına doğru yürüyüş Orta Çağ'dan geçmektedir Demek ki karanlık çağa geçişi çok parlak olarak görebiliyoruz.

iki tespitle tamamlayabiliyoruz. Birisini, İzmir'de çalışan çocuklar üzerine bir alan çalışmasından alıyorum. Bu çalışan çocuklar, sanayi ve marangoz sitelerindedir ve çok zaman "çırak" statüsünde sayılıyorlar; dolayısıyla, atölye-hapishane sakinleri arasından gelmiyorlar. Yalnız sonuçların çok değişeceğini sanmıyorum, bu araştırmaya göre, çalışan "çocukların neredeyse tamamına yakını, %95, çalıştığı işten orta, yüksek, ya da çok yüksek düzeyde memnun olduklarını ifade etmişlerdir:"¹² bu sonuç da, bilimsel açıdan sevindiricidir, Çünkü bütün köleler memnundurlar ve köle, memnun olmamayı bilmeyen canlıdır, tarrifi böyle yapıyoruz,

Bir de, Belçika'da yayınlanan, 1992 tarihli "European" dergisinden aktarma yapmak istiyorum; Manole Viorel, istanbul'da bir kaçak köledir ve şunları söylemektedir: "Ben Bükreş'te öğretemdim. Maaşımla ailemi geçindiremiyordum. Buradaki çalışma koşullarını biliyordum, ama dört bir yanımda böcekler ve fareler cirit atarken uyumakta zorlanıyorum, Acenteler, işçilerin istediklerinde Türkiye'den ayrılmasını engellemek amacıyla papaporılannı alıyorlar." Ne denebilir. Dergi, geceleri böcek ve farelerin onasında uyumaya çalıştığını tekrar kaydettikten sonra, yine de kendisini "şanslı" saydığını eklemekte. İsabetlidir.

Çünkü bütün köleler, kendisini şanslı sayıyorlar, Orta Çağ'da kendisini şanslı saymayan köle bilmiyoruz.

- 1) Yıldırım Koç. Türhlyrdr Vainrı Kafon J^iM, Türk-İş - Eğitim Yayınları No 26. Ankara, 1999, 5- 40.
Y. Koç da Cumhuriyet Gazetesi'nden aktarıyor, 9 Ağustos 1992,
- 2) Ona Doğu Teknik Üniversitesi iktisat bölümünde öğrencisiydi. hoşnutlukla not düşünüyorum.
- 3) Burada. Yıldırım Koç, Nokta Dergisi, 1 Kasım 1992, sayısından alımı yapmaktadır.
- 4) Şank Tara Ailesi, Şişli Terakki Lisesi'ni tenzih ediyorlar ve bir rastlantı, Bema ve İnci Müren kızı kardeşleri de, birincisi daha sonra M. Yılmaz ile evlenerek Bertin Yılmaz olmuştur, Sisli Terakki mezunlarıdır,
- 5) Buna mukabil sabetayist olmamaları ihtimali var. Her ihtimalin aragını malıdır, başka bir yerde deneyebilirim.
- 6) Demirci, iki-üç konuyla başbakan olduğunda, 1964-1965 yılları, sadece zenginlerin haklarını gözeteceği varsayılarak "kabul edilemez" bulunuyordu; sınıf analizinin zayıfladığı bir sırada başbakan olan T. Çiller'ün bir gayrimenkul spekülâtörü olmasına itiraz edilmedi. Şimdiki, hep atama yoluyla belirlendiğini ilen sürdüğüm metin tümüyle, müteahhit ve zenginlerden oluşmaktadır, CHP, özellikle maluma veya şarap pırıronlarını tayin etmiştir, başbakan koltuğu verilen T. Erdoğan. "tüccar başbakan" olmakla övünmektedir. Bütün bunlar, bundan çeyrek yüzyıl önce bir "meşruiyet" tartışmasını davet ederdi, artık böyle bakılmamaktadır. Bunun, sınıf çözümlemesinin etkinliğini önemli ölçüde kaybettiği yolu anlamak zorundayız,
- 7) SSK Müfettişi Oğuz Karadeniz, "Türkiye'de yabancı kaçak işçilik için ısgücü pıyalının uygundur" demektedir.
O Karadeniz, Türkiye'de Yöfcdncı Knçdı telife, Türk- İş Yıllığı '99, Cilt I. Ankara. 1999. s. 425.
- 8) Y. Koç, Kılıfı Jt JrfliMe Mtrüdefr. Türk-İş yayınları Nö. 57, Ankara, 2000, \$, 16
- 9) Hürriyet, 13 Haziran 2002, "Oğ. Yalman: Türkiye'de Bir Milyon Kaçak Var" hiben.
- 10) Yıldırım Koç, Evr-t\$-Verme. Türk-İş Eğitim yayınları ND. 63, Ankara, 2001. s. 44.
- 11) "Ona Çağ" tespitim, en az yirmi yıl genye gidiyor ve "it" Analizimin ise on beş yıllık geçmişi var. Bu uyum, "fhness", bilimsel açıdan çok sevindirici. ancak ülke içi çok üzücüdür Y. Koç'a gelince. Ona Doğu Teknik Üniversitesi ve idari bilimsel en parlak döneminin en parlak verimlerinden birisiydi; biz akademik kariyerde kalmadım tercih ederdik, Yıldırım sol mücadeleyi ve hapishaneleri «çıı. Şimdi bu arastırma yapıyor; öğrenciliğinde, beni. Türkiye İşçi Partisi'nden, "az solcu" bulurdu ve şimdi belki çalışmalarındın en çok ben yararlanıyorum.
- 12) K. Lordoğlu. Eve /j V fi w Sisremr lçmd/ Kadın İfgflü ferinde fiir Alan Anırması, Friedrich f^en Vakfı, İstanbul. 1990
- 13) "İhietmedya Pknncn Dergi"nin 12 10 1997 tarihli sayısının k.ıpagınlığı yazılar şöyleydi: Evde Çalifin, Ailece Kazanın, Eklere 1\$ Ve «n Şirketler ve Adresleri, Evde Yapacağınız İş Çeşitleri. Dön sayfalık yazıya göre, Gon Deri, dantel ördürüyordu. Bolero Tekstil kazaklar için el boyaması ve yapıştırma 151 veriyordu. Üzşah Ormc, üre"ten penyelerin üzerindeki ipliklerin temizlenmesi Lşım evlere veriyordu, İlhan Melal Sanayisi. metal düğme tokalarının sürgülerini taktıyordu. Oya E] Örgüleri, ihracat için kauk ürdürüyordu."

Yıldırım Kû(Verme.. ûp. dt, S. 41.

- 14) Ne acı. "çağdaş yaşamı deaeklcme demeği*. bu "eve-iş-vetme" tarzım yerleştirmek
Kin harekete geçmiş durumdadır, çağdaş köleleri yetiştirmek için eğilim verdiğini
ve bundan sonra da işletmeler açtığını ûgreniyoruz-
Ibfd .S. 39-40.

- 15)0ıcan Karabtlut, *Çocuk İşçiliğini: JûiTjt iendilut! Müfttdele, Tûrtt-U Yayım*
NO. 224. Ankara, 1998. s. 3T,

- 16) Prof. Dr. Ertan Tatlıcıl-Pruf. Dr. N. Mutar Bıjargan ve diğerleri, *fafnır'de Çüitjdf*
0«uh ve Çdliffn Çotuk erinin Som>-ËitofiOTnJt ÜifiJihîeh. Çalışma Bakanlı-
ğı, çoğaltma, İzmir. 200L, s, 102,

*militan savunman ve hep yargıç
savunduklarına âşık-aşklarını savunmayan
gölçin çaylıgil'e
hep borçlulukla ve dostlukla
y.k.*

İkinci Kitap

PRATİK

209-210

BİR KIBRIS TARİHİ

Türkiye'de, tarih yazımında da eşitsizlik var; kısa ve gelişmemiş duran, pratik değil, teoridir. Teori ile pratik arasındaki genel ilkeyi, **birbirini geliştirme** hali olarak düşünebiliriz; yalnız bu ilkenin sınırsız geçerli olduğunu düşünmemek gerekiyor. Çünkü pratik birikiminin teoride hiçbir gelişmeye yol açmadığı alanları tasarlayabiliriz ve bunun tersiyse daha vahimdir, teoride bir kımıldama olmadıkça pratiğin genişlemesinin, aydınlıktan daha çok karanlığı artırması mümkündür. Herhalde şimdi, Türkiye tarih yazımında bu noktadayız. Şimdi Türkiye'de tarih pratiği, arşiv çalışmaları da diyebiliriz, Keynes'in başka bir tuzak teşhis ederek kurtulmak için önerdiği reçeteyi hatırlayacak olursak, yol yapımını taklit ile kuyu açıp kuyu doldurmak kadar dahi verimli değildir; beklenebilecek en iyi sonuç, verimin sıfır olması, buna **sonsuz kısırlık** da diyebiliyoruz. Ancak, **kör arşivciliğin**, bundan da öte, teorik aydınlığı daha da uzaklaştırması ihtimal dahilindedir. Şu anda, tarih yazımımız buradadır.

Teorinin çok geri kaldığı bir sektörde, eşitsiz gelişme yasasına göre en muhtemel adım, herhalde, **bir makro-teori denemesi olmalıdır; XV. Yüzyıla gelindiğinde Osmanlı yürüyüşünün çok trajik bir yol ayrımına geldiğini tasarlamayı bir başlangıç sayabiliriz.** XV. Yüzyılın başında, **Sultan Birinci Bayezid'in Doğu Savaşı'nda yenilerek esarette ölmesini ve sonlarına doğru da, Sultan İkinci Mehmet'in italya'ya kuvvet çıkardıktan sonra, Batı Savaşı, ansızın göçmesini ve çok muhtemelen de zehirlenerek öldürülmesini, kaderin cilvesi veya sultanların kaprislerinin bir sonucu saymazsak, mantıklı bir açıklamaya kavuşturmak zorundayız.** Çünkü kanlı olan sadece cilve değil, Orta Çağ'da yol ayrımları hep çatışmak ve kanlıdır; hanedanlarda, oğullar babalarını, babalar oğullarını ve kardeşler kardeşleri öldürmeyi, yol açma sayıyorlardı. XV. Yüzyıl yol ayrımıdır.

İki yol vardı, ya kırılmış, yorgun, umutsuz ve dolayısıyla kurtarıcı bekleyen Avrupa topraklarında, sakinlerinin dinini başat sayarak, Hristiyan ağırlıklı ancak şamanizm ve Müslümanlığın heterodoks mezhepleriyle düzeltilmiş bir itikadı resmi din sayan bir tür Roma imparatorluğu kurup sürdürmek ya da Doğu'ya dönerek, Müslümanlaşmış halkı temel alan ve Yahudi yönetimine dayanan bir büyük devlet olmak; bu iki yol birbiriyle savaşmak zorunda kalıyordu. Batı modelinde, "Doğu" Roma ve Doğu modelinde, "Endülüs" İspanyası'nı hatırlayabiliriz. Osmanlı prensleri ve emirlerinin, bunları hatırladıklarından hiç kuşku duyamayız.

Yol ayrımı iradi değil, bir zorunluluktur; XIV. Yüzyılın ortalarına doğru, Osmanlı emirleri, bir anlamda, bir boşluğa açılmışlardı. Tarihçilerin, en fazla sadece değinip geçtikleri **Büyük Veba**, 1347 yılında patlak vermiş ve çok hızlı bir biçimde, Avrupa nüfusunun en iyimser hesaplara göre üçte birini kırmıştı, kırim kentlerde daha yüksek ve kırlarda ortalamanın altındaydı; buna karşın, Avrupa, XV. Yüzyılda yavaş yavaş kendine geliyor ve her türlü yıkımı geride bırakmaya başlıyordu. Tarihçilerin **"Yüzyıl Savaşları"** adını verdikleri ve bazen de haklı olarak **"Yıpratma Savaşı"** olarak adlandırdıkları sürekli çatışma ve kırim hali de aynı tarihlerde başlıyor ve yine XV. Yüzyılın ortasında sona eriyordu. Özetle **XV. Yüzyılda yeni Avrupa'nın tohumlarının saçıldığını** biliyoruz. **XVI. Yüzyılsa, Avrupa'da modern devletin temellerinin atıldığı dönem** olarak kabul edilmektedir; **Doğu Akdeniz'de Kıbrıs Türkler tarafından alınırken, Batı Akdeniz'de İspanya'da, Cervantes yirmi yaşlarında bir delikanlıydı. Demek ki, XV. Yüzyılda Batı'ya genişleme imkanı hâlâ vardı, ama, zorlaşıyordu ve yürümek için felsefe ve yöntem değiştirmek kaçınılmazdı.**

1529 tarihli Viyana Bozgunu, işte bunu söylüyordu, dili kısmen anlaşılmıştır; Avrupa artık eski Avrupa değildi ve eski Osmanlı, ya kentlisini değiştirecek ya da yönünü çevirecekti. Birinci Bayezid'in yeni yön denemesi bozgunla sona ermişti, fakat, **Birinci Selim bir Doğu Fatih olabilmişti ve Yahudiler'in devlet kurup başkent yaptıkları Kudüs'ü zaptetmişti**. Oğlu Birinci Süleyman, Viyana kapılarında hüsrana uğrasa da, Kudüs'ün surlarını tamir ettirip Yahudiler'e huzur ve Kudüs'e yenilik getirmişti; **böylece Yahudi tarihinin uluları arasına giriyordu**, "Büyük" Şlome adına layık görülüyordu, "muhteşem" unvanının buradan gelmesi muhtemeldir. Ayrıca, Birinci Selim ve Birinci Süleyman'ın Kudüs'e özenle yaklaşımlarını rastlantı saymamak durumundayız.

Selim, Kudüs'e giderken İran Şahı İsmail'i yenmişti ama İran'ın gücünü kı-lamamıştı. Daha da önemlisi, "Yavuz" unvanı da olan Selim, Şah İsmail'in üzerine yürürken, **bugün Doğu Anadolu dediğimiz topraklarda, Şah'ın casusları sayarak kırk bin Şiiyi idam etmişti**; bunun anlamı, Osmanlı, doğusunda başka bir dini, Şia, devlet dini kabul eden bir yeni imparatorluk tarafından sınırlanıyor ve tehdit ediliyordu. Kırk bini yok edilse de, Ali Partisi, Osmanlı Devleti'nin içinde ve yayılıyordu. Demek yol ayrımı maddidir.

Belki de burada **Hazar İmparatorluğu**'nu hatırlamanın zamanıdır; sözcüğün, Türkçe "gezmek" veya "gazmak" fiilinden geldiği de ileri sürülüyor, "gazar" olabilir, "gezer" de telaffuz edebiliriz, göçebe bir Türk kavmi olduğu kesindir. **Hazar Denizi'nden Kırım'a kadar uzanan toprakları merkez alan büyük bir imparatorluktu**, yalnız Batı'da, "Bizans" da denilen, Roma imparatorluğu ve doğuda Müslüman Arapların eline geçmiş hırslı İran tarafından sınırlanıyorlardı; o sırada **şaman** olduklarını tahmin edebiliriz. **Türklerde din değiştirmenin toplu ve politik olduğunu biliyoruz**, Hazar Kağanı, Batı'dan Hristiyanlık ve Doğu'dan İslam tarafından tehdit edildiğini hissedince, Yahudiliği resmi din saymayı bir politika bilmişti; tarihte tek Türk kökenli Yahudi Devleti, işte bu düşüncelerle doğmuştu.(1) **Selçuk'un, Yahudi Hazar Sarayı'nda komutan olması büyük bir ihtimaldir; ahfadının, Alparslan veya Çağrı, aynı zamanda Musevi isimler taşımalarını böyle açıklayabiliyoruz.**

1) Hazarlar hep Rusya ile savaştılar, *it has frequently been stated that the Russian entailed the destruction of the Khazar State*, Hazar Yahudi Devleti'nin sonunu bu savaşların getirdiği ileri sürülmektedir. Rusya ile husumet yıllarında, Hazarlar, Slavca *Byela Vyeja* denilen ünlü kaleyi yaptılar, sonunda, 965 yılında, Ruslar'ın eline geçmişti; Türkçesi **"Beyaz Kale"** demektir, O. Pamuk'un bir kitabının adı da Beyaz Kaledir. **Pamuk, kitaplarının konu ve adlarını, Yahudi tarihinden almakla ünlüdür.**

D. M. Dunlop, The History of the Jewish Hazars, N. Y., 1954-1957, p. 241-249.

Müslüman, Hristiyan ve Yahudi bir halktı, bununla birlikte, **Osmanlı topraklarında yaşayan nüfus içinde, kripto-hristiyanların da varlığından kuşku duyamıyoruz; bunları, görünüşte Müslümanlığı kabul eden ve gizlice Hristiyan dinini uygulayanlar olarak tanımlıyoruz.**(1) Peki, kripto-hristiyanlık ne zaman başladı; adı üzerinde "**gizli-hristiyanlar**" ve dolayısıyla bu konuda kesin bir bilgi imkansız görünmektedir. Ancak yine de, bazı kaynaklarda, **VII. Yüzyılda, Arap fetihleri zamanında başladığı ve Selçuklular döneminde canlandığı** ileri sürülmektedir; öte yandan, Kilise'nin kripto-hristiyanlığı hoşgörüsüyle karşıladığı da anlaşılmaktadır, çok az ve ancak güvenilir bilgileri bu hoşgörüyü borçluyuz. Hoşgörü, görünüşte İslami kuralları yerine getirmelerine karşın, kilisenin, bunları Hristiyan sayması anlamındadır.

Kripto-hristiyanlık ile ilgili ilk kayıtlar, Bitinya'nın Osmanlı hakimiyetine girmesinden sonraya denk düşmektedir; 1339 ve 1340 yıllarına ait iki patrikhane tezkeresi, Osmanlılar tarafından zapt edilen İznik'te, kripto-hristiyanlardan söz etmektedir. Buna göre, zapttan sonra iki Müslüman, Patrik John XIV Aprenos'a başvurup durumlarını anlatarak, Hristiyan sayılmak isteklerini bildiriyorlar;(2) Patrik de, bunların Hristiyanlığın gereklerini mümkün olan ölçüde yapmaları halinde, Hristiyan sayılacaklarını tespit ediyordu ve **bu da Müslümanların, bunların sadece vücutlarını esir ettiğini ve ruhlarının özgür kaldığını kabul etmek demektir.**

Sayıları ne kadardı; bu soruya doğrudan bir cevap vermek imkansızdır. Bununla birlikte, **XV. Yüzyılın hemen başında Süleyman Çelebi tarafından yazılan Mevlit, dolaylı bir cevap sağlayabilir; çünkü, bu Mevlit'in yazılmasına, Bursa'nın en büyük camisinde çıkan bir tartışmanın neden olduğunu** biliyoruz. Namazdan sonra vaaz sırasında Müslümanlar'ın peygamberi Hazreti Muhammet'in en büyük peygamber olduğu söylenince, **cemaatten, İsa'nın da büyük olduğu yollu itirazlar** gelmişti ve tartışma sırasında cemaatin önemli bir kısmı İsa'nın büyüklüğünde ısrar etmişti; bu tartışmanın arkasından da **Peygamber Muhammet'in yüceliğini anlatmak ve yaymak amacıyla Mevlit'in yazılması** sipariş edilmişti, Mevlit, budur. Tek başına açıklanması zor olan bu cami tanışmasını, kripto-hristiyanlıkla birleştirmek isabetlidir ve **Bursa'nın en büyük camisinde Muhammet'e karşı İsa'nın büyüklüğünü savunanları kripto-hristiyan saymak zorundayız.**

1) *"There were also many 'converts' to islam who merely maintained a pretense of Moslem belief while secret/y practicing the rites of Christianity, sometimes throughout their whole lives."*

A. E. Vacalopoulos, *Origins of the Greek Nation, The Byzantine Period, 1204-1461*, New Jersey, 1970, p. 67.

2) *ibid.*, p. 90.

Böyle düşünmek için en azından bir kanıt daha sahibiz; **Yorgo Andreadis'in "Oi Klostoi-The Cryptochristians"**adlı son derece küçük kitabı, gerçekten son derece değerlidir.(1) Bu kitapçık bize, **XIX. Yüzyılın sonlarına kadar, Anadolu'nun ortasında ve yüzyıllarca, gündüz Müslüman ve gece Hristiyan olarak yaşayan topluluklardan birisinin şaşırtıcı ve aynı zamanda insanların gizli inançları için alabildikleri risk ve tertipler açısından hayranlık verici yaşamlarını anlatıyor.** Görünüşte hepsi Müslümanlar ve Molla Süleyman bunların dini reisidir, ancak, "Molla Süleyman atanmış bir Hristiyan papazıydı," iki katlı konağında yaşıyordu. Fakat konak aynı zamanda kiliseyi de barındırıyordu; Andreadis'in yaşayanların anlatımına dayanarak yazdığına göre, "Molla'nın kilisesine üst kattaki bir odadan açılan gizli bir kapıdan" girilebiliyordu. Her zaman iki düğün ve iki cenaze töreni yapıyorlardı, gizli ve gerçek törenler sonra yapılanlardı; XIX. Yüzyılda da sürdürüğüne göre beş yüzyıl önce çok daha fazla olduklarını tahmin edebiliriz.

Hristiyanların kripto-hristiyan yaşamı seçtikleri dönemlerde kripto-yahudi yaşam için bir neden olmadığı anlaşılmaktadır. Emir Orhan'ın, Bursa'yı alınca, Anadolu'nun diğer yerlerindeki Yahudileri buraya davet ettiği ve bir de yeni sinagog yapılmasını emrettiği kayıtlıdır. Yahudi tarihi ile ilgili bilgilerimiz de bunu doğruluyor; **Suriye sahillerinden başlayarak İskenderun'dan geçerek bütün Akdeniz sahillerinde, Konya'ya kadar uzanan derinlikte, Bodrum ve Menteşe bölgelerinden geçerek, İzmir ve Manisa dahil, İstanbul'a kadar her yerde yoğun bir Yahudi nüfusun ve özgürce yaşadıklarını görüyoruz.**(2)

1) Yorgo Andreadis, *Gizli Din Taşıyanlar*, Selanik-İstanbul, 1995-1997.

2) Roma İmparatorluğu döneminde, Anadolu'da 65 şehirde Yahudi yerleşimi vardı; *by the time of the Roman Empire, the Diaspora of the Jews had resulted in the Jewish establishments in over sixty Anatolian cities and towns.* Anadolu'nun dezelenizasyonunun tarihçisi Vryonis, İznik'te, X., Efes'te XI., Kapadokya'da VII., Menderes üzerindeki kentlerde XI. Yüzyıllarda Yahudi varlığına işaret edildiğini bildirmektedir. Sayıları hakkındaysa bir bilgimiz bulunmamaktadır.

Speros Vryonis jr., *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and Process of Islamization from the Eleventh through Fifteenth Century*, University of California Press, 1971, p. 52.

Mezar taşları ve yer isimleri, Türkiye Yahudiliğinin değerli tarihçisi Bodrumlu Avram Galante, Menteşe yöresinde, Çıfıt Kalesi ve Hamursuz Dağı'na özellikle işaret etmektedir, **Yahudilerin hem Rum Selçuklu Sultanlığı'nın, hem yerini alan beyliklerin hüküm sürdükleri toprakların yerlisi** olduğunun kanıtları durumundadır. Ayrıca Aydın Beyliği'nde ve Emir Orhan'ın saltanatında saray doktorlarının Yahudi oldukları bilinmektedir.(1) İkinci Mehmet'in doktoru da Yakup adında bir Yahudiydi; kaynaklar, bunlara her açıdan güvenildiğini ve saygı gösterildiğini kaydetmektedir.

KIBRIS'IN FETHİ: NASİ

XV. Yüzyılda Osmanlı Devleti için iki seçenekli bir teori ileri sürmenin yararı şudur; şimdiye kadar açıklanmayanları açıklığa kavuşturma ve **Kıbrıs'ın alınması kadar önemli bir işi, çok zaman içki içmediği de kaydedilen İkinci Selim'in Kıbrıs şaraplarına düşkünlüğü türünden saçma açıklamalardan kurtarma** şansına kavuşuyoruz. Şüphesiz önerilen her açıklamanın kabul edilmesi zorunlu değildir; yalnız reddedilmeleri halinde de soru ortada kalmaktadır. **Bilim yolunda bir hurafeye inanmaktansa,** cevaplanmamış bir soruyla karşı karşıya kalmak daha sağlıklıdır; daha bilimseldir, demek istiyorum.

1) Abartılarak Bedrettin'in adına bağlanan büyük sufi kıyamının şeflerinden birisi olan Torlak Kemal'in de Manisalı bir Yahudi olmasına şaşmamalıyız; Manisa yakın zamanlara kadar Yahudiler'in yoğun olduğu bir ilimizdir. Adı Şmuel idi ki Batı'da Samuel çağrılmaktadır.

"Parmi les adeptes et les propagandistes les plus zeles de doctirne de cet imam vient le juif Samuel, connu sous le nom de Torlak Kemal, de Manise.

Avram Galante, Histoire des Juifs de Turquie, Vol. I, Editions Isis, istanbul, p. 84.

"Les emirs turcs continuent cette tradition: Ibn Battuta s'etonne de la place d'honneur et de marques de respect reservees au medecin juif de l'emir d'Aydın; l'emir Orhan s'entoure de savants juifs devenus musulmans qu'il considere comme des gens avisees et experts en exegese et en theologie."

M. Balivet, Culture Ouverte et Echanges Interreligieux dans les Villes Ottomanes du XIV. Siecle,

E. A. Zachariadou, ed., The Ottoman Emirate 1300-1389, Crete University Press, 1993, p. 5.

İkinci Mehmet'le başlayabiliriz; İtalya'ya hücum etmişti, döndü, hızla Anadolu'da bir sefere çıktı, hedefi gizli tutuyordu, ansızın öldü. Ölümü üzerine İstanbul'da büyük karışıklıklar yaşandı ve bu arada zengin Hristiyanların ve özellikle Yahudiler'in oturdukları mahalleler talan edildi, ele geçirilenlerin öldürüldükleri anlaşılmaktadır.

Herhalde öncelikle Babinger'e bakmak zorundayız, Mehmet'in şimdiye kadar yazılmış en güvenilir biyografisi budur; Babinger, ölümünü saran bütün verileri inceledikten sonra, *it seem(s) likely that he was poisoned, zehirlenmiş olduğu* anlaşılmaktadır, demektedir.(1) Fakat Babinger, kimin tarafından zehirlendiği konusunda bir görüş ileri sürememektedir; **yerli tarihçilerse hem zehirlendiğini ve hem de bunun Yahudi Hekim Yakup'un marifeti olduğu yollu işaretleri tekzip etmeye çalışmaktadırlar.** Osmanlı düzenini cennet kadar huzurlu göstermek, genel osmanist historiyoğrafi ve özellikle bunun Türk kalemlerinin fatal hastalığı durumundadır; burada da karşılaşıyoruz.

Zehirlenerek öldürüldü mü; eğer bunu sahih sayarsak mutlaka çok yakını ve çok güvendiği birisinin eliyle realize edilmesi gereklidir. Çünkü Mehmet hep öldürüleceği tehlikesini duyarak yaşıyordu, diğer yandan, Büyük İskender'in de zehirlenerek öldürülmüş olduğu hipotezlerini ciddiye alıyoruz ve ilk ve orta çağlarda asillerin katledilmesinin en kestirme ve emin yolunun zehirlenmekten geçtiğini biliyoruz; *he dined alone and took every possible precaution to avoid being poisoned, bu nedenle tek başına yemek yiyor ve zehirlenmemek için her türlü önlemi alıyordu.*(2) Gençliğinden beri sefahata düşküncü, cinsel eğilimleri çizgi dışıydı,(3) çeşitli hastalıkları kapmış ve vücudunda taşımış olması mümkündür, fakat, bir seferden gelir gelmez bir yenisine çıkması ve ölümünün aniden gerçekleşmesi, hızla göçmesi, zehirlenme ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

1) Franz Babinger, Mehmed the Conqueror and His Time, translated from German by R. Manheim, Princeton U. P., 1953-1992, p. 404.

2) ibid., p. 422.

Mehmet'in, usûl olan divanda vezirlerle birlikte oturmaktan vazgeçmesini, İMPARATOR büyüklüğünü duymak kadar öldürülme korkusuna da bağlayabiliriz.

3) Y. Küçük, Yirmi Bir Yaşında Bir Çocuk-Fatih Sultan Mehmet, İstanbul, Tekin Yayınevi, çeşitli baskılar.

Yakup'un, Venediklilerden para alarak Sultanı zehirlemesi üzerinde de duruluyordu; **Fatih yayılmacı bir sultandı ve artık kendisini Roma'nın varisi sayıyordu, Venedik tehdit altındadır.** Yalnız buna karşı çıkan yerli tarihçiler, Mehmet'in ölümünden sonra Yakup'un boynunun vurulmamasını kanıt gösteriyorlar; herhalde zayıf bir itiraz olmalıdır. Çünkü Osmanlı resmi tarih yazımında bir zehirleme yoktur; ikincisi kim boynunu vuracak, **Venedik parmağı ayrı, şüpheler Şehzade Bayezid'in üzerinde toplanmaktadır** ve Babinger de bunu anlatmaktadır.

İtalya seferinden dönmüştü, yeni bir sefer için hazırlık yoktu, ansızın Üsküdar'a geçti, demek Avrupa'ya yürümüyordu, o an için herhangi bir rahatsızlığı olduğu yollu bir kanıt bulunmamaktadır, ama yola çıkar çıkmaz hastalandı; **Amasya'da vali, Şehzade Bayezid'in üzerine sefer yapması kuvvetli ihtimaldir. Mehmet, özgür düşünceliydi,** bazı kaynaklar dinsiz olduğunu ileri sürüyorlar, imparator olarak ortodoks İslamı tatbik etmekle birlikte İslamın tüm heterodoks akımlarına ilgi duyuyordu; papalık çevreleri Hristiyan bir Sezar olabileceği düşünüyordular. **Şehzade Bayezid tersidir; sofü demek yerindedir.** Mehmet'in, dar görüşlü Şehzade Bayezid'in kendisine komplolar kuracağını, suikastlar tertip edeceğini düşünmesi normaldir; hiç unutamayız, Mehmet, bir kez çıktığı tahttan benzer ve yine **statükocu vezirler klığı** tarafından indirilmişti, deneyim ve bilgi sahibidir.

Türkiye tarihini en çok falsifiye edenlerin Yahudi kökenli tarihçiler olduğuna, Sırlarda, işaret etmiştim; yerli veya yabancı olabilirler, tarihi idealize etmek kuraldır, ister Yahudi veya ister değil, **falsifiye ve idealize edenlerin, putlaştırılması ve büyük ödüllere boğulması esastır;** bu nedenle, **"en büyük" tarihçi, en büyük falsifikatördür ve bu bir kuraldır, İkinci Mehmet uzmanı Profesör Halil Inalcık'sa, bu yasa için, tam bir pratik olmaktadır.** Mehmet'in, babası hayatta iken tahta çıkarılıp sonra indirilmesiyle ilgili olarak Profesör Inalcık'ın yazdıkları, ana okullarında okutulmalıdır; ama yine de bebeklerin aklını bozmasından kaygılanıyorum. Daha önce "Fatih" çalışmamda göstermiştim, o zaman da İstanbul'da, vezirlerin, ordunun, parçalanıp ayrıldıkları iki parti vardı, birisi statükocu ve diğeri akıncı ve yayılmacıydı; bu parti, Mehmet'i istiyordu. Murat düşürüldü ve Mehmet çıkarıldı, sonra Mehmet indirildi ve Murat tekrar sultan yapıldı, iki partiden hiç birisi tam hakim olamıyordu, sonunda bir kez daha Murat uzaklaştırıldı; Mehmet artık zehirleninceye kadar tahttadır.

Peki, birisi indirilince diğeri tarafından neden öldürülmemişti, öldürmek kuraldır, biliyoruz; fakat bunun üstünde daha büyük bir yasa var, ellerini bağlıyordu. Baba İkinci Murat veya oğul İkinci Mehmet, birisi öldürüldüğünde, tek kalıyorlardı ve bu Osmanlı hanedanını riske atmak demekti, tek kalanın da şu veya bu şekilde yaşamı sona erecek olursa, Osmanlı hanedanının sonu geliyordu; bu imkansızdır. Katl, burada işlememiştir. Demek ki, Mehmet, hülyalarının bir bölümünü gerçekleştirme talihini tek kalmasına borçludur.

Halbuki, Mehmet'in saltanatında işliyordu, bütün kaynaklara göre Sultan'ın tahtta görmek istediği Prens Mustafa'ydı; çok parlaktı ve 1474 yazında ansızın ölüverdi. Mehmet, Mustafa'ya o kadar bağlıydı ki, kimse ölüm haberini veremiyordu ve Hoca Sinan, birgün karalar giyip huzura gidince, Sultan bunu hemen anlamıştı, dizlerini döverek ağladığı rivayet edilmektedir. Mehmet, derhal vezir Mahmut'un kafasını vurdurdu, Mustafa'nın zehirlendiği konusunda hiç kuşku duymuyordu; ama ne yazık, Osmanlı sultanları ve daha çok vakanüvisleri, oğullarının öldürülmelerini, hamama girip üşütme türünden, ani bir hastalıkla izah etmek zorundaydılar, muhtemelen Bayezid'in marifetidir. **Mehmet, kendisine karşı çeşit çeşit komplolar kuran ve planlarını Bizans Sarayı'na haber verdiğine inandığı Vezir Çandarlı Halil'in** kafasını vurdurmak için de uygun zamanı beklemişti; kinini saklayabilen ve güç dengesini hesaplayan bir hükümdardı. Mehmet'in kişiliğini analiz etmeden ölümünü anlamamız imkansızdır.

Mehmet'in ölümü üzerine çıkan isyan da, İstanbulluların cinayet saydıklarını gösteriyor; ayaklananlar Sadrazam Karamani Mehmet Paşayı yakalayıp öldürmüşlerdi, kafası bir mızrağa takılı olarak sokaklarda gezdirilmişti; Babinger, *probably along with Maestro lacupa*, Yahudi Hekim Yakup'un da muhtemelen katledildiğini kaydediyor ki, burada kesinlikten yoksun haldeyiz. Yalnız Yahudilerin ve Hristiyanların evlerinin basıldığı, zengin Venedikli ve Floransalı tüccarların ticarethanelerinin talan edildiği kesindir. Bu da bize, istanbulluların politikayla ilgili olduklarını ve siyasal dedikodu, komplo ve haberlerle yaşadıklarını göstermektedir. Demek Doğu Roma kültürü henüz kazanamamıştır.

Öyleyse, bu cinayeuen sonra tahta oturan Bayezid'in, 1492 yılında İspanya'dan kovulan Yahudiler'i kabul etmesini yalnızca insaniyet ve Osmanlı-Türk "konukseverliği" ile açıklayanlayız. Hazar Türkleri, Batı'daki Hristiyan baskısı karcısında Museviliği resmi din olarak kabul etmişti, Konstantin'in Hristiyanlığı resmi din ilan etmesiyle karşılaştırabiliriz; Avrupa ile husumet halindeki Yahudiliği toplamak ve bu toprakları yurt olarak açmak, bir politikadır. Ayrıca hatırlamak durumundayız, şimdi Yahudiler¹! kovan İspanya, yakın bir zamana kadar Müslüman Araplar'ın ülkesiydi ve Araplar, seferad Yahudilerce sorunsuz yaşıyorlardı.¹ Dahası da var, Arap egemenliği sırasında, İspanya'da Orta Çağ Yahudiliği en seçkin meyvelerini veriyordu; XII. Yüzyılda yaşayan Yehudi Halevi bunlardan birisidir, şiirleriyle, yazılarıyla Yahudiliği canlı tutmaya çalışıyor ve Siyon'a dönüşü savunuyordu. Hazar Yahudiliğini keşfeden olmasa da. bunu, bir tür Yahudi rönesansının temel direklerinden birisi yapan da Halevi'ydi; Arapça kaleme aldığı "Kuzan" adlı çalışması, Hazar Yahudi imparatorluğunun varlığının habercisi ve yayıcısıdır ve bununla, Halevi, Hazar Türkleri'ni örnek göstererek, Yahudilikten Hristiyanlığa dönmeleri önlemeye çalışıyordu.¹ Ayrıca sabetayizmin temeli olan Kabala da, İspanya'da, İslam tasavvufu içinde gelişmişti, temel kitabı Zohar, İspanya'da tamamlanmıştır^ o zamandan ben İslam ve Yahudi sufizmi birbirinden hiç ayrılmamıştır.

Üç noktayı eklemek durumundayız, ilki küçük bir tekrar olabilir; İspanya'dan sürülmeden önce de bu topraklarda ve Anadolu'da, Yahudi vardı, Romanı tabir ediliyordu, önemli fonksiyonlara sahiptiler, ReconquistaYın nedeni olmasa bile Hristiyanlar, İspanya'da Araplar'dan daha çok Yahudiler'e tahammül edemiyorlardı, Yahudiler i hep Araplar'ın işbirlikçisi olarak görü-

1) 'L'Espagne apparait camine l'asile par eitelence d'Ismael en Occident" *Encyclopedie Universalit*, Vd- 9, p. 555

2) "tr işareti ile gösterilen ses. bütün dillerde seslerin en sessizidir, her zaman ihmal edilebiliriz, Judah Halevi, Yahudi tarihinin önemli isimlerinden birisidir, unutulmamakla birlikte: adındaki "h" sessiz kalabilmektedir, Türkiye'de kripitl-yahudiler ve sataayisilerin taşımayı pek sevdikleri ~alev" adı. Halevi'yi hatırlatmaktadır, "Another aspect of Spanish-Jewish culture was represented by the great Hebrew |jōō of the Middle Ages, Judah Halevi, who died around 1140," "Halevi's greatest book. the Kuzari, was inspired by a kind of romanticism, a distinctive pro-Zionism."

N, F, Canler, *The Civilization of the Middle Ages* N. Y., 1953-1993, p. 360,

yorlardı. Üçüncüsü, ispanya'dan her yere ve bu arada Osmanlı ülkesine göç. 1492 tarihindeki kütleli düzeyde olmamakla birlikte,¹ hep vardı; Siyon diye yollara düşen Malevi'yi gösterebiliriz. Demek ki, İspanya'daki Arabo-Judaik harmoniyi, Türkiye'deki Yahudiler ve Osmanlı yönetici eliti, prensler dahil, mutlaka biliyorlardı; öyleyse anlaşılmaktadır, Osmanlı halkı ve elitinin Yahudilikle 1492 yılı itibarıyla tanıştığı yargısı saçmadır, tarihsel verilere uymadığını görüyoruz. Hem Türklerden önce de Anadolu'da vardılar ve hem de İspanya'dan göç etmeye, 1492 tarihinden önce başladılar, Demek, bu makro-teorimizin maddi temelleri vardır ve ortaya çıkmaktadır,

Teori, kurgusal bir dizge değilse nedir; Doğu'dan hareketle Roma İmparatorluğunu kurmak istediğinden emin olduğumuz, babası Fatih'i zehirlediği konusunda pek az şüphe taşıdığımız Bayezid, tarihimizde, Osmanlı kapılarını, seferad Yahudileri'ne açmasıyla hatırlanmaktadır. Oğlu Selim tarafından tahtan indirilmiş ve zehirlenmiştir; anık Selim'in Kudüs'ü de zapt etmesini bir tesadüf sayamayız.

Başka bir yerde, SeZvfee'de, geliştirdiğim düşünceleri burada tekrarlamak durumunda değilim; burada yapmak islediğim sadece, Kıbrıs'ın alınmasında Yahudi lobisi ve ikidandan çok önemli bir rol oynadığını göstermektir, bununla sınırlı bir yerdeyiz. Şunu netlikle ileri sürebiliyoruz; XVI, Yüzyılın başından itibaren Yahudilik, İstanbul'da güçlenmiş, yönelimin kilit noktası haline geçirmiş ve sonunda ikidar olmuştur. Eğer bu teorimiz doğruysa, doğrusu, imparatorluk tutkunu Türk elitlerinin, iktidan, ellerinde bir sabun rahatlığı ve cömenliğiyle lutmalan çok şaşırtıcıdır. Hem teorimizin ve hem de bu şaşırtıcı vargısının tartışılmasına ihtiyaç duyuyoruz.

Judaica Ansiklopedisi, İspanya'dan gelen Yahudiler'in, Selim için, modern silahlar imal ettiğini ve Selim'in bunları İran ve Mısır seferlerinde kullandığını kaydetmektedir; Selim'in Yahudiler'e çok müteşekkik kaldığını eklemektedir.¹¹ Profesör Galante ise Sultan'ın Mısır Seferi'ne, Kudüs'ün alınması dahilidir, bir Yahudi'den aldığı borçla çıktığını yazıyor;¹ defterdarı Yahudilikten "dönme" Abdul Selam'dı. Yine Ansiklopedi Judaica'nın yazdığına göre. saray

1) 'Anlaşıyor ki. Osmanlı Devleti, Yahudi telasından son derete hoşnuttu ve Yahudi göçüne, 1492 yılından önce kapılandı açtuju."

siren Bor^, /mir Yahudileri Taribi J908-1923, İstanbul, 1995, s. 10.

21 Ettitlopçrfüi Judaica Vol 14, p. 1135.

31 A. Galante, Histioltv de Julfs de Tiitrujuie, Tome t, liditions İsis, p. 124

doktoru Moşe Hamon ve istanbul'un en önemli kamu yöneticisi Eliya Mızrahi, ki "mizrahi"¹ tamıtamına "doğulu" demektir, açık-yahudiydiler. Aynı kaynak, Selim'in, varsa zorla dönmeler dahil, tüm din değiştirenlerin serbestçe Yahudiliklerini ilan etmelerine ve ayrıca yeni sinagoglar yapmalarına izin vermiştir demektir. Bütün bu tespitler, Yahudiler'in, siyaseten güçlendiklerini göstermektedir ve bütün bunların da, M92 sonrası gelişmelerin sonucu olması imkansız görünmektedir; yeni bir kurguya yaklaşıyoruz.

Yahudi tarih yazımının, neredeyse kendi tarihlerindeki Büyük Şlome ile bir tuttukları Birinci Süleyman'a gelince, Ansiklopedi Judaica, Osmanlı yöneticilerinin en büyüğü, the greatest of them. demekten geri kalmamaktadır; Süleyman'ın saltanatı ile başlamak üzere, for more than 50 years Erez Israel benefited from the peace and a security which prevailed, elli yıldan fazla bir zaman kesitinde Erez Israel, İsrail Ülkesi demektir, barış ve güvenlik içinde yaşıyordu.¹ Its population grew and its agricultural economy expanded, Hem nüfusu artmıştı ve hem de tarıma dayalı ekonomisi gelişmişti; bunlardan ayrı olarak, Süleyman'ın Kudüs'ün surlarını yenilediğini ve kanalizasyon sistemini kurduğunu, başka yerde, not etmiştim, Yahudiliğe büyük hizmetleri olduğu kesindir.

Kanuni Sultan Süleyman, Bağdat'ın fethine çıkınca, Bağdat'taki Yahudiler'in Türklerle^den yana bir tutum alarak savaştıklarını biliyoruz. Budapeşte'ye, eski adı Budin, hücum edince de, şehirde yaşayanların hepsi kaçarken Yahudiler kalmışlardı, its other inhabitants fled, but the Jews remained, ve kentin Yahudileri toplu halde Sultan ı karşılamışlar ve şehrin dışında şehrin anahtarını vermişlerdi; Yahudi Cemaatinin lideri Jozef bin Salamon Eşkenazi'ydi, daha sonra istanbul'da "Alaman Oğlu" olarak tanınan ünlü ve güçlü Aile'yi oluşturmuştu, anahtarı veren ve büyük talihe kavuşan budur,¹ Bu dönemde fethedilen yerler-

Galante'ye göre zengin Yahudi'nin sefer sonuçlanmadan ölmesi ve Defterdar'ın bir tezkere ile ödenmesi gerekliliğini yazmasına karcın, Yavuz, "merhuma rahmet, yetimlerine afiyet, malına bereket, gammaza hıncı" şerhini düşmekle yetinmiş ve borcu ödememiştir.

1) *Encyclopaedia Judaica*, Vol. 16, p. 1535.

2) Yerli kaynaklar, bu Osmanlı-Yahudi ittifakını gizlemeye özen gösteriyorlar, /statu Ansiklopedisinde Profesör Tayyip Gökbilgin tarafından yazılanlar işaretler.

'Padişah 3 zilhicce (12 Eylül) de Budin'e vasil oldu. Şehrin anahtarını bir heyet kendisine yolda, Föidvar'cılı takdim etmişlerdi."

"Bunlardan "raiyyet olmağa rağbel" gösterenlerin bir kısmı İscunbul da, Yedikule Semti'nde, bir kısmı da Selanik'te iskan edilmişlerdi."

İslant Antiklopetisi, Cilt 11, S- 108

deki Yahudiler. Osmanlı'nın önemli kentlerine aklatılıyorlardı; istanbul, Selenik, iskenderiye, Kahire ve Giril Adası en fazla Yahudi iskan edilen yerlerdir. Yalnız Macaristan Yahudileri, daha çok Tuna sahillerine, Sofya'ya, Edime ve İstanbul'a yerleştirildiler, kendilerine "Budin Cemaati" adını veriyorlardı.

Yahudi tarih yazımı, yönetimdeki etkilerinden ve kripto-yahudilerden açıklıkla söz etmemeyi tercih etmektedir; ancak ısrarlı imalarla veya eliptik bir dille övünmekten de geri kalmıyorlar. Süleyman'ın kapitülasyon düzeri ile yazım ve yaklaşımları da aynı yöndedir, bunlara bakarak, kapitülasyon düzeninin Yahudiler için çıkarıldığını ileri sürmek abanma sayılabilir, yalnız Yahudiler'e dayanılarak tanzim edildiklerini ileri sürmek mümkündür. Kapitülasyon sadece ticaret serbesiisi getirmiyor; aynı zamanda tarafların tüccarlarına, karşı tarafın toprağında her türlü güvenceyi de sağlıyordu, bu, artık Osmanlı tebası olan Yahudiler'i Avrupa'nın her yerinde bir proteksiyon zırhı ile donatmak demektir. Nitekim Ansiklopedia Judaica, "many Jews who immigrated from abroad benefited from these agreements, which had great influence on their legal standing" sözleriyle, bunu, açıklıkla belli ediyordu. Avrupa dillerini biliyorlardı, ticari ilişkileri vardı ve ayrıca akrabalarının bir kısmı o topraklara dağılmıştı, istanbul'da ticareti ellerine geçirmeleri de çok doğaldı; kapitülasyonlar, sadece hukuki ve diplomatik koruma getirmiş oluyordu ve öyleyse, kapitülasyonların motoru olmasalar bile en çok yararlananlar Yahudiler'di. O dönemde Osmanlı iktidarı, bugünün Amerika Birleşik Devletleri'ninkinden daha güçlüydü, korumayı efektif yapabiliyor, tebası olsun veya olmasın Yahudiler'i hapisten çıkarabiliyor veya elkonulan servetlerinin iadesini sağlayabiliyordu. Demek ki Süleyman'ı bu kadar yüceltmeleri doğaldır; bunlar bir yana. Batılılar tarafından bile Osmanlı tahtının umudu sayılan, en kabiliyetli şehzadesini bir mektupla tuzağa düşüren ve bir çadırda tereddüt eden cellatı gözleriyle kışkırtarak boğduran, yönetimi saray kadınlarına ve entrikalarına bırakan, Osmanlı'ya Viyana Bozgunu'nu tattıran bir sultana hâlâ muhteşem demeyi, tarihsel ölçülerde Yahudi terazisine de bağlayabiliriz. Kim ne derse desin, Yahudiler teşekkür etmeyi bilen ve kendilerini koruyanlara sadık kalabilen bir kavimdir.

Burada devam ederken herhalde Garsıya Nasi den, Fransızca kaynaklarda Nassi, söz etmek isabetlidir; Yahudi tarihinde sadece "Ha-Geveret" deniyor ki, "Hanım" demektir, bu da yerini anlatmaya yeterlidir. Portekizli Hristiyan

Yalçın Küçük

dönmesiydi, vaki2 edilmişti, kendisi türünden bir dönmeyle evlenmişti, kocası çok büyük tüccardı, çok zengindi, **ingiltere**'de **Ticaret** ve Hollanda'da bankerlik yaptılar, kocası ölünce işi Garsiya devam ettiriyordu, Venedik'e geldi, işi iyi ve serveti çok büyüktü, bir kız kardeşi vardı, adı Reyna ve bir kızı vardı adı Reyna, Raina da yazılabiliyor,¹ herhalde kripto-yahudi olduklarından, dini ritüelleri gizlice uyguladıklarını düşünmek durumundayız. Ama hiç kimse kuşkulanıyordu, muhtemelen miras kavgasıdır ve birgün kız kardeşi Raina, Grasya'yı, Venedik makamlarına, gizli Yahudi olarak ihbar ediyordu; idam edilmese bile artık bütün ömrü hapiste geçecekti ve servetine el kondu; işte bu çok umutsuz durumdan Grasya'yı, Muhteşem Süleyman kurtarıyordu. Çünkü Süleyman'ın Sarayındaki nüfuzlu Yahudiler meseleyi Sultan'a açtılar, Hekimbaşı Moşe Hamon'du ve Süleyman, Venedik'e bir özel elçi göndermekte gecikmemiştir.¹ Garsiya kurtuldu, Süleyman sayesinde bütün servetine kavuştu; Avrupa'da güvenilir bir yere yerleşti ve orada Yahudi olduğunu açıkladı, Galante, bu açıklamayı İstanbul'da yaptığı kanısındadır, sonra İstanbul'a geldi, servetini ve işini nakletti; Yahudi tarihindeki asıl önemli faaliyetleri burada başlamıştır

Artık Muhteşemle yakın ilişkiler içindeydi, Avrupa'da başı dertte her Yahudi için ricada bulunuyordu, Sultan, Garsiya'yı kırmıyor ve ultimatoma ile Yahudileri kurıanyordu. Savaş gücü ile desteklenmeyen ulumatomu kimse ciddiye almaz; 26 maranosu, gizli-yahudi oldukları için yakıldığı İtalya'nın An-

1) Tv dizilerinde kahramanların Ad farının İbrani veya sabetayist isimlerden seçildiğini görüyoruz, lokanta adları da ibrani kirelinden çıkarılmaktadır "LaiLa". Leyla'nın İbrani biçimidir ve Raina veya Reyna, Grasya Nası'nın kızını çağrıştırmaktadır, başkaları Ha var ve bütün bunlar, benim. XVI Yüzyıl anlamama yardım etmektedir.

2) "A Consiantinople, vjvait alors un Jutf ncwnnÉ Moise Hamon, qui Était le midecin du souverain ottomm Hamon escompant le mariage de son fils avec la fille de Gracia, prÉdisposa Süleyman à intervenir en faveur des scturs Meridez el de leur Fortune,"

"be Sultan envqya a Vçnise im itlracnıch, dtlcgue spcctfal, avec mission de demandı la mise en libenc immedfare de Garda et de sa serur fa restimion de leur fortınc ronfisquÉe et le non empechemenı de leur depart pour b Tnrquie.^{1*}

"Le dtstr de Süleyman meıtait en «nbarras non seuİement Venise mais at@i la cour de Fnnce qui avalt s&questrÉ b fnnune de b famiUe".

A, Galante, *Histoire juifs de Tıtnjtıt*, Totie VI[J, p. 292-299.

Hekimbaşı Moşe Hatıon dan daha önce söz etmişim, aracı obn Moşc'ydi, Garsiya'tun, Mcndez Ailesi nin servciine Fransa kralı el koymuştu, dolayısıyla, Süleyman, Garsiya için hem Venedik'i ve lieiri de Fransa'y¹ tehdit ediyordu.

cone limarana boykot düzenledi, bunlarda hep Süleyman'a dayanıyordu, Osmanlı tebası Yahudiler kurtuluyordu, ikiidann orıaklanndan birisi olduğunu söyleyebiliriz, Selanik ve istanbul'da Yahudi Akademileri açtı, sinagoglar inşa enirdi ve Kızı Raina'nın evindeki matbaa ile ibrani yayınlar yapıyordu. Daha da tarihsel olanı. Muhteşem'den Filistin'de Tibaria'yı kiraladı, orayı imar etti, Yahudi okulları açtı ve Yahudiliği canlandırmaya çalışın; "Ha-GevereT denmesi ve Yahudi tarihinin azizlerinden sayılması en çok bu nedenledir.

Grasya Nasi, İstanbul'da Yahudi iktidarının fikri temellerini güçlendiriyordu; iktidarı kurmak Jean Miquese kalıyordu; Garsiya'nın genç, yetenekli, diplomasiye yatkın, iş bitirebilen yeğenidir. Ticaret gerekçesiyle Avrupa'nın önemli kentlerini gezip önemli ilişkiler kurduktan sonra İstanbul'a geldi, Yahudi olduğunu açıkladı, sünnet oldu ve Yasef Nasi adını aldı, zengin halasının kızı Reyna ile evlenmeyi ihmal etmedi, artık Nasi iktidarı başlıyordu, Bunu, Kıbrıs'ın fethinin başlaması da sayabiliriz. Galante, Nasi'nin, ispanyol, Portekiz ve İtalyan, beş yüz Yahudi'yle birlikte istanbul'a geldiğini yazıyor; bunlann hepsinin istanbul'a gelince gerçek dinlerini açıkladıklarını düşünmek durumundayız.

Alman Babinger, bize, Mehmet'in çok değerli bir biyografisini bırakmıştır, not etmiştim; Cecil Roth da, "The House of the Nasi", Nasi Dinastisini yazmıştır, Roth, Yahudi kökenli olduğu için daha sevgiyle yaklaşıyor, normaldir, Roth, Hristiyan adı Beatrice de Uma olan Garsiya için, "the pride of the jewish womanhood in the middle of the sixteenth century" diyor; benim Yahudi ikiidannın başladığına işaret ettiğim zamanda, Yahudi kadınının onurunu Grasya'nın temsil ettiği iddiası ile karşılaşıyoruz 1554 yılında İstanbul'a gelerek Hristiyan adını terk edip Yasef Nasi olurken önce Galata'da oturuyor ve bir süre sonra kalabalık konagıyla birlikte Ortaköy'e geçiyor, burada Bizans döneminden beri bir Yahudi cemaati bulunuyordu. Yasef veya Don Nasi olarak tanınıyor; resmi belgelerdeki adı ise, Frenk Bey Oğlu idi. Bu isim, YasePe. bizim Muhteşem tarafından verilmişti, Birinci Süleyman'ı kastediyorum, "Avrupa Prensi" anlamındadır; hem verilen isim ve hem de Süleyman'ın, Avrupa'da marran'ları korumak için, Papa ile sık sık çatışması da, Bab-ı Ali'nin Yahudiler'e yaklaşımının insani olmaktan daha çok siyasi olduğunu gösteriyordu, o halde reel tarih yazımına yol alıyoruz.

Roth, Nasi Hanedam'nı anlatırken, pek de gerekli olmayan fakat son de-

rece yararlı bir aynnıyı not etme gereğini duyuyor; Don NasiYin, Hristiyan döneminde, her kilise ayininde, diğerleriyle birlikte dudaklarını harekete geçirdiğini, bu sırada muhtemelen bazı gizli af dileme tekerlemelerini fısıldadığını ve daha sonra da bu görünüşteki Hristiyan ayininin kefareti ödeme için oruç veya benzeri faraziyeleri yerine getirdiğini yazıyor, her uarrano'nun aynı şekilde hareket ettiğini de eklemekten geri kalmıyor¹ Gizli-dinli olmak hem zordur ve hem de bu dünyayı pek az biliyoruz; bu nedenle Roih'un verdiği bilgi değerlidir.

Profesör Galante, Uarrivge de Gracia et de Nasi fut un grand âvenement pour les Juifs de Contantinople, diyordu; Grasya ve Jozef artık bir Musevi siyasal kurum, body-politic, oluşturabiliyordu, istanbul Yahudileri'nin 1554 yılında bu kadar sevinmelennin nedeni budur. Muhteşem Süleyman zamanında temelleri atılan hu siyasal güç, İkinci Selim ile birlikte tam bir iktidara dönüşüyordu; Selim'in döneminde iktidarda bir Yahudi Partisi olduğundan kuşkulanamayız.

Osmanlı tarihini barışçıl olarak yazmak bilinidişidir; sultanlar seçimle geliyordu. Her seçim demokratik değildir, katılımın geniş ve katılanların eşit güçte olmasını, demokrasinin yeterli olmayan fakat mutlaka gerekli koşulu saymak zorundayız; Osmanlı'da tahtın adayları mutlaka Osmanlı hanedanından geliyordu ve seçmenierse Ordu ve yüksek bürokrasi, saray ileri gelenleriydi, Oy pusulası yerine zehir veya ipek kiriş kullanıldığını biliyoruz; en güçlü aday Prens Mustafa'nın, Muhteşemin çadında ve Muhteşemdin emriyle boğularak seçimin dışına itildiğini kaydetmiştim, demek, geriye Bayezid ve Selim adlarında iki aday kalıyordu. Bunlardan Yasef Nasfnin seçtiğinin Osmanlı tahtına oturduğunu biliyoruz; Selim'in Nasi tarafından sultan yapıldığı konusunda Yahudi kaynaklar nettir.

Prens Bayezid, ateşli bir mizaca sahipti ve Ordu tarafından tutuluyordu; "Yahudi Oğlu", fils de juif, olarak çağnlan Selim'i ise sadece Yasef Nasi tutuyordu. Selim'e Yahudi Oğju ya da Tahudi Çocuğu" denmesi, ce surnom provicndrait d'une pretendue origjne juive attribue a ce prince, qu'on aurait fait passer, lors de sa naissance. pour enfant de la Suliane, doğum sırasında de-

1) "But lic rticl it ali wit(K)it conviction, pcrhaps multering some settct fbnuula of self-neoise, 35 50 mnny maronos did, whenever he entered a churchl ;wd performlng prlvate »nsiefitk's to alorie for his outwjlrđ christian ob&ervances,"

Cetll Roth. *The Hottse of Nasi- The Dutte? af*

PhiJedelphfc), 1948,), 4.

giştirilmesinden, doğan Osmanlı bebek yerine bir Yahudi bebeğin konduğunun ileri sürülmesinden kaynaklanıyordu.' Bu kanlı seçim kampanyası içinde Bayezid isyana zorlandı ve sonunda İran Şahı'na sığındı; Yahudi Partisinin etkisine girmiş olan Muhteşem Süleyman, hem vaal ve hem tehdit ile Prens Bayezid¹ i almaya çalışıyordu. Sonunda Şah Tahmasp, Şehzade Bayezid'i, babasına sattı; Muhteşem, oğlu Bayezid ile dört torununu hemen boğdurdu;¹ geriye üç yaşında bir torun kalmıştı, Bursa'da idi. Muhteşem buna da bir cellat gönderdi, bebek şehzade, celladı görünce kendisini sevmeye geldiğini sanmıştı, koşup celladını öptü, nerede o eski cellatlar, cellat da olsa insandı, bayıldığı yazılıdır, fakat Süleyman'dan emir almıştı, kendine gelince maktul Bayezid'in üç yaşında oğlunun da hayatını sona erdirdi Artık taht Selim'e ve daha doğrusu Nast'ye kalmıştır.

Yasef Nasl, koyu bir Hristiyan ve Venedik düşmanıydı; hakkında yazılanlardan çıkardığımıza göre bir erken gelmiş Herzl idi, siyonizmin kurucusu anlamındadır ve her zaman Herzl ile karşılaştırmaktadır,¹ Saray'daki gözdesi de Yahudi olan Selim daha Süleyman hayatta iken, Nasi'nin Nakşe Dükü yapılmasını istemişti, Vezir Sokullu'nun itirazları karşısında, Süleyman bunu yapamamıştı; bunun yerine sıfatlarına bir de "Müteferrik¹" eklemiş ve bu arada Nasi, Sicilya, Sakız ve Kıbrıs şarap ticaretinin kontrolünü elde etmişti. Bir de Filistin'de Tiberiayı kiralamıştı, kira mukavelesini, Süleyman'dan başka Selim'e ve Selim'in oğlu Murat'a da imzalatmıştı. Bunun Avrupa'da telaş yarattığını. İstanbul'daki Fransa Büyükelçisinin 1563 yılında, Paris'a gönderdiği yazıdan anlıyoruz; Roth, bu kiralama sözleşmesiyle, Nasi'nin, Filistin'e bir "embryonic state", rüşeym halinde bir devlet, kurduğunu yazıyordu.⁴ Burada sadece Yahudiler yaşayacaktı; Roth, artık Nasi'nin kendisini Yahudiler'in kralı olarak gördüğünü saklamamaktadır.

Gerçekten de bir krallık var, yalnız Filistin'de değil, Kıbrıs'tadır. Kıbnns,

1) A. Galanie, *Hötoirt desJtiJsdû Tntrjtite*, Tome VIII, p. 303-

2) Aricini Cloth, *Sitleimau Tbc Magntficettr*, London, 1989-1992, p. 16?.

3>Kürt Hükümdar Sefahattin Eyyubi ve Türk Hükümdar Yavuz Selim de, rakip durumundalar.

4) Fransa Büyükelçisi nin 13 Eyitil 1563 tarihli yazısında funtar yazılıdır;

"This Migues has rece. ved pertüression From the Gnnd Sigior. eonfirmed by Sılmn Selim and his son Murad, to btüüd a ciyy un üre shorc of üç lake Tiberias, beneatlı Safed. wherein Jews only are to live."

Çeri! Roi h, *Tbe Hottse qfNasf*, op. dt., p. 110.

Yalçın Küçük

Türkler tarafından alınmadan önce de önemli bir Yahudi nüfusu barındırıyordu ve **Siyonizm** bir politik hareket haline geldikten sonra da, her zaman bir Yahudi yurdu olarak akla geliyor ve öneriliyordu. Selim'in bu alanda öncülüğünü kabul etmek durumundayız, Osmanlı kaynakları da kaydediyor ve Selim'in, Nasi'ye. "eğer dileklerim gerçekleşirse Kıbrıs Kralı olacaksın" dediğini biliyoruz.¹ Encyclopedia Judaica da, Kıbrıs Savaşı'nın Nasi'nin marifeti olduğunu kabul ediyor; Nasi ile ilgili katkısında, "in 1569" Nasi threw his powerful influence on the side of the war party in Constantinople, and was considered mainly responsible for the Turkish war against Venice over Cyprus" yollu **yazıyordu**, Nasi, İstanbul'daki Savaş Partisi'nin yanındaydı ve Kıbrıs'ın Fethi'nin mimandır.³ Alındığı zaman Kıbrıs Kralı olacaktı; fakat Sokullu Mehmet Paşa, Kıbrıs için Osmanlı dengelerinin bozulmasını önleyemediyse de Nasi'nin krallığını engelleyebildi. Bunun için Sokullu, İstanbul'da, Macaristan'ın fethinde Süleyman'a anahtar veren Eşkenaz Ailesi ile. Allaman Oğlu da deniyordu, işbirliği yapıyordu. Seferad, İbrani'de İspanyol ve Eşkenaz da Alman anlamındadır ve "seferad vs eşkenaz" zıtlığı Yahudi tarihinde sık sık fıskırmaktadır, İsrail Devleti'nde de sürdüğünü biliyoruz.

Sokullu Mehmet Paşa iktidarda görünüyordu ve şimdi anlıyoruz, aslında muhalefetteydi, başında Yasef Nasi'nin bulunduğu Yahudi Partisi, kuliste veya periferide sayılıyordu, aslında iktidardadır. Üstelik eli çok uzağa ulaşabiliyordu; Osmanlılar adına Felemenk'i İspanya'ya karşı isyana özendirebiliyor, Polonya işine karışabiliyor ve 1568 yılında, Kıbrıs'ta. Venedik idaresine kar-

lı "Une histoirc iurc raoonte que SÉlim II dit un foir i Joseph si inon voeu s'accompli, tu seras (Dİ de Ch^pre)*

A. Gûhnre, *Hbtotre*., op, dt., p. 309.

"If my tlôires are accomplshed', he »as önce overbeard lo say you will be king of Cyprus^{1H}

CeciJ R«h, *The Houtse Nasi*. op. dl., p. 141.

2) Yahudi Ansiklopedisi, Kıbrıs maddesinde de, 1568 yılında Kıbrıs'ın Venedik'e karşı başkaldırı girişimini de, o rebellion on the island in favor of Turks was attributed to the satesman Joseph Mtsi, "devlet adamı" dediği Nasi'ye bağlamaktadır.

EncyclopedU Judaica, Vat- 5, p, 1182.

Nasi Ailcsi'ni yazan C. Roth da, iste yandan, hem çağdaş ve hem de modern tarihçilerin Kıbrıs'ın feiliyle sonuçlanan savaşın Um sorumluluğunu, 'Sultanın Yahudi Gözdesi' Nasi'ye vermede, in astring the primary respnsibilitie\$ lo the dechrlation of war on ılıc Duke of hfcxis, Üie Suhan's Jewish favorite, İttifak halinde olduklarını belirtmektedir. Cedî Roth, *The HouseofNasi*., op. cit. p. 145.

şı isyan düzenleyebiliyordu; amaç Osmanlı müdahalesi ve savaşını tahrik etmektir. Encydopedia Judaica, Nasi'nin Kıbrıs tahrikleri için, "some suggest that Nasi thus planned to provide a political solution to the Jewish problem of the day" demektedir; Nasi, Truman'ın 1948 tarihinde realize ettiğini, Yahudi kaynaklarına göre, "arkadaşı" Selim i kullanarak, 1570 yılında yapmaya çalışmıştı; şimdi bu noktadayız.

Bütün bu kaynaklar ve kayıtlar varken, yazılı tarihimizin durumu çok şaşırtıcıdır ve acıklı demek zorundayız. Bayağı tarihten Kıbrıs'ın, Selim tarafından şaraplarına düşkün olduğu için fethedildiğini öğreniyoruz, gerek var mı, Nasi, Sicilya şaraplarının tekeline sahipti ve Sakız ve Kıbrıs'ta bütün bağlan kontrolüne almıştı. Bazı kaynaklara inanacak olursak, Osmanlı sultanları tarafından Müslümanların şarap içmesinin yasaklanması, karaborsada kan yükseltmek amacını güdüyordu; Nasi çok kazanıyordu ve Roth da, arada bir Selim'e bir-iki şişe şarap hediye ettiğini kaydetmekle birlikte bu rivayetin kanıtlarının olmadığını da ekliyordu, demek ki şarap için Kıbrıs'ı fethetmek mantıksızdır. Buna karşın uzman işi ve teknik tarih yazımında Selim'in çok sofu olduğu ve sağlığının şarap içmesine elvermediği ifade edilmektedir; bunlara ek olarak deneyimli vezir Sokullu Mehmet, bütün gücüyle, Venedik'le bir savaşa yol açabilecek girişimleri önlemeye çalışıyordu. Bunun, Avrupa'nın Osmanlı'ya karşı bir ittifaka yol açmasından korkuyordu; gerçekten de Kıbrıs fethedilirken Inebahtı'da, ispanyol. Papalık ve Venedik kuvvetleri, Osmanlı donanmasını denizin dibine indirmişti. Akdeniz'in doğusunda Kıbrıs alınmış, ama artık tüm Akdeniz'de Osmanlı silinmiştir.

KIBRIS'IN TERKİ: DİSRAELİ

İktidardaki ve Yasef Nasi liderliğindeki Yahudi Partisi, amacına ulaşmıştı, Kıbrıs aralık Türko-Judaik egemenlik altındadır. Takat dogm ve haklı çıkan, iktidarda görünmesine karşın gerçekte muhalefette olan Sokullu Mehmet Pa-

Yalçın Küçük

şa'dır; Türkiye'ye karşı bir ittifak kurulmuş ve Osmanlı kuvvetlerine çok büyük bir yenilgi yaşatmıştı, Paşa, bu ihtimali ileri sürerek Kıbn'staki tahriklerle ve en sonunda sefere karşı çıkıyordu Kıbn's Fethi ile Lepanto içiçedir, 1570vc 1571 tarihlerine denk geliyor; Deniz Savaşı, Kıbn's'ın alınmasından hemen sonra gerçekleşiyor; bizim tarihimizde Incbahtı denilen Lepanto Deniz Savaşında, Türk tarafı, bazı kaynaklara göre, 30 binin üstünde kayıp vermişti, gemilerdeki on beş bin "esir" gitmişli ve Kutsal İttifak'ın 12 gemisinin batınması ve birinin de zaptedilmesine karşılık, 113 Osmanlı gemisi denizin dibine indirilmiş ve 117 gemi de Kutsal İttifak'm eline geçmişti. Böylece, Kutsal İttifak, 1396 Nieopolis, Nigbolu Yenilgisinin rövanşını almış olmaktadır.

Gerçekten de Nigbolu, 1096 tarihinde başlayan Haçlı Seferleri dizisinin sonuncusu oluyordu; her iki taraf da ağır kayıplar vermiş ancak savaşı Birinci Bayezid kazanmıştı. Bu, tarih içinde Türk genişlemesinin durdurulamayacağı anlamına geliyordu, bundan sonra Avrupa ve Hırsıyan dünyası ilerleyen Türklerin karşısına bir ittifakla çıkma cesaretini gösterememişi i, Mehmel karşısında Bizans imparatorunu yarımsız ve tek başına bıraktıklarını biliyoruz. İnebahtı ise, Türk tarafının değil yenilmek perişan edilebileceğini gösteriyordu, Osmanlı kuvvetleri, savaşa çıktığı 245 gemisinden 230'unu kaybetmişti i; bütün savaşın dört saat sürdüğü kesindir Bu yenilgiden sonra Osmanlı donanması Akdeniz'de egemenliğini yitirdi ve Avrupalılar çok büyük bir moral kazandılar. Çok muhtemeldir ki. Osmanlı yönetenlerine bir güvensizlik duygusunun nüfuz etmeye başlaması bu tarihtedir; Selimin oğlu Murat'ın **Lahia** geçtikten sonra Yahudi Partisini iktidardan uzaklaştırmanın yollarını aramasını da buna bağlayabiliriz.

Osmanlı'ya karşı bu Kutsal ittifak, Venedik ve Papalık kuvvetleriyle İspanya'dan oluşuyordu; İspanya liderdir ve o yüzyıldaki güç dengesine de uygun düşüyordu. İspanya'yı harekele geçiren motifin Venedik sevgisi olmadığı hep ileri sürülüyor; Osmanlı-Fransa yakınlaşması kadar, Nası'nın Felemenk! İspanya'ya karşı tahrik etmesini ve İspanya'dan kovulan Yahudiler'in Akdeniz'in doğusunda iktidar olmasını etkenler arasında düşünebiliriz.

Kıbn's'ta yenilen Venedik'in Lepanto'da kazanması garip bir durum yaratıyordu; bunun bir sonucu, Sokullu'nun güçlenmesidir ve böylece Nası'nın Kıbn's Kralı ilan edilmesini önleyebilmiştir. Sokullu, Fransa yerine yakın komşu Venedik'le hanş yanlıydı ve bunu sağlamak için da Şlome Fşkenazı'yı harekete geçiriyordu; İstanbul'da güçlü Solomon Eşkenazi,seferad Nası'nın rakibiydi.

hem Venedik ve hem de Sokullu ile irtibat halinde olduğu bilinmektedir.

Sokullu'nun Solomon bin Nathan Eşkenazi'yi yakını olarak kullanması da Paşa'nın, topyekün Yahudi karşıtı olmadığına işaretidir, ayrıca böyle bir kayıt yoktur, Sokullu'nun politikası aynıydı. Şlomo Eşkenazi'yi diplomatik görevle Venedik'e gönderdi; Osmanlı-Venedik Barış Antlaşması 1573 yılında imzalanmış oluyordu. Bu tarihten, 1878 yılına kadar Kıbrıs, Türk egemenliği altında kalmıştır; bu tarihte Disraeli, Kıbrıs hakimiyetini Büyük Britanya İmparatorluğu'na geçirmeyi başarmıştır. Avrupa'da Yahudi kökenli ilk başbakan da olan Disraeli'ye gelince, C. Roth, soy ağacını, annesi tarafından, Venedik Barışı'nı hazırlayan Şlomo Eşkenazi'ye bağlamaktadır.

Böyle bir işaretle başka kaynaklarda karşılaşmadım, yalnız normal sayabiliriz, Disraeli'nin biyografisi için Şlomo Eşkenazi'yle akrabalık anlamlı görünmemektedir, buna karşın tarihin belli bir kesitinde Osmanlı-Venedik ilişkilerinde önemli bir rol oynayan Eşkenazi için dikkat çekici olabilmektedir; kaldı ki. Benjamin Disraeli'nin, Iberik Yarım Adası'nı terk etmek zorunda kalarak İtalya ve Venedik'te yaşayan bir kökten geldiği kesindir. Aile "İsraeli" soy adını kullanıyordu, İtalya dilinin konuşulduğu yerlerde "D'Israeli" demeyi tercih ettiler, "of Israel" anlamındadır ve Orta Doğu'da da "al Israelf olarak taşınması ihtimal dahilindedir.¹ İster D'Israeli, ister "of Israel" ve isterse "al Israeli" olsun bu tür bir soyadının israil'e derin ve sıkı bir bağlılığı anlattığından şüphe edemeyiz; Disraeli'nin dedesi, yine Benjamin D'Israeli, İngiltere'ye gelince üstten virgülü atıyor ve babası da çok basit bir tartışma sonucunda Yahudilik'ten ayrıldığını ilan ediyor, çocukları artık vaftiz edilmektedir. Bu tartışmanın basit bir ağız kavgası olduğu anlaşılmaktadır;² bu nedenle, Hristiyanlığa geçişte kariyer hesaplarının da rol oynadığını düşünebiliriz. O tarihlerde, Ada'da, Yahudilerin politika ve kamu yönetiminde yükselmeleri imkansızdır. Nitekim 1848 yılında seçimi kazanan Baron Rothschild'in Parlamantoca alınmadığı bilinmektedir.

1) "very likely in the Middle East the accepted version had been ali Israeli"

S. Weintraub, *Disraeli-A Biography*. N. Y. 1993. p. 21.

C. Roth. Eşkenazi ve Disraeli'nin anne soyunun "Busevi" Ailesi olduğunu yazmaktadır.

C. Roth, *The House of Rothschild*, op. cit. p. 151.

2) "His father, the historian and essayist Isaac D'Israeli, quarreled with the London Sephardi community, and had his children baptized when Benjamin was 13 years old."

Encyclopedia Judaica, Vol. 6, p. 104.

Yalçın Küçük

Disraeli'ye kripto-yahudi veya gizli bir judaizer diyemeyiz; çünkü gizlice Museviliğin gereklerini yerine getirdiği konusunda hiçbir iddia yoktur. Serüvenci, fırsatçı, kadın düşkünü bir yaşam sürdürdüğü için, ayinlere gizlice de olsa katılsaydı, gizlemesi zor olurdu.¹ Bununla birlikte, gerçek bir Yahudi olduğuna hep inanılmıştır; "tikindirici Yahudi"^h veya "doğulu Yahudi", hakkında en çok kullanılan sıfatlar olmaktadır;¹ Disraeli'nin rakibi Başbakan Gladstone hep "Yahudi Ruhü" ile hareket ettiğini söylüyordu; Yahudilik, Disraeli'nin motoru sayılıyordu, ileri yaşında tedavi için İngiltere'nin gözde sayfiye yeri Brighion'a gitmesi bile BrighUHVda fazla Yahudi bulunmasına bağlanıyordu; zamanın önemli haftalık dergisi, Truth, bunu bir şiirle de pekiştiriyordu. Truth'a göre, Disraeli ve özel sekreteri, Birgton'da, On Kayıp Kabile'den Yahudiler ile karşılaşıyorlardı, tercihlerinin nedeni bu olmaktadır.

See, close behind this couple comes a band
Of chosen people from the Promised Land
in fact the List of Visitors transcribes
A large proportion of the ten lost tribes

* * •

"Bak, bu ikilinin arkasından gelen bir gr^{uP} var
Hep Vaadedilmiş Topraklar dan seçilmiş insanlar
Aslında Ziyaretçiler Listesini çözersek
Kayıp On Kabile'den insanlar onaya çıkar."

Disraeli, Yahudi olduğu için Parlamente'ye alınmayan Lionel Rothschild'in ateşli bir savunucusu olmuştu, ama, ün ve güç peşinde koşmaya, önce popüler romanlar yazarak başladı; romanlarında aşk ilişkileri yaşadığı kadınları anlatıyor ve her zaman Yahudilerden söz ediyordu. Bir biyografi de-

1)POZÖf, zimmetli, kaçtın düşkünü, maceracı, züppe, ikiyüzlü, radikal, oportünist Ve ynhııdi, DisracJi'ye en çok takılan erikeder arasındadır.

2) S. Weintraub, *Disraeli*, op, cit., p. 11.

riemesinde. Yahudiler ile Hristiyanlık arasında bag kurmaya çalışmıştı; burada semitik kavmi açıkça üstün bir ırk olarak tanımlıyordu ve bu ırkın saf kalmasını istiyordu. Her vesileyle Yahudiler"! savunuyordu, bu biliniyordu ve Yahudiler tarafından Yahudi kabul ediliyordu; bu o kadar öyle ki, çok zengin bir Yahudi kadın ölürken 30 bin poundluk servetini Disraeli'ye bırakmıştı,¹ Bu, 1863 yılında çok büyük bir paraydı, politikada yolunu açmıştır. Bunun tersi de doğrudur, Disraeli karşıtları da Disraeli ne yaparsa yap-sın bunu Yahudi motiflerine bağlıyorlardı; Romanlarında, Yahudiler ile Hristiyanlar arasında bag kurmaya çalışması ayrı, Başbakan Disraeli'nin, Rusya'ya karşı Türkiye'nin yanında savaşa girme politikasını da. "affinity of race and feeling between the Jews and Turks", Türkler ile Yahudiler'in hem ırk ve hem de ruh olarak birbirine benzemesine bağlıyorlardı.^ Daha sonra gözlerden uzak kalmış olsa da, Disraeli'nin yaşadığı İngiltere, Disraeli'yi tam bir Yahudi biliyordu; yaptıklarının hepsi Yahudilik içindir, buna inanıyordu, Yahudiliği rahatsız eden tek konumu, İsa'yı kurtarıcı bir "mesih" olarak görmesidir, bu yolla realize ettiği hizmetleri nedeniyle göz yumulmuş olmalıdır, öyle anlıyoruz,

Hannah Arendt, Mazi Almanyası'ndan kaçtıktan sonra hemen Amerika'ya göçmedi, risk aldı ve Avrupa'da kalarak hem mücadele etti ve hem de diğer Yahudiler'i korumaya çalıştı; İsrail'den Eichman'ın yargılanarak idam edilmesine karşı çıkan pek az Yahudiden birisidir. Amerika'da etkin bir politika teorisyeni oldu, ama ne Yahudiler e vc ne de solculara yaranabildi, Disraeli üzerine yazdıklarının da pek farkedildiğini sanmıyorum. Bu yazdık-

1) *Btyscfopctiia Britaniica*, vûJ.3, p. 318,

Disraeli'nin Yahudi Rothschild Hanedanı'yla ilişkilerinin çok sıkı ve hana içiçe olduğunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır; Hanedan'ın hem Londra ve heil de Paris kol-hnyta temas halindeydi, Liond Rothschildin Avam Kamarasına gitmesinin öntindeki engellerin kaldırılması için Disraeli gayrel sarfediyotdü ve "by 1846, Lionel was helping Disraeli speculate in French railways and later assisted him in his tangle of debts", Lionel da Disraeli'nin spekülatif yatırımları" finanse ediyordu ve borçlarının tasfiyesine katkıda bulunuyordu. Ayrıca Charfoie Rothschild ile arasında bir romans olduğu da kesindir; Disraeli'nin *Coningby* romanındaki kaliraman Sidonia'nın Lionel ile Disraeli karışımı ve başka bir romanındaki Eva'nın da Chariotte olduğu Üzerinde ittifak var. Varı; olmasına karşın hep Yahudi sayılmasının sağlam dayanakları olduğunu görüyoruz. Niall Ferguson, *İhç House of Rothschild- The World's Bantlar 1849-1999*, Penguin Dooks, 1998, p- 38 ve sonrası,

2) S. Weintraub, *Disraeli*, op. dt. p, 579.

Yalçın Küçllk

larına bakacak olursak, inanç değiştirenlerden hoşlanmadığını anlıyoruz, ancak değiştirmiş görünmekle birlikte hem eski ve hem de yeni inancını savunanlardansa tiksindiğini söyleyebiliriz. Gerçeklen de Profesör Arendt, Disraeli'de bir ' tiksindirici Yahudi" görmektedir; "he was an English imperialist and a jewish chauvinist* demektir, Disraeli hem bir ingiliz emperyalisti ve hem ele bir şoven Yahudi olmaktadır.¹ Hannah Arendt'in, Disraeli'nin Kıbrıs tarihindeki yerini bildiğini sanmıyorum; ancak orada bu tarife en çok uyan Disraeli'dir Kıbrıs'ı Osmanlı'nın elinden alan Disraeli, hem bir emperyalist ve hem de Yahudi şovenistidir.

Profesör Arendt, Disraeli'nin her zaman, kendisini açıklayan en temel çizginin Yahudilik olduğunu tekrarladığını kaydetmektedir; Disraeli'nin Yahudi olan her şeyden gurur duyduğunu da aktararak bu durumun her zaman yeni asimile Yahudiler'de görüldüğünü eklemektedir. Arendt'e göre böyle körükörüne hayranlık ancak yüksek bir cehaletle birlikte ortaya çıkmaktadır, bu yolla Disraeli'nin Yahudiliği pek de bilmediği anlatılmaktadır. Profesör Arendt, herhalde Yahudiliği reddetmiş bir babanın vaftiz olmuş oğlu olarak Disraeli'nin Yahudi eğitimi almadığına işaret etmek istemektedir, ayrıca oportünizmi üzerinde mutlak bir ittifak var, oportünizm temelinde inançsızlıktır, Marx da. Üçüncü Bonaparte'ı, ne inancı vardı ve ne de başkalarının inancı olabileceğine inanırdı, yollu anlatırken,¹ aslında par excellence bir oportünisti tanımlıyordu.

Hannah Arendt de Disraeli'nin bir şarlatan olduğuna inanmaktadır, yaşamında daima "şarlatan ve parya" dendiğine işaretle Yahudilikle ilgili bütün bağ ve değerleri kaybettiğini ve sadece, "chosen man of the chosen race" ilkesine bağlı kaldığını tespit etmektedir; gerçekten de Yahudi kavmin-den gelenlerden daha çok kabiliyetsiz ve ilkesiz olanlar, genel olarak ve kolaylıkla, hem seçilmiş bir halktan geldiklerine ve ayrıca "seçilmiş adam" olduklarına inanıyorlar. Bu inanç, sürekli ilkesizlik ve oportünizme de

1) Hannah Arendt, *The Origim of Toralitarititisiu*, Meridtan Book, 1951-1972, p. 1A.

2) Bu sdz iEk önce AJexis de Toqüeville lapıfmdnn Louis Phillppe için söylenmiştir: "He was an unbeliever in religion like üw eiginioenih oentury and stepiİç! üi polinics İlke İlie nineleenüi; hnviup no bclief in İlinsclİf, İc had none in the bclief of OthcfS." Manc, bunu Üçüncü Bonnpanc'a taibik ederek yaygenlajimyordu ve ben de, "hiç bir İnancı yoktu, bankalarının da inancı olacağına İnanmazdı' formülüyle Tmrgui Ö/aTa layık buluyordum.

kaynaklık etmektedir; Disraeli'nin hakkında yazılanların hepsi bu teşhislerde birleşmektedir. Kuşkusuz, seçilmişlik kompleksi için birtakım başlangıç noktalarına ve ilk basamaklara çıkmış olmak gerekiyor ki, Arendt, Disraeli'den, küçümseyerek, a jew wiithout name and riches, helped only by a few Jewish bankers, adı ve parası olmayan ancak bir kaç Yahudi banker tarafından desteklenen bir Yahudi olarak bahsetmekle, bu soruyu cevaplandırmış da olmaktadır.

Yine de Büyük Britanya **ImparatoTlugu**'nun en güçlü olduğu bir dönemde başbakan olabilmesini şaşırtıcı bulmakladır. Bir açıklama bulmak gerek, XIX. Yüzyılın son on yıllarında, insan türünde, dahilere ihtiyaç **olduğunu**, olmazsa böyle bir boşluğu en iyi şarlatanların doldurabileceğini ileri sürüyor, özgün bir açıklama sayabiliriz; buna bir de, politikacıların, sıkıcı işleri Sark renklerine bürünmüş rüyalara çevirebilenlere özellikle vurulduklarını ekliyor ki, **tam** olarak Disraeli'yi resmetmiş olmaktadır ' Renkli, ve skandal seven bir kişiliği vardı; seçilmiş insan kompleksinin, bu tür insanı, birkaç başarısızlık karşısında yıldırmadığını da ekleyebiliriz, çünkü nihai başarı ilahidir.

Bu kadar değil, Hannah Arendt, Disraeli'yi çözümlerken belki de İsrail öncesi diaspora politikacılarının bir niteliğini daha ortaya koymuş oluyor; Disraeli için, "England was the Israel of his imagination" diyor, Disraeli'nin, İngiltere'yi hayalindeki İsrail sayması çok önemli bir saplamadır. Bu, bana, 1909 tarihinde Hamburg'da toplanan Dünya Siyonistler Kongresi'nde Osmanlı delegesi Moiz Kûhcn'in, daha sonraki yıllarda Tekin Alp, Osmanlı ülkesini İsrail saymasını hatırlatmaktadır; aynı Kohen, Cumhuriyet kurulduktan sonra, artık Tekin Alp olmuştu, yeni Türkiye'yi de belki israil sayıyordu, hırsını. bununla açıklayabiliriz.

Yalnız Disraeli'nin aklının parçalı çalışabileceğini de düşünebiliriz; saçılarak yaşamış bir kavmin bireylerinde akılda parçalı ilgi tasarlayabiliriz,

I) Diğlneli hakkında ynztp da lwı soruyu ihmal eden olmamıştır, Eneylopediü Briannia da. Disraeli'nin Brianya politikasında zirveye çıkmış en ola&ınıkslU kişilik olduğunu sapladıktan sonra bunu açıklama ihtiyacı duymakladır: Yahudi kökenli, hep borçlu, Frapan edebiyatçı ile svantüye karışımı bir insanın Tory Lideri olmasını, Victorian döneminin değişkenliği ve düzeninin akıcılığıyla Disrndi'nUı kanıdılığı ve başarısızlıkları yılılınmasına bağlamaktadır.

Eucycloperta Britatmica, Vol, 3. p. 319.

Arendt'e göre, iktidar yıllarında olabilir, dünyanın artık Yahudi olduğunu, the world had become Jewish, düşünüyordu. Bu makuldür; Bririş emperyalizmine bu kadar açgözlülükle bağlı olması, öyle fikir yürütebiliriz, aynı zamanda Yahudi emperyalizmi saymasından ileri geliyordu. Fakat İngiltere İsrail ve dünya Yahudi olsa da. bir de asıl veya rezerv ülke tasarlamış olması mümkündür; bu bizi, Kıbrıs'ı almasına götürmektedir. 1878 Berlin Konferansından sonra en güçlü olduğuna inanılan bir zamanda, 1879 yılında, başbakanlığı devretmek zorunda kaldığı büyük rakibi Gladstone, Disraeli'nin Hristiyanlık düşmanı bir kripto-yahudi olduğuna kesinlikte inanıyordu; bu açıdan baktığımızda Disraeli'nin Kıbrıs'ı, İngiltere adına mı, yoksa Yahudilik için mi aldığı sorusu önemini yitirmektedir.

Disraeli, henüz bir hiç iken, 1830 yılında, kızkardeşinin nişanlısıyla birlikte bir Akdeniz ve Orta Doğu turuna çıkmıştı, on altı ay sürdü, Sarah'ın nişanlısı Kahire'de hastalanıp ölmüştü ama, Disraeli'nin daha sonraki yaşamında bu gezinin etkisi büyüktür, damgasını vurduğunu söyleyebiliriz. Doğu'ya hayran kalmıştı, romanlarına Doğu, hep fon oluyordu ve siyasete girdikten sonra da tüm eksenini Hindistan, Mısır ve Türkiye belirliyordu. Bu o kadar öyle ki, İngiltere'de doğmuş olmasına karşın, karşıtlan için hep "eastern Jew™" idi, ibrani'de "mizrahi" denmektedir, "mizrah" Doğu ve "mizrahi" Doğulu, isim olarak taşınmaktadır.

Başbakanlığı sırasında, 1876 yılında Kraliçe'nin unvanlarına, bir de "Hindistan Kraliçesi" sıfatını ekletti; Kraliçe Victoria da karşılıksız bırakmayarak Disraeli'yi "Earl of Beaconsfield" yaptı, anık asil olmuştu. Victoria ile sadece emperyalist tamahkarlıkta değil aynı zamanda Rusya karşıtlığında birlemiyorlardı. Victoria, frensiz bir Rusofob idi, Rusya'yı yeryüzünden silmek istiyordu, Disraeli ise Türkiye'yi tutuyordu. Şöyle söyleyebiliriz, XIX. Yüzyılın ilk çeyreğinde patlak veren Elen Bağımsızlık hareketi, İngiltere'de var, fakat en çok Fransa aydınlarını, halkını ve üniversitelerini, filhelen ve Türkofob yapmıştı, XIX. Yüzyılın son çeyreğindeki Türko-Rus savaşı da İngiliz halkını ve aydınını yeniden Türkofob damarlarla donatıyordu; demek XIX. Yüzyılda, daha çok İngiltere ve Fransa devletleri tarafından desteklenen Yahudi araştırmacılar türkolojiyi kurarken, Fransız ve İngiliz aydınlarıyla halkı Türk karşıtlığı ve Türk Vahşeti ideleriyle dolduruluyorlardı, Disraeli-Kıbrıs zincirinin bir de bu boyutu var.

Herhalde şunu ileri sürebiliriz; XIX. Yüzyıl, "halk efkarı" veya "umumi efkar" dediğimiz düzenin en yüksek noktası ve düşüşüdür.' Hem Elen bağımsızlığı sırasında, hem Dreyfus Davası'nda ve hem de Türko-Rus Savaşı yıllarında kamusal düşünce harekete geçirilebilmiş ve hükümetleri etkileyebilmiştir, parçalamış ve devirmişir. Benzer örneklerle, daha sonraki zamanlarda rastlamıyoruz, olsa da dramatik ölçülerden uzak kalıyordu ve bu nedenle, XIX. Yüzyıla "halk efkarı" çağı demek de mümkündür.

İktisatçı Schumpeter bile, Gladstone'un, 1878 Berlin Konferansından büyük zaferle dönen Disraeli'yi bir yıl sonraki seçimde perişan etmesine şaşmaktadır,¹ Schumpeter, bunu, Gladstone'un bir dizi mitingle bütün İngiltere'yi ayağa kaldırabilmesine ve Türk Mezalimini, Turksih Airocities, çok başanlı olarak kullanmasına bağlamaktadır; Gladstone, bir kripto-yahudi olarak gördüğü Disraeli'nin adını "Türk" sözcüğü ve Balkanlar'da Hristiyanlar'ın durumu ile birleştirebiliyordu. Bir yanda Türko-judaik Cephe ve diğer tarafta ezilen Hristiyan halklar vardı; 1870 yılında İngiltere ve Avrupa'da ayrım buydu. Daha önce de işaret ettim, Disraeli'nin Pro-Türk tutumunu, tümüyle Yahudiler'in Hristiyanlar'a karşı kinyile açıklamak yaygındı; etkin haftalık dergiler açıkça Yahudilerle Türkler arasında ırk ve bakış yakınlığı olduğunu ileri sürüyorlardı. Gladstone, mitinglerin dışında bir de, "The Bulgarian Horrors and the Question of the East" başlığıyla bir broşür yayınlamıştı; dört günde 40 bin adet satılmıştı ki zamanına göre bir rekor sayılıyordu. Türko-Rus Savaşı, halk elkarını anti-Türk yapmıştı; Gladstone bir mesihtir.

Türk yöneticilerinin Kırım Savaşından aşın ölçüde etkilendiklerine hep işaret ediyorum; Rusya azgın bir yayılmacıydı, bunda kuşku yok, fakat temkinli Sultan Hamit'e rağmen paşaların, Kırım'da olduğu üzere. Düvel-i Muazzama'nın Türkiye'nin yanında savaşa gireceği konusunda kuşkusu yoktu. Gerçekten de Londra'da hükümet merkezinde savaş eğilimi çok yüksekti; Victoria, Rusya'nın durdurulması ve Rusya'ya ders verilmesi için Disraeli'ye baskı yapıyordu ve Disraeli de, İstanbul'un düşmesi halinde, Büyük Britan-

1) "Halkoyu" saçmadır, *opinion public* niilemesinin karşılığı, kamusal düşünce olabilir, efkar ı umumiye uygundur. Ayrıca halkoyuna anlatmak veya açıklamak, ya da İatnp etmek imkansızdır; oya sadece akılsızlar konuşurlar. Halka ve kamuya açıklamak doğrusudur.

2)j A. Schumpeter, *Capilalism, Democracy auf Socialisnt*, N Y-, 1942-1975, p. 275

ya İmparatorluğumun çok zayıflayacağına inanıyordu. Rakiplerinin kesinlikle varsaydıkları gibi. Doğu'nun Hristiyanların eline geçmesinden korkuyordu; Yahudiler için, Müslümanlar her zaman Hristiyanlar'a tercih edilmiştir ve Arap bağlanndan koparılmış ve hatta Araplar'dan nefret eder bir hale getirilmiş Türkler, çokça tercih ediliyordu. XIX. Yüzyılda temelleri atılan Vambery-Cahun türkolojisi de budur.

Hepsi güzel de, iktidar, üzerinde durulacak dayanıklı sütun demektir; Disraeli'nin iktidardan sallanıyordu. Başbakan Disraeli, savaş için her adım attığında, halk efkarının baskısıyla hükümeti parçalanıyordu; bu nedenle İstanbul'un yanında savaş karan alamıyordu. En son denemesinde Dış İşleri Bakanı Derby de istifa etti, yerine Lord Sallisbury gelmişti, savaşçıydı ve Disraeli, Kıbn'sı almak ve İskenderun'u işgal etmek için, Hindistan'daki birliklerin Malta'ya hareket etmesini emretti; fakat Rus kuvvetleri, Osman Paşa¹'nın Plevne'de kurduğu savunma hattını kırarak hızla İstanbul'a yaklaşıyordu, Kars'la Ardahan çoktan Rusya'nın eline geçmişti. Buradan İskenderun'a, Akdeniz'e, mesafe sanıldığından çok kısadır ve üstelik Kars ile İskenderun arasında daha çok Kürt nüfus yaşamaktadır, Rusya'nın ilerlemesinden ve işgal etmesinden memnun olacakların çıkması muhtemeldir. Disraeli. Kıbn'sı zaptedip İskenderun'a çıkamadan, Rus askerleri, Ayastelanos'a, şimdi Yeşilköy, gelmişti, İstanbul'un düşmesi an meselesiydi, silah sesleri Bab-ı Ali'den duyuluyordu. Daha sonra ünlü edebiyatçı olan bazı aydınlar, anılandan, hıçkırıklara boğulduklarını yazdılar. Türkiye, onur kinci bir ateşkese razı olmuştur

XIX. Yüzyıla girerken Büyük Britanya, Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını ilke olarak benimsemişti, yalnız Rusya'nın hızla güçlenmesi ve özellikle 1828-1830. Türko-Rus ve Irano-Rus savaşlarında, Türkiye ve İran'ın aleyhine genişlemesi, Londra'yı çizgi değiştirmeye zorlamıştı; artık Londra için Osmanlı Devleti, Kissinger'ın sözleriyle, pek elden ayaktan kesilmiş ve gayri insani olsa da, decrepit and inhuman as it was, Rusya'ya karşı savaş riski de alınarak, yaşatılmak zorundadır Disraeli, XIX. Yüzyıla ait bu İngiliz politika aksiyomunu, bir de Yahudi şovenizmini katarak,¹ uygulamaya çalışı-

11 Henry Kissinger, *Diplomacy*, N. Y., 1994, p. 148.

2) ABD'ci Dış İşleri Bakanlığı koltuğuna oturmuş ilk ve şimdilik son Yahudi olan Kissinger da Disraeli'den "Yahudi" olanık söz etmektedir ve Disraeli'den başka hiç kimsenin Bhüş politikasında bu ölçüde yükselmediğini eklemektedir.

"No Jew had ever /isen to such heights in British politics~

ibid., p. 150.

yordu; fakat şimdi Ruslar Ayastefanos'u almış durumdalar. demek_n politika iflasın eşiğindedir

Bu durumda Disraeli, iki yol uyguluyordu, birincisi Kraliyet Donanmasını Dogu Akdeniz'de tutarak Rusya'ya, istanbul'a girmeleri halinde savaş açacaklarını bildiriyordu, ikincisi, Avrupa Devletleri'ni, Rusya'nın kazanımlarında tenzilat yapmak üzere bir konferansa razı etmekte; bunu başardığını biliyoruz. Hem Prusya ve hem de Avusturya, Rusya'yı gerilcimek istiyorlardı ve Victoria'nın itirazına karşın Disraeli, sağlığının elvermemesine aldırmadan, Dış işleri Lâakanı Lord Salisbury ile birlikte Berlin'e gitmişti, başarı kesindir ve kaçırmak istememektedir. Hemen sonra yapılan seçimlerde büyük yenilgi almıştı ama Konferans hep Disraeli'nin zaferi kabul ediliyordu; ilerdeki bir zamanda izlenimleri sorulduğunda Bismarck'ın, "der alte jude das ist der Mann" dediği yazılıdır, "yaşlı Yahudi de gerçek bir adam çıktı" anlamındadır, bu da Berlin Zaferi'nin Disraeli adına yazılmış olduğunu göstermektedir.

Disraeli'nin Berlin'de elde ettiği kazanım ikilidir; birincisi, Büyük Bulgaristan'dan vazgeçiliyor ve bağımsız Bulgaristan küçülüyordu, Bulgarlar, Ortodoks mezhebinden Hristiyan idiler ve Türk kökenli olmakla birlikte slavlaşmış bir kavim olarak biliyoruz, ikincisi. Disraeli, Berlin'den hemen önce Sultan Hamit ile gizli bir anlaşma yaparak, Kıbrıs'ın idaresini Büyük Britanya'ya geçiriyordu; Kıbrıs bu tarihten sonra, önce de facto ve Lozan'dan itibaren de de jure, İngiliz toprağı olmuştur. Anlaşmada, Rusya'nın, Kars ve Ardahan'ı geri vermesi halinde, Kıbrıs'ın tekrar Türkiye'ye iadesi şartı varsa da, böyle şartları unutmak her zaman kolaydır.

Kapatırken, bir soru kaçımılmazdır, Disraeli'nin, biri İngiltere ve diğeri Türkiye olmak üzere iki "Erez Israel* hayali mi vardı, bu soruyu formüle etmek durumundayız. Gladstone için bir "sahtekar" idi, S. Ayling, Victoria Dönemi devlet adamları içinde ^{L1}odd-man out" olduğunu kaydediyor; garip ve yalnızdır. Fakat aynı Ayling, "Victoria was, of course, passionately pro-Disraeli and pro-Turk" diyebiliyordu;¹ Victoria'nın hırslı bir biçimde Disraeli ve Türkiye taraftarı olmasının, bir sözcük oynamasıyla, gelecek yıllarda Pro-Israel anlamına geldiğini düşünebilir miyiz, sorunun verimli olduğu or-

II S. E. Ayling, *Smeianth Gentitty GaUery-Portmta pf Pouvr atud Jtebcilion*. 1970, New York. p. Mİ

taya çıkmaktadır Belki de müstakbel İsrail için "rezerv devlet" politikasının başlangıcı buradadır.

Disraeli'den çıkartılacak bir ders ve aynı zamanda bir "çözüm" var; Disraeli, hem Yahudilikten ayrılmıştı, bir converso idi, Takat Yahudi dininin pratiğini yerine getirmemekle birlikte bütün ruhu ile Yahudi olduğunda hiç kuşku bulunmuyordu Profesör Cantor, Disraeli'nin, went out his way to remind everyone that he was not only a Jew ethnically but proud of it. her yerde sadece Yahudi Kavmi'nden geldiğini açıklamakla yetinmediğini, aynı zamanda bundan iftiharla söz ettiğini kaydetmektedir. Tarihe baktığımızda, böyle birisinin dünya Yahudiliğine çok büyük hizmetler yaptığını hemen görüyoruz; dolayısıyla "converso" ya da "dönme"¹ müessesesinin Yahudilik için her zaman olumsuz olmadığı da çıkarabiliyoruz. Demek ki. Disraeli, sadece "rezerv devlet" için değil aynı zamanda "dönme"TM kurumu lehine de dersler içermektedir ve tartışmaya açmış oluyorum.

Fakat N Cantor'un bir notunu önemsersek şansını fazla kullanmış olması mümkündür,¹ çünkü, Kıbrıs'ı Türkiye'den aldıktan hemen sonra hükümeti bırakmak zorunda kalıyordu, bu ayrı, fakat, 1880'li yılların ortasından itibaren Batı Avrupa'da anti-Yahudi dalgası yükseliyordu, Dreyfus tek değildir. Hitler¹in acımasız politikaları böyle bir ortamda ortaya çıkmıştır; yalnız. Hitler'in yenilgisinden sonra ölüm kamplarının resimleri belli olunca, dalga zayıflamıştı. Dolayısıyla, Hitler'i, İsrail Devleti'nin kurucuları arasında görebiliriz; Truman ve Stalin'den sonra gelmektedir. Kissinger ise, Kıbrıs'ın takimi ile İsrail'in ihtiyacı olan güvenceyi sağlayan kimsedir; bu açıdan Disraeli'nin hemen arkasında bir yerdedir.

1) "The Attitude towards Jews in the Victorian world changed radically in the period between the mid-eighteenies and the First World War. Anti-semitism became endemic in European life and reached uncontrolled heights pictures of Bebel and other death camps appeared in newspapers and magazines in the mid-1940s."

Notman F. Cunniff, *The American Century*. 1997, New York, p. 358*

KIBRIS'IN PAYLAŞILMASI: KISSINGER

Bir egemen ülkenin, kendi egemenliği akındaki toprakların bir bölümünü, hiçbir savaş olmadan ve kalan topraklarının korunması vaadine karşılık olarak, bir imparatorluğa devretmesi, Türkler'e düşmüştür.¹ Bu, Osmanlı Devletinin yaşayabilirliğini tükettiği anlamındadır; nitekim, bu tarihten sonra Büyük Britanya da, Osmanlı topraklarının paylaşılması önerilerine kulaklarını kapamıyordu, Sovyet Devriminden sonra açıklanan gizli ve kirli anlaşmalar, bunları açığa çıkardılar.

Kıbnns da, 1947 yılında, Truman Doktrini ile Türkiye ve Yunanistan, Amerika'nın siyasal şemsiyesi altına girdikten sonra, kısa **biT** ortak devlet denemesinden sonra taksim edilmiştir; Kıbnns¹'in taksiminde en önemli rolün Kissinger tarafından oynandığı kesindir. Kıbnns Türkler'den alındığı sırada, en güçlü emperyalist devletin başında, Yahudilik'ten döndüğüne hiç inanılmayan Disraeli vardı ve taksim edilirken de en güçlü emperyalist devletin, görünüşe göre ikinci ve tarih aynnnıyla incelendiği takdirdeyse fiilen birinci güçlü adamı da Yahudi idi, Kissinger'ın hep Yahudi kaldığında hiçbir kuşku bulunmamaktadır.⁵

1) 1923 yılında, başta Büyük Britanya'ya olmak üzere güçlü devlete karşı bir savaş sonucu kurulan Türkiye Cumhuriyetinin 2003 başında, Dogu Bölgesi'ni, Amerikan askerlerine açmasıyla karşılaştırabilir miyiz, Kıbrıs'la, o Zamanın en Rüçlü emperyalist devletin üs kurma yetkisi kabul edilmişti, kurmuştur ve bir daha çıkmadığını bitiyoruz. Şimdi, Amerikan istihkam kuvvetlerinin, Kürt nüfusunun yaşadığı yerlerde her gçlt yeni üsler kurduğunu görüyoruz; padnmentodan bir karar çıkmınuş olduğu için itirazlar var, bu itirazlar yaşanan günler açımdan önemlidir, fakat, tarih yazımına gelince, pek de önemli olmayan bir ayrımı durumundadır. Kuranlar teslim etmektedir,

2) Önce Başkan Nbrion'ın yardması. Elen kökenli Spiros Agnew ve daha sonra da Nixon başkan yardımcılığından istifa etmek zorunda bırakılmıştı, yeni başkan Ford ise henüz duruma hakim değildi ve ayrıca hiçbir zaman olamamışnr. Hem Ulusal Güvenlik Konseyi nin başında ve hem de Dış İşleri Bakanı olan Kissinger'ın, hem Ekim-1973 Yom Kippur Savaşı'nda ve hem de 1974 Kıbrıs çıkartmasında kendisine ait olmayan pek çok yetkiyi kullandığı tespit edilmektedir. Kıbrıs'ın taksimi, aynı zamanda entrikalar tarihidir

Yalçın Kuçuk

Disnaelimin Kıbrıs'ı, Yahudilik adına da ilhak ettiğini, yukarda, göstermiş bulunuyorum: Kissinger analizleri de her adımını, ilkönce Yahudiliği düşünerek attığı konusunda birleşmektedir. Bu serüvende Türkler, geri plandadır.

Kıbrıs'ın talihiyle Filistin arasında bir paralellik kurabilir miyim; verimli olacağını sanıyorum. Filistin'de bir İsrail Devleti kurulmasının ilk kez, 1917 tarihinde Büyük Britanya tarafından ilan edildiği hep bilinmektedir, "1917 Balfour Deklarasyonu" adını almıştı; Dış İşleri Bakanı Balfour, İngiltere'de tanınmış siyonist Lord Rothschild'e bir mektupla, bağımsız bir Yahudi Devletimin kurulmasını kabul etliklerini bildiriyordu. Savaş devam ediyordu ve herhalde dünya Yahudiliğinin desteğini elde etmek istiyorlardı, böyle değerlendirenler çoğunluktadır. Çünkü savaşın sonra bu angajmanlarından uzak durdular, herhalde bu kadar çok Arap toprağını ellerine geçirebilmeyi beklemiyorlardı; Orta Doğu'da Osmanlı mirasına kondular. Artık Arap halklarını yönetiyorlardı ve üstelik mandater oldukları Irakta, 1927 yılında, çok değerli petrol rezervleri bulunmuştu ve Londra, bağımsız devlet yerine otonomi öneriyordu, fakat kurulmuştur.

1947 yılının sonunda yeni kurulmuş Birleşmiş Milletler, Filistin'in ikiye bölünmesini **kabul** etti; Londra buna **katışı** çıkıyordu, ama bu kez. Başkan Truman, bir Yahudi Devleti'nin kurulmasını destekliyordu, karar alınmıştır. Aynı yıl birisi Truman tarafından olmak üzere iki kararın daha alındığını kaydetmek durumundayız, bunlardan ilki Truman Doktriniydi ki böylece Amerika Birleşik Devletleri, Yunanistan ve Türkiye'yi koruması altına aldığını ilan ediyordu. İkincisiyse, Türkiye Yahudileri. Dünya Yahudi Konseyi'ne katılma kararı aldılar; benim leori kurma çabalarım içinde önemli bir yerdedir. Amerikan hegemonyasının Türkiye'yi de içine alacak ölçüde genişlediği bir zamanda, Türkiye Yahudileri'nin merkezi Amerika olan Dünya Yahudi Konseyime şeklen ve resmen de girme karar almaları anlamlıdır.

Öte yandan bir tespitimiz daha var, Kıbrıs ihtilafının uluslararası bir sorun

Asıl adı Anagnosioptıbs olan Agnew, bir Grek göçmen niırsinin çocuğuydu ve son derece (ulucu ve saldırgan bir [X])litik3rt olank biliniyordu: Maryland eyaletinde politikacılık yaptığı znıruıncı, 1967 yılında, yolsuzluk yaptığı iddalan, Anp-İsrail ihtilafının en kızgın aşamasında ortaya çıkanİmişli, Agnew. hapse girmemek için. 1973 Anp-İsrail savaşının ortasında, istifa etmeyi tencih eni-

Arkasından Nixon da, hapse ginnemek amacıyla, istifa ediyordu; Nixon, Kissinger'ı istihdam elmeşine karşın, Amerika politikasının en anti-styoniSl politikacısı sayılıyordu

olması, Truman Doktrinini izlemektedir; 1974 yılında Kissinger konspirasyonundan önce de, 1950 li yılların sonunda, Amerika Dış İşleri Bakaulığının Kıbn'sın bölünmesi için taraflara plan sunduğu biliniyor; "çifte en as i s" adı veriliyordu, Bu, demek ki, Filistin'de olduğu üzere, savaşız realize edilemiyor-du; 1974 yılındadır. Kissinger'ın ilk büyük konpirasyonu ise 1973 Yom Kippur Savaşı nda ve sonuçlandırılması sırasındadır; buradaki mahareti, diplomasi ve özellikle soğuk savaş yazınında, tartışmasız kabul edilmektedir. Bu da, daha 1972 yılında. Yom Kippur ve Kıbn's Savaştan öncesinde, biyografisini yazan bir eski çalışma arkadaşının "Rasputin" nitelemesini doğrulamaktadır.¹ Asıl adı "Heinz" olan Henry Kissinger, tarihin belli bir kesitinde, belki de, seçime girmeden cumhurbaşkanı yetkilerini kullanabilmiş tek Amerikalıdır, Bir Alman Yahudi si olarak dünyaya gelmesi ve Yahudiliğini hep kimlik sayması, 1973 Arap-israil Savaşındaki tutumunu anlamamıza yardım etmektedir; Kıbrıs için de anahtarlardan birisi sayabiliriz.

Hangi olay veya "olgu" büyüktür; eğer elde bir teori yoksa, tarihçi, bir miyoptur. 1948 yılında, elimizdeki teori açısından, iki önemli gelişmeye tanıklık ediyoruz, ilki, 14 Mayıs 1948 tarihinde, Filistin'de, israil Devletinin kurulmasıdır. Öncülüğün, Truman kadar Stalin'e de ait olduğunu hatırlamak durumundayız, taktikte başarılı Stalin stratejide hep miyoptur. İsrail Devletinin ateşli taraftan olurken Büyük Britanya'yı Ona Dogu da rahatsız ettiğine inanıyordu ve emperyalizmin yeni lideri Amerika için Orta Dogu'da bir karakol kurduğunu gönmeyordu. Sovyetler, bu miyopluğun bedelini ağır ödemiştir.

israil Devletinin kuruluşu ile Hürnyet Gazetesi'nin doğuşu arasında sadece iki hafta var, Hürriyet, 1 Mayıs 1948 tarihinde yayına başlamıştır. Yalnız her ikisinin hazırlıklarının daha önce başlamış olması normaldir; kuruluş ve çıkışın aynı güne rastlaması da mümkündür, ıki haftayı uzun sayamayız.

Peki Hürriyet Gazetesi bir Yahudi projesi olarak mı yayın hayatına girmiş; bu alanda, hep böyle bir iddiayla karşı karşıya geldiğini söyleyebiliyoruz. Bu o kadar öyle ki, Avram Galante'nin yerini hakkıyla dolduran, Türkiye Yahudiliğinin değerli araştırmacısı R, Bali'den öğreniyoruz. Hürriyet kurucusu Sedat Simavi, bir başyazıyla bu iddia!an tekzip etmek zorunda kalmıştık Fakat bu tekzi-

1) "Kissinger Jiad become a Kaspuiin with foitastic infhience on US foreign policy and unprccendenLed authortity in Ameridir dipiomaey"

Charles R Aslıman, *Kissittgr-The Adventttcs of Super-Kmitt*, New Iersey, 1972, p, 100.

2) S Si[tü]Avi. Mecburi Bir Açıktaama, Hürriyet, 11 Aralık 1949.

bin şimdi ortaya çıkan bilgilerle uyuyuşunu söyleyebilecek durumda değil iz.

Bu bilgileri de Bali'ye borçluyuz, R. Bali'nin, bu dönemle ilgili olarak, American Jewish Committee'nin arşivlerini incelemesi bir kazanç olmuştur; buna göre, Türkiye Yahudileri, tam israil Devleti'nin kurulacağı bir zamanda Yahudi yanlısı bir günlük gazete çıkarmak istemektedir, R. Bali, "cemaat yönetimi Filistin meselesine Arap yanlısı bir bakışla bakmayacak ve Yahudiİer'i savunacak bir gazetenin yayımlanmasının gerekli olacağını düşündü" yollu bir tespit yapmaktadır;¹ böyle bir düşünceden. Amerikan Yahudi Komitesi'nin arşivlerinin incelenmesi nedeniyle haberdar oluyoruz, başka bir kaynağa sahip değiliz. Türkiye Yahudileri, Amerikan Yahudileri'nden kurulacak Yahudi Devleti'ni savunacak bir gazete için para istiyorlardı, arşiv kayıllanndan birisi 27 Ocak 1948 tarihini taşıyor ki. Hürriyet'in ana rahmine düştüğü tarihe denktir.

Burada kısaca kaydedebileceğimiz üç nokta var; bir kez. Cumhuriyet dönemi Türkiye matbuatı hiçbir zaman Arap yanlısı olmamıştı. Cumhuriyet, Birinci Dünya savaşı sırasında Araplar'ın bağımsızlık çabalannı ve ayrı devlet olma isteklerini hiçbir zaman affetmemişti; ayrıca Tekin Alp ve Ziya Gökalp türü ideolog ve teorisyenlerimizin anti-Arap olduklarını tartışmaya bile ihtiyaç duymuyoruz. Bu nedenle. Türkiye Yahudi topluluğunun Yahudi Devleti yanlısı bir gazete çıkarma planını, mevcutların Araplar'ı tutmasından daha çok Yahudiliği yeteri ölçüde ateşli olarak savunmamal an na bağlamak zorun-

dayız. Nitekim, ikinci nokta budur, bu planların yapıldığı zamanda, Nizameti in Nafiz Tepedelenliogju'nun başyazarlığını yaptığı Son Havadis Gazetesi yayın hayatına başlamıştı ve arşiv kayıtları, Türkiye'deki Yahudi otoritelerinin, "Tepedelenlioglu'nun Yahudi görüşüne sempati besleyen tek gazeteci olduğunu" bildirdiklerini ve maddi yardım yapılmasını istediklerini göstermektedir¹ Yeni istanbul'dan ayrı olarak o zamanın en önemli gazetelerinden

Bu açıklamaya karşın, Hürriyetin ktuuluşunda Buda Biraderlerin, o zamanlar önde gelen ve zengin Yahudi işadamları, la rafından finanse edildiği söylentileri hiçbir zaman kesilmediştir. Buda Biraderler, Koç'larla içiççydi-

1) Rifat N. Bali, *Cumbırlıvt Yıllarıvıfa TTühty* Yahudileri- AltyO: Bir Toplu Gûçıltı Öı^feısıf 1946-İ949*, İletişim, 2003, S 116-

21 ibid., s 116.

Burada bir düzeltmeye ihtiyaç var, R. Bali, American Jewish Comımllee'nin arşivlerinde btı isteklerin yanında belit miktarda para gönderildiğine dair bir kayıt bulunmadığını tx_lirterek, bundan, herhangi kir yardım olmadığı ve isteğin eevnpsız kaldığı sonucunu çıkarmaktadır, btı sonucu çıkanmak isabetli olmamakladır. Çünkü tı tür örgütlenme ve

Ahmet Emin Yalman'ın Vatan Gazetesi de israil yanlısıydı ve 27 Mayıs'ta, 12 Mart'ta. 12 Eylül'de bakanlık yapan, muhtemelen Kürt Yahudisi bir aileden gelen Cihat Baban'ın Tasvir Gazetesi'nin de Yahudi karşıtı olduğunu söylemek imkansızdır. Üçüncüsü, işte tam bu sırada yayın hayatına başlayan Hürriyet, hep Yahudi Devleti yanlısı bir yayın çizgisi izlerken, daha da önemlisi müfrit bir Elen karşıtlığını propaganda ediyordu; Kıbn's'ın bir "milli dava" haline getirilmesi de Sedat Simavi'nin marifetidir. Hatırlamak durumundayız, 1950 yılında iktidara gelen Adnan Menderes Hükümeti, hem Yunanistan'la bil dostluk politikası izlemişti, Yunanistan'ı da içine alan Balkan Paketi kurulmuştu ve hem de Kıbrıs'ta çatışmacı bir üslubu reddediyordu; israil kurulup yerleştikçe, Türkiye-Yunanistan ilişkileri gerginleşiyordu, başlangıcında Hürriyet var.

Demek ki. bir teoreme yaklaşıyoruz; Yahudiler'in, en fazla husumet duydukları kavim Elenler'dir. Husumet tarihseldir, İsa'nın öldürülmesiyle başlıyor ve "kan iftiraları" ile sürüyordu, yalnız burada, kökenlerine-inmek imkânına sahip delilim, ilgimizin dışındadır; sadece bir-kaç noktayı saptamakla yetinmek durumundayım. Birincisi, Yunanlılar'ın Osmanlılar'dan elde ettikleri her toprak parçasını, Yahudiler boşaltmışlar, Elen egemenliği altında yaşamayı düşünmemekle dediler. Bunun en önemli nedeni, Osmanlı Yahudileri'nin, Osmanlılara karşı her başka idm da olduğu üzere, Yunanilerin bağımsızlık harekeliinde de Türkler'in yanında yer almalarıdır.¹ Türkiye Yahudisi

eylemlerde, para ve yardım hareketlerini kaydı geçirmemek esastır ve ayrıca paranın Amerika'dan gdmesine de ihtiyaç yoktur. O tarihte İstanbul'daki Valıudj yenginci gerekli finansmanı yapacak güçtayediler, gerekli olan. siyasal değeriendinnenin yapılması ve onayın verilmesidir. Yapılmadığını ve verilmediğini söylemek zordur.

American Jewish Community'nin arşivinde Yahudi Devleti yandaşı olarak kaydediliri Nizameilin Nazife gelince, Tasos'da doğmuş. Drama Rüştüyesi'ni bitimli;. Kurtuluş Mdcedalesi'ne kalılp, gtizelecilik yapmış ve tarihi romanlar yazmıştır. Türkiye komünist hareketinin tanınmış simalarından, Derviş Ailesi'nin kızı. Sual Derviş ile evlendiği bilinmektedir; Suat Hanım, N. Naziflen önce, S. C. Berksoy, S. İzzet Sedcs ve sonra dj Mustafa Kemal'in leyzesi oğlu olmakla inanır ve Türkiye Komünist Hareketi'nin kahramanlarından İl. Fuad Daraner ile evlenmişti Nazif, kurtuluşçu, komünist ve İslamcı oldu, 1970 yılında öldüğünde, Habib İdip Türehan'm Yeni İstanbul gazetesinde yazıyordu, Nazifin şilwtay-ist olduğunu düşünebiliriz.

1) "in general the Greek lews suffered as viclirms of Ihe Greek-Türkish conflirt and wfire products or Grcek aggnession bocause üf their doseness and allegience to Türktsli mie " Yitzhak Kerem, *The hijitience of Atılı-Semilist» on Jewisb Immigmtiott Paltcrtis From Grevce¹ io The Ottouutit Emin- itü ibe Nlnefe&Ub Cetuttry,*

olma üuimali yüksek araştırmacı Isak Kerem'in çatışmasına göre, bugünkü Yunanistan topraklarında her çalışmada Yahudiler, sadece Türkler'i desteklemediler. aynı zamanda oluşturduktan silahlı birliklerle Türkler in yanında Yunanilere karşı savaşıyorlardı ve Osmanlı'nın loprak kaybı halindeyse göç etmek zorunda kalıyorlardı. Selanik, Yunanilere geçinceye kadar, göçleri hep Selanik'e yaptılar

Macaristan Türkler tarafından zaptedilirken Budapeşte'nin anahtarı Türk liderine vermek için bekleyen Yahudiler'in, Türkler toprak kaybederken de savaşmaları, şimdiye kadar tarih yazımında ihmal edilmiş bir olgu olarak ortaya çıkıyor. Kuşkusuz Macaristan ve Yunanistan bir genelleme yapmak için yetmeyebilir, herhalde burada daha çok monografiye ihtiyacımız var. Eksiklik açık, ama, bu durumun Türk kurtuluş savaşında da sürdüğünü biliyoruz; Kurtuluş Savaşı'nın öncesi ve hemen sonrasındaki çatışmaların bir kısmı, Yahudi-Yunan husumetinin de izlerini taşımaktadır. Yunan esirlerinden birisinin, Elen Ülkesi'ye geçtikten sonraki tanıklığında, kendilerine, Yahudiler in Türklerden daha acımasız davrandığını kayda geçirtmesi çok düşündürücüdür,¹ Herhalde bu da yeni bir bilgi düzeni olmalıdır, Yahudiler in Türkler'in egemenliği altındaki topraklarda, kendilerinden başka Müslüman olmayan halka ve özellikle de Yunanilere tahammül etmediklerini görüyoruz.* Bu açıdan yine dikkat çekici olmalıdır. Kurtuluş Savaşı'nın sonunda, Türkiye'nin Elen nüfusu azalmış ve Yahudi kavminden olanlar artmıştır; Kıbnı çatışması

Cesar farah, ed . *Dedskm Malriug and Chauge itt the Oltama» Erupim, Missouirt, 1993 p. 305.*

"Avrupa Devletleri tarafından desteklenen Yunan bağımsızlık savaşında, 1021-1029, Yahudiler'in Türklerle işbirliği yapması, Rumlarca sürdürülen Yahudi aleyhtarlığını kışkırttı."

Siren Bora, *tznür Yahudileri Tarihi* İstanbul, 1995. s. 92.

- 1) "Sabahleyin 5 000 esir toplandık. Türk mahallelerinden geçiyorduk. Yahudiler'inkinden de geçtik. Yahudiler bizlere Türklerden de kötü davrandı."

Küçük Asya Araştınnalar Merkezi, *Göç-RntnUır'tn Anadolu'dan Mecburi Ayrtltşt 1919-1023, İletişim, 2002, s. 31.*

- 2) fiünün lerii de doğrudur, Yunanller Arap dostudur ve aradaki din farkma karşın her zaman, Türkler'den çok fazla Arap dostu oldular. Bunun bir kanıtını yakın zamanda gnrdiik, Filistin'de, İsrail tanktan altında ölmek islemeyen bir bölük Filistinli mücahit, Nativty Kiliscisi'ne sığındılar: Kilise bunLan Yahudilere vermedi, gidecek yerleri yoktu, Kıbrıs'ın Elen kesimi kabul eifii, 10 Mayıs 2002 tarihinde, 13 Filistinli militan, Lamaka Hava Alaru'ria indiler. Kıbrıs Türkleri ve Türkiye Türkleri, bunlardan birisini bile almayı akıl edemiyordu.

ela Elen kökenlilerin daha da azalmasına yol açmıştı ki, bunda, yayınları bir yana Hürriyet Gazetesi çalışanlanntn da etkili olduğu "6-7 Eylül Olayları" ayrıca önemlidir, öyle görüyoruz.

Bir önemli sonucun eşiğindeyiz. Türk-Elen dostluk ya da karşıtlığını, Yahudi boyutu olmadan incelemek, incelememek demektir 1924 Göçü, "6-7 Eylül"¹ bu kategoridedir; Kıbn's'in taksimiyse evleviyetle böyle analiz edilmek durumundadır, üstelik baş aktörünün Kissinger olduğu bilinmektedir. Böyle bir sonuçsa. bizi, devam edebilmek için, israil Devleti tarihinin bir-kaç dönemeç noktasına değinmek zorunda bırakmaktadır.

İsrail Devleti'nin gerçek kuruluş tarihi olarak 1967 yılını öneriyorum, israil. Mısırın saldıracağını düşünerek ani bir baskınla başlattığı savaşla, "Altı Gün Savaşları", topraklarını üç katından fazla büyötmüşü, bu, Mısır ın ve özellikle lideri Nasır'dın prestijinin en yüksek olduğu bir zamandır. Sovyetler Birliği nin de, belki de en güçlü olduğu bir zamanda, Sovyetler Birliği tarafından desteklenen ve Sovyetler Birliği olan Mısır ve Suriye'nin hezimete uğratılması sanıldığından fazla önemlidir. Bu, israil Devleti nin kalıcılığının işareti sayılmıştır; iki anlamdadır ve iki j önü saptamamız gerekmektedir.

Birincisi, Dünya Yahudiliğini ilgilendiriyordu; bu iarihten sonra, dünyanın her bölgesindeki Yahudiler, bir Yahudi Devleti'nin yaşayabileceğini göreyerek sadakatlerini. israil'e çevirdiler O zamana dek saçılmış olarak, diaspora. yaşayan Yahudiler, bulundukları ülkeyi bir lür "Yahudi Devleti" sayıyorlardı; artık, israil devletleriydi ve yaşatmak zorunluluğunu duydular, ikincisi, sadece Araplar'ı değil Arap ittifaklarını da düşman kabul etmeye başladılar; Arap dostlarını bozmak, israil'i yaşatmakla özdeş olmuşiu. O tarihte başta Sovyetler Birliği, dünyanın tüm sosyalistleri ve sokulan. Arapları destekliyorlardı ve öyleyse yıkılmaları gerekiyordu.¹ Bu maksatla dünyanın her yerinde, açık veya kripto-yahudiler, sosyalist ve sol örgütleri terk etmeye, lerk etmedikleri hallerde de içlerinde nilak çıkarmaya başladılar, Sovyetler Biriği^Tnde Yahudi exodus'u ve Yahudi-Aydın muhalefetinin ve Türkiye'de güçlü ve Parlamenta grubu olan Türkiye İşçi Partisi nin parçalanması hareketlerinin başlaması, Haziran 1967 tarihli "Altı Gün Savaşları"nın hemen sonrasına tekabül eder. "Altı-Gün Savaşı" sırasında yönetim Johnsonün elindeydi, İsrail'in ku-

1) "In the Sovi« ünton. loo. ilit* Siy-Duy hnd been a tuming poinı"
Ettyclopeeda Judaica. Vol.)6. p, 1063.

tulmasından sonraki dönemde siyonizme en yalan başkandır

Truman, 1948 tarihinde İsrail Devletinin kurulmasını sağlamıştı; şimdi daha iyi görebiliyoruz, Truman Doktrini ile Amerika, hegemonyasını Yunanistan ve Türkiye'ye kadar uzatmış oluyordu, karakolu olmayan hegemonyayı düşünmek zordur. Kuşkusuz, israil kurulduğu anda Amerika'nın Orta Doğu da ileri karakolu olabilecek güçte değildi, ama, 1956 yılında. Büyük Britanya ve Fransa'yla birlikte Mısır'a saldırmakla hızla güçlendiğini göstermiştir. Bu saldırı Kral Faruk'u devirerek Mısır lideri olan Albay Abdul Nasır'ın Süveyş'i millileştirmesinden kaynaklanıyordu. Nasır Sovyetler Birliği ile dostluğa yöneliyor ve sosyalist bir söylem tutturuyordu. Büyük Britanya ve Fransa. Süveyş'e, israil de Sina ile Gazze Şeridi'ne yüklendiler. Eisenhower'ın ültimatomu ile karşılaştılar.

General Eisenhower, Amerikan başkanı olarak, iki müttefikinin derhal geri çekilmesini istiyordu; kuşkusuz anti-emperyalist değildi ve iki büyük müttefikinin aksine uyanlarına karşın ve onayını almadan böyle bir saldırıyı başlatmalarını kabul edemiyordu, O sırada Fransa'yı sosyalist Guy Mollet ve Büyük Britanya'yı da konservatif Eden yönetiyordu; hep Pro-Arap olan Eden, Süveyş'te statükoyu korumak için Araplar a saldırmıştı, politik yaşamının sonu olmuştur, Eisenhower ise israil'i de çekilmeye zorlamasına karşın, israil Devleti'nin en büyük destekçilerinden birisi sayılmıştır; çünkü bu hareketi İsrail'e karşı değildi, ama, müttefikler arasında disiplinsizliği kabul etmiyordu. iki dönemlik başkanlığı sırasında İsrail Devleti'ne yardım politikasını destekliyordu. 1957 yılında ilan edilen ve ne işe yaradığı pek de belli olmayan Eisenhower Doktriniyle de, Orta Dogu'da Amerikan hegemonyasını genişletmeyi planlıyordu. Ona Dogu üzerine kavgaların olduğu yıllardır,

Başkan Eisenhower, Fransa ve Büyük Britanya'yı Süveyş'ten çekilmeye zorlarken, israil'i de. Sina Çölü ve Gazze Bölgesini koşulsuz olarak terke emeri işi takdirde yaptırım uygulamakla tehdit ediyordu; bunaysa en sert muhalefet, o sırada Senato'da çoğunluğa sahip Demokrat Parti'nin lideri Johnson'tian geliyordu. Johnson, 1960 seçimleri için. Demokrat Partiden başkan adayı oldu, ama Kennedy'ye kaptırdı ve genç politikacı Kennedy, beklenmedik bir şekilde, yardımcılığı Yahudi lobisi tarafından desteklenen bu Texaslı kaba politikacıya önerdi.,' katlini tahrik ettiğini düşünebiliriz, çünkü eğer

1>Tiid(ie'nin yakın dönem siyaset tarihinde de kabalığı ve "Johnson Mektubu" ile biliniyor.

ölümü bir komponun sonucuydu. yerine Johnson'un geçmesi kesindir.

Kennedy katolikti. Amerikan tarifleriyle liberal deniliyordu, entelektüeldi ve selefi Eisenhower"ın durgun sayılan sekiz yıllık yönetiminde Sovyetler Birliği parlamış ve sıçramıştı Sovyetler'i bir sistem olarak kabul edip, bundan yararlanarak tansiyonu düşürmek ve böylelikle kazanabileceği zaman aralığında da, bir canlanma yaratmak ve yeni sınırlara ulaşmak istiyordu; Sovyetler'i yenebilmek için bir Amerikan nep'ine, novaya ekonomiceskaya politika, ihtiyaç duyuyordu, Bunu gerçekleştiremeden, bu yolda ilk önemli konuşmasını yaptıktan kısa bir zaman sonra öldürülmüştür, biliyoruz.

Gromiko, anılarında, bu konspirasyonla ilgili olarak bazı ipuçları veriyor, çok değerli olduğunu sanıyorum Washtngton'da Sovyet temsilcisi olduğu sırada bir Beyaz Saray ziyaretinde Başkan Kennedy'yi baş başa kalmak istediğini ve burada iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilebilmesinin önünde iki engel, daha doğrusu "iki grup" bulunduğunu söylediğini yazıyor; bu gruplardan birisi, "ideolojik nedenlerle" hareket etmektedir. Anlaşılan Başkan, bunların üzerinde pek durmak istemiyor ve ikincisine önem veriyor; bu grup, "of a particular nationality", özel bir kavimden gelmektedir, Jewish Lobby, Yahudi Lobisi'dir. Uzun yıllar Sovyetler Birliği Dış işleri Bakanlığı yapmış olan Andrey Gromiko, Kennedy'nin, bu Grup'un, "who thinks that, always and under ali circumstances, the Kremlin will support the Arabs and be an enemy of Israel", Kremlinin her zaman ve her koşulda Araplar'ı destekleyeceğine ve bu nedenle israil'in düşmanı olduğuna inandığını, dillendirdiğini kaydetmektedir.¹ Kennedy cinayeti araştırmalarında bu konuşmanın ihmal edilmesi bir talihsizliktir.

Bu suikastte. gerçekten Yahudi Lobisi rol almış mıdır, söylemek zor görünüyor Söylenmesi kolay olan, bu suikastin sonucunda, siyonizme çok yakın düşen Johnson'un başkanlık koluğuna oturması ve İsrail'in gerçek kuruluşu-

19rf yılımla İsmet Paşa başkanlığındaki Hükümet, Kıbrıs'a müdahale fınkanlunnı arıyordu, Johnson, Paşa'ya hakaret dolu bir meklup yollamakla liazriikJ.in durdurabilmişti. Du meklup hakkında, zamanın Dış işleri Bakan yardımcısı G. Ball, anılarında, "ördüğü en acımasız diplomatik noıaydı ve bir anlamda aiüFii bombasıntn diploniatik atanda eşiydi" yollu noi düsmüştti, Doktor M. Ushı aktarmaktadır. Kıbrıs'ın taksimine karşı bu Amerikan müdahalesi, 1967 Arap-İsmil Savaşı öncesindedir.

Dr. Nasılı Uslu. *Türk-Amerikan flijkiûritideKtlms*, Ankara, 2000. s.97.

11 Andrci Gromyko, *Mentories*, Arrow Books, 19Ö9, p- 2İ4,

na yol açan Haziran Savaşı sırasında görevde bulunmasıdır İsrail tarih yazımı bu bulunuşu şükranla anmaktadır; çünkü, Sovyetler Birliği, Orta Dogu'da en yakın müttefiki ve bir anlamda, Sovyet prestijinin bağlı olduğu Mısır'ın ve Nasırın perişan olmasını seyretmeye razı olabiliyordu İsrail tarih yazımına göre, Kosıgın't atalete razı eden ve Mısır lehine müdahaleden caydıran Johnson'du; Johnson, altı günde topraklarını üç mislinden daha fazla artıran İsrail'in, bu topraklardan, varlığı Araplarca kabul edilmedikçe, çıkma kararını da garanti etmiştir.

İsrail, işgal ettiği topraklardan çıkmıyordu, Johnson da halkın içine çıkamayan ilk başkan olmuştur; kuşkusuz, bunu, israil politikasına bağlayamayız. Altmışlı yılların ikinci yansını, Amerika için de, iç savaş olarak nitelemek yerindedir, ikinci dönem için aday olamamıştır. 1968 seçimleri sonucunda, Eisenhower'ın yardımcılığını da yapmış olan Nbtan'ın başkanlığı kazanmasına tanıklık ediyoruz, ikisi arasında şöyle bir ilişki var; Johnson, yakın zamanda siyonisi çizgiye en yakın ve Nixon da en uzak başkandı, bazı çevreler, Nixon'ın, özel felsefesinde anti-semitik olduğunu bile ileri sürüyorlar. Böyle mi, zor bİT sorudur; ancak, Kissingeri Dış İşleri bakanı yapmasını, Kissinger Dış İşleri bakanı olmuş ilk Yahudi olsa da, engel sayamayız, bunun gelinimi ayrı-

Kennedy'inin çevresindeydi, başkan adaylığı yarışında Nixon'la mücadele edip kaybeden Rockefeller'in danışmanlığını yaptı vc başkan olunca Nixon'm, Ulusal Güvenlik Konseyi'ni yönetmeye başladı; parlak bir profesör vc ilkesiz bir politikacıydı. Ulusal Güvenlik Konseyi nin, adı üzerinde bir danışma fonksiyonu görüyordu; Nixon'tn, buraya tanınmış bir Harvard profesörünü getirmesinde bir sakınca gömmemiş olması normaldir Dış İşleri Bakanı Rogers'tı, konspiratör veya Rasputin sıfatları uygun görülen Kissinger, kısa bir zamanda, Rogers'ı yetkisiz bir hale sokuverdi, işleri eline almıştı ve Nixon, atamak durumundadır

Burada normaldişi olan bu değil, başka bir noktadır. Nixon'ın yardımcısı Spiros Agnew'du, daha önce işaret etmiştim. Elen asıllıydı ve 3 973 Ekim ayında, Arap-İsrail Savaşının tam ortasında, yıllar önceye ait bir yolsuzluk iddiasıyla, görevinden ayrılmak zorunda kalıyordu Birazdan değinmek durumundayım, yine bu savaşın en kritik noktasında, Amerikan kuvvetleri, en yüksek teyakkuz haline sokulurken, Nixon'ın, Watergate Skandalı nedeniyle

isi 1 fanın eşiğindeyken, sarhoş. Beyaz Saray'ın bir bölmesinde yalnız ve muhtemelen sızmış halde bulunduğu, neredeyse, kesindir, Yom Kippur Savaşı'nın, Amerikan başkanına ait en kritik kararlarını, Kissinger'ın aldığı konusunda pek az kuşku bulunmaktadır. Bu, hemen izleyen Kıbrıs Savaşı'nın analizi açısından önemli bir ayrıntı sayılmalıdır, bu nedenle üzerinde duruyorum,

iki noktayı birbirinden ayırmak zorundayız; Amerikan politikasının ahlak standartlarının yüksek olmadığını biliyoruz ve politikada yolsuzluğun yaygın olduğunu da tartışmıyoruz. Yalnız Kennedy'den Nixon'ın düşüşüne kadar, on beş yıllık zaman içinde, katledilen bir başkan, istifaya zorlanan bir başkan yardımcısı ve bir başkanın, en ince sözcükle, İsrail politikaları konusunda temkinli olmaları düşündürücü değil midir; ayrıca katledilen başkanın yerine geçenin tümüyle Yahudi lobisine bağımlı ve istifaya zorlanan başkanın yerine en önemli yetkileri kullanan zatın da Siyonizme inanan bir Yahudi olmasını eklemek zorundayız ¹ Bu yetki gaspı ve kullanımının Kıbrıs Savaşı öncesinde ve sırasında da devam etmesini düşünmek isabetlidir.

1973 Savaşı'na bakışta, Nixon ile Kissinger arasında bir ortak nokta ve bir ele ayrılık var, ortak olan yan her ikisinin de, bu en önemli Arap-İsrail ihtilafına, ilk planda, bir bölgesel savaş gözüyle bakmamalarıdır; her ikisi de bu savaşta iki blok arasında bir karşılaşma ve prestij mücadelesi olarak görüyordu. Ayrılık noktasıysa şudur; Nixon, bu savaşta İsrail'in bir başarı elde etmesini istiyor, fakat, bu başarının, Sovyetleri, Orta Doğu'daki iddialarından geriletecek ölçüde olmasını yeterli buluyordu. Bu nedenle, İsrail'in tam yenileceği bir zamanda, hava taşıması yoluyla, airlift, İsrail'e mühimmat takviyesinde hiç tereddüt göstermemişti, açık olmasından çekinmiyordu; Kissinger burada çekince göstermiş ve ikircikli davranmıştır. Fakat bu sağlandıktan sonra, Sovyetler'le ortak bir ateşkes için esnek hareket konusunda, Moskova'daki Kissinger'a direktif vermekte gecikmemiştir ve Kissinger çok şaşırarak, bu direktifi sabote etme yollarını da aramıştır, demek iki bakış saptayabiliyoruz

Kissinger, yıllar sonra 1991 yılında, iki araştırmacıya, "ben 1969 yılında,

John F. Kennedy'nin yerine yekesine kesin gözüyle bakılan ve Amerikan politikasını sürdüreceğine inanılan Robert Kennedy'nin katledilmesini ve Arap-İsrail Savaşı'nı, Amr Tarafından da kabul edilebilecek bir barış anlaşmasına bağlamak üzere olan Başkan John F. Kennedy'nin bir seks skandalinin yalan ifade vermeye çevrilerek, siyasi olarak idam ettirilmesi, televizyonda ağlama ve özür dileme yoluyla örtülmesini de ekleyebiliriz*.

Yalçın Küçük

Sovyetleri Orla Doğudan almalıyız, demiştim, kıyamet kopmuştu, ama yaptık" diyordu.¹ Kissinger için Sovyetler Birliği'nin Orta Doğu'dan çıkması, Araplar'ın, İsrail-Amerikan Cephesi karşısında yalnız kalması demektir; nitekim Kissinger, 25 Ekim 1973 sabahı, üç saatlik bir uykudan sonra bakanlığa gittiğinde, masasında, Mısır Devlet Başkanı Sedat'ın, bir Sovyet-Amerikan barış gücü isteğinden vaz geçtiğini bildiren telgrafını bulunca, anılanna göre, "kazanmaya başladık" diyordu;* çünkü bu, Sovyetlerin Ona Dogu'daki en yakın ve en önemli müttefikinin, Sovyetlerden uzaklaşmaya başladığının işareti oluyordu, kazanma iddiası yerindedir.

Kissinger'ın. Sovyetler Birliği'ni Orta Doğu'dan alma siyaseti, Kennedy'nin daha 1960 yıllarının başında fark ettiği ve İsrail ve Dünya Yahudiliği'nin 1967 Savaşı'ndan sonra temel politik yönelimi olan çizgiye uygundur. Yalnız, bu direktirin, artık kendisini bağlantısız sayan ve Kıbrıs Komünist Partisi Akel¹ ile harmoni içinde çalışan Makariosun, Kıbrıs cumhurbaşkanlığı sürdüğü müddetçe, realize edilebilmesi belli ki zordur, bu nedenle, Yom Kippur'dan hemen sonra, Makarios'a darbe yapılması ve daha sonra Kıbrıs'ın taksim edilmesi bir gereklilik olmaktadır. Öte yandan not etmişim; Yahudiler, 1917 yılında ingilizler adına, Gelibolu'ya bir katır birliği çıkartmaları hariç, Türk-Yunan çatışmalarında hep Türklerin yanında durdular

Arap-İsrail Savaşları'nın bu en önemlisi, Mısır ve Suriye'nin taarruzuyla başladı; Sovyetler Birliği'nin yakın müttefiki Mısır'ın, savaş başlatacağım, bir çözümü zorlamak için de olsa. Amerikan tarafına bildirmesine karşın, buna, ne Washington ve ne de Tel-Aviv inanıyordu, hazır olmadıklarını düşünüyorlardı ve bu nedenle taarruz sürpriz etkisi yaratmıştır. Savaşın başında Mısır ve Suriye birlikleri büyük başarılar kazandılar ve yalnız, ne savaş öncesinde ve ne de bu başarılar ortada iken, Sovyetler, Mısır tarafının kazanacağına hiç ihtimal vermiyordu. Bu nedenle, bir yandan, deniz imkanları ve diğer yandan hava taşımasıyla hem Mısır'ı takviye ediyorlar ve hem de başından iti-

1) R. N. Lebow st J. G. Srein, *WeABLost iheCoktWttr*, Princcton U. P., 1993. P 174.

2) H. Kissinger, *Y&trS of Vpö&HVI*, Boslon, 1582., p. 592

3) Kıbrıs Savaşı'nda, en nazik sözcüklerle, askerlerimizin sağlık ve moraline Üzen gösteren bir subay olduğum için, Yeşil Hal'a sürülmüştüm, bir College'nin enkazında yatıp kalkıyordum, bir kütüphaneden saçılmış bir-iki kitap bıldum, 'ganimet" olarak aldım, birisi Akel monoErafisiydi, yazarı **tarafından**, "for Osman Bey, my good friend" sözleriyle imzalanmıştı, bu kitaptır

T, W Adıms, **AKEL: The Comrmnist Farty of Cyprus**, Hoover, 1971,

baren ateşkes arıyorlardı. İsrail'in çok umutsuz olduğu zamanlar yaşandı, bütün mühimmat bitmişti, nükleer silahı olup olmadığı ve varsa kullanıp kullanmayacağı tartışılıyordu. Amerikan yardımı zamanında yetiştirdi; savaşın ikinci kısmı İsrail'in lehine dönmüştür.

Bu dönemde Moskova-Washington hattı, bir ateşkes sağlamışsa da, uyulmamıştır; Sovyet yöneticileri içinde, Sovyetler Birliği'nin Mısır'ın yanında çok daha aktif olmasını isteyenler ağır basmaya başlamışlardı, Brejnev, Sovyet-Amerikan ortak bant gücü üzerinde ısrar ediyordu. Tam bu sırada, Başkan Yardımcısı Agnew istifaya zorlandı ve Nixon, bir yandan yeni yardımcı bulmaya ve diğer yandan da kendisini, Waiergate Skandalından kurtarmaya çalışıyordu; Sovyet-Amerikan ortak gücü. Kissinger'ın Sovyetler'] Orta Doğu'dan çıkarma ilkesine terstir.

Zaman uygundu ve sıkıştı, Mısır Üçüncü Ordusu çok tehlikeli btF duruma düşmüştü; Sina'da açılmış ve israil kuvvetleri tarafından kuşatılmıştı, İsrail kuvvetlerinin zahmetine gerek kalmıyordu, Üçüncü Ordu, susuzluk ve açlıktan kırılmak üzeredir, Bu, Sovyetler için. Mısır'ın yenilmesinden de öte. utanç verici bir durumdur, Sedat Moskova'ya bastırıyor ve Moskova, Washington'a ortak güç kullanımı taleplerini tekrarlayıp duruyordu, en sonunda Brejnev, Amerika katılmasa da Sovyetlerin tek başına hareket edeceği haberini gönderdi; 24 Ekim 1973 akşamı, Amerikan istihbaratı, Sovyetler Birliğinin savaşı başlatmak üzere olduğunu tespit etti, Aynı saatte, dünyanın her yerindeki Amerikan kuvvetlerine, en **yüksek** derecede savaşa hazır ol emri veriliyordu; bundan sonraki aşama, harekettir.

Bu, en yüksek derecede "alert" emri için bütün kaynaklar ortaktır; Nixon, böyle bir karar alınmasıyla ilgili müzakerelerden habersizdi, bu konu hiç bildirilmemişti, yeni Başkan Yardımcısı Ford'a bildirmekse âdetten sayılmıyordu, only approved the alert retroactively on the morning of 25 Ocuber, karan sabah olunca öğrenmiş ve imzalamıştır.¹ İmzaladığı sırada Sovyetler gen adım atmışlardı; anık teyakkuzdan döndüğünü tahmin etmek zor olmamalıdır.

Miniskül Mahabad Cumhuriyeti denemesini, Amerikan diplomasi analistlerinin tam Küba krizi sırasında incelemelerinin mantığına, başka bir yerde işaret etmiştim; buradan dersler çıkarılıyordu. İkinci Dünya Savaşı biterken,

Sovyetler Birliği, Kuzey İran'da. Türkiye'ye yakın bir yerde, bucak büyüklüğünde bir coğrafyada, nakşibendi Kürt lideri Gazi Muhammet başkanlığında, minnacık bir Kürt Devleti kurulmasını desteklemişti;¹ Batı'dan baskı gelince bırakıverdi. Gazi ve arkadaşları idam edilmiştir. Amerikan tehdidiyle karşı karşıya bulunan Küba'ya Sovyetler füzeler yerleştirmişti; 1962 yılında, Washington, nükleer savaşla tehdit etti ve Kruşçev, füzeleri sökmeyi kabul ediyordu. Kissinger'ın, en yüksek derecede savaşa hazır ol emri de, Brejnev'i Mısır'a yardıma gitmekten alıkoyabiliyordu; 1962 ve 1973, soğuk savaş döneminin en sıcak anları kabul edilmektedir, Sovyet tarafı, her zaman, tehdide boyun eğmiştir. Bir "büyük devlet" olamamıştır; egoist ve miyop kaldığını tespit edebiliyoruz.

Kuşkusuz, Sovyetler, böylece Mısır Üçüncü Ordusu'nu kurtarabilmiştir; fakat, Üçüncü Dünya'da güvenilirliğini ve Orta Doğu'da etkisini kaybettiği kesindir, İsrail'e gelince, askeri anlamda olmasa bile politik planda, 1967 Savaşından daha değerli bir başarı elde etmiştir; "Alu-Gün Savaşı"¹, İsrail'in bir devlet olması anlamına geliyordu ve Yom Kippur'sa, bu topraklardan, Araplar tarafından sökülemeyeceğini gösteriyordu,¹ bundan sonrası etki alanını genişletme dönemidir. Kıbrıs'ın parçalanmasını, etki alanının genişlemesi olarak değerlendirmek yerindedir.

1973 Arap-İsrail Savaşı ile 1974 Türk-Elen Savaşı arasında doğrudan bağlar kurabilmek, eğer şimdiye kadar geliştirmiş olduğum düşünceler yeterli görülüyorsa, kuşkusuz zor görünüyor; fakat, dolaylı bağlar saptamak kolaydır. Birincisi Yom Kippur Savaşı¹'nin tam ortasında. Elen asıllı Başkan Yardımcısı Agnevv görevinden ayrılmak zorunda kalmıştı ve Türk-Yunan Savaşı'nın tam ortasında da, 9 Ağustos 1974 tarihinde Başkan Nixon, Watergate Skandalı nedeniyle hapse girmemek için istifa ediyordu; başkan yardımcısı tayin edilen ve pasif tabiatlı Ford, böylece Başkan oluyordu. Ford, Kıssın-

1) Y. Küçük, *Sırtar*, İstanbul, 2002.

2) "The 1973 war had shown again that the front-line Arab states were unable or unwilling to evict the Jewish from Palestine"

"Among the outside powers, the United States was the principal beneficiary of the conflict. The Soviets had neither been able to restrain their allies from war nor bring them victory over Israel. Sadat and Assad were therefore ready to cooperate with Kissinger* attempt to turn the temporary cease-fire into durable disengagement."

D. Reynolds, *Other Visible - A Global History Since 1945*, Allan Lane, 2000, p 379-376.

ger'in hem Ulusal Güvenlik Konseyi'ndeki başkanlığım ve hem de Dış işleri Bakanlığını teyit etti; iki görevin bir elde bulunması. Amerikan tarihinde başka örneği olmayan bir durumdur. Bu, Kissinger'a, istihbarat bilgilerinin kullanımında seçici olma imkanı sağlıyotdu ki, Kıbrıs Savaşı'nda bu imkanı cömertçe kullandığı tespit edilebilmektedir.

İkinci dolaylı bag daha önemli görünüyor; "The Cyprus Conspiracy" çalışmasının yazarları, Yom Kippur Savaşı'nın, Amerika ve müttefikleri arasında, 1956 Süveyş Krizi'nden beri en büyük ihtilafı ortaya çıkardığını saptamış durumdalar. Bunun nedeni Kissinger'ın, bu savaşa tam hazırlık denilebilecek karan ve dünyanın her yerindeki Amerikan kuvvetlerini "stand-by", bekleme konumuna geçirdiğini Başkan Nixon'a değil hiçbir müttefik devlete haber vermemiş olmasıydı, Paris ve Londra, bir ihtimal nükleer bombalar patlasa bunu ancak, patlatıldıktan sonra öğreneceklerdi, kızgınlıklarını tahmin etmek zor olmamalıdır. Önceden haberleri yoktu ve sonradan hava sahalannı açmayı reddettiler ve ayrıca, Washingtonün İsrail'i bu ölçüde silahlandırmasını tasvip etmediler.

21 Kasım 1973 tarihli basın toplantısında Kissinger, bütün müttefiklere hücum ediyordu, fakat Kissinger'ın hışmına, en çok Londra uğramıştı; bunun nedeni, Büyük Britanya'nın, Kıbrıs'taki üssünü ve istihbarat imkanlarını, İsrail savaşında, İsrail'e yardım eden Amerika'ya vermemesidir. "Kıbrıs Konspirasyonu" kitabının yazarları O'Malley ve Craig, bu olay nedeniyle Kissinger'ın, İngiltere'nin elindeki Kıbrıs üssünün ve istihbarat tesislerinin, Amerika açısından, değerini sorgulamaya başladığı kanısındadırlar;¹ bu çalışmadan öğreniyoruz, savaştan önce Denktaş'ın liderliğindeki Kıbrıs'ın Türk kesiminde Amerikan istihbarat ve casusluk tesisleri bulunuyordu, öyleyse, Kissinger'ın, hem Washington ve hem de Tel-Aviv için, Türkler'in kontrolünde bir Kıbrıs'ı tercih etmesi normaldir

Üçüncü dolaylı bag daha açıktır; her iki savaşta kaybeden iki kavim, Araplar ve Elenler, birbirine daha yakındırlar ve kazanan iki kavim de, Türkler ve Yahudiler, birbirine hem daha yakındılar ve hem de zaman içinde daha çok yakınlaştılar. Bunun tersi de doğru görünüyor; İsrail, hem Araplar ve hem de Elenler'le daha sorunlu görünüyor ve ben de, daha çok Yahudi kökenliler ta-

li ü. O'Malley and 1. Craig, *The Cyprus Conspiracy- America, Espionage and the Turkish Invasion*. London, 1999, p. 147.

rafından yazılmış tarihi ve ideolojik malzemenin, özellikle Arap ve Elen husumetini körükleme üzerine kurulu olduğunu,¹ ortaya çıkarmış bulunuyorum.

Bir Türk subayı olarak Kıbrıs savaşında bulundum, savaşı biliyorum ve Kıbrıs tarihini araştırdım, bazı ürünleri buradadır, bu kapasiteyle, O¹ Malley ve Craig'in. Kıbrıs'ın etnik nefret nedeniyle parçalandığı savının bir mit olduğu, the myth that Cyprus is divided today purely because of ethnic, görüşlerine katılıyorum; yazarlar bu miti yıkmışlardır, teşekkür borçluyuz.¹ Bu bir Amerikan fesadıydı, it was a conspiracy by America, bunu da ileri sürüyorlar ve bütün çalışmalar bunu ortaya çıkarıyor; Kıbrıs bunalımının her virajında CIA veya Dış İşleri Bakanlığı'nın eli olduğunu da yazıyorlar ki, o sırada her ikisi de Kissinger'ın elinde bulunuyordu. Tam bir kapalı sistemle karşılaşıyoruz.

Hu savaş, zaman kesiti itibariyle, Kissinger'ın hacimli am kitaplarından, *Vüfestffiş Vtılart, Years of UphttrvfJ*, kitabının içine girmek zorundadır; yalnız Kissinger'ın, başrol oynadığı bu savaşı tümüyle unuttuğunu veya unutmak istediğini görüyoruz. Unutkanlık başlı başına önemlidir, övünmeyi seviyor; demek burada açıklayıcı olmak istememektedir. Buysa, başlı başına açıklayıcıdır; çünkü devletler arası gizli işlerde, böyle durumlarda, unutkanlık ve susma esastır; böylece, konspirasyonun karşıdaki aktörleri. Yunanistan, Kıbrıs ve Türkiye, korunabilmektedir.

Kıbrıs'ın şahin Türk Lideri R. Denktaş'ın Türkiye'nin askeri müdahalesine karşı olması, ilk bakışla, şaşırtıcı görünebilir; yalnız değil, o zamanlar eski başbakan ve sonra yeniden başbakan ve cumhurbaşkanı S. Demirel ise, daha ilerde, şiddetle önlemeye çalışıyordu, "biz cihan devleti dehliz ki, üstelik yalnız başımıza yapamayız" diye bağılıyordu, Amerika'sız olmaz, anlamında konuşuyordu;¹ bu tepkileri, bir yandan, Silahlı Kuvvetlerin eninde sonunda müdahaleye karşı çıkacağı inancına ve daha da önemlisi Washington'un resmi görüşüne güvene bağlamak isabetlidir. Halbuki o sırada başbakan B. Ecevit'ti, ellili yıllarda bir staj için davet edildiği Harvard'da Kissinger'ın öğrencisi olmuştu, irtibatının hep sürdüğünü ve Kissinger'ın senaryolarına vakıf bulunduğunu düşünebiliriz. Çıkartma, Türkiye tarafında, Ecevit ve ekibi saye-

1) Bir de Ermeni karşıtlığımız var, yahu: bu, yansıjci karında kalmakta vc halk içinde kök satamamaktadır,

2) D, OMalley & 1 Cnig, *VjeÇıpnfS Coupimcy*, op. cit., p, 7.

3) Mehmet Ali Btmnd, *30 Sıcak Gün*, İstanbul, 1976, s. 45-

Tekeliyet

sindedir.

O sırada Büyük Britanya Dış işleri Bakanı, Washington'a ortak müdahale önermişti, kabul edilmedi ve tek başına savaş karan alıyordu, "we ncarly wcnı to war wiıh Turkey, but, the Amricans stopped us", lakat Amerkalılar durdurmuşlardı. O'Malley ve Craig'in yaptıkları araştırmaya göre, Kissinger, Anglo-Amerikan ortak müdahalesine, bunun, Türkiye'nin nato'dan kopmasına yol açacağı gerekçesiyle karşı çıkıyordu;¹ bir seneden az bir zaman önce, İsrail'e mühimmat gönderebilmek için, bütün müttefikleriyle ilişkileri geren ve dünyayı bir nükleer savaşın eşiğine getiren Kissinger için böyle bir görüş, fazla ince kalplilik olmaktadır Kaldı ki, Washington, 1964 yılında, şimdi öyle düşünebiliriz, bir ölçüde kendilerinden izin alınmadığı için, Türkiye'nin müdahale fikrini, hem hakaret ve hem de Türkiye'nin elindeki silahların nato'ya att olduğunu ve bu nedenle, kendi iradesiyle kullanılamayacağını ihtar ederek, boşa çıkarmıştı. 1956 Süveyş Savaşı'nda da, Fransa ve Britanya'nın nato'dan ayrılma ihtimalini hiç düşünmeden, tehdille, Mısır savaşını bırakılmasını sağlamıştı; demek başka nedenler aramak zorundayız.

Bu çalışma şunları net olarak tespit edebilmektedir, bir, Atina'daki Cuma ve Kıbrıs'taki adamları Makarios u devirmek için plan üzerine plan yapıyorlardı, bunları herkes biliyordu ve Makarios, ayrıca mektuplarla açıklıyordu. Amerikan istihbarat servisleri ve Dış işleri Bakanlığı hunian ciddiye almıyordu.¹ 15 Temmuz 1974 tarihinde, darbe gerçekleşmiştir ve Amerikan Dış işleri Bakanlığı¹ nın, Makarios'un devrilmesinden hoşnut olduğu, basma yansımıştı. Fakat yeni yönelimi tanıması için zaman kalmamıştı, 20 Temmuz'da Türkiye'nin Ada'ya asker çıkardığını biliyoruz, ilaveten iki araştırmacı, Kissinger'ın, resmi açıklamalarında nato'nun Güney-Doğu kanadının istikrarını savunduğunu, fakat, gizlice Yunanileri Ada'da darbeye özendirdiğini kaydediyorlar;³ bunu, kuşkusuz, Türk tarafının müdahalesi için "green light" izlemiştir, senaryo ve oyun budur.

iki, ünlü Amerikan istihbarat sistemi, Ankara'nın, müdahale kararını ha-

1) B. O'Malley & I. Craig, *The Cypms Conspimcy*, op. dL, p-185

2) ibid., p. 152,

3>"I>uring the Cypfus crisis, pıblidy Kissinger oilled for stability in NATO's south-estâiem fnjni, bin privaiely the Unıctı States tadüy cneouraged the Greeks to İcad a comp on the island and gavç an ünplıdı green lıghı to the enstıng Turkıstı İnvastıoo."

ibid., p. 162.

Kıbrıs'a Çıkartma: Kılavuz Kissinger

Acele etmeyin, Atina planı zorla da olsa kabul edecek

Kamran İnan, siyaset ve diplomasiye geçirdiği yarım yüzyıl içinde tanık olduğu tarihi olayların perde arkasındaki gerçekleri,

Yener Süsoy'a açıkladı. İnan, 1974 Kıbrıs barış Harekati'nden sonra Kissinger'in yardımcısı Cisco'nun "Acele etmeyin, bir planımız var, Atina'ya bastıra bastıra kabul ettireceğiz" dediğini söyledi.

YENER SÜSOY
röportajı

Kissinger'in Kıbrıs'ta bize çok faydası oldu

Kissinger'in bizim Kıbrıs konusunda büyük faydası olmuştur. Mesela tahalüf öncesinde Atina'ya "Hava ve deniz kuvvetlerinizi şu

paralelin altına inerse 6. Fiyatı karşısında bulur" demiştir. Bir ara bizimkiler yavaş ilerliyordu, "Dünya kamuoyunun baskısı var, elinizi cabuk toz" diye haber göndermiştir. Bizimkiler ada Yöresinde marın olduğunu söylediklerinde, Amerika'nın cevabı "Nirak etmeyin, bir tane bile yok, olursa siz size haber veriniz, siz elinizi kolunuzu sallayın girin" olmuştur. Bütün bunları zabıtlardan kendi gözlerimle okudum. Ayrıca büyük Türk dostu NATO Genel Sekreteri Luns'un yardımını da unutmamamız gerekir. Ambargoya 1975'te kaldırılacak, bu konuda en büyük desteği David Rockefeller'dan aldım. Onun tea istediği Akkara'nın bir miktar asaleti Kıbrıs'tan çekileceği yönünde bir açıklama yapmıştı.

ECEVİT'İN BÜYÜK SİYASİ YANLIŞI

Kıbrıs'ı oya çevirmek için istifa etmeyecekti

geçerse anemaz, itiyorsa burakın gelisin" dedim. Güneş "Kamran bey size güveniniz var ana, Kissinger'la bir anlaşma yaparsak Damir 'Kons'i seftiler' der, ben bunu görs alamam" dedi. Bunun üzerine kendisine İsmet'in Damir'den bu konuda teminat alabileceğini veya Kissinger'la enuri da gelişmesini sağlayabileceğini söyledim. Güneş'in yanından çıkıp Bülent beye gittim, durumu anlattım, tam kabul etmek üzereyken Güneş girdi içti ve benim planım sona erdi.

Yener bey, Kıbrıs meselesini 1974 sonbaharında halidecektik. Kissinger'in yardımcısı Cisco, bana "Mr. İnan, Kıbrıs için acele etmeyin, bizim bir planımız var, bunu bastıra bastıra Atina'ya kabul ettireceğiz", sonra da Kissinger Akkara'ya gelecek" dedi. İnan o sırada Ecevit bana gün sırası bir büyük yanlışlık yaparak Kıbrıs'ı oya çevirmek için istifa etti. Kissinger bunu bilmesine rağmen yine de Akkara'ya gelmek istiyordu. Dışişleri Bakanı rahmetli Tunc Güneş'e gelip "Etledim, Kissinger istifa ettiğini biliyor, kendisi vaz-

Hürriyet, 22 Nisan 2003

ber alamamış görünmektedir; daha sonra yapılan Amerikan Kongresi araştırmaları bunun doğru olmadığını gösteriyordu. Hem **Ankara** vc hem de Kibns'taki cia mensuplarının gelmekte olan savaşı tespit ettikleri onaya çıkmıştı; fakat bunlar yerlerine ulaşmıyordu, istihbaratın, Dış işleri Bakanlığının Kıbrıs Masasına gitmediği kesindir¹ Üstelik Kıbrıs'ta ve Atina'daki cuntaya bunun tersi, Türklerin müdahale yapmayacakları-söyleniyordu; durum açık-

Üç, Kıbrıs'ın Türk Kesiminde, Mia Milea'da, burada savaştım, bir küçük-sanayi bölgesiydi, havan ateşine tutukluk, biz ancak Kore Savaşından kalma hurda obüsün içine dolarak geçebildik, sanki cehennemdi; Amerikalıların daya ait istihbarat tesisi bulunuyordu, bir rapora göre, Amerikalılar, 11 Mayıs tarihinde **bir** jet göndererek buradaki değerli casusluk ekipmanlarını kaldırmıştı, iki ay sonra **buTada** savaş olmuştur O¹ **M ali** ey ve Craig, bunu da, pahalı ve özel intelijans ekipmanlarının kaldırılmasını, Washington un bütün gelişmeleri önceden bildiği şeklinde değerlendiriyorlar;¹ bunu, senaryo ellerindedir şeklinde anlıyoruz.

Aslında çok önceden vardı, 1950'li yılların sonlarına doğru, Londra, çifte enosis denilen Ada'nın paylaşılması projesini ortaya koymuştu ve sonra bir ara Filistin için düşündüklerine benzer ortak cumhuriyet planına döndüler; fakat bu, daha sonra Acheson-Ball Planı olarak Washington a miras kalmıştı, bölgede sözün Washington a geçtiği zamandadır. Kissinger, anıların da unutmakla birlikte, iki araştırmacıya konuşmuştu, to let Greece declare enosis and give a slice to Turkey for a military base in a pre-arranged deal, Yunanistan enosis ilan edecek ve Türkler üs yapmak üzere bir dilim alacaklar; plan böyle formüle ediliyordu, bu kadar basit, fakat, bu plandan habersiz olduğunu ileri sürüyordu/ Yalnız bu konuda bilgili Amerikalıların büyük bir bölümü, **Türk** askerlerinin Ada'ya çıkmasının, Amerika tarafından ve önceden istendiğini kabul etmektedir; Kissinger, Metiernich hayranıdır, bu nedenle, bu Amerikan senaryosundan gerçekten haberi olmasa bile. icat edebilecek donanımdadır

Kissinger'ın anılarında, Kıbrıs Savaşından neredyse hiç söz etmemesi de

1) "The State Department's Cyprus Desk was not laid, Neither was Tasca,"

ibid. 179.

2) ibid.. p 243.

3> ibid.. p. 234.

Yahudiler, Türkiye'yi AB'den Koparmak İstiyor

Kıbrıslı Türkler, Türkiye ve Denktaş'tan kurtulmalı

**İnşallah,
Fogg'un yerine
namuslu ciddi
biri gelir**

KİTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, Türkiye'nin Karen Fogg'dan kurtulmasını diledi. AB Komisyonu'nun Türkiye Temsilkisi Büyükelçi Karen Fogg'un, Kıbrıs Türk gazeteci ve işadamlarından da bulunduğu bir ortamda söylediği "Kıbrıs Türkler sokaklara döktümeli, yolları ortalama ve koloni olmayan kurtulma kadar kalınamaz" sözleri, bir rapor halinde KİTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'a iletilti.

Deriştak, dün espasa atıfta bulunulmadık, Karen Foggu eleştiren bir açıklama yaptı ve Foggu'nun Türkiye'de Kabînlî Türklerin arasına açma ya çalıştığı belarette "İslâhî Türkîye Medâm Foggu'dan kurtulur ve oraya namâsu, cakkî bir kelmî" dedi. Deriştak şöyle konuştu: "Kadın cihâzıde yerden Kabînlî Türkleri'ni Türkiye'den ayırmalıdır. Benim mücadelem budur. Kabînlî Türkleri Deriştak'tan kurtulmalıdır" diyor. Niçin... Çünkü devamlı olarak kendisine hem Rûm'dan, hem bu tarafta bize muhalif olanlardan istiklâlî bu. Onlar zannıyorduk ki bütün halkın istemi bu. Ve ona göre planı yapıyorlar. Onun için tesvîrleri her defasında."

Olay Büyükelçi Karen Fogg, "gayri resmi ve gönüllü olarak" Kıbrıs konusuna da el attı. Boğaziçi Üniversitesi'nde, katıldığı konferans sonrasındaki yemekte konuşan Fogg, Kıbrıslı Türklerin sokaklara dökülerek Denktaş ve Türkiye'den kurtulması gerektiğini söyledi.

AB Komisyonu'nun Türkiye Temsilcisi Büyükelçi Karen Fogg, Kıbrıs Türklerin geleceğini ilgilendiren konularda doğru karar verebilmeleri için "Türkiye ve Denktag'tan kurtulmaları gerektiğini" savundu. Kıbrıs Türklerin Türkiye'yi temediniği öne süren Fogg "Kıbrıs Türkleri sokaklara külmeli, yolları oturmali ve koloni olmaktan kurtulana kadar kalkmamalı" dedi.

FOGG NEREDÉ KONOSZTA

[illegible]

ler yapabilirsiniz. Mesela siz bir internet sitesi için, Amerika üzerinden değil ama, İsviçre ya da Londra olabilir. Orada gerçekleri yazalım. Halkı bilgilendirelim.

KULZEV KIRKUS'A ÖZEL İLGI

Fogg yemek sohbefinde Kıbrıs konusunda Türkiye kamuoyunun doğru bilgilendirilemediğini söyledi. Kendi misyonu içerisinde olmamasına rağmen Kıbrıs'ta özel olarak ilgilendiğini belirten Karen Fogg, Kıbrıs'ta çözüm süreci için Türkiye'nin Ali

iddia etti. Fogg.
sikan söyledi:

ANTALZ SÖYÜ
KİME KALDIR

[illegible]

Wiley
J.B. Wiley

Kuzey Kıbrıs'ta baskı var

[illegible]

Bağımsızlık
için yollara
dökülün

Kıbrıs Türkleri, Türkiye'ye istemiyor. Kızları evlat yapamıyor istemiyor. Bunun için de mülakatı etmek durumundalar. Gözetim altında, Türkiye'den kurtulmak için geldikleri yollara sıkışmışlardır. Yollandı oturup Türkiye'den bağışlatılmasını istemekteler. Bunu eyle edinceye kadar da yollandan kalımsızlar. Ancak bu şekilde Demokratın kurultuşları. Kıbrıs Türkü Türkiye'ye boyun eğmekten vazgeçmeli. Bağışlatıldığı kanunlara dogru kararlar vermeli.

Ecevit ve Bahçeli çılgınlık yapabilir

**Tek yanlı
Rum üyeliği
büyük
sorunlar
yaratır**

Özellimizdeki dönemde Türkiye'de seçimler var. Seçim atmosferine karşın özellikle birlikte kontrol tamamen kayabiliriz. BDP ve MHP bir çığış yapabilir. Bunun sonucunda bu iki parti sağ olanı alır güçlenebilir. Erciğ ve Bahçelî güçleşebilir olabilir. Demokrat ve liberal bir çığışta olan ANAP tamamen denre dışı kalabilir. Seçimleri kaybedebilir. Bayar'ın partisi de varlık göstermez. O zaman Deskat Amerika'la Perle ile Erciğ ve Bahçelî'nin inisiyatifine bırakılır olur. İy de işçilerde çekimler bir hayal olur.

Kidri sonunu çözümeden Ramazan tek yastı ile oturan durumunda Brüksel ne stabiliteyiçin hesaplamıştı. Ben Brüksel'e Türkiye'yi söylediklerimi yapacakları konusunda uyardım. Çatışmıyor. Ama aslında Türkiye'de durgunluk her hareket eder. Bunun için de büyük sonuçlar yaratılabilir. 1997 kopulduğunda daha önce ben durumu karşı karşıya kalmıştım. Bu noktada ABD teklifini de gözden kaçırılmamak lazım. ABD Türkiye'yi bu konuda cesaretlendirmişti. Richard Perle'si davet ettiler. Tahminen üç gün. Türkiye'yi ABD'den koparmak istiyor.

**Masada 6
kişi vardı**

[illegible]

düşündürücüdür; burada karanlık bir nokta var. Türk Dış işleri de doğru bilgi vermemekte ısrarlıdır; emekli diplomatlarımıza, ambasadör K. Girgin bir istisna, anılannda, görevde bulundukları zamanın propaganda açıklamalarını tekrarlamakla yetiniyorlar. Yalnız bu konuda, dönemin bir bakanının, bir magazin muhabirine yaptığı açıklamalar çok büyük bir öneme sahip görünmektedir; Savaş döneminin enerji bakanı K. İnan, "bütün bunları zabıtlardan kendi gözlerimle okudum" sözleriyle bizi teyit ederek, Kıbrıs çıkartmasını, Kissinger'ın özendirdiğini ve her adımda tahrik eltiğini ortaya koymaktadır;¹ herhangi bir kuşku kaldığını sanmıyorum

"TÜRK" CEPHESİNDE

Türkiye'de yönetimin bir bölümü tarafından sevilmediği ve bir ara persona non grata ilan edilmek üzere olduğunu biliyoruz, bu bir cephe, ve diğer cepheden bakıldığında, Avrupa Birliği'nin Ankara Büyükelçisi Karen Fogg'un çok atak bir diplomat olduğu kesindir, Avrupa yanlısı bir ilişkiler ağı kurmuştu. Bayan Fogg, Kıbrıs'ın, Türkiye'nin Avrupa Birliği ne girişindeki pek az dar boğazdan birisi olduğunu doğru teşhis etmişti, buradan yükleniyordu ve Kıbrıs'ta Türk Lider R. Denktaş ile Denktaş'ın danışmanı, Dış Uleri eski bakan ve eski aydın. Profesör M. Soysal't hedef seçmişti, normal görünmektedir. K. Fogg, bu çerçevede, İstanbul'da bir üniversitede yaptığı konuşmada. diplomatik teamülleri hiçe sayarak, "Mümtaz Soysal eskide kalmış bir sosyalist, Türkiye'deki libelleşme çabalarına da karşı çıkıyor" derken, "Kıbrıslı Türkler, Denktaş'tan kurtulmalı" ifadesini dillendirmekten de geri kalmıyordu, cüretkar olduğunu kabul etmek durumundayız.

Büyükelçi Fogg'un konuşmasının bu yanının ilgi çekmesi normaldir, yalnız diskurunda daha önemli bir bölüm vardı ve aktarma gereğini duyuyorum: "Türkler, duyguları ile hareket ederler, ilunun için de büyük sorunlar

1) Hürriyet, 22 Nisan 2003. Üm açıklamayı olduğu gibi yayınlıyorum.

YALNIZ MÜCAHİT

Rauf Denktaş, ısrarla Kıbrıs'ta çözümsüzlüğün tek sorumlusu olarak gösteriliyor. Gerçekten öyle mi? İşte, Denktaş'ın hayli çetin geçen hayat öyküsü. Karar sizin

■ "Aynıdaki çizgiler acının aynasıdır" dediğinde yaşı 18'di. Şimdi ise 78.

■ Bu fotoğrafta aslında üç kişi var: Rauf Denktaş, Aydın Denktaş ve Kıbrıs.

■ Bu fotoğraf, Rum arşivlerinde, "adaya gizlice girerken yakalanan Denktaş'ın sabıka fotoğrafı" olarak duruyor. Aslında bu fotoğraf, Rauf Denktaş'ın "Mücahit" kimliğini belgeliyor... Ve "Mücahit", 78 yaşında hâlâ mücadelesinden vazgeçmiyor.

RAUF Raif Denktaş, 29 Ocak 1924'te, şu an Rum tarafında olan Baf Kasabası'nda doğdu. İngiltere'de hukuk eğitimi gördü. 1947'de Ada'ya döndü ve avukatlığa başladı.

□ 1948'de, Kıbrıs Valisi Lord Winster tarafından oluşturulan Anayasa Komisyonu'nda üye oldu. 1958'de istifa etti. EOKA'ya karşı Türkler'i örgütledi ve Türk Mukavemet Teşkilatı'nı kurdu.

□ 1959'da, Zorlu Anlaşmalar'ına Kıbrıs Türkleri'nin haklarını ve statüsünü belirleyen maddelerin girmesini ve Türkiye'nin garantisinin Kıbrıs Türk Alayı ile perçinlenmesini sağladı.

□ 1964'te, Birleşmiş Milletler Güvenlik Komisyonu'na seslendi. Türkler'in halini anlattı. Makarios onu "istemsiz adam" ilan etti. "Ada'ya döndüğünde tutuklanması" kararını aldı.

□ Kısa süre Türkiye'de kaldıktan sonra, bir geceyarısı gizlice Erenköy'e çıktı. Erenköy savaşına katıldı. Ada'ya gizlice girip çıkmayı sürdürdü. 1967'de yakalandı ve tutuklandı.

□ Diplomatik girişimler sonucu Türkiye'ye iade edildi. 1968 yılında yeniden Ada'ya dönerek "Cemaat Meclisi Başkanı" ve "Türk Yönetimi Başkan Yardımcısı" olarak göreve başladı.

□ 1974 Barış Harekati'nden sonra Klerides'le yaptığı anlaşma ile 11 yıl boyunca Rum zulmünde yaşayan 65 bin Türk'ün Kuzey'e, Kuzey'deki Rumlar'ın da Güney'e naklini sağladı.

□ Glafkos Klerides'le hep iyi bir dosttu. 1963'te, Denktaş'ın çocukları özel bir otomobile, Ankara'ya kalkacak uçağa "gizlice" yerleştirildi. O otomobili kullanan kişi Glafkos Klerides'ti.

□ 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kurdu. Birleşmiş Milletler'de maruz kaldığı tüm siyasi baskı ve saldırılara göğüs gereker her zaman halkının haklarını savundu.

□ Henüz 15 yaşındayken Denktaş'la evlenen Aydın Hanım şöyle diyor: "Biz 1958'den beri iki ayrı insanız aslında. Aramızda Kıbrıs var. Biliyorum; sonuçlandırmak için uğraşıyor."

□ "Tam 44 yıldır insanca yaşamayı özleyen bir adamım ben" diyen Rauf Denktaş ise, henüz 18 yaşındayken yazdığı şiirde, hayatının zor geçeceğini ilzerini veriyordu... İşte o şiir:

Aynıdaki çizgiler acının aynasıdır...
Her çizginin altında derin bir yara vardır...
Konuşurken hisset ki, konuştuğun bu insan,
Acıyla yan yanadır, senin güleğün zaman...

yaratabilirler. 1997 koşullarından daha kötü bir durumla karşı karşıya kalınabilir. Bu noktada ABD faktörünü de gözden kaçırmamak lazım. ABD. Türkiye'yi, bu konuda cesaredendirehilir Richard Perle'e dikkat edilmeli. Yahudiler'e çok yakın. Türkiye'yi AfVden koparmak istiyor^{11 1} Gerçekle "Yahudiler'e çok yakın" ibaresi fazla kibar kalmaktadır, Türkiye'de "Karanlıklar Prensi" olarak da bilinen Perle, İsrail'e "vatanım" diyen birisidir; Bush yönetiminde önemli bir yerde ve Amerika'da Yahudi Partisi içindedir ve hatta adı, P. Wolfowitz, M. Grossman ile birlikte şu anda Beyaz Saray'a hakim olan "Yahudi Komplosu" yöneticileri arasında geçmektedir. Avrupalı bu diplomata göre, bunlar ve Perle, Türkiye'yi Avrupa'dan koparmak istemektedir; bunu, birincisi, ümter ve Avrupa Birliği üyesi bir Kıbrıs'ı önlemekle yapabilirler ve ikincisi, diğer her türlü imkanı deneyebilirler, eğer gerçekten Yahudi Partisi adına hareket ediyorsa, Kıbrıs'ın en azından bir diliminin Türkiye'de ve Türkiye'nin de Avrupa Birliği dışında kalmasında ısrar etmeleri mantıklıdır.

Elimizde inandırıcı ölçüde tanık var; R. Denктаş, Türk ve Etenlerin ırtak ve üniter devletinin işlememesi için hep çalışmıştır, şüphesiz Kıbrıslı Elen yöneticileri içinde de benzerleri vardı ve var, biz, burada, Türk kesimi üzerinde duruyoruz. Kıbrıs Cumhuriyeti kurulunca Lefkoşa'ya atanan ilk Büyükelçi olan Albay Dırvana'nın Denктаş'ın tahriklerini önlemek için çok çaba harcadığı hem dış ve hem de iç kaynaklarda not edilmiş vaziyettedir.¹ Kıbrıs Cumhuriyetinin ilk yıllarında, Kıbrıs'ta görev yapan diplomat K. Girgin, Denктаş'ın tahrikçi olduğunu belirtmekle kalmıyor ve bir de "şahin" sıfatını

1) "Kıbrıslı Türkler, Türkiye ve Denктаş'ın Kurtulması", Hürriyet, 5 Mayıs, 2002.

2) "The first Turkish ambassador to Nicosia, Emin Dırvana, was instructed to encourage the introduction of Dr. Kuchuk rather than the appointment of Mr. Denктаş,"

"The Turkish Cypriot paramilitary organisation Volkan <1 is instructed on Dırvana's orders, and when Denктаş was intended to celebrate one year of his appointment as ambassador, Kuchuk and the Turkish ambassador both were invited to the ceremony,"

S. Mayes, *Makarios-A Biography*, London. 1997, p. 152.

Bu dönemde Kıbrıs'ta genç bir diplomat olarak görev yapan Büyükelçi K. Girgin de şu bilgileri vermektedir:

"Türk tarafından toplum lideri ve Cıvınlı (başkan yardımcısı Dr. Fahi Kılıç, genelde bizim, Türkiye'nin, görüş ve çizgimize uyumlu bir tavır sergiliyordu, ikinci lider durumundaki Türk Cemaat Mectisi Ufkan Rıf Denктаş ise biraz şahindi, ateşli bir politikacı ve çok ünlü bir avukattı. Onun bazı görüş ve yaklaşımlarını ıncılemek gerekiyor, bu da elçilikle ıxızı çekışmelere yol açıyordu."

Kettin Girgin, *Dört Bıttat- Bir Diplomatın Anıları*, İstanbul, 1998, s. 75

uygun görüyor; açıklayıcıdır. Denktaş, hep Elenler'le birlikte yaşamama politikasının adamıdır ve bu, dünya ölçüsünde Helenizm vs judaizm" antagonizması yanında ayrıca önem kazanmaktadır, bu ikincisinin tarihselliğine işaret etmiştim.

Bir nokta var, "şahin" ancak, askeri müdahaleye karşı çıkmıştı; bu, ilk bakışta çelişkili görünmekle birlikte, buradaki çözümlemelerimize çok uymakta ve güçlendirmektedir. Çünkü Denktaş, çeşitli bağlantıları nedeniyle, Washington'un, 1974 yılı çıkartmasına karşı çıkacağını sanıyordu; yanılmıştır. Çıkartma zamanının dış işlerine pek meraklı bakanı K, inan, çıkartmanın önünü, VWashington'da Dış İşleri bakanından da güçlü Dış İşleri Bakanı Kissinger'ın açtığını teyit etmektedir. Bunun anlaşılması üzerine saf değiştirmesini normal buluyoruz.

BaPta doğmuştur, tarihin eski zamanlarından itibaren Bafta güçlü bir Yahudi cemaati vardı, o kadar öyle ki, Havarı Paul, isevi yolu anlatmak için Bara da gitmişti, önceleri İsa yoluna sadece Yahudiler çagnlıyordu, BaPta bir sinagog'da konuşmuştu ve sinagog olduğuna işaret etmiştim, yeri geldi, tekrarlamış oluyorum. Anılarından öğrendiğimize göre, yedi yaşına kadar, dedesi Sekerli Mehmet tarafından büyütülüyor; güzel, ancak, anılarında çok şaşırıcı bir aymıttıyla karşılaşıyoruz, Kıbrıslı Rauf'u akı yaşında, babası, okumak için İstanbul'a götürüyor, "Arnavutköy'de Fevziati Lisesi nin ilkökul kısmına yatılı olarak kaydettirdi¹¹ demektedir¹ Fevziati, sabetayistlerin okuludur; Kıbrıs'tan altı yaşında bir yavruyu, İstanbul'da bir sabetayist okula göndermek, ancak güçlü bir inançla mümkündür, önce bunu tespit ediyoruz.

Sabetayistleri, Yahudi kavminden olmakla birlikte. Yahudi dininden çıkmış ve dolayısıyla artık Musevi sayılamayan, Sabetayi dini diyebileceğimiz, bir dinin mensupları olarak tasnif ediyoruz. Babasının, küçük Raufu, Kıbrıs'tan alıp böyle bir okulun ilk kısmına yatılı vermesi, sabetayist eğitime verilen önemi göstermektedir. O tarihte Fevziati Okulu'nun, küçük Rafun hafta sonlarını geçirdiği yakınlarının evine çok uzak olduğu kaydedilmektedir, sabetayist eğitim, demek ki, çok büyük fedakarlıklarla başlamış olmaktadır. bunu da saptıyoruz.

Eşi doğduğu zaman, babası, "evim aydınlık oldu" diyor ve kızına "Aydın" adını veriyordu; sabetayist onomastique'de, isimlerin cinsiyetine pek dikkat

1> Rauf ftaif Denküi. *Hatıvtar*, CÜt 10, Boğaziçi Yayınlan, s. 59-

Klerides'ten bir buket çiçek

Kıbrıs Rum kesimi lideri Glafkos Klerides, New York'ta kalp ameliyatı olan KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'a geçmiş olsun mesajını içeren kartıyla birlikte bir buket çiçek gönderdi. Rum hükümetinden bir yetkilinin açıklamasına göre, Klerides gönderdiği özel karta, "Sevgili Rauf, acilen iyileşmeni temenni ediyorum-Glafkos" yazdı. Denktaş, geçtiğimiz pazartesi günü Columbia Üniversitesi Presbyteria Tıp Merkezi'nde Dr. Mehmet Öz ve ekibi tarafından ameliyat edilerek kalp kapakçığı değiştirilmişti. Cumhurbaşkanı Denktaş'ın nekahat dönemini Türkiye'de geçireceği bildirildi.

Aksam. 10 Ekim 2002

'Neşter', Denktaş'ın doktorunu da tutuklattı

SSK'ya iyileştirici tıbbi malzeme alımına ilişkin "Neşter Operasyonu" kapsamında KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın özel doktoru Prof. Dr. Derviş Oral dün tutuklandı. Oral'ın tutuklandığı haberinin Denktaş'a da ulaştığı ve çok üzüldüğü belirtildi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi İbni Sina Hastanesi Kardiyoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Derviş Oral'ın banka hesaplarındaki artışlara ilişkin kayıtların savcılık tarafından incelenmesi sonucu rüşvet aldığı iddiasıyla tutuklandığı öğrenildi. Hürriyet'in ulaştığı Oral'ın avukatı, "müvekkilinin iyiliğinin kurbani" olduğunu öne sürerek, "Paraya ihtiyacı yoktur" dedi. Soruşturma kapsamında dün Ankara DGM'ye sevk edilen yedi kişinin ifadelerini soruşturmayı yürüten DGM Cumhuriyet Savcısı Ömer Suha Aldan aldı. Savcı Aldan, üç kişiyi serbest bırakırken, dört kişiyi tutuklama istemiyle yedek hakimliğe sevk etti. Ankara 2 No'lu DGM Yedek Hakimliği, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi İbni Sina Hastanesi Kardiyoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Derviş Oral, Acil Yardım ve Trafik Hastanesi

KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş'ın doktoru olan ve KKTC kökenli Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi İbni Sina Hastanesi Kardiyoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Derviş Oral da tutuklandı.

Kardiyoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Mehmet Metin ile tıbbi ilaç firması temsilcisi Mert Aygen'i tutukladı. Sanıkların, savcılık ve yedek hakimlik ifadelerinde rüşvet ve diğer suçlamaları reddettikleri belirtildi. Ancak, Savcı Aldan'ın banka kayıtları, telefon dinleme tutanakları, belgeler, bilirkişi raporlarından oluşan delilleri karşısında üç zanlı da tutuklandı. Tutuklanan üç kişi, Ankara Merkez Kapalı Ceza ve Tutukevi'ne işlemlerinin tamamlanmasından sonra götürüldüler.

■ Oya ARMUTÇU-Süleyman DEMİRKAN

Hürriyet, 29 Nisan 2003

edilmediğini biliyoruz, tsdra veya Esra, eril olmasına karşın, kızlar taşıyorlar ve "nurTM", "cahit" "kaya" türünden her iki cins tarafından taşınan isimleri hatırlıyoruz, "sudan" veya "suden" de "moşe" karşılığı olmakla birlikte kız ismi de oluyor, örnekleri var "Aydın", İbrani isim sözlüğünde karşılığı olan bir isimdir, benim hazırladığım sözlüklerde de var. Bir tesadüf, **Rav** ve Rauf hem telaffuz ve hem ân anlam olarak birbirine yakındır Sözlüklerde yer almaktadır,

Rauf Raif, ek olarak, şu bilgiyi de veriyor; "doğduğu an, benim yengem, Aydın'ın anneannesi tarafından 'işte nişanlın' diyerek kucağıma verilmişti",¹ bu sırada Rauf, "9 yaşındaydım" demektedir. Yeni doğan bir kız ve dokuz yaşında bir oğlan çocuğunun, kızın oğlanın kucağına verilerek nişan ilanına "beşik kertmesi" diyoruz, ya henüz aşiret düzenini yaşayanlarda ya da sabetayislerde ve daha doğrusu gizli din sahiplerinde görüyoruz.* Gizli din taşıyanlar, Hristiyan görünebilirler. Ermeni olabilirler, bizim pratiğimizde daha çok Müslüman sayılıyorlar, kızları evlilik çağına yaklaşınca, Müslüman sanılarak görücü gelebiliyor, beşik nişanlılığı, böyle durumlarda ortaya çıkabilecek komplikasyonları ve kuşkuların doğmasını önlemeye yaramaktadır.

Onomasrique alana geçtiğimizde, Denктаş'ın hep erkek çocukları olduğunu sanıyorduk, aleyhine mitingler kızı olduğunu da göstermiştir; kızı, babası aleyhine artan mitinglere sinirleniyordu, bu vesileyle adının Ender Vangöl olduğunu tespit etmiş durumdayız. İsmi de, fakat, asıl soyadı, onomastique ilgiye değerlidir; "kavala", "gönen*", "serez", "mardin", "sevilla" türünden doğum yerini soyadı olarak almaya, Yahudiler'de, gizi i-ya hu dilerde ve sabetayistlerde daha çok rastlıyoruz, "vangöl" çok dikkat çekicidir. Ayrıca, Van Gölü ve Urumiye Gölü çevresini, tarihte Yahudiler'in yoğun olarak yaşadıkları yerler arasında biliyoruz

Bunun dışında Denктаşın Ankara'daki doktorunun adı Derviş Oral¹ ve

11 ibid, s. 83.

2) Türkiye'nin ilk büyük sanayicilerinden olan liczmen Ailesinde ete, sonradan evlilik olarak gerçekleştiren bir nişanlılığı biliyoruz. Varlık Vergisi uygulamasına tabi olan Fuat Bezmen, annesinin, akrabalar arasında, bebek nişanı yoluyla evlendiğini yazmaktadır. Bu sabetayist ailenin çeşitli kolları dünyanın her yerine yayılmıştır, modernizm akınında çok iddialı oldukları açık, yine de beşik kertmesini uyguluyordur.

Fuat Bezmen, *Bir Duayeni» Hantlttt*, İstanbul, 2002-

31 Akşam, 12 A/alık 2002. Derviş Önl, daha sonra. "Meçler Operasyonu" adı verilen sosyal Sigortalar kumunuu ilaç yolsuzluğunu davası çerçevesinde tutuklanmıştı; yolsuzluk dosyasındaki ilk sanık M. Edin olup, tanınılıp bir sabetayist aileye mensuptur. İlk celsede tahliye oluhur

Erim ve Güneş Soyadları

VEFAT

Kandıra eşrafından merhum Hurşî! Gline} ile mertume TasvîmGüneş'in oğulları, mertumeMatide VE mertuum Raif İrim in damatları, »ki başbakan merhum Nihat Erim ve Kamile Erim. Melek w Vedat Erim. Mukadder ve merhum Abdullah Kûseofilu'ntin enişmeleri, Işık Erim, Işıl Ünalp. AleşErim, fiil Bfiljjen, Lale Aylaman ve Salt Kflireglu'nu^ enişmeleri, merhume Suat ve merhum Reşal Güneş'in kardeşleri, Dış İşleri eski Bakanı merhum Turan Güneş ve Nermln Güneş'in ağabeyleri, mtr- hum Sacfettin-Ayser Turgut, OyaTevlik Güneş, Turgay Güneş, Sencer-Ayşe Ayala ile Eira-Hurşii Güneş'in arocîfan, Sîhejia-Cem Erdsrn, Meliem-Emre Bilgin ile Esra-Sinan Bilgi n'In dedeleri, İpek Ece, Sera, Emir ile Selim'in büyükdedeleri, Şerifnar ve iller Bilgin. Naci Erdem ile Tiilin Güneş'in sevgili bjbalaft

Merhume Saide Güneş'in
Galıasaray Lisesi 1334 meitnu

İTİŞ. Yük. Müh.

Saffet Güneş

28 Ocak 20(13 Salı günü Haktin rahmetine Kavuşmuştur.

Hürriyet, 29 Ofak 2003

Aya(a So^fıdı

BAŞSAĞLIĞI

Erg tnjai Ticaret w San. AŞ.
Yûnnun Kumlu Bajki'u Vardieici
Sn. Ali fcit Cıruu Ayrılı'ınnı kıyırU Amcsı muhterem

NEVİN AYATA'nın

Vefatının Oimutushnı paylıdır. merhumeye
[.HİTİdjn rahmet, kederli Jilesine İMjuglgj dilen;.
TEKSON LTD. ŞTİ.

Hürriyet, 28 Ardık 2001

New York'taki de Mehmet Öz'dür, New York'a "Oz* tabir et!ildiği malumdur. Eger Profesör Orai¹ in adını, bir an için ibrani düşünürsek, Denктаş'ın kansının adıyla özdeş olduğunu buluyoruz, "Or" ve "Aydın" aynı anlamdadırlar. "Derviş" ise, Türkiye'de ¹Wolfowitz Dosı-larf olarak bilinen Kemal Derviş'e vc Ailesi nc soyadını sağlayan bir sabeta-yist din büyüğünün adıdır. yalnız bu kadarım ben bile bir rastlantı sayıyorum.

Devam etmeden önce bu modem mezar taşları hakkında kısa bir açıklama yararlı olabilir, mezar taşlarının bilimsel değerini görüyoruz. Dış işleri bakanlarından Turan Güneş'in ağabeyine ait bu mezar taşı, Güneş'in 12

Mart Darbesi nin ilk başbakanı Profesör Nihat Erim ile "ilk kadın vali" L. Ay-taman'ın akrabası olduğunu ortaya koymaktadır. Sıradan bir yabancı dil öğretmeni iken Lale Hanımın önce vali sonra da saylav yapıldığını biliyoruz; yapan, eski başbakanlardan M. Yılmaz idi; demek, görevlendirmede, sabeta-yizm, parti ayırımım çok aşan ve ilk ölçül olmaktadır. Bu mezar taşını incelediğimizde, isim bilim, Erim ve Güneş'in sabetayist oldukları konusunda kuşku bırakmamaktadır; kuşkusuz bu onomastique bir yargıdır ve herhalde pro-

Soysal Soyadı ve Alp & Can Adları

ACI KAYBIMIZ

Mehmet Sadık Durak ve Mahum Osman Soysal'ın kızları,
Mahum Deniz Nakliyat eski Genel Müdürü Nazım Uzun'ın eşi, Gönül Bağcıran,
Ufuk Uzunhekim ve Ali Uzunhekim'in anneleri, Meltem ve Esenim anneanneleri,
Hakan, Alp, Cihan ve Can'ın babaanneleri,
Cafinle Uzunhekim ve Şemsettin Bağcıran'ın kayınvalideleri
Selma Soyul, Mümtaz Soysal ve Yılmaz Soysal'ın abaları,
İstanbul Hanımefendisi
Emekli Hakim

F. SEMİRE UZUNHEKİM

005 03 2002 Salı günü haki rahmetine kavuşmuştur.

Hürriyet, 6 Mart 2002

balistik bir değer taşımaktadır. Bunun anlaması, çok düşük bir ihtimalle, ol-
mal al an m da düşünöbiliriz.

Kuşkusuz "erim" adının da Yahudi isim sözlüklerinde yeri var ve çocuk-
ları, "ışıl erim" ve "ışın önalp" adları taşıyan şaşırtıcı işaretler olmaktadır.
Chp'ti olmasına karşın, 12 Mart Darbesi ile başbakan yapılması, o zamanlar
şaşınlık yaratmıştı, mezar taşları şaşınlığımızı teskin etmekledir Neden mi,
burada bir tez yazmak zorundayım.

Tez şudur: Dünya soluna ve özellikle Türkiye soluna, içten ve dıştan en
şiddetli darbelerin başlangıcı 1967 Altı Gün Savaşları'dır ve İsrail'in, beklen-
medik bir zamanda Arapları hezimete uğrattıkları bu savaşı bir ^milat¹¹ kabul
ediyoruz. Bunu, 1967-1973 kesiti olarak da kaydedebiliriz: Türkiye düzeni,
İsrail'e yaklaştıkça, Türkiye soluna daha şiddetli darbeler indiriyordu Sola
karşı büyük şiddetin. Profesör Erim'in başbakanlığı ile başladığını söyleye bi-
liyoruz. Türkiye solunun içinden parçalanmasında ve dışından şiddetli dar-
belerle dövölmesinde sabetayizmin rolünü teşhis etmek zorundayız.

Bir sabetayist olduğunu teşhis ettiğimiz Talat Halman dostumuzun ve sa-
betayist olduğunu bu çalışmamızla birlikte açıkladığımız Karaosmanoglu ai-
lesinden Doktor Atilla Karaosmanoglu'nun, Planlama Teşkilatı'nın kurulu-
şunda birlikte çalışmıştı ve Nato karargahında çalışmakta olan ambasadör
Osman Olcay'ın bakan olmaları, Profesör Erim'in başbakanlığında realize

edilmişti Yalnız, burada yaptığımız, eski söyleyişle tada di değil temsilidir; diğer bakanların sabetayısı olmadıklarını söyleyemiyoruz. belki bir veya iki non-sabetayist olabilir, herkesi incelemediğim bilinmektedir. Demek, mezar taşları önemli biT açıklayıcı olabilmektedir ve devam ediyoruz.

Profesör Erim, daha önce de şaşırtmıştı; İnönü-Menderes çatışmasının en sert döneminde, Başbakan Menderes'in. Kıbrıs danışmanı olmuştu, İsmet Paşayı çok zor durumda bıraktığını hatırlıyoruz. Bunu, herhalde sabetayizmin Kıbrıs'a verdiği öneme bağlamak durumundayız. O tarihte. Kıbrıs nedeniyle, Menderes-Erim ilişkisi, son zamanlardaki Denktaş-Soysal ilişkisine benzetilmektedir; bugün dünü anlamamıza yardım etmektedir. Bir zamanlar Türkiye aydınlarının idolu sayılan Profesör Mümtaz Soysal, Denktaş'm arkasından hiç ayrılmayarak büyük bir fedakarlık yapıyor ve şaşkınlık yaratıyor; yalnız zaman şaşkınlıklarımızı teskin edebilmektedir

Demokrat Parti milletvekiliydi. Hürriyet Partisi kurucuları arasında yer alıyordu; dolayısıyla Profesör Güneş değerlendirmesini, bu kitap içinde yer alan komplo teorisi çerçevesinde düşünmek isabetlidir; ayrıca kapanı olması ihtimali var Kıbrıs çıkartması sırasında Dış İşleri bakanı olarak görüyoruz; Genelkurmay Başkanı, Orgeneral Semih Sancar idi, büyük katkıları olduğu bilinmektedir. Güneş, Kıbrıs'ın yazgısında önemli bir rol oynadı ve bunun dışında hep parlaktı ve hiç bir zaman etkin olamadı. Çıkartma için, kızı Ayşe'nin adını parola yapmıştı ve "Ayşe" böylece tarihe geçiyordu. Sadece kızı Profesör Ayata'nın deñil, Sabctay Sevinin eşlerinden birisinin adı da, böylece Kıbrıs'ın tarihi ile birleşmiş oluyordu; Ayşe'dir

Şimdi devamla bitirebiliriz. Büyükelçi Poggün özel konuşmasından üç gün sonra, iş adamı Tara'nın evinde ve başbakan yardımcısı M. Yılmazın başkanlığında önemli bir toplantı yapıldığı anlaşılmaktadır, bunu Ferai Tınç'ın haberinden Öğreniyoruz. Başbakan Yardımcısı Yılmaz'ın eşinin ve eşinin kız kardeşinin Terakki Lisesinde okuduklarını tespit etmiştik. Tara ve çocukları da, genellikle sabctayistlerin çocuklarının okuduğu bu liseden mezunlardır; Yılmaz'ın adı Ayşe Muhlediye olan babannesirün Kırım Yahudisi olması ihtimali yüksektir. Gazeteci Ferai Tınç'ın evlilik öncesi soyadı "Özipek" idi, annesinin açık-yahudi ve babasının sabetayısı olduğunu düşünebiliriz; bunların hiç birisine hiç kimsenin en küçük bir iiraz veya eleştinsi olmadığı kesindir. Yalnız katılanların hepsinin sabetayısı olma ihtimali düşündürücüdür

Ûzipek Tınç ın haberinde dikkat çekici bir yan göremiyoruz, sadece Başbakan Yardımcısı Yılmaz, Avrupa Birliği ne girilmemesi halinde doğabilecek sakıncaları sayıyordu; buna sakınca demek isabetsiz kalıyor, "kabus" sözcüğü uygun düşmektedir- Fakat birkaç gün sonra, bir televizyonda her hafta, C. Çandar, E. Gönensay vc Süleyman Özden Sanberk'in katılımıyla yapılan ufuk turu tartışmasından, bu toplantının, Feraî Ûzipek'in anlattığından daha öğretici olduğunu öğreniyoruz, moderatör olan C; Çandar, "biz üçümüz de oradaydık^{1*} diyordu, önemlidir. Çandar, Tara'nın evinde, Yılmaz'a, bazılarının düşüncesine göre, "Avrupa Birliği ne karşı bir alternatif olarak İsrail-Türkiye-ABD ittifakı yeterlidir, ne diyorsunuz^{1*} sorusunu yöneltmiş; sorudan daha çok bir planı belli eden bu konuşmaya, M. Yılmaz ın ne cevap verdiğini bilemiyoruz. Astına bakılırsa cevap da çok önemli görünmemektedir; önemli olan, artık ?. Wolfowitz in istanbul temsilcisi sayılan Osman Cengiz¹ in, Avrupa Birliği ile rakip üçlü kombinezonu ortaya koymasıdır.

Yalnız, israil-Türkiye-Amerika ittifakı, en azından Kıbrıs'ın bölünmesini gerekli kılmaktadır. İzlenen politikalar da bu yöndedir; bununla birlikte, Irak Savaşı¹ nın bu plan vc gerekliliklen ne ölçüde etkileyebileceği sorusu önadadır Kıbrıs'ın Sunye ve iskenderun'a bakan yüzü, dünya Yahudiliği açısından, eski önemini koruyor mu. araştırmak zorundayız.

GİREMEZSEK

AB TRENİ KAÇARSA NE OLUR

ANAP Lideri ve Başbakan Yardımcısı Yılmaz: "En kritik yılın en kritik ayındayız. Avrupa trenini kaçırsak 10 yıl sonra ulusal bütünlüğümüz tehlikeye girebilir."

Bulgarlar ve Rumenler bizden 4 kat zenginleşir
10 yıl sonra şu anda bizden geri olan Bulgaristan ve Romanya'da fert başına ulusal gelir Türkiye'dekinin 3-5 katına çıkacak. Türkiye, fakirlik çemberini ancak Avrupa Birliği içinde kırarak.

Kıbrıslı Türk'ün sayısı askerimizden daha azı iner
10 yıl sonra Kıbrıs'ta bulunan askerimizden daha azı iner. Oradaki Kıbrıslı Türklerin sayısından fazla olacak. Kıbrıs konusunda da Türkiye'nin daha aktif, Denktaş'ın daha uzlaşmacı olması gerek.

Gerginlik artar, ulusal bütünlük tehlikeye girer
Avrupa'nın bizi böleceği güvensizliği içinde atmamız gereken hiçbir demokrasi adımı atamadığımız için toplumsal gerginlik artacak. Bu durumda ulusal bütünlüğümüz tehlikeye girebilecek.

Hürriyet, 11 Mayıs 2002

Evren'i çok yadırgadı

Ecevit: Kıbrıs'ın tamamını alabilirdik

1974'te "İleride taviz olarak veririz diye fazla toprak alındığı"nı söyleyen Kenan Evren'e, Ecevit yanıt verdi: "Belirlenen hatları aştıklarını söylemesi çok yadırgatıcı"
ANKARA Milliyet-22 Kasım 2002 Cuma

7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in "Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Türkiye, 'Nasıl olsa pazarlığa oturunca veririz' diyerek belirlenenden fazla toprak aldı" sözlerine ilk tepki, dönemin başbakanı Bülent Ecevit'ten geldi.

Evren'in, "Biz daha az toprak alacaktık. Ancak birliklerimiz karşısında kimseyi göremeyince ilerledi" yönündeki sözlerinin gerçeği yansıtmadığını savunan Ecevit, şöyle konuştu: "Kıbrıs toprağının her karışında Türklerin tarihten kaynaklanan hakları vardır. Harekât sırasında Türkiye'nin karşısında hiçbir engel yoktu, isteseydik birkaç günde tüm Kıbrıs'ı alırdık. Kıbrıs'taki Türk topraklarını Rum egemenliğine sunmak için çirkin oyunlar oynanırken, eski cumhurbaşkanı Evren'in, belirlenen hatları aştıklarını söylemesini çok yadırgadım. Rumlara Kıbrıs'ta büyük toprak ödünleri verilmesi, yalnız Kıbrıslı Türklerin değil, Türkiye'nin güvenliğini de tehlikeye düşürür."

Maraş yolunda 187 şehit

Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı'nca basılan "Kıbrıs Barış Harekâtı Şehitlerinin Biyografileri" ise, Evren'in "Karşılarında kimseyi bulamadıkları" yönündeki sözlerini yalanlıyor.

Biyografide, 20 Temmuz'da yapılan birinci harekâta 311, 14 Ağustos'ta yapılan ve Maraş'ın da içinde bulunduğu toprakların alınması için gerçekleştirilen ikinci harekâta ise 187 kişinin şehit düştüğü belirtiliyor.

Dönemin Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı Komutan Yardımcısı emekli Albay Gültekin Alpugan da, 14 - 15 Ağustos'ta gerçekleşen ve Maraş'ın da içinde bulunduğu ikinci harekâta verilen 187 şehidin tarihe geçtiğini dile getiriyor.

Hürriyet, 16 Kasım 2002

di. Sonra, 'Ben galiba grip olacağım' dedi ve hastat olduğunu söyledi. Aralığın 38 dereceye çıktığını tespit etti. Bu durumda uzun bir sıcak seyahati yapmasını sakınca olacağını düşündük, bugün New York'tan ayrılmasını erteledik" diye bilgi verdi.

Katkı 6

TMT ÜZERİTE İKİ KAYNAK

Başka ülkelerde. Büyük Britanya ve Amerika Birleşik Devletlerinde var, ancak Türkiye'de dış işleri yazışma ve belgeleri belli bir süre geçtikten sonra da açıklanmıyor; bu dış politika yönelimlerinin soğukkanlı ve bilimsel tanışmasının önünde ciddi bir engel olarak bulunmaktadır. Bugün Türkiye'de dış işleri belgelerine dayanılarak veya referans verilerek yapılmış hiçbir çalışma bilmiyoruz; büyük bir eksiklik.

Gerçi ben, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden, bu fakülte eskiden daha çok ve şimdilerde de önemli ölçüde Türk diplomatın nı yetiştiren kurumdur, Profesör Suat Bilge ve arkadaşlarının *Dış Politika* kitabını, resmi tarih yazımının ilk denemelerinden birisi olarak teşhis etmiş ve öyle yazmıştım; ancak bu çalışma bile açıkça arşivlere atıfta bulunmuyordu. Bununla birlikte Profesör Bilge, hem dış işlerine ve hem hükümete, sıkça ileri sürüldüğüne göre, Washington^Ta da yakın bir kimseydi, 12 Mart Askeri Darbesi'nden sonra, Türk gençliğinin efsanevi ismi Deniz Gezmiş ile Hüseyin inan ve Yusuf Aslan'ın asılması sırasında, cunta tarafından Adalet Bakanı yapılmıştı ve daha sonra da büyükelçilik görevlerinde bulunmuştu, bu nedenle, arşivlerin güvenildiğini tahmin edebiliyoruz, Fakat yine de Profesör Bilge'nin arşivleri sadece gördüğünü, arşivlerin karanlıkta kalmayı sürdürdüğünü düşünmek durumundayız.

Ancak sevindiricidir, Türkiye'de de diplomatik kariyer mensupları emekli olduklarında anılarını yayınlamaya başladılar ve bunların çoğu, resmi politikayı tartışmaya açacak bilgiler vermemeye özen göstermekle birlikte, belki de anıların okutturabilmek için, bazı ilginç bilgileri sızdırmaktan geri kalamıyorlar. Büyükelçi Kemal Gngin'in, Bir Dipformım Atulan 1957/1975 başlığı ile yayımlandıktan, bu sonuncu kategoriye girmektedir. Ambasadör Girgin'in anılarını değerli yapan iki özelliğim görü-

yonuz; ilk diplomatik görevlerinden birisi, yeni kurulmuş Kıbrıs Cumhuriyeti Türk Büyükelçiliğinde gerçekleşiyor ve merkezde olduğu sırada da, dış işleri arşivleriyle ilgili departmanın direktörlüğünü yapıyor, yazdıklarına göre de önemli düzenlemeler gerçekleştirmişir, Bu nedenle yazdıklarında arşiv değeri görüyoruz.

Büyükelçi Girgin, anılarının bir yerinde şu bilgiyi vermektedir: "1950'li yılların ortalarında Lefkoşa'da Türk gençlerinden "Volkan¹ adıyla gizli bir teşkilat kurulmuştu." Bunun, Volkan¹ n. önemli eylemlilik düzeyini tutturamadığını ve sembolik kaldığını biliyoruz. Amatör bir adım olabilmıştır

Bu önemli değil, ancak Ambasadör Girgin, hemen bunu izleyen sayfada şu bilgileri eklemektedir;⁴¹ Bu, bir nefsi müdafaa teşkilatıydı. Sonraları işler büyüyünce Menderes'in onayı ve Zorlu'nun isteğiyle bütün adada kullanan T. M. T. (Türk Mukavemet Teşkilatı) kuruldu. Başına da Türk Albay özel harpçi Rıza Vuruşkan getirildi. Onun unvanı Bayraktandı ve diğer kentlerdeki şeflere de 'Serdar¹ denmekteydi.^{1*1} Anılardan öğrendiğimize göre. bu sırada Girgin, dış işlerine girmek üzeredir ve Kıbrıs'taki görevlendirilmesi daha sonradır, bu nedenle, teşkilatın, zamanın Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun yazısı ve yine Başbakan Adnan Menderes'in onayı ile kurulduğu bilgisini arşivlerden çıkarması zorunludur. "istek" ve "onay", Türk bürokrasisinde geçerli ve net sözcüklerdir; Türk bürokratik protokolünde "onay" ancak yanlı olabilmektedir.

Diplomat Kemal Girgin'in sağladığı bu çok önemli açıklık üzerine düşünürken. herhalde Kıbrıs Gazisi olduğumu ve Kıbrıs Sonunu ite ilgimi bildikleri için olabilir, arkadaşları Haymana Zindanı na *Tarih ve Toplum* dergisinin Aralık 1998 tarihli sayısını gönderdiler. Burada, Ahmet An adında bir araştırmacının, "Kıbrıs ve Aynlıkçı Politikalar" başlıklı, belki de benim Türkçe'de okuduğum en ciddi araştırmalardan birisidir, bir çalışması yayımlanıyordu; verdiği bilgiler Büyükelçi Girginin yazdıklarıyla ve hem de benimkilerle tutuyordu. Araştırmacı Ahmet An, pek çok anı ve kaynağı değerlendirmiştir.

Ahmet An, değerli ve aydınlatıcı incelemesinde bir yerde Dr, Fazıl Küçük ile ilgili olarak şu bilgileri vermektedir: Doktor Küçük "1957 yılında tOKA'nın tedhiş faaliyetleri hakkında Ankara'ya gittiğini ve bu ziyaretle-

rırı birinde Başbakan Menderes'in kendisine Rıza Vuruşkan adlı birini tanıttığını anlatmaktadır,"¹ isim ve tarihte tam bir uyum görüyoruz Doktor Küçük, Arın yazdığına göre, "daha sonra Korgeneral in makamında Vuruşkanla konuştuğunu"¹ da kaydetmektedir; bundan sonra Albay Vuruşkan, Lefkoşa'da İş Bankası na müfettiş olarak atanıyor ve yeraltı çalışmalarını yönetiyor, birbirini tamamlayan kaynaktan bu sonucu netlikle çıkarabiliyoruz.

Türk Mukavemet Teşkilatı, Kıbrıs'ta ilk gizli bildirisini, netlikle ortaya çıkmaktadır. Kasım 1957 tarihinde yayımlamıştır; kuruluş tarihi de böylece, açıklıkla onaya çıkmaktadır Birinci yöneticisi, "bayraktar" deniliyordu, Özel Harp Dairesinden Albay Rıza Vuruşkan idi, bundan sonra, Albay Kenan Coşkun'u biliyoruz.

"Özel Harp Dairesi", Türkiye aydını ve solu açısından son derece ünlüdür, aydınlar bunu genellikle "Konir-Gerilla"¹ olarak anıyorlardı ve hâlâ da böyle bilmektedirler. Türkiye'nin NATO'ya giriş yıllarında "Seferberlik Tetkik Kurulu" içinde oluşturulan bu daire, Türkiye aydınına göre, pek çok solcunun ölümünde rol sahibidir ve 1977 Seçimleri'nden hemen önce, zamanın muhalefet lideri Bülent Ecevit'e düzenlenen ve en son da zamanın başbakanı Süleyman Demirel'in Ecevit'e sui kasti ihbar etmesi üzerine boşa çıkartılan darbeden de sorumlu tutuluyordu; zamanın Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Namık Kemal Ersun, bu darbe girişimi nedeniyle görevinden alınmıştır. Ancak 1977 Seçimleri sonucunda başbakan olan Ecevit, başbakanlığı zamanında, "böyle bir dairenin olmadığı" açıklamaktan geri kalmamıştır.

Halbuki bugün gehye dönük olarak da, böyle bir dairenin ve kuvvetin bulunduğu kabul edilmektedir. Şu sırada resmi adı, "Özel Kuvvetler Komutanlığı" olan bu daire. Türk medyasının kıvanç kaynakları arasında baş yerdedir; Semdin Sakı'nın Kuzey Irak'tan getirilmesi başansı, Öcalan'ın Kenya'da yakalanmasının prestiji Özel Kuvvetler Komutanlığı'na bağlanmaktadır. Burada tartışma olabilir ve zaman içinde adı dedirmektedir; ancak şimdi ÖKK olan bu askeri kuvvetin, Kıbrıs'ta, Türkiye'de aydınlar üzerinde ve Kürtler arasında pratik yaparak beceri ve kapasitesini geliştirmiş olduğu kesindir.

Büyükelçi Girgin "Kırmay Albay Vuruşkan çok değerli hizmetler gör-

dü, gençleri yetiştirdi", demektedir, daha sonra ayrıldığına işaretle "diğer subaylar geldi" diye devam etmektedir. Bu sırada, diplomat Girgin de Lefkoşa'da görevli idi ve anılarında şu son derece değerli bilgiler de yer almaktadır: " 1962 sonbaharında ben oradan ayrılırken de Kurmay Albay Kenan Çoygun elçilik kadromuzda Ataşe Kemal Coşkun adıyla, göreve başladı. Çok cesur ve atak olan bu değerli subayımız mücahitlerin daha çok çoğalmasında ve yetiştirmelerinde başrolü oynadı. En krizli dönemde, 1962-1967 arasında, büyük hizmetler görerek, adeta bir milli kahraman oldu. Çok otoriter ve disiplinliydi." Bu bilgiler, Kıbrıs Savaşı sırasında, her çevreden ve özellikle Kıbrıslı Türk aydınlar tarafından bana aktarılanlar ile kısmen uyuşmaktadır; ancak uyuşma tam değildir, çünkü, muhtemelen Çeçen, ancak kesinlikle Kalkas baskından olan Albay Çoygun'un, Kıbrıs Türkleri üzerinde çok büyük bir korku yarattığını biliyoruz,

Diplomat Girgin, "bir mücahidin sakınca yaratacak disiplinsizliğini ağır biçimde cezalandırınca geri çekildi ve generali iğe yükseltildi", demektedir; böyle bir vaka olabilir, ancak. Bayraktar Çoygun'dan yakınmalar çok daha kapsamlıdır Bunları burada ele almak istemiyorum

Bu kısa incelemeyi bitirirken iki soruya daha değinmek gereğini duyuyorum. Bunlardan ilki, TMT'nin kuruluşunda, yabancı gizli servislerin rolünün olup olmayacağı sorusudur; Londra ve Washington'u kastediyorum. İkincisi, Denktaş'ın konumunu ilgilendirmektedir.

Birinci soruyla ilgili olarak anlamlı bir akı! yürütmenin bazı verilerini sıralayabilecek durumdayız, a) Ahmet An, TMT'nin embriyonik hali olan Volkan'ın, Ada'daki İngiliz sömürge yönetiminin inisiyatifi ile ortaya çıktığını haber vermektedir, Makul görünmektedir, b) Rauf Denktaş, diğer iki kişiyle birlikte, bunlardan birisi hemen sonra Türk Dış işleri tarafından Tahran Büyükelçiliğinde görevlendirilmiştir, TMT'nin kuruculuğu iddiasındadır; ancak bu sırada da. İngiliz sömürge idaresinde savcı olarak hizmet vermektedir. c) Aynı tarihlerde ben Ankara'da, Ankara yüksek öğrenim gençliğinin en etkili yöneticisi durumundaydım. Doktor Küçük ve Denktaş, anılarında işaret ettikleri Ankara ziyaretlerinde, sık denebilecek ölçüde beni anıyorlar ve Ankara'da Ulus'ta Park Oteli'nin lobiğinde uzun uzun benimle görüşüyorlardı; o zamanlarda biliyordum ve

şimdi yazılanlarda da okuyom m, beni daha çok, Başbakan Menderes ile Dış işleri Bakanı Zorlu nun itibar göstermediği zamanlarda anyorlardı. Benden Kıbrıs Davası lehine büyük öğrenci eylemleri örgütlememi istiyorlardı. Bu dönemlerde Menderes başbakanlığındaki yönetimin tereddütlü olduğunu, öğrencilik yıllarımda da, biliyordum d) Londra ve Washington'un "taksim" politikasını benimsediği zamanda tereddütler ortadan kalkmıştı; TMTnin de geliştirilmesi, bu döneme denk düşmektedir,

Denktaş'ın yerinin belirlenmesi sorusuna gelince, burada da mantıklı bir tanışmanın verilerini sıralayabiliriz, a) Hem diplomat Girgin ve hem de araştırmacı An, Rauf Denktaş ile Türkiye'nin ilk Lefkoşa Büyükelçisi Emin Dırvana'nın ihtilal halinde olduğunu kaydediyorlar; Dırvana, Kıbrıs kökenli bir sadrazam soyundan gelen ve son derece prestijli bir emekli kurmay albay idî. Yalnız, yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti ni yaşatmak istiyordu, ihtilafın özü buradadır Ancak büyük prestiji ve Ankaradaki sağlam bağlarına karşın, bu ihtilafta Dırvana kaybetmiştir ve iktifa ettiğini biliyoruz, b) Kıbrıs Komutanı Bedrettin Paşa, çok net bir Denktaş karşıtıydı ve karşıtlığını çok ağır nitelendirmelerle ifade etmekten geri kalmıyordu. Orgeneral Bedrettin Demirel'in de etkili olamadığını kaydedebiliyoruz, c) 1974 yılında Ecevit Hükümetinde bakan olanların çoğu, Türkiye soluyla bağlantılı veya etkilenen kimselerdi ve Denktaş'a en küçük bir sempati duymuyorlardı Türkiye solu Denktaş'ı hep "emperyalistlerin adamı" olarak nitelendirmiştir; hem savaş sırasında ve hem sonrasında, "Denktaş giimeden Kıbrıs'a özgürlük ve refah gelmez" görüşü, yetmişli yıllar Ecevit Hükümeti bakanlarının ortak düşüncesi idi. Ecevit Hükümeti'nde Dış işleri Bakanı, Denktaş'ın yerine lider aradıklarını ve hazırladıklarını, bana, pek çok kez söylemiştir Bulunamadı mt, yoksa göm5 mu değiştirildi, soru ortadadır.

Araştırmacı Ahmet An şunları yazmaktadır, "1964 yılında Erenköy'de bulunduğu sırada, oradaki öğrencilere kendisinin Türkiye Genelkurmayına bağlı olduğunu söylemiş olan Kıbrıs Türk Lideri Raul Denktaş'ın Kıbrıs sorunundaki belirleyici rolü 1958'den beri önemini korumaktadır"¹ Genelkurmay Başkanlığında ise Denktaş'ın bağlı olduğu Daire nin, eski adıyla, "Özel Harp Dairesi"™ ve şimdiki adıyla, "Özel Kuvvetler Komutanlığı" olduğunu tahmin etmek mümkündür Bu tahmin

doğruysa, çözümleme tamamlanmaktadır.

* Kemal Girgin, *Dünyanın Dört Bucağı-Bir Diplomatin Anıları, 1957-1997*, Milliyet Yayınları. İstanbul, Ekim 1998, s. 80-81

** Ahmet An, "Kıbrıs'taki Ayrıntıcı Politikalara Bir Bakış", *Tarih ve Toplum* dergisi. Aralık 1998, s. 365.
Mbid., s. 371

Y. Küçük, 5trîür,fswnimî, 2001, s, 299-302

P. S.: Yakın tarihin bir kesitine önemli ışık tutan bu eki, Haymana Zindanı'nda ve daha doğrusu mezar'da yazdım, 1998 sonu-1999 yazı arasındadır, Burada en önemli kaynak, Büyükelçi Kemal Girgin anılarıdır; Ambasadör Girgin, büyük bir hizmet yapmış durumdadır, 1998 tarihini taşıyor. Bundan yıllar sonra. Hürriyet Gazetesi in, Özel Harp Dairesi elemanlarından Yarbay İsmail Tansu'nun anılarını ön plana çıkararak. Mukavemet Teşkilatı'nı "asimile" etmeye çalıştığımız görüyoruz. Hürriyet Gazetesi'nin bu çabası, sabetayizmin deklerasyonu programına denk düşüyordu. Yarbay'ın soyadıyla eski başbakanlardan Çiller'in adı ve adıyla da Cem'in adı özdeş görünmektedir, rastlantı olması da mümkündür, Yarbay Tansu'nun Ziya Tansu'nun kardeşi olduğunu, kitabından öğreniyoruz.

Hürriyet, İsmail Cem'in başında bulunduğu Dış İşleri Bakanlığı ile işbirliği halinde, ikinci Dünya Savaşı sırasında dünya Yahudilerini kurtaran üç "kahraman" diplomat, Ülkümen, Kent, Yolga, icat etmişti ve şimdi de Kıbrıs'ı kurtaran "küçük subay" bulmuş görünmektedir. Yalnız kahraman imalatı yanı sıra, Tansu'nun anlatımı. Dış İşleri Bakanlığı arşiv genel müdürlüğü de yapmış olan Ambasadör Girginin yazdıklarına bir ilave getirmemektedir, Belki de Girginin kitabı tahrik etmiştir, düşünebiliriz,

Bunun dışında, Kıbrıs sorununun en alevli olduğu zamanda öğrenci lideriydim ve Dr. Küçük ve R. Denktaş, zamanın başbakanı A. Menderes tarafından uzak tutuldukları tarihlerde beni bulurlardı ve bütün sorunları Ankara'da, Ulus'ta, mütevazı Park Otel'in daha da mütevazı lobisinde saatlerce anlatırlardı. O zamanlar üniversite gençliği politika-

nın güçlü faktörlerinden birisiydi, bu nedenledir. Ayrıca, Kıbrıs Savaşı'na da katıldım, bu Teşkilat'ın, zaman zaman, "Rumlar" yerine Denktaş muhalifleriyle ve solcu öğretmenlerle mücadele ettiğim de biliyorum, savaş, bir liderlik realizasyonu ve bir araştırma alanıdır. Kıbrıs'ın şimdiki Büyükelçisi Ahmet Zeki Bulunç, o sırada solda bir kamu görevlisiydi ve diğer solcu aydınlar savaş alanlarında beni buldular, tmt sancaktarlarının en ünlüsü General Kenan Çoygun hakkında da bilgim var. Bir nokta da şu, Kıbrıs, Ambasadör C. Duatepe'nin ilk "dış" görevi idi ve Devrim ile Temren, orada tatil yapıyorlardı ve gözlem de yaptıkları kesindir. Özetle, Fatin Rüştü Zorlu zamanında ve Özel Harp Dairesi tarafından kurulduğu doğrudur; Kıbrıslı solculara karşı etkili olduğunu da biliyoruz. Diğer etkinlikleri tartışmalıdır.

Hürriyet'in bu abartmalarının dışında, Yarbay Tansu'nun çalışması, Ambasadör Girgin'in yazdıklarını ve benim değerlendirmemi desteklemektedir. Ayrıca, "özel harp dairesi" çalışmalarının bir bölümü hakkında ilk yarı-resmi kaynaktır ve önemlidir. Bizim konumuzla ilgili olarak, Tansu'dan üç aktarma yapmak istiyorum, önemli buluyorum. **"Biz bu hazırlık çalışmalarını sürdürürken birgün Dış işleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun ilginç bir önerisi ile karşılaşmıştık. Bir vesile ile huzurunda bulduğumuz Zorlu, 'İsrail Hükümeti ile iyi ilişkiler içinde bulunduğunu ve İsrail'den Kıbrıs'taki Türk firmalarına ihraç edilecek oksijen ve asetilen tüpleri içinde bir miktar silah göndermek istersek bu imkanın sağlanabileceğini' söylemişti."**

"Karakurt ise, kod adı 'Dağlı' ve maske adı Mustafa Kaya olan, Magosa bölge lideri Binbaşı Şefik Karakurt'un soyadı idi."

"Fakat ne hazindir ki, bana inanılır kaynaklardan gelen haberlere göre o büyükelçi, (emekli kurmay albay Emin Dırvana, y. k), tmt'ye yardım etmek, tmt ile işbirliği yapmak bir yana, tmt'yi bir umacı gibi görerek, ona bir tavır almış, hatta lağvedilmesi görüşünü savunmuştur."

E Özkök, *Gizli Direnişi Başlatan Üç Subay*, Hürriyet, 23 Ağustos 2001. Faruk Büdirici'nin Röportaj, Hürriyet, 24 ve 25 Ağustos 2001. ismail Tansu, *Aslında Hiç Kimse Uyumuyordu*, tarihsiz ve baskı yeri yok, s. 113 ve 237 ve 243.

Birinci Bölüme Ek

MUHTASAR "HÜRRİYET" TARİHİ

Çok soruluyor, Turgut Özal öldürüldü mü; bu soruyla çok karşılaşıyorum. Cevabımı o kadar çok tekrarladım ki, hep aynı cevaptır, ben de ezberledim ve burada bir kez daha tekrarlamak istiyorum. İki aşamalı, birincisi, Özal öldüğü 21 Aralık ve hatta bugün bile, katledildiğine inanmak **zordur**, çünkü bir kanıt ileri sürülmüş olmaktan uzaktır. Ayrıca Özal için sağlıklı demek zordu, kilolu, büyük hayal kırıklığı yüklü bir İç Asya seferinden dönmüştü, ölümünü doğal karşılamak çok doğaldır. Yalnız şimdi böyle olmakla beraber bugünden yıllar sonra, elli yıl diyebiliriz: ve belki on yıla bile indirebiliriz, Turgut Özal'ın ölümünü doğal sayan bir kimseyi bulabilmek imkansız görünmektedir. Çünkü katledilmiş olması çok doğaldır, zamanlı göçmüştür ve görünüşteki en büyük dostu, Washington açısından da ortadan kaldırılması gerekiyordu ve sağlığı ve ruh hali bozulmuş bir Özal'ın ölümünü çabuklaştırmak kolaydı; katledilmesi ihtimali çok yüksektir. Özal, "XX. Yüzyıl, Türk yüzyılı" türünden ham sözler telaffuz ediyor, İç Asya'yı denetleyebileceğini sanıyor ve Kuzey Irak'a göz dikiyordu; Türkiye'nin bunların hiç birisini realize etme kapasitesi yoktur, yalnız bunu biz biliyoruz ve bir de emperyalizmin sanıldığından çok vesveseli olduğunu tespit ediyoruz. Göç etmesi tam-zamanlıdır.

Peki Hürriyet Gazetesi mi, Dünya Yahudi Partisi mi kurdu; bu soru, Hürriyet yayına başladığında çok ortaya atılmıştı ve sorudan çok bir cevap bile sayılıyordu, cevabın soru olarak formüle edildiği zamanlardı. Sonra unutulmuştur. 50 yıldır tekrar hatırlıyoruz, çünkü soru tekrar canlanmış haldedir ve tarihin de yaşam misali çok cilveli olduğunu görüyoruz. Şu nedenle, bu soruyu canlandıran, Türkiyeli bir Yahudi araştırmacıdır, tarihin cilvesi burada kendisini belli ediyor;¹ tam Hürriyet'in çıktığı bir zaman kesitinde Yahu-

di Panisi'nin Hürriyet türü bir gazete projesi olduğunu bilmemiz önemlidir. R. Bali, Yahudi Konseyi'nin arşivlerini inceleyerek bunu bize haber veriyor, teşekkür borcumuz var.

Hürriyet yayına başladığı sıralarda İstanbul Yahudileri arasında ön planda olan "Burla Biraderler" tarafından finanse edildiği hep söyleniyordu ve Burla Biraderler ise Koç Ailesine yakın sayılıyordu. Dolayısıyla, Hürriyet Gazetesi ve bugün aynı elde görünen Milliyet Gazetesi ile Koç Ailesi arasında bir bağlantı hep ileri sürülüyordu; bu da aynı bir sorundur, Zaman zaman bu iki soru ya da sorun birbirine karıştırılmaktadır; ayrı ayrı ele alınmasında metodik yararlar olduğunu ileri sürebiliyoruz. Burada mümkün olduğu ölçüde ayırmaya çalışıyorum.

Bir nokta var, Hürriyet'in çıkışında Yahudi insiyarifinin varlığına, bugün her zamankinden daha kolay inanabiliriz, çünkü son derece Yahudi-savunucusu ve Pro-İsrail bir gazete olduğunu artık hep gürüyor ve biliyoruz. Fakat kolay inanabilmeyi ispat saymanın bilimde yeri olmamalıdır; analiz etmek zorundayız. Analiz etmekse, yöntem geliştirmek demektir; burada bunu denemek istiyorum.

Bir kez, Türkiye Yahudi Partisi'nin Dünya Yahudi Partisine, bir günlük gazete çıkarma ihtiyacım yazdığı sırada, Türkiye'de anti-semitik bir kampanya olduğunu ileri sürmek çok zordur, Fakat yine de, böyle bir gazete ihtiyacını kabul etmek yerindedir; önce bunu ele almamız gerekiyor, ihtiyaç, Türkiye'nin bir rezerv devlet olarak düşünülmesinden ilen geliyor; halbuki, Hürriyet'in çıkışıyla İsrail Devleti'nin kuruluşu aynı ay içkidedir. Hürriyet, 1 Mayıs ve İsrail Devleti, 14 Mayıs 1948 tarihlerinde dünyaya geliyorlardı; fakat, Birleşmiş Milletler'in bir Yahudi Devleti kurulmasını onaylayan

nc cemaat yönetimi, Filistin meselesine Arap yanlısı bir bakışla bakmayacak ve Yahudileri savunacak bir gazetenin yayınlanmasının gerekli olacağını düşündü."

"Cemaat yöneticileri kamuoyunun Yahudilere karşı hasınane lavır alması halinde Takıncanın ılımlı tavırla ortamı yitirilebilecek böyle bir gazete yayınlama tasarısının hayata geçirilmesi için mail destek istedi ancak bu talep cevapsız kaldı."

Küçük N. Bati, *Cumhuriyet Yutannda Türkiye Yahudileri-AlıyBir Toplu Göçün öyküsü 1946-1949*, İletişim, İstanbul, 2003, s. 115-nö,

Yazılı bir cevap olmamasını, cevap olmadığı yollu anlayamayız, dünya Yahudiliğinin verilecek cevabı kağıda dökmeyecek kadar deneyimli olduğunu varsaymak durumundayız. Yazıyı, paradan çok izin atmaya bağlamak gerekiyor; gerekli paranın İstanbul'da da bulunabileceği makuldür.

Yalçını Küçük

karan daha önce ve 29 Kasım 1947 tarihlîdir, hazırlıklar için zaman var. Bir Yahudi devletinin kurulmasının bir açıdan sevinçle ve diğer açıdan hayal kırıklığıyla karşılanmasını ve tepki doğurmasını normal bulabiliriz;¹ ayrıca yeni devleti desteklemek için de günlük bir gazete gereklidir,¹ Çünkü modern Türkiye'de anti-arabık doktrin henüz yerleşmiş olmaktan uzaktı ve İslamik görümlü-judaik özlü tarikatlar henüz etkinlik kazanmamışlardı. Bu nedenle tam bu sırada Hürnyetkin yayın hayatına girmesi bu tür sorulan doğurabilir; demek ki tanışılan yadırgamamak durumundayız.

Yahudilik nedir, daha doğrusu Yahudi inisiyatifi nasıl belli olabiliyor; herhalde başa kippa geçirmektir, diyemeyiz Benim ölçülü değerlendirmeme göre Yahudiliğin en ayırıcı çizgilerinden birisi, Elen düşmanlığıdır ve bu noktadan bakarsak, Hürriyei, sanki Yahudiliği desteklemekten çok bu ülkede Elenkarşutığım yaratmak ve körüklemek için çıkıyordu. Sütün yayınları sınır-tanımaz bir anti-Elen propagandasına ve hana provokasyonuna dayanıyordu; adaletli olmak gerekiyor, aslında israil hariç bütün komşular, Hümyet'in hedefi oluyordu. Bunu siyonizm ile özdeş tutabilir miyiz, tartışmalıdır; özdeşlik öz'de aynılık ise düşünebiliriz. Sadece anti-elenizm değil, ama yine de Erme-

1)Türkiye'de, Yahudiler ve sabetayistlerimiz arasında siyonisi cereyanın kok salmadığı hep ileri sürülüyor; bir kez, İleri sürüldüğü kadar köksüz kalmadığım belirtmek durumundayız, İkincisi

üçüncü baskımda göstere bildim, Dokuzuncu Dünyüi Slyonisler Kongresi'ne Osm.mli delegesi olarak katılan Molz Kohen, daha sonraki yıllarda Tekin Alp adıyla kemalizin ideolojisini geliştiriyordu, Osmanlı Türkiye'si'ni, bir tür Erez İsme! olarak gösleriyordu, ayrıca bir Yahudi Devleti kurmayı gereksiz buluyordu. Şimdiki bilgilerimiz, bunların bir bölümünü ^civih'rm dördüncü baskısında l-ili ermeyi planlıyorum, Yahudi ve sabctayisilerimiz siyonisi ve anti-siyonisi olarak bölündüklerine i?arei etmektedir, dolayısıyla bir günlük yayına ihliyaç ortadadır,

2> Diğer iç ve dış politika gelişmeleri ve gereklerini ihmal edemeyiz; Mevhibe Hanım ile ilgili tıHışmaları bir yana bırakacak olursak, İsmet paşa'ının, Türkiye Yahudi Partisi ve Dünya Yahudi Partisi tarafından reddedildiğini neüikle Tespit edebiliyoruz. Paça, kendi resionsyonLinu yaparken siyonisi doktrinini ve militan sabetayisüeri yönetimden uzak-İndirmişti, bu ve hiç de önemli olmayan Variik Vergisi affedilmiyordu. Celal Bayar'ın Demokrat Partisi buraya oturuyordu; sabetayizüme ve Washtnglon'a yaslanıyordu. Hürriyet Gazetesi'nin Celal Bayar'ın sabetayist Partisi'ni de İttüfrıl bir şekilde desteklediği bilinmektedir. Bu Kir desleklerin de katkısıyla, İsmet Paşanın yönetimden uzaklaştırması, 14 Mayıs 1950 tarihindedir; demek ki, Dünya Yahudi Partisi, bölgemizde, iki yıl arayla, birisi İsrail'in kurulması ve diğeri Demokrat Harti'nin hükümete gelmesi oluuk üzere, H Mayıs ta iki başarı elde ermiş oluyordu.

niler ve Araplar'ı kötöleme ve mahkum etme, Elen karşıtlığının arkasından gelmektedir; şiddetliydi, o kadar öyle ki eğer **bugün komşu halklarda bize karşı bir kuşku ve sevgisizlik varsa, bunda, Hürriyetin payı çok büyüktür.**

Bütün yayını bir "**palikarya**" ve "**kıbrıs türktür**" edebiyatına dayanmıştır; 6-7 Eylül 1955 yağmacılığında Hürriyet Gazetesi çalışanlarının sanık olarak yargılanması sadece göstergelerden birisi olmaktadır. **Bu büyük yağmacılıkta pek çok "gayri müslim" işyeri ve ev yağmalanırken, hiç bir Yahudi yurttaşımızın malına ve mülküne dokunulmamış olması hem sevindirici ve hem de düşündürücüdür;** tahriklerle birlikte ciddi bir planlama ve yönlendirme ihtimalini akla getirmektedir. Öyleyse buradaki soruları tümüyle teorik sayamayız, fakat cevapları daha teorik düzeyde tutmak isabetlidir ve buna özen gösteriyorum.

SEDAT SİMAVİ'NİN TEKZİBİ

Tek yanlı bakmanın bilimde hiç bir yeri olmamalıdır; bu nedenle Hürriyet Gazetesi'nin kurucusu ve sahibi Sedat Simavi'nin bu soruyla ve çok ciddi düzeyde karşılaştığı anlaşılmaktadır. **Simavi, Yahudi bağlantısı nedeniyle öylesine bir baskı altına girmişti ki, bir başyazıyla bunu tekzip etmek gereğini duyuyordu.** Bu tekzibi arşivlerden çıkararak burada yayınlamayı bilimsel dürüstlük gereği sayıyorum.

* * *

PO* 11

Hürriyet

Mecburi bir açıklama

Bu gazeteyi çıkardığım gündənberi "Hürriyet" in muvaffakiyetini çekemiyenler aleyhimde sinsi bir propagandaya başladılar: Sözde bu gazeteyi Yahudi sermayesi ile çıkanyomuşum. Bu çirkin dedikodulara şimdiye kadar ses çıkarmadım, ve neden yalan söyliyeyim, gülüp geçtim. Fakat bu sükülümün bazı utanmazlara cesaret verdiğini görünce şu açıklamayı yapmağa mecbur oldum.

Ben yirmi beş senedenberi Türkiye'nin en çok satan mecmualarım çıkarak topladığım para ile bu gazeteyi kurdum. Çok zengin dostlarıma ve yalnız imzam mukabilinde bana kredi açabilen milli bankalarımıza rağmen bu gazeleye on paralık yabancı sermaye sokmadım. Ben yüzde yüz su katılmamış bir Türküm ve Türklüğün ideallerini tahakkuk ettirmek içm bu gazeteyi çıkarıyorum. "Hürriyet" in ilk nüshasında çıkan bas yazımda dediğim gibi bu memlekette hakiki demokrasinin tahakkuku için çalışıyorum. Şahsi emellerim yoktur. Ne mebusluk, ne vekillik benim için mevzu bahis değildir ve hiçbir za-

man mevzu bahis olmayacaktır. Yegâne emelim, memleketimi dünyanın en ileri ve demokrat milletlerinin başında görmektir.

"Hürriyet", i yirmi beş senelik gazetecilik tecrübelerime dayanarak çıkardım. Türk efkânı umumiyesi onu derhal benimledi ve Türk Matbuat tarihinde emsaline tesadüf edilmeyen bir bağlılık gösterdi. Vatandaşlarımızın bu sevgilerine layık olmak için gazeteyi her gün bir az daha tekâmüle götürüyorum. Alamların "durma düşersin" sözü benim rehberim oldu ve bunun için "Hürriyet" i her gün daha güzelleştirmeğe çalışıyorum. Bu gün gazetem büyük bir muvaffakiyete erişti ise bunu kadırşınas Türk okuyucularına medyunum.

Ne hazindir ki "Hürriyet" in bu muvaffakiyetini çekemiyenler şimdi onun Yahudi sermayesi ile çıktığını söylemeğe kadar varıyorlar. Bu meyve veren ağaca, zayıf kimseler, kabiliyetsiz ve sinsi şahsiyetler taş atarak zayıflatacaklarını zannediyorlar. Gülerim onların kalandıkları bu beyhude zahmede.

Tekrar ediyorum: "Hürriyet" benim şahsi sermayem ile çıkan yüzde yüz bir Türk gazetesidir.

Makinelerimde, kâğıdımda beş paralık olsun kimsenirli hissesi yoktur. Karanlık ruhlu sinsi düşmanlarıma haber veriyorum: Siz menf propagandanızı yaptıkça Türk efkârı umumiyesi beni daha çok takdir ediyor ve gazetemi okuyor. Her gün yüz bin Türk okuyucusuna hitap eden bir Türk gazetesinin Yahudi gazetisi olmadığına bundan daha parlak bir delil olabilir mi?

Sevgili okuyucularıma: Bugün sizi kendime ait bir mesele ile tneşgöl ettiğim için atfınızı dilerim. Ne yapayım ki "Hürriyet" gazetesini sizin de gazeteniz olduğu için bu çirkin dedikodunun hikâyesini sizin de bilmeniz lazımdı. Biliyorum, siz de benim kadar bu gülünç iddiaya üzülmüşsünüzdür, fakat bunu açıklamadan geçemezdim. Yüzde yüz Türk gazetesinin sermayesinin yalnız bana ait olduğunu artık dost da düşman da bilmelidir.

"Hürriyet" gazetesinin muvaffakiyetini bir türlü affedemiyen karanlık ruhlu düşmanlarım, anık müsterih olabilirsiniz; Sinsi propagandanızı ummadığınız bir şekilde ve efkârı umumiye huzurunda açıkladım. Bilmem yüzünüz kızarmak mı?

Sedat Simovi

Mecburi Bir Açıklama, Sedat Simavi, Hürriyet, 11 Aralık 1949

AYDIN DOĞAN VAKASI

Peki teorik bakmak nedir, öncelikle çok kesin bir terminoloji kullanmak demektir. Bunu bilimin bütün kollarında ve bu arada siyaset felsefesinde görüyoruz, bütün önemli katkılar, sözcük ve kavramların tamrelanyla başlıyorlar, Teori kavram titizliğini şart koşmaktadır ve "derin devlet türünden reklam dünyasına ait sözcükler ya da sözcükler dizisinin bilimde bir yeri yoktur; devlet, gizli servislere indirgenemez ve ayrıca bu "derin devlet" tekerlemesini tanımlamaya teşebbüs edeni bile bilemiyoruz. İsa'nın hem Tann, hem "Ruh" ve hem de insan olması misali, devlet de, çok soyut olarak her yerde ve aynı zamanda çok somut halde, mahalle bekçisi kılgındadır; fakat her zaman çarpan bir "ruh", daha doğrusu ezen lazer ışını rolündedir. Öyleyse "derin devlet" sözünü, ana okuluna havale edebiliyoruz.

Devletin monolitik tek parça olduğu iddiası, tarihin belli kesitlerinde geçerlilik kazanıyor; teori ve gereklilik düzleminde ilk formülasyon, j. Bodin'e aittir. Bu arada, devam ederken, "diktatörya" ve "mutlak diktatörya" hallerini birbirinden ayırmayı öneriyorum, birincisi çok yaygın ve ikincisi sınırlıdır. Bunun dışında devleti hep parçalı düşünmek durumundayız ve bu nedenle "teori* kitabında, feodal devleti yeniden "kurmaya çalıştım", yazmayı denedim. demek istiyorum; yakın zamanlarda devlet, feodal devlete benzemektedir. Bu devletin parsellenmiş olduğu anlamına gelmektedir. Hem iç savaş ve hem de tekelist düzende devleti parsellenmiş saymak verimlidir ve bir düzenden diğerine geçişte hep parselli devlet var.

Derin devlet, reklam ve magazin dünyasına aittir ve anlamsızdır; ülkeyi aralık çok geniş bir ana okulu ve parsellenmiş devleti, teori ve pratiğin birliği olarak da düşünebiliriz. Hürriyet Gazetesi, parsel devlet olarak ortaya çıkmıştır; Kıbn's konusunda yaptıklarını, "derin devlet" terminolojisiyle açıklayanlarız, derinde değildi ve açıkça, yayınıyla ve tahrik edip gerçekleştirdiği büyük

eylemlerle, hem devletin içindeydi ve hem de bir parçaydı; Hürriyet in Kıbrıs çizgisi sonunda devletin bütün parçalarına mfil olmuştur, bu Isail yanlısı bir çizgiydi ve o zamandan itibaren hem israil'in güvenliğini ve hem de şimdi bir ree! politika olan Büyük israil projesini gözetiyordu. Bu, teori alanında, birinci gereklilik olmaktadır. Kıbns, önce bir "yurt"¹¹ ve daha sonra israil'in güvenlik gemisi ve bir süre sonra da Büyük israil Projcsi'nin araçları arasında görülmüştür, Sedat Simavfnin yetiştiği aile kültürü içinde bunu hissettiğinden hiç kuşku duyamayız.

ikinci gereklilik ise hep teori ile başlamaktır, buna, büyük hipotezler kurarak yürümek de diyebiliriz. Burada teori ya da büyük hipotez şudur; böylesine önemli bir parseli, Sirkeçde taksitle beyaz eşya satan birisine vermezler, iktidar teorisinde hibe ya da hediye eylemlerine yer olmadığını biliyoruz.

Kuskuşuz A. D.'nin gazete patronajı Hürriyetle başlamadı, yalnız bu ayrıntıdır, Milliyetle başladığını biliyoruz. Fakat bu bizim teorik yaklaşımımızı zayıflatmıyor ve güçlendiriyor, Milliyetten sonra bir de Hürriyet'in aynı elde olması ve bu elin A. Doğan sanılması, geliştirmiş olduğumuz leori ile çatışmaktadır. Bu nedenle Aydın Dogan'ı ancak bir vasal ve ilişkiyi de vasalaj ilişkisi saymak zorundayız. Teorik bakış bunu zorlamaktadır

Şu notları kaydedebilirim; Milliyet in Karacan'ların elinden çıkışı kolay olmamıştır, başında bulunan Abdi Ipekçi'nin katline denk düştüğünü biliyoruz; önce Milliyet in Koç Holding tarafından satın alındığını yazmışım,¹ Demek ki, hep teorik bakıyorum; yalnız daha sonra bu görüşümde tereddüte düştüm ve geri almışım; şimdi ilk formülasyona yaklaşıyorum. Buradan sürdürüyoruz.

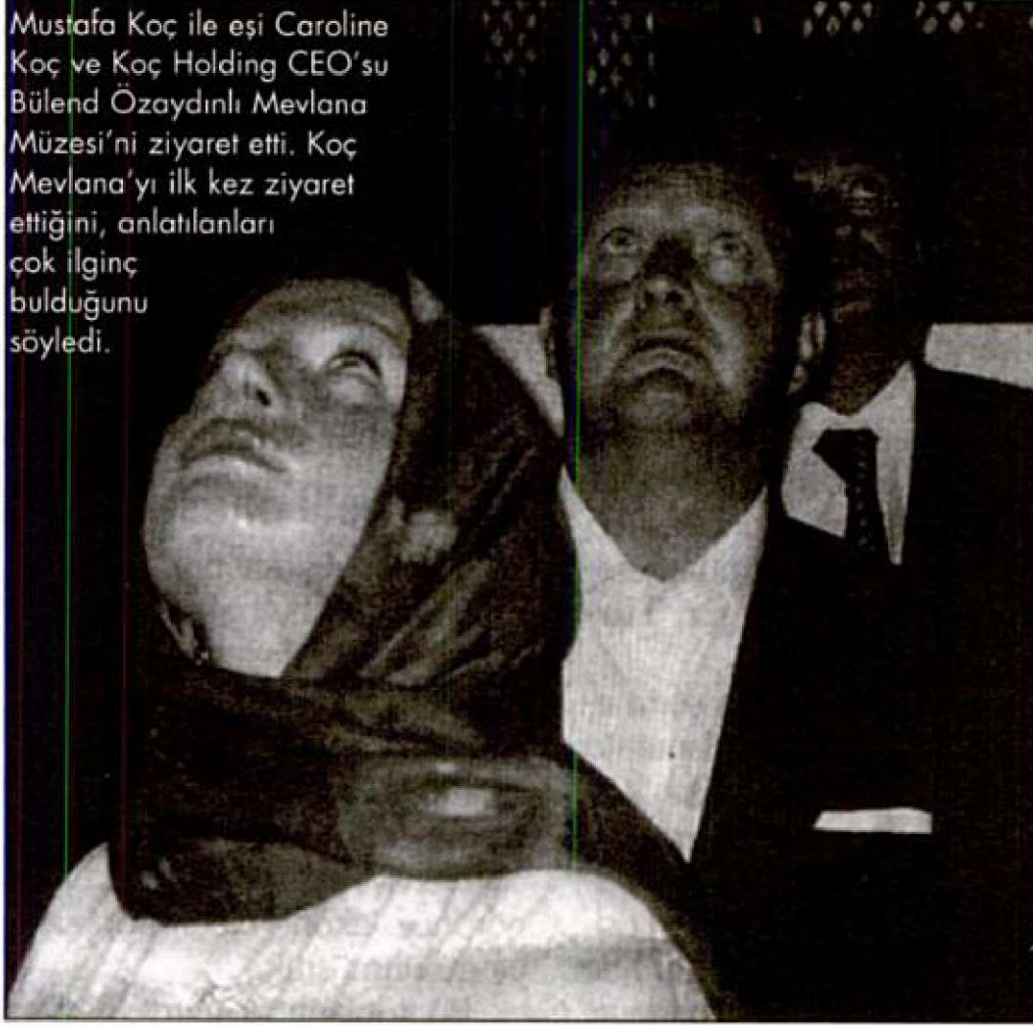
Burada bir ek hipotezi harekete geçirebiliriz; bütün sorun, Koç Grubtu'nun hem gazete sahihi olmak istemesinden ve hem de bir gazetenin sahibi görünmek istememesinden kaynaklanmaktadır. Bu, aynı zamanda hem isteme ve hem de istememe hali, vasalaj ilişkisini zorunlu yapmaktadır. Bayağı devlet kuramında yeri olmayan bu ilişkinin bizim geliştirdiğimiz teoride önemli olduğunu, teori kitabı göstermektedir, öyle umuyorum.

Bu analizimi destekleyen bir nokta daha var, 1993 sonlarında, Milüyet'm

1) Y. Küçük, *Bir Yeni Cumhuriyet için*, İstanbul, 1980.

İNe yazık, bu kiiap, bana verilen sekiz yıllık bir hapis cezasıyla birlikte yasaklanmıştır.

Toplananların, kağıt fabrikasında kağıt hamuruna çevrildiğini biliyoruz.

Mustafa Koç ile eşi Caroline Koç ve Koç Holding CEO'su Bülend Özaydın'ın Mevlana Müzesi'ni ziyaret etti. Koç Mevlana'yı ilk kez ziyaret ettiğini, anlatılanları çok ilginç bulduğunu söyledi.

Hürriyet, 19 Haziran 2003

görünen sahibi tarafından satılmasının yarattığı skandalları hatırlamak zorundayız. Sonunda bir hükümetin yıkılması ve çok iş adamının hapsedilmesini gerektiren bir darbeler dizisinin ardından bu sauş iptal edilebilmiştir; ve şimdiye kadar bu büyük siyaset tiyatrosunu analiz etmek için bir denemenin bile yapılmamış olduğunu tespit edebiliyoruz, herhalde bilimsel düşüncenin sona erdiğinin çok büyük bir kanılıyla karşı karşıya bulunuyoruz,

Şunları sayabiliriz. bir, A. Doğan, vasalaj ilişkisinin dışına çıkabileceğini düşünmüştür veya lordun değiştirilmesine karar verilmiş olmaktadır, Ruç darbe halidir. İki, A. Doğan hizaya getirilmiş ve düzmece¹ lord hapse atılmıştır; bu, düzmeceye devletin bir parselinin emanet edilemeyeceği anlamında-

11 Burndn kulkinetiğini "dilemece" Terimi benim Tercihim olmamakladır, taht iddiasıyla ortaya

Tarihten kavramlar çıkarmaya çalışıyorum ve bilimsel katkı, eninde sonunda kavramları çoğaltma işidir: sanatın imajlan ve bilimin kavranılan dil olarak kullandığı tespiti yerindedir. Reklamcılarının da daha çok imajlar aracılığıyla yanılsamalı bir dünya yaratmak istediklerini biliyoruz ve bu nedenle, gerçek bitimadamlarımın reklamcılardan tiksinnmelerini anlayışla karşılamak gerekiyor; bugün iki dünyanın savaşı var.

Reklam dünyasının kullandığı "on iki dev adam" bu imajlardan birisidir; tarihin hiç bir yerinde on iki dev adam bilmiyoruz ve ayrıca basketbol beş kişiyle oynandığına göre on rakamını anlayabiliyoruz, "on iki\ basketbol oyununa göre, fazla kesirlidir. Tarihten ve özellikle dinler tarihinden çıkarabildiğimiz "on iki", Yahudi kavmini oluşturan kabilelerin sayısıdır; A. Koestler, 11azarlar'ı da katarak, "on üç" diyordu. Bunlardan on kabilenin kayıp olduğu kabut edilmektedir.

Daha doğrusu "on iki" kayıp kabile olduğuna inanılmaktadır; aranması hızlanmış görünmektedir. Haklı nedenleri var, Filistinliler'in kendilerini bomba yapıp patlatmaları. israil'e göç etmiş Yahudiler'de bir geri-göçü başlatmış durumdadır, anlaşılabilir buluyorum ve bunun da ötesinde. Büyük İsrail Projesi, yeni nüfus keşfini zorunlu kılmaktadır. Her yerde ve her şekilde arıyoruz, "anyorlar" demek istiyorum.

Geliştirdiğim yöntemlerin de bir katkısı olabilir, öyle düşünüyorum ve özellikle mezar iaşı okumaları bir hazine değerindedir Mezar taşlanm okurken çok belirgin yapılar keşfedebiliyoruz; isimleri, onomastique açıdan üç kademeye ayırabiliyorum. Sıfınnncı kademe atalar, birinci kademe dedeler-nineler, ikinci kademe babalar-anneler ve üçüncü kademe de torunlar olabiliyorlar, Sunlan saptayabiliyoruz, sıfınnncı ve hatta birinci kademe, isim bilim açısından anlamlı işaretler vermiyorlar; ikinci kademede düzenli olmamakla birlikte bazı davranış kalıplarına rasılıyor. Üçüncü kademe ise çok kararlı ve sarsıcıdır.

Şöhret DOğan'm mezar taşı. Aydın Dogan'ın ablası olduğu için ilgimizi çekiyor ve evlilik soyadı "Paşabeyoglu" olarak yazılıdır, bu üç kalıbı çok belirgin olarak ortaya çıkarmaktadır. Harika bir mezar taşıyla karşı karşıyayız,

cıkıp da kaybedene düzinece denmektedir; tarihimizde var. Aynı şekilde "görünen sahip" sözüne de hukuki anlam yUktaneraek gerekmektedir feodalnede mülkiyelin sahibi tanışmalıdır ve mülkiyet kurumu önemli olmakla birlikte "sahip* daln az önem kazanmaktadır Gu tüne "teori" kitabındı analiz ediliyordu.

Doğan & Ataman & İşıl"

**ACI KAYBIMIZ
KELKIT EŞRAFINDAN**

Merhum Hacı İrfani Doğan ve merhume Yaşar Doğan'ın sevgili kızları; Merhum Hacı Maşuk Paşabeyoğlu'nun eşi; Merhume M M ve Güneş. Aynur-Hacı Hüseyin Doğan, Hikmet-Hasan Ataman, Nuran Aydın, Sema-Aydın Doğan, Melahat-merhum Metin Doğan, Süheyla-Nail Doğan'ın ablaları; Serpil Şahin, İsmet Doğan, Şadım Yavuz, Reyhan Turan, Ata Paşabeyoğlu, Orai Paşabeyoğlu'nun biricik an ne fer; İklima Doğan, Ayten ve Neveser Paşabeyoğlu, Enver Şahin, Hami Yavuz, Osman Turan'ın Kayınvalideleri; Özkan, Ercan, Erkan Kerem Şahin, Hilal Yavuz, Ferdi, Polat, Yiğit Yavuz, Sinem ve Çiğdem Turan'ın anneanneleri; Demirhan, Alparslan. Sinan Doğan, Duygu. Cansu, Atahan, Bengisu, Aysu, Nilsu Paşabeyoğlu'nun babaanneleri; Bahriye Hanım ın ve

AILEMİZİN SULTANI

HACİ ŞÖHRET PAŞABEYOĞLU

2 Kasım Cumartesi günü Hakkın Rahmetine kavuşmuştur

Hürriyet, 3 Kasım 2002

* Sema Doğan'ın evlilik öncesi soyadı İjî'dir.

Doğan & Afaman & Yücel

Vefat

Kelkit eşrafından Hüseyin - merhume Mürüvvet Güneş Yücelin kızları, merhum Hasan ve Ulvi Güneş Yücelin yeğenleri, merhuma Muafı Güneş Yücel, Yıldız Yücel, Huriye Ataman, Asuman Aydın, M. Yatçın Güneş Yücel'in kardeşleri, merhume Şöhret Paşabeyoğlu, Hüseyin Doğan. Hikmet Ataman, A)uran Aydın, Aydın Doğan, merhum Metin Doğan, Süheyla Doğan'ın yeğenleri, Aynur Doğan, Mail Doğan, merhum Kazım Yavuz, Şeminur Yavuz, Ali - Demet Bozkır. Ernal Doğan, Ünal Doğan, Yıldız Doğan'ın gelinleri Adil Mahir Doğan'ın sevgili esi

MÜBERRA DOĞAN

03.09.2003 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Hürriyet, 4 Eylül 2003

Yalçın Küçük

Şöhret Doğan Hammefendi'nin çocuklarına "Ata" veya "Oral* adlarını vermesini tek sözcükle müthiş buluyorum, önceki çalışmalarımda. Oral Çalışlar ve Zeynep Oral'ı ele almalıyım; birine de "Reyhan™ adını vermiş ki, ben uydurmayla kalksaydım bu kadar mükemmeliyi çıkaramazdım, kabul ediyorum. Artık öyle sanıyorum, isim biliminde "h" karakterini "manger" etmeyi Öğrenmiş bulunuyoruz, "reyhan", "reyyan", "reyan" ve hiç kuşkusuz 'raiha*' aynı isimdir: Reyhan Karaca adını hemen hatırlıyoruz ve Hürriyetin yöneticisi E. Özkök, son zamanlarda bir de "Reyan Tovi" adlı bir hanım keşfetmişti, şimdi daha iyi anlaşılmaktadır. Bu bir Yahudi adıdır ve son zamanlarda Hürriyet'in birinci sayfasını süsleyen ToviYin de Yahudi kökenli bir yurttaşımız olduğunda kuşku bulunmamaktadır; "tov" ya da "tuv" güzel anlamındadır, "tovi\ güzelim. olabilmektedir. Öyle görünüyor, şu sırada "reyyan" adına da nur doğmuştur. T, Erdoğan'ın hem yeni gelininin ve hem de Reyyan'ın annesinin adının aynı olduğunu öğreniyoruz;¹ ancak, Şöhret Hanım'ın kızına "reyan" adını vermesini tesadüf de sayabiliriz. Değilse, isim yasalarının dinlerden daha etkili ve kalıcı olduğuna inanma zorunluluğu var.

Torunlar kademesine gelince, Özkan, ercan, erkan, kerem, yavuz, ferdi, poiat, yiğit, alparslan, sinan, doğan, duygu, cansu, atahan, bengisu, aysu, nilsu olarak diziliyor ki, bilimsel araştırmalarda bu tür mükemmel dizilerle çok ender olarak karşılaşırız, istatistik teorisindeki "goodness of fit" bu olmalıdır. Dolayısıyla, Şöhret Doğan'a sesimizi ulaştırma imkanımız olmadığı için, küçük kardeşi Aydın Doğan'a teşekkür ediyoruz. Bu, geliştirmeye çalıştığımız bilim dalına büyük katkıdır;² bilime katkıları milyarlarla ölçüyoruz.

Bu arada Aydın Doğan'ın eşi S Doğan'ın kızlık soyadını bulmakta zorlanıyordum, "sema™ adı uygunluk gösteriyordu, Sabah Gazetesi'nin sahiplerine

¹¹ Analizini özel bellimde yapıyoruz.

2) Basın özgürlüğü kahramanı ilan ederek Dr. J. Kuçumdi'ye milyarlar bağışladığı için A. Doğan'ı! eledinmişim, Dr. Kuçuadi'nin hem basın ve hem de ÖzgürUlkle bir yakınlığı olmamıştı; Şimdi romanyot bir Yalvudi yımtajımız olduğu kaydedilmektedir, gazeteler, geleceek felsefe kongresi için Elenlsun ve Güney Kore'nin yargında Kuçuradfnin Kore lehine bir karar çıkmasını sağladığını yaddılar. Eğer sanıldığı gibi aksine Elen değil Yahudi olduğu doğruysa, bilim şaşmamaktadır Yalnız bu vesileyle, Kuçuadi'ye verilen milyarları kıskanmadığımı, sadece böyle bir ödüle layık olmadığını nol elliğimi belirtmek istiyorum, zamanıdır, çünkü bu mezar lamıyla bilime yapının katkısı milyarlarla ölçmek imkansızdır ve biat "kartıyız".

hücuma cevap veren Sabah, "**formula I**" için seçilecek yerin A. Doğan'a yeni zenginlikler kazandıracağını ileri sürüyordu; Sabah'a göre uygun araziler önceden kapatılmıştı. Bu uygun arazinin bir parçasının tapuda, S. Doğan adına yazılmış olduğunu işte bu vesileyle öğrenebildik ve buradan kızlık adının "**Sema Işıl**" olduğuna ulaştık, aranan isimlerden birisinin daha bulunduğunu görüyoruz. Yalnız burada kalmıyor, tapu kaydı pek zengin çıkmıştır, Imre Barmanbek'in bir çalışan olmaktan öte olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Imre Hanım'ın oğlu Burak Barmanbek de Sema Işılla birlikte bu tapuya ortak görünmektedir ve keza yengesi Nihal Işık da arazi sahipleri arasındadır. Bu, nerdeyse tapu değerindeki bilgileri içeren belgeyi ekte sunuyorum.

HİKAYE-I HÜDA-I

Amerika'da üniversitelerde bile sınıflar vardır, Georgetown'tan Yale'e gelenleri, Yale'de çok küçümserler(1) ve benim de yüksek sınıf üniversitelerde bulunmam şansıma oldu; yine de asıl şansımı, Amerika'yı hızla terk etme kararım almamda buluyorum. Aşağı sınıf üniversitelerde öğrenim zanaate dönüktür ve yüksek sınıflarda, her disiplinin tarihi ve kendilerine göre teorisi de öğretilmektedir, istatistik disiplininin tarih ve teorisiyse zanaatından çok daha hoştur, önemli katkılarının biometri'den geldiğini öğrenme imkanı doğmaktadır.

İstatistik zanaatkarları pek bilmiyorlar, "**regresyon analizi**" uygulamasındaki "regresyon" sözcüğünün istatistikle hiç bir ilgisi yoktur, ilk denemesinden gelmektedir. **Bazı canlıların zaman içinde, atalarının karakterlerine dönmeleri, ilkel hallere "regresyon" yapmaları, bilimde büyük bir keşif olmalıdır; ilerleme, progresyon sürecinin tam tersiyle de karşılaşabiliyoruz.** Bunun ilk defa istatistik olarak saptanması ilgi çekmişti, unutulmuştur, "regresyon" adı

1) Bu Georgetown'ın cia ile çok yakın ilişkilerinden ileri gelmiyor, bu açıdan Georgetown önemlidir.

buradan geliyor ve kalıntıdır

Ertugrul Ozk k' n, Arkansas Seyahatnamesini okuduğum zaman hem bunlan hatırlamıştım ve hem de çok üzüldüm; ince, yumuşak, pasif bir arkadaşımızda entelekt alizine ilerliyordu ve şimdi "desintellectualisation" sürecine girmiş durumdadır. Bu sözcüğün henüz sözlüklerde yerini almamış olması mümkündür ve ben uyduruyorum, itiraf etmem gerekiyor, modellerinden birisi Ertugrul'du. Dezentelekt alizasyon, aydın olmaktan çıkma demek-

şehir dümdüz bir ovanın ortasında,
İnsanın içine işleyen kuvvetli bir rüzgar esiyor.
Tam Anadolu'nun bozku rüzgarı gibi,
Kaldığım otelin adı 'Capitol Hotel\
Yani 'Başkent Palas' diye çevirebiliriz

lir vc bir regresyon türüdür. şöyle de söyleyebiliriz, aydınların regresyonu, dezentelekt alizasyondur, Bunu Ertuğrul'da görüyoruz, ne acı, zarif arkadaşımız, şimdi sadece insanlarımızı hapiste görmekten ve askerlerimizi savaşa şevkemekten haz alıyor, kuşkusuz bu regresyon sürecinde "haz^h fakülteleri kaldıysa, artık haz almayı unutmuş olması da mümkündür.

 evirebilir miyiz. Fransa'da doktora yapmış, gerçi aynı tür doktora sahiplerinden on bininin Paris'te taksi şoförlüğü yaptığı haber verilmektedir, üniversitede kariyer sahibi olduktan sonra en yüksek tirajlı gazetenin başına gelen bir arkadaşımızın, 'capitol" sözcüğünü bilmem **CM**  ok  z c d r, Demek Roma'da ve Washington'da bir köylü türünden gibi dolaşmıştır, herhalde Mustafa Kemal'in mozolesine de gitmemiştir, çünkü "anıttepe" denilen bir semttedir, Ne yazık, ^Mcapitot" sözcüğünün, başkem anlamı da, aslı "capita" sözcüğüdür, "per capita" olarak çok kullanıyoruz, "kelle başına" demektir ki, "decapiie"* etmek, kellesini koparmak anlamındadır ve başkentle hiç bir ilgisi bulunmamaktadır, "capita", "capital" olunca başsat anlamını kazanıyor ki, capital city, başkent oluyor ve kısaca "capital" da deniyor,  zeti budur. "Capitol" tarihi kalıntılann ya da yapılann olduğu "tepe" anlamındadır, bizde olduğu üzere "anıt-tepe" pek uygundur; Roma'dan geliyor ve demek Arkansas Seyahatnamesi nde¹ bizim Ertuğrul, bir ovada küçük bir tepeye kondurul-

1) E.  zk k, Asansöre Alın Giren Cumhurbaşkanı, Hürriyet, 28 ş l*ı 2002.

muş bir otelde kalıyordu, haberinin olmadığı kesindir.

Herhalde dezentelektûalizasyon ile mazoşizm el ele gidiyor; Profesör Mina Urgan, yaşamının sonlarına doğru, İçeşke benim adım Mine olsaydı" yollu tutturmuş ve bizleri çok üzmüştü, Farisi'den ödünç adının "mine" anlamına geldiğine işaret etmiştim.¹ Doçent Üzkök de ^Yahudi Sevgili Bulamayan Ciliz Çocuk" başmakalesinde kendisini anlatırken bizleri hayli dilhun etmişti; İzmirli ve hep Yahudi sevgili aradığını yazıyor. Bu acıklı yazının etkisinden çabuk kuT-tuldum; yanılmaktadır, olmuştur Dunu gösterebilecek durumdayım, bir kez, Üzkök. Hürriyetin başına geldikten sonra, gazete "okur-yazar¹ olmayan kız ve hanımlarla doldurulmuştu. Bunlar. Üzkök tarafından sevildikleri için işe alın-

YAHUDİ SEVGİLİ BULAMAYAN CILIZ ÇOCUK

PAZAR YAZISI

Ertuğrul ÖZKÖK

En çok istediğim şey, bir Yahudi sevgilim olmasıydı.

Neden bilmiyorum. Başka bir dünyaya geçebilmek arzusundan mı, yoksa gördüğüm her güzel kıızı Yahudi zannetmemden mi?

Oysa İzmir'de o kadar çok güzel kız vardı ve Yahudi nüfusu o kadar azdı ki...

Ama kararmış gözüm, bu sosyal orantıyı kurmaktan bile acizdi.

Hiçbir zaman Yahudi bir sevgilim olmadı. Çünkü hiçbiriyle karşı karşıya gelemedim. Zaten gelsem de utancımдан hiçbir şey konuşamazdım.

Hincımı, tarihi Asansör'ün tepesinden, aşağıdaki Yahudi mahallesinin evlerinin damına küçük taşlar atarak alabiliyordum. Özellikle akşam kararmaya başladıktan sonra.

Hürriyet, 19 Ocak 2003

1 Dikran Kelekian'ın. 19 M CüiitaJilinnpîe haskılt değerli Sözlüğü, "Mina" kuralısında Türkçe 'mine' ve Fransızca "^\mail" demektir. "Minekafe" için ise "anisan qui ftoiiille" kargılığım okuyoruz. Bil sözlükte, Türkçe sözcükler, Arabi kar-akledcrlc yazılı olduğu için, Mina'dak hem "i" ve hem de "n" seslerinin uzun tüylenmesi gerekliliğini de anlıyoruz.

IJ, KeSekian, TüTE~Français Dİtttonaarv, p. I2S8

madılarsa neden alındılar; bu sorunun cevabı yoktur. Okur-yazar olmayan ve istihdam edilen bu kız ve hanımların bir bölümü **açık-yahudilerimizdir**, hiç bir itirazım yoktur, son olarak bunlar arasına **Reyan Tuvi** de katılmış bulunmaktadır. **Diğerlerinin çoğunu da sabetayist kızlarımız oluşturmaktadır; dolayısıyla Ertuğrul yanılmaktadır. Üzülmesi için gerek olmadığını teyit edebiliyoruz.**

Devam ederken bir hatırlatma yerindedir, başta Hürriyet, bütün matbuat ve özellikle "Koç Grubu Matbuatı" tabir ettiklerimiz, zamanın başbakanı Bülent Ecevit'e, ahlak ve insaf ölçüleriyle asla bağdaşmayan, son derece acımasız bir kampanya başlatmışlardı ve **Ecevit hakkında, kontrol ettikleri bir hastaneden "başbakanlığa uygun değildir" raporu almayı bile planlıyorlardı**, açıkça yazıldığı için biliyoruz. Şimdi burada bir soru var, bu kampanya, Ecevit'in, İsrail'in Filistin Arapları'na uyguladığı katliamı "jenosid" olarak teşhis etmesi nedeniyle mi başlatılmıştı; bu soruyu formüle etmek zorundayız. Kampanyanın bu teşhisten sonra başladığı kesindir.

Bu teşhisten önce E. Özkök, Ecevit'in akıl sağlığını kararlılıkla savunuyordu, bir başyazısında, "dün gördüğüm Ecevit, bana kayınpederiminden söz etti" diyordu; bunu, Ecevit'in belleğinin mükemmel olduğuna kanıt olarak ileri sürüyordu. Şimdi Ecevit'in sağlığında bir sorun olmadığı görülüyor; yalnız savunmanın "iyi" olduğunu söylemiyoruz. Bir kez, eğer yaşlılık ya da parkinson hastalığından kaynaklanan bir bellek zaafı varsa, bu tür hastaların, geçmişi çok iyi hatırladıklarını hep biliyoruz; Hüdaî Oral artık eskide kalmış bir politikacıydı.(1) Ayrıca **"Oral"** soyadını ve bunu taşıyan bir kimseyi unutmak zordur; "Oral" ibrani bir isimdir, benim çalışmalarımın sona ekseriyetle biliniyor. Daha önce bilenlerin de olduğundan kuşku duyamayız. "Hüdaî" adına gelince ele almak durumundayım

Dezentelektüalizasyona bağlayabiliriz, yazı konusu bulmakta zorlandığını anlıyoruz; bir başyazısına "eşimin yeğeni Elif Oral müthiş bir kızdır" cümlesiyle başlıyordu.(2) Oral soyadını, A. Doğan'ın ablası Şöhret Hanım'ın çocuklarına isim olarak kullandığını göstermiştim; Elif adını taşıyanlar, New York'ta zorlanmadan iş buluyorlar. **Sabetayistlerimiz arasında, "Elif adının karşılığı olarak, "Biricik" de kullanılıyor ve iş dünyasıysa "number-one"**

1) Arif Hüdaî Oral, 1925 Buldan doğumlu, Perihan Hanım ile evlenmiş, ikisi erkek birisi kız üç çocuğu var. Hukukçu, Denizli'de avukat, Chp yöneticisi ve milletvekili idi, saygın bir politikacı olarak hatırlıyorum. Kızı Aslı, E. Özkök ile evlidir.

2) E. Özkök, Aferin Elif..., Hürriyet, 4 Temmuz 2003.

demeyi tercih ediyor; İbTani. Türkçe ve İngilizce varyantlarıdır.

Aynı başyazıda Ertugrul Ozkök kızının adının "Gülûmsün" olduğunu da kaydetmektedir, damadıysa "Ercan" idi; kansının da "Aslı" olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Demek ki. oral, elif, gülûmsün, ercan ve aslıdan oluşan yine mükemmel bir dizi elde etmiş oluyoruz. Öyleyse, sırada "Hüdai" var.

Hüdai & Çelebi

ACI KAYBIMIZ
 Sevgili Eşim, Canımız Babamız, Eşsiz Dedemiz,
 Emekli Jandarma Kd. Alb.
M. HÜDAİ ÇELEBİ'yi
(1946 - 2003)
 12 Temmuz 2003 günü kaybetmenin büyük üzüntüsü
 içindeyiz. Cenazesi 14 Temmuz 2003 Pazartesi günü ikindi
 namazından sonra Kocatepe Camii'nden Karşıyaka
 Mezarlığı'na defnedilecektir.
 Allah Rahmet Eylesin...
 Eşi: Bedriye ÇELEBİ; Çocukları ve Torunları: Levent-Serpil-
 Ozan ÇELEBİ, Serap-Erdal-Göze SÖNMEZ,
 Sevtap-Osman-Sarp BORA

Hürriyet, 13 Temmuz 2003

Bu kitap içinide hazırlamış olduğum isim sözlükleri, liüdai Çelebinin sabelayist olabileceğine işaret etmektedir. Soyadıyla ilgili olarak eski milletvekili İşın Çelebiyi; Washington'un Irak tercihi. Ahmet Celcbi'nin bir kriptoya da sabetayist olma ihtimalini ciddiye almak zorundayız. ailesinin Osmanlı yöneticilerinden geldiğini ileri sürüyordu, VWashington'un yakın müttefiki Ürdün. A, Celebi'yi banka dolandincisi kabul etmektedir ve Ürdün'e girdiği takdirde tu-

tuklanma karan alınmış durumdadır, bir özelliği olmalıdır ve aramız normaldir Öte yandan. Hürriyet'ten T Turenç, köşesini ayırdığı bir "Hüdai Bey" yazısına, "Hüdai Yavalar, Amerika Atatürk Demeği başkanı ve Derneğin merkezi Washington'da olduğu için Amerikan yönetimi ile yakın ilişkiler içinde" paragrafıyla başlıyordu.¹ İliüdai Yavalar'ın Amerika'da yaşadığını ve Amerikan yönetimiyle iyi ilişkiler içinde olduğunu da öğrenmiş bulunuyoruz.

Şimdi Kürt Yahudileri hakkındaki en temel kaynaklardan birisine başvurma zamanı gelmiş olmaktadır; Erich Brauer, bir de "targum" hazırlamıştır, Kürt Yahudileri nin dili demektir, Brauer'in kitabına ek olarak verdiği kısa sözlükte, "Hudai" girişinin karşılığında, "jcwsm yazmaktadır ' Bunun anlamı şudur; uzun yıllar birlikte yaşadığımız ve hâlâ bir bölümüyle beraber olduğumuz Kürt Yahudileri Yinin ditinde, "targum", "Hüdaf doğrudan doğruya, "Ya-

1) T. Tiirenç, Hiidai Bey'in Yaşamı Roman. Hürriyet, 21 Aralık 2002.

2) Hıkbı, Hınde, Hula'i, HUZÜ'C, Jews.

E. Üruier, *Jews of Kunlistat*, compiled and edited by R. Pntti.Dcinûit, 1993, p. 414.

hudi" demektir. Buna şunu ekleyebiliriz, Türkiye'de pek çok kimse ve dünyanın her yerinde inançlı Yahudiler, "Hüdai" ile karşılaşınca Yahudi olduğunu düşünmek durumundadır.

Peki bizim bütün bu analizimizden Hüdai Oral'ın Yahudi olduğu çıkıyor mu; bizim geliştirdiğimiz yöntemlerde ve disiplinde hiç bir kesinlik iddiası yer almamaktadır. Bulgularımız probabilistik nitelik taşıyor ve her testle bulgu desteklediği ölçüde doğruluk ihtimalim artırmaktadır; yalnız, kesinliğe hiç bir zaman ulaşamayacağını ekleyebiliyorum. Kesinlik ancak sezgilerle elde edilebilir ki, bu da adı üzerinde sezgidir.

Hazırladığım sözlükte bizim iklimimizde, "memduh", "berktay", "dağlı" türünden sözcüklerin de "Yahudi" karşılığı olarak kullanıldığına işaret ediyorum; yalnız bu hiç bir zaman bunları taşıyanların mutlaka "Yahudi" oldukları anlamına gelmemektedir. "Hüdai" de bu listeye giriyor; C. Brauer, "ju" sözcüğünün de Kürt Yahudileri tarafından "Yahudi" karşılığı olarak kullanıldığına işaret ediyor ki çok önemlidir; "civ" üzerine lengüistik denememe uygun düşmektedir.

Çocuklar, köylüler ve multi-langue topluluklarda kısaltma çok yaygın yapılmaktadır; "argo"da bozmanın yanında kısaltmalara dayanıyor, bulabildiğimiz açıklama şudur: Aslı, Yehuda idi ve bunu Kürt Yahudileri, "y'huda" olarak söylüyordu; "y" sesinin düşmesi çok doğaldır, çok tekrara dayalı bir dilbilim oyunu y'nin düştüğünü kanıtlamaktadır. Geriye "huda" kalmaktadır ve burada, isa'dan "isevi" ya da Musa'dan "Musevi", daha önemlisi de Muhammet'ten "Muhammedi" konstrüksiyonunu hatırlamamız yeterlidir. Demek ki, **"Hüdai" adının, Yahudi ile özdeş olduğu** yollu saptamamıza, lengüistik açıdan hiç bir itiraz gelmemekte ve tam bir destek çıkmaktadır.

Bu kısa tarihi bitirirken, bir zamanlar zarif arkadaşımız Ertuğrul Özkök'ün yönetiminde Hürriyet'te çıkan bir yazıyı da aktarmak istiyorum. Yazanı, ancak Özkök izin verdiği takdirde bunlar yayınlanabileceği için önemli görünmemektedir; bu çalışmamda da önemli olmayan hiç bir sözcüğe yer vermiyorum.

Başkalarını bilmiyorum, bulgular, beni şaşırtmaktadır. Önce tarih, lengüistik ve davranış analizlerine dayanarak bir denklem dizisi kuruyorum ve sonra buraya çeşitli değerler koyarak ve çözümleri alıyorum. **Bu çözümlerin son derece net olarak çıkması, bilim platformunda, çok sevindiricidir; fakat tarih ve siyaset düzlemine geçtiğimizde çok üzücü olduğunu saklayamıyorum.**

HürriyeL'in **BiİNçald**

Başkent Selanik

TÜRK modernleşmesinin başkenti Selanik'tir! Evet evel, bir buçuk asırlık çağdaşlaşma projemize esas damgasını vurmuş olan şehir ne imparatorluğun pay-i tahtı İstanbul'dur, ne de Cumhuriyet'in yoktan var ettiği Ankara...

Yakın tarihimizi yalap şalap incelemek dahi. Halktdikya Yarımadasındaki eski limanımızın bizim için ne denli hayati önem taşımış olduğunu ortaya koymaya yeter

Tabii "**modernleşme**" derken, kordon-dan Beyaz **Kule**'ye havai hattı çekilen elektrikli tramvayı veya doklardan şileplere tütün balyası yükleyen buharlı vinçi kastetmiyorum.

Çağrıştırdığım şeyi. hem "**ulus tıevlet**"e dönüşümün fikri ve idari üstyapısı; hem de o devlete ideoloji ve kadro üretmiş olan "**intclligentsia**" oluşturuyor.

Zira, "**Türkklük**" lanımının beşiği dahi Selanik'ti ve Meşruuiyet'ten Cumhuriyet'e, ellili yıllara dek, ülke elitlerimizi Ege kentinin "**rahle-i tedrisi**"nden geçmiş şahıslar oluşturmuştur.

* * *

BUNDAN daha normal bir şey de olmaz. Hem coğrafi, hem beşeri olarak olmaz...

Çünkü, sırtını Makedonya-Rumeli hinterlandına, gözünü de denize dayamış Selanik, zaten "Avrupa gücü" olan imparatorluğumuzun Batı'daki en büyük kemi kimliğini taşıyordu

Şehrin sosyolojik yapısı ise yukarıdaki geo-ekonomik avantajı pekiştiriyordu.

Yetmişyedi millet ve soydan insanın yaşadığı bu kozmopolit liman, özellikle "**Alliance Israelite**" okullarının kurulmasıyla birlikte "**garbileşme**" sürecine giren çok yoğun Yahudi cemaatinin öncülüğü sayesinde, iktisadi-ticari olarak hızla Kıta'ya açıldı.

Ve kim ki iktisadi-ticari açılım diyor, onun fikri-zihni açılımı da kaçınılmazdır!

NİTEKİM, Musevilere ek olarak, hem kent levamenleri, hem de yine yoğun nüfuslu Sabetay Sevi kökenliler, kısmi özgürlük havasındım ve Mason locasının etkinliğinden ötürü, ne mutlu ki, attıkları modemite ve aydınlanma düşüncesi palamarını nhımda tuttutabildiler.

Ve işte hepimiz, bugünkü Türkiye'nin korkunç akıntılara kapılmadan nispeten sukunetli denizlerde ve nispeten doğru rotalar tutturmasını o palamara medyunuz!

Batı komplekslerinden dolayı yukarıdaki etnik kökeni kullanan ve gizli bir antisemitizmle "**Selanik düşmanlığı**" yapan meczup islamcıya veya "**Ilhanvari Kemalist**" halt eymiş, eger biz bugün Ankara başkentli bir devlet olarak varsak, "**başkent Selanik**" sayesinde vanz.

Tamam, İtilhatçısı ve Jakoheniyle, Kuzey Ege limanında "neşv-i nüva" bulmuş olan ve kantann topuzunu kaçırın ideolojiyi en başta bu satırlann yazan eleştiriyor.

Ama, zaman ve mekanla içiçe tarihi "esas **yön**" belirler ve o yön,özünde doğrudur.

DOĞRUDUR, çünkü etki-tepki meselesi, yukarıdaki gelişmeler kısa bir süre soma, canımızın canı Rumeli'den kenine bakan Türk-Müslüman te bayı da pınıldattı.

"**Genç Türkklük**" o sayede boy attı. Kurumlaştı Askeri ve mülki kadrolar oluşurdu.

En önemlisi ise, kozmopolit Selanik'in aynı zamanda farklı Balkan milliyetçiliklerine eksen çizmesi, onlara tepki olarak "**Türk milliyetçiliği**" m yarattı.

Milliyetçilikten hiç hazetmeyen birisiyim ama, dediğim gibi tarih zaman ve mekandan soyutlanarak düşünülemez. Yaşadığımız "**ulus devlet**"i de işte o milliyetçiliğe borçluyuz.

Bunu inkar etmek yalan, dolayısıyla Selanik'in başkentliğini unutmak hıyanet olur.

Şehri yitirdiğimizde, Detsaade'e ve Anadolu'ya göçen "**Selanik intelligentisia**"sının 1912'den itibaren modern Türkiye tarihine her branşta yaptığı sonsuz katkılar da cabası...

Birinci Bölüme Ek Belge:

Sema Işıl Doğan & Burak Barmanbek & N. Işık

İşte faillerin listesi

İşte Doğan Holding'e ait Milliyet Pazarlama'nın, Formula 1 Projesi'nin yapılacağı bölgedeki arsalarının; kimden, kaç, ve ne zaman alındığının tek tek dökümü:

1 **MİLLİYET PAZARLAMA, İLKSA** Skandalı'nın kahramanı Sedat Çolak'ın şirketi G.D Gayrimenkul'den 31 Mart 2000 tarihinde 159 dönüm arazi aldı.

2 **TUĞRUL DOĞAN, Bahtiyar Doğan, Nihal Işık, Burak Barmanbek, İmre Barmanbek, Ganje tokcan, A. Rıza Temiroğlu ve Işıl Doğan'a** ait 130 dönüm yere 12.07.2003'te 995 milyar 664 milyon lira ödendi. Bu Doğan Holding'in Milliyet Pazarlama'sının 2002 yılında şahıslardan yaptığı ilk alım oldu, isimler incelendiğinde de akraba ve çalışanlar dökmeye başladı. Tapuya Işıl Doğan diye geçen kişi, Aydın Doğan'ın eşi

Sema Işıl Doğan'dan başkası değildi. Akrabalar Işıl Doğan ile sınırlı kalmadı. Tuğrul Doğan, Aydın Doğan'ın ağabeyinin oğluydu. Betül Doğan, Aydın Doğan'ın yeğeni idi. İmre Barmanbek Doğan Holding'in Yönetim Kurulu Başkan vekili, Burak Barmanbek de, İmre Hanım'ın oğluydu. Nihal Işık ise SSK'da doktordu ama İmre Barmanbek'in yeğeni olma özelliği vardı. Ganje Tokcan ise Doğan Holding'de üst düzey yöneticilik yapan İlder Tokcan'ın kızı. Bu arada

Holding'in muhasebecisi A. Rıza Temiroğlu da, arsa alıp Milliyet Pazarlama'ya satanlar arasında yer aldı.

3 BU arada Milliyet Pazarlama 17.07.2002 tarihinde Abdullah Nedin Sarımaç, Turgut Alev, Nejat Özcan, Necip İmge, Mehmet İlhan Dursoy'un sahipleri olduğu toplam 257 dönüm araziye 1 trilyon 353 milyar liraya aldı.

4 23.07.2002'DE 819 milyar liraya Erdal Henri Freyman ve Kerim Tuncay Aksoylu'nun 115 dönüm yerini satın aldı.

5 **BAŞAR FAKTORİNG A.Ş ve Aksoylu İnşaat Turizm** isimli şirketlerin arazide bulunan 208 dönüm hisseleri için 01.08.2002'de 484 milyar lira verildi.

6 30 EYLÜL 2002'DE İLKSA'nın bin 314 dönüm hissesi satın alındı. MIL-PA bu satışın ardından 2 bin 238 dönümlük 1024 nolu parselin tümüne sahip oldu. İLKSA avukatlarının iddialarına göre bu arazi için 14 trilyon ödendi.

ikinci Bölüm

PARALEL İSİMLER

İsim bilimin bir kavme kendisini öğretmeye bağladığı bir dönemden geçiyoruz. İnsanların birbirine ilk sordukları Şey, isimleridir; bu ilk soru, anlama isteğinden kaynaklanıyor, Yalnız şimdi ülkemizde isimlerin, hem anlatmayı ve hem de anlatmamayı amaçladıklarını görüyoruz. Bir ülkeyiz, gazeteler ve televizyonlar, bu ülkeyi yansıtıyorsa, ne kadar çok "cem" ve ne kadar çok "ebru"* görüyoruz. Oligarşi, az'lann yönetimidir ve her zaman despotik bir anlamı da yanında tadıyor; yaşadığımız bir ülkeyse, halk içinde o kadar çok "cem" ve "ebru" yoktur, o zaman bir isimler oligarşisi ile karşılaşmıyoruz.

İsimlerdeki bu oligarşiyle iktidar düzenindeki oligarşi arasında bir korelasyon var mı; bu sorunun daha önce ve başka bir yerde sorulduğunu sanmıyorum. Cem Boyner, Cem İpekçi, Cem Uzan, hepsi bir parti kurarak başbakan olmaya çalıştılar; çünkü, doğunca "cem" oldular Tuhaf, "cem" adının nerden geldiğini ne kimse soruyor ve ne de onlar cevap veriyor, bu üç cem'in de Cem Sultan'a özenmedikleri kesindir. Talihsiz şehzade, sonunda Papa'nın oyuncağı olmuştu ve tanassur ettiği bile rivayet edilmektedir, isimlerini, oradan almazlar ve nereden aldı klan rjteçhüL görünmektedir. Cem Mansur, Cem

Yılmaz, Cem Savran; bu adlan taşıyanların, "cem" olmalanndan başka hiç bir kabiliyetleri yoktur, not etmiştim. Peki nedir; herkesin korsakof olduğu bir ülkede yaşıyoruz, Korsakof, belleği tahrip edilmiş ve sormayı unutmuş demektir; eşantiyon ölçüsünde hapishanelerde ve seri üretim olarak toplumda imal ediyoruz.

Bilimde pek çok zaman sorular, cevaplardan değerlidir, örnekleri biliniyor; bu önemi, korsakoflar'ın soru sorma yetenekleri olmayan canlılar olarak teşhis edilmeleri de ortaya çıkarıyor, Orta Çağ canlıları böyleydi ve sormamaya bir dönüş var. Bunu, sormayı akıl edememeyi, özel bir alan saydığımız isim bilimde hep görüyoruz; halkımızın her katında isim bilim araştırma ve oyunları düzenlendiğini bildiğimiz bu dönemde, akademik çevrelerin, hiçbir soru formuk" edememesi herhalde son derece şaşırtıcıdır. Şu sorulabilir ve şimdiye kadar sorulmuş olması gerekiyordu; 1930 lu yıllarda çıkanlan soyadı yasasıyla başlatılan ve büyük bir disiplinle uygulanan "soyadı devrimi", eninde sonunda, yasayla birlikte hazırlanan bir listeye dayandırılmıştı, isimler hangi dillerden etkilenmiştir ve listeyi kim hazırlamıştır, hâlâ sorulmamış olması da bir önemli sorudur. Bu liste. "Özkan" veya "ersin" sadece ikisidir, Türklerde zaman zaman isimler ve soyadları birbirlerinin yerine kullanıldıkları için, bir "isim devrimi" olarak da kullanılmıştı; bu "isim devrimi" kimin marifetidir, bunun da daha önce sorulmadığını sanıyorum.

Peki, "ilhan selçuk" nasıl olabilir; "ilhan" Moğolların bir adıdır ve Selçuklu Devleti'ni yerle bir etmiştir, Peki bir insanın zalim ile mazlumun ismini almasını sağlayan sır nedir; yavaş yavaş bunların hepsini çözebiliyoruz

Peki, "okan" nereden geliyor ve ne zamandan beri kullanılıyor; bu soru da sorulmalıdır. Püsküllüoğlu, okan'ın "ogan" ve "ogan" sözcüklerinden bozma olduğunu telkin ediyor, aslı "ogan"dır ve bunun da, güneş tanrısı, gök tanrısı, güçlü kişi, yiğit kişi anlamına geldiğini yazmaktadır.' Türkçenin hangi kuralına göre, okan'ın bu kadar zengin anlamları olduğunu anlamak zordur. Erol, ^Mokan" için, Püsküllüoğlu'nda hiç olmayan "anlayış" anlamını veriyor ve "Oğan'ın değişik bir okunuşu olabilir" yollu ekliyor.¹ Bu ikisini yan p na getirdiğimizde anlamını bulmanın güçlüğüne kabul ediyoruz. Erk Yurtsever ise kendi adının Kemal Paşa tarafından verildiğini, bildiriyor, Ruşen Eşrefin bir

t) Ali Püsküllüoğlu, *Çocuk Adlan Sözlüğü*. İstanbul, 1998, s. 150-151,

2) Ayriil Erol, *Adlanma*, Ankara, 1992.

mektubu bumu teyit ediyor, Büyük Ata, "erk olsun" demiş; Ruşen Eşref, Uygurca "iktidar" ve Karaim dilindcyse, bu Yahudilik içindedir, "kuvvetli" anlamına geldiğini ekliyor, ürk Yurtsever belki de bu nedenle isimler üzerinde güzel bir araştırma yapmış durumdadır, Kaşgarlı ve Dede Korkut dahil temel Türk kaynaklarını inceleyerek Türk isimlerini derlemiş, değerli bir çalışmadır.¹ Yalnız Yursever'in derlemesinden öğrendiğimize göre, biz Türklerde "okan" adı yoktur, bunu tespit ediyoruz.

Kiteboard'ın fedaisi

OGAN TÜZEL

1972 Ankara doğumlu Ogan Tüzel Kiteboard'la Hawai'de okurken tanışmış. Bakmış ki, kitesurf yapanlar uçuyor kaçıyor, heyecanı ve havası çok, "bir deneyeyim" demiş. Şimdi yılda altı ay İstanbul-İzmir hattında gidip gelerek antrenman yapıyor. Ayrıca Naish markasının Türkiye'deki kiteboard distribütörlüğü de onun üstünde. Üstelik yurtçapında kazandığı pek çok rüzgar sörfü ve snowboard şampiyonluğu var.

Vatan, 26 Temmuz 2003

O zaman Oğan'dan geldiğini düşünebiliriz, bütün dillerde "Mchmed- Mehmet" ve "Pegin-Pekin" mutasyonu var, demek ki mümkündür. Yalnız, burada bir sorun var, "ogan" ibrani bir sözcüktür, bu durumda bir İbrani ismi almış oluyoruz. Püsküllüoğlu, ogan dan türemiş "oganalp"¹¹ veya "oggner" ya da "ogansoy" isimlerini de sayıyor, kuşkusuz bunlara bir de anlam uyduruyor; izahlanm Püsküllüoğluna bira biliriz, Güneş Dit Teorisi ni sürdürmektedir. Bununla birlikte, bu adlar da mümkündür, yalnız bir aynntı var, -alp, -er ve -soy ile isim yapma sabetayizmin isim türetme tekniklerine uymaktadır. "Alp" ve "er" sözcük ve eklerine şimdiye kadar çok değindim; "ulusoy", "yücesoy" veya "**soysal**" sabetayîzmin isim kurma kalıpları arasında en belirginlerindenidir, soy'lu isimlere pek düşkünler, bu vesileyle kaydetmiş oluyorum.

Sakıncası var mı, bilmek koşuluyla bir sakıncası olduğunu sanmıyorum; kaldı ki, Riyaset-i Cumhur Katib-i Umumisi Ruşen Eşref, 1934 yılında, Kemal Paşanın tercih ettiği "erk"

adının, Yahudi Karaim lehçesinde yer aldığını kağıda düşmekte hiç bir sakınca görmüyordu. Sakınca yoktur, Yahudi isim-sözlüğünden alınabilecek isimlerde modeller var, ben bunlan çıkarmaya çalışıyorum. Model çıkarma ve

¹ n Erk Yun.st.v<-r. *Türkçe Adlar Dertenws*(, İstanbul, 1997.

model kurma, iktisatçılarda ve özellikle planlama modelleri yapanlarda, bu bir eğilim oluyor;¹ model yapmak, var olan sırüktürü. stilize ederek matematik denklemlere dönüştürmektir, çıkarma ve ekleme olmadan stilizasyonun imkansız olduğunu biliyoruz.

İbrani bir isim, "noya", Türkçe karşılığı; "güzel" demektir, böylece kullanıldığını tespit edebiliyorum. Fakat en yaygın şekli biraz farklıdır; noya'nın n'sini kesebiliyoruz, "oya" oluyor ve sabetayisilerimizde çok yaygın olduğunu görüyoruz, Tonuna versus Tuna⁷¹ da böyledir; noya'ya devam edecek olursak, -an veya -n eklemelerine değinmişim, "noyan" adına ulaşıyoruz. Burada Sherlock Holmes öykülerini yine hatırlatmak zorundayım, hep iki senaryo olmaktadır, "noyan" Moğolca'ya da uyuyor ve "oya", ince örgüdür. Yalnız, Aydil Erol, isim-sözlüğünde, "noyan" adına yer vermiyor ve "oya" için de "kadın adı" demekle yetiniyor; doğrusu bu son açıklama için bir sözlüğe ihtiyaç duymuyoruz.

Bilim, bir anlamda model yapmaktır ve tarih bir anlamda, periyodizasyondur; dünyada ve Türkiye'de Yahudi ve sabetayizm partilerini incelerken, 1967 yılını bit milat olarak öneriyordum; bu tarihten sonra bu iki partiyi birleştirebiliyoruz ve eğer bu tek yıl çok keskin sayılırsa, 1967-1973 üzerinde karar kılabiliriz. Dış ve iç tarihte çok açıklayıcı olması mümkündür; aynı yıl B. Ecevit de hükümeti kuracak çoğunlukla seçim kazanmıştı ve Kıbrıs çıkartması var. Her ikisinin önerdiğim "milat" ile bir ilişkisini kurabilir miyiz; bilim. ilişki kurmak içindir

Peki "altyapı mı versus üstyapı mı"; belirleyenin altyapı olduğunda kuşku yok, yalnız, üst-yapının işaretleri olmasa altı nasıl görebiliriz, kaba marksizmin bu soruya verecek cevabının olmadığını biliyorum, Peki, bu milattan sonra doğan kızlarımız için "ebru" adına nur yağdığını görmüyor muyuz; altyapı ile bunu açıklamak imkansızdır» Hoş değil mi. bugün otuzlu yaşlarına merdiven dayayan, şarkıcı, manken, eğlendirici kızlar arasında ebru'lardan geçilmiyor ve ben bu isimler içinde en çok "ebru yaşar" adının, onomastique açıdan hazine olduğu kanısını taşıyorum; "yaşar" aynı telaffuzla bir Musevi adıdır, "dosdoğru" ya da "en doğru" anlamındadır. "Selçuk Yaşar" da, isim bilim açısından, bana bir hazine olarak görünüyor, ekliyorum.

11 Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı'nın en parlak döneminde. Uzun Vadeli E'lnjular Dairesi müdürüydüm, İkinci Beş Yıllık Kalkınma planı'nın modelini bu daire yapmıştı.

Peki "ebru"; burada sabetayist isim kurma tekniklerinin en önemlilerinden birisine gelmiş durumdayız. Bu isimdeki ¹¹br" konsonları çok önemlidir, Arabi ve ibrani konsonlarla yazılmaktadır, ibrani'de "ebru"¹¹ sadece "br" ile yazılabilir ve tersi daha doğrudur, *br" hem ebru ve hemde "ibri" veya, "eber" okunabilmektedir ibrahim ya da Abram da, "br" yazılmaktadır; ayrıca. Kulin'in roman olarak sunabildiği "Aylin" ile Nazlı Ilıcak'ın ailesinin yeri olan, "İbrada" da, "br" ile yazılıyor, "-da" sonradan eklenmiş olabilir ve tarihin çok eski dönemlerinden beri burada bir Yahudi cemaati olduğunu biliyoruz. Demek ki, "ebru", "ibri" ile paralellik göstermekledir. Ben "ebru" adının 1974 sonrasındaki sputnik yükselişinde bir işaret ve bir hazırlık görüyorum.

Burada da Holmes'u hatırlıyorum, kuşkusuz "ebru" Farisi bir sözcüktür, "kaş" demektir; küçük İranı isimler sözlüğünde, Püsküllüoğlu'nunkinin benzerlerinde. bu ismi bulamıyoruz, Fakat yine de, bunun "kaş" olduğunu ve Türkiye'de pek çok Türk ve Müslüman annenin kaşı çok sevdiğini, kızlarına "kaş"TM adını vermek islediklerini düşünebiliriz. Kızlarına, firkete ile yapılan örgüyü. "oya" ve "goz-kaş" etmekten "kaş" adını verecek mazoşit anneleri tasavvur etmek mümkündür, bunları Serlok Holms'a bırakıyorum.

Öyledir, kızlara "ebru" adını koymak, hem işaret vermektir ve hem de ticari olduğu anlaşılmaktadır; ebrulara, kabiliyetleri ne olursa olsun para akıtılmaktadır. Bu ayn, pek çok dilde, "b" ve "v" özdeşliğine işaret ediyorum, "rab" ve "rav" ya da "avranT ve "abram" aynıdır; "eber", "ever" olabilmektedir. Az olmakla birlikte Yahudi ve sabetayist yurttaşlarımız "ever" adını taşıyorlar; "ever" Fırat nehrinin öte yanı anlamına da geliyor ki, İbri kavminin kökü de kabul edilmektedir. Bu adı taşıyanların sabetayist ya da kripto-yahudi olma ihtimalini, bunlara bir hal olunca, basta Hürriyet olmak üzere matbuatın abartmasından çıkarıyoruz ve böylece ever'i fark ediyoruz, Ever'in, "evren" olarak daha Türkçe bir biçime sokulması da mümkündür, araştırmamız gerekiyor

Hep aynı yönde gözlenen değişmelere, istatistikte "sistematik" diyoruz, ibrani V harfi, Türkçe'de sistematik bir değişme sergiliyor; "ş". hep "s" olmaktadır, "Aşer", önce "aser" ve Doğu dillerinden ödünç aldığımız a'lan "e" yapma kuralı ile, sonra "eser" olmaktadır, "eser"¹ adlı sabetayistlerimizle karşılaşıyoruz. Kripto-yahudi olmaları mümkündür, yatmz bunlardan birisinin soyadı "karakaş" olunca ihtimal azalmaktadır; Ecevit lerin bunlardan bir başka-

TERAKKİ VAKFI GENEL KURULU

Genel Kurul Üyeleri toplu halde

HALUK ARIÇ
BAŞKAN

BÜLENT TANLA
BAŞKAN YARDIMCISI

OSMAN KIRGIZ
GENEL SEKRETER

Doç. Dr. HASAN ERMAN
MUHASİP

BORA GÖNENÇ
ÜYE

Prof. Dr. EMRE KONGAR
ÜYE

Doç. Dr. DOĞAN BAŞAK
ÜYE

Prof. Dr. AHMET YÜCEKÖK

Prof. Dr. ASAF AKAD

AVNİ ATAM

AVNİ REFİĞ

CAN PAKER

EŞREF DENİZHAN

FAHİR ÖZSOY

FERHAN ARKAN

Doç. Dr. İHSAN VARDAL

Prof. Dr. İLTER TURAN

Prof. KAMURAN ATAKAN

MELİH SARTER

NECDET ÜÇER

Dr. OSMAN ÜÇER

Prof. Dr. RONA AYBAY

İSHAK ALATON

MEHMET ATAKAN

Afogu Ailfsi ve 5dfwrt-4!iJifln-Gîn-C£/rı AıJian

VEFAT

Rabia Kocaoglu, Nazire Yeşilay, merhum Sait Gergerlioglu,
Meliha Sunan, Ömer Gergerlioglu, Osman Gergerlioglu.

Gühen Sıddıkoglu'nun kardeşleri

Selhan, Alihan, Sinan-Murat. Can, Cem'in babaanneleri
Yasemin-Melal'in kayınvalideleri, Sedai-Vedai'ın anneleri,
merhum Selahattin Aloglu'nun eşi

SIDIKA ALOĞLU

Hakk ın rahmetine kavuşmuştur

Höriyrt, İS Haziran 2003

Ddnmezer & Önty & De moka & Sütmaç Soyudkn

Merhum Pakize ve Cemal ÖNEVİN kıztan, merhum Erol Öneyin
kardeşi, Vildan SÜTMEN ve Şükran HATİPOGLUYİun kardeşleri.

Bumin, Murat, Salim ve Ayşe'nin teyzeleri, Rahşan ve Hakan'ın
halaları, Ord. Prof, Sulhi ve Merih DÖNMEZER'in gelinleri, Sevim
TESAL'm yeğeni. Av, Zuhall ve Orhan CAKIROGLU'nun yengeleri,

Tülay ONEY'in görümcesi,

Av. Ülkü Fatma DÖNMEZER'in biricik annesi.

Cemal DÖNMEZER'in çok sevgili esi

SEMRA DÖNMEZER

Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Hürriyet, 12 Ekim 2002

GÖZLER ONLARIN ÜSTÜNDE

Bülent Ecevit Raşan Ecevit

Orada okuyan kendini hep 'bir numara' görür

İŞ DÜNYASI

Omer Dinçök, Melih Araz, Erhan Dumanlı, Rahmi Koç, Suna Kıraç, Sevgi Gönül, Semahat Arsel, Nejat Eczacıbaşı, Cem Boyner, Vural Akışık, Hüsnü Özyeğin, Burhan Karaçam, Osman Berkmen, Esat Edin, İbrahim Betil, Feyyaz Berker, İbrahim Bodur, M.Emin Karamahmet, Halis Komili, Osman Kavala, Alp Yalman, Serdar Bilgili, Betül Mardin, Neşe Erberk,

POLİTİKA

Bülent Ecevit, Raşan Ecevit, Tansu Çiller, İsmail Cem İpekçi, Emre Gönensay, Algan Hacaloğlu, Cem Kozlu, Ersin Farıyalı, Behice Boran, Kasım Gülek

EDEBİYAT

Halide Edip Adıvar, Pınar Kür, Refik Erduran, Orhan Pamuk, Talat Halman, İpek Ongun, Tomris Uyar, Nihal Yeginobalı, Mina Urgan, Emre Yılmaz, Aslı Erdoğan, Cevat Çapan, Ayşe Kulin, Jak Deleon

TİYATRO

Genco Erkal, Haldun

İsmail Cem

Orhan Pamuk

Neşe Erberk

Zeki Alasya

Dormen, Engin Cezzar, Ahmet Levendoğlu, Kerem Kurdoğlu, Göksel Kortay, Nevra Serezli, Zeki Alasya, Can Gürzap, Tunç Yalman, Nedim Saban, Refik Erduran, Beklan Algan, Nedim Göknül, Ölkü Tamer, Yavuzer Çetinkaya

BASIN

Şahin Alpay, Nilüfer Kuyas, Yıldırım Türker, Altımur Kılıç, Ercan Arıklı, Perihan Magden, Elçin Yahşi, Sedat Ergin, Deniz Alphan, Mansour Fourutan, İpek Cem, Gündüz Vassaf, Etyen Mahçupyan, Korkmaz Ilkorur

SİNEMA/TV

Nuri Çolakoglu, Omer Madra, Mim Kemal Öke, Omer Kavur, Omer Karacan, Halit Refik

REKLAM

Serdar Erener, Yiğit Şardan, Erol Moran, Çınar Kılıç

MÜZİK

Evin İlyasoglu, Çiğdem Talu, Cem Karaca,

SANAT

Abidin Dino, Vasıf Kortun, Şakir Eczacıbaşı

Sabah, 3 Kasım 2000

N. B. İçlerinde sabetayist olmayanların da bulunması tabidir. Liste, Sabah Gazetesi, üzerindeki işaretler Y. Küçük'e aittir.

smı milletvekili adayı yaptığı kayıtlıdır. Bu çerçevede "şalom", doğrudan "selam" veya "selamı" şeklinde kargımıza çıkıyor, "şomer" ise "somer" olmaktadır; Şam'ın "sam" ve "şem" adının, önce "sem"¹ ve sonra da "cem" olmaları yolu akıl yürütebiliriz. Kuşkusuz, V olarak kaldığı durumlar da var, "semi" öyle olabilir. "Şar" da, Avşar'da, "şar" olarak kalmaktadır, ayrıca bunların Türkçe karşılıklarını da çıkarabiliyoruz ki, sözlükte yerietindedirler.

Demek ki. isimlerimiz üzerinde, bütünsel cevaplara ve aynntıh etütlere ihtiyaç duyuyoruz; pek çok kavimden isim aldığımız kesin görünüyor. Çok din değiştirdiğimiz ve çok iklim aştığımız için bu normaldir; normal olmayan kaynaklarımızı bilmemektir. Bu sözlük, bilgisizliği yırtmak üzere bir küçük katkı sayılabilir; dil ve tarih alanında yetkin olanların tanışmalarını öneriyorum.

İBRANİ İSİMLERPARALEL İSİMİ.EK

Abdi, Avdi	Abdi
Ab iri	Yiğit, Metül
Ada	Ada, Adalet
Adam, Adem, Adcım	Adem. Adam. Adamo, Kızıl
Adcın, Adoniya	Adon, Adone/ Bay, Bayar, Haydar, Iky, Beyhan. Efendi, Efe, Efekan, Üstad
Afeka	Ufuk
Ahud	Şirin
Akad	Akad, Akal
Alper, Alpm	Alp, Alper
Aliz, Etiz	Eliz, Şirin
Amal, Amel	Amel, Say, Sayman, Saymen, Saynlır, Bilsay, Emi!
Amal-Tov, Emcl-Tov	İşigû^el
Amasya	Amasya
Amir. Emir	Güçlü, Emir
Amiran	Amiran
Anan	Bulut

DKürt Yahudil-cTi kullanıyorlar.

Ediz & Aylin & Levi Adları

Sabah, 14 Mayıs 2002
N. B. Ediz, Edith olarak da yazılıyor.

Antel & Özdoğan Aileleri
Nisan & Râna Adları

VEFAT

Eski Adliye Nazırlarından Darülfünun Hukuk Müderrisi merhum Mehmet Celalettin Bey ile merhume Emine Zekiye Hanımın kızları; Avukat merhum Yusuf Kenan Antel, Kimyager merhum İhsan Celal Antel, merhum Prof. Dr. Sadreddin Celal Antel, Bestekâr merhum Necip Celal Antel'in kızkardeşleri; Melek Antel, Handan Antel, Afif ve Oya Antel, Şerif ve Râna Antel'in halaları; merhum Prof. Dr. İhsan Özdoğan'ın eşi; Prof. Dr. Mehmet Celal Özdoğan'ın annesi; Nisan, Çınar ve Kiraz Özdoğan'ın bir tanecik babaanneleri
Prof. Dr.

Belkıs Özdoğan

Doğum, İstanbul 1912
24 Eylül Salı sabahı Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Hürriyet, 23 Eylül 2002

Ariani
Anania, Ananya¹
Anal
Anufa
Arda
Arel
Arendt, Aıens
Arfa
Ari
Arkin
Arman, Herman
Aron, Aaron
Asaf

Bulutgil, Bulmuşlu
Ruîutay
Anad, Anal
Filiz
Arda, Erdem
Arel, Aral, Erel
Aren
Arf, Ar fa
Aslan, Arşları. Fatih
Erkin
Amıan, Erman, Armağan
Aron, Harun, Arcn, Arkin,² Erkin
Asaf

1) Diha çok Karaim'lerde, Türklerde- de Karadeniz sahUlcfinde görünüyor. Anan Rin Fiavud, bir Karaim Yahudisklir

2) Rusya'da "arkin" Yahudi kökenli soyadları arasında sayılmaktadır; "aaron" isminin bir versiyonudur

R. O. Unbegun, *Russian Sturtamvs*, OKfofd, 1972. p, 3-10.

Barlas & Anter Aileleri

Gazeteci Mehmet Barlas ile Canan Barlas'ın güzel kızları Ela Barlas, bir dönem magazin dergilerinin en gözde güzelleri arasında yer alıyordu. Ela Barlas, sade bir yaşamı benimseyince, iki yıl önce ortalarından kayboldu ve Metin Anter ile sessiz sedasız dünyaevine girdi. Şimdilerde mutlu evliliğini katıldığı davetlerde gözler önüne seren ve anne olmaya hazırlanan Ela, formundan da bir şey kaybetmiyor.

Günaydın, 19 Aralık 2002

Erden & Reyent & Ökmen Soyadları ve Ulucan & Kerem Adları

VEFAT

Harp Akademileri Komutanlarından
Merhum Emekli Orgeneral Ali Fuat Erden
ve Merhume Bedia Erden'in evlatları,
Merhum Şerif Remzi Reyent, Merhum
Süreyya ve Merhume Handan Reyent'in
yegenleri, Merhum Mümtaz Ökmen ve
Leman Ökmen, Merhum Necmettin ve
Gülen Sünget'in gelinleri, Necla-Tevfik,
Nebahat-Merhum Alp Karadavut ve Dirik
Ailelerinin Kuzinleri, Ulucan, Şenol ve Elif
Sünget, Aşlı, Murat, Kerem, Deniz
Avcıergun'un yengeleri,
Hepimizin Sevgili A. O'sü,
Merhum Laçın Ökmen'in eşi,
Çigdem'in Herşeyi

AYLA ÖKMEN'İ

Kaybettik.

Sabah, 14 Mayıs 2002

Aşna
Asya
Aşer
Atar
Avner, Abner, Aviner, Evner
Avram, Abraham
Avşar, Avisa
Ayal, Ey al
Ayla, Aila, Eila
Aylin, Ailin, Etlin
Aziz
Baba, Bava
Bader
Balaban
Barak
Barekei, Bereket
Bakur
Bar

Aşna
Asya
Eser, Mut, Mutlu, Mesut
Atar
Evner
Avram. Avraham, ibrahim
Avşar
Koç
Ayla
Aylin
Aziz
Baba, Babacan. Babaç, Babahan, Baban
Bader
Balaban
Simsek
Bereket, Zümrüt
Dog^n, Nevzad, Ncvzai
Bar, Baran, Barkan, Barka, Barlas

Barlas ¹	Barlas _h Özbarlas
Baruh, Baruth	Mut, Kut. Mınlı. Kullu, Kutsal. Kudsi
Baskın, Baskin	Baskırt
Beki, Bekhi	Beki
Benyamin, Binyamin	Benyamin
Berg	Berk, Berki, Berkiay, Balkan, Dag, Dağı
Berger	Dağı
Bergtuan, Bcrkman	Berkman
Beria	Beria
Bema	Berna
Bika, Bike	Bige. Vadi
Bozer, Bol zer	Bozer
Canan, Canaan	Canan. Kenan
Çelebi	Çelebi
Daryaveş, Darya, Deryaveş	Dara, Derya, Derviş
Davar	Daver, Davar
Defne, Dafnc. Dafna	Defne; Dafne
Dem, Dam	Kan ¹
Dem, Dam	İldem, Özdeni. Demokan
Duran	Duran
Ebcr, Ever, Ivri	Ever. Evcıri, Evergen, Ncper.
	İbrada, İbran, ibrani
	Ebru
Eber	Çetin, Mel m. Sarp, Azıı. Faik, Üslün
Ebiri, Abiri	Eden
Eden	Edin, Haluk
Edin, Adin	Ediz, Ediih
Edith, Ediz	Ege, Bayram

Ege, Haga, Hagai

- 1) ibrani onamastıque'de, aeronym denilen, baş harflerden yapılan isimler yaygındır; "barmak", "ben rab ınoşe kalınan" isimlerinin baş harflerinden, "bara", 'ben rab Kalınan aron' isminden çıkıyor, kaynaklarımda "barka"ya bir işaret bulamıyorum, yalnız artık elimizde bir ipucu var demektir, "nadas" adına Rcünce. ben mb l?yb sofer, sözcüklerinden türetilmiştir. Kalip Lnyb Hocanın Oglıı, anlamındadır "Sefer" kitap, 'Sofer¹' katip knrşdıgıdır. Nili'nin, bizde 'Nil* veya "Nilüfer" oluyor, Tdrklcr'e knrşı mücadele etmiş bir gizli ve silahlı Yahudi örgütünün adının baş harflerinden [üretildiğint, başka çalışmalarımda kaydetmiştim.

İlcıziou C- KagançıfT, *A Dictiouary of Jeuisb Names uttri TTjeir History*, London, 1996, p. 36.

- 2) Damarlardaki kan.

Hürriyet, 24 Eylül 2001

İlklerden S. Gürayman

Hürriyet, 8 Ocak 2003

İLK KURŞUN VAKASI

İlk Kültür Bakanı

Talat S« Halman

İlk Kadın Büyükelçi

Filiz Alkor Dinçmen

İlk Kadın Barbakan

Tansu Çiller

Uk Kadın Vali

Lale Ataman

İlk Kadın Emniyet Müdürü

Feri ha Sanerk

İlk Karim Mühendis

Sabi ha Gürayman

İlk Dünya Güzeli

Keriman Halis

İlk Avrupa Güzeli

Günseli Başar

İlk Oro-Vııyon Birincisi

Sertap Ercncr

İlk Tri Genei Müdürü

Adnan Öztrak

İlk Devlet Planlama Müsteşarı

Albay Şınası Orel

İlk Kurşun-Hasan Tahsin

Osnıan Nevres

Eberi & Everi & Caner & Erdoğan Adları

Eski vücut şampiyonu annenin evlat acısı

Milli sutoçu ve manken oğlu Caner Erdoğan'nun beklenmedik ölümüyle yüreği yanan anne Zeynep Everi, önceki gece alkolle birlikte sakinleştirici ilaç alınca hastaneye kaldırıldı. Acılı annenin hastaneye götürülürken "Oğlumun yanına gitmek istiyorum" diye sayıkladığı ileri sürüldü.

CANER Erdoğan, gençocuk, yakışıklı ve son derece başarılı bir gençti. 24 yaşında, başarılı bir sutoçu, sutoçu Milli Takım'na seçilmişti. Neşe Erberk Ajans'ta üç ay kadar mankenlik yaptıktan sonra Amerika'ya yerleşmişti. Yıldız oyuncu, yeni yıl tatili nedeniyle geldiği İstanbul'da takımı ENKA'nın Heybeliada ile yaptığı maçta görev almış, ama bu onun son müsabakası olmuştu. Maç sonrası fenalaşan Erdoğan, geçirdiği kalp krizi sonucu yaşamını yitirdi. Caner Erdoğan'nun ölümü, hem spor camiasında, hem de kamudayında büyük üzüntü yarattı.

Evlat acısı, en çok anne Zeynep Everi'yi yıktı ve önceki gece ölümün eşğine getirdi. Everi, alkolle birlikte

çok sayıda sakinleştirici ilaç alınca fenalık geçirdi. Tarabya Sanatçılar Sitesi D Blok 26 numaradaki annesine ait dairede ikinci eşinden olan oğlu Burak'la birlikte kalan Zeynep Everi, dün sabah 04.00 sıralarında, fenalaştı. Oğlu tarafından Çağlayan'daki Florence Nightingale Hastanesi'ne kaldırılan Everi'nin alkolle birlikte sakinleştirici ilaç aldığı belirlendi. Daha sonra Gayrettepe'deki Metropolitan Florence Nightingale Hastanesi'ne sevk edilen Zeynep Everi'nin burada midesi yıkandı. Doktorlar, sağlık durumunun iyiye gittiğini bildirdi.

■ MURAT DELİKLİTAŞ

Vücut şampiyonu olan Zeynep Everi, 1989 yılında kendisiyle yapılan bir röportajda Hürriyet'e oğlu Caner Erdoğan ile böyle poz vermişti.

Zeynep Everi, 1989 yılında Türkiye Bayanlar Vücut Geliştirme Şampiyonu olmuştu. Everi, DJ'lik yaptığı Power FM'deki programıyla 'radyoların romantik sesi' olarak tanınıyordu. Vakkorama Gym'de de aerobik hocalığı yapmıştı.

Hürriyet, 19 Ocak 2003

Serter & Anar & Erdem Aileleri Erbil & Emre Adları	Kıray Soyadı & Gülen Adı
ÇOK ACI KAYBIMIZ Merhum Yusuf Ziya Erdem ve merhume Fatma Macide Erdem'in oğlu, merhum Salih Saffet Anar ve merhume Muzaffer Anar'ın damadı, merhum Nurettin Besen'in kayınbiraderi, merhume Bünyan Besen'in kardeşi, Fatma Dorkan ve Ali Besen'in dayısı, Ergin, Emre, Umur ve Erbil Serter'in kuzeni, merhum Ali Ulvi Tural ve Duygu Tural'ın dünürü, Esra Erdem'in kayınpederi, Eda Bilol, Ayşe Bilol ve Sinan Erdem'in biricik dedeleri, Zeynep ve Ziya'nın sevgili babası, Süheyla Erdem'in 46 senelik hayat arkadaşı, biricik eşi Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı Sinan Erdem <i>Hürriyet, 29 Ağustos 2002</i>	VEFAT Merhum Albay Mehmet Sadullah Kıray ile merhume Emine Eşref Kıray'ın oğlu, Dr. Gülen Ezel Kıray'ın ağabeyi, Dr. Emine Zeynep Kıray'ın babası, Prof. Dr. Mübeccel Belik Kıray'ın eşi, sevgili DR. İBRAHİM ZEKİ KIRAY, 28.08.2002 günü kaybettik. <i>Hürriyet, 29 Ağustos 2002</i>

Efes

Eifer

El, Eli

Elif, Alef

Eİİ2, Elez, Aİİ2

Ehud

Ela. Ella

Eli, Eliyahu

Elkin, İlkin

Emel, Amal

Emin, Amin

Emine, Amina

Enç, Anç

Ephrat, Efrat

Er, Ar

Er

Emr, lmr, Imre

Eran

Erden

Efes

Ayfer

Al, El, Eli, Ali, Gök, Varlık

Elif, Number-One, Biricik

Eİİ2, Neşe, Sevinç

Bir, Biricik, Elif, Vahid, Vahit, Tekin

Ela, Ayla

Veli, Ali, Bülend, Bülent

ilkin

Emel

Emin, Güven

Ernine, Güven

Enç, inç, Annç, Erinç

Fırat

Er, Erdem, Erem, Erim, Eren, Ergen, Erim,

Erinç, Annç

Er, U/anık, Bekçi

Emral, ı'mre, Imre, İme;, Imır

Mahir, Eren

Erden, Ardan, Çordan, Jordan, Yarden

tficr & Talu & Gurdi Aiidtn	Aral & n & Giray & Gürel Aileleri
VEFAT Merhum t Amiral Hilmi ülej ve Merrume Bedriye Üler'in hu, Merhum A. Hüsnü Bey in ve Merhume Hıcer Haum'm jelini, Perihan ve Tank Talu'nun ablaları. Mine ve Nail Gürelinin yengeleri, Şehnaj Dkyay ve Gü İç 1 n 0 ayra m u f 1 u'n u n d ün ü Deri, Deniz- Hıla Asuman-Hüsnü Gfrel'i'nin anneleri, Sluan, fosun ve Aylin'in babaanneleri. KÖy Çocuktan Yükseltme Vakfındakr tüm çotukların biricik afineji ve Oı han Güreffi'nin sevgili eşi ŞÜKUFE NİHAL GÜRELI 29 Mayıs 2001 Sabahı Hakk'm rafinerine kavuşmuştur.	VEFAT M?rnu m c Mu n m ner Güven ve Men um Lütf L C üven m lula rı, merhum Ksım Arat'ın eşi P«?f. Jale Güvtn'ın ablası, merhume Türkan Flncaneojlu ile Mü sı r rai ve Kemal Utka'mın kuzenleri, merhum D. Kemal Giray ve J-jmel G rayın yen etleri, merhum Veda! Sirmen ve Barika Sirmenin E ürürü, merhume Engin Kural ve methumOrhan Kural'ın, Ttrijf-Vtlhan Coşkulun teyzeleri, Omit-Işın Gürel Ailanbay ve Çeyda Cojkm'tın büyük leyleri, Vedia-Sedal Sirmen'in sevgili annearnekfl, Mithal-Prol. Dr. Lale Sirmen ile Prol. Tuğrul Aral'ın bıkıfc annsieri. Tapu ve Kadastro Gen. Md. Başlıhuklu Müşavirliğinden t m i l Av. Enise ARAT Hanımefendi 26 Mayıs 2003 gecen Hakkın tahmeline kavuşmuştur
<i>Sabah 30 Mayıs 2001</i>	HürrijKf, 28 Mayıs 2003 N- B (jirsy, "Crraj" oJoraJi da yanlıyor

Erez, Eretz

Erci, Eretz

Eren

Esra, Esdra, Ezra

Ester

Eşkol

Eman

Ever

Fonuna

Gad

Gad, Gadi

Gani

Gazı, Gaazi, Ghazi

Gil, Gila, GHi

Gilon

Gönen

Gover

Gur

Erez, Kiray,¹ Toprak, Ülke, El, Il,

Medina, Mir, Azri, Kara

Arzu

Eren

Esra, Azra, Ezra

Ester, Ester Kira, Yıldız, Suare

Salkım

Adnan

Ever, Evren

Tuna

Uğur

Savaş, Cenk

Gani

Gazi, Elgazi, Soygazi

Neşe, Sevinç, Sen

Şenol

Gönen, Göncnli. Göncnsay

PaLih. Muzaffer

Aslan. Gür, Günay, Gürayman, Gürel,

Gürel, Gürer, Güreş, Gürün

1) Rusça'dır, Kının kökenlilerde görüyoruz; yakında göçen Dr. İbrahim Kıroy dostumuz tın soyadını Taşıyordu.

Ertugrul Aiaflı ve Aiev Alüfı - Ayşe & Saran Adlan

VEFAT

İstiklal Savaşı Gazisi malûl Piyade Yuihaşı Makedonya Pirlepe'li AhmEd Seyfettin Elendi nın ve Nafiya Hanımm oğlu; rahmetli FürDzan AlatlıW eşi; Alev ve İşıl Alatlı'nın ha balan. Akın ve Ayşe Baran'ın amcaları, Defne ve Vasıf Kortun: Funda ve Kaan Aktar; Mehmet ve Banu Koryürek'in dedeleri; Refika ve Murat Emre'nin büyük dedeleri

"O" KUŞAĞIN SON TEMSİLCİLERİNDEN

Eski Genelkurmay Genel Sekreteri Danışma Meclisi Üyesi emekli Kurmay Albay (Harbiye, 1937)

ERTUĞRUL ALATLI

(Sarıyer. 21 Ağustos 1916- Yeşilköy. 10 Kasım 2002)

DEVLETİM TEK BİR ÇİVİSİNİN HESABINI SORAN, KAPUTUNU BOYATIP EŞİNE MANTO YAPAN. ULUSUNUN ANCAK HAYSIYET VE ÖZVETİ TEMELLERİ ÜZERİNDE YÜKSELEBİLECEĞİNİ fi İLEN EVLADI FATİHAND ANDI. ASKER GELDİ, ASKER GİTTİ. RUHU ŞAD OLSUN,

hürriyet, 12 Kasım 2002

Hagar	Ağar, Agar, Hacer, Acar
Hakam	Hikmet, Haham
Haki, Hagi	Hakkı
lialkin, Alkin	Alkin
Halpcr	Alper
Har. Her	Dag, Dagcan, Dağlı. Er. Ar. Arman, Erman,
Harar	Dağlı
Hay im, Hayyim	Can, Candan. Caner, Canken, Cansın,
	Hayal, Hayati. Hayim, Vııal, Vnali, Vito,
Hazan	Hazan, Hasan, H<izan, Kazan
Halev	Alev, Halev, Halevi
Halkın	Alkin
Heled	Halid. Dünya
Herzl	Ersel, Erçel, Arseî
Hodeş	Ay
Horiya	Horiye, Huriye
Holer	Dal
HuU	Hula, Ula, Ülya, Hülya
Hur	Doğan. Nevzat
Hu^a	Duygu
Imer. Imra^ Imre, Imri	Emre, Imre, Imer, Imir

Okyar & Ipeker Aileleri ve Nil &
Nazlı & Kerim Adları

ACI KAYBIMIZ

Berin Okyar ve merhum Rahmi Okyar'ın sevgili oğlu, Vedat ve Asuman Okyar, Arzu ve Mehmet Ipeker'in kardeşleri, Suat ve Nil Okyar'ın amcaları, Nazlı ve İhsan Ipeker'in dayıları, Naili, Pervin, Sinan ve Kerim Bilol'un enişterleri, Refhan ve Tefvik Bilol'un çok sevgili damatları, Zeynep ve Oliver Orth'un biricik babaları, Nilgün Okyar'ın can yoldaşı kıymetli eşi

RAİF OKYAR,

genç yaşında elim bir trafik kazasında kaybetmenin derin üzüntüsü içindeyiz.

Hürriyet, 17 Mart 2003

K & F Gülman

Hürriyet, 18 Kasım 2000

Ekrem Bora & Kızı Yasemin
& Damadı Kerem Uyçurmen

Çırağan Sarayı'nda çalışan 25 yaşındaki Yasemin Bora, Koç Finans'ta çalışan 32 yaşındaki Kerem Uyçurmen'le evlendi.

Hürriyet, 24 Şubat 2003

APO DAVASINDA TÜRK YARGIÇ

AVRUPA İnsan Hakları Mahkemesi, Öcalan'la ilgili duruşmasını 21 Kasım'da yapacak. Bu duruşma sonrasında başvurunun 'kabul edilip edilmeyeceğine' karar verecek olan mahkeme, kabul etmesi halinde davanın esasını incelemeye başlayacak. Şehit yakınları ise duruşmada iddianamelerini yazılı olarak sunacaklar. Birkaç kişi de duruşma salonunda sembolik olarak şehit yakınlarını temsilen hazır bulunacak.

Rıza Türmen

Hürriyet, 18 Kasım 2000

îr

Iızak, İshak

izzet

İasm in

Jasper, Jaspar

Jordan, Yarden

Kahana, Kohen

Kalav. Kfltev

Kalav, Kalev

Kara

Kara

Karkom

Katan

Kazan

Kenan. Kenaan

Kerem, Kerim, Karim

Kent, Kemmen, Kenter, Şehir, İrem, İre
İzak, Eizik. İzel, Sikcl, Gülen, Güler, Bengül,
Besim, Besime. G(liman. Gülmen. Gülsüm.
Gülsün, Gülümser, Gülümsün Hande,
Gülü\$, Gülse, Gülser, Güllü, Gül

izzet

Yasrnin

Yeşim

Lrdcn, Ürdün

Kohen, Kağan, Kaan, Kan, Kaplan

Yiğit, Alp, Kahraman

Gönül, Kalp

Kara, Karaa, Karabat, Karaca, Karacan,

Karadağ, Karadaki, Karahatı

Kara , Karakaşlı, Kara köy. Kara tay,

Karaveli, Karay, Karayalçın

Toprak

Çiğdem, Safran, Safran

Küçük

Kazan, Hazan, Kazgan

Kenan, Canaan, Ganan, Cenan, Can

Kerem, Kerim

*Mısırlı ve Nil Ailesi ve Kaan adı***ACI KAYBIMIZ**

Prizren, Mısırlı ailesinden merhum
Mehmet Sadık Nil ve Hayriye Nil'in
kıymetli oğlu, merhum Ali ve mer-
hume Samiye Alaybek'in damadı,

Güler ve Aziz Karabatur'un can
kardeşi, Handan ve Alpaslan Batuk
ile Didem ve Murat Karabatur'un
sevgili dayıları, Kaan'ın "dayo" su,
Eren ve Emir'in çok sevgili babası,
Vicdan Nil'in her şeyi

GÜVEN NİL'i

Kaybettik.

*Sabah, 20 Şubat 2001**Aksu & Sedes & Öztrak Soyadları,
Gülmen & Kerem Adları***VEFAT**

Merhum Abdurrahman Aksu ve merhume Hacer Aksu'nun
kızları, merhum Abdülkadir Kemalettin Yetkin'in eşi,
Şeyma Sedes'in annesi, İzzet Sedes'in kayınvalidesi, mer-
hume Lamia Toykan'ın kardeşi, Ayten Akkuş, merhum
Kazım Akkuş, Banu ve Lemi Sarioğulları'nın teyzeleri, mer-
hum İlhan Öztrak, Gülmen Öztrak, Kemal ve İlkay
Öztrak'ın yengeleri, Selda Sedes, merhum Bülent Nikrevan
ve Zeynep Nikrevan'ın büyükanneleri, Kerem Nikrevan,
Ebru Ateş ve Bala Ateş'in nineleri

Nebahat Yetkin

Vefat etmiştir

Hürriyet, 17 Ağustos 2002

*Acar & Terem & Pakman Aileleri ve
Behin & Nur & Tan & Eralp Adları*

VEFAT

Merhum Y. Müh. Hüsnü Acar - merhume Emine Acar'ın kızı, merhume Nermin Acar ve merhume Behin Terem'in kardeşi, merhum Saip Kenber ve merhum Feridun Terem'in baldızı, Av. Osman Z. Tüzün, merhum İ. Vecdi Tüzün, merhume Jale Bute'nin yengesi, merhum Kazım - Şerife Pakman'ın dünürü, merhum Sabri - Cevriye Ulucak'ın manevi annesi, Timur Ulucak, General Saim - Nur Demirel'in manevi anneanneleri, Timuçin Ulucak, Barış ve Başar Demirel'in manevi büyük anneanneleri, Engin - Gönül Kenber, Değer- Ülkü Terem'in teyzeleri Deniz Kenber, Tan Torun, Eralp - Elif Terem'in büyük teyzeleri merhum Elçi Acar Tüzün - Belma Tüzün'ün sevgili anneleri, merhum doktor Halim Tüzün'ün sevgili eşi, Kız Teknik Öğretim Eski Genel Müdürü Eski Kontenjan Senatörü

ZERRİN TÜZÜN

10 Eylül 2003 günü Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Hürriyet, 12 Eylül 2003

Kicrem, Kerim

Kore. Korey

Korr\$

Latife, Latifa

Leila, Lea, Laila, Leyla

Lev

Levana

Levent, Levant

Livtti

Maarav, Marav

Mahir

MaLka

Mansur

Mar

Maya

Mayan

Muza!

Meleh

Meraya

Ekrem

Çagn, Korel

Koreş, Hosrov, Hüsne v, Hur, Hurşii,

Kur, Kuruş, Kuruç, Güreş, Güneş

Latife

Leyla, Layla

Gönül,¹ Aslan

Ay

Levent

ttoyaz

Batı, Bat ıhan, Ratu

Mahir

Ece, Melike, Türkan

Mansur

Bey, Bay. Efendi

Maya

Pınar

Uğur

Melih, Malki, Melik, Malik, Melike. Hakan,

Tarkan, Kag^n, Kral, Sah, Ece, Han

Meray

15 İbrani karşılığı, "gönül", Eİkenazüerin dili olan Yıdış paraleli ise "aslan" veya "aralan" olmaktadır.

Meşi	i pek
Miryem	Mi ray, M i rey
Mışala	Dilek
Mızrah	Doğu
Mizrahi	Doğulu
Moran	Moran
Mırad, Maıad, Moryat	Murad, Murat
Mordehay	Menteş
Moşe	Moşe, Moiz, Musa, Suda, Sudan, Sudan

Toner & Korman & Benadam Aileleri

VEFAT

Merhum Dr. Salim Paşa ve Meymenet hanım ile Raif Bey ve Saide hanımın torunu. Merhume Emine Sabahat ve Merhum Mehmet Rıfı O Toner'in kızı. Merhum Necati, Dr. Şinasi, Neti ve Ata Kumral'ın yeğeni, Toner ve Kumral Ailelerinin halaları, Benadam, Tolluoglu ve Korman Ailelerinin yengeleri. Merhum Eczacı Cafer Tayyar Benadam'm eşi, Emel ve Gündü; Tunçbilek. Ümit ve Aykut Ağan, Lemis ve Babür Benderlioglu'nun sevgili anneleri. Çiğdem ve Cem Mekik, Dr. Meltem ve Dr. Engin Yılmaz'ı rı anneanneleri. Can ve Deniz'in büyükanneleri, Murat'ın sevgili Güzin Teyzesi.

EMİNE GÜZİN BENADAM

11918 - 2003}

Hürriyet, 29 Ağustos 2003

Koç & Yiğit & Soydan & Alkoçlar Aileleri

Koçyiğit ve Soydan'a damattan haciz şoku

SİNEMA oyuncusu Hülya Koçyiğit ile eşi Fenerbahçe Yönetim Kurulu üyesi Selim Soydan'm damadı Ender Alkoçlar'ın borcu haciz şoku yaşadı. Toprak inşaat AŞ Uludağ'daki Alkoçlar Otelinin işletmecisi Ender Alkoçlar'dan alacağı olan 28 milyar lirayı tahsil edemeyince İstanbul 7. İcra Müdürlüğü'ne başvurdu. İcra Müdürlüğü, Alkoçlar Otelinde haciz yapılması talimatı verdi. Ancak, firma avukatlarının "Alkoçlar, İstanbul'a gelişinde kayınpederinin evinde kalıyor. Burada menkul taşımif olabilir. Bu eve de icra memurları gırlide-rilsin" talebi üzerine icra memurları, Koçyigil ve Soydanın Zekeriyaköy'deki villasına gitti. Memurlar, evde bulunmayan ünlü çiftin, olayla ilgili olmadığını anlayınca haciz işlemi yapılmadı Setim Soydan, "Bu olay bizi çok üzdü" diye konuştu Bekir BATU (SHA)

Sabah, 6 Ekim 2000

/jm (S' Çelebi & Mevlevi

Kapını çalana 'hayır' deme!

Işın Çelebi (Eski Bakan)

• Sil Mevlaoa'nın torunu musunuz?
Ben Mevla na'mo lorunu değilim. Sadece Çelebi ailesinin mensu biatin da mm. Torun a la sı ____ farklı.

- Aile çok sık biraraya geliyor mu? Biraraya gelmeye çalışıyoruz. Makam Çelebiligi Tanık Çelebi temsil ediyor. Güzin yenge (Faruk Çelebinin annesi). Esin Çelebi (Kız kardeşi) biraraya geliyoruz. Mevlevilik bil padişahlık değil gönü nü ide yaşarsınız.
- Meri evi felsefesi nedir? Darda kalana koşmak. Kapını çalana hayır diyememektir. 'Dün dünle gitti cancazım, yem şeyler sşylemek lazım' SİZÜ bogün tüm dünyanın felsefesi.
- Mevlevilik günümüzde yaşatlabiliyor mu?

Mevlevilik sevgiye ve ablaka dayalı bir anlayış. Bugün dünyanın yeni anlayışı bu. Bilgi toplumunun gerektirdiği yenilikler, karşılıklı sevgi, saygıyı ortaya çıkıyor. Rekabetin temeli dürüstlük Mevlevilik bunun bütünü.

- Çağımızda tasavvufun önemi nedir? Vukanda sözünü ettiklerim zaten tasavvufun içinde var olanlar. Mevlevilik evrensel bir yaşam biçimi. Bilgi çağı dürüstlüğü, akılcılığı, şeffaflığı getiriyor. Bunla: da melevillğin özü. O nedenle melevilik en çağda; inan; sistemi. Bütün dinlenil içinde melevilik olduğuna inanıyorum.
- Bugün neler yapılmalı? Bir Mevlana Enstitüsü kurulması gerekir. Dünyanın çeşitli ülkelerinde kürsüler, enstitüler var. Bizde de olması gerekir. Bu de Dede Efendi'nin yetiştiği Yenikapı Mevlevihanesi'nin restore edilmesi gerekir

Milliyet, 16 Aralık 2002

Nadir	Nadir, Yemini
Naim, Naom. Naomi	Nami, Naim, Naimc, Hctşcan
Naor	Aydın, Işık. Ner
Narkis, Narkiss	Nargis, Nergis, Nergiz
Nasi, NassL	Nasi. Naci
Nıuan	Hediye
Naz, Noaz	Naz, Nazlı, Birmaz,
Nesi m	Nesim
Neizach, Ncsa	Zafer
Netler, Nezer	Dal
Netzhi, Nezhi	Baki, Nezhi
Nilt	Nili, Nil Nilüfer
Nir, Nitcl	Saban, Sabancı
Nisa. Nissa	Nisa, Hayr-u Nisa
Nisan	Nisan
Nitzan, Nisan, Niızah	Tomurcuk, Nisa
Noya	Oya, Güzel, Noyan
Nur	Nur. Aieş, Kıvılcım
Nura	Nur, Nure, ¹ Işık, Işıl, Iğıl, Işın. Ziya,
	Hdksan, Rona, Rana, Eluşen
Nun	Nuri
Nuriye	Nuriye
Oda	Oda, Şarkı, Türkü
O d e m	Yakut
Oğan	Oğan. Okan. Okandan, Oghan, Demokan
Omri	Ü m ü r
O n a n	Onan
Or	Or, Ur, Işık, Işıl, Işıl, Işıl. Nur, Nuri, Nuriye.
	Aydın, Gün, Gündüz
Orai	Oral, Orel, Ural, Urel
Oran	Oran, Orhan, Uran
Ovadya	Tannkulu
O2	Öz, Ozal. Özel. Ozan. Uzan, Özgen,
	Özhan. Özkan, Üziürk, Özilhan, Özlü
	Güç, Kuvvet, Tuana, Tavana, Uz, Uzel
Oz	Oğuz

CNN 5petiffri!cri; Özdem Sanberfc. Cengiz ÇarnJar, Emre Gûncnsoy. Sönme; KöJaaf

Özer, Ozar

Paria, Perla

Pciman

Peka, Pekah, Pekaya

Penina

Peli, Pelya, Pelaya, Piliya

Peri

Perida, Peride

Rabı, Rab, Rav, Ravi

Rahim

Raıf

Raihan

Ram

Rami

Ran, Ron

Rav

Raziya, Razi

Rebeka

Rcina, Recina

Rimiz

Rona

Roza

Özer, Ozar, Yardımcı

inci, Pelin, Parla

Peyman

Filiz

İnci, Pelin, Parla

Ülker, Süreyya, Pervin, Peiyad

Peri, Perihan

Peride

Rab îf, Rabia, Rafet, Refet, Haham

Rahim

Raıf

Rayhan. Reyhan, Reyarı, Reyyan

Yüce, Yücel, Rahmi, Bülent

Rami, Rahmi

Ran, Ron i

Rauf

Gizem, Raziye

Beki, Rebii

Reina, Reyna

Remzi

Roria, Rana

Gül. Rozi

Tamer Yiğit & oğlu Yusuf & fet^J Ash

Tamer Yiğit dede oluyor

^UftK smcnı.mıu +0 yit hizmet men vt 2ffl>'den İj;1:i
lıSmde rol .atatu unlu akl>r t.tnct Yıfijl uttl için İJlEi
Ciudenu'rfc çifte htyrcıı yakıyor. Yıkında dede olmaya hı-
miarar Tjıner Yljjt, rol jlkjg: diriye de tuzırLınıyır! İlc-sntt
Ottl'ılc cşı RukL>T YİELL, üjH=j Yllımf. küı A^U ve djtLaJlyİJ bir-
likte tau! yapan Yıfıt, yeril d^ııdcltı (otanc ç*It\$tyot Yiğjt, dizi
filmlerinden sine™ kjibr ifvk almadığını »Oyledl Kki rVc-
i'nıı doğumunu dı sjbıısnıkU beklediklerim belirten Yıgji,
"Dede oinik istiyonun, htytcanlıfynT dedi.

• Erdoftm CANKUyFETHIYE ı[5HA>

Hurriyef, 26 Temmu* 2003

Saba, Scba
Sadiye, Sadiyah
Sadık, Zildik. Tzacık
Safran
Sam, Sem
Sami
Sander, Sender
Sar

Sara, Sarah
Satai, Saray
Sav, Saba, Sava
Say. Sei
Sefer
Sela, Selah
Sela, Selah
Selda, Zelda
Selek, Zelek. Tielek
Selim, Saljm

Saban, Saba, Seba, Sabancı
Sadiye
Sadık
Çiğdem
Sam, Cem
Sami
Sander, Çandar, İskender, Akelsander
Sar, Sargın, Sargut. Sarım, Serdar, Senab,
Sercan, Tekin, Tegin
Sarah, Sara, Sare, Zara, Zarc.' Serra
Saray/ Seray. Sarah
Sav,
Al, Say
Sefer
Kaya, Sclah, Selahi
Aslı, Sıla
Selda
Selek
Selim, Salim

U Sun ikisini daha çok Kürtler taşıyorlar.

2) Daiu çok Kırım kökenli Yahudi veya suboUiıi^Jefimiz [yiyorlar.

Selin, Celine, Selena	Selin
Selma	Selma
Sema, Sima	Sema
Semira	Semra
Sertel, Zertel	Sertel
Sevi, Zvi, Zviya	Sevi, Meral, Gazel, Sevigen. Sevin
Seville, Sevilla, Sevilya	Sevil, Sevilen
Seyna	Seynan
Simla	Simla
Sinai	Sina, Sertai, Sinan
Sion, Tzion, Zion	Üstündag, Yücedağ
Sofer	Yazar
Sol	Soli, Güneş, Hurşit
Sur, Tzur, Zur	Kaya
Şabat, Sabai	Sebat, Sebati
Şahar	Seher, Tan, Tanla, Tansel, Tansu, Şafak, Tanaltay, Altan
Şalom	Barış, El, 11, Mir, ¹ Selam, Selami, Sulh, Sulhi
Şalomit	Selami, Sulhi, Başısever
Şamayim, Şemayim	Gök
Şemi, Şiml	Şemi, Şima, ¹ Şöhret, Ün, Ünlü, Ünüvar, Sanh
Şereş	Kök. Köklü, Soy, Soylu, Soydan, Soyak
Şinasi	Şinasi
Şlome	Süleyman, Salman, Zalman, Salomon, Cemşid, Cem, Cemgil
Şmael, Yişmael	İsmail, Duygu
Şmuel, Şemue!'	Şemi, Semi, Sami, Kemal
Şomer	Somer, Somersan, Bek, Bekçi
Şoşan, Şoşanna	Suzan, Suzana, Süzet, Suzi
Sur, Zur, Tzur	Sur
Tab, Teva	Doga
Tachan, Tahan, Taçan	Tacan, Tac

1) Rusça, bununla birlikte Kürtçe'de de kullanılıyor.

2) Kinn Yahudileri taşıyorlar.

3) Yusuf Besalel, *Yablidilik Ansklopedisi*, Cilt 1, İstanbul, 2001, S. 237.

Kapani & Ilıcak & Yemiciler

Dünür harbinde Nazlı Ilıcak galip

Aslı Ilıcak ile Ali Yemiciler'in düğününe damadın annesi Jülide Arno, dünürü eski FP'li vekil Nazlı Ilıcak'ın hazırlattığı davetiyeye kızıp katılmamıştı. Davetiyeye gelin ve damadın Osmanlı giysileriyle resmi konmuştu. Arno, "Biz Atatürkçüyüz, Nazlı Hanım ise şov peşinde" demişti. Gelin ve damat, Bodrum'daki Jülide Arno'nun elini öpmeden 19 Ağustos'ta bundan böyle yaşayacakları Miami'ye dönüyor. Bu durumu sosyete, "Nazlı Hanım'ın fendi Jülide Hanım'ı yendi" diye yorumlandı.

■ Bekir SAÇAR

Nazlı Ilıcak

Jülide Arno

Posta, 15 Ağustos 2001

Erkan Özerman

Aralık ayında yapılacak olan "Best Model of the World" yarışmasından Nijerya çıkarıldı. Yarışmanın organizatörü Erkan Özerman, gayrimeşru çocuk sahibi olduğu için recm cezasına çarptırılan Emine Lawal'ın, uluslararası platformdaki kampanyasına destek için bu kararı aldıklarını söyledi. Özerman, "Bu duruma kayıtsız kalamazdık. Organizasyon komitesi aldığı kararla bu yılki yarışmamızdan Nijerya'yı çıkardı" dedi. Öte yandan geçen yılın Best Model of the

World birincisi Şenay Akay'la Erkan Özerman, 7 Eylül'de Çin'in Nanjing kentinde yapılacak "Best Model China" yarışması için Çin'e gittiler. Özerman ve Akay, yarışmada jüri başkanı ve onur üyesi olarak yer alacaklar.

Hürriyet, 3 Eylül 2002

Tali
Talya, Talia, Tal
Tanzer
Tavas
Tavi

Tali, Şebnem
Şebnem, Talat, Telat
Tanzer
Tavas
Tavi

Telai	Tei al
Tema	Tema
Teo. Teodor	Teo, Teoman
Tikva, Tikvah	Umut, Ümi
Timur	Timur, Tamer. Demir
Tobi	Tuvi, Tuba
Tomi	ikiz, Tomi
Tor	Tûr, Tor, Tur
Tov	tidgû
Tovi	Tovi, Tıivi
Tulmarı	Tülmen, Tülümen
Ulman	Olman
Ulya	Hülya
Ur	Alev, Kıvılcım, Urfa
Uzal	Uzel. Êzal
Verda, Varda	Verda
Yafa, Yafe	Yafa, Güzel

TOPLU İSİM OYUNLARI

Armağan	Hızlı hnlı tekrar söyleyiniz	Arman
Kağan	" "	Kan
Kaan	* -	Kan
Oğuz	" •	Oz
Oguzhan	" "	Ozan
Rauf	H "	Rav

Yabalom	Elmas
Yakar	Yakar
Yam, Yama, Bai-Yam	Deniz, Derya. Deniz Kızı
Yamin, Yammi	Yemini
Yasmin, Yasmina, Yasemin	Yasmin, Yasemin
Yaşar	Yaşar
Yaviz, Vavıız, Avi iz, Yavelz	Yavuz, Cavıı
Yedidya	Ediz, Eidil

Yehia, Yihye, Yehyel	Yahya, Can
Yehudi	Yahudi, Memduh, Hudai, ¹ Berkday, Dağlı, ² övünç, Civelek, Ofii
Yemuel	Gün, Gûnkut
Yeor. Tor	Irmak, Nehir
Yeter	Yeler
Yom	Gün
Yom-Tav	Günaydın
Yosef	Jozef, Cosef, Yusuf
Zenioba, Zcnyoba	Zeynep
Zer, Tzer, Tzeri	Zer, Zergün. Taçlan
Zia	Zia. Ziya, Zifla!, Ziyaal, Zıyal,
Zohar	Zehra, Zûhre, Zührc, Çolpan, Gün, Gündü ²

Bu tablonun değerlendirmesinde çok temkinli davranmayı öneriyorum; pek çok kavimlerde ve dinlerde isim koymanın çok katı kuralları olmakla birlikte, tesadüfen ve özellikle taklit yollu isimlendirmenin yaygın olduğunu biliyoruz, "Selin" adının sabetayizmi çağrıştırdığını kabul ediyoruz; ancak varoşlarda, Şarkıcı Selin Dion'u beğendiği veya bir trafik kazasında yaşamını yitiren Selin Uras'a acıdığı için, "Selin" adının konabildiğini! tahmin edebiliyoruz. Bu nedenle ve bilimin her zaman bir bütünselliği içerdiğini hatırlarsak, bu tablonun kişilerle ilgili bir işaret veya yargı içermediğini düşünmek zorundayız; bilimin hükmü budur,

Galileo'yu düşünce tarihinde önemli yapan, hep aynı hızda gitmenin değil hız değiştirmenin önemli olduğunu bize öğretmesidir. Gerçekte de bir uçakta yol aldığımızı hiç fark etmeyiz; herhangi bir nedenle hızımızda değişiklik olursa mesafe kat ettiğimizi algılayabiliyoruz. Ricardo ve arkasından Mancan işaretleri de bu yönde oldu; dikkat ve merakımızı hep değişikliklere ve özellikle normalden sapmalara çevirmemizi bir düşünme normu haline geldirdiler,

1 > Kilit Yahudileri (aşıyorlar ve buradan Türk sabeliyisileri ve Yahudüerine geçtiğini ühmin ediyoruz.

2} "Btjk\ yidiî ve "tay" Moğolca'dır, birlikte "dağlı anlamına geliyor ve Tatar etkisi dan yerlerde, "Yahudi" yerine kullanılabilmektedir.

Kenan Bren, önceleri kızsda da sonra Turgut Ozal'la çok iyi anlaştı; Özal'ın eşinin adının Nazlı Semra Yeginman olduğunu biliyoruz. Kardeşlerinden birinin eşinin soyadı ise "Tanaltay" olarak geçiyor. Yusuf Ozalın eşi yabancı ve oğlu da İbrahim'dir. İlaveten, Turgut Özal'ın bir adı daha var, "Halil" diyoruz; verilerimiz toplanmıştır, şimdi absürd üzerindeyiz. Evren'in kızlarını ve damatlarını, onomastique açıdan incelediğimizde sürprizle karşılaşmayacağımızı sanıyorum

Gerçeklen de, bir Türk başbakanı veya cumhurbaşkanı için "ÖzaP *nâmdım* daha saçma ne olabilir; neyin öz'ünü alması emredilmektedir ve ne için emrediliyor, cevap zor görünüyor. Peki nasıl analiz ermemiz gerekiyor; bölmek zorundayız ve noktaları aırmakla hiçbir sakınca görmüyoruz. Geriye, "oz-al^H kalıyor; İbrani, "oz" güç ve "al" veya "el" Tanrı demek oluyor, sıfat ismi izliyor; "Tann'nın Gücü" anlamı çıkıyor. Bana göre gerçekten öyledir; Turgut Üzal ile birlikte çalıştım, çalıştığım kişiler içinde en yeteneksizi olduğunu hep yazıyorum, Demek kl_t geldiği yere Tanrı Gücü'yle veya başka bir güçle gelmiştir; bu analizi, Halil Özal'ın, birinci Irak Savaşı nda. Kuzey Irak'ı zaptetme lutku ve telaşına bir katkı sayabiliriz. Peki kim için; bu soru, yerindedir. Demek ki, benim. Kuzey Irak'taki Kürt liderlerinin kriptoyahudluk oldukları yoltu hipotezim, önemli olmaktadır*

iki nokta var, birincisi, isim bilim araştırmalarının, yakın ve uzak tarihimizdeki bazı sırları çözmeye katkı sağladığını görüyoruz. Bu nedenle bu araştırmaların genişletilmesinde çok büyük yarar var; kaldı ki benim çalışmalarım öncü niteliğindedir. Öncü çalışmaların, işareti ve yönü doğru olsa da, çok fazla yanlış içerdiklerini biliyoruz. Benim bu sözlüğümde çok yanlış olması hem doğal ve hem de kaçınılmazdır, ben, bir kaç enstitünün veya üniversitenin iş ve sorumluluğunu üzerime almış olduğumu biliyorum,

ikinci nokta, bu çalışmaların bir suçlama veya kötüleme tonu bulunmamaktadır, Eunu çok kez ifade ettim ve şimdi tekrarlamış oluyorum.

İkinci Bölüm Ek

KAYNAK MEZAR TAŞLARI

Yaşar Adı & Tan Soyadı

Akleman Aileleri & Cem & Ero! Adlan

VEFAT
Çık sevgili eşim, babam, kardeşim, büyük baba m 12 eniştemi ve
değeri vardır

SAMİ AHIVA-n.n

Vefat ettiğini derin leessürle bildirini
Cenaze n-asımı 2(12-2000 Çarkenha Bunü (Bugün) » 11 11ffl' de
Birdik Hendek Neve Şalgım S nagOEir c? icra elunatakiu.
Eşli SUZİ AHIVA
ftijjflan- VİVP-ALBCBT BAROKAS ESİI-NUİTİ TAN
Kai deji: BEKİ-PEPOVİOAI
Tarımları: RİTİLA-VANESSA BAR D KAS
Kayınbiraderi VAŞAR-BERTA ADATC
AHIVA, VIDAL. AOAIQ, BAS D KAS, TAN Aitleri

Hürriyet, 20 Aralık 2000

Biricik sevgili oğlumuz

Kubilay Cem Akleman'ı

Kaybetmenin derin üzüntüsünü bizimle birlikte yurdu m uzdan
ve yurt dışından kalpten paylaşan tüm dost ve
akrabalarımız ile sevgili arkadaşlarına sonsuz
şükranlarını?! teker teker itade etmeğe teessürlerimiz i m k a n
vermedi jinden,
alenen teşekkürü burç biliriz.
Annesi: ANNAKLEMAH
Sabası: EROL AK L E M AN

Hürriyet, 22 Ekim 2000

Acarlar & Çağlar Aileleri ve Sabah & Ece Adları

Üsküplü Ferit Hoca'nın torunu. Avukat Muattalı Sabrı ve Dahiye Acarlar'ın km. Bey d a Şeyda, Merhum Adnan ve
Merhum Orhan Acarlar'ın ablası, Ayla ve Filiz Acarlar'ın göriinceleri. Oya-Lütfi Baştopçu, Sabah-Mustafa
Tarhan'ın teyzeleri, Sabri-Amy Acarlar, Can-Sibei Acarlar, Güve i-O il ek Acar lar, Alev-Turhan Uslu, Mehmet-Necla
Acarlar, İpek-Çağatay Başdoğan, Ece Acarlar ın halaları, Mustafa Baştopçu, Mine-Mustata Aytekin, Murat-Ebru
Baştopçu, Meltem-Onur Çağlar, Hattan, Kayhan Tarhan ve Lütfi Baştopçu'nun büyük teyzeleri. Gaye, Burcu, Cenk,
Berk, Sarp, Mert, Ali ve İpek'in büyük halaları, 19-12-1917 doğumlu Emekli Öğretmen

FERDA ACARLAR

14.09.2001 Cuma günü Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Hürriyet, 15 Eylül 2001

Akkerman Soyadı & Ijıh & Ziya & Yeşim Adlan

Kunter & Veran ve
Naz & Nur Adıcm

VEFAT

Merhum Naki Cevat ve merhume Bedia Akkerman'ın oğulları,
Erdem ve Günay Akkerman'ın ağabeyleri. Ömer, Mustafa ve Pıtreik
Akkerman'ın amcaları, Ziba ve Ferda Akkerman'ın biricik babaları,
Işık ve Yeşim'in dedeleri, Nezahat Akkerman'ın sevgili eşi.
Eski Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürü. Sanayi ve Ticaret
Bakanlığı Eski Müsteşar Yardımcısı, Sermaye Piyasası Kurulu eski
üyesi, Şeker bank Yönetim Kurulu eski Başkanı

ACLAN AKKERMEN

2 Haziran 2003 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Hürriyet, 3 Haziran 2002

VEFAT

Merhum Mustafa ve Binnaz Kunter'ın kızları,
merhum Büyükelçi Nureddin Vergin'in kızı.
Prof. Dr. Nur Vergin'in sevgili annesi

MÜŞERREF VERGİN

Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Hürriyet, 12 Temmuz 2002

**Şeyh Yahya Efendi &
F. Akman &>B. Büge**

ACI KAYBIMIZ

Scylı Yahya Efendinin torunu, Merhum Tahsin Akman ve esi Merhum Vesime Akmanın oğulları. Merhum General Doktor Rüştü Bilge ve eşi Merhume Belkis Bilge'nin damattan, Reha Akman'm sevgili hayat arkadaşı. Murat Rüştü Akman'ın değerli babası.

Faruk Akman'ı

Kaybetmenin derin üzüntüsü içindeyiz.

Hürriyet, 20 Temmuz 2000

**Tecer & Savlan Aileleri
Besim ve Verda Adları**

VEFAT

Merhum Besim ve Merhume Perihan Tecer'in kızları, Merhum Mahmut Tecer ve Erdoğan Tecer'in ablaları, Barbaros Şayian, Tayfun Kaya;, Nesrin Gültekin'in kayınvalidesi, Carı-lpek Şayian, Semih-Zeynep Kayaş, Zeynep-İlem Gültekin'in sevgili büyükanneleri, Merhum Semih Akıncıgil'in eşi, Verda Şayian, Selda Kayaş, Coşkun Gültekin'in biricik anneleri

Hadare Akıncıgil

03 Ocak 2002 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Hürriyet, 5 Ocak 2001

Baykal & Südor &> Berk & Örsmen & Terim Aileleri

ACI KAYBIMIZ

Merhum İsmail Sabri Bumin ve Hidayet Bumin'in oğlu, merhum Faik ve Nahide Eke'nin damadı, merhume Pakize Südor, Nigar Bumin ve Sabahat Yanç'm kardeşi. Prof. Dr. Muzaffer ve Aysel Baykal, Tansel Südor, Esin ve Engin Yanç'ın dayısı. Ona) Ürsmen ve Doç. Dr. Fral Eke'nin eniştesi, Y. Mimar Çetin Oısmen'in bacanağı, Erkut Baykal ve Prof. Dr. Tülin Berk'in büyük dayısı, Afife Büyükbaykal, Teoman ve Ediz Terim'in dünürü, merhume Gülay Bumin ve Selen Bumin'in kayınpederi, Hande Begüm Bumin ve Orhan Onur Bumin'in dedesi, Prof. Dr. Cihan Bumin ve Mak. Y. Müh. Feyhan Bumin'in sevgili babası, Füsün Bumin'in aیلz esi, Türk tıbbına uzun yıllar hocaların hocası olarak hizmet etmiş, Türkiye'de ilk kalp ameliyatını gerçekleştirmiş olan Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Kliniğı emekli öğretim Üyesi,

Prof. Dr. Orhan BUMİN

Hakk'ın Rahmetine kavuşmuştur.

Hürriyet, 25 Temmuz 2002

**Abra & Tümer &> Çelikman Soyadları
Sude Adı**

VEFAT

Merhum Hayrettir ve Merhume Lamla Abra'nın oğulları, Rıza ve Münire Koray'ın damatları. Yalçın ve Merhume Neş'e Şayiam, Sedat ve Hatice Abra, Giirhan ve Vildan Çelikman'ın kardeşleri, Orhan ve Gülgün Tümer'in dünürleri, Kemal ve Nesrin Koray'ırt enişteleri, Raymond ve Zeynep Mc Gowan, Faruk ve Seda Şayiam, Berna Abra, Selim Abra ve Can Çelikman'ın dayı ve amcaları. Eda. Sude ve Darren'ın büyük dayıları, Nihan ve YüceTümer ile Ömer Abra'nın biricik babaları, Zümrüt Abra'nın sevgili eşi,

SADİ ABRA

Vefat etmiştir.

Hürriyet,] Haziran 2003

**Malta & Bezmen & Esen & Edin &
Vonsel Aileleri**

VEFAT

Merhume Münevver Telci ve merhum İbrahim Telci'nin kızı, Elçin Öngüt ve merhum Nadir Ergin Telci'nin kızkardeşi, İbrahim Öngüt'ün baldızı, Alim Telci ve Ayşe Telci'nin halası, Malta, Bezmen, Esen, Edin, Yonsel ailelerinin kuzeni, Mehmet Öngüt'ün sevgili annesi

GÜLÇİN TELCİ

Zamansız kaybettik.

Hürriyet, 7 Nisan 1999

tzztt &• Ta! & Cem &> Em re Adlan	
ÇOK ACI KAYBIMIZ İyiliksever müstesn? İnsan, değerli varlıırmmi Dr UZEYİR GARIH'in iamansiî vefatım derin OzlntOyte bildi rtrli. Cenaze türem Z3.S.2001 Salı günü (farın) saat 13.00te Şişhane BüyükHendek Neve Şalom Sina^ogu'nda icra otaMcakbf. Eşi: ÜLİ GARİM Çocukları: DALYA • DORON HERZİKOVİT2 İZZET - ROK3IGARJH Ablası: LJCIBNNE İLKBAHAR Torunları: NİV, T AL w NATALİE H E RZİKOTİT2 CEM. EMRE ve UN GAR İH ftgenleri: D ANİ İLKBAHAR edip -SÜİET İLKBAHAR GARIH, İLKBAHAR, GAVRİYELOĞLU. BENBANASTE, MİTRANL ALAZ RAKİ, ŞAŞO, BARJH.SA1TJE1, HERZİKOWİTZ, NAHMİYAS. PAPO, YERÜHAM, HABİS, ALBUKREK. MUELİİM, MASA Aileleri.	
Hürriyet, 27 Ağustos 200i	
Pirayt & İz,gen & Suzan & Kenan Adlan	BdfûMar Ailesi & Büke & Berft Adlan
VEFAT UtıHyın Plıtytttd Attumu'n ul ogıj. merhan içqa Br i i«ün eji. Sır* Tuivhl'i» UnfcjJ, Kmin faf D' M b it a ıı. Mı BnıTrita fetfsi. Hıhmd Mı Tılvul *t Nıhşl TıttvuTtf diyılıfı M E M E T F U A T B E N G Ü Hakkın rahmetine kavuşmuştur.	ACI KAYBIMIZ Merhum Hafım Onur ite Merhume Mahire Onur'un kulan, emekli Yargıtay Üyesi M. Emin Başaktar'ın biricik eşi. Dilek - Can Başaklar, Gökhan - Haluk Başakların sevgili annesi Bike, Ekin, Berk, Sarp ve Toysun değerli babaanneleri AYTEN BAŞAKLAR 15 06-2003 tarihinde Hakim rahmetine kavuşmuştur.
Hürriyet* 20 Aralık 2002	Hûrriyyff, 16 Haziran 2003
Osmûrı Barda & Süleyman Barda vr Ettf & Emre dditırı	Kemen & Akerson Atfrfcrf vc Nif &> İjıh Adlan
V E F A T Mertium Osman Barda ve merhume Leyla Bırda'nın eıutlan, m-ertıurı-e Jale Barda'mn kardeşi, merhume Sevgi Barda nın eşi, Osman Haluk Barda ve Zuhai Barda'mn bahaları. Ela ve Emre Barda'mn dedeleri, İstanbul Üniversitesi İktisat fakültesi emekti Öğretim Üye terinden Prof Dr S Ü L E Y M A N B A R D A veTat «İnşUr	ACI KAYBIMIZ Merhum Asaf ve Ayşe Kermen'In ojlu, Osman ve Atı Kermen'In kardejl, merhume Şive Ketmen'In eşi, Can-Nil termen, Nil-tşık Erbay, Nur-Cihan Akerson'un biricik babaları. Cem Kermen, merhum Ceyhun Deniz. Cenk-Can Atarsan ve Tolga Erba'ın sevgili dedeleri S A K İ R K E R M E N ' i Kaybettik.
Hürriyet, 2 Kasım 2000	Hürriyet, 24 Eylül 2002

Yalcın Küçük

Sayı 6* 5örüli <i>Pekman Aileleri</i>	Berkman & Güran & Sun & fi füttaer S a J l o n
VEFAT Merhum Büyükelçi M. Alil ve Merhume Müfide Sargut'un tfuln, Merhum Müsteşar İbrahim Sargut ve Merhume Atıfet Sarak'ını kardeşleri, Müzefihçr Sargut'un eşi. A, Be İkul Ereın'ın babalı, Fatma Nevra Ergin'in d E d E S i, Ömer Yılmai Ergin'in kayınpederi, Bas Sjretmen Hacı Şevket Engin'in dünürü. Seba ve Canan Saray'ın dayıları, Necla ve Perisim a Dinçsoy. jale ve Mİ gün Pekman ve Semih Çelik'in enışteleri tmefcli Tüm amiral, Enekli Zonguldak Valisi ve 8e lediye İSMAİL TEVFIK SAR GUT 27 Kasım 2000 Pazartesi gecesi vefat etmiştir.	ÖLÜM Ma* ve M an ha Brückner'ın kjjlan. General Asım Berkmen ve Naim Berkmen'in gelinleri, Prol. Dr. İnci San ve Ptol. Or. Coşkun San m anneleri. Burcu San'ın anneannesi, Helene GrObcHn yeteni, Hansjochen Brücknenn ablası, Ajel BrDckner'in halası, Brückner, Beikmen, Aksoley, Başkırt, Giran, Hesse ve Marth ailelerinin akrabaları, merhum Ziraat Yük. Mühendisi Nejat Berkmen'in eşi EVİN BERKMEN (1909-2002) 1 Eylül 2002 Pazar günü aramızdan ayrılmıştır.
Sahalı, 29 Kasım 2000	Hürriyet. 2 Eylül 2002
Jflmıl &• Mcrpn & CeZZetr & Stınırı Alfllerf	Moiz MUM & Mdih & Elçin adları
Merhum Mehmet Şamlı ve merhume Süreyya Samlı'nın kulan, merhume Se'im Moiar ve merhum Hikmet Samlı'nın kardeşleri, Fatma Cezar'ın kardeşi, merhum Memduh Meran ve merhum Vehmet Cezar'ın baldızları, merhume Mine Cezar'ın teyzesi, Engin Cezar VE GÜrtz Sunırinin teyzeleri Ömer Şamlı ve Charlütte Şamlı'nın halaları, Sibet ve Nesrin Şsflırnn büyük halaları, Kerem Kaparo ve Ayje Naciye Kapantı ile fitili ve Sam Kapancanın babaanneleri, Ali Kapancı ile Cem Kapancı ve Ayşe Hülya Kapancanın sevgili anneleri, merhum Aimerf Kapancı'nın eşi, AYŞE KAPANCI 27 Kasım 2002 tarihinde Hakk'ın rahmetine havuflmuştur.	VEFAT Çok sevgili efim, babamız, kardeşimiz, büyükbabamız VE değerli varlığımız MOİZ MUSA SADt'nin Vefat etliğini derin leessürte bildiririz. Cenaze merasimi 20.6.2000 Çarşamba günü (Yarın) saat 11:30da Büyük Hendek Neve Şalom Sinagogu nda icra olunacaktır. Eşi: LtZET SADt Evlalar: RIFAT - NETSİ SADİ NEDİM - LUIZ SADt VERA ADUT Kardeşleri: ARON - VİKTORVA SADt NESİM - SARA SADt HAYİM - PERLA SADt YUDA - VARDİ SADt Tonmlan: MELİH SADİ LİDVA SADİ MERT SADt ELÇtN SADİ BESİ ADUT SADt, NATAN, MOLHO. KASTORYANO, KARMONA, ADUT, ANAV Aileleri,
Sobalı, 20 Kûiim 2000	Hümyt!, 27 ffröran 2000
Kumcu &> Oenâzer öiiesi vE Mitfriöel Evren 6-Jû/ın Ereri /Adlan	
VEFAT Merhum Necati Kumcu ve merhume Emine Kumcu nun oğulları, Necdet ve Betiye Dengizer'in damattan. Rami ve Mehmet Dengizer'in enışteleri, Erdoğan ve Ercan Kumcunun babaları. Emine ve Patricia Kumcu'nun kayınpederleri. Asij. Aylin, Michael Evien ve John Eren'in dedeleri, Rana Kumcu'nun 51 yıllık hayat arkadaşı, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi 1948 mezunu, PTT HaŞtaneŞi emekli doktorlarından Op. Dr. M. NECDET KUMCU	
Hürriyet, 20 Man 2001	

Yörûfe & Derman & Edin & Yörûler & Türkmen & Tavfanryjlu Soyadları	
VEFAT Rahmetli Ahmet Şahin Paşa ve Basmı Hanım TOULU Rahmetli Hacı Sıvı TÜR ve Hayice Kamin KH. Göl Prof. Abdullah Kemal YORUK Kaimi Rahmetli Cahir İ ve Naniye SOLAKSUBAŞI'nın Gazi Rahmetli Eni Müdür KALINOLU Raik Mül HIRU'nun Kadış Mülir Ma İli AEMDR Prof. Fak Eniye TAŞNOLU Eşef Müllet İÇLİN Gölir, Mihum Gil w Uir DERMAN Sevd, Giltin HIRUNLI Eşef, Fian HIRU, yavuz, Gil AEMDR Mül, İare AEMDR Sedat Leyla Vahit Ayşe TAŞN DGRİ, Adnan Sıra içli, Altan Şimşek AÖÇ, Hacı'nın ATINIK'nın Teze ve Yenleri Mülk, Ecdi KARAKÖŞ Müllet Sıra SOLAKSUBAŞI Ali Kaly SOLAKSUBAŞI Hacı, Sıl ma BACAKIN Sevgi Annisi Peln, Sıla, Selm, Sıran, Fula Sıray, Leyla MENİN Annare ve Bıranmı YONDER, EDİN, TÜR TÜHÜH TÜRKMEN ASY, SELGİLİ TİMİRAN Altın Kızı, Türk HOLAŞUBAŞI'nın Sevgi Eşi Fatma Sevinç SOLAKSUBAŞI 30 Mart 2003 Günü Vefat Etmıştır.	
<i>Hürriyet, 1 Nisan 2003</i>	
<i>Barnkas & Mizrahi jaleleri</i>	<i>Reyyan & Su & Ada & Ben Adian</i>
VEFAT AİLE BÜYÜĞÜMÜZ MOİZ BAROKAS Vefat etmiştir 2 Kasım 2000 tarihinde (Bugün) saat. 13.00'da i Ulus Mezarlığı'nda defnedilmiştir. Eşi : M. BAROKAS OGU : M. BAROKAS Kızı : Gazi - İsmail MENE KADİR : Esmir F. İSON KADİR : 5. İzzet BAROKAS TUTANAK : Meryem - M. KOHEN M. BAROKAS V.C. Sındısı : Emlu - Sam M. M. M. H. Edn - İzzet S. F. Ali Bakus - Meryem - İzzet - Emlu - M. M. H. - Sındısı Mizrahi - K. M. - Ardi A. M. H.	ACI KAYBIMIZ Cazibe Güzkaya'nın eşi, Göl nur, Ay şan Reyyan'ın sevgili babası, Can, Ali, Su, Ada, Benin dedeleri, Nihat Tabanlı, Bülent Sağın, Ahmet Yaşar Samunluğunun kayıp pederelele KEMAL GÜZKAYA (Eski İstanbulsporlu San Kemal) 16 Haziran 2002 Pazar günü vefat etmiştir.
<i>Hürriyet, 2 Kasım 2000</i>	<i>Hürriyet, 20 Kasım 2002</i>

Atabek & Eriaj Sayeden ve Nur & Ayiın Adları

VEFAT

Merhum Muri Ertas, mefhume Hacı Ayşe E ita 5, merhum Muştala Efcan ve Ayşe Ercan'ın lorunu, merhum Yusuf Apaydın, merhume Uman Apaydın. Nevzat-Neda Özkan, Onur-Günül Ercan ve Nur Ercan'ın yegenleri, Nuri Apaydın, Abdullah-Zeirai Bulum, Berrin Apaydın, Fatih-Ayılın Üzkan, Sencr-Guinur Özkan. Uigür Örkan, Menekşe Apaydın, Aşlı Bulum, Gökhan Atabek, Emre-Veive Özkan ve Nehir Özkan'm luuten-leri, Ayça-Jutin Sytfner'in sevgili kardeşleri, mertium Uğur Ercan ve Yeşim Ercan'ın can kızları

EBRU HANDE ERCAN'ı

17.06.2002 Pazartesi günü kaybetti.

Hürriyet, 20 Kasım 2000

Ekiz Soyadı & Reyhan & Edis & Enis Adları

VEFAT

Merhum İbrahim ve merhume Makbule Şınlak'ın kızları; Merhum Hüsnü ve merhume Adviye Ekiz'in gelinleri; Burhan - Sevil Şınlak, Arif - merhume Nurhan Kayıra, Merhum Erhan - Meftune Şınlak, Sedat - Seyhan Özyavuzgil, Reyhan - Beyhan Şınlak'ın kardeşleri; Altay - Emine Çizgenekat, merhum Erol - Fatma Gerzile, Sacide, Hüseyin - Aysın Ekiz'in yengeleri; Raşit - Edis, Zafer - Gül, Yavuz - Şeray, Oguz - Can ve Ahu'nun teyzeleri; Lütü - Sedef, Selda ve Buse'nin halaları; Gürol, Sinan, merhum Alper Oktu - Müge, Aslı ve Deniz'in yengeleri; Enis - Mine Sıdan'ın dünürleri;

İbrahim, Hüsnü - Sinem'in biricik anneleri, Muhittin Ekiz'in kıymetli eşi;

CEYHAN EKİZ (ŞINLAK)

13.07.2003 Pazar günü Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Acımız sonsuzdur. Cenazesi 15.07.2003 SALI günü Alsancak Hocaazade Camii'nde kılınacak öğle namazından sonra Işıkent Aile Kabristanına defnedilecektir. Allah Rahmet Eylesin.

Hürriyet, 14 Temmuz 2003

Baluvr & Behar & Ödnri Alicieri
Sibel 6- Ediz & Selim rı

Koherc & Kazes & Aileleri
Ncjm & Hayim & Azra Adları

VEFAT

Çok sevgili esimi, babanız,
kardeşim ii. büyükbabamız,
eniştemi! vt dfgeHi varlığımız

ELtYA D. HABİFin

Ve£« ettiğini demi teessürle bıldın-
rıı Cenazf merasimi 12,U-2000
Pazar günü (Yarın) süi II OO'de
Büyük Hendek Neve Şatom
Sinagogumda icra olunaeıkur.

E# FORTUNE D. HABİP
Evinlim: SUJET - SABETO
BAHAR
Kürdt^m; VENTURA D HABİP
DAVİT
loru dan: EVAD İtABİP
CEKİ • JİZEL M HAR
SİBEL BAHAR
m z v HA&tP
Bildin: ESTER BEHAR
KayuUttriukft: SE UM - RÜME BEHAR

P, HABİP. BAHAR, PfHAR,
D. İİABİP, MORENO. HHRAltA.
PALTı, KANTAR, ÖZİNCİ,
Btl\$KENA2İ, MAÇORO, KATALAN.
BENREY AlkLeh.

VEFAT

Değerli aik büyüümü?, müstesna insan

HAYİM ELİYEZER KOHEN'in

(Türkiye H<ıhamba;ılgj Protokolden Sorumlu
Fahri Müşaviri)

vefat tetiğini derin teessürle bildiririz.

Cenaze merasimi 27.9.2002 Cuma günü (Bugün)
saat 11 :ÜÜ'de Büyük Hendek Ncvı Salam
Sinagogu'ndü icra olunacaktır,

E*: SYLVIE KOHEN
Evinlin: EUYEZER - RUTH KOHEN
LEON - STEEANİE KOHEN
Kardeşi: NESİM - MERİ KOHEN
Toninlan: CHAİM JONAH VE SHALVA
KOEİEN DANİELLE ve
JOEL KOHEN
Yeftf nlcıı EUYEZER - YILDIZ KOHEN
ROZİ - ALBER VAKİL
Kayınbiraderi AZSA - HANNA SASSON
Yf tgeii: SUSAM SA5SOON
KOHEN, SASSON, VAKİL, NAVBH, TARAGANO.
KAZES, VE LELL, LEVt, İFEKER, TABAH Aileleri,

Hürriyet, 11 Havran 2003

Hürriyet, 27 EyJüJ 2002

Tekeliye

Gdkbtrk & toankur fileleri

VEFAT

Mertium İçül Milletvekili Hafız Emin İnankur ile Mertume Seyide İnanküf'un kızın Mertium Korgeneral Şükrü Naili Gökberk ve Merhume Nazire GÖKberk'in gelini, Mçrtium Ziya İnankurve Merhume Sıdika Salluk'un kızkardeşi, Merhume Süheyla Çeçmebaşı. Seniye har kur ve Merhum İhsan İnankur'un ablası, Saadet Gökberk, Muhterem Gökberk. Merhum Turgut Gökberk, Merhume Nazire Gökberk ile Yasemin ve Misket'in yengesi, Torkan v p Yüksel İnanhur'un gârümcesi, Merhum Orhan Saltuk ve Merhum Mehmet Çeşmebaşı'nın baldızı, Baru - Peter Brandt, Seytiun - Ceylan Saltuk, Selen - Sedat Kılıp ve Emin Çeşmebaşı'nın teyzesi, Zeynep İnankur'un balası, D tne ve Esin'm biricik nenesi. Nilüier — Mete Tapan ve Ülker Cükherk'm sevgili annesi, Merhum Mac it Gikberk'In çok sevgili eşi. Eski Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek okul emekli Öğretim üyelerinden

ZAHİDE GÖKBERK

20 Nisan 2002'de vefat etmiştir.

Hürriye!, 21 Nfsdrt 2002

Güçüyener Aıtest ve Kom & Mb ün & Talat Adlan

ACI KAYBIMIZ

Ailemizin de#erfi büyüğü,

Merhume Hayriye ve merhum MüVerrem Gücüyener'in oğlu, merhum Or. Naşid Suna'm ve Leman Aşan Vn damadı, Turtan Aksu'nun yeğeni, Müyesser ve Güngör Gücüyener'in ağabeyi, Esen Sunay'ın eniştesi, Ayşe Aksu ve Bülbân Trakyatı'nın dayısı Nesrin, Turgut, Barbaros Gücüyener'İrı amcaları. Gonca Sunay'ın eniştesi, Şükran Kora ve Mıhriban Aksöz'ün dünürleri, Hale, Tunç ve Tuna'nın sevgili dedeleri, Ayşegül - Reha Kora ile Asuman - Talat Gücüyener'in sevgili babalan,

ffl l tr Gücüyener'in değerli eşi. Türk Maden d Lifinin Ouayenl erin den. Beşiktaş Rotary Kulübü Üyesi

Y. TARIK GÜCÜYENER'İ

Kaybetmiş olmanın derin üzüntüsü içindeyiz.

Hürriyet, 15 Matt 2003

Köften 6* Haddaâ & Acıman Ail^fe ri ve
Ç d n & Kemal & Nesim Adlan

Yartvmcr &> GflJtr & Ktiksay
Alleleri vt Selen Kaan Adlan

VEFAT

Çok sevgili eşim. babamız, kardeşim], büyükbabam* ve demedi varlığımız

ARON LEVİ'nin

VtİJl (İhliln- deftar tanürc bildirim. OeHZe mtrasimH, 10 ?Q00 Çarçmta zürü
(Ysnı; sul 13 COİte EMer Jus Mahal tel VsiındaU Amnuüiür Mur» Mezar<ındj
icra alınacaUr.

Ej- BEİİ LEVİ
İrlalliri- KU ti - SAMİ NAHMİAS LOH - ÇE L* LEVİ
Kardeveni: ROBERT KEMAL LEVİ NE ŞM - SUZAN LEVİ BAĞUH İEVİ
ADELA HADDAD
Taunları: N«A HADİÜAS AUM « GETSHEYİ
B aldın: HİMA - HSO ACMAH
ttVI. KAMİAS İUVON HİDD*İt KÜMES ACMM Aileleri.

Hürriyet, 3 Btim 2000

ÇOK ACI KAYÖLMIZ

Herim* Lüthye nırtıun
Seyfulish Yarı aner'in oğullan,
ttemude Yamanef'In faihcih.hymetlt
*ji, Serpil Gdnr, Selen hjkipy vç
merhum Serdi r Ya n Utr İn can
ta bal an, Hi d Mt Cürer ve Bcyd ar
Köksoy'un çok kırırttıı kayın w attı,
Oniun, Yeşfe, Serdar, Mert, Ayün w
Kaan'ın sevgili Jeüelen.
Müm!u insan

RAMİZ YAMANER

(E, KUR P. KD. ALB 941-B - 3)
14 Şubat ZÜÜ1 |M vefat etnlflir

Hürriyett, 17 Şubat 2001

Yalçın Küçük

ftosfmcn & Germen & KûSüroglı AÜtltri	Ozar & Kıpr & Ülgen & Sdrtni Aitleri Culnaz & Gülüm Adlan
VEFAT Merhum CemalHın Erln w Merhume Faika Enfu'un krj; Merhum İlham i JUsmen vt Merhume Zehra KJitmen'ı n jf l, rj. Merhume- Müride Gemen, Gfca Je Aklun «t Merhum En«r EnCr'GüUrcpj...Gündü vt Gülden Kült t en Kemal ve Merhume Armağan iLiunflu'iün mnde; Cem ve Afif Ustntn, Merhum Kanan Muratı ve Kana Kasaojlo'nun nineleri, Enver Kfcmen'in eşi FERİDE KÖSEMEN HakVın rahmetine kavuşmuştur.	VEFAT Merhum Fevzi, merhume Reliye Ozar'm kızları, merhume Lamia Börekçi, merhum Suat, Reşit, Sami, Kadri ve Hamit üra/'ın kardeşleri, Ozar, Börekçi, Ülgen ue Çankıojlu ailelerinin teys^ue yengeleri, Kaçkar ve Kübalı ailelerinin dünürleri. MuhilL-Muaznz. Nejat-Tülin Kıpr'ın anneleri, Renan kahn, Ferli an-Thoroas, AppıH-Taa n ve Gülüm'ün bat a anneleri. Gün az, Ayle, Ateis, Luke, Dominic ve Goien'In nineleri, İstiklal Savaşı Ganileri '«den merhum Abdül halim Kıper'irr eşi, Göztepe'nin eski ha mm elendiler inden NİGAR KİPER 20 Ocak 2002 Pazar günü vefat etmiştir.
Hürriyrt. î JuJku 2003	Hürriyei, 22 Ocak 2002
Ziya & tzzet & Karahuilubfu & Gülsün Sa^fimer	
VEFAT Mertium Osman Karakullukçu vt merhume Gülsüm Karakullukçu'nun oğullan, Merhum Hasan Karakullukçu ve merhume Gülizar Karakullukçunun kardeşleri, Merhum Osman ve Meihım izzet Karakullukçu ile Nah ide ŞatıbtftooEli « MemnuneAtaTn amcaları, Günhan-Eda, fiter-Duyju. Memduh, Ziya ve Melih Karakullukçu ile Emin Saglamer'in biricik beybabalar Biitian Karakullukçu nun büyük beybabası, Aysel ve Ayter Karakullukçu ile Ahmet Saglamar'in kayınpederleri, Orhan ve Turan Karakullukçu ile Gülsün Saglamer'in çok değerli babaları. Merhume Memduha Karakullukçu'nün sevgili eşi, Trabzon tüccarlarından ZİYA KARAKULLUKÇU 28 Mart 2M3 Cuma günü HahVın rahmetine kavuşmuştur.	
Hürriyet. 31 Müıl 2003	
Tasman &> Tasman & Gökçeer Aifdert vt Sljli T^rttfehi & Jjft lisesi	Salman & Özlelli Aile/eri ve Pro/esörJerı
VEFAT ve TEŞEKKÜR Mertium Ali Servet Tasman ve merhume Huriye Yıldı; Tasman'm kıtları Bülent Tasman'ın kız kardşsi, Y. Mimar Nevzal Şenol'un m i t i eji, Of. Sevda Gükçeer ve Şeyda Şengör'ün biricik anneleri, Cerensu ve taamn eşsiz anneanneleri. Dr. Tanju Gttçeer ve Or, Hafim ŞenjOr'Dn kayınvalideleri, şıflı Terakki w Iyk Liseleri emekli İngilizce öğretmeni, EMEL ŞENOL 2 Ağustos 2003 Cumartesi gecesi Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.	ÇOK ACI KAYBIMIZ Merhum Hüseyin ve merhume Yaşar Ötelli'nin Villan, merhum Mu^tafa-Saadet Salman'ın gelini. Ptof. Dr Sevgüt Bilgiç, Prof Dr. Arman Bilgıç, Gülten-Orhan Onal ve Oktay Öüelli'ninı kirdeşltıı. Prof Dr. Serpil Salman, Prof Dr. Aydın Salman ve Güneş Salmanın yengeleri. Selin ve Tunç'un leyse- si. Petek'in çuk sevgili annesi. Arşlan^ çok sevgili Hayat arkadaşı Kimya Mühendisi DENİZ SALMAN'ı Kaybettik
Hürriyet, 8 AgusJos 2003	Hürriyet, 10 Ocak 2001

Evrenos & Kayalar & Duna Aileleri ve Can & Cem & Cenar & Candan Adları

VEFAT

Serezli merhum Ahmet Bey ve merhume Fatma Orhun'un oğlu, merhum Yusuf Naci Evrenos ve merhume Bedia Evrenos'un damadı, merhum Sait Orhun'un kardeşi İale Orhun Genç ve Ahmet Orhun'un amcaları, Lulu ve Eddy Warringtnn ile merhume Perihan ve merhum Sabri Fetvacı'nın dünürü, Ayşe Kayalar, Emine Fetvacı, Defne Ouna, Zeynep Fetvacı, Can Duna ve Nezihe Hewson'un bir tanecik seker dedeleri. Cenar Duna, Nilüfer ve Cem Duna, Candan ve Orhan Fetvacı, Ceylan Orhun ve Canan Orhun'un sevgili babaları,
Ceyda Orhun'un 52 yıllık kıymetli eşi
İzmir Hava Lisesi kurucu Kumandanı Emekli Hava Jet Pilot Kurmay Albay
[1942 B]

CANİP ORHUN

19 Aralık Perşembe günü vefat etmiştir.

Hürriyet, 20 Aralık 2002

Caner & Süngür Aileleri ve Soiw & Noyan Adları Kori & Sevi 6- *Özel & Hassan Aileleri*
ve *Talta & Ezel & Emel Adları*

ACI KAYBİMİZ

Merhume Hacer ve Merhum Cevat Tokgözcü'ün oğlu. Merhume Coleeta Tokgözcü'nün eşi, Prof. Or.

Mahzar Tokgözcü, Yalçın, Suat ve Melih Tokgözcü'nün babası, Prof. Dr. Lale Tokgözcü, Laura, Gisela Tokgözcü'nün kayınpederi, Noyan, Paul, Lydia, Bethany, Glorianna'nın dedesi, Nevin

Besneli, Cevza Tokgözcü, Sema Sungar'ın ağabeyi, Ömer Besneli'nin kayınpiraderi, Hasan Besneli, Emin Caner, Aygü! Caner, Saba Sungar'ın dayısı, Anuş ve Makbule Tokgöz'ün yeğeni, emekli Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi Ortopedi ve Travmatoloji Ana Bilim Dalı öğretim üyesi

Prof. Dr. NEJAT TOKGÖZÖĞLU

Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Hürriyet, 6 Sutu 2003

VEFAT

Çok sevgili e'im, annemiz, büyükannemiz, kızkardeşimiz ve akrabamız

Jılia Kori'nin

vefat ettiğini derin teessürle bildiririz. Cenaie merasimi 5. 11. 2000 Pazar günü saat 14: 00te Kadıköy Rıhtım Caddesi No. 52'deki Hem da t Israel Sinagoju'nda yapılacaktır.

Eşi: KOR DO KORI
Evlatları: MORIS BETTY KORI EZEL KORI
Torunları: IALIA KORI MICHAEL KORI
Hanl eşleri: RAFAEL SILVIA RODRI
ZAK EVAROOH
Kayınpiraderi: HAVIM LÜSI KORI
Dünürleri: EMEL BE NO FRANKMAN

KORI, RODRI, SEVI, ZAMERO, HASSAN, FRAYMAN ARDITI, CİAVES, ÜZLE, EVCI, MOUHAS AİLELERİ

Hürriyet, 4 Kasım 2000

l-T Muşkara Ailesi & Talat & Nur & Esra & Emre Adları

VEFAT

ittihat ve Terakki Cemiyeti Merkezi umumi Azası Küçük Teiat Muşkara ve Nimet Burak'ın oğulları. Merhume Ümit Ardalı, Merhum Celasin-Masume Muşkara ve Gül Burak'ın kardeşleri, Tufan-Banu, Telat-Serra ve Aydın - Zeynep Muşkara'nın babaları, Elgiz Ardalı, Deniz-Sabri Çolakoglu'nun dayıları, Tahir-Seniha ve Umur-Nur Muşkara'nın amcaları, Turan, Ayşe, Melih. Esra, Lale ve Emre Muşkara'nın büyükbabaları, Gülen Muşkara'nın eşi,

TUR**) MUŞKARA

922-2003)

Hürriyet, 8 Haziran 2002

Yalçın Küçük

Güner & Curof! & Armağan & Orui /Uıarı Toker & Tûûn & Kıray & Aral Aile/eri

VEFAT

Çok sevgili canım eşim, biricik babamız,
dünya iyisi tonton dedemi;, dayı mu
ve çok değerli melek varillimiz
Çocuk hastalıkları Mütahassısı

Dr. tlya Mefano Üsnomal'ı

Kaybettiğimizi derin teessürle bildiririz. Cenaze
merasimi 22.12.2m Cuma günü {bugün} saat
1f00'de Etiler Ulus Mahallesi yolundaki Amavutköy
Musevi Mezarııı'nda icra olunacaktır.

Eşi: GÜNEŞ ÜSİOMAL
Evlat lan; HÜLYA-ERÜL AKİHTÖL -ORAI ÜSNÜMAL
Kardeşi: JANTI ÜSNOMAL
Torunla n: BİİR AH-İZ AK FRANKA (FRANSA)
OORA-MARSEL MENDA (CANADAI İZAM
ÜSPÜMAL
Rjyıtblra^i MACİRE-PROF. DR. MERİH OD HAN
Yengesi: ARMAÖAN ÜDMAH
İJSNOMAL-OO MAN • AKDOCL-F RANKÜ-M LND

Hürriyet, 22 AralıJı 2000

VEFAT ve TEŞEKKÜR

Merhum Feriha Hanım ve Cavlı Bey'in kızları,
Merhum MahirToker ve Hımet Toker'ını dünür-
leri, Merhum Femih-Makbule Dolruyorun
dünürleri, Prof. Dr. Necat Tüzün'ün baldın,
Ülker Tüzün'ün kardeşi, Prof. Dr. Eıınrur Çelik
ve T İş Bankası inşaat Daire Başkanı Fikret
Çelik'in, inşaat Mühendisi Bülbün - Ahmet
Aral'ın teyzeleri, Togay Çelik ve Zeynep Aral'ın
büyük teyzeleri, Handegül Toker'in biricik
anneanesi, M Ferruh Kıray'ın biricik
babaanesi. Kadri Toker ve Nesrin Kıray'ın
kayınvalideleri, Dr. Niigün İcktr - Or. Murat
Kıray'ın biricik sevgili anneleri,
itmail Kıray'ın sevgili eşi,

H. MUALLA Kİ RAY

Hanımefendiye kaybetmenin acısı içindeyiz.

Hürriyet, 11 thm 2002

İaiu & Tanberk Aileleri Pınar & Ebru AdJarı

ACI KAYBIMIZ

Merhum Elhem ve Zeliha Madran'tn kızları, merhum Güzin Tê Fikret Ülkû'nûn
kardeşleri, Lürfiye- merhum Saim Temelli, merhum Mefkure- merhum Adnan
Türsan'm yengeleri. Oya- Cencer Ergül, Ebru- Cin Savun, tıbru- Mehmet Ergufün
leyıderi. Nahide- merhum Fehmi Çctind. merhum ilhan- Cevat Kanpulat'ın dünür-
leri, Emir- Ela Talu'nun nineleri, Esra- Esen Talu, Bener Tanberk, Tılsım Tanberk,
Senem Tanberk'in babaanneleri, Pınar- Ergin Tanberk. Melek- Olgun Tanberk'in
anneleri, Merhum Lütfü Tanberk'in çok sevgjii esi,

BERtN TAN BERKİ

Kaybetmenin üzüntüsü içindeyiz.

Hürriyet 26 Temmuz 2000

Üçüncü Bölüm

BİR KOMPLO TEORİSİ

Kantın felsefede yapmak istediğini, "bir Copernicus devrimi" olarak gördüğünü biliyoruz, fakat bununla, ne kastettiği konusunda netlik bulamıyoruz. Copernicus'un önünde bir kavram ya da bir teori vardı ve tüm pratiği, gök cisimlerinin tüm hareketlerini, bu teoriyle açıklamaya çalışıyordu; Kant'ın işareti buradan başlamaktadır ve Copernicus, hazır bulduğu teori ile başarısız kalmaktadır.' Bu teoriye göre, insanın yıldızlara baktığı dünya sabit ve yıldızlar hareket ediyordu; Copernicus, sadece, dünyayı harekete geçirip, yıldızları sabit düşünmüştür, "devrim" işte budur.

Düşündüğü dönüşümden ürktüğüne hükmedebiliriz; çalışmasının yayınlanmasını ölümünden sonraya bırakması bu anlama gelebilmektedir. Yayın-

1) Copernicus'un, üstelik Latince aslından çevrilmesi çok sevindiricidir. Kitabın özgün adı, "De revolutionibus orbium coelestium" idi; devrimden çok "dönüşüm" anlamında olsa da, "evolutionism" sözcüğünü ilk olarak böylece karşılaşıyoruz. Siyasette ilk kullanıldığıyla, "revolution" kelimesi ve "rationalism" kavramı kabul ediliyordu; "rationalist" sığartığını da, buradan başlayan bir tarih var. A. Rey, bunu yazmış durumdadır.

N. Copernicus, Göttingen'de Dantel'in Üstünlüğü S. Babür çevirisi, YKY Yayınları, İstanbul, 2002.

Alain Rey, Rivolution et Révolution, Gallimard, 1968- Kant analizi, s. 349-351,

landığı zaman başına bir de, "yazılanlara pek inanmayınız" uyansı konması da, böyle bir değerlendirmeyi güçlendiriyor; bütün bunlardan o zamanlar bu sözcük kullanılmamakla birlikte, Copemicus'un büyük keşfine bir tür "komplo teorisi" olarak bakıldığını çıkarabiliyoruz. Bu ise yüreklendiricidir, her komplo teorisi başında ürkütücü oisa da sonunda verimsiz kalmamaktadır, Buradan hareket edebiliyoruz.

HEGEMONYA VE İSMET PAŞA

Muhtemelen sabetayist bir aileden gelen ve gizli tarihi kısmen açıklayan H Derviş, kısa ancak önemli bir incelemesinde, sabetayizmin ve dolaylı olarak da Yahudiliğin, Türkiye'de XX. Yüzyılın başlarında altın çağını yaşadığını yazmıştı. Ben de başka bir çalışmamda, Osmanlı Türkiye'sinde 1550-1600 yıllarında, bir Yahudi Parisi'nin iktidarda olduğunu ve Türkiye'yi yönettiğini ileri sürüyordum,¹ Derviş, izleyen zamanlarda, sabetayizmin gücünü kaybettiğini de ileri sürüyordu; benim çalışmaları çok güçlendiğini göstermektedir.

Ne zaman kaybetti ve ne zaman tekrar kazandı ve ne zaman krizin eşiğine geldi; bu sorulara ve cevaplarına girmek istemiyorum. Ayrıca bu komplo tarihi yazımda, Mustafa Kemal Paşa'yı da her türlü tartışmadan ayn ve üst bir yerde tutuyorum, burada polemik dışındadır. Başlangıç noktası olarak ittihat ve Terakkiyi almak istiyorum; "Terakki" hem bu önemli Fırka'nın ve hem de pek çok sabetayistin feyz aldığı "Terakki" lisesinin adıdır. "Işık" da hem önde gelen bir ittihatçı politikacı ve tıp doktoru, Esat Paşa'nın ve hem de rakip sabetayistlerin kurduğu bir üniversitenin, Işık Üniversitesi, ismidir; bunları biliyoruz ve sadece yakınlığa ve belki de içiçelilige işaret için hatırlatıyoruz. Daha geriye gitmeye gerek görmüyorum; son Osmanlı yönetici kad-

1) A Haluk Dtıvis. 5ttf*(ty 5fvi OJdy ve *Dflnrtj*lr". Tarih ve Toplum, Cilt 5, 19R6

Y Küçük. ScMf. Üçİntü Baslı. İstanbul, 2002.

roları ve bütünüyle eliti, seçkinleri, sabetayist hegemonya altındaydılar ve sabetayist hegemonyayı temsil ediyorlardı¹ Şöyle de söyleyebiliriz; sabetayizmi ihmal ederek veya görmeyerek, Tanzimat'tan bu yana Türkiye modernizasyonunu, edebiyat ve basın tarihini yazmak imkansızdır, belki de şimdiye kadar imkansız deneniyordu.

ittihat ve Terakki içindeki tanışma ve kavgaları abartmamak durumunda-
yız; Cumhuriyet, eninde sonunda, İttihat Terakki tarafından, zaman zaman ikinci veya üçüncü takım eliyle kurulmuştur. Bugünkü Türkiye toprakları içinde hemen hemen her yerde mukavemet ve isyan, ittihat ve Terakki mensupları ve bu arada Tcşkikat-ı Mahsusa elemanları tarafından başlatılıyordu. Dolayısıyla, varsa sabetayist hegemonyanın Cumhuriyet ile de sürdüğünü tartışmıyoruz

Daha önce not ettim, tekrar olabilir, Mustafa Kemal Paşa¹yt da her türlü tartışma ve bu yönlü araştırma dışında tutuyoruz. Öyleyse ikinci Adam" İsmet İnönü ile başlayabiliriz; sabetayist miydi, bu soru hep ortadadır. Benim şimdiye kadar ki bulgularım sabetayist olduğunu göstermemektedir, başlangıca ait bazı davranışları, bununla tutarlı görünmektedir,¹ Albay İsmet. Kurtuluş mücadelesinin merkezi Ankara'ya katılmakta çok tereddütlü davranmış, bir kez katılmak üzere gelmişse de sonra geri dönmüştür; katılımı ikinci gelişinde olmuştu. Halbuki sabetayistlerimizde böyle bir tereddüt görmüyoruz; çoğu ateşli kurtuluşçuydu ve Kurtuluş Partisi'nin önünde yer tutuyorlardı.

Kemalist dönemin bütün olumsuzluklarının İsmet Paşa'nın omuzlarına yüklenmesini, sabetayist hegemonya prensibi gereği, matbuatın ve tarih yazımının da sabetayistlerin elinde bulunduğunu düşünürsek, ayrıca önemli saymak durumundayız Bu o kadar öyle ki, reklamcı Mehmet Naili Keçeli, sabetayist dedesi Yenibahçeli Naili'nin, 1926 yılında Maliye Nazırı Cavit ile birlikte asılmasından bile İsmet Paşa'yı sorumlu tutuyor ki, insafsızlıktan öledir.

1) Cumhuriyet döneminde kimi zevat sabetayist kökeni hakkında dezenformasyon amacıyla, soyunun Osmanlı paşalarıyla dayandığını ileri sürüyor ki. Lir ilke ve eğilimi olarak bu bir tekiip değil teyit devimidir Osmanlı paşaları ve seçkinleri, çnk büyük ihtimalle, »beta/ist ya da kriptoyahudiydiler. Çerkez, Kim ve Tatar kökenli veya lakaplı olanlar, bu kategorinin dışında değil, belki de daha çok içimledirler

2) Mevhibe İnönü hakkındaki bulgular d.ih.ı tartışmalı bir niteliktedir; öte yandan, sosyal-^Viif iki çocuk, bir damadı ve yine sosyal-aktif torunları hep Em-İsrail Parisi'de ve disiplinli olarak yer aldılar.

Yalçın Küçük

Çünkü hakkında yapılan eleştiriler ne olursa olsun, İsmet Paşa hep siyasi idamların karşısında duruyordu. Bu haksızlık da, sabetayist olmaması ihtimalini artırmaktadır.

Kemal Paşa tarafından düşürülen kurtuluşçu paşaların, Ali Fuad ve Kazım Karabekir Paşalar'ı ve benzerlerini hatırlıyorum, itibarlarının iade edilerek önemli görevlere getirilmeleri bu açıdan büyük bir önemi haiz görünmemektedir; durumunu sağlamlaştırmak için buna mecburdu. Ve bu farklı işaret, kendi halinde, bu paşalarımızın da sabetayist olmadıkları anlamına gelmemektedir.

Buna karşın uzun yıllar Dış İşleri Bakanlığı yapan Tefvîk Rüşrû Aras'ın ve benzerlerinin politika dışına itilmeleri daha önemlidir; Aras, sabetayist ortodoksisi güçlü bir kimseydi. Bunun dışında Fuat Bulca misali ve "Çankaya Yararı" tabir edebileceğimiz zevat da siliniyordu, kuşkusuz sabetayistler; yalnız silinmelerini, bir doktriner anti-sabetayizmden daha çok yeni ekip kurma motifine bağlamak yerindedir, İsmet Paşa'da bir doktrin kabiliyetini hiçbir zaman bulamıyoruz; hiç bu ölçüde saf ve güçlü olmamıştır. Fakat burada daha önemli olan Varlık Vergisi uygulamasıdır, bu, sabetayist matbuat ve tarih yazımının abarttığı Önele sahip değildi;¹ ancak asıl önemlisi, belki de bu abartmadır. Önce uygulayan defterdar tarafından "facia" olarak nitelenen. Defterdar Faik Ökte Yahudi kaynaklarda Yahudi olarak tasnif edilmektedir. Varlık Vergisi uygulaması çok önemli ölçüde politize edilebilmiştir. Bu o kadar öyle ki, Demokrat Partinin kuruluş nedenleri arasında saymak mübalağa olmamalıdır; Demokrat Parti'nin o zamanlarda çok etkili Ahmet Emin Yalman'ın Vatan ve Sedat Simavi'nin Hürriyet Gazeteleri tarafından tutulmasını, Yalman ve Simavi sabetayist ailelerden geliyorlardı, bu çerçevede anlayabiliriz.

Varsa, İsmet Paşa'nın anti-sabetayist tutumunu büyütmemek durumunda yız, biraz ilerde büyük faisifikatör Selim Sarperden söz ediyorum ve her zaman kullanıyordu, fakat, sabetayistler ile dünya Yahudiliği'nin büyüttüğü kesindir.¹ Bu bağlamda, Paşa'nın, net Amerika yanlısı dönüşü ve bu arada kurulan İsrail Devleti'ni hızlı bir şekilde tanıması, telafi yönlü tedbirler olabilir;

1) Başka bir bölümde, üzerinde duruyorum.

2) Hitlerin katliamlarına kadar, Filistin'de bir İsrail Devleti projesi, dünyanın dön bir yanındaki Yahudiler arasında bile fazla taraftar bulmuyordu. Yahudiler ve sabetayistler bulundukları iklimlerde dayanışma içinde duyuttı ve bu dayanışma 1967 yılından itibaren ve özellikle 1947-1973 sonrasında artmıştır.

yalnız düşümünü önlememiştir. Ayrıca İsrail Devleti kurulmadan gizli olarak yapılan göç, kuruluşla birlikte hız kazanmış, lakat kısa bir zaman sonra Türkiye'ye dönüşler başlamıştı. Rıfai Bali'nin araştırmasından öğrendiğimize göre. dönüşün nedenleri arasında, israil'deki selerad-eşkenai kutuplaşmasının yanında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi de önemli bir rol oynamıştı.¹ Demek ki, Türkiye Yahudileri ve sabetayistler, Demokrat Parti'ye yakın ve ismet Paşa'lı Cunnhuriyet Halk Partisi'ne uzak oldular.

Bülent Ecevit, Eayar-Menderes Dönemi'nin ikinci yarısından itibaren, İsmet inönü'nün özel sekreterliğini ve ingilizce çevirmenliğini yapıyordu; Demokrat Parti'den gelme. Hürriyet Partisinden geçme ve Paris'te tahsilde iken "ihtilalci komünist", kuskusuz sabetayist Turan Güneş ve ekibi, Ecevit'i hem takviye ediyor ve hem de Paşa ya karşı hazırlıyordu,"Beyin Takımı" adını verdikleri ve ön planda D. Baykal, B. Üstünel, A. Yücekök, H. Lllman¹!n olduğu bu Güneş Ekibi, önce İsmet Paşa'yı tasfiye etliler ve sonra hükümete geldiklerinde, kamu yönetimindeki boşlukları yine sabetayist kadrolarla doldurdular. Uütün bunlar, 12 Mart 1971 Darbesi'nden sonraya rastlıyordu; kuşkusuz Darbe'nin lideri Orgeneral Tağmaç ve daha sonra yerine geçen ve Kıbrıs Savaşı'nda Genelkurmay Başkanı olan Orgeneral Semih Sancar da sabetayisttiler 12 Mart Darbesi'nin ilk başbakanı, Güneş'in akrabası.¹ Nihat Erim ve üçüncü başbakanı bankacı Naim Talu da sabetayist ailelerden geliyorlardı; ortadaki başbakanı Vanlı Ferit Melen'in bir Kürt-Yahudi kökeni olup olmadığı araştırmaya değer görünmektedir, Van Gölü, kripto-yahudiligin santrallarından birisidir ve "Ferit" adı dikkat çekmektedir. Erim ve Melen, poliuk kariyerlerini, İsmet Paşa nın has adamları olarak yapmışlardı, Erim in başbakanlığı ilan edildiğinde Paşa'nın "Allah Kerim* dediği rivayet ediliyordu, herhalde yakıştırmadır ve bu sırada Ecevit, "12 Mart bana karşı yapıldı¹¹ yollu bağıırıyordu,

Biz 27 Mayıs 1960 tarihine dönüyoruz

1) Rıfai Bati, Aji^et Bir Toptu Göfün öyfclüü, istanbul, 2003, S, 319,

23 Güneş'i severdim, "dost" gözüyle bakardım, büyüğümüdü ve yetenekliydi ve ne yazık, oğluna vermemiş, ama oğlu dıı profesör olabildi, bu ülkede tabetayı*! doğan herkes bir beşik ulemaydır ve profesörlük doğuştan hakkıdır, büyük iddialarla onaya çıktı, babasının Eotvit'e verdiği kendisi alacak vt chp balkanı olacaktı, oma kendisine profesörlük vt fıkra yazarlığı verilen Hurşit Güneî, Kemal Derviş gelince bütün iddialarını bırakarak Dtrvij'c biat tııı. Derviş de Karak&şiler'i bırakıp chp'ye geçtİken BaykaVa, muhtemeln Kapaniler'deti tertip edilmiş bir milletvekili listesi verdi ve Baykal, bunlardan sadece Güneş'i, saylav atamadı; çekindiğini düşünebiliriz.

HÜRRİYET PARTİSİ VE MBK

Peki, **Demokrat Parti'yi bir sabetayist siyasal hareket sayabilir miyiz;** bir komplo teorisi yazımı için bu soruyu ortaya koymak zorundayız. 1950 yılında hükümeti alan bu Parti'nin siyasi yaşamında 1955 yılı önemlidir; Eylül Ayı'nda 6-7 Eylül Olayları olmuş ve Aralık Ayı'nda da buradan ayrılan çok önemli milletvekillerinin öncülüğünde ve büyük umutlarla **Hürriyet Partisi** kurulmuştu. Kurucuları ve yöneticileri arasında *Fevzi Lütüfi Karaosmanoglu, Ekrem Hayri Üstündağ, Turan Güneş, Ekrem Alican, Enver Güreli, Raif Aybar* vardı, **Hüsametdin Cindoruk, Ankara II Başkanı** olmuştu;(1) bunların ve diğerlerinin çok büyük bölümünün sabetayist olduklarını tespit edebiliyoruz. Buna bakarak Hürriyet Partisi'nin bir sabetayist hizip hareketi olduğuna karar vermemiz yerindedir.

Celal Bayan'ın cumhurbaşkanlığı ve Adnan Menderes'in başbakanlığı ile geçen on yıllık Demokrat Parti yönetiminde, daha sonra, bir "beyin takımı" ile donatılmış Bülent Ecevit hükümetleri derecesinde olmasa da, **Ecevit, İsmet İnönü'yü politikadan tasfiye ederek Türkiye sabetayistlerinin yüreğine su serpmişti,** yukarda not etmiştim ve bu anlamda Bayar-Menderes misyonunu tamamlıyordu, atamalarda sabetayist disiplin işliyordu. Hürriyet Partisi hizbinin kopuşunun bu disiplini sadece artırdığını söyleyebiliriz. **Basın-yayın, mit müsteşarlığı ve benzerleri hep sabetayizme emanet ediliyordu;** Menderes'in propaganda şefi, Kemal Paşa döneminde Kadrocu-Komünizan, Burhan Asaf Belge, kızkardeşi Leman Yakup Kadri Karaosmanoglu ve kendisi Yahudi ve daha sonra ünlü Hollywood yıldızı Zsa Zsa Gabor ile evlenmişti, bir sabetayistti.

1) Çok iyi hatip, önü parlak bir politikacı olan Cindoruk, Demokrat Parti'nin Genç Demokrat Hareketi'nin genel başkanıydı; Hürriyet Partisi'nde daha da parladı. Fakat 1957 Seçimleri'nde silinen Hürriyet Partisi'nin önemli unsurları, **İsmet Paşa**'lı chp'ye katılırken Cindoruk, 27 Mayıs'tan hemen önce Adnan Menderes'in saflarına döndü ve büyük prestij kaybını başlattı. Bunu herhalde derin **İsmet İnönü** fobisine bağlamak durumundayız; daha sonraki Süleyman Demirel beraberliğindeki zigzagları da aynı nedenle açıklanabilir; kabiliyet ve yönelişleri itibarıyla hiçbir zaman Süleyman Demirel'le yan yana gelmeyecek bir kimseydi. Buradan ortodoks olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Trt kurulduğunda ilk genel müdür atanan Adnan Öztrak da sabetayist bir aileye mensuptu; fakat buraya yarı-resmi ilk atama **karakaşi İsmail Cem Ipekçi'dir** ve bunu Ecevit Hükümeti'ne borçluyuz.

Komplo teorisini sürdürüyoruz, **Hürriyet Partisi'nin seçimle yapamadığını, 27 Mayıs, bir askeri müdahaleyle .gerçekleştirmişti**, Menderes indiriliyordu; ben kendimi, büyük gençlik hareketinin başındakilerden birisi olarak, 27 Mayıs'ın hazırlayıcıları arasında sayıyorum; bizimki bir halk hareketiydi. 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirilen de bir demokratik devrim olmuştu; halkın örgütü ve dolayısıyla bizim örgütümüz yoktu, bir Chp vardı ve Silahlı Kuvvetleri örgütleyebilen modernist subaylar iktidarı aldılar. Biz tahrik etmiş ve devrimi itmiştik, onlar iktidarı paylaştılar.

Fakat kurulan ve ülkeyi yöneten Milli Birlik Komitesi'nin başkanı, "Cemal Ağa" lakaplı Orgeneral Cemal Gürsel ve ikinci başkanı Orgeneral Fahri Özdilek, sabetayisttiler. Soyadlarındaki "gür", aslı "Gür" ve "öz" aslı "Öz" bunun sadece işaretleri sayılabilir; geliştirmiş olduğum sabetayist onomasüque ile tutarlılık içindedir.

Kuşku duyamayız, **27 Mayıs'ta yönetime gelen Milli Birlik Komitesi'ne sabetayist itikat egemendi, çok büyük çoğunluğuyla hiç kopmayan yakınlığım ve sevgi ilişkim olmuştur, sola yatkındılar ve açıklamanın zamanıdır, en yatkın olanlar en çok sabetayisttiler.** Bunu saptamamız ise analitik açıdan önemlidir, yaptıkları içinde sosyalizm bağı ile açıklayamadıklarımızın anahtarını sabetayizm itikadında bulabiliyoruz. Diğer yandan, bilim, hareketleri açıklanabilir basitliğe indirgemek ve çok az dinamikle çözümlemekse, burada da yaptığımız bilimsel olmaktadır.

İki noktaya değinmekle yetinmek istiyorum, Cemal Paşa başkanlığındaki askeri cunta, Başbakan Menderes'i tutuklamıştı ve ancak yeni bilgileri yeni zamanlarda keşfetmiştim, Cemal Paşa, iktidarı alır almaz erkanı ile birlikte Hacettepe'ye gidiyor ve o zamanlar dekan Profesör ihsan Doğramacı'ya başbakanlık öneriyordu; o zamanlar Doğramacı pek tanınmamış ve tanındığı yerlerde de sevilmemiş bir kimseydi. Şimdi öğreniyoruz, profesörlüğe terfisini, gizli servisler "Müslüman olmadığı" gerekçesiyle ve yazıyla durdurmuşlardı; yolunu açan Başbakan Menderes'tir.¹ Ben "ana dili gibi" ibrani konuştuğunu da tespit ettim; Türkiye'deki yakın akrabalarının kripto-yahudi olduğunu söyleyemeyiz, ama, çoğunun sabetayistlikle ilişkilerini araştırıyoruz.

1) Y. Küçük, Tekelistan, Dördüncü Baskı, istanbul, 2002.

Burada kalmıyoruz, yakın zamanda **Tuncay Özkan**, belgelerle donatılmış değerli bir kitap yayınladı ve bunda **"Irak askeri hareketini yönlendiren Amerikan yetkilileri ve birbirleriyle ilişkileri"** başlıklı şematik bir tablo da yer alıyor.(1) Bush'la başlayan, ayrıca Yahudi "türkolog" Profesör B. Lewis'e çok önemli ve meşum bir rol verilen bu şemada, **Prof. Doğramacı**, bir yandan, Washington'un Irak Devlet Başkanı olarak işaret edilen Prens Hasan bin Tallal ve diğer yandan, Amerikan Savunma Bakanlığından Yahudi kökenli Richard Perle ile ilişkili sayılmaktadır. Doğru mu; eğer doğruysa, bu ilişkilerin, Gürsel'in başbakanlık önerdiği zamanda ve hatta öncesinde başlamış olduğu kesindir ve öyleyse **bir ihtilal liderinin, tanınmamış bir çocuk doktoruna başbakanlık önermesindeki anlaşılmazlığı** çözebilmek için bu bilgiler yerindedir. Ve durum özetle şudur, Başbakan Menderes'in, özel emirle istihbarat raporlarını sildirerek profesör yaptığını, Menderes'i deviren, tutuklayan ve sonra darağacına gönderen komite liderinin başbakan yapmak istemesini anlayamıyorduk; çok şükür, **sabetayist dayanışma** yardımcımız olmuştur.

Belki de **"Sarper Vakası"** demek isabetlidir, yıllardır irdeliyorum ve yakın zamanlara kadar da, tam tatminkar bir solüsyon bulabildiğimi sanmıyordum, ikinci nokta budur. **27 Mayıs Devrimi yeni hükümeti açıkladığında, Dış işleri Bakanı olarak Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndan hemen emekli olmuş Oramiral Fahri Korutürk görünüyordu; altı saat sonra geri alınarak yerine Selim Sarper'in konduğunu biliyoruz, devrilen hükümetin en yüksek dış işleri bürokratıydı.** Değişikliği nasıl açıklayacağız, sabetayizm, hem bilenler ve hem de bilmeyenler için, bir ağırlık taşıyor, çünkü bu açıdan bir fark çıkaramıyoruz.(2) **Sarper de kırklı yıllarda, bu kez ismet Paşa'nın propaganda müdürü idi, matbuatı yönetiyordu, demek bu iş sabetayist bir meslek oluyordu** ve Paşa, ilişkilerin en yoğun olduğu bir zamanda, Sarper'i, büyükelçi olarak Sovyet Moskova'ya göndermişti; bu, 1921 yılında, Kemal Paşa'nın, sabetayist Ali Fuad Paşa'yı atamasından sonra, ikinci önemli misyondur.

1) T. Özkan, Bush ve Saddam'ın Gölgesinde Entrikalar Savaşı, İstanbul, 2003, s. 628-629.

2) Selah Cimcoz'un damadıydı. Emel Korutürk'ün erkek kardeşi, 1940 komünistleriyle içice yaşayan ve hakkında polis muhbiri rivayetleri yayılan Mehmet Ali Cimcoz olup eşi Adalet Cimcoz da Ferdi Tayfur'un kardeşiydi. Ferdi Tayfur dublaj, Adalet de sanat ve dedikodu yazarlığı yapıyordu, esrar müptelası olduğu için polis baskısı altındaydı, ailenin muhbirliğini buna bağlayarak önemsememek isabetlidir. Korutürk'ün iki oğlu Selah ve Osman da büyükelçi oldular, Selah adı için sözlükler bölümüne bakılabilir ve eşleri Suzan ve Zergun adlarını taşımakla onomastique uyum sergiliyorlar, burada bir kuşku bulunmamaktadır.

Mina Söğüt, Adalet Cimcoz, İstanbul, 2000.

27 Mayıs'ın, Dış işleri bakanlığı altı saat süren Fahri Paşa'ya da, teselli olarak Moskova büyükelçiliği uygun görülmüştü ve ben Tezler'de, artık gizliliği kaldırılmış Amerikan diplomatik yazışmalarının incelemesinden, ikinci Dünya Savaşı'nın hemen izleyen günlerinde Moskova'da "Türk Büyükelçisi" Sar-per'in öncelikle Washington için çalıştığını tespit ederek yazmıştım; büyük sürpriz olmuştu ve aynı zamanda büyük kapılar açıyordu. **Çünkü Sarper Sovyet liderleriyle Türk büyükelçisi olarak her görüşmesini, önce ve büyük bir ayrıntı ve titizlikle, Moskova'daki Amerikan Büyükelçisi A. Harriman'a anlatıyordu ve Harriman da rapor ediyordu**, yıllar sonra Amerikan diplomatik yazışmalarının gizlilik süresi dolunca analiz edebilmişim, tarihimizin yeniden yazımına önemli bir adım olmuştur.(1) Gerçi aslı önemsiz ve daha sonraki fal-sifikasyon nedeniyle önem kazanan bu mülakatla ilgili olarak ve sıcağı sıcağına Sarper'in Ankara'ya ne rapor ettiğini bilemiyorduk ve hâlâ bilmiyoruz; ama artık falsifikasyondan kuşku duymuyoruz.

Burada yeri yok, **ünlü Molotov-Sarper mülakatı** da Harriman'a ve ayrıntıyla anlatılmıştı, burada anormal bir nokta yok; fakat daha sonra ismet Paşa, bu görüşmede Molotov'un Türkiye'den toprak ve üs istediğini ileri sürmüş ve büyük bir propaganda başlatılmıştı, Türkiye ve Türk solu buna pek çok inan-dıysa da, Washington, ken,di işine gelinceye kadar bu iddiaları hiç ciddiye almadı, Çünkü Molotov-Sarper Mülakatı'nın aslı ellerindeydi, aslıNI bir talep veya tehdit olarak anlamıyorlardı. Demek Sarper, Ankara'ya ve Washington'a başka başka konuşabiliyordu; öyleyse Moskova'da Washington'un tam güvenini kazandığı kesindir.

Dolayısıyla, Korutürk'ün düşürülerek yerine Sarper'in tayin talebinin Washington'dan geldiğini düşünebiliriz; Dr. Cüneyt Akalın'ın derlediği "U. S. Documents on Turkey 1950-1960" bunu teyit etmektedir. Tezler'de değerlendirdiklerim, kırk yıllarının diplomatik yazışmalarıydı, daha sonra yeni dönemlerin belgeleri de deklasifiye edilmişti; Doktor Akalın, bunlardan bizi haberdar etmişti, teşekkür borcumuz var.

1) İki Rus araştırmacının, Sovyet arşivlerini inceleyerek yayınladıktan çalışmada ve en önemli dayanak saydıkları Molotov'un amlannda, Sovyet tarafının Türkiye'den üs ve toprak istediklerini kanıtlayabilecek hiçbir işarete rastlamıyoruz.

V. Zubov-C. Pleshakov, inside the Kremlin's Cold War, Hanvard University Press, 1996-1999. Feliks Çuev, Molotov-Poluderjavny Vlastelin, Moskova, 2002.

Açıklanan Ankara-Washington diplomatik yazışmaları, Sarper'in atanmasıyla, Washington'un Ankara'da temsilciliği ikiye çıkmış olmaktadır.

Ankara'daki Amerikan büyükelçisi Warren, 28 Mayıs 1960 tarihli gizli raporuna, "Sarper and I went in my car to General Gursel's office in General Staff Building" sözleriyle başlıyor; Türk Dış işleri Bakam, ihtilalin lideriyle buluşmak üzere Genelkurmay Başkanlığı'na, Amerikan Büyükelçisi'nin otomobili ile gitmektedir.(1) Herhalde aidiyeti ilan etmek için gerekli görülmüştür; nitekim, bu sırada Avrupa Komutanı Amerikalı General Norstad, Ankara'ya gelince, Sarper'in eşi ve kızım da ziyaret etmişti ve o zaman gizli belge, Sarper'in önemini göstermek için bunun,"deliberately", kasten yapıldığını not etmek gereği duyuyordu. Bu dönem ayrıca Sovyetler Birliği'nin Türkiye ile ilişkileri normalleştirmek için büyük çaba gösterdiği, birbiri arkasına demarche'lar yaptığı bir zamandı; Amerikan kayıtlarından, Sarper'in, diplomatik yoldan gelen bu açıklamaların hepsini zamanında Washington'a aktardığım ve bunları etkisiz kılabilmek için, belgeler "to offset" demektedir, Amerika'nın bir açıklama yapmasını istediğim, öğreniyoruz.

Tabi, sabetayist itikatta Komite'nin hükümete aldıkları, Sarper'den ibaret olmamalıdır; **Ankara'daki Amerikan diplomatlar, hükümette birkaç "zayıf kız", belgelerde "a few weak sisters" olmakla birlikte, ayrıca bunların yakın bir zamanda tasfiye edileceğine inanıyorlar, "sağlam Amerikan dostları" bulunduğunu haber veriyorlar.** C. Iren ve D. Koper, *"strong friends and admirers of the United States*, özellikle övülüyorlar; itikatlarının sağlamlığından kuşku duyamıyoruz. Fakat Sarper gerçekten bir vaka'dır; bu cürette olanların, fakülte arkadaşımız ambasadör **Yalım Eralp** aklıma geliyor, az olduğunu biliyoruz.

Sabetayist Cemal Paşa, Washington'un isteğini kırmayarak Sarper'i Dış işleri bakanı yapmıştı, Sarper, Amerika'nın bir memuru olarak hareket ediyor ve her adımda özel bilgiler veriyordu; bunları tahmin ettiklerini tahmin edebiliriz. Fakat, Sarper'in, Amerikalı diplomatlara Cemal Paşa için kafasız dediğini, *"that Gürsel was not a great brain"*, herhalde bilmiyorlardı; Büyükelçi raporunda hem bunu aktarıyordu ve hem de Sarper'in bu değerlendirmesini yukarıya doğru revize etmesini tavsiye ediyordu.

1) U. S. Documents on Turkey 1950-1960, derleyen C. Akalın, İstanbul, 2000, p. 845.

Sarper böylesine serviste bulunuyordu ve peki beğeniyorlar mı, gerçek şu, düşürülen ve daha sonra asılan Dış işleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'ya daha çok değer biçildiğine belgeler tanıklık etmektedir; bir soyu kurt prensi Bedirhan'a kadar uzatılan, Tefvik Rüştü Aras'ın damadı sabetayist Zorlu, belki de daha kimlikli ve kişilikli davranıyordu, çünkü, ezenlerin hizmetlilerde de bir kişilik aradıklarını hep okuyoruz.

TİP YIKICILIĞI

1965 seçimi, görünüşte tek başına mutlak bir iktidar ortaya çıkarmış olmasına karşın aslında istikrarsızlık getirmişti; Demokrat Parti'nin devamı iddiası ile ortaya çıkan Demirel'in Adalet Partisi net bir çoğunluk kazanmıştı ama, Türkiye İşçi Partisi de, bir parlamenter grup kurabilecek sayıda milletvekili ile meclisteydi. Sosyalist etiketi ile meclise girmek ilk kez oluyordu, belki de eşitsiz gelişme yasası işlemişti, şimdi hem içerde ve hem de dışarday-dılar; dünyanın sosyalizme eğildiği bir dönemdi, her yerde yükseliş vardı, böyle bir zamanda Adalet Partisi'nin çoğunluğunu, 27 Mayıs'ı bir hayal kırıklığı olarak algılayan geniş yığınları arkasına alan bir avuç sosyalistin, Demirel Hükümeti'nin yolunu tıkayabileceği kısılamanda belli oluyordu. Yeni Sol, 1967 yılına gelindiğinde, yeni iktidarı çoktan eskitmişti; bu yılın iki sürprizi gençlik aşısı olmuştur.

Başbakan Süleyman Sami Demirel, belki Sarper ölçüsünde Amerika'ya yakındı, Amerika'nın ilk burslusuydu, yetiştirmişlerdi, seçimlere Amerikan Başkanları'ndan Johnson ile çekilmiş bir fotoğrafla girmişti; önünü kesmek için Sol, zenginliğinin bir göstergesi olarak iki-üç gayrimenkulüne hücum ve bir de mason olduğunu iddia ediyordu. Soldan bir sabetayizm iddiasının gelmemesi artık çok şaşırtıcıdır, ihtiyaç duymadıklarına hükmedebiliriz. Çünkü herhalde dile getirilen iddialar yeterli geliyordu, boğulma işaretleri veren ve Ortodoks Pro-Amerikan olarak tanınan Demirel, 1967 yılında, Sovyetler Birliği ile, ansızın 1921 Türko-Sovyet ticaret sözleşmesini çağrıştıran bir anlaşma imzaladı; bu beklenmedik bir gelişmedir.

Bunun dışında, ikinci olarak, 1967 yılında Arap-İsrail Savaşı patlak vermiş, İsrail, Arap tarafını hezimete uğratmıştı; bunu da hiç kimse tahmin edememişti. Başta Mısır, Arap dünyasını, Sovyetler ve dünyada sosyalistler destekliyordu; yenilgi, Sovyet tarafının da yenilebileceğini gösteriyordu, böyle anlamak mümkündür. Bir dönüm noktası ya da bazı kriterlere göre bir milat sayabiliriz.

İkincisinin iki sonucunu, şimdi daha açık olarak görebiliyoruz; 1948 yılında İsrail'in kurulması o kadar önemli olmayabilir, 1967 Savaşı, İsrail'in yaşayabileceğini kanıtlıyordu, böyle anlaşılmıştır ve Amerika bu tarihten itibaren, Arap-İsrail ihtilafında denge politikasını bırakıyordu. Başkan, Johnson'du, o zamanlara kadar bilinen en İsrail yanlısı politikacıydı, belki de bu nedenle, Katolik ve siyonizmden uzak Kennedy, kendisini dengelemek üzere yardımcı seçmişti, Başkan Kennedy'nin katledilmesi üzerine, beklenmedik bir zamanda başkan olmuştu ve seçimi kazanması kesin görünen Robert Kennedy'nin de öldürülmesiyle yerinde kalabilmişti; cinayetlerde Yahudi lobisinin parmağını sezmesi zor olmamalıdır, muhtemelen borçluluk bağlılığını artırmıştır. Artık Siyonist bir başkandır, Sovyet Lideri Kosigin'i, Arap müttefiklerini yalnız bırakmaya ikna etmesi buna denk düşüyor, Yahudi dünyasını ziyadesiyle sevindiriyordu;1 1967 tarihli "**Altı Gün Savaşları**" ile elde edebildiği kazanmaları, İsrail böylece elinde tutabiliyordu; bu, İsrail'in kalıcılığı demektir. **Dünyanın her yerinde Yahudiler ve sabetayistler, sadakatlerini İsrail'e yöneltmeye başladılar ve Sovyet sosyalizmini yıkmayı ve dünyanın her yerinde solu boşaltmayı dinsel bir görev saydılar. Sovyetlerde aydın muhalefetinin ateşinin artırıldığı tarih budur.**

Diğer noktaya gelince, şunu sorabiliyoruz, acaba Demirel, Sovyetler Birliği ile bu büyük yumuşama anlaşmasını yaparken, Kosigin ile bir de Türkiye işçi Partisi'nin suyunu kaynatmak için uyuşma sağladı mı; akla getirilmesi zor olmakla birlikte realizasyonu aynı ölçüde zor olmayabilir, çünkü Sovyet komünistlerinin Türkiye'nin bu yeni sosyalistlerinden pek hazzetmediklerini biliyoruz. Bağımsız davranıyorlardı, Ekim Devrimi'ni yüksek tutmakla birlikte Sovyet komünistlerine, sürgündeki etkisiz tkp türünden sadakat ve hayranlık ayinleri yapmıyorlardı. Bununla birlikte, etkisiz de olsa tkp'nin var

1) Joan Comay, Who's V/ho in Jewish History, London, 2002, p. 199.

olan yönetimi, Türkiye'deki yeni harekete hayırhah bir tarafsızlık içindeydi, hızla bozulmuştur; bunların tasfiyesi ve tkp'nin, işçi Partisi'nden devşirilip ülke dışına çıkarılan genç kadrolarla 1 yeniden forme edilerek Tip'in üzerine salınması da bu tarihten sonradır.

Türkiye işçi Partisi, dikkat ve temkinle, **"sosyalist" yerine "toplumcu" ve "devrim" yerine "dönüşüm" sözcüklerini** icat edip kullanmakla birlikte doğrudan doğruya sosyalizmi ve düşük bir tonla da devrimi dillendiriyordu; Sovyetler Birliği Komünist Partisi ise neredeyse artık kendi devrimine şaşıyordu, Küba ve Çin Devrimleri'ne tavrını göstermişti ve inanmıyordu, ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra İran'da, Berlin'de, 1962 ve 1967 yıllarında Küba ve İsrail'de geri adım atmaya hep hazır olduğunu belli etmişti; geriye gelişmiş ülkelerde zamanla içi boşalan "cephe" marifetleriyle süslü bir demokratizm ve gelişmekte olan yerlerde de kendi kendini çelen bir "devrim" tarifi ile milli demokratlık kalıyordu. **Yeni tkp'nin de resmi doktrini "milli demokratik devrim" olmuştur; fakat bunu, Türkiye'de Tip'e karşı harekete geçirmek, dışardaki ekibin sadık muhalifi Mihri Belli'ye düştü.** Belli, "51 tkp Tevkifatı" sürecinde, resmi partiden ayrı düşmüştü ve yine bu dönemin önde gelen aktivistlerinden Doktor Sevim Tan ile evliydi; Ahmet Almaz'ın sadece sabetayistlerin gömülü olduğu Bülbülderesi mezar taşlarını okumasından öğrendiğimize göre Tanlar sabetayist idiler ve Talu'lar kanalıyla Aybar'a akraba oluyorlardı.(2) Demek ki Belli, yıkıcı muhalefeti yönelttiği İşçi Partisi'nin genel başkanı Mehmet Ali Aybar'a uzak düşmemektedir.

Sino-Sovyet ihtilaf bu muhalefeti ne yönde, olumlu ya da olumsuz, etkiledi, karar(3) vermek kolay görünmüyor; yalnız çoğalttığı kesindir. Başkan Mao'nun sovyetizme eleştirilerini sivrilmesi üzerine dünyanın her tarafında "maocu" adını alan taraftarları, Çin'deki Kültür Devrimi yandaşlarının keskinliği ve hırçınlığını Türkiye'ye de taşıdılar; artık Tip'e karşı muhalefet parti binalarını basmak ve yöneticilerini dövmek biçiminde geliyordu ve bunlar yavaş yavaş Mihri Belli'den ayrılarak **Doğu Perinçek'in liderliği** altında toplandılar. Hürriyet'te Ferai Tınç Özipek, Cumhuriyet'te başlayan ve tüm

1) Aydın Meriç ve Nihat Akseymen'i hatırlatabiliriz.

2) Ahmet Almaz, Tarihin Esrarengiz Bir Sahi/esi, İstanbul, 2002, s. 154.

3) Ferai Tınç Özipek'in, annesinin adı Meoni olarak bildirilmektedir ve Yahudi olduğu ileri sürülmektedir.

gazeteyi gezen Osman Cengiz Çandar, Cumhuriyette Danyal Oral Çalışlar ve İpek Kelkerer Çalışlar, Milliyette Osman Ulagay, Sabancı Üniversitesi'nden Hali! Berktaş, Gazi Üniversitesi'nden Ercan Enç, Doğu dostumuzun en gözüpek mangası olmuştu; bunların bir bölümünün sabetayist kökenlerini, daha önceki çalışmalarımda, onomastique çerçevede irdelemiştim, sürdürmek için bir neden görmüyorum.

Yalnız Tıp'i zayıflatarak felce uğratan hücumlar sadece "maocu" tabir edilen saflardan gelmiyordu, "sovyet yanılan*" da vardı; ikisine işaret etmek yeterlidir, Oya Baydar ve Orhan Silier i kaydedebiliyorum Yan-resmi Tarih Vakfı'nı çalıştırıyorlar; geliştirmiş olduğum yöntemlerle isim bilim analizi mümkündür, ancak bundan böyle zahmete değeceğini sanmıyorum. Önemli olan, hiç birisinin kaybolmadığı ve sol mücadele yıllarında kaybettiklerinin çoğunu "offset* ederek, çok daha iyi yerlere gelmiş olmalarıdır; komplo teorimiz, buradan kuvvet kazanmaktadır. Hger, "girdik, yıktık, döndük" derlerse, bir bölümü öğrencim, diğerleri arkadaşım ve bir diğer bölümü de yol-arkadaşım oldular, diyeceklerini sanmıyorum; yine de derlerse hakları var.

Bu kadar tazyik altında, içerden patlama eşyanın tabiatına uygundur; yalnız analizi hâlâ çok zor görünüyor ve bir yanda Mehmet Ali Aybar ve öte yanda Behice Boran ve Sadun Aren, aralarında Nihat Sargın, işçi Partisi ortadan parçalanmışa, bunu sabetayizme bağlayamayız. Çünkü iki yanda da varlar; derindeki aynışılabilir, ama ben hem göremiyorum ve hem de ihtimal vermiyorum. Ayrıca Aybar'ın yolu terkettiği veya 1966 yılında Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'ya müdahalesi nedeniyle görüş ayrılığı çıktığı iddia edilen inandına görünmüyor; özünde, daha büyük başarılarla inanan Aybar'ın daha popülist bir çizgiyi ve buna karşılık Boran'ın, kendi açtıkları yolda ilerleyebilmek için daha radikal olma gereğini görmüş olmaları mümkündür. Aybar, yatırımsız bir yüksek verimi ve Boran da verim için büyük bir yatırıma seçtiler; belki de her ikisine de artan sevgimle böylesi bir değerlendirme daha isabetlidir.

Peki Mehmet Ali Aybar ve Behice Boran, eğer sabetayist ailelerden geliyorsa, sabetayist olmadılar mı; cevabı başka yerde aramak gereklidir. Şöyle söyleyebiliriz, eğer Çetin Altan ve Fatma Hikmet Işmen, birincisi iki dönem Tıp mi11evkili ve ikincisi uzun yıllar ve tek Tıp senatörü yapıldıysa, yapıldılar, ve sabetayist iseler,' işte burada sabetayist davranış kalıbıyla karşılaş-

1) Celal Altan'ın Tahir Hasarî Paşa'nın torunu olmakla övünmesi engel görünmüyor; öncelikle, sık

yoruz. Çünkü her ikisi de sosyal mücadelenin damdaydılar, Altan, ellili yıllarda bugünkü ölçüde toplumsal sorumsuz ve büyük sermayeye yaslanmış olmasa da. yine de pariak bir eksantrikti ve hic güven vermiyordu. Seçimlere yaklaşırken sol yazıyordu, fakat o dönemde dünyanın her yerinde bütün ağaçlar sola eğiliyor ve bütün kalemler sol döküyordu ama Tip üyesi olmuyordu. bir ayrıcalığını bulmak güçtür. Öyleyse ve eğer sabetayistseler bulunmalannı ve seçilmelerini, sabetayizm içi bilgilere ve dayanışmaya bağlamak zorundayız.

Kırkılı yıllarda. Ankara Valisi Nevzat Tandoğan'a atfedilen bir söz vardır; "eger komünizm de gelecekse, biz getiririz", bu sözü, bu bilgilerimizin ışığında, sabetayizme bağlamak daha yerindedir. Ülkeye bir sahiplenme keşfediyoruz; hiçbir stratejik noktayı bırakmadıkları görüyoruz. Buna islamcılığı ve Kürt hareketini mutlaka katıyoruz. Bu çerçeveden baktığımızda, sabetayizmin Türkiye solunu bıraktığını kesinlikle ileri sürmüyoruz, sabetayizmde bir kontrol alanım bırakma yoktur. Duruma göre çoğaltılmış kadrolarla dönüşleri saplayabiliyoruz.

Fakat ağaçlara değil de ormana bakacak olursak, 1967 herhalde bir milattır, Bundan sonra ülkede sol boşaltılmış ve islam doldurulmuştur; bunu benim, Türkiye tarihinin üçüncü uzun iç savaşı dediğim bir dönemde, 1965-1967 yıllarını hep başlangıcı gösteriyorum, yürürlüğe konan bir doktrin ile, Türkiye'nin soldan boşaltılması ve Mamlak doldurulması olarak anlayabiliriz. Doldurulan islam, önce Araplar'dan uzak ve gittikçe anti-Arap bir islamdır. Dolayısıyla sabetayizmin etkisi ve kazanımı iki yanlı olmuştur; aslında sabetayizmin kendisini de ele alacak olursak, bu dönemde hem itikadını ve hem disiplinini ve sonuç olarak hegemonik gücünü çok artırmış olduğunu da tespit ediyoruz ki, asıl kazanım buradadır.

Bunun kutlandığından kuşku duyamayız, layık olmayanın fıkra yazarı,

sık karşımıza çıkarılan Osmanlı paçalığı, sabetayizm konusunda çürütücü bir kanıt değil ve çok zaman güçlendiren bir iddiadır, bunu tekrarlama gereği duyuyorum. Ayrıca Kırım'dan gelenlerde ve "latat*" görünenlerde çok kripio-yahudi ve Karay bulunuyor; kaba "dönme" sözlerini bırakıp bu alana soğukkanlı ve her zaman konusunu seven hilinudamlar üslubuyla yaklaşmak, bilere bunlun kazandırmaktadır. Öte yandan Alianlar sabetayisi evlilik ve ilişkileri tercih ediyorlar. Fatma Hikmet İşmen'e pelince, Muradoğlu, sabetayist Dervişleri akraba olduğunu ortaya çıkarmıştır; demek ki İşmen'in de sabetayizmden kuşku duymuyoruz.

Abdullah Muradî¹lu, Re/urtmın Derv²ffri, İstanbul, 2001, s. 73.

çarpık yüzlülerin yıldız, kekemenin hatip, tüm cahillerin profesör, kuyuya atılanların başbakan, düşmüşlerin en yüce olmalarını ve her yere daha çok sabetayist atanmasını kutlama saymayacaksak nasıl açıklayabiliriz; bir zafer bayramı yaşadıklarını anlıyoruz. Yalnız bütün adımların da yeni atıldığını hiç düşünmemeliyiz; türkoloji Batı'da ve kürdoloji Rusya'da kurulmuştu, ilkinde Yahudi kökenli kalem çok etkindir, Sırlar'da işaret etmiştim, şimdilik yeterli sayabiliriz.

İslama el atılmasının tarihiyse daha eskiye gidiyor; **Osmanlı'daki büyük islam alimlerinin bir bölümünün kripto-yahudi veya sabetayist olduklarını göstermek zor görünmemektedir.** Cumhuriyet tarihinde sabetayist pek çok ilahiyat profesörü ve hatta Fakülte Dekanı biliyoruz; başka çalışmalarda, sabetayist mevlevi öğrenciler ve hatta şeyh fotoğrafları yayınlamış bulunuyorum.² Bektaşî pirleri arasında da var; ayrıca kabala ile nakşibendi yakınlığını belirlemiş durumdayız.

Bunlarda yenilik yok; asıl yenilik, Türkiye Marnından arabist bağlantıları kazımakta yaüyor ve belki bu, Amerika'ya yerleşmiş bir Şerif Mardin'in Said-i Nursi'yi, ölçsüz olarak göklere çıkaran kitaplar yazmasını da açıklıyor. Öyleyse, "vatan-turan" doktrini ile, başbakan veya cumhurbaşkanı olan, Halil Turgut Özal'ın, savcılıkça aranan Fethullah Gülen'i resmi köşkünde saklaması, Süleyman Sami Demirel'in iç asya yöneticilerine, Gülen için tavsiye mektupları göndermesi ve Mustafa Bülent Ecevit'in felsefi sohbetler yapması tutarlıdır; ikinci dizinin çok daha cüretkar olduğunu eklemek koşulu ile devamlılığı yazabiliyoruz. Öyleyse türkist ve hatta kürdisi nakşibendi, hem iç düzenleme ve hem de yeni Orta Doğu haritaları açısından tercihli bir hale gelebilmektedir; bunu kemalizmin gelişmiş şekli olarak takdim eden bir doktrinin çok gecikmeyeceğini tahmin edebiliriz. Bunu sabeta-yizme borçlanıyoruz; bu durumda, İslamda 'sabetayizmi' düzenin ve yeni Orta Doğu haritalarının garantisi sayan yaklaşımlar anlaşılabilir olmaktadır.

1) Sabetayistlere ait Bülbülderesi mezarlığında araştırmalar yapan A. Almaz, mezarlığın içinde ve girişinde Pir Aziz Mahmut Hüdai Hazretleri'nin bir müridinin türbesi olduğunu görerek şaşkınlığını ifade ediyordu; halbuki targum'da, Kürt Yahudileri'nin dili, "hüdai" Yahudi anlamına gelmektedir. "Aziz" ve Arabi ve ibrani yazımına göre "matımut", mehmet olarak da okunabildiği için, bütün isimleri şaşırtıcı bulmayabiliyoruz. Peki öyle mi, kuşkusuz bizim geliştirdiğimiz bilimsel yöntemlerin sağladığı sonuçlarda kesinlik iddia etmiyoruz.

A. Almaz, Tarihin Esrarengiz Bir Sahifesi, öp. cit., s. 144.

2) B. Erenus-Y. Küçük, Aydınlık Zindan, İstanbul, 2002. Yeni eklere bakılabilir.

İKİ TOPLU İDAM

Siyasal suikast iddialarına dayalı veya başansız askeri darbeleri takip eden idamları bir kenara koyabiliriz. Cumhuriyet döneminde, **Deniz Gezmiş-Hüseyin İnönü-Yusuf Aslan'a** kadar, iki toplu ve siyasi idam biliyoruz. Birincisi, 1926 yılında Ankara'da Cavit, Doktor Nazım, Yenibahçeli Naili ve Filibeli Hilmi'nin asılmalarıdır; İttihatçı'ydılar. İkincisi, 1961 yılında, İmralı'da, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın idam edilmesidir; Demokrat Parti yöneticileriydiler. Doktor Nazım'la Adnan Menderes'in akrabalık ilişkisi muhtemeldir; Menderes ile Zorlu'nun, akraba oldukları kesindir. Ayrıca, bu dört ve üç kişilik toplulukların, tamamının değilse de tamamına yakınının sabetayist olduklarını varsayabiliriz. Belki tamamıdır; bu durum karşısında, sabetayist hegemonya hipotezimizi taruşmak zorundayız.

Burada 1950'li yıllarda, Türk matbuatındaki son derece sert polemikleri hatırlamanın yeridir; Vatan'ın sahibi ve başyazar Ahmet Emin Yalman'a son derece sert hücumlar yapıyordu ve kavga, gazetelerin tamamını içine alıyordu. **Yalman'ın "dönme" olduğu** hep ortaya çıkarılıyordu; **Yalman'ın karşısındakilere "sizde" dememesi son derece dikkata değer bir olgudur; hakkı vardı ve büyük bir disiplin içinde kavga edildiğini kabul etmek gerekmektedir.**

Demek ki, sabetayist olmak, tartışma ve kavgalara engel olmamaktadır; zaman zaman ihanet sözcüğü çok uygun düşmektedir. Çok gerilere gitmeye gerek görmüyorum, bu araştırmalarda Ecevit'in şahsını da polemik dışında tutuyorum; Ecevit, bu sözcüğü kullanmamıştır, yalnız Kemal Derviş'in yaptıklarını buna yakın elfaz ile dillendirdiğini biliyoruz. Bu ayrı, fakat İsmail Cem'in Derviş tarafından başbakanlığa ikna edildikten sonra yalnız bırakılmasını ve politik sahnede perişan olmasını, "ihanete uğramak" sözcükleriyle ifade edenler olursa, bunu abartma sayamayız. Kuşkusuz Kemal Derviş, burada zorlanmıyordu ve Cem, kendisini hep seçilmiş başbakan olarak görüyordu ve ayrıca Koç'tan gelen işaretlere de önem veriyordu; ama yine de Amerikan anahtarıyla başbakanlık kapısını açtığını iddia eden ve sonra da bırakıp giden Kemal Derviş olmuştu.

Artık böyle niteleniyor, bunu, tartışmıyoruz.

Peki bu nedir; **sabetayist literatürdeki "karakâşi vs kapani kavgası" diyebilir miyiz**, Yahudilik'te "seferad vs eşkenazi kutuplaşması" vardı, hafiflemiş olsa da sürüyor. Türkiye'de de sabetayizmin bu iki kolu arasındaki kavga, üçüncüsü yakubiler, her birine ve geri kalanlara daha asimile görünüyorlar, pasif kanallarda olmakla birlikte devam etmektedir. Ortodoks Karakaşiler'e, liderlik programı uygun bulunmamaktadır; son tarih bunu yine göstermiştir ve idama gidilmediğini, sevinerek, not edebiliyoruz.

Bunda, bir bütün olarak sabetayist hegomanyanın güçlenmiş olmasının önemli bir yerini tespit edebiliyorum. Bu son iç savaşta, solun veya sağın birbirini yok ettiğini söylemek imkansızdır; solun tükenmediği kesindir, iç savaş sabetayist kontrolü çok artırmıştır, 1961 veya 1926 yıllarında aynı ölçüde güçlü olsalardı, idamı önleyebileceklerini ileri sürebiliyorum. Fakat bu o kadar önemli olmayabilir; asıl önemli olan İsrail ile yakınlaşma ve İsrail'in Türkiye politikasında kazanmış olduğu ağırlıklı yerdir. Bu, Amerikan ağırlığı ile birlikte işliyor ki, aynı kökten kan akmasını hafiflik sayacaklarını tahmin edebiliyoruz.

Başa dönersek, bu komplo teorisi da, eninde sonunda hareket merkezini değiştirmiş olmaktadır. Copernicus'un çıkış noktasını hatırlatıyor.

Katkı 7

DÖRT TEMMUZ TEZLERİ

Birinci Tez: Dört Temmuz, Amerika'nın İngilizler'den ve Türkiye'nin Amerika'dan kurtuluş günüdür.

İkinci Tez: Koç Matbuatı'nın ilk yaklaşımı hayvanidir, a) Kurtlarla birlikte uluyorlar. Kurt sürüsünün içine düşen çakalların yöntemidir. Yoksa yem olurlar, b) Timsah göz yaşları döküyorlar. Uzun zamandır, Birinci Dünya Savaşı'mn asıl sonu, diyordum. Şimdi bunun anlaşılmasını istiyorlar ve bunun için timsah göz yaşları döküyorlar. Bir süre sonra, Birinci Dünya Savaşı'mn sona erdiği anlaşılıp kabul edilince, önemsiz olduğunu ve telafi edildiğini yazmak zorundalar.

Üçüncü Tez: Ottoman Empire of America kurulmaktadır, plan budur ve burada, "Türkler" için yer yoktur.

Dördüncü Tez: Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, İsrail Devleti'nden öncedir ve o zaman hayal edilmemektedir. Dışarda "ünlü" ve içerde okunamayan bir "yazar", Yahudi asıllıdır, New York'ta, **"bize bir devlet gerekiyordu ve bunun için Müslüman göründü"** demiştir; demiş midir, bilemeyiz ve ancak uydurulmuş olsa bile güzel uydurulmuştur, gerçekten çok daha gerçektir.

Beşinci Tez: ileri sürdüğüm **"rezerv devlet" kavramı tartışılmalı ve geliştirilmelidir.** Polonya ile Irak'ta kurulmakta olan kürdo-judaik devletler ele alınmalı ve incelenmelidir.

Altıncı Tez: İslam'dan sonra Yahudi Devletleri, benim önerdiğim yeni bir kavramdır, a) **İspanya'daki Arap Devleti'ni, Müslüman-Yahudi,** b) **1550-1600 İstanbul'dakini Türko-Judaik** sayabiliriz. Tartışılmalıdır, c) Washington, bu açıdan ele alınmalıdır.

Yedinci Tez: Washington, Sovyetler'in Afrika'da renkleri uygun Kübalıları ileri sürmelerini gıptayla karşıladılar. Sovyetler'in yıkılmasını Pünik Savaşı saydılar. Roma, Doğu ve Batı olarak ikiye ayrıldı ve eğer Pünik Savaşı ise, önce Doğu Roma'yı, bu Osmanlı imparatorluğu demektir, kurup sonra tekrar birleştirmek mümkündür. Bunun için, Doğu'dan, Yahudiler, kripto-yahudiler, kürtler, azeriler ve sabetayizmin de vatani polonyalılar önem kazanmaktadır. Türkler'e yer yoktur ve ayrıca Türkler, bölgeyi hiç benimsemediler. Yayılmak ya da kimlik değiştirmek peşindeler Köprüler, üzerinden geçmek ve yıkmak içindir.

Sekizinci Tez: "Türk-Islam Sentezi" veya "Avrasya Birliği", Amerikano-Judaik yayılmanın paravanasıdır.

Dokuzuncu Tez: 4 Temmuz, 15 Mayıs 1919 tarihini de hatırlatmaktadır, izmir'e Elenler çıkmıştır. Fakat artık bir Halide Edip yoktur. Bu durum, Türkiye kurtuluş mücadelesinde, Yahudiler'in, kriptoto-yahudilerin, sabetayistlerin, çerkez ve kürtlerin ne kadar önemli olduğunu da göstermektedir; son ikisi içinde Yahudi asıllıların sanıldığından çok olma ihtimali var. Demek ki, Yakup Kadri Karaos-manoglu'nun sabetayist olduğunu eklersek, "Yaban" çok gerçekçidir. Yaban, kurtuluş mücadelesine Türkler'in isteksizliği üzerinedir. Kemal Tahir'in "Yorgun Savaşçı" yazısı da aynı yöndedir ve önemleri ya da abartılmaları, edebi olmaktan çok, belgesel niteliklerinden-dir.

Onuncu Tez: a) Mustafa Koç Wolfowitz geldiğinde evini, misafirhane yapmıştı. Burada K. Derviş ve önemli kriptolar buluştular, b) Mhp yöneticisi Bülent Yahnici, Grossman geldiğinde evini rasathane yapmıştı ve dış işlerinden Ü. Dinçmen özel kalemiyle toplanmışlardı, c) Üz-ilhan, New York'ta Musevi cemaati ileri gelenleri ve arkasından da Wolfowitz ile buluşmuştu. Yakınlıkları olduğu anlaşılıyor, d) M. A. Birand ve Osman Cengiz, Wolfowitz'in istanbul uzantıları durumundalar.

Bütün bunlarıysa, liderlerinden birisinin Wolfowitz olduğu bir parti yapmaktadır. Kelepçe takma emrinin kaynağı bellidir. Bu durumda, bunlara ve New York'ta Musevi cemaati ile irtibatı olanlara, Washington Institute müdavimlerine en az bir telefon etmeleri düşmektedir. Bir telefon etmeleri gerekir, W. özür diler; aksi takdirde izahı zordur. Kurtuluş Bayramı'nda değillerse, açıklaması yoktur.

On Birinci Tez: Dünya Yahudi Partisi'nin Türkiye Chapter'i ve İslamist Parti çökmektedir. Bu zıtların birliği değildir. Görüntü ile özün birliğidir.(1)

On İkinci tez: Cumhuriyet'in kurucu sütunları sallanmaktadır. "Üç Kasım tezleri" ile, 4 Kasım B. Y. tarihlidir, bir interregnum'u haber vermiştim. Henüz yeni bir düzen görünmemektedir.

1) İlk taslakta "zıtlığıdır" yazılmıştı.

Dördüncü Bölüm

DEVALÜASYON YASASI

Tekrar tekrar söylememiz gereken bir nokta var, grotesk bir dili tercih edebiliriz; kıtaları icat etmek mümkün değil, ancak keşfedebiliyoruz. Çünkü kıtalar, kaşiflerinden önce varlar ve belki de bekliyorlar; yasalar da buna benzemektedir. Newton. kendi adına da bağlanan yasayı icat etmedi ve ancak bulduğunu söyleyebiliriz.

Kaşif ile alim arasında hiç fark yok mu, buldukları açısından yoktur; yaptıklarının farklı olduğunu düşünebiliriz. Yasalar da kıtalar misali, bir zaman bilinmez halde duruyorlar, birilerinin kendilerini görmelerini bekliyorlar, buna, "buluş™" diyoruz; ancak bilimadamları kaşiflerden çok daha aktif ve yaratıcıdır, bulduklarını stilize ediyorlar. Bu halleriyle, yasa bulan bilimadamları, daha çok heykeltıraşa benziyorlar; taş, heykel olunca artık taştan ötedir. Yasada da, buluşa göre düzenleme eklidir; bir anlatım ve bir hareket gücü kazandığını ifade edebiliyoruz.

Yalnız yine de yasa bulmak, açıklamak demek değildir; tek başına yer çekiminin varlığını göstermek, neden çekildiğini anlatmak anlamına gelmemektedir, bu daha çok yaratıcı çaba ve belki de kolektif "bir yaratıcılık ge-

rektiriyor. Bizim "devalüasyon yasası" da bu haldedir; doyurucu bir açıklamasına sahip olduğumuzu söyleyemiyorum. Fakat keşfedilmiştir ve her gün daha çok doğrulanmaktadır; kesinlikle söyleyebiliyoruz, bir "devalüasyon yasası" var.

Şöyle formüle edebiliyoruz: Her büyük devalüasyon bir büyük rejim değişikliğidir. Bu formülasyon, pek çok "yasa" türünden son derece genel görünüyor ve bu hem bir zorunluluktan doğuyor ve hem de kaba marksist formülasyonun illüzyonundan uzak kalmayı amaçlıyor, bilerek yapıyorum, Bugün kaba marksist kriz kuramı düzenlemeye ve düzeltmeye muhtaç durumdadır; ekonomik krizler, cennetin kapısını açacak devrimleri getireyebiliyorlar; nazizmin büyük ekonomik bunalımın arkasından geldiğini artık bilmeyen kalmamıştır. Öte yandan bugün gelişmiş özel mülkiyet ülkelerinde işsizlik endeksleri düşünülebilecek her türlü ölçüyü aşmış düzeydedir. dünya özel mülkiyet ekonomileri, bir çeyrek yüzyıldır kronik krizler yaşıyorlar, artık "iğretilik", Orta Çağ'dan sonra tekrar kimliktir. Bu kriz dönemi, Ekim Devrimi ile kurulan Sovyet İktidarına yenilerini ekleyemedi, yıkılma çağı oldu, işçi sınıfının büyük grevleri unuttuğu yılları yaşadık ve Sovyet düzeninin yıkılışının, bizi, işçi sınıfı içinde bir hayıflanmaya yol açtığına inandıracak işaretlerden yoksunuz. Buna karşın özel mülkiyet düzeni, bu krize büyük bir saldırı ve radikalleşme ile cevap vermiştir; söz uyunsa, iki yüzyılda ayaklarına bağlanan zincirlerden kurtulmaktadır Büyük mülk sahipleri gözüpek ve işçi sınıfı ile diğer emekçiler yıldırdılar; Büyük Napoleon'un esaretinden bu yana, en uzun yılgınlık döneminden geçiyoruz,

Gelişmiş özel mülkiyet düzeni, bu büyük krizden "zincir kıran" ideolojisi ve eylem programı ile çıkmaktadır. Dolayısıyla, devalüasyon yasasını, ileri ve geri oklarından bağımsız olarak formüle etmemiz isabetlidir. Oklar da tereddüt doğmuştur, rejim değişikliğinde ise hiç bir tereddüt yoktur, bunu çok net olarak açıklayabiliyoruz.

Bir soruyla karşılaşıyoruz; bir yasa formülasyonu için kaç gözleme ihtiyacımız **vaT**. Copemicus'un önünde milyonlarca gözlem olduğunu biliyoruz; hemen hemen tümüne yakını birbirini destekliyordu ve Copemicus'un bunlara değil bir-kaç uyumsuz gözleme itibar ettiği de hep yazılmaktadır, İstatistik pratiği ise bir ilişki formülasyonu için en az dokuz ile on bir ara-

sında gözlemi gerekli görmektedir. Ancak buradaki gözlemler, fasulya talebi ile fiyatları tününden son derece basit, yalın, içinde zenginlik gizlemeyen olguları ilgilendiriyor; devalüasyon ile rejim değişikliyi, her iki taraf bakımından zengindir. Zengin olgu da, adı üzerinde zengindir ve hem çok çeşitli yönleri işaret etmekte ve hem de her işareti daha çok aydınlatıcı olmaktadır. Tarihsel olgu ve gözlemler bu türdendir.

Devalüasyon yasasının ilk formülasyonunda önümüzde üç gözlem vardı; 19⁶ Devalüasyonu. 1958 Devalüasyonu ve 1970 Devalüasyonu, bunlara dayanarak yasanın ilk keşfinde bulunabilmiştik. Birincisinden dört. ikincisinden iki ve üçüncüsünden bir yıldan daha kısa bir zaman sonra rejim değişmişti; bunlardan sonuncusu net olarak despotik, ikincisi kesinlikle demokratik ve birincisi ise tartışmalıdır, Bu birinciyi, 1950 Seçimleri ile iktidar değişikliğini, "Avcıoğlu Ekolü" bir "karşı-devrim" olarak niteliyordu ve mülk sahipleri "demokratik devrim" sayıyordu; benim bakış açımdan hiç bir zaman karşı-devrim değildi, fakat "demokratik" saymaksa doğrudan doğruya demokrasi kategorisini tartışmaya davet ediyor ki yerinde bir davadır. Tcfce/iyet'in ikinci cildinin, "teori" kitabında, ele alıyorum.

Üç gözlemden çıkan devalüasyon yasası inandırıcı oldu, toplumsal bilince yerleşmekte gecikmedi; o kadar öyle ki, 1980 Ocak Devalüasyonu ile birlikte bir rejim değişikliğinin kapıda olduğunu hemen herkes dillendiriyordu, Gerçi o zamanlar, devalüasyon olmasa da bir askeri müdahale bekleniyordu; yalnız bu bekleyiş, yasayı zayıflatmıyor, daha da kuvvetlendirdiğini söyleyebiliriz. Çünkü mekanizmasının açıklanması kolay olmasa bile, yasa, eninde sonunda devalüasyon ile rejim değişikliğinin beraberliğine işaret ediyor; baskıcı bir rejim değişikliğinin devalüasyonu hızlandırmasını mantıki sayabiliriz. Öte yandan rejim değişikliği ihtiyaçların emekçi kütlelerin ekonomik durumunun kötüleşmesi ile doğrudan bir ilişkisi olduğu muhakkak, devalüasyon da bu kötü durumu keskinleştirmektedir. Dolayısıyla baskıcı rejim değişikliği ile devalüasyon kararının birbirini destekleyen yönde çalıştıklarından kuşku duyamayız. Nitekim, 1980 Devalüasyonu ve Darbesi ile ilgili literatür, her ikisinin de aynı merkezlerde hazırlandığını onaya çıkarmıştır.

ALTI DEVALÜASYON VE ALTI REJİM

Eğer, para için, ayrı bir standart yoksa devalüasyondan söz edemeyiz; "standart", değişmeyen öz ya da değer anlamındadır. Standart altın ve para da altın olursa, bir devalüasyonu tarif etmek imkansızdır; standardın altın olması da zorunlu değil, sterlin ya da dolar veya bir başkası olabilir, yeterlidir. Paranın bu standarda göre ayarlanması ve ilişkinin sabit olması esastır; bunda değişikliğe "devalüasyon" diyoruz, değer düşürümü anlamındadır. Bazen değer artırımları da oluyor, "revalüasyon" denmektedir, fakat son derece istisnai bir hal; yaygın olan zayıf ekonomili ülkelerin paralarının değerini standarda göre düşürmeleridir, "devalüasyon" sözcüğü buradan çıkıyor ve yayılıyor.

Ayrıca ithalat ve ihracat yoksa veya bu sonsuz trampa ile yapılabiliyorsa, yine de bir devalüasyon ihtiyacı doğmamaktadır. Sorun, bir ülkenin, daha önceki duruma göre, daha çok ithalat yapar hale düşmesidir; bu da ancak ihracat kabiliyetinin azalması durumunda anlamlıdır ve olumsuz işaret sayılıyor. Böyle bir ülke ithalat ve ihracatı ortadan kaldırırsa yine de devalüasyon kendisini zorlamamaktadır; eğer bunu yapamıyorsa, ithal malları fiyatlarını yükseltmek ve ihraç malları fiyatlarını düşürmek gerekiyor; bunu yapmanın en kısa yolunun devalüasyon olduğuna inanılmaktadır.

Yalnız ithal malları ihraç malları üretimine de girmektedir, pek çok makine, hammadde veya petrol hep ithal ediliyor, dolayısıyla devalüasyonun ihraç fiyatlarını yükselterek kendi kendisini bozması da mümkündür, bunun önlenmesi önem kazanıyor. Ayrıca ithal fiyatlarının yükselmesi, iş gücünden başka satacak malı olmayanların fakirleşmesi demektir, bunların da ücretlerini yükseltmemesi ve hatta ihracatı daha da kamçılar için ücretlerini düşürmesi de istenebilmektedir. İşçiler ve emekçilerin buna gö-

nüllü olarak razı olmamaları halinde baskı gereklidir; böyle işlemektedir. Demek ki, **büyük devalüasyon ile rejim değişikliği arasında organik bağ var ve öte yandan devalüasyon kararlarına hep "psikolojik etki" yaratma da eklendiği için, küçük devalüasyonlar tercih edilmiyorlar; öyleyse devalüasyonlar, tanım gereği, büyüktür.**

Kuşkusuz işçi ve emekçi yığınların yaşam koşullarının bozulmasına, devalüasyon öncesinde rastlamamız doğaldır; fakat, devalüasyon sözcükleri, "stabilizasyon" ya da "istikrar" politikalarıyla birlikte dillendirildiği için, devalüasyon ile birlikte, işçi ve emekçilerin yaşam koşullarının kötüleşmesi mutlaklıdır. Dolayısıyla, bunları yapanların kötü görülmeleri ve düşürülmeleri bir yasa gereğidir.

<u>Yıllar</u>	<u>Başbakan</u>	<u>Hüküm ve Sonuç</u>
1946 Devalüasyonu	Recep Peker	Düşürülmüş, Silinmiştir.
1958 Devalüasyonu	Adnan Menderes	Düşürülmüş, İdam Edilmiştir.
1970 Devalüasyonu	Süleyman Demirel	Düşürülmüş, İdam Edilmemiştir.
1980 Devalüasyonu	Süleyman Demirel	Düşürülmüş, Enterne Edilmiştir.
1994 Devalüasyonu	Tansu Çiller	Düşürülmüş, Silinmiştir.
2001 Devalüasyonu	Bülent Ecevit	Düşürülmüş, Ölü'ye Sayılmıştır.

Burada, devalüasyon ekonomisine girmek durumunda değilim; gereklilik veya başarı ölçülerini tartışmak, şimdi, konumuz dışında kalmaktadır. Yapmaya çalıştığım, devalüasyonların sırrını ortaya çıkarmaktır; bu, şimdiye kadar, benim çalışmalarımın dışında ihmal ediliyordu. **Son derece politik bir düzenlemenin son derece "teknik" gösterilmek istenmesi bilimdışı** idi, düzeltmeye çalışıyorum. Bunu yaparken de en çok 1994 ve özellikle 2001 Devalüasyonları üzerinde durmak istiyorum; en çok "politik" olan bu ikisidir ve bunların politik niteliğiye daha şiddetle örtülmüştür. Bu bölümün en temel amacı da, bu örtüyü kaldırmaktır, böyle özetleyebiliyorum.

İlk resmi devalüasyon, 7 Eylül 1946 tarihini taşıyor; son devalüasyon Şubat 2001 tarihlidir ve ikisinin bir ortak noktası var, her ikisi de ahlaki ve cezai açıdan tartışmalıdır. Her ikisinin de yapılmadan önce bazı iş adamlarına duyurulduğu iddiası yaygındır; bunu not etmekle yetiniyorum.

Ortak bir noktalarını daha kaydedebiliriz; her ikisi de diğerlerine göre daha politiktir, hem 1946 ve hem de 2001 devalüasyonları, Batı dünyası ve daha net bir söyleyişle Amerika Birleşik Devletleri ile daha çok bütünleşme ve kaynaşmanın mekanizmaları oldular. Birincisi için "bütünleşme" ve ikincisi için "kaynaşma" uygun düşmektedir.

İlk üç devalüasyon için, Nazif Eksen'in monografisi değerlidir ve buradan bir paragraf aktarmak istiyorum: "7 Eylül 1946 günü açıklanan, 9 Eylül 1946 Pazartesi günü yürürlüğe giren 7 Eylül 1946 Devalüasyonu, Türkiye'de yeni bir dönemin başlangıcını vurgulamaktadır. 7 Eylül Devalüas-yonu'nu, 1958 ve 1970 Devalüasyonları'ndan ayıran en önemli özellik de bu noktada toplanmaktadır. 7 Eylül Kararları ile birlikte, Türk ekonomisi ve siyasası yeni bir dünyanın içine girmiştir."¹ İkinci Dünya Savaşı sona ermiş, dünyanın kurumlar olmadan yönetilemeyeceği yollu Keynes reçeteleri galip gelmişti; Uluslar arasında Birleşmiş Milletler ve ekonomi ile finansa, Bretton Woods sistemi ve Uluslararası Para Fonu ile Uluslararası Kalkınma ve Iskan Bankası, Imf ve Ibrd düzenleri, ortaya çıkıyordu ve 7 Eylül Kararları ile Türkiye, bu yeni düzenin içine dalıyordu, anlamı budur. Bunlar, uluslararası anarşiyi disiplin altına alacaklar ve bir düzenleme ve planlama getireceklerdi, felsefe buradadır.

1946 Devalüasyonu ile Türk Lirası ilk kez dolara göre de ayarlandı, dolar tarifi yenidir; 7 Eylül Kararı ile bir dolar 282 kuruş tespit edilmişti. Daha önce dolar ayarı olmadığı için devalüasyon oranını söyleyemiyoruz; sterline göre yüzde on çevresinde görülüyor ki yanıltıcıdır, daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Bunu izleyen 1958-1960 Devalüasyonu ile dolar 9 yüz kuruş olmuştu; yüzde altmışın üzerindedir.² '46 Devalüasyonu da, dolara göre yüzde elli çevresinde olmalıdır, tahminler bu yöndedir; her ikisi de büyük sayılmaktadır.

1) Nazif Eksen, 1946-1958-1970 Devalüasyonları, Maliye Bakanlığı tetkik Kurulu yayın no 1980/226, Ankara, 1980, s. 7.

2) Devalüasyon oranının hesaplanmasında bir incelik var; paranın değer düşürüm oranının yüzde yüzü geçmesi anlamsızdır ve dolayısıyla, 900 kuruşu 282 kuruşa bölerek devalüasyon oranı hesaplayamıyoruz. Bunun yerine, 900 kuruştan 282 kuruşu çıkartıp farkı, 900 kuruşa bölüyor ve değer düşürüm oranını buluyoruz. Böylece devalüasyon oranı hep yüzde yüzün altında kalmaktadır.

Bu devalüasyon gerçekten bir düzen değişikline de işaret ediyorsa, artık ihtilalci-kemalistlere, siyaset dünyamızda yer kalmamış demektir. Recep Peker, kemalist-ihtilalci par excellence idi; Kurtuluş Savaşı'ndan geliyordu, binbaşydı, Kemal Paşa'nın ileri mevzilerde görmek istediklerinin başındaydı, üniversitelerde kemalist-ihtilal dersi olarak Peker'in kitabı okutuluyordu, sosyalizme olduğu kadar Batı emperyalizmine karşı, reformist ve anti-demokratist idi. Eğer emperyalizm ile bütünleşme politikası yürürlüğe konduysa, tasfiye edilmesi gerekiyordu; şimdi tarihin ışığından bakıyoruz, oto-likidasyon yolunu, intihar usûlünü, seçmiştir. Başbakan olmuştur, güven oyunu aldıktan yirmi gün sonra da, kendi kendisini redderek 7 Eylül Devalüasyonu'nü yürürlüğe koymuştur; bu 1946 yılındaydı ve sadarette bir yıl bile doldurmadan istifa ettiğini, 1947 yılındadır ve herhalde üzüntüden, çok geçmeden de öldüğünü biliyoruz.

Adnan Menderes, devalüasyonu 1958 yılı Ağustos ayında yaptı; devalüasyon yapmak, ekonomide başarısızlığı kabul etmektir, Menderes kabulü reddediyordu, dolayısıyla de facto devalüasyondur, resmi hale getirilmesi çok sonra, 1960 yılındadır. Peker devalüasyon kararını alırken rejim yine de ismet inönü adına yazılıydı ve dört yıl sonra iktidardan düşüyordu. Menderes ise devalüasyonu yaptıktan sonra iki yıl geçmeden tutuklandı ve bir buçuk yıl sonra da asıldı. Demirel'in devalüasyonu, 1970 yılı ağustos ayındadır; bir yıldan daha kısa bir zaman sonrasında, 12 Mart 1971 Darbesi ile başbakanlıktan uzaklaştırılıyordu. Bunun üzerinde durmam gerektiğini düşünüyorum. Verimlidir.

Ağustos 1970 Devalüasyonu'nu yapan Başbakan S. Demirel'le ilgili olarak "düşürülmüştür, idam edilmemiştir" ibaresini, sadece bir önceki işaret olan, "düşürülmüştür, idam edilmiştir" ifadesiyle bir paradoks yarattığı için seçtim; devalüasyon-sever yöneticiler arasında yazgısı en az kara olan Demirel'di, bunu göstermek istiyorum. Bir kez daha önce de değindim, ekonomik krizlerin toplumu daha ileriye götüreceği yollu kaba marksist görüşler her zaman işlememektedir. Bunun ötesinde, böyle bir formülasyon, hem 1970 Devalüasyonu'nu ve hem de 12 Mart Darbesi'ni daha iyi açıklamaya katkıda bulunmaktadır; burada da önemli olan anlatımdır. Bunun dışında, idam kötüdür; hiç bir zaman kuşku duymuyoruz.

Devalüasyon başlı başına bir kriz hali değildir; bir kriz halinde, mülk sahibi sınıfların bulduklarını düşündükleri çözüm olarak karşımıza çıkıyor. "70 Devalüasyonu" öncesinde şunları sayabiliriz, **a)** Cumhuriyet tarihinde ilk kez, kendilerini "sosyalist" ilan eden on beş mücahit, Parlamento'ya girmişti, **b)** Sosyalist ve devrimci bir işçi sendikaları federasyonu oluşmuştu, sürekli grev yapabiliyor ve işçi ücretlerinde artış sağlıyordu, istanbul işçileri, 1970 yılı yaz aylarında kıyam ettiler ve 15-16 Haziran tarihlerinde, istanbul'un kontrolünü ellerine geçirdiler, istanbul'da devlet otoritesini restore edebilmek için sıkıyönetim ilan edildiğini hatırlıyoruz, **c)** Ekonomi, planlı dönemin yarattığı imkanlarla, tüketim araçları sanayisinde parlak bir yükseliş gerçekleştirebilmiş, fakat şimdi saturasyon dönemine girmişti ve tipik "Pazar Sorunu" ile karşı karşıyadır. Dış pazar bulma zorunluluğu ilk kez kendisini dayatıyordu ve eşitsiz gelişme yasası egemendir. Emperyalist arayışların ve "Misak-i Milli" Doktrini'nin itibar yitirilişinin başlangıcı sayabiliriz, **d)** Bütün ağaçların sola eğildiği bir dönemdi, üniversite rektörleri ve yüksek yargı mensupları birbiri arkasından sosyalist olduklarını ilan etmeye başlamıştı, sosyalist olmanın insan olmaya eşit sayıldığı yıllardır ve aydın radikalizmi sürekli yükseliyor ve yeni mevziler kazanıyordu. Ordu radikal aydınların odaklarından birisi haline gelmiştir, **e)** itihat ve Terakki'den beri ilk kez, sivil ve subay aydınlar ortak komiteler kuruyordu, kemalist programı kaldığı yerden ele alarak ileri götürmek fikri her gün yeni taraftar buluyordu, **f)** Daha sonra öğrenildiği üzere, 9 Mart 1971 tarihi, radikal subaylar ile radikal aydınların iktidarı almak üzere hareket günü olarak tespit edilmişti. 12 Mart Darbesi, hem bunu boşa çıkarmak ve solu bozmak ve hem de ücret düzeyini düşürme fonksiyonlarını üstlenmişti, işler tarihseldir; bütün bunlar, Demirel'in yapmak istediği, ancak gücünün yetmediği işlerdi, beceriksiz bulanlar çoktur. Öte yandan darbeyi yapanlar ve büyük mülk sahipleri, Demirel'i takdir etmekten geri kalmıyorlardı; bununla birlikte halk, Demirel'i, sorunların ve çözümsüzlüğün nedeni ve sembolü olarak görüyordu, "Morrison Süleyman" en çok kabul gören adıdır, ibareyi bunu özetleyebilmek için seçmiş bulunuyorum.

Altmışlı yılların ortasından itibaren ülke, sola yatmıştı; "sol" görüntülü ve bir "reform hükümeti" kurulması kaçınılmazdır. Tarihte usûl budur, eğer kütlede sola yatkınlık varsa, bozucu soldan çıkmalıdır; Mussolini soldan çıkmış ve Hitler, "sosyalizm" adına sığınmıştır.

12 Mart 1971 tarihinde de, New York'ta Birleşmiş Milletler'den ve Washington'da Dünya Bankası'ndan birtakım "şöhretler" ithal edildi ve bir "beyin takımı" hükümeti kuruluyordu, demek tarihin usûlü geçerlidir.

Belki küçük bir ayrıntı olabilir, bu hükümetin, çok büyük ölçüde sabe-tayistlerden kurulduğunu o zaman bilmiyorduk ve şimdi biliyoruz. Bilmek, bir perde indirmektir ve hep birlikte indirmiş bulunuyoruz.

Bu kadarı, kısa dönemli bir çözüm olarak çıkmıştır; Türkiye sola yatmıştı, tekrarlıyorum, temel politika bozmak olmalıdır ve bozmak için İslamizm bir devlet politikası haline getirildi ve bu politikanın, 1971-1997 arasında hiç değişmediğini ve artan disiplinle uygulandığını söyleyebiliriz. Paramiliter birliklerle öldürmeleri "politika" saymak zordur; "uygulama" diyebiliriz. Kaldı ki, Albay Türkeş'in, geleneksel şamanizm çizgisini terk ederek İslamizm politikasına yatması da bu zamandadır; analizimize mantık katmaktadır. Sonra, 1997 tarihinde sadece gevşetildi, bir "restorasyon" denemesi yapılıyordu ve İslamı tehlike sayan yeni devlet doktrini işte bu denemenin bir parçasıdır. Fakat 2001 Devalüasyonu ve özellikle buraya giden ekonomik gelişmeler, ekonomik yapının bu tür denemeler için fazla zayıf olduğunu ortaya çıkarıyordu, büyük mülk sahipleri yaratıcılık ve özgürlüğe hiç güvenemiyorlardı; Şubat Devalüasyonu, bu yeni doktrinden vazgeçildiğini haber vermektedir, istenirse "darbe", istenirse "anti-restorasyon" denebilir; öncelikle "28 Şubat" mimarlarının tasfiyesi başlamış demektir.

2001 Devalüasyonu, İslamı tekrar devlet politikası yapma mekanizmasıdır. Ancak, 1971 yılında "reformist" hükümet ile solu bozma politikası, 2001 yılında İslamı bozma olarak renk değiştirmektedir. Bunları gösterebilmeyi umuyorum; ama değişmez olan da var, hem 1971 ve hem de 2001 rejimlerinde sabetayizm manivela rolü oynuyordu. Eskiden bunu göremiyorduk, perde inmiştir, artık görüyoruz.

Kuşkusuz iki sahnede, birbirine göre değişiklikler olabilir, kaçınılmazdır; fakat İsrail'in güvenliğine verilen yüksek önem değişmemektedir. Bunları ele alıp çıkarabiliyoruz. Ama yine de daha derine inebilmek için 1994 Devalüasyonu'na dönmek durumundayız; buna "**Kanlı Devalüasyon**" adını bile verebiliriz. Ne yazık, çok ihmal edilmiştir.

Katkı 8

S Â B E T A Y İ Z M V E E M P E R Y A L İ Z M

Çalışmalarımda bir leit motif var, hoşlandığım için değil, gerçeklere Gürelle bakabilmek üzere hep tekrarlıyorum, Te^ier'de neredeyse başlı başına bir kanaldır; "biz Türkler köksüzüz", kendisini tekrarlayan tez budur. Önce rahatsızlık yarattı ve şimdi genel bir kabül var; çünkü şimdi köksüzlüğü yaşıyoruz. Her gün "değişiyoruz"¹, değişmeyi bir fetiş haline getirebildik ve esiri olduk; artık sadece hedonistiz ve sadece değişimden haz alıyoruz,

Peki köksüzlüğü, değişmenin fetiş okluğu aşama olarak tanımlayabilir miyiz, mümkündür. Ama yine de "aşağılık kompleksi" ve "inançsızlık" ile açıklamak daha verimlidir. Yenilmek, herhalde aşağılanmaktır ve sürekli yenilmenin bir kompleks yaratması ve yenenlerin hep üstün sayılması anlaşılır bir durum olabilir; fakat kabul edilebilir bir durum olduğunu hem söyleyemiyorum ve hem de kabul edemiyorum. Biz, Karlofça'dan beri hep yeniliyoruz; demek ki aşağılanmaya alışıyorduk ve bu bizde yenenleri üstün görme olarak ortaya çıkıyordu. Yenen entiteden koparılmış her parça veya her relics, başlı başına hayranlık uyandınyordu, nerede hayranlık duyuyoruz; Dünya Bankası'na girebilmiş her gerizekalı bile, çok bildiğimiz bir vakadır, bir dâhi olarak görülüyordu. Tılsımlı değnek elindedir ve artık kalasının içini bilmeye ihtiyaç duymuyoruz, Dünya Bankasına değmek yeterlidir

Her yenilenin yenenin âdet ve kurumlarına ilgi duyması ve bunların transplantasyonuna eğilim göstermesi doğaldır ve tanh tanıklık ediyor Fakat biz Türklerde İstisnai bir durum da görülüyor, Türkler, Roma'yı dağıtarak Anaiolia'ya girmişti, kendisini "muzaffer"¹ sayabiliyordu; ama yine de Roma kurum ve âdetlerini kopye ettiğini biliyoruz. Bunlara *Tezler'de* değindim, tekrar ele almak istemiyorum; bizde hayranlık ve bu-

nunla birlikte gelen aşığılık kompleksi neredeyse bir kimlik halindedir, buna işaret etmek istiyorum. Her gün Batı'da bir sahte zaferle avunmak ve bunlann yalanını yaymak, sadece utanç vericidir,

Paris'te atletizm yarışmasında bir tek kızın yarışı için, başbakan koltuğıyla ana muhalefet lideri sandalyesine oturtulmuş iki kişinin bir tür "amigo" olarak tribünlere yerleşmesi, utanç verici değilse nedir, engin tarihi olan bir ülke için bir tek kızın binlerce yanştan birisinde alabileceğı bir dereceden gurur çıkarmaya çalışmak, çok derin bir aşığılık kompleksinin dışa vurumudur.¹ Birincilik elde edilse bile, bunun ortalama insan bir yana, spor ve hatta atletizm dünyasında hiç bir yansımaya yol açmayacağını bilmemek ayrıca şaşırtıcıdır; aşığılık kompleksinin bütün ölçüleri bozduğunu saptamak yerindedir, Ne yazık ilk kez olmuyor, uzun yıllar, bir naif yazarımızın, Nobel ödölüne aday gösterilmesiyle övündük; bunu, ödölün kendisinin bile üstüne çıkardık, demek ki, sadece yenenler bizi değerlendiriyorsa değerimiz olduğuna inanabiliyoruz. Derin aşığılık kompleksi içinde yüzüyoruz; bu, budur.

David Ricardo için söylenmişti ve yakın zaman Türkiye'sine adapte etmiştim; öyle zamanlar var, bilim, Ricardo'nun üzerine yıkılıyordu ve şimdi yıkılışı, Türkiye'dedir. Daha ne olabilir; başbakanlık koltuğına itilmiş olan T, Erdoğan, daha bir kaç yıl öncesine kadar, 19 Mayıs Gösterileri ne kızların eşofmanla çıkmalarını savunuyordu ve şimdi Paris'e, bikinisiyle koşan bir Süreyya Ayhan'a amigo olmak için uçmaktadır. Bu kadarı fazla görülmeyebilir; birinciliğı Rus kıza kaptıran Süreyya Ayhan'ın o gün adet halinde olup olmadığı bir devlet sorunu kabul edebiliyordu ve yanındaki muhalefet sandalyesi sahibi Baykah, "biliyorum, adetliydi" diyerek önemli devlet sırlarından habersiz bir yetkisiz haline sokabiliyordu; böylesine hızlı ve utandınıcı bir değişme hiç bir kavimde görülmemiştir Yalnızca anti-islamist değil, tum gelenek ve adetlere karşı bir metamorfoz ile karşı karşıyayız. Buna artık "sonsuz inançsızlık" dönemi diyebiliyoruz.

Kişileri bir kenara atabiliriz, güzel, fakat, bu son ve üçüncü büyük savaşın bir tek hedefi olduğunu tespit edebiliriz; diğer bütün hedefler bu esas hedefin türevi oldular. Hedef, inançsızlastırmaktır; iç savaş, bir topyekün inançsızlaştırma savaşıdır. İnançsızlığın insansızlaşma demek olduğunu bilmeden ve belki de bilerek, bütün inanç sahiplerine savaş açıl-

mistir; eri büyük ve en hızlı başanın islamistlerde alındığını söyleyebiliriz. Bunda, İslamist inancın yayılmasının, başlangıcının demek istiyorum, otonom olmamasının rolü büyük sayılmalıdır; "devlet verdi, devlet çıkarıyor* demek, kabaca görünse de gerçeği yansıtabiliyor. Tümüyle çıkardığını söylemek son derece yanıltıcıdır; İslamizmin bir metamorfozu realize edilmektedir, 27 Mayıs'tan itibaren başlamış bir süreç olduğunu kaydetmek durumundayız. Anti-Arap ve Pro-İsrail, halksızlaştırılan ve oligarşiye yönelen bir İslam kurulmaktadır ve buna bu iklimde en çok Kürtler ve Sabetayistler yatkındırlar.

Bunda, bu inançsızlık formasyonunda, sabetayizmin rolü var mı ve eğer varsa ne ölçüdedir; araştırmaya muhtaç görünüyor. Ben bu araştırma yerine başka bir soru formüle etmek istiyorum; bir sabetayist ne ölçüde Müslüman ve ne ölçüde Yahudidir veya hangisinde samimidir, formülasyon budur, Buna da cevap arayacak demlim; yalnız T, Erdoğan ve partisinin alnına yapıştınlan bakiye* yaftası sabetayizmde de var. not etmekle yerinmek zorundayım. İnançsızlaştırma savaşının, her cephede, hızlı sayılabilecek bir başan elde etmesi, savaşın her iki tarafında da, her zaman, sabetayistlerin baskın bulunmalarıyla açıklanabilir; tek açıklama değil, ama. ağırlıklıdır.

1967-1973 arasını, Türkiye sabetayizminin inanç değiştirme dönemi olarak niteliyorum, son zamanlarda pek çok çalışmamda bu da leit motif durumundadır 1967 yılında İsrail'in, Araplara karşı umulmadık, ancak, büyük bir zafer kazanması; İsrail Devleti'yi kağıt üzerinde bir devlet olmaktan çıkarıyordu ve Türkiye sabetayizminin, Türkiye'ye inançlarını yitirmelerinin başlangıcıdır, 1973 yazında başarının tekrarlanması inançsızlığı artırıyordu, bu sonuncu kısmen Sovyetler'i püskürtme anlamına da geliyordu ve 1974 yılında, Türkiye'nin Kıbrıs çıkarması, İsrail'i güvence altına da alıyordu ¹ Bu dönemde, Türkiye'de ekonomik dinamiklerin dış pazarı zorladığına işaret etmiştim; alttan alta emperyalist mekanizmalar etkili olmaya başlıyordu;¹ Amerikano-Judaik emperyalizm ile çakışmaktadır, Artık İsrail, bir ileri karakol olmaktan ötededir.

Aşağılık kompleksi, yabancı hayranlığı demektir ve bu. yenen yabancılar olduğu takdirde bir letiş haline gelmektedir, tekrarlıyorum. 1970 ve 2001 Devalüasyonlarında fetiş ise Dünya Bankası'dır; artık Dünya Ban-

kası'na değmek, kafalann içine deha ve değenlerin eline tılsımlı değnek yapıştırmakla özdeş tutulmaktadır. Aslında genellikle niediocre ve zaman zaman da vasat altı insanların çalıştığı bir yerdir; girişi her uluslararası kurumdakine benziyor, çok zor olmadığını ve orada iş bulabilenlerin bir bölümünün kendi ülkesinde iş bulmakta zorlandığını tespit edebiliyoruz. Türkiye'den gidenler de aynı durumdadırlar; sanıldığından çoklar ve Türkiye'de "şöhret" yapılanlar ise misyonerdirler.⁴ Şöhret ve fetiş yapmak, misyonu gizlemek içindir ve üzerinde durmak istiyorum.

Alisbah ve Dünya Bankası

VEFAT

İstanbul Üniversitesi Rektörlerinden rnerium Cemil Bilsel'in kızı, merhum Profesör Orhan Alisbah'm eşi, Dünya Bankası Emekli Başkan Vekili Bilsel Alisbah'm annesi, Lorie Alisbah'm kayınvalidesi, Kathryn, Cemil, Nimet Alisbah ile Tara ve Onur Karacan'ın babaanneler, Eden Orhan Karacan'ın büyükninesi, modern, kültürlü ve sanatsever Cumhuriyet kadınlarımızın ilk kuşağından

NİMET ALİSBAB

4 Temmuz 2001 Çarşamba günü, Olney-Maryland'de aramızdan ayrılmıştır.
Tann'nın rahmeti üstünde olsun.

Hürriyet, 6 Temmuz 2001

Nimet Alisbah Hanımefendi'ye ait modern mezar taşı zengin görünmektedir; oğulları Bilsel Alisbah'm, ki aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Rektörlerinden Cemil Bilsel'in torunu, Dünya Bankası başkan vekilliği yaptığım buradan öğreniyoruz. Bu, B. Alisbah'm, bir Türkiyeli olarak. Dünya Bankası'nda, şimdiye kadar kaydedilen en yüksek pozisyona geldiği anlamındadır; iki açıdan önem taşıyor, birincisi, bundan kuşku duymamız için bir nedene sahip değiliz ve ikincisi de, Alisbah'ı kimse tanımamaktadır. Demek ki herhangi bir niteliği ile tanınmamış bîr kimse. Dünya Bankası'nda, başkana da vekalet edebilmektedir; bunun, şimdiye kadar ileri sürdüğümüz görüşlerle tutarlı bulunacağını umuyorum. Alisbahlar'ın sabetayist olduklarını düşünmemiz için yeterli işaret mevcut, mezar taşının onomastique çözümlemesi bunlar arasındadır; Koç Ailesi ile yakınlıklarını da hatırlıyoruz ve Amerikalı oldukları anlaşılmaktadır.

Yalçın Küçük

Karaosmanoglu ve *Dünya* Bankası

VEFAT

Merhum Ali Selimgil ve merhume Neraket Selimgil'in kın. Merhum Fevzi Lütfi Karaosmanoglu'nun eşi. Ali Karaosmanoglu ve merhume Canan Karacı: manoglu'nun anneleri, Nazlı Karaosmanoglu'nun kayınvalidesi, Kerem w Defne Kafacısınanoglu'nun nineleri

BETÜL

KARAOŞMANOGLU

Hakk ın rahmetine kavuşmuştur.

Hürriyet, 15 Mayıs 2003

Betül Karaosmanoglu Hantmefendi'nin modern mezar taşının analizi ise daha çok belirleyicidir, sabetayizm çağrışımı yüksek görünüyor; ilave-ten, Fevzi Lütfi Karaosmanoglu'nun başında bulunduğu Hürriyet Parti-si'nin de. Demokrat Parti içinden çıkan bir hizip olduğuna işaret etmiş-tim. Aynı Aile'den tanınmış yazarımız Yakup Kadri Karaosmanoglu'nun sabetayiminden de kuşku duymuyoruz.¹ Bütün bunlar, Dünya Banka-sı'nda yine başkan yardımcılığı pozisyonuna kadar yükselen A, Karaos-manoglu'nun da sabetayist olma ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Karaos-manoglu, "70 Devalüasyonu'nu izleyen 12 Mart 1971 Darbesi ile kurulan "reform hükümeti" içinde başbakan yardımcısı olarak görev alıyordu. Bu "reform hükümeti" içinde sabetayist olup olmadığına karar veremediğim bir-iki kişi var; bu arada, New York'ta görev yapan Talat Halman da ge-tirilerek Kültür Bakanı yapılmıştı ve böylece "ilk pozisyonları" sabetayist-lere ayırma usûlü devam ettirilmiş oluyordu. Her adımda bir titizlik bu-labiliyoruz.

Bir parantez açarak devam edecek olursam, emperyalizm açısından. Dün-ya Bankası stratejik ve Para Fonu ise taktik bir kuruluştur. Nasır sonrası Mı-sır'ın, **Ti**to sonrası Yugoslavya'nın Amerikan kampına bağlanmasında Dün-ya Bankası misyonlarının önemli rol oynadıklarını biliyoruz. Bu misyonlar-da, Türkiyeli sabetayistlerin şef veya buna yakın kapasitelerle bulunması herhalde çok yanıltıcıdır; bu eski Osmanlı topraklarındaki yüksek kamu görevlilerinin, muhataplarının Yahudi asıllı olduklarını bilmemeleri, onlar açısından, talihsizliktir. Ne kadar talihsizliktir, ölçüsünü bilemiyorum.

Düzeltme, bir başka yanlış yol açmamalıdır; Dünya Bankası'nda sadece Yahudi asıllıların istihdam edildiği düşünmek çok yersizdir, içlerinde Hindi, Pakistanlı Müslüman ve her mi ile iten insan çalışabiliyor. Fakat pek çok uluslararası kuruluş misali, Yahudi asıllılar üsı ve stratejik pozisyonlardadır; bu, hem Yahudiliğin uluslararası örgütlenmesinden ve hem de Dünya Bankası'nın, Amerika Birleşik Devletlerimin vasatı olmasından kaynaklanıyor; A. Krueger, Yahudi olduğu için yükselebilmektedir. Türkiye'den nerede ise inhisar halinde sabetayistleri almalansa, bir konspirasyona imkan sağlamasındandı, Kemal Demşin, Lc Mönde'un deyişle, "ajan gibi" görülmesi, bunun, tartışmaya açılması anlamındadır.

Derviş'e "Ajan" ve "Jurnalci" iddiası

**Muharrem
SARIKAYA
YAZIYOR**

MHP: Derviş bizi jurnalliyor

IMF Başkanı Hörst Köhler ve Başkan Yardımcısı Stanley Fischer, önceki gün arkaya yaptıkları açıklamada aynı noktaya işaret ettiler:

"Program, siyasi birlik içinde mümkün olduğu kadar güçlü şekilde uygulanmalı."

IMF'den yapılan bu açıklamaların Ankara'daki tercümesi ise şöyle:

"Koalisyon ortakları, programın arkasında olduklarını göstermek için MHP ile Kemal Derviş arasındaki kavgayı bitirmelidir."

Peki, MHP, stand-by anlaşmasının akabinde başlayan Derviş ile kavgasına nokta koyma niyetinde mi?

MHP'den dün gelen hava, "bunun kolay olmadığı" yönünde.

Le Monde: Derviş'i ajan gibi görüyorlar

LE Monde dünkü sayısında Nicole Pope imzasıyla yayımladığı haber yorumunda Devlet Bakanı Derviş'e ajan gözüyle bakıldığını yazdı. Gazete şu yorumu yaptı: "Derviş'in çabaları, iktidardaki koalisyon hükümetinin saygınlığını yeniden kurmaya yetmedi, reformcu olan, ancak bazı meslektaşları tarafından aşırı milliyetçi, yabancı iktidarların ajanı gibi mütalaa edilen Derviş, yeni yasaların kabul edilmesi ve ekonomik yeniden yapılanma programının uygulamaya geçmesi için sürekli mücadele etmek durumunda kalıyor. Ancak Derviş karşısındaki husumetini gizlemeyen (aşırı sağcı) MHP, bazen hükümet ortaymış gibi değil de, muhalefet partisiymiş gibi hareket ediyor. Bu tartışmalar da, iktidarın reform sürecine canla başla girişme iradesine sahip olup olmadığı hakkındaki şüpheleri besliyor."

Krize de değinen Le Monde, batılı bir diplomatın şu görüşlerine yer verdi: "Hükümet üyeleri, krizin ciddiyetinin bilincinde değilmiş gibi görünüyorlar veya Türkiye'nin stratejik öneminden dolayı, uluslararası topluluğun her zaman yardımlarına geleceğine inanmış durumdadır."

Muammer ELVEREN / PARIS

Hürriyet, 15 Temmuz 2001

Sıra, 2001 Devalüasyonu ile Dünya Bankası'ndan ithal edilen Kemal Dervişe gelmiş durumdadır; geleceğinin açıklandığı tarihten başlayarak sabetayist bir aileden geldiğini ileri sürüyordum, O. Cengiz Çandar veya Nazlı Ilıcak türünden sabetayizmle organik bağı olanların, Derviş Ailesinin sabetayizmini reddetmeleri, çok yakışksız olmuştur.⁶ Şimdi burada hiç bir kuşku bulunmamaktadır ve ancak buradan, Dünya Bankası'nda yükselebilen Türkiyeliler'de bir Yahudi bağlantısı arandığını tespit edebiliyoruz.

İç-Dış Entegre Kampanya

Derviş, Avrupa'da yıldız ekonomide Atatürk gibi

HAFTALIK BussinessWeek Dergisi, Devlet Bakanı Derviş için, "Tarihe Türk ekonomisinin Atatürk'ü olarak geçebilir" yorumunu yaptı. Dergi, Derviş'i aynı zamanda Avrupa'nın yıldız isimlerinden biri" olarak gösterdi.

BUSINESSWEEK Dergisi Devlet Bakanı Kemal Derviş'i, "Avrupa'nın yıldızlarından biri" olarak nitelendirdi. Dergi, Derviş'in bağımsızlığı sayesinde Türkiye'nin tarihinin en önemli reformunu gerçekleştirdiğini belirterek "Derviş, tarihe Türk ekonomisinin Atatürk'ü olarak geçebilir" dedi. BusinessWeek'in internet sayfasında yer alan yazıda Kemal Derviş'in Şubat 2001'de Türkiye'nin modern tarihinin en kötü ekonomik krizini çözmek için hükümete yardımcı olmayı kabul ettiğini bildirdi. Çok az kişinin Derviş'in başarılı olabileceğini düşündüğünü kaydeden BusinessWeek, "yumuşak" davranışları olan Derviş'in yitirilen Türkiye'nin dışında yaşadığını, ülkede siyasi bir tabanın bulunmadığını kaydetti. Derviş'in gerçekleştirdiği reformlara dikkat çeken BusinessWeek, bu çerçevede kamu bankalarını Türk siyasetçilerinin elinden kurtardığına, Merkez Bankası'nın bağımsız olmasını sağladığına işaret etti. Dergide, geçen yıl yüzde 8.5 oranında daralan ekonominin bu yıl yüzde 2-4 arasında bir büyüme göstermesi beklendiğini vurguladı.

TARİHE GEÇEBİLİR

BusinessWeek, Derviş'in prestiji ile ABD ve Avrupa'daki finansman çevreleriyle üst temastan katkısıyla Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) 10 milyar dolar tutarındaki yeni kredileri vermesini sağlandığını belirtirken, Garanti Menkul Değerler Direktörü David Edgerly'in "Derviş soruna, dar siyasi çıkarlardan çok Türkiye için doğru olan tutum ile yaklaştı" görüşüne yer verdi. Yazıda şöyle denildi: "Derviş'in yıldızlara yakın popülerite reytingleri nedeniyle Türkiye'de onun siyasete gireceğine ilişkin söylentiler çok yoğun. Ancak Derviş, şimdiye kadar seçmenlerin bu konudaki merakını gidermedi. Kararı ne olursa olsun, tarihe Türk ekonomisinin Atatürk'ü olarak geçebilir."

The Economist: Ecevit'in yerine Derviş veya Cem

Hürriyet, 8 Haziran 2002

Bu son derece çapsız insanın⁷ bir kurtarıcı ve hatta bir "Atatürk" olarak sunulması artık çok geride kalmış görünmektedir; önemini yitirdi, ama yine de bu tür sunuşların. Batı dünyasının "saygın" yayın organları tarafından da yapılması dikkat çekicidir.. Böyle bir durumun, geçerken işaret edebileceğimiz iki önemi var; birincisi Türkiye'de hükümet biçim ve

kadrosunun artık doğrudan doğruya emperyalizmin iş ve sorumlulukla* n haline geldiğini görüyoruz. Etkileme döneminden, seçme ve belirleme dönemine girilmektedir; koloniler zamanında bir kural iken bu usul klasik emperyalizmde ortadan kalkmıştı ve şimdi emperyalizm, sömürge idaresinin aletlerine yeniden dönmektedir. İkincisi Türkiye'de tekeller çok büyüdüğü ve enternasyonalize olduğu için, iç bağlantılar dışa uzanabilmek ve dış da ieseilenmektedir. İlişkiler ve finansman kapasitesi elverişli ölçeklere ulaşmıştır ve emperyalist merkezlerle istanbul, kendisim aynı kayıkta görmektedir Oriak problemler için ortak kadrolar keşfedebiliyorlar; bunu görüyoruz.

Şimdi K, Dervişin sabetayizmi ve sözüne güvenilmezliği üzerinde durmak için bir neden kalmamıştır; fakat yine de nasıl geldiğini biraz daha etüt etmenin verimli olması muhtemeldir. Gerçi ben, Şebekede, "Makovsky-Dervish Komplosu" başlıklı bölümde, Makovsky o tarihte etkin Washington Instuutete, Türkiye işlerini yönetiyordu ve israil ile bağlantısını kesmemiş bir Yahudi olduğunu biliyoruz, gönderilmiş olduğunu ileri sürüyordum; inandırıcı olmuştur Yalnız yeni bilgi ve gelişmelerin yeni ışıklar getirebileceği anlaşılmaktadır,

ilk başından itibaren bu sınırlı yetenekli misyonerin Başbakan Ecevil tarafından davet edildiği ileri sürülüyordu; Ecevit'in kabul ettiğî ortadadır, fakat, davet etmesine ihtimal vermiyorum Gerçi Hcevit. daha sonra. Dervişin de kendisine karşı büyük komplolar içinde okluğunu ve belki herkesten sonra gördüğünde, "benim günahım" demişti; bunu, kendisine gönderilen Derviş'i kabul etmesini günah olarak görmesi biçiminde anlamak yerindedir, bunun dışında bir "eski arkadaşı" göreve çağırmak Ecevit in üslubu içinde yer almıyor, emsalini göremiyoruz; bağımsız görünen bir devlette, ayrıca seçimle gelmiş hükümetlerle yönetilme iddiası varken, hiç bilinmeyen bir kimse, Washington'da ve Amerikan emperyalizminin kurumlarından sayılan bir yerden alınarak bakan yapılırken, "oîd cnmrade"¹ paravanasına ihtiyaç olduğu kesindir, Eski arkadaşlarıyla tekrar buluşmak Ecevit'in siyasi ahlakında olmamakla birlikte bu tür paravanalara özel bir düşkünlüğü olduğunu biliyoruz

Ecevit'te "arkadaş kavramı" var mı, bu ayrı ve peki bu son derece sıradan iktisatçı Türkiye'de ne kadar çalışmış, hakan olarak gönderilmeden

Yalçın Küçük

önce iki yılı doldurduğu hile kuşkuludur; muhalefette bîr Ecevit'in çıkarttığı, daha sonra hiç de benimsemediği bir delginin yazı kurulunda arada-bir bulunmak, eski arkadaş sıfatı için çok zayıf kalmaktadır. Ayrıca bu der-gide kimler yok ki, A. Muradoğlu bir liste vermektedir," Herkes var, Mu-radoğlu'nun listesinde, o tarihte bir "meçhul şöhret" olan Sami Türk'ten başkasıyla Ecevit'in yolunun bir daha kesişmediğini tespit edebiliyoruz

Bülent Ecevit, sui generis bir politikacı ve devlet adamıdır; kendisinde bir "'mesih" kabiliyeti gördüğü ortadadır. Mesih, kendi kurtanlığına inanan ve başka kurtarıcı kabul etmeyen demektir; başka kurtarıcıya bial edenlerle yolunu ayırabilmektedir. Halbuki, Bülent Ecevit, politikada en iddialı okluğu bir zamanda, zengin iş adamı Cem Boynerin başkanlığında "Yeni Demokrasi" adı altında bir başka mesih hareketi icat edildiğini ve K Derviş'in de V/ashington'dan buna katıldığını biliyoruz Bu mesiyah hareketini destekleyenlerin hepsi, Boynerin başarısızlığı üzerine, K. Derviş'in kendisi bir mesih olarak Washington'dan ihraç edildiğinde, bu kez, Derviş'in muamini oldular Bunlar da aslında, New York'ta lezahür eden, "Neo-Conservative" ya da ^Neo-Con" adıyla anılmakla birlikte bir "Yahudi Komplosu" olan parti hareketinin partizanıydılar Bu Yahudi Komplosu, Beyaz Saray a hakim olmuş durumdadır, fikir babaları, 1940 yıllarının tanınmış trotsldsd I Kristol ile siyaset felsefesiçisi L Strauss olmakla birlikte şu andaki icra konseyi başkanı, Savunma Bakan yardımcısı Wolfowitz'dir, her üçü de Yahudi'dirler; Irak'ın işgali bütünüyle bunlara mal edilmektedir. Bu işgalin, israil'in güvenliği ve bu yolla da "Büyük İsrail" Projesi Yi realize edebilmek için gerekli görüldüğü düşüncesiye zamanla daha inandırıncı bulunmaktadır. Ecevit'in bu çizgide olmadığını söylemek bir haklılık gereğidir; Bülent Bey. israil'in yaşamasını savunan ve hükümet kurduğu zamanlar sabelayistlerin kamu idaresinde stratejik pozisyonlara getirilmesi politikasına itiraz etmeyen birisidir, burada kuşkumuz yok, fakat, hiç bir saman anı-Arap çizgiye iltifat etmemiştir israil'in, Filistin'i Araplara me-zalimini "jenosid⁴" olarak niteleyebiliyordu; Yahudi Komplosu, bunu ailetme inektedir. Dolayısıyla, K, Derviş ile Bülent Bey arasındaki, pamuk ipliği değerinde bile olmayan ilişki çoktan kopmuştu. Derviş, bir komplocu olarak iilla! edemiştir, şimdi bu noktadayız

Bir noktayı daha belirgin yapabiliriz, emperyalizmi salt ekonomik sa-

Yahudi Komplosu & Ecevit'in düşüşü

Batı, Başbakan'ı terk etti

ABD Savunma Bakan Yardımcısı Wolfovitz yalnız Derviş'i aradı, IMF de yalnızca Derviş'le görüştü. Cem'in istifasıyla AB Komisyonu Başkanı Prodi, Türkiye ziyaretini iptal etti

ANKARA - Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in istifası ve Devlet Bakanı Kemal Derviş'in 'istifa girişimiyle' hükümetteki sarsıntı depreme dönüşürken, AB ve ABD, Başbakan Bülent Ecevit'i muhatap almadığını gösteren adımlar atı. ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfovitz hükümetten biri yerine Derviş'i ararken, AB Komisyonu Başkanı Romano Prodi, Cem'in istifasını ziyaret iptali için yeterli saydı. Ankara'daki IMF heyeti yalnız Derviş ile görüşürken, siyasi muhatap kalmadığı için İstanbul'da yapması öngörülen Yabancı Yatırım Konseyi toplantısı iptal edildi.

Wolfovitz'den telefon
Irak'a yönelik saldırı konusunda ABD'deki şahin isimlerden Savunma Bakan Yardımcısı Wolfovitz, pazartesi gelmeyi planladığı Ankara'da neler olup bittiğini, dün Derviş'e sordu. Önce ABD'nin Ankara Büyükelçiliği ile temasa geçen Wolfovitz, yaşanan kriz Cem ve Derviş'in çözceği yanıtını alınca, Washington'dan tanıdığı Derviş'i arayıp "Orada neler oluyor" diye sordu.

IMF Türkiye Masa Şefi Kahkonen hükümetten kimseyle görüşmedi. AB Komisyonu Başkanı Prodi'nin tarihi ziyaretini gerçeğe geçirecek ABD Savunma Bakan Yardımcısı Wolfovitz gelecek pazartesi Ankara'da.

Radikal, 12 Temmuz 2002

yanlar, yanılmak durumundalar; aynı zamanda bir protokoldür. Feodalizmde Lord ile vasal arasındaki alt-üst ilişkisi, emperyalizmde de var; titizlikle uyulması bekleniyor. Bu nedenle, Irak'ın işgalinden sonra, Kuzey Irak'ta bir yere atanan kürt vali yemin ederken Amerikalı generalin ayaklarını uzatmış oturması bir ihmâl değil, bir hatırlatmadır. Emperyalizm, protokolün unutulmasını uygun bulmamaktadır; Türkiye Cumhurbaşkanlarından Turgut Özal, kişiliğinin bir parçası olan ve hep bilinen ölçüsüzlüğü içinde kendisini, Amerika Cumhurbaşkanlarından George Bush'un "arkadaşı" görmek bir yana göstermeye çalışıyordu, vakitsiz ölümünde bu gösterişin rolü oldu mu, araştırılmaya değer buluyorum.

Bu bağlamda, Ankara'nın, "Derviş'i davet ettik" masalına ihtiyaç duyduğu bir sırada, emperyalizmin bu masalın sirkülasyonuna pek de izin vermeyeceğini beklemek durumunda idik; benim, adının telaffuz edildiği andan itibaren, gönderilmekte olduğunu ileri sürüşüm herhalde hatırlanmaktadır. Şebeke'de yer almaktadır. Nitekim, Dünya Bankası Başkanı Wolfenshon, itibarlı Le Monde'da "Derviş'i biz gönderdik" açıklamasını yapmakta gecikmedi.⁹ Bu açıklama, emperyalizmin tabiatında saklıdır; atlamasını bekleyemeyiz.

"Derviş'i Yolladık" & "Derviş'i Yolladılar"

Dünya Bankası Başkanı Wolfensohn, Le Monde'a açıkladı

Dünya Bankası: Türkiye'de rüşvet vermeyene ihale yok

DÜNYA Bankası tarafından hazırlanan kamu ihalesi raporuna göre, yüzde 15'lik rüşvet sistemi Türkiye'de standart hale geldi. Önümüzdeki günlerde hükümete verilecek olan raporda, açık, şeffaf ve siyaset dışı ihale sisteminin gerekliliği vurgulandı. Financial Times'ın dünkü sayısında yer alan habere göre, Dünya Bankası, kamu ihaleleriyle ilgili bir rapor hazırladı. Gazetenin "Türkiye yolsuzlukla suçlanıyor" başlığı ile verdiği haberde, söz konusu raporun içeriğine de yer verildi. Dünya Bankası'nın saptamalarından bazıları şöyle:

- Türkiye'deki ihale sisteminde ihale miktarının yüzde 15'i kadar bir rüşvet standart hale geldi.

Derviş'i biz gönderdik

DÜNYA Bankası Başkanı James Wolfensohn, Fransız Le Monde gazetesine "Kemal Derviş'i Türkiye'ye biz gönderdik" dedi. IMF'nin makro-ekonomiyle, Dünya Bankası'nın yapısal sorunlarla ilgilendiğini belirten Wolfensohn, "Türkiye'de, makro-ekonomik kriz var. Yani grup başı olmak IMF'ye düşüyor" diye konuştu.

Kemal Derviş James Wolfensohn

DÜNYA Bankası Başkanı James Wolfensohn, Le Monde gazetesine yaptığı açıklamada "Kemal

Hürriyet, 22 Nisan 2001

Derviş sadece Ecevit'le dost olduğu için gelmedi

Rahmi Koç, Amerika'nın Derviş'in arkasında olduğunu ve ondan önemli bir misyon beklediğini söyledi. Koç, 'IMF dedi ki; 'Bunlar bunlar çıkacaktır.' Kemal Derviş diye bir arkadaşı yolladılar ve çatır çatır çıkıyor' diye konuştu

Milliyet, 21 Mayıs 2001

Bir senkronizasyona işaret etmek gereğini duyuyorum; emperyalizmin dışsal olduğu görüşünü de artık terk etmek zorundayız. VWolfenshonun "gönderdik" deklarasyonu ile hemen hemen aynı ay içinde, o tarihlerde Koç Holding in başında bulunan R. Koç üa "Imldedi ki, bunlar çıkacaktır¹, Kemal Derviş diye bir arkadaşı yolladılar ve çatır çatır çıkıyor" yollu açıklamada bulunuyordu, R. Koç'un, kendi kelimından sevinç duyduğu anlaşılmaktadır; Imfnın yolladığı bir memur ile "Yüce Meclis", çatır çatır çalışır hale geçmiştir, bunun bir onur sorunu yaratabileceğini bile düşünmemektedir.

Şubat Devalüasyonu. Merkez Bankası Başkanı Gazi Erçel'i koltuğundan eimişti. Başbakan Ecevit, Kema! Derviş in, Merkez Bankası başkanı olarak geldiğini sanıyordu, halbuki Washington hükümetin içinde olmasını uy-

gun buluyordu ve öyle olmuştur. Çünkü K. Derviş, iktisatçıların jargonu ile ¹¹para-banka" meselelerini hiç bilmez. Dünya Bankası mensuptan, uzun vadeli "kalkınma problemleri" üzerinde uzman sayılıyorlar; enflasyon ve devalüasyon türü sorunların yabancısıdır. Washington, bunu bilecek durumdadır, nitekim K. Derviş, Ankara'ya geldikten kısa bir zaman sonra, bu işler için, 151 k bildiği israil'den bir "hoca" sipariş ediyordu, siparişinin yerine getirildiğini biliyoruz.

Dervişin, Washington dan Ankara'ya ihraç edilmesinin iki nedenini bulabiliyoruz; birincisi, merkezi devleri tekrar feodal devlet haline dönüştürmektir. Bu, devletin parsellenmesi anlamına geliyor; devleti, hiç bir merkezi devlet politikasını izleyemeyecek fragmanlara ayırmak ve bunların başına, tekellerin ve emperyalizmin ortak kadrolarını yerleştirmek. "Özerk kurullar" dedikleri budur ve bunlar için de Meclis in "çatır çatır", bir tur fast-food anlayışı ile yasa çıkarması gerekiyordu. Ekonomi. bütün övünmelerin aksine son derece cılız olduğunu ispatlamıştı ve devalüasyon da Türkiye'yi, ımTnin şantajına boyun eğecek hale getirmişti; K. Derviş, şantajların icra memurudur, işini yapabilmesi için K Dervişin iktisai bilmesine gerek yoktu ve bilmediğini biz biliyoruz; Washington un adamı olması ve yerel oligarşi tarafından kat[ut görmesi yeterlidir. Sabetayizm burada pivotal değerdedir; bunu başından itibaren görebildiğim için deşifrasyonuna önem veriyordum, yine de önemli olduğunu kaydedebiliyoruz

Bu, konjonktüre 1 olan misyondur; daha kalıcı olanı var, Bülent Ecevil,

devalüasyonu yapmış ve kendi işini kendisi bitirmiştir. Şimdi Ecevit sonrasını düşünme, planlama ve kurma dönemi başlamaktadır; K. Derviş'in daha uzun vadeli misyonu burada görülmektedir. Aslında bu, konjunktürel olandan daha büyük öneme sahip görünüyor ve belki de devalüasyonu bile buna bağlayabiliriz, gelişmelerin içinde fark edememiş olsak da şu tarihte bunu netlikle tespit edebiliyoruz. Şimdi daha iyi değerlendirebiliyoruz, bu açıdan bakıldığında, csis'in, 24 Mayıs 2002 tarihli açıklamasının başlığı yeteri ölçüde açıklayıcıdır; "postponing the post-ecevit era" demektedir, Ecevit döneminin sonrası, artık Washing-ton'un gündemindedir. Stratejik ve Uluslararası Etütler Merkezi, esiş ini-siyalleridir, Washington Institute türünden etkili ve aynı şekilde Yahu-diler'in kontrolünde, yarı-resmi denebilecek bir Washington kuruluşudur; Türkiye işlerini "Kıbrıslı bir Türk" yönetiyordu ve 2002 seçimleri öncesinde, Türkiye'de iç politikanın figürlerinden birisi haline gelebilmişti. Bu raporu kaleme alan Kıbrıslı Türk, bir yerde *"in a statement to a prominent coiumnist within days of Ecevit's original hospitaizaton, Derviş openly contradicted the government's policy of opposition to elections before April 2004, at the end of the current parliamentary term"* diyordu; erken seçim kampanyası başlatılmıştı ve Ecevit'le koalisyon ortakları, normal tarih olan 2004 Nisan ayı öncesinde bir seçimi reddediyorlardı, raporda da yazıldığı üzere, K. Derviş, Hükümet'in erken seçimi ret kararını reddediyordu. Demek ki, sabetayist K. Derviş, bir uzman ya da bir iktisatçı olarak ithal edilmemiştir; bunu artık daha iyi anlayabiliyoruz.

Daha önce işaret ettiğim senkronizasyon yine karşımıza çıkıyor; esiş raporu ile hemen hemen aynı hafta içinde, Ankara'da, Amerikan Büyükelçisi Pearson ile K. Derviş'in yemek yedikleri basına sızmıştı, içeriği tartışmalıdır. Haberlerden anlaşıldığına göre malum Derviş, Amerikan Büyükelçisi'ne **"Başbakan Bülent Ecevit cumartesi günü görevden ayrılacak"** haberini vermişti; yayılınca da iki taraf yalanlamak zorunda kaldılar.¹⁰ Ancak yalanlama olsa da daha sonraki gelişmeler, Ecevit'i, K. Derviş, I. Cem veya H. Özkan'dan birisi lehine feragat etmeye ikna etme operasyonunun başlatıldığını kesinlikle gösteriyordu; Ecevit'in direktmesi üzerine, "tıbben ölü" anlamına gelen bir rapor düzenlenmesi için harekete geçildiğini artık kesinlikle biliyoruz.

Orta Çağ saray darbelerini aratmayan bu entrikalar dizisinde temel hedefi teşhis edebiliyoruz; S. Demirel'in şampiyonluğunu yaptığı "başkanlık sistemi" inandırıcı bulunmamıştır, bunun yerine Washington iki partili sistemi karar kılmış durumdadır. Sistemin, söz uygunsa tahterevallinin, bir kanadı da bellidir, sözünü ettiğim esiş raporunda, if Erdoğan does manage to overcome the obstacles to his leading the jdp into elec-tions, the other parties will somehow have to find a way to challenge his appeal to the voters, deniyor ki, T. Erdoğan'ın, akp'nin başında seçime girmesinin önündeki engellerin aşılmasından başka bir kaygının olmadığı anlaşılmaktadır. Washington açısından, the very influential armed forces, "çok etkin silahlı kuvvetler" ikna edildiği zaman, iktidar belirlenmiş sayılmaktadır; tahterevalli'nin diğer kanadı için ise, K. Derviş ve Mehmet Ali Bayar'ın adları telaffuz ediliyor, demek ki, 2001 Devalüasyonu rejimini, seçimlerden önce, okuyabiliyoruz.

İki Partili bir sistemdir, iki partide de sabetayist kontrol esastır. Oyun budur ve öyle umut ediyorum, adım adım çözülmüş haldedir.

1) Bunlar anormal durumlardır ve her anormal durum incelenme davet etmektedir, sabeta-yizmin, "ilk kurşun" masalından başlayarak bir ilkler tekeli kurmak istediğini tespit ediyoruz, bunun için, Tekeliyet'le bir tablo da hazırlamış durumdayım. Erdoğan ve Baykal, Süreyya Ayhan'ı da "ilk" listesine alabilmek için çok yorulmuşlar; bu da beni, Süreyya Ayhan'ı incelemeye tahrik etmektedir. Sabetayist mi, cevabı, "Tekeîistan" veya "Şebeke"mn yeni baskılarından birisine yetiştirmeyi umuyorum.

2) "Tekeliyet" içindeki Kıbn's tarihi ile ilgili bölümün tekrar incelenmesini tavsiye etmek durumundayım.

3) Y. Küçük, Emperyalist Türkiye, Ankara, 1992.

4) Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı'nda çalıştığım sırada, Paris'te, Oecd'de görevli Münir Benjenk, Banka'ya, personel işlerinden sorumlu başkan yardımcısı olarak transfer olmuştu. Personel alıp çıkarmanın dışında bir uzmanlığı olmayan sevimli bir Yahudi yurt-taşımızdı.

Öte yandan Banka mensuplarını hem görevim dolayısıyla tamdım ve hem de Yale'de olduğum zaman bir mülakatı kazanarak dört ay staj yaptım, benim için yeterlidir. Dünya Bankası içinde çalıştıktan zamanlar, "hiçlik" duygusu içinde boğulan bu "uzmanlar", bir görevle bir yoksul ülkeye gittikleri zaman bir "efendi" gibi yaşadıklarını hissederekler.

5) Yakup Kadri, Burhan Asafın, daha sonraki yıllarda B. A. Belge, kızkardeşi Leman Hanım ile evlenmişti ve sabetayizm açısından tutarlıdır. Buna ilave olarak, 22 Şubat 2002 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde yayınlanan ölüm ilanından F. Karaosmanoğlu'nun kardeşinin adının "Nesim" olduğunu öğreniyoruz.

- 6) Hürriyet, 28 Şubat 2001. "Derviş Merkeze Çağrı İdf haberi
Mehmet O, Alton, Imparoterfok'tart Cumhunyett'E ^eJa^tfc'r^an: krantul'a- TeroMü Vflk/ı
ve Tfrmfefcr Olmllan İ877-2000. İstanbul. 2003.
Bu çalışma. Derviş. Kapan i. ipekçi. Kibar, Edin Ailelerinin, başkaları dı var, sabetayist
ya d^ "•dönme" olduklarına resmiyet kazandırmakladır Freel/nin kitabından sonra ikin-
ci belge manzumesi niteliğindedir.
- T) S.waş Ay'ın "Metlis'te Bir Yalnız Derviş" bakıldı röportajı bu çapsızlığı çok iyi gösteriyor,
okumak yeterlidir
Sabah, 21 Kasım 2Ü02.
Ayrıca, Bussiness Week'in, Pttv^1, "Atalürk" ikin etnn-si vç The Eçpnomist'in de Hçç-
VII'ln koltuğuna mun ması, emperyalist bağlantıyı bir kez daha kanı trlamaktadır Bunun
coupure'ünü ekle sumıyonının
- 6) "Haluk Ülman'dan Alev Coskun'a, Bülent Ecevit'ten Mustafa Ustündag'a, Besim Ostû-
nel'den Ahmet N, Yücek^k'e, Ünder Savdan Erhan Beneğ'e. Orhan Kolçtgju'ndan Hikmet
Sami Türk'e, Türker Alkan'dan Ergun Oıbudun'a, Emre Kongardan Şerif Mardin'e, Atil-
la İlhan'dan Milmi az Soysal a, Tevfik Çavdardan Yakup Kçpenek'e, Bozkurt Güvenç'teri
Kemal Kjr.p.u'j, İlhan Tekeli'den Yigil Cült'sksüz'e, Aısbın Baser Kıfaoglu'ndan Ahmet Ta-
ner Kışlalı'ya, Muhittin Taylan'dan Mete Tunçay'a ve Hilmi Yavuz'a kadar pek çok isim
vardı."
Abdullah Murado&lu. *Rtjormun Dervlflfri*, İstanbul, 2001, s 163-164
Değerli araştırmacı A Muladoglu bu dökümü yaptıktan sonra ayrı bir ara baslık ile "Yal-
Çtı Küçük de Ozgûr İnsan'dan" diyor ki. yanılmaktadır, O tanhlçıde ben, önce liderleri
hapiste olduğu için, Türkiye İşçi Ratisi'ni fiilen yönetiyordum ve daha sonra da yeniden
kunn;ı faaliyeti içinde yer alıyordum. Önemli olmamakla birlikte düzeltiyorum.
- Ç) Dünya Bankası Başkanı, Le Mctnde'a beyanatında, K- Dervişin Banka'nın başkan yardım-
cılığı iddiasını da yalanlıyordu, daire baskınlarından birisi olduğunu açıklamıştır İç ba-
sın bu yalanı düze İtmemekte ısrar eni; bu açıklamayı ekte sunuyorum.
- 10) Hürriyet. 17 Mayıs 2002. 'Pears-on: 'Ecevit Çekilir" Demedim" haberi.
U t a gareie ve internet sitelerinde. Abd Büyükelçisi Robert flearstm'un, Devlet Bakanı
Kemal Derviş ile görüşerek. Bajbalunı Ecevit'ı görevden çekilip çekilmeyeceğim sordu
&u şeklindeki haberler Detviş ve Pearson tarafından ayn ayrı yalanlandı."
Rapor için. www. Csis. Org.rturkey., yerine bakılabilir.

1994

Cumhuriyet tarihinde daha kanlı bir yıl hatırlıyor muyuz; 1993 yılı siyasi cinayet ve ölümlerle doludur. Yılın ortasında, yaz sıcağında, iki yıl öncesine

kadar kimsenin bilmediği ve öğrendiği andan itibaren de cümle kurmadaki beceriksizliği ile belleğinin zayıflığına ve bu arada bilgisinin kıtlığına şaşırdığı, Tansu Çiller adında bir banım profesör, dyp genel başkanlığı yoluyla başbakan olmuştu. Dyp genel başkanı olduğu tarih 13 Haziran 1993 tür ve ben, 15 Haziran 1993 tarihli bir basın açıklamasıyla "darbe" teşhisi koyuyordum,¹ Yeni başbakan, bir yıldan kısa bir zaman sonra, büyük bir devalüasyon yaptı; bunun için mi getirilmişti, söylemek zor. ama bu 1994 Nisan ayındadır ve bir yıl sonra yapılan seçimlerin sonucunda başbakanlıktan düşüyordu. Zamanla istiskal edildi ve en sonunda silindi; şimdi insan içine çıkmadığını tespit edebiliyoruz.

O zamanlar bilmiyordum, sabetayist olduğunu bulduğum zaman çok şaşırdığımı hatırlıyorum. Şimdi sabetayizm bir bilim kolu haline gelmek üzere-dir. amk şaşırmıyorum.

Einstein hep haklıdır ve önce teori gereklidir; darbe teşhisi için, zamanın Amerikan Dış işleri Bakanı Warren Christopher'in istanbul'a gelmesinden başka bir pratik gözlem yoktu, İstanbul'a gelmiş, ne resmi ve ne özel bir iş yapmıştı, 13 Haziran tarihindedir. O gün dyp kongresi vardı ve ben bunu, Christopher'in seçim sandıklarını denetlemek için geldiği yollu algılıyordum. Çilleri karşı, K, Toptan ve t. Sezgin rakip çıktılar ve birinci turda kimse kazanamadı; her ikisi de secimden çekiliyordu, bu anormal bir durumdu, normalden sapma diyebiliriz. Sapmalar, üzerlerinde düşünmek içindir. Yeni buluş ve bilgiler, sapmalar üzerinde çalışmaktan çıkmaktadır.

Aynı Parti'den Meclîs Başkanı H. Cindoruk, aday olsa kazanabilirdi ve yıllar sonra, adaylığını Demirel'in engellediğini açıklıyordu ki, bu benim teorik beklentilerime uygun düşmektedir. Daha sonraki yıllarda dyp genel başkanlığına aday da oldu, kardeşinin damadı İlhan Kesici'nin çıkışını da önlediğini tahmin edebiliriz. İsmet Sezgin ise on yıl sonra "Demird in yüzünden kaybettim" açıklamasını yaptı ki, doğruluğundan hiç kuşku duymuyorum ¹ Dolayısıyla, Çillcr'i başbakanlık koltuğuna Washington'un yerleştirdiği ve yer-

1) Hiç kuşkusuz hiç bir yerde yayınlanmadı ve ben, yltor sonra, 7Ww/iifüTi'da, upkı basım olarak yayınlamı} bulunuyorum. Tarih oradadır ve sonraki günler beni haklı çıkardı, haksız çıkabilmeyi her zaman tercih ediyorum.

2) İ. Sezgin, adaylığını açıklamak için Demirel!görüşmek işlemişti, "on l>e\$ gün boyunca bçni oyaladı!*" diyordu. CEndoruk hakkında, "adamları ile Tansu Çiller*! destekledi" açıklatıasmı yspu. Necmettin Cevheri için de "yakın nrtodaşını aleyliime çalışırf ifadesini kul-

leştirme sürecini S. Demirel'in yönettiği artık nettir; Koç Holding'in denetimindeki matbuat da, "güzel sarışın kadın" sloganıyla "halkla ilişkiler" düzenlemesini yapıyordu, "darbe" teknik açıdan mükemmeldir. Erdal inönü'yü darbenin mihmandarlarından birisi olarak görüyoruz.

Cinayetlerin ve özellikle yarattığı yılgınlığın, 1994 Devalüasyonu'nu hazırladığından kuşku duyamayız; yalnız cinayetlerin mahiyetini analiz etmede o kadar rahat değiliz. Özal'ın tek kişilik "beyin takımı" Adnan Kahveci'nin cinayet benzeri bir trafik kazasıyla ortadan kalkışını ayrı bir yere koyuyoruz; 1993 yılı artık mesleğinin de ötesinde önem kazanan gazeteci Uğur Mumcu'nun katli ile başlamıştı, 24 Ocak 1993 tarihindedir. Bir ay geçmeden, **17 Şubat 1993 tarihinde, Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis'in, bir uçak kazası sonucunda ölümünü** haber almıştık; kaza dendi, ancak, aynı hafta, "Vezir Düşürmesi" başlıklı yazımla ben, suikast ihtimalini ileri sürüyordum. Bugün Eşref Paşa'nın öldürüldüğüne inananlar çok daha fazladır; Mumcu'nun katli ile ve hatta Çiller'in, "darbe" olarak nitelediğimiz, başbakanlığıyla bir bağ kurulabilir mi, henüz fikir yürütme aşamasındayız.

Çiller'in başbakan olması için Demirel'in bu makamı boşaltması gerekiyordu ve bu nedenle de, Demirel'e yer bulmak zorundaydık; işte tam bu sırada cumhurbaşkanlığı boşalıyordu ki "ilahi" kabul edebiliriz. Şöyle söylemek yerindedir; 1993 Nisan ayında, muvazzaf cumhurbaşkanı Özal'ın ölümüne bir suikast diyebilmek için elimizde hâlâ en küçük bir kanıt yoktur, fakat, elli yıl sonra, ölümünün bir cinayet sonucu olduğuna inanmayacak tarihçi bulamayız. Öyleyse, Turgut Özal'ın "zayi oluşu" sadece "ilahi" değil, aynı zamanda fevkaalede zamanlıydı; S. Demirel'in cumhurbaşkanı olabilmesi için artık sadece bir Erdal inönü'ye ihtiyaç kalıyordu ki, hazırdır.

Üç büyük ölüm; eğer bunlar, düzenin içinden bir darbeyi tahrik etmediyse darbe var, demektir. Buna Ciller'in başbakanlık koltuğuna oturmasından hemen sonra, sanki bir kutlama, Sivas'ta, otuzdan fazla seçkin aydının yakılmasını ekleyebiliriz; mutlaka bir rejim değişikliği düşünmek zorundayız ve devalüasyon bunun ayrılmaz elemanı durumundadır. Bütün bunlara, istenirse, pek çok Kürt işadaminin kaçırılarak ve çoğunun işkence ile ortadan kaldırılmasını da ilave edebiliriz; pek az rejim değişikliği bu kadar kanlı olmuştur.

lanıyordu. Bunlar, pek çok açıdan açıklayıcıdır.

Hürriyet, 7 Ekim 2002. "İsmet Sezgin On Yıllık Suskunluğunu İlk Kez Bozdu" başlıklı röportaj.

Not etmekle yetiniyorum ve üstünde durmak istemiyorum. Ömer'in başbakanlık koltuğuna oturtulduğu yıllar izleyenler için "kan gövdeyi götürüyordu" demek yeterlidir.

Erdal inönü, gülüşü anlamdan yoksun bir öğretmendi ve Turgut Özal'ı ise, ölçsüzlüğü ile tanımlayabiliriz. Hiç ummadığı yerlere gelmek, Özal'a ölçü yerine daha büyük ölçsüzlükler kazandırmıştı ve bunu, ülke ölçeğine yaymaktan geri kalmıyordu; **benim "Emperyalist Türkiye" teşhis ve kitabım, bu ölçsüzlüğün yansımalarını içermekteydi** ve kayda geçirmektedir. Hem iç Asya'da ve hem de Kuzey Irak'ta, Washington'u rahatsız eden "emperyalist" heveslerim teşhis edebiliyordum; bir iç Asya seferinden hayal kırıklığıyla döndükten hemen sonra ölmüştü ki, en azından bu hayal kırıklığını Washington'un tahrik ettiğini kabul edebiliriz. Ölçülü bir sağlıklı olmadığı için ölümünü tahrik etmek kolaydır, fakat varsa müteharriği bilmek o kadar kolay görünmemektedir. Bugün, bilgi düzeyimiz buradadır.

Kürt başkaldırısını bir sorun olarak görmediğini çıkarabiliriz ve belki de çözüm için gerekli bir kapı görüyordu; Kürt Sorunu'nü çözerken Türkiye'yi genişletmek istiyordu, bu nokta kesindir. Bu açıdan, Jandarma Komutanı maktul Eşref Paşa ile aynı yerdedir; Washington'a bağlıydı, ancak öyle görüyoruz, bu bağ, Demirel misali "Katolik Nikahı" saymıyordu, belki de taahhütlerini idrak edemiyordu, idraksizliğin, ölümünde rolü var.

Devamla, en passant not ediyorum, sınırlı tutuyorum, Özal'm eşi Nazlı Semra Yeniğmen sabetayisttir; Turgut Özal, israil ile ittifaktan yana olmakla birlikte, malum ölçsüzlüğü içinde, heveslerinin Washington'u rahatsız ettiğini algılayamıyordu, böyle düşünmek mümkündür. Doksanlı yılların başında, Amerika Birleşik Devletleri'nin, o sırada Başkan Bush, şimdikinin babasıydı, Irak'a saldırısında, Kuzey Irak'ı işgal etmek için yanıp tutuştuğu güncel tarihte yazılıdır; hareket emrini, zamanın Genelkurmay Başkam Orgeneral N. Torumtay'ın bozduğunu biliyoruz. Artık görüyoruz, bu bozma işinden en çok Washington memnun olmuştur; çünkü, Türkiye'yi Kuzey Irak'a girmekten ve kendisini Osmanlı "varisi" görmekten men etmeye, o zaman da kararlıydı,¹ anlaşılmaktadır. Bu durumda, ölümler kadar rejim değişikliği için de nedenlerle karşılaşıyoruz. Bu bir yana, ölümleri, katliamları, rejim değişikliği ve devalüasyonu birbirlerinden ayırmıyoruz.

1) Genelkurmay, şimdi, Irak Savaşı'na katılmak hususunda kararlıdır ve bu kararlılığın ışığında, önceki tutumu tekrar incelenmek zorundadır.

MUHTASAR ERDAL İNÖNÜ TARİHİ

İsmet Bey'i, Cumhuriyetin kuruluşunda, Kemal Bey'in önüne koymasak bile hiç bir zaman arkasında kalmamıştır. "Bugün çıkmadım. Akşama doğru Babıali'yi dolaştım. Oruçlu değilim." 7 Haziran 1919 tarihli notlarında bunlar var, okuyoruz. Ramazan Ayı'ndadır.

"Erdal" adını hiç anlamıyorum. Acaba, ilk kez, Mevhibe Hanım mı, icat etti; araştırılması gerekiyor. "Oğlum olmuş. Ne güzel oğlum." Bu not da İsmet Bey'e ait, 7 Aralık 1919 tarihini gösteriyor; bu oğula "izzet" adı veriliyor.1 iki yıl sonra İsmet Bey, "izzet zayı ölmüş" notunu düşüyor, ölmüştür. Erdal, bundan sonra dünyaya geliyor; Cumhuriyet dönemi fizik profesörlerinin en az profesör olanıdır.

Profesör Erdal İnönü, benim görebildiğim, en Pro-tsrail insanlardan birisidir, İsmet Paşa'ya bağlayamayız; Mevhibe Hanım'ın israil aşkı aşılamış olmasını düşünmek zorundayız. Sohtorikler'in kızı olan eşinin de etkisi olabilir, hayatındaki iki kadının ürünüdür. Sanki, babası İsmet Paşa'nın siyasi testament'ına ihanet kastıyla politikaya sürüklenmiştir, yaptıklarından bunu çıkarıyoruz. Erkekten uzak ve kadından yana bir politikacı olmuştur, söyleyebiliyoruz.

Bir: Süleyman Demirel'i önce başbakan ve sonra cumhurbaşkanı yapan Erdal İnönü'dür. O sırada, chp yerine kurulan partilerden birisinin lideriydi; Demirel'in, başbakan ve cumhurbaşkanı olması için desteği ve oyları gerekiyordu, gönülden verdiğini biliyoruz. Türkiye entelijansiyasına ihanettir.

İki: Önce, "İsmet Sezgin olmazsa, hayır" diyordu ve Washington'un Çiller'i hazırladığını bilmiyordu; Çiller'i başbakan koltuğuna oturtan Erdal İnönü'dür. Bunu Türkiye'ye ihanet sayabiliriz. Muavini olmuştur; Demirel'in muavinliğine göre tenzil-i rütbedir ve Yazar Uğur Mumcu, birinci muavenat döneminde katledilmişti, belki de tesadüf sayamayız.

Üç: Çiller başbakandı ve Sivas'ta, Madımak'ta aydınlar yakılıyordu; Başbakan Yardımcısı Profesör Erdal inönü, gülerek seyrediyordu. Gülüşü hep iticidir.

Dört: Zamanlarında Türkiye Bilimler Akademisi kuruldu; başbakan yardımcısı olarak Erdal inönü'ye bağlıydı. Buraya sadece sabetayistleri atadığını biliyoruz; ana sözleşmesine göre bu yer, sadece Washington'dan sicil alanlara açıktır ve başkalarına kapatılmıştır. Madımak'ta ilgisiz olan burada titizdir.

Beş: 91 Seçimleri'ne Kürtlerle ittifak yaparak girdiler, seçim başarısında bu oylar var, Kürtler, öncelikle kendi partisinin milletvekili oldular. Sonra bunlar, milletvekilliğinden tard edildiler ve bir kısmı, Meclis'in kapısında yakalanıp hapse kondular. 1994 Mart ayındadır. Hâlâ oradalar. Bunun, kendisine ve parlamenter sisteme bir darbe olduğunu algılayamadı. "Çiller-Demirel-Güreş" darbesi vardı ve mihmandar idi.

Bir Büyük Kurucu'nun oğlunun kısa tarihi budur ve çok uzundur.

1) İsmet inönü, Defterler 1919-1973, Birinci Cilt, yky, istanbul, 2001, s. 16.

Bir hipotez için elemanları biriktirmiş haldeyiz; öldürülen veya ölenler, Kürt Sorunu'nda inisiyatifi, Americano-Judaik tarafa bırakmak istemiyorlardı ve varsa öldürenlerse, Americano-Judaik ekspansiyonu önde tutuyorlardı. Hipotez budur, yalnız bunu, o zamanlar hissedebilsek bile net olarak göremiyorduk; netlik şimdiki gelişmelerin ürünüdür. Şimdi hem iç ve hem de dış Kürtler meselelerinde, bütün hareket kabiliyeti, Americano-Judaik tarafa geçmiş durumdadır ve Türk tarafının da bunu kabul ettiği anlaşılmaktadır. Kuzey Irak ile ilgili Amerikan doktrininin kabul edildiğine; Türk birliklerinin giriş ve çıkışlarının Amerikan izniyle disipline bağlanması, iç Kürtler için, Washington'un isteğiyle yeni "pişmanlık yasası" çıkartılması ve Kuzey Irak'ta mevzilenmiş iç Kürtler'in tedip edilmesinin Washington'tan rica edilmesi, açık işaret ve hatta kanıtlardır.

Şunu da ekleyebiliyoruz, bu rejim değişikliğiyle birlikte, başlangıcına, artık Devlet Başkanı Demirel, Başbakan Çiller ve Genelkurmay Başkanı

Orgeneral Güreş'in adlarıyla, "Çil 1 er-De mi re 1- Güreş Darbesi"¹⁵ adım veriyorduk. iç Kürtlerin başkaldırısını bastırma programıyla, Kuzey Irak'ta bir Kürt devletsi yapılanması da yaratılıyordu; Barzani-Talabani devletsi organizasyonun yaratılmasında en büyük inisiyatif ve katkı Ankara'nın olmuştur. Bizim, bu devletsi yapının kriptoyahudilerin elinde olduğunu

Batman Özel Ordusu Silahlanma Raporu

Batman

silahlarında

ŞOK RAPOR

Gümrük müfettişleri, Batman eski Valisi Salih Şarman ve Vali Yardımcısı Mithat Kuşadalı'ya 'kaçakçılığa' neden oldukları gerekçesiyle işlem yapılmasını istedikler. Vali Şarman: silahlar kayıp değil. Onları Muş ve Bismil'e verdim

Ökan MÜDDERİSOĞLU
ANKARA

Kayıp Batman Silahları Dosyası'nın "gümrük" ayağında yapılan soruşturma tamamlandı. Gümrük Müfettişleri, 507 bin dolar değerindeki silahın, Türkiye'ye gümrük muayenesi yapılmaksızın, kaçak yolla ithal edildiği, dönemin Batman Valisi Salih Şarman ile Vali Yardımcısı Mithat Kuşadalı'nın kaçakçılığa sebebiyet verdikleri ve bu suça iştirak ettikleri sonucuna vardılar.

Müfettişler, gümrük personeli de yeterli dikkat ve özeni göstermerek, kaçakçılığı önlemedikleri için kusurlu buldular ve haklarında deva açılmasını istedikler. Gümrük Müfettişleri, "Batman Silahları" ile ilgili dosyayı, ithalatın yapıldığı Bulgaristan ve Çin'den gelen bilgileri de kullanarak oluşturdular. Batman eski Valisi Salih Şarman'ın görev yaptığı dönemde gümrük giriş beyannamesi verilerek 14 kez silah ithalatı yapıldığı, ithalata ilişkin tüm belgelerle, akreditif (ödeme emri) kayıtlarında Vali Şarman ve Vali Yardımcısı Kuşadalı'nın imzaları bulunduğu tespit edildi. İçişleri Bakanlığı'ndan gelen bilgilerde, valiliklerin silah ithal etme yetkisi bulunmadığı, bu yönde bir özel izin verilmediği anlaşıldı. Bu durum rapora, "Batman Valiliği'nin, silah ve mühimmat ithal etme yetkisi olmaksızın ithalat yaptığı sonucuna varılmıştır" şeklinde yansdı.

SILAHLAR NASIL GELDİ?

Soruşturma raporunda, kayıp silahların Türkiye'ye getirilişi de anlatıldı. Kayıp silahların 9 Haziran 1995 tarihinde Bulgaristan'dan gönderilen silahlar olduğu ancak bu tarihten sonra Batman Valiliği'ne, silah ithali için Başbakanlık'tan izin verildiği anlaşıldı. TC Başbakanlık Güvenlik İşleri Başkanlığı antetli ve 28 Ağustos 1995 tarihli belgede, dönemin Başbakanlık Müsteşarı Ali Naci Tuncer'in imzası bulunuyor. Yazıda, şöyle deniliyor:

"SILAHLAR KAYIP DEĞİL"

Gümrük müfettişlerinin hakkında işlem yapılmasını istediği Eski Batman Valisi Şarman, "Silahlar kayıp değil Muş ve Bismil'de" dedi.

"Batman ilinde görev yapan Karma Özel Harekat Birlikleri'nin ihtiyacı olan ekli listede yazılı silah ve mühimmatın Bulgaristan'ın Plovdiv Havaalanı'ndan Batman Havaalanı'na nakledilmek üzere C 130 veya C 160 tipi askeri nakliye uçağının tahsis edilmesine ilişkin Batman Valiliği'nin talebi uygun görülmüştür.

VALİ NE DEDİ?

Vali Şarman, Mülkiye Müfettişleri'ne verdiği ifadede olayı şöyle anlattı:

"...Silahların tamamı 9 Haziran 1995 tarihinde, bir adet C 130 ve bir adet C 160 tipi askeri nakliye uçağı ile Batman'a getirildi. (Silah satıcısı) Kintex firması ile valiliğe çekilen yükleme faksıyla faturanın mukayesesi neticesinde sipariş edilen malzemeye, yüklenen ve teslim edilen malzemenin aynı olduğu görüldü. Bu malzeme, gümrük işlemi yapıldıktan sonra teslim alındı. Aradan yıllar geçmesinden sonra gümrük belgelerinin bulunamamasından dolayı sorumlu tutulmam doğru değil."

Vali Şarman ayrıca ithal edilen malzemelerle, dağıtılan malzemeler arasında çıkan eksi yöndeki farklılıkların nedeninin, kendilerinin o dönemde Muş İl Jandarma Komutanlığı ile Diyarbakır Bismil İlçesi Kaymakamlığı'nın isteği üzerine ithalat yaparak uçak başında bu il ve ilçe yetkililerine malzemelerin teslim edilmiş olmasından kaynaklandığını belirtti.

"VALİ BİZE FIRÇA ATTİ"

Dönemin Batman Gümrük Müdürü Yekili Mustafa Kahrman ise kayıp silahların getirdiği günü şöyle yansıttı:

"9 Haziran 1995 günü Batman Valisi beni aradı ve askeri malzeme geldiğini, havaalanına gitmemiz gerektiğini söyledi. Muayene memuru Ahmet Sezgen'le alana gittik. Orada Vali de vardı. İçinde silah olduğu söylenen paketleri 50-60 metre mesafeden gördük. Bizi, eşyaların bulunduğu bölüme dahi yaklaştırmadılar. Eşyayı görmek isteyince Vali Şarman bize fırça atarak, 'Burası OHAL Bölgesi, eşya da askeri malzeme, görüp ne yapacaksınız?' dedi. Biz de sicil amirimizin dediğini eşyayı görmeden yapmak zorunda kaldık.

Sabah, 9 Temmuz 2000

gösterebilmiş olmamız ise bir ektir ve **Barzaniler'in Yahudi asıllı olmaları ihtimali çok yüksektir**, bütün bunlarsa, analizde yerini bulmaktadır. **Talabani'nin, 2002 yılı sonbaharında, Süleymaniye'de, bir " Kürt Yahudileri Milli Partisi" kurması** ayrıca dikkat çekicidir.

Böyle bir kan duşunda ve seçilmiş milletvekillerinin parlamento kapısından alınıp hapse konduğu bir zamanda, devalüasyon yapmak, herhalde son derece kolay olmalıdır; 1994 Nisan Devalüasyonu da, büyükler arasındadır. Bu büyük gürültü içinde bir tepki doğurmaması doğaldır, tepkisizlik hazırlanmıştı. Devlet legalitesinin kendi içinden sarsıldığı yıllardı; geleneksel paramiliter örgütlerin dışında, mafya ile İslamîk tarikat-lerin silahlandırılarak, "resmi görevlere" koşulduktan dönemdir, incelenmesi konumuzun çok dışında kalıyor, değinmekle yetiniyoruz.

Fakat ölçeğine işaret edebilmek için yine de "Batman Özel Ordusu" üzerinde, çok kısa olsa da, durmak zorunluluğunu duyuyorum. Bu Özel Ordu'nun silahlanmasıyla ilgili, müfettiş raporunun bir özetini ekte sunuyorum; Türkiye'de bir vilayetin ithalat yapma yetkisi yoktur ve müfettişler, çok sonraları, Batman Vilayeti'nin ithalat ve üstelik kaleşnikof ithalatı yaptığını ortaya çıkardılar. Parasının da Konut Fonu'ndan alındığı tespit ediliyordu ki, daha sonraları, Fon yöneticileri, bu parayı "kalkınma" için verdiklerini ileri sürdüler; "ex-solcu" idiler, ne diyebilirlerdi ki, silahlardan haberleri yokmuş, öğreniyoruz. Kimsenin olmamıştır.

Gizlice uçaklarla getiriliyor ve gümrükten gizlice çıkarılıyordu; yapılan işi, Batman Valisi S. Sarman¹ ve bir-iki yardımcısından ve bir de alanlardan başka bilen olmadığı anlaşılmaktadır, incelemeler, Vali Şarman'ın 14 kez silah ithalatı yaptığını göstermiştir; 1994 yılında başladığı, müfettiş raporlarında kayıtlıdır. Fakat silahların nerede olduğu bilinmiyor, "kayıp silah" denilmektedir; bununla birlikte, Batman ve çevresinde hizbullah örgütlenmesinin güçlü olduğu ve silahlandıkları duyuluyor ve ileri sürülüyordu, halen bilinmektedir. Öyleyse ve özetle, 1994, legalite ve meşruiyet tartışmasının yapılması gerekli bir dönemin adıdır. Sonuçları olmalıdır ve şimdi bunu ele alıyoruz.

1) Şarman'daki "şar", İbraniceyi çağrıştırmaktadır, "av-şar" ve "şar-man" benzerliğine işaret edebiliyoruz, -man, artık hep tanınmaktadır.

DEVALÜASYON VE ANTİ-RESTORASYON

Devletin parselizasyonu başka ve dağılması ise bambaşkadır; birincisiyle tekelokrasi sağlanıyor ve ikincisinde devlet ortadan kalkıyor, "Çiller-Demirel-Güneş Darbesi" dağılmaya kapı açmıştı. "Batman Özel Ordusu" türünden örgütlenmeler, ancak Çiller misali her türlü devlet, legalite ve meşruiyet kavramlarından habersiz birisinin imza atacağı işlerdir; Washington'un daha ciddi beklentileri olsa da Demirel'in, Çiller'i, bunu bilerek seçtiğini düşünebiliriz. Demirel, her zaman yasadışı işlere yatkındır, fakat hiç bir zaman bunların sorumluluğunu üstlenme cesaretine sahip olamamıştır; Albay Türkeş'e yüklediği paramiliter işlerin daha risklisini, şimdi "risk" sözcüğünü anlamaktan aciz bir profesöre veriyordu, kendisi "sorumsuz" cumhurbaşkanı koltuğunda oturmaktadır.

Diğer yandan, devletle İslami hareket arasındaki ilişkiyi, lord ile vasallar arasındaki vasalaj ilişkisine benzetebiliriz; islam, lordu korumak üzere yayılmış ve silahlandırılarak güçlendirilmiştir. Fakat 1995 seçimleri, fazla güçlendirildiğini ortaya çıkarıyordu; solu, aydınları ve başkaldıran Kürtleri bozmada çok önemli rol oynayan islam, şimdi bağımsızlık iddiasındadır. Başbakan Erbakan'ın gücünü abarttığını düşünmek yerindedir; bu, 1995 seçimlerinden sonraki durum olmaktadır.

3 Kasım 1996 tarihinde, Susurluk'taki çatışmayı böyle anlayabiliriz ve bir restorasyon sürecinin işareti sayabiliriz. Düzen, kendisini korumak için tutulması tehlikeler içeren yerlere kadar çıkmıştı ve geri çekilme ihtiyacı duyuyordu ve aksi takdirde en sağlam görünen mevzileri dahi kaybetmesi muhtemeldi; buna "restorasyon" diyoruz. Susurluk çatışmasında, devletin illegal aygıt ve korumaları sokağa dökülmüştür, planlı olduğunu düşünmek isabetlidir.

Bu sözcüğe en yakın kelime, "restaurant"dır, yakınlıktan ötedir, aynı kökten çıkıyor; insanların bir restaurant'ta yaptıkları, eski hallerine gelme işidir, erittiklerini yerine koymak üzere restaurant'a gidiyorlar.

"Restorasyon" da eski hale gelme anlamındadır; eskiden, eski günlerin daha iyi olduğuna inanıldığı için "devrim" sözcüğü yerine kullanılıyordu, şimdi **aşırılıkları budayarak sağlık kazanma** anlamındadır.

Hiç bir yerde mutlak "restorasyon" düşünemeyiz; eninde sonunda bir tahkimat, konsolidasyon, işidir. Büyük Napoleon'dan sonra Fransa'nın Ancien Regime'e dönmesi imkansızdı ve fakat yine de adı "restorasyon" olan bir dönemin geldiğini biliyoruz.

Cumhurbaşkanı makamında bulunan, Demirel, bundan uzaktır, çünkü restorasyon da bir cesaret gerektiriyordu ve Başbakan Erbakan'ın kendisine karşı bir adım atmasını düşünemeyiz; XX. Yüzyılın başında İstanbul'da olduğu üzere bir "müsteşarlar hareketi" görüyoruz. Genelkurmay Başkanlığından ikinci Başkan, "müsteşar" diyebiliriz, Mithat Müsteşarı ve Dış İşleri Müsteşarı'nın dan oluşan bir triumvira hareket halindedir.(1) Restorasyonu, bu triumvira'nın başlattığını yazmak, tarih verilerine uygundur, öyle sanıyorum.

Dinamiklerini sadece siyasal ve Başbakan Erbakan'ın, Başbakanlık Konutu'nda tarikat şeyhlerine yemek vermesi türünden aşırılıklarına bağlayamayız, ekonomik ve konjonktürel nedenler de olmalıdır. Oligarşi, eninde sonunda son derece miyop ve egoisttir; yerli üretimde Koç ve Oyak otomobil satışlarının çok düşük olduğu bir zamanda, Erbakan Hükümeti'nin Almanya'dan döviz getirme gerekçesiyle, bedelsiz ithalata kapıları açması, Malezya'dan otomobil ithalatını hızlandırması kızgınlık yaratacak adımlardır. Kamusal fonları bir havuzda toplama projesi de, devlete borç vererek faiz gelirleriyle büyüyen bankaların aşırı kârlarını tehdit ediyordu ve bankalar, oligarşinindirler. Dolayısıyla, sonradan adına "28 Şubat" denilen süreç her açıdan kendisini hazırlıyordu, dayatmıştır; İsrail'i tanımadan sonraki İsrail yanlısı en önemli adım olan Türkiye-İsrail ittifak Antlaşması'nı imzalamak bile, 1996 tarihinde, Erbakan'ı kurtaramamıştır. 28 Şubat 1997 tarihinde Ordu, siyasal İslamı da, "irtica" deniyordu, rejimin tehditleri arasında gören yeni doktrinini açıkladı."irtica" odağı sayılan merkezlere tanklar sürülüyordu, rahatsız olanlar, "post-modern darbe" dediler, "post-modern" nitelemesinin anlamını bildikleri çok kuşkuludur ve fazladır, "darbe" denebilir. Bu durumda, Çiller'in, kendisine yeniden başbakanlık imkanı doğduğu hayaline kapıldığı ve milletvekillerinin bir bölümünün de, darbeye karşı durmayı doğru bulmamaları üzerine, Erbakan Hükümeti sallanmaya başladı, istifa yoluyla yıkılması gecikmemiştir.

1) Sırasıyla, Çevik Bir, Sönmez Koksall ve Onur Öymen.

Değerli generallerimizin hep birden "Onuncu Yıl Marşı" söyledikleri bir restorasyon dönemine giriyorduk, hep biliyoruz.

Bir açıklama yerindedir, yakın zaman siyasal ve ekonomik tarihimizi yazmıyorum; bir "devalüasyon yasası" çıkarmaya çalışıyorum. Bu nedenle buradaki anlatımım, bununla sınırlıdır ve restorasyon adım ve kurumlarım yazmak, ayrı bir konu olmalıdır, ayrı bir yer gerekmektedir. Fakat, 2001 Şubat Devalüasyonu, "28 Şubat" sürecini tasfiye etmiş ve anti-restoratör bir dönemi başlatmıştır; dolayısıyla, bu anti-restorasyon döneminde, bütün restorasyon mekanizmaları tahrip edildiği için, herhalde, özet olarak söz etmek zorundayım. Bunu yapmadan, 2001 Şubat Devalüasyonu'nun çok büyük bir rejim değişikliğine yol açtığını ortaya çıkarmam imkansızdır; yasanın inandırıcılık ve güvenilirliği buna bağlı görünmektedir.

Peki, devalüasyonun anti-restoratör mekanizmaları harekete geçirmek için ilan edildiğini söyleyebilir miyiz, bu soruya, "sanmıyorum" cevabı uygundur. Güçsüz ekonomi, ekonomik ve sosyal açıdan Belçika ve Bangladeş olarak ikiye bölünmüş bir Türkiye, son derece egoist ve hep sıkıyönetimlerde "özgürlük" bulmuş bir oligarşi, otuz yıllık iç savaşta aşırı zenginlikler biriktirerek enternasyonalize olmuş bir büyük sermaye için, "legalite" ve "leji-mite" türünden kavramlar lükstür. Vazgeçecekti, ekonomik kriz bunu zorlamıştır ve ayrıca, yüzyılın sonuna gelindiğinde, "Özal Reformları" denilen düzenlemelerin, ekonomik yapının temellerini çürütmüş olduğu ortaya çıkıyordu. 2000 yılında, Türk ekonomisinin, 1980 yılına göre çok daha zayıflamış ve sorunlarının büyümüş olduğu kesindir.

Geçen yüzyılın sonlarında patlayan Asya krizi, Türk ekonomisinin ne ölçüde zayıf olduğunu gözler önüne seriyordu; döviz sağlanması, benim "tit" adını verdiğim, tekstil-inşaat-turizm sektörlerine dayanıyordu ve bunlar Asya rekabeti karşısında son derece dayanıksız çıktılar. Her üçü de esaret ücretine göre çalışıyordu; fakat, Güney Kore, Singapur, Filipinler, Malezya, Pakistan ve Bangladeş ile Mısır, esaret ücretinde rakip tanımıyorlardı. Asya Krizi ile bu ülkeler paralarının değerini düşürdükleri an, devalüasyon yaptılar ve düşürdüler, Türkiye rekabet gücünü ve pazarlarını kaybediyordu, kaybetmiştir.

Bu analiz, "tit" analizi, verimlidir; tekstili, Turgut Yılmaz, inşaatı, Sarık Tara ve turizmi Mehmet Nazif Günel ile sembolize edebiliriz, kaybeden ve karları azalan, bunlardır ve bunların devalüasyon baskılarına, Ecevit'in başkanlığında, Mesut Yılmaz ve Devlet Bahçeli'den kurulu hükümetin çok hassas davranması doğaldır. Demek, devalüasyon, kaçınılmaz görünmektedir. 2001 Şubat Ayı'nda, Türk Parası dalgalanmaya bırakılarak büyük devalüasyon gerçekleştirilmiş olmaktadır.

Çok şaşırtıcı değil mi, hükümet değişmemiştir ve hükümet içinde, iç işleri Bakanlığı'nın bağlandığı partide de bir değişiklik olmamıştı; fakat, bu devalüasyondan sonra, emniyet genel müdürlüğü teşkilatında, 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 askeri müdahalelerinde bile görülmeyen değişiklikler yapıyordu, askeri devrim ve darbelerin çok ötesinde ve çok büyük bir hızla kadro değiştirilmesine şahit olduk. Emniyet Genel Müdürü, istanbul dahil büyük illerin emniyet müdürleri, pek çok yerde şube müdürleri görevden alındılar, görevden alınanlara devrik bir rejimin memurlarına yapacağı muamele uygun görülüyordu. O kadar öyle ki, emniyet örgütü içindeki tasfiyelere bakacak olursak, devalüasyonla birlikte ortaya çıkana "devrim" ya da "karşı-devrim" demek çok yerindedir.

Restorasyon döneminin iki yıldızı vardı, dürüstlük örneği sayılıyorlardı ve bunlar Maliye eski Bakam Zekeriya Temizel ile iç işleri Bakanı Sadettin Tan-tan idiler; ilki mali yasalarda düzenlemelerle vergi disiplini sağlıyor ve ikincisi, yolsuzlar ve hırsızlarla mücadele ediyordu. Restorasyon döneminin bu iki kahramanı, Şubat Devalüasyonu sonrasında başlayan anti-restorasyon döneminde günah keçisi oldular, bütün felaketlerin nedeni olarak gösteriliyor ve sürekli taşlanıyorlardı. Tarihin hiç bir döneminde, Türkiye'de, kahramanlarla suçlular, bu kadar hızla yer değiştirmediler.

Bir Anayasa Mahkemesi Başkanı vardı, terörle mücadele yasasının sekizinci maddesini, müphem ve esnek buluyor ve özgürlüklerin engeli sayıyordu. Sonra cumhurbaşkanı oldu ve Avrupa Birliği'ne uyum düzenlemeleri içinde ünlü sekizinci madde lağvediliyordu; aslında artık işlemiyordu,¹ fakat, Anayasa Mahkemesi eski başkanı ve şimdiki cumhurbaşkanı A. N. Sezer, bu ünlü sekizinci maddenin kaldırılmasını kabul etmedi. Bir kamu yöneticisi için

1) Bunları, çok ayrıntılı bir biçimde, ilerdeki ciltlerin birisinde ve "hukukun sonu" başlıklı bölümde ele almayı planlıyorum.

Rfldifeüf, 2 Temmuz 2003

örnek olmaması gereken bir çelişkiyi göze alarak, sekizinci maddeyi ortadan kaldıran düzenlemeyi Meclis'e iade etti; bu maddeyi mahkum ederken restorasyon dönemindeydik ve muhafazasında ısrar ettiğinde ise anti-restorasyon çağına girmiştik. Çok kısa bir zamanda kendi görüşlerini mahkum eden bir cumhurbaşkanı görüyoruz; ortaya çıkardığım bu yasanın bu kadar güçlü olmasına isyan etmeyi öneriyorum. Restorasyon dönemleri şen ve anti-restora-tör ise ezicidir; bunu görüyoruz.

Bundan ibaret olmamasını daha ciddi bulmak durumundayız; K. Dervişin bilgisizliği ile birlikte sabetayizmi tescil edilmişti, buna, Amerikalı eşinin Polonya asıllı Yahudi olduğu iddiaları da ekleniyordu. Adaylık sırasında evliliğinin tescil edilmemiş olduğunun açığa çıkması, sinagogda evlendiği yollu değerlendirmelere yol açmıştı; muhtemel, fakat yine de doğru olmaması mümkündür. Ayrıca bir önemi kalmadığını da söylemek yerindedir, çünkü bu tür bilgiler, bir karalama ya da kötüleme için değil, bağlılığını anlayabilmek için gereklidir, anlaşılmıştır. Derviş, Washington'da kontrolü elinde tutan **Yahudi Komplosu** ile birlikte hareket ediyordu; bu Komplo'nun icra konseyi başkam olarak hareket eden Amerikan Savunma Bakan yardımcısı P. Wolfowitz ile bağları bunu göstermektedir. **Wolfowitz, istanbul'a geldiğinde, M. Koç'un evinde bir tür "parti" toplantısı yapmıştı** ki, K. Derviş Hazine Bakanı sıfatını koruduğu zamanda bile buna katılıyordu. Türk devlet teşkilatı buna izin vermemektedir; örneğini bilmiyoruz, Sezer'in bunları öğrenmeden cumhurbaşkanı yapılması bir talihsizlik olmuştur. Aynı Derviş, israil Başbakanı Ari el Şaron Ankara'ya geldiğinde, Şaron'la bir otel odasında başbaşa görüşme cüretinde de bulunmuştu, tutanak olmadan bu tür görüşmeler, sadece başbakanlar ya da devlet başkanları arasında ve son derece kısa süreli olarak yapılabilir. Ayrıca Hazine Bakanı'mn, Savunma Bakan yardımcısı ve belligerent bir başbakanla görüşmesi usûl dışıdır.

Bu ne demektir; 2002 yılı yaz aylarında bu Dervişti artık bakanlık binasını, yeni komploları ve kurulacak parti görüşmeleri için kullanmaya başlamıştı ve bu, devletin bir aşiret düzeyine indirilmesi anlamına geliyordu ve öyle anlaşıyor, Dervish, bakanlık binasını, "çadır" sanıyordu, ismet Paşa'nın yanında yetişmiş Ecevit, herhalde bu kadarını fazla buldu, Dervish'i çağırdı, istifaya zorladı, Dervish istifasını yazdı ve Cumhurbaşkanı Sezer kabul etmiyordu. Dervish yerinde kalmıştır. Sezer'in kırmızı trafik lambasında durması veya gelir bölüşümü lehine nutuklarıysa, yerinde kalmamıştır.

Böylesine temelli kuralsızlıkları tasvip eden bir kimsenin daha alt düzeydeki kurallar üzerine gösterdiği titizliği ciddiye almak imkansızdır. Sezer, kariyerine karşı darbe yapmaktadır.

Devam ederken, kamu maliyesi ile ilgili bir hatırlatmaya ihtiyacımız var. Vergi kaçağını yakalamak için en az iki önlem gereklidir; birincisi hamiline yazılı hisse senetlerinin kaldırılması ve diğeriye, servet değişikliği bilgilerinin tescil edilmesidir, bu ikisi olmadığı sürece, "vergi kaybını önleyeceğiz" açıklamalarının hiç bir değeri bulunmamaktadır. Hamiline yazılı hisse senedi olduğu sürece, bir yüksek bürokratın aldığı rüşveti tespit edemeyiz, servet artışlarını da bilemeyiz ve servet artışları kaydedilmediği müddetçe, kurumların ve büyük zenginlerin verecekleri vergi miktarları, sadece insaflarına kalmıştır. Öyle mi, bunun bir kanıtı var; Türkiye'de isteyen ve reklama ya da övünmeye ihtiyacı olduğu zaman, "vergi rekortmeni" olabilmektedir. Birgün Türkiye "vergi rekortmeni" olan, bir sonraki yıl, handiyse fakir-fukara fonundan yardım talep edecek ölçüde bir gelir beyannamesi verebilmektedir, durum budur.

Temizel, istanbul'da defterdar olmuştu, bu görev belkide maliye bürokrasisinde ikinci pozisyondu; Maliye Bakam olduğunda, restorasyon rüzgarları esiyordu. Ordu, yolsuzlukların kurutulmasının devletin bekası için gerekli olduğu doktrinine inanır görünüyordu; generallerimizin, eşleri hanımefendilerle birlikte, "onuncu yıl marşı" ile başlayıp "dağ başını duman almış" marşıyla tamamladıkları heyecanlı toplantılarının, televizyon ekranlarında göründükleri zamandı. Cumhurbaşkanı Demirel, başbakan ya da yardımcısı M. Yıl-maz'ın yüzlerce korumayla düzenledikleri "cuma namazı şenlikleri" geride kalmıştı, işte bu günlerde, Zekeriya Temizel, bir adım attı, Maliye Bakanıydı. "Mali Milat" deniyordu, büyük bir iç savaştan geçilmişti, büyük hırsızlıklar yapılmış ve büyük zenginler yaratılmıştı; o kadar öyle ki, istanbullu bir arkeolog, Saddam'ın Sarayı kanalıyla yaşadığı lüksü anti-propaganda malzemesi olarak kullanılırken, "istanbul'da bunlardan yüzlerce var" deme gereğini duyuyordu. Maliye Bakanı Temizel, herkesin gerçek servetini yazdığı bir kağıdı zarfa koyup, devletin kasalarına emanet etmesinin yararına inanıyordu; böyle bir yasa önermiş ve Meclis'ten geçmiştir. 1999 yılındadır. Bu ve izleyen yılı, oligarşinin moralinin en düşük noktası olarak tespit edebiliyorum.

Korkak oligarşi, restorasyon rüzgarlarının estiği zamanda bunu önleyemedi; Temizel'e kin beslediği kesindir.

Ecevit'in, istanbul Belediye Başkanlığı adaylığı gerekçesiyle Temizel'i milletvekilliğinden tard etmesinde bu kinin etkisi var. Yalnız "mali milat" demlen bu adımı, anti-restorasyon hazırlıklarının başlangıç noktası da sayabiliriz, tedbirleri işlemez hale getirme hareketi başlamıştır. Devalüasyon bunun içindedir, nitekim Şubat 2001 Devalüasyo-nu'ndan sonra, Hürriyet'te E. Özkök, "bu felaketin sebebi Temize!" başlıklı yazısını kaleme alabiliyordu; 1 artık Z. Temizel, Batılılar'm kibar olduklarında "günah keçisi" ve diğer zamanlarda "Türk Kellesi" dedikleri hedeftir, taşlanması gerekiyordu ve hep taşlanmıştır.

Ordu dilinde "irtica" sözcüğünün ayrı bir yeri var, "geriye dönüş" anlamındaki bu sözcük, din temellerine dayalı bir devlet yönetimine dönüş olarak anlaşılmaktadır. Ordu dilindeki bu anlayış çok eksiktir, asıl irtica buradadır. Şubat 2001 Devalüasyonu ile birlikte yapılanlar, hem geriye dönüş anlamında tam irtica ve hem de devletin devamlılığına bir suikast olmuştur. **Milliyet'in, "Bir Bardak Soğuk Su!" başlıklı birinci sayfası** bunu çok iyi özetliyor ve sözü uzatmamak için buraya alıyorum. Önce, a) yasalar değiştirilerek yolsuzluklar ve özellikle büyük mülk sahiplerinin yolsuzluk ve hırsızlıkları dğm nezdinde görülecek suçlar olmaktan çıkarılmıştır ve böylece, dgm'ler, klasik hallerine, aydınlara ve kürtlere bakan mahkemelere rücu etmiştir. Büyük

1) Hürriyet, 25 Aralık 2001.

Arkasının geldiğini görmekte gecikmiyoruz, "**Servet Affı Geliyor, 'Nereden Buldun' Bitiyor**" haberinde işaretler yazılıdır. Onomastique analizlerin sabetayist izlenimini verdiği Maliye Bakanı Sümer Oral'ın hazırladığı tasarıdaki önemli madde şudur:"Mevcut veya yeni kurulacak sermaye şirketlerine aynı veya nakdi sermaye olarak konulan değerlerden hareketle bir vergi incelemesi veya tarhiyat, vergi usûl kanununun 30. maddesinin birinci fıkrasının 7 numaralı bendi dahil, yapılamaz. Bu hükmün uygulanabilmesi için 31.12.2002 tarihine kadar, mevcut sermaye şirketlerinde sermaye artırım işlemlerinin, yeni kurulacak şirketlerde şirket kuruluşunun tamamlanması ve sermaye olarak konan değerlerin şirket aktifine girmesi şarttır." Çok açık hırsızlık veya gayri meşru yolla elde edilen servetler, hiç bir vergi araştırması olmadan sermayeye eklenebilmektedir X>ral, 1999 seçimleri öncesinde Zekeriya Temizel'in Maliye Bakanı olduğu Anasol-D hükümeti döneminde çıkarılan ve ekonomik kriz sonrası büyük eleştiriler alan 'Nereden Buldun' Yasası'nın da değışeceğini açıkladı." Hürriyet, 31 Mayıs 2002. Ayrıca, Sabah'ta "**İş Dünyasına Saatli Bomba**" haberi, birinci sayfada başlık

Phalindedir.'Temizel üç yıl önce vergi usûl yasasından bir kelime çıkarı. Şimdi küçük büyük tüm işverenler ve şirket yöneticileri hapis tehlikesiyle karşı karşıya" alt başlıktır. Radikal'in "Vergide Eski'ye Dönüş" haberi de restoratör bilgileri içermektedir.

Sabah, 22 Nisan 2002.

Radikal, 1 Haziran 2002.

Bir bardak soğuk su!

Demirel de diğerleri gibi şatafatlı yaşantısına geri döndü

Üç parti baraj için uzlaştı

- Cumhurbaşkanı Sezer'in gerekirse Meclis'i feshedebileceğini açıklaması üzerine YTP, ANAP ve SP yeni formül geliştirdi. 3 Kasım'da seçim konuşuydu. Seçim Kanunu'nda değişiklik için Meclis olağanüstü toplantıya çağrılacak. Hedef, ülke barajının yüzde 5'e düşürülmesi ve ter-cihli oy imkanı sağlanması ■ 20 Ocak

20 bankaya el konuldu. Patronları hapse atıldı. Ama hepsi tek tek çıktı. Geriye halkın sırtına yüklenen 25 katrilyonluk dev bir kambur kaldı

2001 Şubat Devalüasyonu & Anti-Restorasyon

mülk sahiplerinin dgmelerde **yaslanamayacak** bir yüksek sınıf oldukları, ilk kez bu kadar açıklıkla kabul ediliyordu, **b)** Yolsuzluktan yargılanan ve tutuklu bulunan büyük mülk sahiplerinin hepsi tahliye edilmiştir. Sonra, Uzanlar misali Koç Holding hegemonyasına başkaldıranların dışında, büyük mülk sahipleri için yolsuzluk suçları lağvedilmiştir. Bu, tekelokratik jurisprudence'ta çok **büyük bir** adım olmaktadır ve hukukun ekonomiye transformasyonunun en yüksek aşamasıdır, kaydediyorum. Burada ekonomi, tekeli aşamadır ve her türlü eşitliği reddeden bir kimyadadır.

Jandarma Genel Komutanlığı geri çekilmiştir. Yolsuzluk somuşturması yapıyor ve dgm savcılıklarına teslim ediyordu; bu yol, tarihe havale edilmiştir. Cumhuriyet savcılarının yetkilerinde de değişiklik yapılmış ve soruşturma alanları daraltılmıştır. O kadar öyle ki, restorasyon döneminde "süper savcı" edebiyatı çok yüksekti ve İtalya'dan savcı ithalatı yolları araştırılıyordu; özellikle dgm savcılar, televizyon ekranlarında görünme açısından, film yıldızları ve mankenleri çok geride bırakıyordu. Hepsi "tarih" olmuştur; Zeke-riya Temizel'e henüz yapılamayanlar bazı tanınmış savcılara uygulanabilmiştir; anti-Testorator pratikte "seks kasetleri" ayrı bir yerdedir, püskürtmek için kullanıldığını biliyoruz.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bu büyük restorasyon süreci dışında kalabileceğini düşünemeyiz; üç noktayı hemen tespit edebiliyoruz. Birincisi, "28 Şubat" Doktrini terk edilmiştir, ikincisi, 28 Şubat Sürücü'nde ön planda rol alan yüksek rütbeli subaylar, devalüasyonu izleyen iki Ağustos Şurası ile emekliye sevk edildiler.¹ Üçüncüsü, Türk Silahlı Kuvvetleri, 22 Şubat Devalüasyonunu destekliyordu;² bu desteğin, ne yazık ki, Derviş'in şahsına kadar uzan-

1) 2002 Ağustos Şurası'nda son andı Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun görev süresinin uzatılmasından vazgeçilmiş, bunda, o sırada Başbakan Yardımcısı M. Yılmaz'ın rolü büyük olmalıdır. Yılmaz, R. Koç'la aldığı desteğe güvenerek, seçimlerin sonucunda, hükümete katılabileceğine ciddiyetle inanıyordu ve politikayı bırakmak zordu kaldığında. yakın arkadaşlarına, AKP ile ilgili olarak, "bu hükümetin en büyük şansı Hilmi Paja'dır" demesi dikkat çekicidir. Hüseyin Paşa'nın, son zamanlarında, tank modernizasyon ikilesini İsrail'e vermesi ve bunu eleştirenleri, "anadan doğma Yahudi düj-iTizm" ilan etmesi, ironiye değiştirmeye yetmemiştir bir denge dikkat bırakarak çekildiğini hatırlıyoruz. Ama yine de Wolfowitz Partisinin İstanbul'daki medya kollarının hedefi olabilmektedir- Mehmet Ali Dinildin 'genç subaylar değil yaşlı subaylar rahatsız' faamotasyonunda Hüseyin Paşa'yı üküyabiliyoru.

2) "Devlet Bakanı Kemal Derviş, Dış İşleri Bakanı İsmail Cem'in onuruna verdiği yemekte Genelkurmay ikinci Uaşkam Uüyıkamfla sohbet elti ve hoş bir sohbet oldu" dedi." Sabah, 17 ıMan 2001. "Derviş Askerlerle tanıştı" haberi.

dığını saplayabiliyoruz.

Bu devalüasyonun, •'Arjantin'e benzemediği" bir masaldır; bunu, korkak oligarkların mezarlıkta ıslık çalması olarak algılamak mümkündür. Her ikisi de dervishist olan S. Çelebi nin basında bulunduğu disk ile Bayram Meral'in başında olduğu, lürk-iç'i bir kenara bırakabiliriz; 3 Ağustos 2001 tarihinde, izmir'de, belki de cumhuriyet tarihinin en büyük köylü mitingi yapılmıştı, 40 bin köylü deniyordu, oligarşik matbuatın görmezlikten geldiğini biliyoruz. Aynı yıl içinde, başta başkent Ankara'da olmak üzere pek çok yerde patlak veren esna! eylemlerinin, yine cumhuriyet tarihinde benzerini bulamıyoruz; çok kalabalık ve militandılar, Bu esnaf eylemlerine, resmen "provokasyon" dendi vc bazı tutuklamalar olduysa da hiç kimse "provokatör¹* sayılarak mahkum edilmedi, burada bir açıklık var.¹ ilaveten, Başbakanlık önünde gerçekleşen ve arkası kesilmeyen çaresizlik gösterilerini de hatırlamak zorundayız; devalüasyon, öncesi ve sonrasıyla, çok büyük hareketliliğe yol açmıştır; bütün bunların ötesinde, anti-amerikanizm, bu restorasyonla kütlelere yayılmış ve artık yerleşmiştir. Demek, irtica hiç bir zaman mutlak olmamaktadır. Herhalde yeni bir durum, kütlelerin, Amerikanofil genç yığınlardan ve kırılmış aydından çok daha sol olduğu bir dönemden geçmiş bulunuyoruz.

Fischer & Ecevif & Dervi\$

Трфihji^

E. Özkük de, bu yemekle ilpül olarak, "İsmail Cem, Kemal Derviş ve Orgeneral Büyükanı gerçek anlamda zarif ve medeni insanlardır" yollu yazıyordu.

Hüriyei, 23 Mart 2001, "Ccm'in Yemeğinde,," yazın.

1) Bu esnaf eylemleri incelenerek yazılmalıdır, ülkeyi başka yolla bilemeyiz.

Genelkurmay Başkam Hüseyin Paşa'nın, devalüasyonu izleyen Amerikan Günü olan, 4 Temmuz 2001 tarihinde, İmf için, "bizi zor durumda bırakmazlar" açıklaması, ilk bakışta şaşırtıcı olmakla birlikte, yapmakta olduğumuz değerlendirmeye tutarlılık göstermektedir. Gerçekten de, imf, subay sınıfının bilgi alanına girmemektedir ve Genelkurmay Başkanı'nın bu alanda bu Kadar güvenle konuşmasını teamül içinde göremiyorum. Ayrıca zamanlaması son derece talihsizdi; tam bu tarihte Mhp'li Ulaştırma Bakanı Enis Öksüz, telekom kuruluşuyla ilgili İmf diktasına karşı ve somut olarak da Dervish'le mücadele ediyordu, Dervish'in sadakatının açıkça ve yüzüne karşı tartışıldığı zamanlardaydık. Fakat ne yazık, Hüseyin Paşa'mn imfye ve dolayısıyla Der-vish'e bu aşırı güven ifade eden sözlerini bir kaç gün sonra Mhp kontenjanından Milli Savunma Bakanı S. Çakmakoglu tekrarlamıştı, belirleyici olmuştur. Dolayısıyla, 4 Temmuz 2001 tarihim, direnişin kırılma günü olarak tespit edebiliriz. Bundan sonra restorasyon hız kazanmıştır; restoratör tedbirlerin sıralanmasına tanıklık ediyorduk, bu anlamdadır.

Belki de geriye dönüş, "irtica" noktası ya da günü demek daha uygundur. Bugünden sonra, 28 Şubat öncesi doktrine dönmek kaçınılmaz olmalıdır; bu tarihlerde, Milli Güvenlik Kurulu adına Avrupa'da tarikatlerle temasların başladığı haberlerinin duyulmasını da rastlantı olarak görmemek isabetlidir. 1960'lı yılların ortalarından itibaren, istenirse, 12 Mart 1971 başlangıç olabilir, **anti-Arap bir İslam** yaratılıyordu, devlet politikasıdır ve artık, **"Musevi lobisi desteği olmazsa ayakta kalamayız"** doktrini en çok sağda kök salıyordu, Pro-İsrail çizgi, neredeyse partiler üstüdür. Restorasyon, güveni ve geleceği, böyle bir yönetime bağlamak anlamına geliyordu ki bir rejim değişikliği olduğundan kuşku duyamıyoruz.

Peki nasıl oldu; devalüasyon devlet büyüklerinin, çok bozuk bir dille "sahne aldıkları" bir oyunla gerçekleştirilmişti, şimdi buradayız, İsmet Paşa, muhalefet- başkanı ve Adnan Menderes başbakan iken, ben, üniversitede siyasal bilgiler öğrencisiydim, Bülent Ecevit de hem Paşa'nın tercümanı ve hem de Ulus Gazetesi'nde fıkra yazarıydı, politikayı çok dikkatle izliyordum. Bana öyle geliyordu, Adnan Bey, o tarihte pek önemli olan kamu iktisadi teşekküllerinin ürettiği mal ve hizmetlere her büyük zam kararı aldığıında, sanki şehir hatları vapurlarından birisinin, Boğaz'daki yalılarından birisine çarpmasını emrediyordu; çünkü, bir gün sonra kamu, zamlardan çok

Cumhuriyet tarihinde eşi görülmemiş kriz

İPLER KOPTU

Anayasal yetkilerimi kullanmamı engellemek için çaba harcıyor

Terbiye dışı bir üslupla bana ağır ithamlarda bulundu

İşte zirvedeki büyük kavga:

Sezer, Anayasa'yı Ecevit'e fırlattı
Özkan "Nankör!" diye bağırdı

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH

Sabah, 20 Şubat 2001

Dalgalı kur dönemi

Türkiye'nin nefesini kesen 13 saatlik Ankara'daki 'ekonomik krize çare zirvesi'nden 'Dalgalı Kur' sistemine geçiş kararı çıktı.

Şimdi ne olacak

■ Öbüz kurlarında borsacıların buluracağı artılar olacak.
■ Ancak daha sonra 1994 krizinde olduğu gibi kurlar kısa sürede normale dönecek.

■ Konuda yapılacak değişikliklerle Merkez Bankası'nın piyasayı denetlemesi sağlanacak.

■ Yeni sistemden etkilenecek bankalar olursa, 2000'de desteklenecekler.

Ekonomik program hızla sürdürülecek

Yapısal reformlar planlanıyor
gibi görülecek

Telekom ve THY hızla özelleştirilecek

Öbüz kuru dalgalandırmaya bırakılacak

Programın maliye politikaları ile uygulanacak

Ücretli ve çalışan kişilerin emeklilerine indirilme kararı uygulanması sürülecek.

YETTİ BU İNAT

Pazartesi günü MGK'da başlayan kavga dün de bitmedi. Siyasi kavganın ekonomiye olumsuz etkisi de devam etti.

■ Ecevit Köşk'e çıkmıyor Başbakan, "Uyumla çalışıyoruz" diye Cumhurbaşkanı'na verryasın etti. Ecevit, Sener ile bugünkü kavganın öyküsüne de girmeyi istedi. Sener ise Başbakan'ın isteğini "Ekonomik programı destekliyoruz" açıklamasını diye vurduktan sonra yaptı.

■ 28 Şubat'ta sivil inisiyatifleri Ağrı sahilinde, iş dünyası ve bankalar iki telden bir araya gelecek, istikrar mesajı vermeleri çağrısı yaptı. "Sivil inisiyatif" adıyla 28 Şubat'ta bir araya gelen 5 sivil toplum örgütü de bugün çağrı yapacak.

Bu tablo sizin eseriniz
Faizlerde rekor

Hürriyet

Türkiye
Farklıdır

22 Şubat 2001 Perşembe

Kurucusu: Sedat Simavi 1896 - 1953

Fiyatı: 200 bin TL

yalıdaki zarar üzerinde duruyordu. Belki, Adnan Bey. zam kararını alıyor ve yalı kazalarını bekliyordu; Bülent Bey'in, Adnan Bey'den bu dersi aldığına inanmak yerindedir. Devalüasyondan kaçamazdı, "tit" bastınıyordu ve işte tam bu sırada, meşhur, "devletin zirvesinde kriz" oyunu sahneye konmuştur, bu senaryo yazılmıştır.

İki büyük gazeteden iki "kesik* ibret levhasıdır; 20 Şubat 2001 tarihli Sabah, adının da üstünde "ipler koptu" başlığını seçmişti, "Sezer Anayasa'yı Ecevit'e fırlattı, Özkan 'nankör' diye bağırdı" yollu aydınlatıyordu, oyunun özü budur. Başbakan Ecevit televizyonlara çıkıyor, hasar görmüş bir yalı haliyle, "terbiye dışı bir üslupla bana ağır ithamlarda bulundu" diyordu, sanki Sezer Ecevit'e çarpmıştı, öyle yaralı ve öyle kızgın ki, inanmamak imkansızdır, Doğrusu, misyonerlerin Robert Kolejinde okuduğu yıllarda tiyatro çalıştığını unutmuştum, oyuna ben de inanıyordum.

Hiç kimse aksini söylemedi, A, N, Sezer susuyordu, bunlar Milli Güvenlik Kurulu'nda oluyordu, yüksek komutanlar agzlanm açmıyordu ve basın, bunun dışında en küçük bir imada bulunmadı, demek "milli senaryo" ile karşılaşıyorduk, Bir gün sonrası gergin geçti, 22 Şubat 2001 tarihli Hürriyet, adının çok üzerinde, "Dalgalı Kur Dönemi" haberini veriyordu. Vivace bir havası var, döviz dalgalanmaya bırakılmıştı; dolar, 1 milyon iki yüz bine çıktı ve daha sonra 1 milyon altı yüz bini buluyordu; küçük bir düşüş olduğunda, Mhp kontenjanından dış ticaret bakan Tunca Toskay, "ihracat için kötüdür" yollu demeçler veriyordu. Yoksul bir ülkenin, parasının sürekli değer kaybetmesine sevinmesini, iktisat açısından da anlamak kolay değildir; lakat Türk Parası ne kadar değer yitirirse, titçi'lerin kan o kadar anıyordu, ülkenin makûs talihi budur.

Peki ne oldu? 19 Şubat 2001 tarihinde Milli Güvenlik Kurulu'nda devlet erkanının iddia ettiklerinin hiç birisi olmamıştır, otopsi raporunda bu kesindir. Hüsamettin Özkan, o sıralarda Ecevit'in bazen oğlu ve bazen de "sağ kolu" sayılıyordu, ama sonra bunlan konuşurken yıkılmış bir adamdı, seçimleri kaybetmiş bir eski politikacı olarak, yeni mecliste soruşturma komisyonunun önünde sadece şunlan söylüyordu^Rahmetli Hacı babam der ki, kendinden küçüğüne, büyüğünün yanında herhangi bir işlem yapamazsın, bagnırp çağıramazsın. Çekersin kenara yaparsın. Kendinden büyüğüne de ağzını açmazsın. Başbakan, 17 yas büyüktü. Cumhurbaşkanımız, çekerdi bir

kenara, gel kardeşim, ister döver, ister kavga ederdi. Bizim yanımızda yapmasını ben içime sindiremedim, Belki bir müdahale olmuştur," Bir zamanlar gazeteci Hasan Cemalin, hır meddah üslubuyla, "'köprü adam" dediği "oğul" artık yoktu, ürkek bir hali vardı; Özkan'a göre olaylar bu kadar basitti ve belki de sindiremeden bir müdahale yapmış olabilirdi, "hatırlamıyorum" demektedir

Mesut Yılmaz da aynı durumdadır vc aynı soruşturma komisyonunda bir başka gün şunları anlatıyordu: "Cumhurbaşkanı kavgalı Mğk toplantısında bazı konulan gündeme getirdi, Hüsamettin Özkan ve Başbakan Ecevit, 'doğru söylemiyorsun' diye tepki gösterdiler. Sezer de, önünde duran Anayasa yi eliyle biraz itti. Anayasa atma diye bir olay yok."¹ Yılmaz, Ecevit'e soğukkanlılık tavsiye ettiğini söylemektedir, bu çıkışı tasvip etmediği anlaşılıyor, Özkan ise, Ecevit'in bir bardak suda fırtına koparmak için. Genelkurmay Başkanı Hüseyin Paşa'dan izin aldığını eklemektedir. Bunları ekliyorum, cunkü, gerçekten ve sözcüğün her anlamıyla, bir irtica ile karşı karşıyayız.

Artık şunu kesinlikle yazabiliyorum, "devletin zirvesinde oyun" tarihinde, devalüasyon karan çoktan alınmış haldedir, tıfın birinci başkan yardımcısı S. Fischerin dalgalı kur sistemine geçmek için ısrar ettiği biliniyordu ve diğer yandan artık, devlet ile tekeller arasında bir aynm kalmamıştı, devletin sırları, tekelokraside, tekellerin bilgileridir. Bankalar, devalüasyon kararını önceden bilecek durumdaydılar; öyleyse daha önce ellerindeki Türk Lirasını dolara tahvil etmek çok karlı bir iştir, bunun dışında kalmak, normal çağjarda, dürüstlük olsa bile tekelokraside aptallık kategorisine girmektedir.

Merkez Bankası Başkam. Gazi ErççPin, "gazi" daha doğru yazılışla, "gaazf adınm İbraniler tarafından da kullanıldığını ve "hertzcl" adının., Sclanik in italyan eikisinde kalan bölümünde "erce!" olarak söylendiğini başka bir çalışmamda kaydetmiştim, karardan iki gün önce bütün parasını dolara çevirdiği, erken belli oldu; yargılanmaktadır. Olsun, Erçel'in tahvilatına devede kulak bile diyemeyiz; iki günde bazı kaynaklara göre on milyar dolara yakın döviz, bankalar tarafından çekilmiştir; öyleyse bu büyük restorasyon bir büyük skandali da içinde saklamaktadır Geriye dönüşler, ahlak bozulmasıyla birlikte olmaktadır; dönüldükçe ahlakın daha da düşüşüne tanıklık ediyoruz.

1) Özkan için. Hürriyet, 2 Temmuz 2003-

Yıllırtaz için, Hürriyet 14 Haziran 2003.

O GECENİN
HİKAYESİ

SABAH 2001 KRİZİNDEKİ "DALGALI KUR" KARARININ PERDE ARKASINI ARALIYOR

KRİTİK TÜYO IMF'DEN

Türkiye'ye "devalüasyon yapın" diyen IMF'ci Fischer, o devalüasyondan en çok kâr eden Citibank'a yönetici oldu

Citibank'ın "Cin Ali"si bir hafta fazla mesai yaptı

ŞUBAT krizinde yorlu bankalar TL süzülüp yaşarken, Citibank bel bel TL buldu, bununla tam 1 milyar dolar aldı.

BU "kâr" operasyonu yöneten isim, o dönem bankanın Hazine Müdürü olan Ali Karasali'ydi. 7'DE

ISRARLA ÖNERDİ

STANLEY Fischer, Şubat 2001 krizinde Türkiye açısından en kritik IMF görevlisiydi. IMF'nin Birinci Başkan Yardımcısı olarak Türkiye'ye "dalgalı kura gecin" dedi. Onun ısrarlı önerisiyle hükümet devalüasyon yaptı.

CİTİBANK'A YARADI

Bu devalüasyonla 21 banka bir gecede 1,5 milyar dolar kâr etti. En çok kâr eden banka ise 305 milyon dolarla Citibank oldu. Tesadüfe bakın ki, Fischer sonra IMF'den ayrıldı, Citibank'ın tepe yönetimine geldi.

Sabah, 18 Temmuz 2003

Başkan 48 saat önce dolara dönmüş

Eski Merkez Bankası Başkanı Gazi Erçel'in, 22 Şubat devalüasyonundan 48 saat önce lira birikimini dolara çevirdiği ortaya çıktı.

❑ Devalüasyon yok diyordu

Erçel, piyasaya "Devalüasyon yok" mesajı verdiği günlerde; Halk Bankası'ndaki 52 milyar liralık birikimini, 19 Şubat tarihli Merkez Bankası kurundan dolara çevirdi. Böylece eski Merkez Bankası Başkanı, parasını, 21 Şubat'ta dalgalı kura geçiş kararıyla birlikte gelen devalüasyon karşısında korudu. Erçel, birikimini TL bazında ikiye katlamış oldu.

Erçel tam zamanında parasını korudu

Hürriyet, 10 Nisan 2001

Benzion Kaganoff, "fisch" sözcüğünün, "fish", balık ile hiç bir ilgisi olmadığı konusunda bizi uyarmaktadır;¹ S. Fischer'in soyadındaki "fisch" kökünün, haym, vital, life veya "can" karşılığı olduğunu öğreniyoruz. "Fisch-

1) Ben Zion C. Kaganoff. *A Dictionary of Jewish Names and Their History*, London, 1996, p 57.

man", tipik Yahudi soyadıdır ve "fischer" olabilir, ayrıca araştırma yapmadım. Imf birinci başkan yardımcılığını, bu devalüasyondan sonra bırakıp city bank yöneticisi olmuştu; yerine gelen Anne Krueger Yahudidir. Öyleyse, Yahudi olabilir, diyebiliriz, tek başına bir önemi yok; bütününde anlam kazanmaktadır.

Sabah Gazetesi'nin haberini buraya alıyorum:"Fischer dalgalı kur için bastırdı. Şubat 2001 Krizi'nde Citibank 1 milyar dolar aldı. Fischer daha sonra Citibank'ın başına geçti."¹ Eğer gerçekten Citibank, devalüasyon öncesinde, 1 milyar dolar aldıysa, kur farkından 305 milyon dolar kazanmış olmaktadır. Sabah Gazetesi'nin istihbaratına göre, devalüasyonu önceden haber alıp dolar çekenler, toplam 1,5 milyar dolar kar etmiş olmaktadırlar.² Bu haberden anlaşılan, Fischer hem kazanmış ve hem de kazandırmıştır; diğer bankalara da kararı duyurduğu şüphesi dillendirilmektedir. **Bu bankalar da, Koç Holding'e, Şahenkler'e, Aydın Doğan'a, Turgut Yılmaz'a aittirler; bunlar da bir gecenin büyük kârlıları listesinde yer alıyorlar.**

Güzel, ancak, bütün bunlar olurken, Sabancı'ya ait Akbank'ın, son derece dürüst davranarak, bu alışın dışında kaldığını düşünmek fazla saflıktır. Tekelokrasi'de dürüstlük, "ahmaklık" sayılmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası dolarının yağmasının daha büyük miktarlara ulaşmış olması gerekmektedir. Liste Banka'dadır ve Hükümet'in bu listeyi açıklamaması da, bu düşüncüyü doğruluyor, demek yağma ortaklıktır. Buna ek olarak, oligarkların devalüasyon kararını öğrenmek için, Fischer'e ihtiyacı olduğunu düşünemeyiz. Tekelokrasi'de oligarklar karar veriyorlar; Fischer belki diğer yabancı bankaları haberdar etmiştir, kurallara uygundur.

İki devalüasyon, ilki ile sonuncusu, 1946 ve 2001, birleştiler. Yalnız birin-cisindeki yolsuzluk, devalüasyonu daha önce haber verme, henüz ispatlanmamış bir iddia aşamasındadır ve 2001 Devalüasyonu'nda yolsuzluk devlet kasasındadır, açıktır. Birincisi, imfye bağlanmak için yapıliyordu ve ikinci-sında oyuncak olduğumuz kesindir. Rejim değişikliği ise süreklilik kazanmaktadır; yasanın hep işlediğini görebiliyoruz. Ülke, yasaların zembereğindedir.

1)Sabah, 18 Temmuz 2003. Okan Müderrisoğlu'nun haberi.

2) Sabah, 17 temmuz 2003. "1,5 Milyar Dolar Kazanmışlar!" haberi.

Beşinci Bölüm

DESELEKSİYON

En çok Einslein'ın dilini çıkarmış haline şaşıyoruz, hem şaşırmış ve hem de şaşırtan bir "adam" görüyoruz. Bu bilimadamı demektir. Şaşıрманın bittiği yerde, bilim bitmiştir, bunu kesinlikle söyleyebiliriz.

Kabuk yiyenler ve hep kabuk görenler, hiç şaşırmazlar, poztlivisttirler; bilim pozitivistimin reddindedir. Çünkü gerçek, batınıdır, dinsel anlamda işaret etmiyorum ve görünenin çok altındadır, Çünkü bilim, derini keşfetme sanatıdır ve en çok şiire benzetebiliriz, Bu nedenle bilimadamı hep derinde cevher arayandır ve her cevher bulan madenci, önce şaşırmaktadır; Arşimed, bir madenci idi, bu nedenle "buldum" derken şaşılıyordu, bunu hep biliyoruz,

Şaşırmayı yitirmiş bir toplumuz. Bu, sormayı unuttuğumuz anlamına gelmektedir. Sormazsak, nasıl şaşıırız veya şaşırmıyorsak, nasıl sorarız, soru budur. Bu sorunun bir cevap yüklü olduğunu hissediyoruz, yükü, hepimizin korsakof olduğumuzu haber vermektedir. Sürü ye sayıyorlar hepimizi ve "sürü" olduk, işaret veriyorum. Artık düşünemiyoruz.

İlk once isimlerini öğreniyoruz, ama "ilhan Selçuk" adına hiç şaşamıyoruz. "ilhan" yıkan ve "selçuk" yıkılandır, biri Moğol ve diğeri Oguzlar'dan ge-

liyor; yanyana gelmesine ben çok şaşıyorum. Aynı şekilde "selçuk erez" ikilisine de çok şaşıyorum; "erez". Türkçe'de u-sözcük'tür, "usözcük" diyebiliriz İbrani'de toprak demektir, hazırladığım sözlüklerde karşılıkları var, Rusça "kırar" da denilebilirdi, belki Kırım'dan gelenlere uygundur, ama, "selçuk" ile uygun düşmüyor. "İsmail Erez" ikilisindeyse bir uyum görüyoruz, ne de olsa ismail, İbrani'de "Yışmael", bunu kendisi de Yahudi olan bundan önceki Amerikan Dış işleri Bakanı Albright'ın I, Cem'c hitabından hatırlıyoruz ve cponyme. isim babası, İsmail'in, Tevrat'a göre, Erez İsrail'de doğduğunu ve ismail Erez'in, Paris büyükelçisi iken Asala tarafından öldürüldüğünü biliyoruz. Peki bunu bilmemiz yetiyor mu. Asala neden Erez'i öldürüyordu;¹ bunu da sormak zorundayız, masumdu, fakat öldürülüyordu. Derine inmek mecburiyetindeyiz.

Bilim küteseldir, kütlenin sormayı unuttuğu bir toplumda bilim olabileceğini düşünemeyiz; bilim kütlenin içindedir Bunun anlamı korsakof olmuş bir toplumda bilimadamı da, eninde sonunda korsakof olmak zorundadır. Yalnız bu sürecin, "bilimadamlarf ile başlamast da mümkündür; benim ortaya çıkardığım, iktisat profesörlerinin ahmak oldukları ve Amerika'da , Yale veya Harvard Üniversiteleri'nde iktisat profesörlerinin daha da ahmak sayılmaları gerektiği yollu yasa hatırlanmalıdır; bunu bir paradoks sayamayız. Akıl mutlak değildir, kosmosun ve yapılan işin etkisindedir; gözleyenin, gözlemiden bağımsız kalamadığı, mikropun mikroskobun oluşumunu etkilediği tespit edilmiştir. Demek ki falsifikatör, falsifiyc olacaktır; emperyalist aşamanın hemen eşiğinde bir karşı devrimle iktisat disiplini bir "muska" haline getirme süreci başlamıştı, devam etmiştir, Öyleyse, "en büyük" iktisat profesörlerin en büyük ahmak olmaları kaçınılmaz görünüyor ve bunlar, bir korsakof ölçüsünde sorma fakültelerinden yoksun durumdalar, Öyleyse darvvinist seleksiyon sürecinin yerini tekelist deseleksiyon mekanizması almış, demektir.

Benzer işlevli disiplinlerde de ortaya çıkıyor, nitekim, benim de bir işaretimin abartılmasıyla "büyük" tarihçi sayılan Halil İnalıcık'ın hiç bir soru sormadığım not etmiştim, nasıl olduysa. Osmanlı dinastisinin kurucusunun adının "Otman" olabileceğini keşfetmiş, fakat sormıyor ve "peki, neden" soru-

1) Ermeni "Asala" dalındım katledilen diplomattarınız ve dış görevlilerimizle ilgili nraşurma ve cıhlülcrijini, Tek⁷!iy'ef/ft, izleyen ciltlerinde yayınlamayı umul ediyorum.

sunu cüret edemiyor, Sadec İnalçık un, "Selçuklu" tarihçileri bile, Selçuk'un, çocuklarına, Türkü isimlerin yanında hep bir de Musevi adı koymasını farketmekten çekiniyor haldedirler, Musevi mi yoksa Türk adı mı esastır, korku var. Tekrar "selçuk"¹¹ adına dönecek ulursak. Selçuklu dinastisinin kurucusu, bir Hazar Komutanıydı, ve bir de Rum Selçuklular, Haçlılara baraj örmeye çalıştılar^ demek aynı zamanda Kudûs'u savunuyorlardı, bu nedenle mi; ikisi de olabilir, demek, "selçuk"^M adının taşınması için nedenler bulabiliyoruz. Diğer yandan, bu ismin çift-cinsiyetli olduğunu da biliyoruz. O halde, sormak, araştırmaya davet etmektir, bunu yapıyoruz.

Davette tekrar var, bazen kaçınmıyoruz, yanlışlıkla 'bayazid' ve daha büyük bir yanlışlıkla da, 'beyazıt' dendiğini biliyoruz, doğrusu, "bayezid" olmalıdır; Cumhuriyet Türkiye'si'nde anneler-babalar, çocuklarına neden bu ismi koyuyorlar, anlamak zor ve belki de bugün anlamak, sadec zor olanı anlamaya çalışmaktır, bu nedenle soruyoruz. Aslı ^aba-yezid" idi, "yezid'in baba-

Selçuk & Sezer

FATOŞ SEZER SELÇUK GEREDE İLE İLİŞKİSİNİ BAŞTAN SONA ANLATTI

Selçuk'u ben, Canan ve Bennu birlikte yıkadık

HÜRRIYET ÖZEL

Günlerdir Dr. Selçuk Gerede'nin ölümünün ardından, bir papağan Bobi olayıdır gidiyor: "Selçuk Gerede öldü. Naaşı bu sırada üç gün evde saklandı. Sevdiği naaşını süsleyip etrafında fotoğraflar çekti. Selçuk Bey'e bozulmayı geciktirici iğne yapıldı. Bu sırada papağanı Bobi ortadan kayboldu. Sevdiği Fatoş Sezer, papağanını verin diye kapıcının kapısını kırıp içeri girdi. Gerede'nin ailesi 'Fatoş zaten deli' dedi..." Bunları alt alta yazıp okuduğunuzda, gözlemler güzel bir adamın ardından konuşulacak en son şeyler diye düşünüyorsunuz. Şizoid bir durum var sanıyorsunuz. Herkes Fatoş Sezer'in anlattıklarını müstehzi tebessümlerle okudu, dinledi. Bütün bu olaylar nerden çıktı? Fatoş Sezer hakikaten deli mi değil mi? Canan Gerede ve Fatoş Sezer niye sürekli birbirlerini hırslılıkla suçladı? Görmelerinin yakınlığı ve karlıması karşısında nefesini tuttuğu Selçuk Gerede'nin etrafındaki kadınların bir garip hikayesi de bu işte...

ŞAHİN SARIKAS

■ Selçuk Gerede'nin ölümü ve paylaşılmasını papağanınızla gündeme düştünüz. Memnun musunuz?

■ Hayır, papağanımı geri aldığım için memnunuz. Selçuk olayla papağanı kapıcıya vermedi.

■ Bobi'yi geri alabilmek için kapıcının kapısını kırıp içeri girdiğiniz.

■ Kapıcıyı kırmadım, aralıkla Bobi'nin sesini duyunca kapıyı yumrukladım, kapı kendiliğinden açıldı. Evden çıkarken, kapı açık kalmış diye komşudan tavavda izledim. Selçuk'un söylediği çok güzel sözler vardı. O sözleri ezberleyip, bizi tekrar etmiş diye espri yapmak için papağan aldım. Selçuk Tan'ına kalan tek şey, her şeyi diğer.

■ Size sadec papağan mı kaldı? Mirasından hak talep edecek misiniz?

■ On yıl yaşadım ona bakım, para talep etilmiyor. Ben onun bakıcısı değil, sevgilisindim. (Çekmeceden 1 dolar çıkarıp gösteriyor). Bak şu paraya, üzerine ne yazıyor: "İşte bütün servetim, Fatoş'a bırakıyorum." Selçuk la benim aramda paranın mevzuu bu kısırdı.

HİRSİZLİKLA SUÇLANDIM

■ Resmi eşi Canan Gerede'ydin. Canan Gerede'yle kavga etmeniz bu yüzden mi?

■ Canan, Selçuk'un iki kızının annesi. Selçuk öldükten sonra para alabilsin diye boğamışlar. Eve sürekli geliyordu. 10 dakika durur, evdeki eşyaları ve paraları tek tek saydıktan sonra giderdi.

Hürriyet, 26 Temmuz 2003

si¹ anlamındadır; ' baştaki a yı atıyoruz, teknik sözcükle "yutuyoruz" veya "manger" ediyoruz, "bayezid* kalmaktadır. Yezid, Emevi halifelerden birisidir ve dindışı işler yaptığı için Sünni islam dünyasında sevilmemektedir; bu nedenle de Arap isim-sözlüklerinde ulemanın bu ismin taşınmasını tavsiye etmedikleri notunu da okuyabiliyoruz.¹ bu notu herhalde annelerimiz biliyorlar ve uyuyorlar, çünkü, ortodoks-Müslüman annelerimizin haylaz çocuklarına bazen ^yezid'in oğlu" veya ^Myeztd'in dölü" diye bağırıldıklarını da biliyoruz; bu, Sünni İslam'da büyük bir küfürdür. Öyleyse insanlarımızın kendi dinlerinde küfür de olabilen bir sözcüğü isim veya soyadı olarak taşınmaları gerçekten şaşırtıcıdır;* çok şükür, araştırmalarımız, bu alanda rahatlatıcı ve ancak kısmi bir cevap getirmiş durumdadır. Her isim, tesadüfen de alınabiliyor, onomasttque'de "catçue" denilen taklit ya da özentili ile taşınabiliyor, bunlar ayrı ve önemlidir; yalnız yine de bu adı daha çok sabeta-yistlerimizle özellikle "Kürt" kriptoyahudilerin kullandıklarını tespit edebiliyoruz. Hu tür taşımalarına "şükran ismi" de diyebiliriz,' aynı zamanda sadakat işaretidir

Acaba, adındaki bir yanlışlıkla "Beyazıt Öztürk". bu nedenle mi. utandığı için mi, ismini bi-

1) Profesör Rıfuk Sümer ve Aycül Erol, "ehu yeJid" olarak kayıtlıyortan Afibi "ib" sözcüğünden geliyor, 'taba' elemektir. İbrani "av" olabilmektedir, "aynam* ve "abram" aynı yapıdır, "yiee baba" anlamı veriyor ki, biz Arapça kaynağına bağlanarak, "ebraiT veya "İbrahim* diyebiliyoruz,

Prof Dr h. Sümer, Tifir *Derlerleri TatibkKie Şabts Adlan* /Jsiabntıl, 1999, s 20.

A. Erdik Arthnımız, *Aukaru*, 199Z, s. 6Z.

2) "Certains ulema d^conseillrnt done ce prdnouir,

Younous et Nefissa Geofroy, *Le litrç rfes pretinns ambes*. Casablanca, 1994, p. 149.

3) İlgili denemede bir açıklama var

4) Böyle küçük bir tıpta var, ilerdeki ciltlerde genişletmeyi planlıyorum.

raz daha yiyerek, baştaki a'yı ve sondaki iti de yutarak, adını, "beyaz¹ yaptı, bilemiyoruz, merak konusudur. Doğrusu, ben bu çocuğu her dinleyişimde şaşınyorum, bana bir merak topu olarak görünmektedir, kendimi bir top yün iplik görmüş kedi sanıyorum; çünkü konuşma-kusurlusu bir insanın sadece konuşarak teneke teneke para kazanması ancak bizim ülkemizde olabilmektedir. Bunu saptamak gerekmektedir, ama burada ben de, üstelik bilerek bir yanlış yapıyorum, "kazanmak" fiilini kullanıyorum, Beyaz ın para kazandığını söylemek çok yanlıştır. Doğrusu, para verilmektedir; hegomonik bir düzende, Beyaz, toplam ranttan bir pay almaktadır, rant dağıtımı var. Şu nedenle, ister marksist ve isterse neo-klasik bölüşüm doktrininde , konuşma-kusurlusu, teknik sözcükle, sadece ismindeki bazı heceleri değil, bütün sözcüklerdeki önemli tüm heceleri yutarak konuşan bir kimsenin, konuşarak kazanmasını anlamak ve anlatmak mümkün değildir, burada iktidann hem tekel ve hem de kendisini sürdürebilmek için bozucu niteliklerinden gelen bir dağıtım kuralı söz konusudur. Bunu leodat düzende, Latince veya Elen etimolojisine göre "b£n£fıce" ya da "TıeP ile anlattığımız, biz Farisi "umar* sözcüğünü kullanıyoruz, bir mekanizma ile tahlil ediyoruz; tekeliyette, daha nüfuz edeni buluncaya kadar, rant diyebiliriz. "Rant", zorun tekelinden elde edilen, çalışma veya yetenekle hiçbir bağlantısı bulunmayan, bir imkan dağıtımıdır, toprak sınırlı ise, zor'a dayanarak elinde tutanlar mutlaka üründen fazla alırlar, "rant" diyoruz; öyleyse yaratılan değerlerden önce. zor'a paydar olma gereklidir, zor'un paydadan için teneke teneke para artık sadece bir dağıtım katsayısıdır, burada bunu saptıyoruz,

Toplam attık'tan en büyük payı alanlar, daima düzeni en çok tutanlardır. Tekeliyette düzeni tutmak, insanları bozmak demektir, en çok bozanların payı en büyüktür. Buna diğer taraftan da bakabiliriz, en çok bozulmuş insan en çok "parazit" olmuş demektir; bu durumda parazit yapmanın parazit olmayla birlikte gittiğini görüyoruz. Hiç kuşkusuz böyle bir analize, Türkiye'de "eğlence sanayisi" faktörleri kadar, Yale ve Harvard'ın iktisat profesörleri de girmektedir, analizi dolduruyorlar. Her iki sektör de parazit imalathanesidirler ve sektör faktörleri biçimlemektedir.

Tekeliyet, bir bozma düzeni olduğu kadar bîr de intikam sistemidir; tekeliyeti sürdürebilmek için her ikisine de gerek olduğunu çıkarabiliyoruz, birbirinden ayrı olmadıklarını eklemek durumundayız. Mantiğının ilk haber-

ellerinden birisi, Huxley olmuştur, seksen yıl kadar öncesinden, köleliğini bilmeyen esirler yaralan bir düzeni yazıyordu, adını ben koyuyorum, tekeli-yettir. Marcuse, bunu, altmış sekizlilere kakmıştır, işini, Huxley^Tden söz etmeden, arkaik Alman felsefesi kalıplan içinde yapıyordu, okunması zorlayıcı, fakat, yaptığı iş olumluydu, daha ilerde ele alacağımı not etmişim.

Yapılanı en iyi, bazı Şii kollarının yılın belli günlerinde, çok büyük kalabalıklar halinde, çok büyük disiplin ve dinsel bi: görkem içinde, kendilerini to-puzlu zincirlerle dövmelerini gözümüzün önüne getirdiğimiz lakdirde anlaya-biliriz; bizim gözümüzün önüne bile getirmemiz zordur, biliyoruz Ancak bir anlamda bu zorluk da arkaiktir, çünkü bu çağdaş flaneliant'lar, maksatları, kendilerine çok büyük acılar vermek olmakla birlikte acı çektiklerini bile bil-memektedirler. vücutlarından kan fışkınıyor, ancak dövüldüklerinin bilincin-den çok uzak kalıyorlar ve kendilerinden intikam alıyorlar, başkalarından in-tikam aldıklarını sanıyorlar; öyleyse, şimdi ben, köleliklerini bilmeyen esirler ve kendilerini intikamlarının nesnesi yapan sürülerden söz ediyorum

Türk aydınının ve Solu nun "star" şarkıcısıydı, ben her dinledikçe kendi-mi işkencede ve sorguda sanıyordum, sürdürdükçe kendime güvenimi yitiriyor-dum, bu sürüleşmenin başlangıcıdır, İhtilal-i Kebir'den miras tüm tariflerimiz kazınıyordu, sonra nasıl oldu bilemedim, belki bir isyan haliydi, ansızın, "bu adam teneke sesli" deyiverdim; sonra herkes "teneke sesli" diye tekrarlıyordu. Demek, isyan budur. Ancak uzun yıllar boyunca, bu intikam-işkence süreç-lerine, kendiliğinden ve büyük bîr hazla teslim olduktan sonra, her nasılsa ve birdenbire, yine bir sürü içgüdüleriyle, hep birlikte "teneke sesli" demek, "hiç-bir şey" değildir; bizden inikam alınmıştır, bunu silemeyiz. Aynı şekilde ko-nuştua-kusurhı bir Ebu Yezid veya Abayezid ya da Beyazıt'ın, bütün hopar-lörlerden her daim konuşması ve bu konuşmanın her gün daha çok yayılma-sı bir intikamdır, bunu, Huîdey nin formülasyonuyla. köleliğim bilmeyen esirler fabrikasyonu içinde görmemiz gerekmektedir, öneriyorum.

Demek ki. hem "medya" ve hem "iktisat" bir intikam **sektörüdür**, insanı paraziie dönüştürmek, bir intikam alma işidir. Başta aydından intikam siliyor-lar; çünkü aydın olmak, insan olmaktır Herhalde biliyorlar.

Buradan, zor-paydarı durumlarını irdelemeyi sürdürecektir olursak, kuşku-suz. abayezid-bayezid-beyazit-beyaz dönüşümünün bu ramiye pozisyonunu elde etmeye yetmeyeceğini kabul etmemiz kaçınılmaz görünmektedir, "öz-

türk" soyadına da el atmak zorunluluğunu görüyoruz. Aslında bu "üz", ya da "oz" ve belki de "uz" sözcüklerinden kompoze isim ve soyadları da pek şaşırtıcıdır; iş bankasından ersin oz-ince, tûsiad tan tuncay öz-ilhan, başbakan yardımcılarında hüsamettin öz-kan'ı da sayabiliyoruz, öz-türk ile birlikte elimizde, üzerinde fikir yürütmemize imkân veren bir örnek kümeye ulaşmış oluyoruz, alışmamış bir akılla baktığımızda lıcpsı şaşırtıcıdır, Bunu ayn bir bölümde ele aldığım için burada sürdürmüyorum. Burada Beyaz'ın bir de öz'ü olduğunu saptamak yetmektedir.

"Öz" de, bir soyadı olarak anlamlı görünmüyor; ancak Arabi ve İbrani'de vav'la yazıldıkları için Latin karakterlere "oz" veya "uz" olarak translitere edilen ve birincisinin üzerine iki nokta eklenen ibrani'de "oz" sözcüğünü biliyoruz; yalnız, Türkçe'de "öz" olsa da. New York'ta yine "oz" olduğu için bu noktalara da fazla önem veremiyoruz.¹ Beyaz'ın soyadını "oz" olarak da düşünebiliyoruz; noktalar bazen atılabiliyorlar. Bilim, aynı zamanda, noktalardan kurtulma işidir,

Bu sözcük "kuvvet" demektir, bazen "kudret" olarak da kullanılabiliyor; böyle olmakla birlikte, ülkemizde çeşitli isim bilimlerinde çalışırken Farsça'nın çekiciliğine bir kez daha tanıklık etmiş durumdayım. Farsça'da "tuvana" deniyor; bu isimde Türkler'e rastlıyoruz. Böylece, sadece bilimadamlarının fildişi kulesindeki bir denemeyle, İbrani "oz" kelimesinin yardımıyla, Beyaz'a. "kuvvet" veya "kudret" soyadını yakıştırabiliyoruz; o halde, zor-paydan olmasına bir adım daha yaklaşmış haldeyiz,

HEM BAYEZİD HEM CEM

Peki, güzel, "Beyazid" adını, bir parçası yendiğinde "Beyaz" kalıyor ve ad ve soyad olarak taşıyoruz; Beyazid'in savaştığı ve ülkesine sokmamak için her

1) New York'ta onaya çıkan harika doklor Mehili öz'e, New Yorklular'ın Mr Oz dedikleri kesindir. Doktor Oz türünden, onomastique açıdan zengir gözlemlerimizle ilgili değerli

türlü çareye başvurduğu Cemin adı ne oluyor, Beyazıd'ın alını verip zehirlettiği bile ileri sürülmektedir. Son zamanlarda, Cumhuriyet ile birlikte "Cem" adına da vurulduğumuz görülmektedir; çok ilginç, "beyazid" ad veya soyadını verdiklerimizi zengin yapmaya özen gösteriyoruz. Buna mukabil Cem ler ise başbakan olmak istiyorlar, destekliyoruz; Cem Boyner, ismail Cem, Cem Uzan, hep başbakan olmak istediler Burada ben üçüncü Cem le ilgilenmek istiyorum.

İsim olarak taşıyıyor, ismail Cem, kendisini "İpekçi" ailesinden bağımsız kılmak için, bir yargı kararıyla, adını soyadı yapmıştı; gerekçesi var, belki de akrabası Abdi İpekçi'nin gölgesinde kalmak istemiyordu. Fakat, bu soyadı, eski söyleyişle "dönme" biliniyordu, bundan da uzaklaşmak istemiş olması mümkündür; böyle olabilir, yalnız anık gereksiz bir dikkat olmuştur. Çünkü sabetayist komünite iradi veya gayri iradi bir deklerasyonu başlatmış halde- dir ve artık "kapani" "derviş" ve "ipekçi" soyadları sabetayizmle özdeş sayılıyorlar, kimsenin itirazı olmamaktadır. Kaldı ki, aynı aileden stilist Cemil ipekçi, sabetayist olduğunu kıvançla açıklamaktadır, bir sakıncası olduğunu sanmıyorum. Diğer yandan, aileden B. İpekçi için verilen ölüm ilanında, "Modern Mezar Taşları" diyoruz, mezarlık olarak "Bülbülderesi" açıklıkla belirtilmektedir; müteveffanın, G. Savran'tn, Sungur Savranla evlenmeden önceki soyadı "Acar" idi, babası İbrahim Acar ile akraba olduğu da anlaşılmaktadır ki Acar'ın ilanında da aynı yere işaret edilmişti. Sabetayist itikata göre, bülbül sesi ile Mesih arasında bir irtibat kurulmaktadır.

Cem'in tarihi ile başlamak yerindedir, bu isim bazen "cemşid" ile yer değiştirerek şekilde kullanılmaktadır. Doğrusu, sadece Selçukluların ve bazı Anadolu beyliklerinde şehzadelerin kullandıkları isimler değil, Osmanlı hanedanının da isimleri incelenmemiştir, bir heterodoksi tespit edebiliyoruz. Kısaca, şunları not etmek yerindedir. 1) Birinci Bayezîd. Birinci Murat'ın oğludur. Diğer çalışmalarımda, Murat adının Türklere ait olmadığını göstermiş-

bilgilcri çoklukla Leyla Umardan alıyoruz; Umar, Doktoram tutusuna ek olarak oğlunun adının da "•Mehmet" olduğu haberini vermektedir Umar. biramda, 'Dr. Öz'ün bti ziyaretini Ffiorence Nightingale hastanelerinin sahibi 5® yağındaki Prof. Gemjid DercüroğluTna borçluyuz" demekte ve bizi çok borçlandırmaktadır. Biz biraz iterde bu 38 yağındaki hastaneler kralı Ccıuşid Bey üzerinde duracağız, adını bu nedenle anıyoruz.

Sabah, 13 Harran 2002.

Öz'ttn, New York'ta "Oz" olmasına gelince, şu anda İsrail'de yajaynn A. Oz adında erkek vç New Yoık'ia yasayan C- Oztek adında, "ozjk" okuyabiliriz, bir hanım yazar olduğunu kaydetmek, bir bilgi verebilir, yeterlidir.

Yusuf Besalel, *ÜnM YatmdUer*, İstanbul, 1999, s, 107

Tekeliyet

Acar & Afeer & Sezeman 6- İpekçi Aileleri ve Eymen Adı

VEFAT

Merhum Fahri Birol ve merhume Mehpare Birol'un kızı. Mustafa ve Jackic Birol, merhum Mehmet Birol ve Hale Birol, merhum Abdi Birol ve Helip Birol, Keum Acar ve merhum İbrahim Acar, Ender ve Müjde Birol, merhum Menen Birol ve Hare Birol'un ablası, merhume Hayat ve merhum Mehmet Aker'in. merhum Abdi İpekçi ve Sibel İpekçi'nin yengesi. Cem Hızlıalp ve Aylin Ünel'in ninesi, Ayşe ve Varol ÜneVirt, Zeynep ve Haluk Hızlıalp'in anneannesi, Leyla İpekçi ve Semih Kaplanoglu'nun babaannesi, merhum Ali İpekçi ve Vasfiye İpekçi, merhume Seira İpekçi, Eymen ve Dr. üzge Seirman'ın sevgili annesi, merhum Mehmet İpekçi'nin esi,

BERŞAN İPEKÇİ

9 Agusios 2003 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Milliyet, 11 Ağusfos 2003

Cem &> Can & Esra	Mimi Kapani & Cin Kapani
VEFAT Oo Sıha mî ve merhume Edili Bensarın ahlari. Can, Esa ve Cem Es kin a zihin değeri büyük babaları, Meylak Eskinizi ve Lmalak Eshiazın hıdk babaları, Paşt Ekinalinir çok sevgi hayat akadaş (Urla'lı) SALVATOR, ESKİNAZİ'yi kaybetlik	SELANIKTE 0000U İZMİR'DE BÜYÜDÜ istanbul ve malağaa o a yasadi. ATINADA SOWNE FESİNİ VERDİ, "ANNEMİ KAYBETTİM HÜKÜMSÜZDÜR" DEYİP, YENİSİNİ ÇIKARTIMAY NE ÇOK İSTERDİM HEYHAT, CİN KAPANDI
Hümiyet, 27 Nisan 2003	Hümiyet, 13 Mayii 2003

Szzerman & Hızlıalp & İpekçi Aileleri

Bcr;m İpekçi ve merhum Mehmet İpekçi'nin oğlu, Nesime Sungu ve merhum Cavit Sungu'nun damadı, Eymen ve Dr. Özge Seirman'ın ağabeyi.

Ayşe (Seirman) - Aylin - Varol Ünel ve Zeynep - Cem - Haluk Hızlıalp'in dayısı

Hülya - Leyla - Ceren - Esen Sungu ve Güniz - Uğur Yalaz'ın enişterleri,

Leyla (İpekçi) - Semih Kaplanoglu'nun baba»,

Vasfiye (Sungu) İpeltçi'nin sevgili eşi,

Galatasaray Divan Kurulu Üyesi

Ali ü. İPEKÇİ

Hakken rahmetine kavuşmuştur.

Milliyet, 28 Eylül 2000

Yalçın Küçük

tim, Murat'ın kendisi Emir Orhan'ın oğlu olmakla birlikte annesi Türk değildir, 2) Murat'ın bilinen ve kaydedilen çocuklarına baktığımızda, Bayezid'ten başka, Yakup, İbrahim ve Savcı olduklarını görüyoruz.¹ Bayezid'in dışındaki bu üç isimden ikisinin, İbrahim ve Yakup'un Tevrat'ta geçen İsimler olduğunu biliyoruz; Savcı'ya gelince, tam bir Türk adıdır ve Kaşgarlı Mahmut, bunun Türkçe peygamber demek olduğuna bizi inandırmaktadır. Demek, Birinci Murat prenslerine, Ortodoks-Müslüman isimler vermemekte sistemattir; bunu önemli bir saptama saymak durumundayız. Birinci Bayezid'in prensleri içindeyse, İsa, Musa, Süleyman veya Yusuf adlarını taşıyanlar çoğunlukta, bunu sadece ek bir bilgi olarak veriyoruz. Kuruluş döneminde ve halta öncesinde, Osman dinastisi, her dinden peygamber adlarına merak sarmaktadır, kaydediyoruz. Bu bir dinsel kararsızlık olarak ele alınabilir, verimlidir.

Başka bir çalışmamda, Osmanlı dinastisinin kurucusu Osman'ın adının Osman olmasının çok düşük bir ihtimal sayılması gerektiğine işaret etmiştim; eğer ileri sürdüğüm üzere, eponymous Osman'ın adı tartışmalıysa Osmanlı Devleti tarih yazımına yeniden başlamak zorundayız, Devamla, 3) ikinci Mehmed'in, ikinci Bayezid olarak tahta geçen oğlundan başka, tahta varis olarak gördüğü bir de Cem adında bir prensi daha olduğunu hep biliyoruz; Cem Sultanın tahtı kaybetmesi, Türkiye'de her zaman bir masal, bir roman ve film konusu olmuştur, biliyoruz. Bilmek yetmiyor ve belki de filmi de incelemek gerekiyor, geçerken kaydediyorum.

İkinci Bayezid in kişiliği çekici olmasa bile tahtın kuvvetli varisi Cem in kaybıyla sonuçlanan bu iç savaşın hiçbir önemi yok mu, bu soru yerinde ve verimlidir. Bir cevap ararken şu bilgileri sıralayabiliyoruz; 1) Babalan ve büyük Fatih ikinci Mehmet'in beklenmedik bir zamanda ve bir sefere çıkarken ölümünü, zehirlenme olarak tahlil eden görüşlere katılmayı isabetli saymak gerekmektedir, 2) Bayezid in tahtı ele geçirmesi kolay olmamıştır; uluslararası boyutları ve katılımı da olan bir iç savaş yaşandığını biliyoruz. 3) Bayezid, oğlu Selim tarafından tahtan kovulmuştur, ayrıca zehirlenerek öldüğü iddiasını da ciddiye almak mümkündür.¹ 4) Yalnızca haritaya bakmak bile, Fa-

1) A. D. Alderson, *The Sinauruv of ibe Ottoman Dytiastv*, Oxförd, 1956,

Aİderson'ın kitabının sonundaki şemalardan yararlanıyorsunuz, sayla numarası vermem için neden kalmamaktadır.

2) Alderson. depresyondan ölmüş olabileceği ihtimalini gözardı etmemekle birlikte, ölüm tablosunda Bayezid'in karşına, "intihar ve kati* sözcüklerini koymaktadır.

A. D. Alderson, *ibid.*, p, 110.

tihi'n çocuklarına bıraktığı devletin, Küçük Asya'nın gerçekten küçük batı bölgesini elinde tutan bir Avrupa ülkesi olduğunu göstermeye yeterlidir; Müslüman nüfus ve toprakların Osmanlı mülkü haline sokulması, Bayezid'in tahttan kovulması sonrasındadır. Tebriz, Bağdat, Halep, Şam ve Kahire'nin Osmanlı imparatorluğu'na sokulması, Avrupalılığı reddeden Selim ile başlıyordu; öyleyse Bayezid'in halledilmesini ve özellikle Prens Cem'in tahtının engellenmesini bir politika savaşı ve imparatorluğun büyük manevrası saymak durumundayız.

Öyleyse, **Cem-Bayezid savaşları sırasında, Osmanlı Devleti'ni çok büyük ölçüde Hristiyan ve ayrıca Yahudi nüfusa sahip bir Avrupa Devleti kabul etmek yerindedir, Yahudiler, ıspanya'dan kovulmadan da önce, bu topraklara dağılmışlardı; savaşı ve taht kavgasını bu durumun devam edip etmeyeceği konusunda bir çatışma olarak düşünmek zorundayız.** Kuşkusuz, Avrupa'nın reformasyon sancıları çektiği ve güçsüzlükten kurtulduğu, modern devletin ortaya çıktığı bir tarih kesitinde, bir statükonun sürebileceğini akla getirmek de imkansızdır; Osmanlı, Hristiyan bir Avrupa devleti olacak mı, işte temel soru buydu. Vatikan, olma ihtimalini yüksek tutuyor ve umudunu ve gücünü Cem'e bağlıyordu.

Cem'in Hristiyanlığı seçtiği tartışması, burada hiç önemli görünmüyor, Orta Çağ'da prenslerin ve hükümdarların din değiştirmeleri, hep bir "güç dengesi" sorunu oluyordu; bunun en çarpıcı ve öğretici örneklerinden birisini Hazar Türk Devleti'nin Yahudiliği resmi bir din olarak kabul etmesinde görüyoruz. Güneyden Müslüman-Arapların ve Batı'dan, Bizans'tan, ortodoks-Hristiyanlar'ın baskısı altında kalan bir zamanların bu pek güçlü devleti, bağımsızlığını ancak judaizmi resmi din yaparak koruyacağına inanmış ve böylece, Hazar'dan Ural'lara kadar uzanan bir bölgeye ve özellikle Kırım'a Yahudiliği yerleştirmişti. Başka örnekleri de var, burada Hazar deneyi ile sınırlı kalabiliriz, Bayezid'in temsil ettiği partinin izlediği politikada, Hazar yolunun izlerini görüyoruz; Cem'in Hristiyan yanlısı politikasına karşılık, Bayezid'in, Müslüman-Yahudi ittifakına yöneldiğini çıkarabiliyoruz. Bayezid'in böylece, Avrupa'ya karşı güç kazanma amacına yöneldiği kesindir, ıspanya'nın Yahudileri kovduğu bir dönemde, 1492 yılı itibariyle, Bayezid'in, Türkiye kapılarını Yahudiler'e açması, bu politikanın devamıdır; gelenler, bunlara sefardim diyoruz, ıspanyol Yahudileri demektir, daha önce burada yaşayan

Yahudiler'!, bunlar Romaniot olarak adlandırılıyorlar, küçümsediler, aralarında sorunlar çıktı, fakat elli yıl içinde Türkiye'yi yönetecek kadar güçlendiler, Şebeke'dz bunu ortaya çıkarmıştık, tekrar etmiyoruz.

Yahudi-Müslüman ittifakı, belki de Hristiyanlığın doğuşu ve doğasından çıkıyor; Yahudi tarihçilerinin, tarihte saptayabildikleri Yahudi pogromlarını Haçlı Seferleri'yle başlatmaları önemli bir işarettir, Haçlılar, 1096 yılında ilk sefere çıkarken, Kutsal Toprakları yalnızca Müslümanlardan ve Müslüman Türklerden değil aynı zamanda Yahudiler'den temizlemeyi planlıyorlardı. Yalnız hareket noktalarında Türk ve Müslümanlar'ın olmamasına karşın Yahudiler yaşıyordu; öldürmeye buradan başladıklarını ve Batı Avrupa'da pek çok Yahudi katlettiklerimi biliyoruz. Sadece Avrupa'da değil, Kudüs'te de Yahudiler'i yok etmek üzere yola çıkan Haçlılar'a karşı, o zamanlarda hâlâ Hristiyan Anadolu'da karşı koyanlar, Selçuklular'dı ve Türkiye Yahudileri ile özellikle krypto-yahudiler ve sabetayistlerin "selçuk" adına düşkünlüklerinin bir izahını burada görüyoruz.

Tersi de var, çok daha yakın tarihlerde, Türk Kurtuluş savaşı sona ererken, Batı Anadolu'da Türk askerinin ilerlediği yerlerde, Elenler'e, bunlara "yunan" diyoruz, en aşırı davranışların başında bu topraklarda yüzyıllardan beri yaşayan Yahudiler olduğunu da söyleyebiliriz.(1) Ayrıca Ermeniler'in, XX. Yüzyılın başında kendilerine yapıldığını iddia ettikleri kötülüklerden birinci derecede Yahudilerle sabetayistleri ve sonra da Kürtleri sorumlu görmeleri ciddiyle incelenmeyi beklemektedir; birgün araştırılacağını ümit ediyorum.

Bu Yahudi-Müslüman birliğinin, uzun bir tarihi olmuştur; fakat, Filistin topraklarında bir Yahudi Devleti'nin kuruluşu ve bu devletin genişlemek için, Araplar'ı kovmaya ve öldürmeye başlaması, bu garip ittifakı sarsıyordu. Ariel Şaron'un yönetimiyle birlikte, kovma ve öldürmeler, sistematik pogromlara dönüşmüştür; Filistinler'in başına gelenlerin, Avrupa'da Hristiyanlar'a, İsa'nın yazgısını hatırlattığım ve küllenmiş husumeti canlandırdığını düşünebiliriz, İsmail Cem'in cumhurbaşkanlığı hevesleri ve arkasından, Rahmi Koç tarafından önerilen ve Washington'ın atadığı bir vali kabul edilen Kemal Der-viş'in ağzıyla teyit edilen başbakanlığa kanarak, hep elinden tutmuş Bülent Ecevit'e ihanet etmesi, işte bu bellek canlanmasına denk düşüyordu ve Cem'in bunları görebilecek bir kafada olmadığı artık daha çok bellidir. A. Şa-

1) "Dört Temmuz Tezleri" burada tekrar incelenebilir.

ron ve R. Koç, canlandırıcı işler yaptılar. İşte yeni Cem Vakası, bu geçiş döneminde realize ediliyordu; tam bir "vaka" olması, bir ölçüde de, kavrayışsızlık sonucudur.

Bu tarih sorularından sonra, "cem" adma gelebiliriz; sabetayistlerin ve Yahudilerin, Cem Hakko var, "cem" adına düşkünlükleri hâlâ tatminkar çözümünü bulamadığım bilmecelelerden birisidir; Cem Boyner'i, Cem Uzan'ı ve sabetayist bir baba ile Yahudi biT anneden dogma Cem Mansur'u bir kenara bırakarak İsmail Cem üzerinde durmayı öneriyorum. Cem'in bir zamanlar ön plana çıkarılmasından yarar umduğu sabetayizmini müphem bir şekilde reddetmeye başladığını görüyorsak da, bunları önemsememiz imkansızdır.¹ Sadece sabetayizm değil, İsmail Cem'in, dinine, mutaassıp ölçüde bağlı olduğunu söyleyebilecek durumdayız; isimbilim, burada hiçbir kuşku bırakmıyor.

İsim bilim üzerindeki incelemelerim, her toplumda, özellikle köküne bağ-

‘DSP’yi bölmeseydin

Liderlere bir mektup yazarak yerel seçimlerde işbirliği isteyen İsmail Cem'in önerisine, Ecevit sıcak bakmadı

YTP Genel Başkanı İsmail Cem, CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit ve SHP Genel Başkanı Murat Karayalçın'a birer mektup yazarak, yerel seçimde işbirliği önerisinde bulundu. Cem, "Tarih önünde sorumluluk taşıdığımız görüşündeyim" dedi. Cem'e ilk yanıtı veren Ecevit ise, "Niyeti solda birleşme olsaydı 3 Kasım öncesi DSP'yi bölmezdik" yorumunu yaptı.

Hayati bir tercih

Cem, sol partilerin, yerel seçim öncesinde hayati bir tercihle karşı karşıya olduklarını savundu. AKP'nin yarattığı dengesizliği demokrasinin taşıyamayacağını öne süren Cem, şunları kaydetti: "Kullanılan oyların yüzde 34'ünü, toplam seçmeninse yüzde 25'ini almış bir parti TBMM'nin yüzde 66'sına egemen olabilmektedir. Şimdi aynı parti, yüzde 25-30 oy toplayarak il merkezlerinin yüzde 80'inde belediyeleri alırsa, bu büyüyen dengesizliği taşımakta de-

mokrasinin zorlanacağı açıktır."

İlk yanıt: Ret

Cem, her seçim bölgesinde demokratik sol – sosyal demokrat kimlikli partilerden sadece birinin seçime katılması, diğerlerinin seçime katılmadan bu partiye destek vermeleri önerisinde bulundu. Cem'in işbirliği önerisine sıcak bakmayan Ecevit ise sorular üzerine, "İşbirliği niyeti olsaydı, seçimlerin yaklaştığı bir zamanda DSP'yi ikiye bölmezdik" dedi.

Milliyet, 12 Ağustos 2003

1) Hürriyet Gazetesi, "Yeni Türkiye'nin Lideri" başlığıyla ayırdığı lam sayfa tanıtımında, İlğaz Zorlu nun "Cem'in dedesi haham" diye yazdığına işaretle Cem'in verdiği cevabı aktarıyor du: "Bunlar saçma sapan laflar, ailemin Atatürk'ün hemşehrisi olması benim için büyük gurur. Ben hiç böyle bir şey duymadım ailemde, hiç konuşulmadı, hiç de okumadım" Cem'ir burada neyi yalanladığı açıkla anlaşılmamaktadır. Eğer sabetayizmi ima ediyorsa, artık bı imkansızdır, mezun olduğu Amerikan Koleji'inde hocalık yapan Freely, Sabetay'a tahsis ettiği ve Londra'da yayınlanan yeni bir kitabında bunu iftiharla yazıyordu: "After their resettlement in Turkey the Dönme quickly adapted to their new situation, developing a more open and modern way of life. Some of them became prominent in modern Turkey, making a name in business, academia, journalism or government, the most recent notable

lı ailelerde, isim koymanın, insan iradesini aşan kuralları olduğunu ortaya çıkarıyor; İran Moğolları'nda doğan bir prens de olsa, doğum sırasında ilk görünenin isminin verilmesi zorunluluğunun, daha sonra ne büyük zorluklara yol açtığına, başka yerde, işaret etmiştim. "Kazgan" adı, daha sonra tahta çıkan prensin tam doğduğu sırada elinde kazan olan birisinin odaya girmesindendir, "kazgan", kazan, demektir, İsmail Cem'in de, belki Moğol ölçüsünde, köküne ve inançlarına çok bağlı olduğunu çocuklarına verdiği isimlerden çıkarıyoruz. Bir bilimsel talihimiz var, bakanlığı sırasında iki çocuğunu evlendirmesi ve onların da hızla çocuk sahibi olmaları, gazetelerde resimli haber olmuştu, ben burada, gazetelerdeki haberlerden ve daha doğrusu coupure'lerinden yararlanıyorum; coupure'ler artık bilimsel değer kazandılar, yerlerini buluyorlar. Burada bir hatırlatma gereklidir, **Yahudilik ve sabetayizmde, iki isim esastır, birine sem hakodoş, kutsal isim ve diğerine de kinnuy, Batı dillerinde, "gentile" isim diyoruz, "Yahudi plmayan" anlamındadır, bazen "laik isim" olarak da çevriliyor ki, doğru bulmuyorum; "İsmail Cem İpekçi"** dizisinde, birincisi, şem hakodoş, "sem", arabi'de "ism" ve "kodoş" da "kudsi" sözcüklerine denk düşüyorlar, ikincisi kinnuy'dur. Bayan Tansu Çiller'in eşinde de, yaptığımız araştırmalar sonucunda, soyadı ile birlikte üç isim tespit etmiştik, **"Süleyman Özer Çiller"** idi. Süleyman, "Şlome", Özer de "Ozar" İbrani'de varlar; görülüyor, kinnuy isimlerde bile, gizlice, ibrani isim dünyası ile bağlar kurabiliyoruz. "Tansu" isminde, "Tan", ibrani "Şahar" ve Arabi "Seher" karşılığıdır; Bayan Ciller'in, varsa sem hakodoş'unu henüz çözmemiş durumdayım, eksik kalmıştır. Sem hakodoş, doğum, sünnet, evlilik, boşanma ve hepsinden önemlisi, mezar taşlarında zorunludur; yalnız yanlış anlaşılacak için, Yüce Gök'e, ilim yolunda sabırlı olduğumuzu haber veriyorum. Burada geçerken, Şem'i, bizim "Sem" olarak söylediğimizi ve Cem'in de Sem'in, New York yazılışı olma ihtimalini tekrarlıyorum.

example being ismail Cem, Foreign Minister in the government of Prime Mimister Bülent Ecevit at the turn of the millenium." Türkiye'de yaşayan John-Freely'nin, yazdığı zaman Dış İşleri Bakanı İsmail Cem'den izin almadan, Cem'in kökenini tüm dünyaya ilan etmesini bekleyemeyiz. Ayrıca, Terakki Vakfı da yeni çıkardığı ansiklopedik çalışmada, kapani, derviş ve ipekçi ailelerinin dönme olduklarını, biz, pöjeratif bir tonu olmadığı için, "sabetayist" demeyi tercih ediyoruz, ilan etmiş durumdadır. Bu inkar, hem inandırıcı olmaktan uzaktır ve hem de yakışmamaktadır. Hürriyet, 4 Ağustos 2002, Pazar. J. Freely, The Lost Messiah, Penguin, 2001, p. 201.

İsmail Cem'in ve ailesinin isimlerinin bilimsel analizi, bir hazine olmuştur ve isim bilime başlangıç sayabiliriz. Tevrat'ta, peygamber adı olarak, Abraham veya ibrahim var, böylece Cemin damadı ibrahim Şıvan'ın, sem hakodoş'unun Abraham veya ibrahim olduğunu da kaydedebiliyoruz. Yine Tevrat'a göre, Abraham'm Sarah'dan çocuğu olmayınca, Sarah, cariyeye Hacer'i, İbrahim'in yatağına sürüyor, Cavit Çağlar'ın annesi bu adı, Hacer adını taşımaktadır ve bir çocuk dünyaya geliyor, işte bu İsmail idi, İbrani'de, "**duyacaklar**" anlamındadır. Demek, Cem'in ve damadının Tevratik adları var. En azından denk düşmektedirler.

İbrani'deki söylenişi, "**Yişmael**", ki bunu bir de, Amerika Birleşik Devletleri'nin bundan önceki ve Yahudi kökenli Dış işleri Bakanı M. Albright'ten duymuştuk, Cem cumhurbaşkanlığını kaybettiği zaman, "**aldırma, Yişmael, kaldırma**" demişti, teselli ediyordu; yeni şanslar diliyordu, İsmail Cem, cumhurbaşkanı olmaya layık değildi ve olamadı, ancak kendisini önemli görevler için "seçilmiş" saydığını düşünebiliriz, başbakanlığın sunulduğunu sandığı oldu, yakın zamanlarda bir de başbakanlığa heves etmesinde ve bunun için partisini kundaklayanlar arasında adının yazılmasında, bu geçmiş iyi şans dileğinin etkisini de görebiliyoruz; yanılmıştır, normal sayıyorum, çünkü **Cem, tarta tarta tartmanın cahili olmuştur.**

İsmail dünyaya gelmekle birlikte, Rab burada durmamış ve doksan yaşındaki Sarah'ın, İbrahim'den hamile kalmasını buyurmuştur; yaşı geçmiş bir zamanda bu işten Sarah'ın biraz utandığını ve çocuğa herkesin güleceğini düşündüğünü anlıyoruz, çocuk doğunca, "**Itzak**" ya da "**Ishak**" veya "**Izak**" adı verilmiştir ki, İbrani'de "**gülecekler**", "**gülerler**" anlamına geliyor, gülme fiilinden çıkmadır. Türkiye'de onomastique yasalara sadık sabetayistler de, bu sözcük karşılığı olarak, "**Besim**", "**Besime**", "**Güler**", "**Gülüş**", "**Gülen**", "**Gülümsün**" ve "**Hande**" ile benzeri isimleri kullanabiliyorlar. Kuşkusuz bu isimleri sabetayist olmayanlar da taşıyorlar; gerekmemekle birlikte yine de bu notu kaydediyorum.

Bütün bu onomastique hatırlatmalardan sonra, coupurelerin analizine başlayabiliriz; 1) birinci haberden, oğlunun adının "Karim" olduğunu öğreniyoruz, İngilizce "Kareem" veya doğrudan "Karim" yazmak zorundayız. Gerçekten de İngilizce yazılmış, İbrani isimler sözlüğü böyle bir ismin olduğunu

kaydetmektedir¹ 2) Kızının adı ise "Nur" olarak geçiyor ki, ibrani'deki "Or", ışık adının karşılığıdır, "oran" veya "oralı", buradan da "orai" olarak türevlerini de biliyoruz, Tükçe'de sık sık, "İşık™", "İşın\ "İşıl", ve ' Zıya" ile "Nur" olarak taşınıyor; ayrıca Arami kökenli "Nura" ve "Nurya" isimlerini de biliyoruz, Yahudiler, bunu da taşıyorlar, "Nura" da ışık anlamındadır.¹ Simdi sabetayist hegemonya döneminde, Bab-ı Ali'ye, pek tuhaf, "Nur" yağdığını görüyoruz, "nur", "nuriye", "nuray", "nurcan" olmadan gazete çıkanlmamaktadır; belki de israil'e yaranmak için her gazeteye bir "Nur" veya türevinden birisi şart koşulmaktadır,

Devamla. 3) bir numaralı resimdeki bilgilerden, Kerim¹in, Latin Amerika'dan getirilen eşinin adının, İngilizce yazımiya "Siouli" olduğunu okuyoruz, bunu, "Sufi" olarak telaffuz etmemiz yerindedir Sabetayizmin temelin-

Kerim & Karim & Sufi & Sioufi Adları

Sabah, 15 Nisan 2001

1) Alimi J, Knlalh, *The Gömpkte DkHûtittiy of &ıglisb a?ul J-fehmi'frsi NûrneS*, N.Y, 1984. p 129.

2) iti iti., p. İ90,

Maritlin Tarafından üne kavuşturulan J. Nûfah'ırt, "Nure" (jkuyibilirii, Yahudi kökenli ulrtıaaı ihtimali yüksektir, New York'u A, Lrtegun ve A. Mardin, "Yahudi ve Sabetayist Teali Cemiyeti" olarak çalışıyorlar,

de, **Yahudi mistisizmi veya sufizmi demek olan Kabala'nın** bulunduğuna hep işaret ediyorum, isim bizi yanıltmamaktadır, gelin **Sufi** ailesindendir. 4) **Türkiye sabetayistlerinin üç kolları var, birbirini kabul etmiyorlar ve dolayısıyla karşılıklı evlilik yapmıyorlar; bu partner sıkıntısını artırmaktadır.** Bu nedenle, İsmail Cem'in yavrularına, sınır ötesinden eş bulmak zorunda kalmasına şaşırmıyoruz; damat İbrahim'in bir adının da Sıvan olmasına bakacak olursak, iddia edildiği türden Türkmen olmasına imkan veremiyoruz, **Sıvan, Kürt adıdır, "Çoban" anlamındadır. Kuzey Irak'ta ve Kürtler arasında çok sayıda Yahudi olduğunu hep yazıyorum;** Tekelistan'da, İhsan Dogramacı'nın, ana dili ölçüsünde İbrani konuştuğunu, güvenilir kaynaklarla, gösterebilmişim, Kuzey Irak doğumlu olup, iki sayılı haberden anlaşıldığına göre, Yahudi oligark İshak Alaton ile birlikte düğünün konukları arasında yüksek yerini alıyordu. Dogramacı'nın, Reha Muhtar ve Mehmet Ali Erbil misali Erbil'li olduğunu biliyoruz; akraba olmaları ihtimal dahilindedir.

Öyleyse sırası gelmiştir, bilimin bir dizge sorunu olduğunu hatırlamamız verimlidir, tek tek kanıtların değil, sistemin tutarlı olmasına önem veriyoruz. Bir tek isme, bir tek okula, tek başına evliliğe itibar etmiyoruz, tek "gözlem", yalnızca başlangıçtır ve gözlemler dizgesini ve bunlar arasında tutarlılığı arıyoruz. Tutmayanların neden tutmadığının analiziye bazen çok güçlü bir uyum yerine de geçebiliyor; demek "cilve" bilimde yaşamdan da çekicidir. Görülmesini umut ediyorum.

Bundan sonraki gazete kesiğinden, 5) Kerim'in kızma "Yasemin" ve Nur'un kızma da "Kumru" adı verildiğini okuyoruz; yerindedir. Yasemin, pek çok kavim tarafından ve bu ara Yahudilerce de isim olarak taşınıyor; Paris'ten çıkan tiyatronun son yıllarda parlayan yıldızı "Yasmina Reza" bir örnektir. Bu Yasemin Rıza için, Le Monde, "Yasmina Reza, celebree â l'etranger, boudee par leş theatres publics français" demektedir, "ülke dışında ünlü, Fransa'da yüz astırıyor" anlamına geliyor; demek , sanata Yahudi lobisinin egemen olduğu Paris'te bile geçerli olamayan Yasmina, Londra'da, New York'ta ve istanbul'da Kenter-ler'de, çirkin bir söyleyişle, şöhreti yakalayabiliyor, çünkü Yahudidir ve Yasemin ismini taşıyor. Burada böylece biz de, bu ismin Yahudilerce kullanıldığını ve şöhrete kapı açabildiğim söylemiş oluyoruz; ' önemli olan budur.

1) Yasemin Cem'den önce, Derviş oğlu ile adı geçen Yasemin Kozanoğlu'nu, Milliyet'te Washington'! temsil eden Yasemin Çongar'ı, T. Erdoğan'la parti kuran Yasemin Kumral'ı

Nur'un kızı Kumru'ya gelince, bu isim "Sumru" olarak da söylenmektedir; küçük güvercin anlamındadır. Türkler'de eskiden "Köpek" dahil hayvan isimleri taşınıyordu, şimdi, "Lev" karşılığı olarak da kullanılan, "Aslan" hariç, azalmış durumdadır; "Kumru" ilgi çekmektedir "ve biz, isim bilimde "Kumru" veya "Sumru" ismiyle ilgili bir rivayete sahip bulunuyoruz. Sabetay Sevi'nin, Osmanlı Sultanı tarafından islâm ile ölüm arasında bir tercihe zorlandığında, Mehmet adını aldığını biliyoruz, ancak, New York'taki ünlü doktor Oz'un, babasından ve kendisinden sonra, yeni doğan oğluna da "Mehmet" adını vermesinin bu tarihsel vaka ile ilgisi olup olmadığını bilemiyoruz, sadece, bu "üç mehmet vakası" şaşırtıcıdır, not etmeden bırakamıyoruz. Kumru'ya döndüğümüzde, bu episode ile ilgili olarak bildiğimiz bir de şu var, Sabetay'ın, bu sırada canı çıkıncaya kadar Müslüman kalacağına söz verdiğidir; halbuki bu söz tutulmamıştır.

Rivayet şudur; söz verilmiştir, yalnız Sabetay bu sözü verirken göğsünde bir küçük güvercin yavrusu saklıyordu, "can" dediği bu kumruydı, yeminden sonra bu kumruyu çıkartıp uçurmuştur, demek, can çıkmıştır ve Sabetay ya da Mehmet Efendi, kumru uçunca, sözünde durmuş olmaktadır. Bu rivayet, Kumru'nun sabetayizm tarihindeki önemli ve kutsal yerine işaret ediyor; ismine yönelişin buradan kaynaklandığı ileri sürülmektedir, böylece, "Mehmet" ve eşlerinden birinin aldığı "Ayşe" adıyla birlikte "Kumru", Türkiye sabetayizminde, bir tür sem hakodoş statüsü kazanmaktadır. Muaviye ile Ali arasındaki yüzük hilesini hatırlatıyor; yakıştırma olması ihtimal dahilindedir, bununla birlikte, diğer tespitlere bakarak, analizimizi pek zayıflatmadığımız düşünebiliyoruz.

Herhalde analizimizin bu aşamasında, "jewish given names" adındaki özet bir kaynaktan bir aktarma yapmama izin verilebilir, çok açıklayıcıdır: "Ashkenazim, Jews from Eastern Europe, do not name babies after living relatives. Sephardim, Jews from Iberia and Middle East, on the other hand, name their children in honor of living grandparents, usually in fixed order. The first son is named for the father's father, the first daughter for the father's mother.

biliyoruz; ancak bunlarla ilgili onomastique araştırma yapmadığımı belirtmek durumundayım. Sadece "Kozanoğlu" soyadının, Selanik yakınındaki Kozana'dan geldiğini düşünebiliriz. Öte yandan, Erol Simavi'nin kızı da "Yasemin" olup Mehmet Ali Erbil, "Yasinin" diyor ki, İbrani aslı ile özdeştir.

The next son is named in honor of his mother's father and the second girl for her maternal grandmother."(1) Bu önemli paragraf, Eşkenaziler'den farklı olarak Sefardim'de, torunların hangi büyük babanın ve kızlarda büyükannenin isimlerini, hangi sırayla alacaklarının çok kesin kurallara, yasa gücünde diyebiliriz, bağlı olduğunu açıklamaktadır; sabetayizmde isim koyma yasaları bazı farklılıklar göstermekle birlikte, kaynağımız yaşayan ninelerin adlarının de verilebildiğine işaret ediyor ki ayrıca önemlidir, Yahudi yasalarını izlemektedir, İsmail Cem'in, torunlarına isim verilirken bu yasalara uyup uymadığının irdelenmesini, okuyanlara bırakıyorum; gerekli tüm bilgiler, aktardığım gazete coupure'lerinde var.

ŞEYHLER VE SABETAYİSTLER

Yıldırım ve Sofu, model olamıyorlar, anlaşılabilir ve ayrıca "yezid" sözcüğü caydırıcıdır; bu nedenle aşırı şükran ve tarihsel bir borç ödeme kaygısıyla hareket edilmediği hallerde, "bayezid" adının sıklıkla taşınmamasına şaşırmıyoruz. Peki "Cem" adının, özellikle sabetayistlerimiz arasında yaygınlığını nasıl açıklayacağız; kuşkusuz, sabetayist olmayanlar arasında da kullanılıyor, yalnız bunu, isim bilimde "calque" sözcüğüyle ifade edilen taklit ile tahlil edebiliriz, varoşlardaki Türk-Müslümanlar arasında da "**Selin**" veya "**Berna**" ya da benzeri isimlerin artmakta olduğunu tahmin edebiliriz. Son zamanlarda başta ve öncelikle devlet televizyonu olmak üzere bütün televizyon dizilerinin, "**kerim**", "**cem**", "**bema**", "**ediz**", "**yeliz**", "**selin**", "**pelin**", "**sinan**", "**kerem**", "**leo**", "**defne**" baskınına uğradığını görüyoruz, isimlerde de bir hegemonya savaşı ve teslimiyet olduğunu teşhis edebiliyoruz; buna gazeteler ve televizyonlar eklenmektedir, "Cem" adı açıklama davet etmektedir.

Beni de tümüyle rahatlatan bir açıklama olacağını söyleyemiyorum; geliştirdiğim iki ipucunu yardıma çağırmak durumundayım. Bunlardan ilki, İsrail Devleti kurulmadan önce daha çok, fakat hâlâ, New York'un, dünya Yahudi-

1) Warren Blatt, Jewish Given Names, www.jewishgen.org/infofiles/GivenNames/slide7.html

liğinin gerçek başkenti olduğudur, isim koyarken, New York göz önünde tutuluyor; bu Türk-Müslümanlar arasında bile bir eğilim olabiliyordu, soğuk savaş dönüşünde Amerikalı bahriyelilerden çocuk doğuranlar "deniz" veya "can" adını seçiyorlardı. Amerika'da "denis" veya "john" olarak kolayca telaffuz edilebiliyordu.(1) Sabetayistlerimiz arasında tercih edilen "Cem" adının, New York'ta "Sem" olarak söyleneceğini tahmin etmek zor değildir; "cent" sözü, sent okuyoruz, tanışımızdır. Cem, New York'ta Sem'dir.

Buradan ilerlerken, Leman Sam adını hatırlamak verimlidir; ayrıca ikinci ipucundan söz etmenin de sırasıdır. Bizde Kuranik olmayan ve Türkçe sayılmayan isimlerin çoğunun iran'dan ödünç alındığını görüyoruz ve ben hep "Buland" adını hatırlatıyorum; ödünç işlemi sırasında, u'ya iki nokta ekliyoruz, d'yi bazen "t", a'yı da sıklıkla "e" yapıyoruz, "Bülent" olmaktadır, yüksek anlamına geliyor. Her ikisi de Şişli Terakki Vakfı yöneticisi, Selanik'teki Fev-ziye Mektepleri'nin devamı olduğu iddiasındadır ve Cem'in ailesinin katkıları da hep şükranla anılmaktadır, Bülent Eczacıbaşı ve Bülent Tanla, örnek olabiliyorlar, "a" ile "e" mutasyonu diller arasında ve her dilde mümkündür.

Cem'den Sem'e, Leman'dan Şam'a ulaştıysak, "Sami" veya "Sammy" bildiğimiz sözcüklerdir, ikincisini, Samuel'in diminutifi olarak söyleyebiliyoruz; ibrani aslı, Şemuel'dir ve Tanrı'nın adı anlamındadır. "Sem", isim ve "El" Tanrı demektir; ikinciye "Al" olarak da görebiliyoruz, "Eli" veya "Ali" çekilmiş halidir, bu son yazılıştta bir Amerikan film yıldızı vardı. Böylece Sem Hakodeş'teki isim sözcüğünü bulmuş durumdayız; ibrani de Arabi türünden yalnızca konsonantlarla yazılan bir dildir, grafik şekli "ş" ve "m" karakterlerinden ibarettir, tekrarlıyorum. Burada, ibrani'deki ş'nin Arabi'de "s" olduğunu göz önüne getirirsek, ibrani "şalom"^A Arabi "selâm", bu kez de "isim" veya "ism" sözcüğüne varıyoruz. Bir açıklığaAİlaşmış durumdayız, halbuki, bu kadar uzun bir yolu katetmemize gerek olmayabilirdi, çünkü, "semit" veya "semitizm" sözcüklerinin kökü, işte bu sem'dir; ancak uzun yolun daha analitik olduğunu düşünüyorum.

Hem Sem'i ve hem de "ism" sözcüğünü elde etmek bir aşamadır; Yahudi mistisizmi demek olan Kabala'da harfler ve isimler önemli kabul ediliyorlar,

1) Deniz'in de, fakat Can'ın, sabetayizmde özel bir yeri var, ayrıca her isme ekleniyor, Fevziye Mektepleri'nden eski bakan Ekrem Alican adını hatırlayabiliyoruz; "can" , John yoluyla Yahya adına uzanmaktadır.

gizli anlamları olduğuna inanılıyor. Bu nedenle "cem" veya "sem", isim olarak konmasının bile anlamlı olduğunu kabul edebiliriz.

Böyle olmakla birlikte, ikinci ipucuna da el atmakta bir sakınca yok; bu İrani isimlerin incelenmesi anlamındadır. Burada yaptığım araştırmaları değil sonuçlarını aktarmakla yetiniyorum; İran tarihinde böyle bir isim bulunmakla birlikte artık kullanılmadığını görüyoruz. Çünkü bu isim, İran dışında yaşayanlar için derlenen kısa isim sözlüklerinde yer almıyor; buna mukabil İran'da basılan isim sözlüklerinde karşılıklarını buluyoruz, demek özenilen ve özendirilen bir isim değildir. Ayrıca İrani isim-sözlüklerinde ise çok kısa bir yer tutuyor ve "Cemşid" ismiyle birlikte gösteriliyor; şimdi buradayız.

Kısaca, İran kaynakları yerine, Ferhengi Ziya'ya bakmayı öneriyorum, burada, "cem, cemşasb, cemşid, cemşidun" girişi aynıdır ve şu bilgi verilmektedir: Tişdadiler sülalesinin dördüncü ve en büyük hükümdarı. Hazreti Süleyman ile İskender'e de Cem denir.¹ Kısa açıklamanın ayrıntıları var, ancak "Cem" adının, Yahudilerin "Şmole" dedikleri Süleyman yerine de kullanılması yeterli bir açık-j tanadır. Önemli buluyorum ve bu durumda, çürütülünceye kadar, Cem'in kaynağı ve çekiciliği konusundaki bu açıklamayı kabul etmek zorundayız.

Burada isim bilimin verimlerinden birisine tanıklık etmiş oluyoruz; şimdiye kadar ihmal edilmiş olması bundan sonra da küçümsemeyi gerektirmemektedir, tam tersine, bilimde ilerleme kaydedebilmek için üstü örtülü alanlara yürümek çok daha isabetlidir, çünkü, belki de muhtemel verimleri nedeniyle üstü örtülmektedir. "Osman" adı burada güzel bir örnek oluyor; benden önce, benim bilgilerime göre bir kişi daha, Dr. H. İnalçık buradaki tutarsızlığı görmüştü, fakat, gördüğüne pişman olduğunu söyleyebiliriz. Üstünü örtme çabası içindedir.

Halbuki, bilimin ve bu arada isim bilimin daha başındayız, "cem" adını analiz ederken, "cemşid" ile beraberliğini tespit etmemiz, bizi, işin başında olduğumuza inandırmaktadır. Bir de yaşamla bilimin içiçeliğini görerek şaşıyoruz; bazı çevrelerde "cem" ile "cemşid" hâlâ birbirinden ayrılmıyorlar. Bu-ada coupure'ünü verdiğim bir haber bunu gösteriyor ve yepyeni sorulara kapı açıyor, buradan devam ediyoruz. "Florance Nightingale Cemşid Hoca'nın" haberi, isim biliminin de ötesinde, bir düzene ve bu düzenin dış ilişkilerine ışık tutmaktadır; belki "nur" demek daha doğrudur. Nurlar çoğaldıkça, saçılan ışık'tan bilim da paydar olabilmektedir.

1) Ziya Sükûn, Farsça-Türkçe Lügat, Cilt I, Devlet Kitapları, İstanbul, 1984, s. 659.

Bu isimden, "cemşid" daha önce söz etmiştim, özel habercimiz L. Umar'ın haberine göre,¹ New York'taki M. Öz ile sıkı ilişkiler içindedir ve yine Umar'ın bize verdiği bilgilere göre, haber tarihinde, sadece 38 yaşındadır. Bu ; yaşta hem profesör ve hem de bir hastaneler grubunun sahibidir; çünkü adıl Cemşid'dir. Daha da önemlisi şimdi göçük Profesör Cemi Demiroğlu'nun og-1 ludur; üzerinde durmamız gerekiyor, verimlidir.

Bir: "Cemi" adındaki, -i, daha önce "kara-i" ve " karaid" ile ilgili açıklamalar sırasında ifade ettim, nisbet bildiriyor, Cem'e veya Sem'e ait demektir, "Sami" de diyebiliriz, iki: Orgeneral Kenan Evren iktidarı alıp pek çok öğretim j üyesini üniversitelerden kovarken, istanbul Üniversitesi rektörü idi; artık da-ı ha uygununu düşünmüyorum. Cunta lideri Evren'e, istanbul Üniversitesi adına, fahri doktora verdiği kayıtlardadır. Üç: O zaman hastaneler kralı olduğu ve yerine oğlu Cemşid'i hazırladığını bilmiyorduk. Dört: Bu haberden, bu j hastanelerin eski rektörden oğluna geçirilişinde, hukuki muamelelere, Profesör Sulhi Dönmezer'in nezaret ettiğini öğreniyoruz;² bu da çok uygundur. Beş: Doktor Öz'ün, üç kuşak "Mehmet" adını almaları misali, bunların da ba-ba-oğul "Cem" adına bağlı kalmalarını da not ediyoruz. T. Erdoğan'ın son gelini Reyryan'ın annesinin adının da "Reyryan" olması dikkat çekicidir, bu ad, Yahudi ve sabetayistler dışında çok az taşınmaktadır.

Bunlar önemli mi; önem her zaman nisbidir. Başlı başına kuşkusuz önemlidir; ancak ortaya çıkardığı başka bir gerçekle karşılaştırıldığında hiç önemli olmadığını anlıyoruz. Ortaya çıkan şudur: Kimin üniversitesi? Osmanlı'da beşik uleması vardı, bebekler "alim" atanıyordu; aynı dönemde olduğumuzu düşünebiliriz. Artık ve şimdi üniversitelerde, asistanlığa giriş için yapılan sı-1 navların göstermelik olduğunu ileri sürenlere hak vermemek imkânsızdır. Demek, Türkiye'de tıp profesörü bir rektör, sahibi olduğu hastaneler grubunun başına geçirmek için oğlunu kariyere alabilmekte, hiçbir engelle karşılaş-

1) Yerini, Hürriyet'ten Y. Gürsoy'a bırakmış görünmektedir.

2) Bu da çok uygundur; Dönmezer, altmışlı ve yetmişli yıllarda düşünce davalarında, sıkıyönetim mahkemelerine bilirkşi olurdu, hepsinin mahkumiyetle sonuçlandığını hatırlıyoruz, i Yıllar sonra da ölüm oruçları zamanında Adalet Bakanı H. Sami Türk'ün neredeyse baş danışmanıydı; Reşat Tesal'ın anılarından, kızkardeşi Merih ile evli olduğunu çıkarıyoruz. Tesal, Selanik'ten gelişlerini, Zonguldak'ta göç eden Yunaniler'in konaklarına yerleşmelerini, mal-mülk edinmelerini de, hikaye etmektedir.

Reşat Tesal, Selanik'ten İstanbul'a, İletişim, 1997.

Ctrrnt & Cemşid

Ncw Vorfe'ftu Cemşid & öz

Florance Nightingale, Cemşid Hoca'nın

PROF. Dr. Cemi Oemirafilu'nun vefatı ile bolıan Florance Nifih-tingale Hastanesi ve TM Kardi-yoloji Valifi'nın başına, Cem: 3b-câ'nın oğlu Prpf. Or. Çtflifld Demıraglu getirildi,

Prof. Dr. Cemftt Dcoirattu (safda) w
Ctiombb^CcmeB R&İlflMal Partes

Prof Dr Cemi ÜEmirçglu'nun vefatı nedeniyle boşalan Group Florance Nightingale Hastanesi ve Türk Kardioloji Vakti Başkanlığına Cemi Hoca'nın oğlu Prof. Dr. Cemşid Demiroğlu seçildi. Ordinaryüs Prof. Dr. Sulhi Dinmfizer'in başarılımda toplanan Vakıf ve Florance Nigbtangale Hastanesi VCreilm Kurulu, 6 yıldır başkan vefcilllfi yapan Prof. Dr. Cemşid Üemirofilu'nu başkanlığa seçti. Demiroğlu, kendisine serilen görevleri en iyi şekilde ya paça gır r ve Group FTorance Nightingale Hastanelerini ulus-lararası bir kurum haline getirmeye çalışacağım söyledi. Kurucuları arasında fiaif DinçÖk. Ayhan Şalienk. Ali Rıza Çarmihü. Ziya Çarmıklı

ve Turan Kurtcebe gibi ünlü işadamJarırın bulunduğu Group Florance Nighlmgale Hastaneleri 1979'dan beri dünya çapında başarılarına imza attı. Bünyesinde Florance Nigtingale. Avrupa Florance Nightingale ve Metropolitan Florance Nightingale hastaneleri' ni bulunduran kurum ayrıca, Türk Kardioloji Vakfı, Kadir Has Üfirver-silesi'ne bağlı bir tıp fakültesi ve hemşirelik okulunu da yönetiyor. Hastane, kanserde Vemorsal Sinan Kettering, ortopedide Hospital for Spccclal Surgery, kalp ve genelde Columbia ue Cornell Üniversiteleri ve New York Presbyterian has-taneleri, genetik ga s-troenteretoloji, beyin hastalıkları dallarında (ta Baylar Tıp Fakültesi veHuston Mettethodist hastanesiyle işbirliği anlaşmaları yaptı.

TÜRKİYE-ABO ARASINDA TIP KÖPRÜSÜ

Rorance Hiçtin jale Ü3Etuneter Gfıbu. AfıD nin ünlü tıp kuruludan Columlha-Cvudl Tıp Fakülteleri, New York PiBbjtoljn itasSüiBi vç Mtmönji Sloan Kettenng'ın üst düzey yöneticileriyle tor İjblriijl anlaşması imzaladı. Anlaşrr.j jcfijmcE İti ülke aras'ndj tıpta karşılıklı flf^no yetiş-ilmesi, doklar ejitHfii, teknoloji paylaşımını, hFgi velet™ be al^venji gerçekteyecek İma tanemi radeİlyle Hew York^! gelen Ftaence Nightrlfiale Hasta reEİr Gmİ İcra Kurulı Babanı Pul Di. Cennet Demlu^lu, üç önenli Uglık kurulu ju ile yapılan tjhiflİtl anomalinin Türk tıbbının geir?neijne ciddi katkıda buFuna-câjını vurgulayarak İtyle ekledi; "Anlatmanın hedeflen karşılıklı üşenci mübadelesi, eğitim. aŞEmma uil* t a>. i m i - r s i içeriyor. Gru im İmiidaki Kadir Kas Onrvmitöi Tıp Fakültesi

iğrentileri, Htw*ork'tı ejitlm Evirecekler, ihliMİ yapabilecekler. Buradaki uç hastana ve lakülte üjiencilert, doktorlar hemilrrrefle <de Türkiye'ye biim kunjmlanmıa ejjtim M ihsas için gdecektef. Türkiye'de kalp. güğüs ha italik lan, kanar pbia^r vakalar-da ameliyatın &n:e Amerika'nın sayılı kalpçi-ifti İd eti Prof. Dr Mehmet Üt'üfi senerin muaflien ajhnnda amEİlyallar yapmak ümt Türkçe'ye gelecek." Prof. Demingfu. Columbia-ComeH'in Rektörü Pa-rdes'tt Ftoence Nighlingalt Hastan esi'tüİE yılda î bin a;ıkkjljameJıyalı, 6 bm arjiyo. İ bin anjrço-pİasıl balon ta1>ıkjhnınyibde Z'nın altında Kayınla ierçekte^ti^ni itrendJimJepk faşrrrdiinr«"Türtilye'ile libbrit bnim büyük mslieJerini u düzeyinde sldufiunj hünjyardjn" decijın: söyledi.

• fr^anUJJJCIOftOfık

madan, profesör yapabilmektedir; Profesör Sulhi Dönmezer'in hukuk katkılarıyla, New York'la bağlar sağlamlaştırmaktadır, onomastique araştırmaları bu noktaya gelmiş durumdadır. Belki de bu yüzden isim bilim, politika bilimidir, diyebiliyoruz; çekici olduğunu kabul ediyorum, fakat henüz erken görünüyor, hak etmeliyiz.

Tekil mi; artık iktisat profesörü Erdoğan Alkin'in iki oğlunu da akademik kariyere soktuğunu ve genç yaşta her ikisini de doçent yaptığını ekleyebiliyoruz. Yalnız bu bilgi tek başına bir olumsuzluk olarak değerlendirilmeyebilir, çünkü, bunların gerçekten çok değerli olduklarını düşünebilmemiz için başka işaretler de var; oğulların, genç yaşlarına karşın, Harp Akademilerinde ders verdikleri ileri sürülmektedir, gerçekten değerli olmaları gerekmektedir.

Devam ederken, ölümün ve otopsinin, bilimin gelişmesindeki acılı ve ancak büyük katkısını not etmemiz zorunludur; çünkü, böyle bir ölüm haberi olmasa, adli tıp kurumunun da, bir babadan kızına geçtiğini bilmemiz mümkün olamazdı, yine de ölümüne sevindiğimiz anlaşılmamalıdır. Yalnız açık, çok önemli bir sorunla karşı karşıyayız; hastaneler grubunun babadan oğula, adli tıbbın babadan kıza geçişini, bunların engellenmeden, kabiliyetleri ne olursa olsun üniversitelere ve istediklere dallara asistan olabilmelerim, basamakları hep çıkabilmelerini ve zincirin hiçbir yerde kırılmamasını kim ve hangi karar mekanizması garanti ediyor, artık hegemonik bir durum olduğundan kuşku duyamıyoruz. Mutlaka gizli bir anayasa olmalıdır; araştırılmasını öneriyorum ve bu kapsamda, göçtüğünü üzüntüyle haber aldığımız adli tıp direktörü Profesör Ş. Gök'ün ölüm ilânını ekte sunuyorum, eşinin, Müslüman olmaması ve diğer isimler, onomastique açıdan önemli ip uçları sağlamaktadır. Yerine geçen kızı Profesör Sevil¹ Hanımefendi'yi ise, Aydın Doğan'ın aydınlarından birisi olarak tanıyorum, Hürriyet'in sıklıkla fotoğrafı-

1) "Sevil" ismi için iki açıklama mümkündür, "mardin" , "kavala", "erbil" , şam'dan "sam" örneklerdir, ailenin kök-yeri soyadı olabilmektedir, Sevilla'dan gelenler, Fransızca "sevil" söylenmektedir, hem soyadı ve hem de ad olarak taşıyabiliyorlar. Ayrıca, ikinci nazariye olarak, "sevi-1" düşünülebilir, bunun için "sevin" de uygundur.

Ferda ve Profesör Ş. Gök'ün kızı olarak doğan Sevil, Şişli Terakki'de ilkokula başlamıştır. Babasının sabetayist ve ayrıca annesinin Yahudi olması ihtimali var. Kimya Fakültesi mezunu, Tıp Fakültesi'nde kariyere alınmıştır; terfileri hızlı ve Adli Tıp Kurumu'na intisabı ve yükselmesi neredeyse otomatik olmuştur. Atasoy'lardan Faruk ile evlenerek , "Selin" adlı bir kız çoğu annesi de olmuştur; Hürriyet Gazetesi her vesileyle promosyonunu yapmaktadır.

nı yayınladıkları arasındadır. Burada bizim ilgimizi çekmiyor; ayrıca digressi-on'a da, "cem" ve "eemşid" adlarının birlikte karşımıza çıkması neden olmuştu, tekrar ana konumuza dönüyoruz.

<i>Adli Tıp'ta Baba & Kızı</i> Adli Tıp'ın babası Prof. Gök öldü Prof. Şemsi Gök, Adli Tıp Enstitüsü Müdürü Sevil Atasoy'un babası. <i>Hürriyet, 21 Ekim 2002</i>	<i>Strumza & Gürsoy & Atasoy</i> VEFAT Merhum Hakim Hikmet Gök ve merhume Feride Gök'ün oğulları, Op. Dr. Hulusi Gök-Dr. Neriman Gök'ün ve merhume Nurten Aykut'un ağabeyleri, Ahmet-Günseli Gök'ün amcaları, Nuray-Mehmet Gürsoy'un dayıları, Müteveffa Giesela (d.Gross)-Saul Strumza'nın damatları, Selin-Tamer Hartevioğlu'nun dedeleri, Prof. Dr. Sevil Atasoy-Faruk Atasoy'un sevgili babaları ve Dr. Ferda Gök'ün sevgili hayat arkadaşı, modern Türk Adli Tıp Bilimi'nin kurucularından Prof. Dr. ŞEMSI GÖK aramızdan ayrıldı. <i>Hürriyet, 21 Ekim 2002</i>

Su soruyla pek çok kez karşılaşıyorum; bu kadar önemli ve ülke yazgısını çok derinden etkileyen bir sorun, neden daha önce teşhis edilerek analiz edilmemiştir, ilk bakışta çok haklı bir çıkış olarak görünmektedir. Çünkü, herhangi bir sorunu, tarihin ve toplumsal gelişmelerin olgunlaştırdığı zamandan önce görüp formüle etmek imkânsızdır, bilimadamını, tarihin ve toplumsal çatışmanın dışında düşünemeyiz. Üte yandan bu sorun, "sabetayist hegemonya", daha önce ortaya atılsaydı, inandırıcı da olmayabilirdi; nitekim hep tekrarlıyorum, çözümlemelerim hiçbir zaman bir başlangıç değildir, olamıştır. Öncü çalama ve çıkışların olduğunu hep görmek durumundayız; bunlardan fazlasıyla yararlandığım kesindir.

Sorunun bu kadar net formülasyonunun ve yarattığı büyük ilginin bazı nedenlerini görebiliyoruz; birincisi, İstanbul'un New York ve Ankara'nın da Washingtonla yakınlaşması ve hatta içiçe girmesidir, ikincisi, Londra „Ankara ve Tel-Aviv sanki Washington^Tun dışarıdaki kalbi oluyordu, böyle attığı bir dönemi yaşadık ve yaşıyoruz; bu son derece yeni bir durumdur ve bu üçgen- de Tel-Aviv'in varlığı başlı başına uyarıcı etkisi yapıyordu. Üçüncüsü, sadece

Brüksel'de değil, Türk dış politikası, Kuzey Irak'ta, tam bir iflas halindedir; sanki Dış işleri, kendi çıkarlarını tamamen unutarak, israil'in geleceğini garanti altına alacak bir Kürt oluşumuna göz yumuyor veya fiilen destek sağlıyordu. Büyük ekonomik krizdeyse politikaların ve reçetelerin hepsi dikte ediliyordu, dördüncü budur ve bunları da, kasıt fazla görünse de gafletle açıklamak kaçınılmazdır. Sistematik bir gafletse sistem analizlerine hazır bir ortam yaratıyordu; aklın çalışması bu yöndedir.

Buna sabetayizmin büyük bir iktidar gösterisine kalkışmasını eklemek imkanımız var; Türkiye'nin tanıdığı en kıskanç, en acımasız ve aç gözlü hegemonya denemesi diyebiliriz. En büyük gazetelerden birisi, zenginliğinden başka bir özelliği olmayan bir Eczacıbaşı'nı müstakbel cumhurbaşkanı, ne niteliği olduğu bilinmeyen bir Uğur Bayar'ı başbakan ilan edebiliyordu; 1 bunu özgürlük değil ölçsüzlük saymak zorundayız. Sabetayist olmayana, parti yöneticiliği kapatılıyordu; sabetayist olmayanların, devlet veya özel televizyonlarda, yöneticilik bir yana, spiker olmalarını bile düşünemez olduk, mankenlik ve hatta pahalı fahişelik bile tekel altına girmişti. Bütün "vakıf ve moda sözcükle "sivil toplum" kuruluşları kontrol altına alınmıştı, "başkan sabetayist olmalı" direktifi, bir yasa kabul ediliyordu, sporda "12" sayısı kutsallaştırılıyordu, 2 itibarlı üniversitelerin rektör ve dekanları kesinlikle sabetayistlerden seçiliyordu, sabetayist olmayanlara belki yolu olmayan yörelerde dekanlık veriliyordu; daha önemlisi artık bunların üzerini örtmek yerine reklâmını yapmak tercih ediliyordu. Bir iktidar gösterisi veya görgüsüzlüğü kakılıyordu. Ölçsüzlük, üniversite profesörlüğünde, adli tıp gibi çok önemli kamu kuruluşlarında hanedanlar yaratmaya vardırılmıştı; **Hürriyet Gazetesi, adının yanına "Türkiye Türklerindir" ilânını koymakla birlikte, hem çalışanlarını seçerken ve hem de haberlerinde çok ayrımcı davranıyordu, jürilerini bunlardan kuruyor, ödülleri bunlara veriyordu, bunlardan birisi bir trafik kazasına uğrasa, milli matem ilan ediyordu.** Amerika Birleşik Devletlerindeki Yahudi kuruluş ve lobüeriye Türk Devleti'nin resmi muhatabı haline getirilmişti; yeni cumhurbaşkanları veya başbakanlar, önce bunlara takdim ediliyordu. Bütün kapılar bütün kabiliyetlere kapatılmıştı, ortada yetenek kalmamıştı; fark edilmemesini ve tepki yaratmamasını düşünebilmek de gaflet demektir.

1) T. Erdoğan'ı incelemek zorundayız.

2) Hazar Türkleri, on üç sayılıyor ve Yahudilik on iki kabileden gelmektedir.

Kuşkusuz lek basma buna bağlayamayız, B. Eczacıbaştınm, K. Derviş i son anda I. Cem'le parti kurmaktan caydırmasını, bu tekелci iktidar gösterilerinin toplumun en alt kesimlennde çok büyük rahatsızlıklar yarattıgtnm nihayet anlaşılması saymamız yerindedir, Aynca, 1. Cem'in ham bir şekilde başbakan ilân edilmesinin de Avrupa başkentlerinde ve özellikle Berlin'de kaygılara neden olduğunu tahmin edebiliriz; çünkü, Cem'in sabetayizmi, Londra'da penguin tarafından yayınlanan kitapta ilan edilmişti, o sıralarda ikııdar ilanının zamanlı olduğu değеrlendirmesi yapılıyordu ve şimdi, ikincisi, Almanya, Arap-israil ihtilafında, Washington dan çok ayn düşünüyordu, sabetayist bağlantılan nedeniyle açıkça İsrail'i tutacağını tahmin ettiğı bir Türk başbakanı istememesi normaldir. Çünkü biz "sabetayist" diyoruz, "Yahudi asıllı" denmesini önerenler de var, Almanya'nın böyle değеrlendirdiğini biliyoruz.

Cemin, K. Derviş tarafından terk edildikten hemen sonra, aniden Berlin'e ziyaretini buna bağlıyoruz; bu , Berlin'in rahatsı2 olduğu tespitlerini tekzip gezisiydi. Bunun arkasından aynı Cem'in, keskin bir dönüşle, dedelerini Bektaşî Şeyh'i ilân etmesi de, sabetayist imajı gölgeleme hedefine yöneliyordu; demek, iktidar gösterisi yerini tedbirliliğe bırakıyordu. Öyleyse, analizimizi sür-

Cem & Sömürge Valisi Dervish

Başbakan adayım

İsmail Cem'di

Eğer Ecevit çekilseydi

CHP İstanbul Milletvekili aday ve eski devlet Bakanı Kemal Derviş, Hürriyet'e verdiği mülakatın ikinci bölümünde, erken seçim talebini mülakatın ikinci bölümünde, erken seçim talebini Türkiye'nin gündemine getirmesinin perde arkasını anlattı. Derviş'e şiddetliğiniz sorular ve kendisinin yanıtları şöyle:

■ Başbakan Ecevit 4 Mayıs'ta rahatsızlanıp hastaneye gitti. Siz 9 Mayıs'ta Hürriyet'te Hasan Cemal'a verdiğiniz mülakatta erken seçim gerektğini söylediniz. Bana sonra bu görüşünüzü 4 Temmuz tarihindeki liderler zirvesinde liderlerin önünde açtınız. Türkiye'deki siyasetçilerle, liderlerle çağda Türkiye'nin erken seçiminin gündeminde sizde bu çağdaşlarca yol açılmasına önem...

'Belirsizliğin kalkması, faizlerin inmesi için yeni bir senaryo gerektirdi. Eğer Ecevit'in çekilmesi söz konusu olursa, seçime kadar İsmail Cem'in başbakan olmasını önerdim. Bu piyasaların inanabileceği bir senaryoydu.

devratabilir gibi konularda bir senaryo gerektirir.

■ B noktada siz ne istediğinizi açıklıyorsunuz?

Bu değişen hükümet içinde de olabilir, ama İsmail Cem de olabilir. Benim e senaryo görüşüm, eğer başbakan sağlığı hakikaten daha da kötüleşip aylarca hastane durumu girerse, o zaman CHP'deki adaylarla ko-ruptuğun zaman zaman parti içinde en vuru aday İsmail Cem gibi çıkılabilecekti. Bu hükümet yapısı içinde CHP en büyük parti, İsmail Cem CHP'de seneler bir insan, ayrıca başarılı bir Dışişleri Bakanı, oğ piyasalarda da güven duyulan bir isim. Dolayısıyla seçime kadar böyle geçişin istenileceğini düşün- düm. Bu bir senaryoydu, piyasaların inanabileceği bir senaryoydu.

HURRIYET
ÖZEL
H

Hürriyet, 15 Ekim 2002

dururken, şeyh-sabetayist ilişkisine de değinmek zorunda kalıyoruz.

Ne önemi var ve ne değinecek; ne yazık, burada, önce. başka yerlerde yazdıklarımın bir bölümünü özetlemek zorundayım, Bunun kaynaklar, bu batini, esoterik dinin, sabetayizmin islam görüntüsü vermesine karşın, islamla bir ilgisi olmadığı konusunda birleşiyorlar; son derece kapalıdır ve böyle olduğu için. bu kesin yargıyı veri kabul etmemiz zordur, temkinli bir kabul mümkündür Eger böyle olursa, mevlevilik veya bektaşilik türünden tarîkaderde, Müslümanlığın vecibelerine uymakta ve yasaklarına uymamakta bir özgürlük olduğu için. sabetayistlerin mevlevi veya bektaşi görünmeleri veya bu tarikatlere meyletmeleri çok mantıklıdır. Eger sabetayist ise, bektaşi görünüyorsa, Müslümanlarla aynı tarihte oruç tutmamasını açıklamak kolaydır; sıran kıt ve değerli bilgiler, bu analizimizi destekliyorlar.

Buna eklenecekler var; sabetayistlerin, sadece bu tarihsel tarikatlere değil, aynı zamanda, nurculuk ve nakşilik dahil, islâmîk sufizm kollarına, tasavvuf ya da mistisizm de diyebiliriz, yönelmelerinin, yalnızca gizlenme maksatı olduğunu düşünmek, hem yanlış ve hem de sabetayizme bir büyük haksızlıktır, çünkü sabetayizmin kendisi mistiktir, Sabetayizm, Yahudi mistisizmi demek olan Kabala çıkışlıdır, Yahudiler içinde de kabalistler var, katledilen Ü, Garib i hatırlıyoruz, bunlar bir yana, bütün sabetayistler kabalist ve dolayısıyla, Yahudi sufişidir!er. Devamla, bunlara da ekleyeceklerimiz oluyor, her dinde. Tanrıci tanıma ve Tanrıyla buluşma kapısı açan tüm mistik kapılar, birbirine yakın düşüyorlar; bu da var, bir de Yahudi mistisizmi ile islâmîk tasavvuf, içiçe geliştiler, birbirinden etkilenererek oluştular. Müslüman ıspanya beşikleriydi. Seferad Garih'ten, belki sekiz yüzyıl önce İspanya'daki dedeleri, Müslüman zaviyelerine gidiyordu; bu mekânlar, karşılıklı olarak, huzura kavuştukları yerlerdi. Bu nedenlerle, I. Cem'in, şimdi soyunda Bektaşi Dedeleri olduğunu ortaya çıkarması, yanıltma hedefine yönelik değilse, bilgisizlik sonucudur; bunu çıkarmış oluyoruz.

Daha temelli bir noktayı da teşhis edebiliriz; nakşibendi ve nurculuk türü tarikatier, Türkiye islamını, Arabist İslamdan ayırmanın da kapısı olmakta- dır, Bu. dünya ve Türkiye Yahudi Partileri için çok büyük bir öneme sahip görünüyor ve böylece sabetayizmin bütün önemli tarikatlere girmelerini çok büyük bir siyasal gereklilik sayabiliriz.¹ Bulgularımız bu yöndedir.

¹>Ne yazık ki bu imalizerini gelecekteki ciltlere bırakmak zorundayız.

Ekte sunduğum Müfit Erenli'ye ait modern mezar taşı, gizemlidir; buradan okuduğumuza göre, göçük Müfit Erenli'nin babasının adı "Nuri" ve annesinin adı ise "Naime"dir, birincisini tanımış bulunuyoruz ve ikincisiyse model Naomi Campell'in adını çağrıştırıyor ki, bu sonuncu ad da ibrani'de var, "hoş" ve "zarif demektir. "Naime" de bu anlamdadır; diğer isimlerin çoğu, ilgimizi çekiyorlar ve aralarından, şimdi göçük Serbülent Bingöl'ü ayırabiliyoruz. Doğrusu, onomastique çalışmalara başlayıncaya kadar, Serbülent Bey'in her askeri müdahalede bakan yapılmasını hiç arılamıyordum, bilinen birisi değildi, kim yapıyordu ve neden yapıyordu, cevap bulamıyordum; bu adı da "özgür yüksek" olarak bir yere oturtamıyordum. Şimdi ibrani'de sıfatların isimden sonra geldiğini, Türkçe'nin tersidir ve "ser" ya da "sar" sözünün eski kullanılışında , "prens" ve şimdi de "bakan" anlamı verdiğini öğrenince, bu adın, yüksek prens veya altes prens olabileceğim; dolayısıyla, adı ve kökü nedeniyle, hiç politikanın zahmetine katlanmadan, askerler yönetimi alınca, hep bakan oluşunu çözmüş bulunuyorum. Fakat burada bitmiyor, bu modern mezar taşı, Erenli için, "Yahya Efendi Şeyhi Hasan Hayri Efendi Hz.'nin Torunu" bilgisini de kaydediyor; demek, şeyh soyundan gelmektedir ve ismail Cem'in hiçbir ayrıcalığı kalmamaktadır.

Yine ekte sunduğum diğer bir modern mezar taşı da sırlıdır; gazeteci ve daha önemlisi sinema eleştirmeni Erman Şener'e aittir, Erman Şener pek değerli bir sinemacıydı, isimler doğruluyor, fakat bu doğrulanmaya da ihtiyacımız yok; ayrıca Türk Sineması'nın başından itibaren, oyuncular, rejisörleri ve eleştirmenleriyle bir sabetayist tımar olduğunu biliyoruz ve senaristleri hiç ihmal edemeyiz.¹ Bunu da bir eleştiri veya olumsuzluk ifadesi olarak değil, bir tür şükranla yazıyorum; Türk sinemasını, çok büyük ölçüde, sabetayistlere borçluyuz.- Ayhan Işık, Kenan Işık, Sadrı Alışık'a borcumuz büyüktür. Bu borçla, Erman Şener'in mezar taşından, "Afyon Mevlevi Şeyhi merhum Velit Bey Mevlanagil ve merhume Nadide Hamm'ın oğulları" ibaresini de aktarıyorum; Mevlevi Şeyhi Velit Mevlanagil'in oğlu olduğu anlaşılmaktadır.

Şunu söyleyebilirim, sabetayizm araştırması, çok zor ve aynı ölçüde he-

1) Kendisi de bir sabetayist olan ve kitabı da "kabala" yayınlarından çıkan, "Tabiri" rejisör Halit Refiğ'in anılan, hem sinema ve ilişkiler ağı açısından değerli bir kaynaktır. Halit Refiğ, Düşlerden Düşüncelere, İstanbul, 2001.

Yalçın Küçük

yecan vericidir; gizlilik, hem zorluğun ve hem de heyecanın kaynağında yer alıyor. bilgilerimiz çok az. aslında bilimsel araştırma da. yeni bilgi kurmak demek olduğuna göre, bilimselliğin başında olduğumuz buradan da belli oluyor; yalnız açılmaktadır. Bu açılıştaki, İstanbul'da tiyatro sanatçısı Esin Eden ile Fatma Arığa borcumuz büyüktür; kendilerinin kimi yaşam sahnelerini açıklama cesaretini sergilediler, verdikleri bilgiler belki sınırlıdır, fakat, başlangıç olduğu için büyük ışıık saçıılar.

Esiri Eden Hamm'ın Atinalı Nicholas Stavroulakis ile birlikte yazdıkları, "Selânık Yemekleri" kitabından, daha önce ve başka çalışmalarımda söz etmiştim; Esin Hanım burada, sabetayist yaşamın bazı perdelerini kaldırıyor ve biz, sabetayist-mevlevi ilişkisinin ilk kanıtlarını burada bulmuştuk. Önemli nedeniyle, Selanik'teki bir sabetayist-mevlevi çocuğun fotoğrafını aktararak yayınlamıştık, mevlevilik veya bektâşiligi, sabetayizmi örtmek için kullanma hevesleri karşısında yeniden yayınlamak gereğini duyuyorum. Şunu söyleyebiliriz, tasavvuf veya sufizm, sabetayizmi kapatmıyor; buna açılan bir kapı olabilmektedir

Atina'dan EM Stavroulakis'in, Esin Hanım ile ortak çalışmasından önce, konuyla ilgili bir başka çalışması daha olduğunu öğrenmiş, fakat sağlayamamıştım; bu boy olmamakla birlikte hacmi küçük kitap da son derece değerlidir,⁴¹ Salonika: Jews anti Dervishes" başlığını taşımaktadır. Buradan yapacağım iki aktarmadan birisi şudui': "Many of the dervişti orders in the Otoman Hmpire, especially ihe Bektashi and Mevlevi had associaies and in ceriain cases even members who were either Christiaits or Je\vs vvho studied under a Sheikh or Dede and in Salonika, one inner sect of Ma'min, the Kapancilar, were closely assoaatated with ihe dervishes in the Great Mevlevihane."¹ Başka bilgiler bir yana, sabetayistlerin bir ve en büyük kolu, Kapancıların, Selanik'teki Büyük Mevlevihane ile çok sıkı bir bağlantı içinde oldukları, burada kaydediliyor; Osmanlı'da Hristiyan ve Yahudilerden bazıları bir şeyh veya dede tarafından eğitilmeyi tercih ediyorlardı, bu da belirtilmektedir. Bu gelenek, önemli bölümünü açıklamış olduğum nedenlerle, kendilerine, imanlı anlamına "mü min" diyen sabetayistlerde, neredeyse ayrılamaz bir bütünlük sağlamıştı; bu nettir.

Bir nokta var, geçerken kaydetmem yararlıdır, sabetayistlerin her bir kolu

1) M.?, Slavroulakis, Salonika: Jews and Dervishes^ Athens, 1993, p. 7.

sadece kendisini "mü'min" kabul ediyor, kollar arasında evliliğin olmaması veya istisna düzeyinde kalması bu taassuptan kaynaklanmaktadır. Bektaşî veya mevlevî kültürü bile bu taassubu her zaman aşamıyor; Stavroulakis, bu kültür içindeki mevlevîlerden Esad Dede den de söz etmektedir; "Esad Dede who was bom in 1848 into one of the wealthicst Ma'amin (or Dönme) families of Salonika, the Kapancf¹ diyor ki, Kapancılar'ın Selanik'te iken de çok zengin olduklarını öğreniyoruz, Esad Dede, Kapaniler'dendi. Daha sonra izmir'in ticaret ve politik yaşamını kontrol eden Kapaniler¹den, Demokrat Parti döneminde bakan Osman Kapanı, Hukuk Profesörü Münci Kapani, İlelediyeye Başkanı Osman Kibarı biliyoruz; Esad Dede'nin de bir mevlevîbüyüğü haline geldiğini, Stavroulakis, bize haber vermektedir.^J Böylesine son derece değişik alanlara yayılmak ve her alanda lider konumunu sağlamak, belki de hegemonya kuruculuğun bir gereğidir,

Stavroulakis, bu kaynak kitabında, pek çok fotoğrafla birlikte, Selanik Büyük Mevlevihanesi'nin şeyhinin fotoğrafını da yayınlamaktadır; buraya alıyorum. Bunun önemli bir nedeni var; diğer kitaptaki mevlevî çocuğun sabetayist olduğunu işaretle eden Stavroulakis, bu Mevlevî Şeyh hakkında özel bir not düşmemektedir. Ancak fotoğrafı, "Yahudiler ve Dervişler* başlığını taşıyan bir kitapta yayınlaması dikkat çekicidir; ayrıca, Cem'in sabetayizmini bütün dünyaya açıklayan J. Freely, sözünü ettiğim çalışmasını, aynı Stavroulakis'e ithaf etmişti, Atinalı'yı bu alanda büyük bir otorite, kendisinin ilham kaynağı ve araştırmasında besleyen kimse olarak göstermektedir. Bir nokta daha var, hem sabetayist-mevlevî çocuğu¹¹ ve hem de Atinalı mevlevî şeyhi-

J) ibid. |> 72.

2i 1, Cem in kankaşı ve K. Derviş'in kapımı kollarpru mensup oldukları da ileri sürülüyor; bu kuikir birbirinin rakibi sayılmaktadırlar. ÜçİtVndtt , Ö/kan. Derviş. Cem, İbir parti için anlayıklarını İlmler ellikleri gün, ben kanlanma, "Kapaniler, knraknşi liderliği kabul eder mi" diye nm düzüyordum. Etmediler, burum rolü ne kadar, Ercan Karaka^, Cem'i l>jrnktp derviş ile difj'yt: ynlcjTictli ve Eser Knmkaj da Chp ile yapmjs üldüğü nişanı bozmak lonın di kaldı.

Demek ki, Ecevit'in bu üç yıldızının, Cem, Öükan ve Derviş in de sabetayisi oldukları oflaya çıkmaktadır. Özkan'ın ailesine alı isimlerin analizi ve kızını E, Alkin'in oğluyla evlendirmesi, hiç bir marifet sergileyememesine karşın Koç Malbuatı İamtından hep göklere çıkarılması, Hasan CctnnVin 'köprü adam" keşfi imathışıir, hiç bir kuşku bırakmıyor, Bu, yerine bıraktığı hükümetin üç ismlslg yıldızının, annç-gUl-erdpgan, incelenmesini gerektirmektedir.

Selanik'te Mevlevî-5dlttffGtyisf Çocufe

E Etim & N. 5fuvr(îufdfiis, Sdflnifaı - A Family Chcifefoöüfc, Afh^ns, 299J

Sdanif? Büyült Mevlevi hanesinin

NtchoJoş P*. StavroiiIak[\$, Salönita: and Dervishes, A(Q)ens, 1953

\ !î Ccril'ifen j^JVfl Jii rt T>it ff-k'n liJLjmfjrinJun Knsinm Jriirsi tIWuEu tifri EÜnJrttfltttJjr.

Yalçın Küçük

nin fotoğraflarını kendi çalışmasında yayınlamış durumdadır;¹ bütün bunlar mevlevi şeyhinin de sabetayist olduğunu telkin etmektedir. Bilemiyoruz, şu anda bir sonuca ulaşmak mümkün görünmemektedir; fakat, ilgili çevrelerde, Selanik'teki bu mevlevi şeyhinin, t. Cem'den önce Dış İşleri bakanı olmuş bir başka sabetayistin dedesi olduğuna inanılıyor, ilerde netleşebileceğini düşünerek burada yayınlıyorum.

Belki de "şeyhler ve sabetayistler" sorununu böyle kısaca ele almamıza fırsat hazırladığı için, İsmail Cem'e teşekkür borcum var; eski dostumuza, cumhurbaşkanlığı ve başbakanlığı kaçırdığı için de, üzülmemesini tavsiye edebiliriz, Çünkü Washington, düşüncelidir; kızını yetiştirmeye şimdiden başlamış görünmektedir, liderlik kursuna çağrıldığım haber alıyoruz.

Nur Cem Şivan Liderlik Kursunda

Hürriyet, 4 Eylül 2002

1)J. Freely, *The Lost Messiah*. op cit. p. 180.

Bektaşî kapısında Musevî müritler...

**Kendilerini "Bektaşî Museviler"
olarak tanımlayan 21 kişilik grup
Cem ayininde ibadet etti**

FOTOĞRAF: BURAK ÖZTÜRK

HACİBEKTAŞI anmak için Türkiye'nin dört bir tarafından gelen insanlara bu yıl yurtdışından pek çok turist de katıldı. 40. yılını kutlayan törenler 16 yıldır da uluslararası düzeyde yapılıyor. Her dinden insanı bu küçük kasabaya toplayan törenleri izleyenler arasında 21 kişilik Musevî grup da yer aldı.

Bu ilginç grubu Hacibektaş'a Zeev Ben Arie adlı bir Musevî getirmiş. Geçen yıl da farklı bir grupla törenlere katıldığını söylüyor. Arie, Sufizme ilgisiz olan insanlar için Hacibektaş'ın bulunmaz bir kaynak olduğunu, onu yaşadığı yerde anlamının çok daha kolay olduğunu anlatıyor. Grubun üyelerinden Anat Botzer, Cem ayını sonunda müthiş bir rahatlama duygusuna kapıldığını itiraf ediyor. Sosyolog olan Botzer, Bektaşî felsefesinin hangi dinden olursa olsun insanları rahatlıkla kucaklayabileceğini söylüyor.

Bu grupta Sufizmle ilgili en uzman kişilerden biri ise Yaakoub İbîh Yusef'di. Yusef'in İbranice söylediği ilahlara ozanlar da Anadolu deyişleriyle eşlik ettiler. O gece Musevî Bektaşîler ile Alevî Bektaşîler hep birlikte ibadet ettiler.

Sabah, 19 Ağustos 2003

P S. Haberde adı geçen Musen-Bektaşî, Anal Boizes, onoroaslıcıue açıdan dikkat çekiyor; adı, "Anut", CNN spikeri Çigdeti e üoyadı flımuşıur Soyadı "Botztr, "Boier" olarak okunabiliyor, Dı\$ İdleri eski bakanı Alt de çıkmaktadır Alı Dozer in kız kardeşi Sevim BüiCr'ltu Turgut c jölu ile evliliğini) foioğralını, Beki L. Bcttar, "Ankara Yahudileri"* kûabında yayımlamış bulunmak-tadır Sevim İkizer'in çotuklarından Celal üole, K. Demsin akrabası İtci Derviş ile evlidir. Sevim Böser in difcer çotuğu Nilüfer Gölc'nut eşi ise "iclevole profesörü" olarak da tanınan Asaf Savaş Akad arkadaşımı; idi.

Beki L. Beher, Ankara Yahudi Sen, İstanbul, 2003, s 150

PAYtDAR VE PAYDAR

Politik sistemdeki tüm eksikliklerden, büyük devletlerin her türlü baskı ve desteklerinden soyutlayabiliriz, bu takdirde bir Tansu Çillerin nasıl başbakan, bir ismail Cem'in Dış işleri ve bir Kemal Dervişin bakan olabileceğini sorabiliriz; Çiller'in cümle kurarken bile zorlandığı yıllardı, biliniyordu ve şimdi de Cem ve Derviş'in zeka ölçüleri anlaşılmaktadır. Bu sorunun bir tek cevabı var; üçü de ve benzerlerinden hiç birisi, geldikleri yerlere kendileri gelmediler ve hep o makamlara çıkanklılar, Bu esvabın bir de uzantısı olmasıdır; eğer bir sabetayist hegemonyadan söz ediyorsak, bu aynı zamanda tüm kabiliyetlere karşı bir topyekün savaştır. Bunu "deseİeksiyon" kavramıyla da anlatabiliyoruz.

Bütün kabiliyetlerin önü kapatılmıştır

Eğer ülkede bugün heT yerde tam bir kıraçlık varsa, bütün yaratıcılık alanlarına kıran girmişse, bu her türlü yeteneğin önüne baraj çıkılmasındandır. Kabiliyetlerin üstüne duvar örülmüştür ve hegemonlar, üretme ve yaratma kabiliyetinden yoksundur ve manzara-! umumiye budur

* + +

War is peace¹
Esir, özgürdür
t!ahil, profesör
Sabctay Hl'dir*
Gazete, oligark

1)G. Onvell, Mneteen Eighty-RatK penguîn. 1964, |> 7

2) AlLah anlamındadır.

Teneke, tenordur
fahişe, model
Ve mafya, ahlâk
U-ses, şarkıcıdır
Öğrenci ise sürü
Ölüm, yaşamaktır
Yaşamak, sürünmek
Nefret, aşk
işkence, okşamaktır
Zengin, zor dur
Yalan, doğru
Ve doğru, yalandır
Cehalet, **öz**
Igorance is strength
Ve payidar, paydar
Nizam-ı mülk, tekeliyetir

* r *

Bütün bunları takdir edebilmek için isim bilim analizimizi sürdürmek gereğini duyuyorum; "yaşar" ismini ele almayı öneriyorum. Tam bu telaffuzda İbrani bir isim var, taşınıyor ve "dos doğru" anlamına geliyor, not ediyoruz. Yalnız, Yahudilikte isim koyma da bir başka yol daha görüyoruz, yaşar, bir de Yahudi tarihinde önemli bir zatın üç adının baş harflerinden meydana geliyor; ibrani dilinin ünlüleri yazmadığına işaret etmiştim, bu üç harf de Yaşar'dır. İsim bilimde ve Batı dillerinde, buna, "acronym" diyoruz.

Bizde göremiyoruz; Rus ve daha doğrusu Sovyet isim yaratmada da benzer yolların denenmiş olduğunu tespit edebiliyoruz. Yirmili yıllarda Sovyetler Hirligi'nde, 'komünar', 'lyubomir' veya 'novomir' türünden o zamana kadar bilinmeyen isimler taşınıyordu; birincisi, Paris komunarlarını yaşıyor ve ikincisi "barışsever", üçüncüsü de "yeni dünya" anlamına geliyordu, Bunlardan başka Lenin'den türetilmiş, "vilen"⁷¹ veya "vladlen" sözcükleri, kuşkusuz "engelen" misali Lenin ile Engels'i yan yana getiren konstrüksiyonlar ya

1) Akndeiniya Nntık SSR, *Chiomastika i Norma*, Moskova, 1976, slr, 22-

da "rev", revolyutsiya, sözcüğünün başı isim olabiliyordu; "kim" ise, Kommu- j nistiçeskiy Internatsional Molodeji, sözcüklerinin baş harflerinden ibarettir. Gençlik Komünist Enternasyonalı'nın Rusça karşılığıdır.

Benzer bir durumu, İsreel'de buluyoruz; "**Nili**" adı çok ilgi çekiyor, netzah j israel lo ieşkar, sözcüklerinin baş harflerini birleştirmektedir. Bu, Filistin ve Suriye'de, bu toprakların Osmanlı-Türk egemenliği altında olduğu zaman. Türkler aleyhine ve Büyük Britanya lehine istihbarat toplayan ve suikast düzenleyen gizli bir Yahudi örgütünün adıydı; Yahudiler bu örgütle çok övündükleri için Nili'yi isim olarak taşıyorlar.¹ Bizde de kullanılıyor; Nili Tlabar'ı hatırlıyoruz; bununla birlikte bizde daha çok "Nü" olarak taşınıyor, Noya. Oya veya Nura, Nur olabiliyor, işaret etmişim. Kayıtlara "Nü" veya "Nüifer" olarak geçmesi mümkündür, her ikisi de günlük yaşamda "Nili" olarak söyleniyor ki; bir ülke yurttaşlarının kendilerine karşı savaşmış bir örgütün adını isim olarak taşımasına belki sadece bizde rastlıyoruz. Bu, sanıyorum, esirlerin özgürlüğüne denk düşüyor; artık eski "yabancılaşma" ve yerine önerdiğim "ötekileşme" sözcüğü de yetersiz kalmaktadır, esir sözcüğü üzerinde durmak zorundayız.

Adı geçen "Nü Karaibrahimgü" sabetayist mi; sabetayist olmasına gerek yoktur. Adındaki dört sözcük de, judaizmde ayrı ayrı isimdir;² öyle olmasa bile bu isimlerle, sabetayist hegemonya altında, sabetayist sayılacağından kuşku duyamayacağız. Böyle bir dünyada, Nil'i, sabetayistlerin kontrolündeki bir reklam firmasının "keşfetmesi", sabetayistlerin kontrolündeki basının belleklere kazınması, B. Uzunur veya V. Kanetti türünden köşe tutanların "olay" haline getirmesi, hiçbir zaman tesadüf olmayacaktır. Tesadüf, matematik bir kesinlikle, sabetayist olmayan bir kızı bulmayacaktır; Sezen Aksu'da hiçbir kusur bulmuyorum, sabetayist olmayan kızlar vokalist olarak hiç başvurmadıysa, bunda Sezen'in eksikliği aranmamalıdır, Nü Kara ibrahim Gil'e teneke teneke para verilmesi normaldir.

Nil Kara İbrahimgü'nün para kazandığı bir yalandır; paydardır ve teneke teneke para verilmektedir. Bunun için payidar gereklidir; var olduğunu görüyoruz.

Hegemonik düzen bütün kabiliyetlerden intikam düzenidir. Tekelokra-

1) Benzion C. Kaganoff, A Dictionary of Jewish Names and Their History, New Jersey, 1977 1996, p. 83.

2) Kaganoff'un bu değerli çalışmasının endeksine bakmak yeterlidir.

si de desekksiyon zorunludur Ancak, "inlikam¹" başlı başına bir tahriktir, unutmamamız gerekiyor; hu deselective kıza, bir de "özgür kız" adını takdılar, ¹"kız" yanını bırakabiliriz, fakat diğerinin "uz" ve "gur*" sözcükleriyle ilgisi olup olmadıkını incelemek zorundayız, zamanının gelmesini umuyorum,

Özg&rfûk: Kabiliyetlere 5ava\$

Anti-şarkıcı Tarkan ın soy adının "Tevet" olduğunu öğrenince incelemeye başlamıştım; ibranide bir ay adıdır ve ayrıca şimdi göçük faşist politikacı F, Teveioğlu'nun kardeşinin çocuğu olduğu ilen sürülmektedir. F. Tevet oğlu, onomastique testlere pozitif cevap veriyor ve Tarkan'ın kız arkadaşının, Fevziye Vakfı mekteplerinden Işık mezunu olduğunu da buluyoruz. Sesi yok tUT,¹

^İlir açıklıava konseri vardı, herke* beğenmişti, bir manken "çak güzel, çok güzel, ama playback «İmasj daha iyi oturdu" diyordu, konserin banttan dinlendiğini, bu çocuğun konser boyu ağızım açıp kapadığım ve şarkı söyleme taklidi yaptığım o zaman öğrendim İki şarkıyı art arda söyleyecek kadar nefesi yokmuş ve makinelerle sesi destekleniyormuş, inanması çok zor bir durumdur lin kibar deyişle. müzik eleştirmenleri açısından bir sahtecilik var, Kesini kie dcsdeksfyon dü/enindeyiit; ^rkı.S] olmayanlara teneke tL-rieke para verilmektedir.

dans tabir ettikleri hareketlerle ve davulla saklıyorlar; ancak bu bilgiler karşısında teneke teneke para alması normaldir. Çünkü kabiliyet-dışı sektörde, rant dağıtımı var; payidar sistemde dağıtım usûlü budur.

Ün, artık bir sonuç değil, bir başlangıç sayılıyor; reklâm nesnesi yapılmaktadır. Nü Kara, reklamdan ün aldı ve Tarkan'a önce ün verildi, reklama çıkarılması arkadan geliyordu. Sonra, israil'de bir örgüt adı "Nü" ile israil'de bir ay adı "Tevet" bir araya getirildi; teneke teneke para dağıtılmıştır. Daha sonra Nü de şarkıcı yapıldı; ana okullarının dışında işkencedir.

Hegemonik düzen işkence düzenidir; kendinden çıkarmaya yaramaktadır.

İşkence, okşamaktır. Teneke cızıltısı şarkıdır.

Peki, bu şekilde teneke teneke para dağıtmak yolsuzluk mudur? Tekeli-yette yolsuzluk yoktur; çünkü nizam-ı mülk yoktur.

Payidar varsa, sadece paydar var. Buna, "tekeliyet" diyoruz.

SABETAYİST ÜNİVERSİTEDE

Abdi İpekçi'nin, Çetin Altan'ı mason yaptığı ve karşılığında kendisinin de sosyalizme meylettiği rivayet edilir; önemli olan mason yapmaktır, çünkü, altmışlı yıllarda dağ-taş sosyalizme eğiliyordu, ipekçi Ailesi'ndendir, aile daha çok film malzemeleri ithalatı ve sinemacılıkla tanınmıştı; "ipek Film" sinema sektörünü kontrol edebiliyordu. Önemli gazetelerde önemli yerlere gelenlerse, başbakanları kontrol hevesine kolay kapılıyorlar, önce birisini başbakan yapma sevdasına tutuluyorlar, Vatan'da Ahmet Emin Yalman, Adnan Menderes'i başbakan yapmayı hedef edinmişti, yaptı ve Milliyet'te Abdi İpekçi, B. Ecevit'e oynuyordu. Ecevit, Hükümet kurunca, 1974 yılında, kamu yönetiminde eksik kalan yerleri sabetayistlerle doldurma bir kampanya haline geldi; Turan Güneş, Besim Üstünel, Ahmet Yücekök, Deniz Baykal, Ecevit'e "beyin takımı" olmuşlardı. Eksik kalan kadrolaşmayı bunların tamamladıkları bilinmektedir.

Aynı Aile'den ismail Cem, Cumhuriyette işe başladı, Ipekçfnin yönetimindeki Milliyet'e geçti; yükselen Türkiye İşçi Partisi'ni destekliyordu, Milliyet'te fıkra yazan oldu 1974 yılında Bülent Ecevii başbakanlığa gelmişti, İsmail Cem'i Trt genel müdürü yapmaya karar verdi ve herkesi şaşırtmıştı; o zamanlar, bu tür kritik yerlere sadece sabetayistlerin atandığı bilinmiyordu, Trt'nin ilk genel müdürü Adnan Öztrak da son genel müdürü de sabetayisttir. Bu sırada Cem'in desteklediği Türkiye. İşçi Partisi liderleri hapisteydiler.

S. Demirel, sabetayizme hiç bir zaman karşı olmamıştır, kim oldu kı; Halil Turgut Ozal ve Tansu Çiller, Demirerin marifetidir, ama Cem'in müdürlüğüne çok itiraz ediyordu, "solcu" sayıyordu, tekrar görevi alınca, Cemi tard c;ti. Yalnız yıllar sonra, Ecevit başbakan ve kendisi cumhurbaşkanı koltuğuna oturdukları, bu kez bakanlar kurulu listesine itiraz ediyordu, "dün dündür" diyordu, listede Dış işleri bakanı olarak Şükrü Sina Gürel görünüyordu ve Demirel, bu görevde Cem'i isliyordu, çünkü Gürel, "millici sabetayizmi" temsil ediyordu. Cem ise, Baykal ve Ecevit arasında çok zigzag çizmiş ve genel başkanlık koltuğunda gözü olduğunu belli etmişti; Ecevit çekiniyor ve istemiyordu, Demirel'in ısrarı ile ismail Cem Dış işleri bakam oldu, hep biliyoruz. Demirel, marifetlerine bir yenisini ilave etmiştir, not ediyoruz. Bu nattan ayrı olarak, benim formüle ettiğim, Dış işleri bakanı sabetayistlerden çıkar, yollu yasa¹ işliyordu, yürürlüktedir.

Sovyetler yıkılmıştı, "büyük" devlet Amerika'da Dış İşleri bakanı Madam Albright Yahudi'ydi ve "rakip" Elenistan'da George Papandreu'nun ise hem annesi ve hem de babaannesi Yahudi kavminden geliyordu; bunların da yardımıyla. Doğan ve Bilgin Grubu ve televizyonları, Cem i sürekli övüyorlardı; dış politikanın bütünüyle Dünya Yahudi Partisi'ne teslim edildiği dönemdir. Kuzey Irak Kürtleri ile Washington arasındaki koalisyon Cem'in başkanlığında pekiştirilmiştir, şimdi önemi açığa çıkmaktadır; boşuna övülüyordu. Bu övgüler ve Dış işleri başkanlığının propagandaya elverişli koltuğu, İsmail Cem'i "seçilmiş adam" inancına sürüklüyordu, kolaydır.

1) Yaşar Yakış, herhalde değil, çünkü, hem matbu» ve kannlir ve hem de dış işleri bürokrasisi, İki köldin, hücumu geçtiler; Yakış da bu hücumu, "onlardan olmadığım için yapıyortar* anlamına gelen bir ifadeyle bozmaya çalıştı. Fakal kısa bir zaman içinde, bakımlıktan laid edilmekleri kimutanındı

Güzel, ancak yönetimde koalisyon hükümetleri vardı, bunun yarattığı yavaşlık ve Ecevit'in geçmişten gelen politik çizgisiyle saplantılan buna ekleniyordu; ayrıca 2001 Şubat Devalüasyonu, hükümet partilerini çok yıpratmıştı. Bu sırada Washington, Amerika'da "pet-project" diyorlar, iki-panili Türkiye projesini tekrar uygulamaya koymak istedi ve partilerden birisi ve lideri belliydi, T. Erdoğan'a bir partner aranıyordu ve aynı dönemlerde Rahmi Koç

Sabetaist veliaht

● DSP'nin Bülent Ecevit'ten sonraki genel başkanının kim olacağı konusu, Rahşan Ecevit'in açıklaması skandala dönüştü. DSP'nin "gölge genel başkanı" olarak nitelendirilen Rahşan Ecevit'in, "haléfimizi belirledik"

sözleri DSP'de şaşkınlıkla karşılanırken, siyasilerden de büyük tepki topladı. DSP'nin yeni genel başkanı olarak sabetaist kökenli Dışişleri Bakanı İsmail Cem İpekçi'nin adı özellikle öne çıkarılıyor. Rahşan Ecevit'in de bir "Sabetaist" olduğuna dikkat çeken siyasiler, "Rahşan Hanım, kendisi gibi bir sabetaist olan İsmail Cem'den başkasını veliaht seçmez" dedi.

her ay birisine başbakanlık mührünü gönderiyordu, 2002 yazına gelmiş durumdayız.

Bir nokta var, yaz aylarından önce Nisan Ayını unutamayız; Ecevit, İsrail'in Filistinli Araplar'a yaptığını "jenosid" olarak nitelemişti; baskılar karşısındaki davranışı, ağzından kaçmadığını göstermiştir. muhtemelen bu, iç ve dış Yahudi Fanisi için savaş işareti oluyordu. Ecevit'i indirme karan alınınca, "seçilmiş adamlar" kendilerini başbakan olarak görmeye başlıyordu. ihanet ve acımasızlık içiççidir ve baş aktörlerin sabetaist olması şaşınmamaktadır. Başbakanlar da var, ama bu durum, birdenbire H. Özkan ile 1, Cem'i rakip hale getiriyordu; kaldı ki, yüksek bürokrasinin H. Özkan'ı istediği, Finansial Times'e sızdınlmıştı, istemekten daha ileri adımlar atılmış olduğunu sanıyorum.

İsmail Cem'in "seçilmiş adam" kompleksine kapılması çok kolaydır, not etmiştim, hiç bir yere kendi kabiliyet ve çabasıyla gelmemiş-

Akit, 2 Ekim 2001

ii, kolluklara bir ilahi el oturtuyordu ve aslında önce, dsp'yt parçalamak düşünülüyordu. Bülent Ecevit, istifaya ikna edilecek, olmazsa, Başkent Üniversitesi doktorlarından "başbakanlık yapamaz™" raporu alınacaktı, Ecevit inat etmiştir,' Ecevit'in güvendiği doktoru Profesör Zileli ile H. Özkan'ın ilişkisi içinde oldukları o tarihte bilinmiyordu; "doktorlar ihaneti" iddiaları daha sonradan ortaya atıldı. Yalnız bir ihanetten çok zincirinden söz etmek yerindedir, t. Cem de zincirde halka oldu, bu, "seçilmiş adam" kompleks ile Ecevit'in inatinin karşılaşmasından doğuyordu, sonu hezimettir, Yalnız burada bir zorunluluk da tespit edebiliyoruz, bazı gazetelerin "sabetayist veliaht™" resimleri basmasına rağmen, herhalde Cem, Ecevit'in dsp'yi kendisine teslim etmeyeceğini biliyordu; dolayısıyla şansını denemek zorundaydı; hezimetin nesnel nedeni olmalıdır, görebiliyoruz

Abartılmamalıdır, "hezimet" sadece "seçilmiş adam" olmayanlar için var, biz burada Oğuz Özerdenden söz etmek zorundayız. Üniversite'yi bitirmiş ve "Yeni Asır" gazetesinde. Bilgin Grubu izmir'de çıkanyordu* gazetecilik yapmış ve daha doğrusu yapamamış, bu kendi ikrarıdır.¹ Sonra İngiltere'ye gitmiş ve dönüşünde "seks hattı" uzmanıdır; "900'lü hatlar" olarak bilinmektedir. Yoksul aile çocuklarını, telefonla seks bataklığına çekmek anlamına geliyordu ve Oğuz Özerden, bu yolla çok büyük zengin olduğunu kabul etmektedir.

Ahlakın bozulmasında sabetayizmin katkısı ne ölçüdedir, bunu, kasten yapmadıklarını biliyoruz, amaçları para kazanmaktır, Eakat bu arada, "bozma" işi de gerçekleşiyorsa buna bir ititarlan olmamaktadır. Ayrıca, teori kitabında işaret ettim, Avrupa'da katedrallerin çok büyük bir bölümünü korsanlar kurmuştu; Oğuz Özerden de üniversite kuruyordu, adı çok uygundur.

Öz ya da oz'dan söz etLitn, "erden" hazırladığıtm sözlükte yer alıyor, fakat yine de açıklamak zorunda kalıyorum Aslı İbrani olup "Yarden"¹ yazılmaktadır, Takat, Tevrat'ta "erden" olarak geçiyor ve Türkçe'de "çordan" olarak da ta-

li Yüksek bürokrasinin Hüsamettin Özkan'a önerisi. Ecevit'in güvendiği bir gazeteci ümıTından, Ecevit'e iletilmiş;i ve Özkan'ın bunu hamisi Ecevit'e aklamadığı anlaşıyordu; yüzleşme yapılmıştır ve Ecevit, Özkan'ı bir daha, ayrılık buluşmasına kadar görmeye tahammül edememiştir.

2) Hürriyet, 24 Man Z002. E. Annulçtı'nın "Bilgi Üniversitesinin Öğrencilerden Ayındedilmeyen Patronu Oğuz Özerden" başlıklı röportajı.

Oğuz & Oz & Erden

Oğuz Özerden

Aslında bugün bir "patron" olarak anılması gerekir ama değil; büyük paralar yatırarak oluşturduğu iddialı bir kurumda maaşlı çalışıyor ve alışık olduğumuz zenginlere hiç benzemiyor. Memur emeklisi bir baba ile öğretmen bir annenin oğlu. Çankırı doğumlu (1963), Ankara TED mezunu. Zenginliği babadan kalma değil ve paradan

çok iyi bir şeyler yapmaya önem veriyor -o buna "varolmak" diyor. Pek takım elbise giymiyor, daha çok spor, hatta salaş kıyafetler. Sekreterleri, koruma ordusu yok. Otomobilinin şoförü kendisi. Oda-sının -ki Kuştepe'de- kapısı her daim açık. Sosyalik yerlerde değil, Bebek Kahve'de gazete okurken, Beyoğlu'nda sinema izlerken görülüyor. Kültür, sanat ve dünyada olup bitenlerle yakından ilgili, bir kitap kurdu. Bir ara televizyonculuk yapan, prodüksiyon şirketleri kuran, küçük bir özel hastane işleten Oğuz Özerden'in adının 900'lü hatlarla anılması on yıl kadar önce Türkiye'de başlattığı furyadan kaynaklanıyor. O bugün unutmak istese ne yazar, tarihe, "900'lü hatların babası" olarak geçti bile. Çünkü pazarlamacıların deyimiyle "niş" bir alan yakaladı ve inanılmaz paralar kazandı. Alo Bilgi'yi yedi kişiyle kuran Özerden, bugün yedi bin öğrencisi, bine yakın çalışanı olan İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin Mütevelli Heyeti Başkanı Onun cesareti ve sermayesiyle 1996'da kurulan üniversite, uluslararası eğitim anlayışı, kültür sanat etkinlikleri, en fazla burslu öğrenciye sahip olması ve kaynaklarını öğretim üyesi yetiştirmeye seferber etmesi, sürekli yenilik peşinde koşması gibi özellikleriyle dünya üniversitesi olma iddiasında. O ise üniversitenin birinci adamı olmasına rağmen halen İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde doktora yapıyor.

Öğrenciler bazen halledemedikleri dertleri için bana geliyorlar. Mesela bir kez "kantinde yiyecekler çok pahalı" diye geldiler. Ben de "boykot yapın" diye kıskırttım onları, önce inanmadılar, ama sonunda yaptılar ve fiyatlar da inat!

Fotoğraflar: Sebati KARAKURT

Emel ARMUTCU

Hürriyet, 24 Mart 2002

Tekeliyet

Cem Vakası

O Şimdi kadrolu hoca

3 Kasım seçimlerinde baraj altında kalan Yeni Türkiye Partisi'nin lideri, eski Dışışleri Bakanı Ismail Cem, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde kadrolu öğretim üyesi olarak göreve başladı. Cem, Uluslararası İlişkiler Bölümü 4'nc sınıf öğrencilerine 'Diplomasi',

yüksek lisans öğrencilerine de 'Siyaset Bilimi' konusunda dersler veriyor. Öğrenciler, üniversitenin Kuştepe Yerleşkesi'nde yapılan derslere büyük ilgi gösteriyor. Ismail Cem, deneyimlerini ve bilgi birikimini gelecek kuşaklarla paylaşma imkanı

bulduğu için mutlu olduğunu belirtti. Bir öğrenci ise Türk siyasetinde çok önemli bir yeri olan Cem'den ders almanın kendileri için bir ayrıcalık olduğunu belirterek, "Hiçbir dersini kaçırmıyoruz. Hocamız olduğu için çok mutluyuz" dedi.

■ Gye GZELAY/İSTANBUL

Hürriyet. 5 Nisan 2003

Siniyor, böyle taşıyanların bir bölümünün Kafkas Yahudisi veya sabetayisii olmaları ihtimal dahilindedir, İngilizce "lordan" ve Arapça ise "Ürdün" denmektedir. bir nehir ve daha çok "cennet"¹¹ anlamına gelmektedir. Demek, seks hattından kazanılan paralarla "Bilgi" Omversiiiesi'ni kurmak, Erden'e uygundur ve yalnız buna bir de "öz" ön eki gelirse daha uygun olmaktadır, öyle anlaşıyor.

Seks hatları işletilmiş, kemalist dostumuz Toktamış Ateş. özel üniversitelere itirazını geri almıştı, Gülten Kazgpn bütün saygın kariyerini unutmakta sakınca görmüyordu, Asaf Savaş Akat, çoktan sakıncasız profesör olmuştu ve böylece "Bilgi" doğuyordu. Bütün sabetayisilerimizi topladılar, işsiz kalmalarını istemiyorlardı ve galiba sabetayist olmayan bir-İki öğretim üyeleri vardı, böylece "cemaat dani1 fonunu" iddalarını bertaraf edebiliyorlardı, Işık Üniversitesi'nin artık bu tür ithamlardan rahatsız olmadığını biliyoruz ve bir tek ismail Cem eksik kalmıştı, ismail Cem, şimdi Bilgi Üniversitesi'nde hocadır. Ve gerçekten bir vakadır.

Tam bir deseleksiyon süreci görüyoruz; bunu, kabiliyetler için bütün yolları kapatma anlamında kullanıyorum. Deseleksiyon, bütün mevkileri hiç bir yeteniği olmayana vermek demektir; yanlışlıkla bir görevlendirme yapılırsa, tard mekanizmaları işletilmektedir. Elini sıcak sudan çıkarıp soğuk suya sokmasına gerek olmadı. Cem için gazetecilik, fıkra yazarlığı. genel müdürlük, milletvekilliği hazırды; hiç bir mevki için kabiliyetini göstermek gerekmemiştir. Yoktu, yalnız bu o kadar önemli değil; kimse olup olmadığını sormuyordu. Tekelokrasi'de sormak yoktur ve bu nedenle herkesi korsakof yapmak zorunluluktur; ayrıca korsakofların isyan etmeyeceklerini de biliyoruz. Unuttular.

Bitiyor mu; kızı babasını öğretmektedir. Annesinden fıkra yazarı olarak doğmuştur, gazetelerin yazdığına göre aynı zamanda ticarethanesi var. Aynı zamanda, dünyaya "lider* olmak üzere gelmiştir; Amerika'dan liderlik kursu için burs gönderilmiş durumdadır, biliyoruz. Peki herhangi bir kabiliyeti var mı; "istanbul'un iki yakasını bir gerdanlık gibi çerçeveleyen güzelim Boğaziçi'ni betonla doldumadığımız kaldı", bir fıkrasına böyle başlamaktadırYazık, herhalde evde Ladino ve ticarethanede İngilizce konuşuyor; Türkçe'yi öğrenmeye zamanı olmamıştır, olsun, bu fık-

1) jpeçk Cem, Milliyet, \2 Hnzinn 2002,

ra yazarı olmasına engel sayılmamıştır. Zavallı kızcağız, gerdanlığın sadece boğaza takıldığını ve dolayısıyla boğazın kendisinin "gerdanlık" olmayacağını bilmiyor, "**gerdan**" sözcüğünün anlamını bildiği de kuşkuludur; boğazın, istanbul'un iki yakasını çevrelemediğinden de haberi yok, su yollarının karaları çevrelemediklerini ve böldüğünü bilmesi de imkansız görünmektedir. Köprüler'e "inci gerdanlık" diyorlar, anlamsız; ama yine de hiç olmazsa bir boğaza takılmaktadır; tam bir mantık ve dil skandali, diyebiliriz. "Bu denli özgün hiçbir dünya kentinin başına böyle şeyler gelmiyor", bu da bir cümledir; bu düzen, demek ki, bu kızcağıza, fıkra yazdırmaya mecburdur, bunu anlıyoruz.

Çok geri bulduğumu saklamıyorum; yazı yazmasını bilmediğine ve mantıklı cümle kuramadığına göre, ticarethanesine bir üniversite öğrencisi olarak yazılarını yazdırmayı akıl edememesi gerçekten şaşırtıcıdır. Bu bir regresyon halidir, bunu, tespit etmiş oluyoruz.

I. Cem, Dış işleri bakanlığı imkanından da yararlanarak, endogami çemberini yarabildi; sabetayistlerimiz, köylerde yaşam türünden iç evlilik yapmaya mecbur kalıyorlardı. Fakat bunun kızına bir yararı olmayacak, olmadığını görüyoruz; Cem, nur topu gibi kızı için geç kalmıştır, bunu teşhis edebiliyoruz. Endogaminin nesilden nesile zeka yitimine neden olduğunu artık hepimiz biliyoruz; bu, sabetayistlerimizin hızla ap-tallaştıkları anlamına gelmektedir, iç evliliğe, bir de yarışın olmaması ve deseleksiyon sürecinin rahatlığını ekliyebiliyoruz; akıllarını kullanmaya ihtiyaçları kalmıyor, bunu da, aptallaşmanın bir diğer nedeni olarak kaydedebiliriz. Doğru mu, bilemiyorum; bildiğimiz süratle ve kütleli olarak aptallaştıklarıdır, nedeni ne olursa olsun durum budur ve bu nedenle araştırmaya mecburuz. Manzara-i umumiye netlikle görünüyor, hem bütün kapıları tutmuşlar ve hem de sürekli aptallaşıyorlar; felakete yol alıyoruz.

* * *

Beşinci Bölüme Ek Belgeler

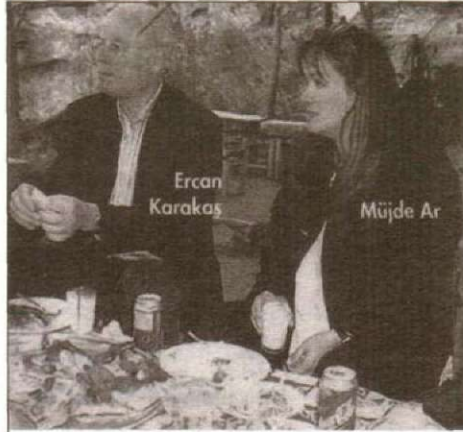
Cem u Ecevit

Yeni Türkiye

insanların, kurumların ve fikirlerin artık değişmesi ve yenileşmesi için şimdi tam zamanı...

Cem Ecevit
Ankara 1. Bölge
Milletvekili Adayı

Karakaş & Ar

Hasankeyf Kalesi'ni gezdikten sonra yorgunluğu açık
havadaki lokantada atan Müjde Ar ve Ercan Karakaş,
Dicle balığı ve kebab yedi, ayran içti.

Hürriyet, 25 Mart 2002

Gisela ve Saul Strumza & Kızı Sevil
Atasoy**VEFAT**Gisela (doğumu Gross) ve Saul Strumza'nın
kızları, Prof. Dr. Sevil Atasoy ve Faruk
Atasoy'un anneleri, Selin (Atasoy) ve Tamer
Hartevioğlu'nun
Sevgili Frida'ları,
merhum Prof. Dr. Şemsi Gök'ün Biricik Kuş'u**Dr. FERDA GÖK**

kaybetmenin derin üzüntüsü içindeyiz.

Hürriyet, 23 Ağustos 2003

Mevlevi Şeyhi Oğlu

ACI KAYBIMIZAfyon Mevlevi Şeyhi merhum Velit
Bey (Mevlanagil) ve merhume Nadide
Hanım'ın oğulları, Erdem ve Elif'in
biricik babaları, Emine Şener'in 27
yıllık hayat arkadaşı Milliyet Gazetesi
yazarlarından**ERMAN ŞENER'i**

kaybetmenin derin üzüntüsü içindeyiz.

Milliyet, 30 Mart 2002

Yahya Efendi Dergahı Torunu

V E F A T

Aşar Nazın Merhum Hacı Nuri ve Yahya Efendi Dergahı Şeyhi Hasan Hayr Efendi Hr.'rin torunu, merhum Hüsnü Nuri ve merhume Naim Erenli'nin evlatları, merhum Nuri ve merhume Nahide Ebussuufu#Uj'nun d a malları, Türkan ve merhum Orhan Çapcı ile merhum Yavuz ve Müetther Erenli'nin ağabeyleri, GGnül ve merhum Serbülent Blnçll, merhum Sadun ve Gürin Erenli, merhume Güzin Erenli'nin kuzenleri, merhum Reşat ve merhume Sadun ve Güzin Erenli, merhume Güzin Erenli'nin kuzenleri, mertium flejat ve merhume ayşe Sagay, Alı ve Hale Ebussnrtoglu, merhum Hasın Ebussuutoglu, Abdullah ve Şenel EbiissuutoSiu'nurı enikten, Mine ve Sedat Tüzüner, Enver ve Betül Çapçı'nın dayıları, Gaye ve Paye Erenli'nin amcaları. Hayr Erenli VE Oya Sezer in değertl babaları, Nihari Erenli ve Zühtü Sezenin kayınpederleri, Didem ve Kerem Epikmen, Selim Sezer ve Murat trenii'nin çok sevgili büyükbabaları, İrem ve İdil'in alaları. Nimet Erenli'nin 57yılımlı birlikte paylaştığı sevgili eşi Galatasaray 1931 mezunu Kınya Yık. Müh.

Müfit Erenli

Müfit Erenli 21 Mart Perşembe günü Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Müfiyef, 23 Mart 2002

Mevtana Vakfı /İasfcam Artoj

Manastırlı merhum Şükrü ve Selma
ARBAŞ'ın oğlu,
Aytaç-Tülin ARBAŞ'ın ağabeyi
Ruba-Deniz-Almila UZEL'in amcaları
Gülten ARBAŞ'ın çok değerli babası,
Nurten ARBAŞ'ın sevgili eşi,

ANDAÇ ARBAŞ

Hakk'a yürümüştür.

10 Mart Pazartesi günü Hacı Bayram-ı
Veli Camii'nden kılınacak öğle namazını
müteakip Cebeci Asri Mezarlığı'na
sırlanacaktır.
Allah'tan mağfiret niyaz ederiz.

AİLESİ

Mevlânâ Kültür ve San'at Vakfı
kurucularından, Yönetim Kurulu Başkanı

ANDAÇ ARBAŞ

Hakk'a yürümüştür.

10 Mart Pazartesi günü Hacı Bayram-ı
Veli Camii'nden kılınacak öğle namazını
müteakip Cebeci Asri Mezarlığı'na
sırlanacaktır.

Muhterem büyüğümüze Allah'tan
mağfiret, Aile efradına ve Mevlevi
Camiasına sabır ve metanet niyaz ederiz.

**MEVLANA
KÜLTÜR ve SAN'AT VAKFI**

Hürriyet, 10 Mart 2003

Altıncı Bölüm

GİZLİ DİNİ Y AŞAM

Aleni Hristiyanlar, gizli-hristiyanları tanıyorlar ve sır gibi saklıyorlardı. Ancak Osmanlılar tarafından onlara yönelik herhangi bir adaletsizlikte hemen yan tutuyorlardı.

O yıllarda Kromni'ye bir başka gizli-hristiyan, molla oldu. Süleyman Ağa'nın oğlu Pehrem'di, o. Bir bilimadamıydı ve iyi bir Türkçe eğitim almıştı. Molla olan gizli-hristiyanlar, Hristiyan olanları korurdu. Argyroupoli(1) yönetimi bu kadar çok molla ile bölgenin dini denetim altında tutulduğunu düşünüyorlardı. Bilmiyorlardı ki, mollaların çoğu gizli-hristiyandı.

Y. Andreadis, Gizli Din Taşıyanlar, s. 59.

Bazen "kripto-yahudi" ve bazen de "kripto-hristiyan" deniliyor, bu küçük fakat çok değerli kitabın adı da "Cryptochristians", iki dinli bir yaşamı anla-

1) Bugün "Gümüşhane" diyoruz, aynı şekilde, "molla" burada, "hoca" veya "imam" anlamındadır. Farsça'dan geliyor, "mulla" veya "mevla" olarak da söyleniyor, Kürtler

tıyor; hem çok zor ve hem de ikiyeüzlü bir yaşamdır. Ne kadar "ikiyüzlü", eğer "samimi" veya bilinçsiz anlamda, gerçek olarak bir ikiyeüzlülük varsa, buna, "çift dinli" demek zorundayız; bu söyleyiş, herhalde daha zengin olmalıdır, fakat ben burada bırakıyorum "Kripto", gizli anlamındadır, bir ikidindilik varsa, dini bir yana bıraktığımızda, ya kokuşmuş ya da aşırı disiplinli ve ilkeli bir serüvenle karşılaşırız.

Ürgüp'te kalıntılarını gördüğümüz, ya ulaşılması zor dağlara tünemiş ya da inilmesi neredeyse, imkansız yerin dibine oyulmuş ibadet-evleri beni her zaman etkilemiştir. Çünkü bunlar, eninde sonunda inançlılığa dikilmiş abide değerindeler; Kromni'deki bu serüvenli yaşam da bende bir insanlık serüveni heyecanı yaratıyor ve ben buradaki yaşamın gerçekliğine inanıyorum.

Gizli-Hristiyan yaşama, 1650 yıllarında geçmişler ve ilk kez, XIX. Yüzyılın başlarında, Rus-Türk savaşlarında Ruslar buraları alınca, bir bölümü, gizliliği atıp Hristiyan olduklarını ilan etmişler. Fakat Ruslar kalmayarak çekilince, ölüm tehlikesini göze alamayarak Batum'a göç etmişler; haklılar, çünkü Osmanlı hukukunda Hristiyanlığın açıklayanlar, Hristiyanlığa geçmiş sayılıyorlar, "tenasür" etmek, karşılığı idamdır. Batum'a göçenlerin bir bölümü, daha sonra Yunanistan'ı buluyorlar; bu kitap, işte bunların anlatımına dayanmaktadır. Yazan, gizli-hristiyan anneannenin,¹ Müslümanlığa geçişte hiçbir zorlama olmadığını söylediğini kaydediyor ki, bu bir nesnellik ve doğruluk habercisidir.

Güzel, ama iktisadî, bir "zorlama" olarak düşünmezsek, bir bilim olma kabiliyetinden söz edebilir miyiz, özünde zor'dan yoksun olan, bilim kabiliyetinden de yoksundur; kuşkusuz, fiziksel bir zorlama söz konusu değil, dayak veya hapis yok, yalnız, iktisat, belki dayaksız ve hapissiz, fakat yine de, daha acımasız bir zorlamadır. Burada var, Kromni bir maden yerleşkesi idi, Hiris-"mele" olarak okuyorlar, yazılışları aynıdır. Yahudi dünyasında, "haham" ya da "rab" veya "rav" karşılığıdır. Hristiyanlar "papaz" diyorlar ki, gizli-hristiyanlıkta "molla" veya] "imam" aynı zamanda papazdır. Yalnız molla veya haham ya da rab sözcüklerinin tam ve saf karşılıklarını "bilgin" sözcüğünde buluyoruz. "Mevlana", bizim bilginimiz, bizim , üstadımız, demektir.

1) "Anneanneme onların zorla Müslümanlaştırılmış Rumlar olup olmadıklarını sordum, fakat, cevabı olumsuzdu. Bu, Kromni'de nasıl tükendiğimizi gösteriyor, dedi ve hiç kimse, söz konusu olabilecek bir şiddetten asla bahsetmedi." Y. Andreadis, Gizli Din Taşıyanlar, The Cryptochristians, Selanik-İstanbul, 1995-1999, s. 13-

tiyanlar çalışıyordu, madenciliği biliyorlardı ve geçimleri iyiydi; sonra Hristiyanlar'ın çalışmalarına sınır getirildi, usta veya yöneticilik yasaklandı ve Hristiyanlar da Müslüman olmaya başladılar ve gizlice Hristiyanlıklarını sürdürdüler. Kromlu da deniyordu, Gümüşhane'ye yakındı; fakat gizliden Trabzon metropolitliğine bağlandılar, Trabzon'a yetmiş kilometre uzaktaydılar. Kurnazlık saydıkları muhakkak, kolay olacağını düşündüklerinden kuşku duyamayız, sonunda bir sonsuz "gizli örgüt" oldular ve iki yüzyıl iki hayatı birden yaşadılar. Birisi cehennemdir ve ikincisi ise eksik yaşamdır.

Kromni, bir büyük bölgeydi, Andreadis, Kromni'de ve köylerinde bir tek cami ve bir tek kilise olmamasına dikkat çekiyor; "ancak Kromni'de olduğu gibi hiçbir yerde bu kadar çok gizli mabet olmamıştır" diyordu. Demek, Kromlular, kiliseye ihtiyaç duymuyorlardı; çünkü, her evde bir gizli, söz uygunsa "kilise" vardı, Andreadis, "mabetler genellikle yeraltındaydı ve insanlar, gizli bir iç kapıdan aşağıya inerlerdi" yollu yazıyordu.¹ Gizli-Hristiyan-ların adları, giysileri ve evleri Osmanlı'ydı, yalnız hepsinin kendi aralarında kullandıkları Hristiyan isimleri vardı ve iki katlı evlerinin mutlaka bir katı şapel olarak kullanılıyordu; Osmanlı yönetiminin bu gizli yaşamdan kuşkulandığını anlıyoruz.

Kromni'de kuşkusuz açık-hristiyanlar da vardı, daima gizli-hristiyanları korudukları anlaşılmaktadır. Aksini düşünemeyiz, mutlaka hem kendi içlerinde ve hem de gizliler ile açıkklar arasında sürtüşme ve kavga olmuştur; hiçbir ifşaat olmadığı bilinmektedir. Arada-bir Osmanlı'dan kız alındığı oluyordu, karşılıklı sevdalanmak kaçınılmazdır, böyle durumda gizli-hristiyanlar Osmanlı gelini bir psikolojik eğitimden geçiriyorlar di, gelin bunu bilmiyordu, yalnız iki yıl da sürse, psikolojik eğitim tamamlanmadan gerdeğe girilmiyordu ve gelin önce vaftiz ediliyor ve sonra birleşme gerçekleşiyordu; Murta-za Efendi oğlu Aziz Ağa da, ki bir gizli-hristiyan idi, ispir'den bir Müslüman kızı alınca aynı yol izlenmişti, psikolojik eğitimi başarıyla geçen gelin, Pana-ya Sumela Manastırı'nda vaftiz ile Sofiya adını almıştı, usûl budur.

Bir talihsizlik, Sofiya'nın geveze çıkmasıdır, birgün eski evine gidince, Hristiyan olduğunu ağzından kaçırırvermişti; patlak veren skandali örtebilmek ve mahkemeleri ikna edebilmek, pek çok rüşvete ve pek çok yalancı şahide mâl olmuştu, anlatım bu yoldadır. Yalnız kapatılmış olmakla birlikte bir

1) ibid., s. 26.

kez kuşku tohumu atılmış oluyordu, Kromlu gizli-hıristiyanlar, kuşkuları gidermek üzere, Kromni'ye bir cami yaptılar; böylece "Müslüman" Kromni camiye kavuşmuş oluyordu, 1815 yılındadır. Bunun üzerine açık-hıristiyanlar da bir kilise inşa ettiler, sanki oyun oynuyorlar.

İster kriptoyahudi ve isterse kriptohıristiyan olsunlar, gizli dinlilerin en önemli sorunlarından birisinin bir Müslümanla ya da daha doğru sözcükle bir Osmanlı ile evlenme tehlikesidir. Müslüman bilindikleri için güzel kızları istenebiliyor; herhangi bir kuşku yaratmadan bu talebi reddetmek bir beceri işidir, çok büyük hileleri ve yalanları gerektiriyordu. Molla Süleyman böyle bir tehlikeyi yaşamıştır ve kızı, Osmanlı adıyla Gülbahar ve vaftiz ismiyle Maria, tehlike bertaraf edildikten sonra, yazarımız Yorgo Andreadis'in büyük akrabalarından birisiyle evlenebiliyor, bu epizodu bu nedenle biliyoruz.

Molla Süleyman, bir gizli-hıristiyandı, herkes Süleyman'ı, Kromlu'nun imamı biliyordu,, aslında papazdı, Arapça bilmemekle birlikte Kuran'ın bazı ayetlerini ezberlemişti, yalnız Türkçesi de zayıftı, Pontusca okuyordu; gündüzleri imam ve geceleri papaz olarak evleri dolaşıyordu, tüm vaftizleri yapan ve nikahları kıyan papaz, Süleyman'dır. Süleyman'ın, Sait Ağa adında zengin ve gizli-hıristiyan olmayan bir dostu vardı, uzak yerden bazen ziyaretine geliyordu, yemeğe alıkoymaları normaldir. Birisinde Süleyman çok zor durumda kalmıştı, Sait Ağa'nın evinde misafir olduğu gece, Hıristiyanlar'ın orucuna denk düşmüştü, sıkıntı yaşadı, yolunu buldu, karnının ağrıdığını söyleyerek sadece çay içmişti, gizli dinlilikte yalan söylemek yaşamının bir şartıdır.

Sohbet ettiler, Sait Ağa da Pontusca kelam edebiliyordu, ancak nasıl olduysa Sait Ağa, kapı aralığından Gülbahar'ı gördü, on iki yaşındaydı, güzelliğine vuruldu, hemen almaya karar verdi; gerçi çok eşlilik yaygın ve gizli-hıristiyanlar da bu âdete uymuşlardı, ama, Sait Ağa, Gülbahar'ı oğluna istiyordu. Köyüne döner dönmez tanınmış çöpçatana haber göndermişti, Sait bilmiyordu, Fatma da Paresa adında bir gizli-hıristiyandı, telaşlandı ve içine doğmuş olabilir; Sait'i bulup meseleyi anlayınca bahaneler uydurmaya başlamıştı, Gülbahar daha çocuktuktu. Sait, "bekleriz" diyordu ve Fatma'nın haber vermek için Süleyman'a koştüğünü öğreniyoruz.

Artık yanmak sırası Molla Süleyman'dadır, tecrübeliydi, sabah olduğunda çare hazırdı, derhal Yazıcızade Murat'a haber gönderildi, kuşkusuz gizli-hıristiyandır.

Erkek ailesinin kız istemesi usûldür, yalnız bir Hristiyan kızının bir Türk'le evlenme tehlikesi varsa, usûl ihmal edilebiliyordu; Süleyman, Murat'tan oğlu Dursun'u kızı Maria'ya istiyordu, böyle büyük bir tehlike karşısında Murat'ın hemen kabul ettiğini tahmin edebiliyoruz.

Kuşkusuz bu beklenmedik bir olaydı, gizli dinlilikte, ilkel topluluklarda beşik kertmesi denilen, çocukları en küçük yaşta birbirine "kesmek" yaygındır.(1) Bu nedenle ben, "beşik kertmesi" görünce ya ilkelik ya da gizli dinlilik işareti alıyorum, ikincilerde bir tür savunma silahıdır ki aşksız bir yaşamı da beraberinde getiriyor; kripto-dinli yaşamda, kadınlar, ilke olarak, ya ev-siz ya da aşk-sız yaşamaya mahkumdurlar. Kromni'de buna bir de, partner sıkıntısı nedeniyle, erkeklerin çok evliliği ekleniyor, gizli-hristiyan Kromlular da, Müslümanlar misali, birden fazla eş alıyorlar; yalnız ekonomik durumları elverişli olduğu için ayrı ev açabiliyorlar.

Yorgo Andreadis, Müslümanlığa geçişi durdurabilmek için Doğu Kilisesi 'nin gizli-hristiyanları, Hristiyan saydığını ileri sürüyor; benim bulabildiğim kaynaklarda böyle bir işaretle karşılaşmıyoruz. Patrikhane, ruhun esir alınamadığına hükmederek bunların Hristiyanlığını sürdürüyor; kripto-ya-hudilikten farklı olarak bunu bir trajedi olarak niteleme eğilimi var.(2) Ne de olsa, gizli dinlilerin bir bölümü, görünüşteki dinde kalabiliyorlar.

1) 'Bezmen Ailesi, kripto-yahudi mi, sabetayist mi, yoksa samimi bir dönme mi, bilemiyoruz; hep birbiriyle evlendikleri için, üçüncü ihtimali sarf-ı nazar edebiliyoruz. Aile'nin bir kolu Viyana'da, bir kolu Arjantin'de, Paris, Londra ve Selanik de var, yalnız evlenmeler beşik kertmesi ile oluyordu. Refik Recep'in karısı Ayşe hamile olunca, içki masasında "çıkan çocuğu Halil'e verdim, gitti" diyebiliyordu.

"Halil Ali henüz yedi yaşındaydı ve doğacak çocuğun kız olacağı sadece bir tahmindir. Ama iki kafadar çoktan anlaşmışlar, aralarında söz kesmişlerdi bile. Ali Molla büyük bir memnuniyetle 'hay hay Refikim, çok da münasip olur' dedi."

Peki, "çıkan" bebek kız değilse; "bu arada Ayşe Hanım ikinci doğumunu yapmış ve dört gözle beklenen gelin bebek nihayet dünyaya gelmişti, Vedia Nefise. Refik Bey ile Ali Molla'nın keyfine diyecek yoktu. Ne var ki aralarında anlaşıkları beşik kertmesinden Halil'in haberi olmadığını düşünüp ondan da bir söz almak gerektiğine karar verdiler." Bu nedenle çocuk Halil'i, yeni çıkan Nefise'nin beşiğine götürerek nişanladıklarını okuyoruz. Fuat Bezmen, Bir Duayenin Hatıran, İstanbul, 2002, s. 15-16.

Öte yandan Rauf Denктаş'ın Baf ta doğduğunu biliyoruz, Havari Paul, İsevi doktrini yaymak üzere sadece Yahudiler'in yoğun olduğu yerleri geziyordu, Bafa uğramıştı ve sinagogla İsa'yı anlatmıştı, demek önemli bir Yahudi merkezidir. Rauf'un eşi Aydın'a gelince, bir yerde, "henüz dokuz yaşındayken, 'işte eşin bu olacak' dedikleri Rauf Denктаş ile 15 yaşında evlenen Aydın Denктаş.." haberini okuyoruz. Buna göre bir tür "beşik kertmesi" ile karşılaşmıyoruz. (Star, 16 Aralık, 2002)

2) " 'Crypto-Christianity' thus frequently constituted an intermediate stage in the process of ultimate conversion to islam, it was certainly one of Hellenism's greatest tragedies."

Ne zamana kadar; kripto-yahudilikle ilgili bilgilerimiz, bu "kalma" sözcüğünün mutlak bir anlam taşımadığını göstermektedir. Yüzyıl ve hatta bin yıl i gizlilikten sonra kendisini Yahudi ilan edenler çıkıyor; tekrar dönmek herhalde bir oportünite sorununa dönüşmektedir. Kromni gizli-hristiyanlarında da "oportünite" meselesi ön plandadır.

Önce şu noktayı tespit etmek yerindedir; Karadeniz'e yakın iklimde gizli din taşıyanlar Kromni ile sınırlı değildir, Andreadis'in bize aktardıklarından çok yaygın olduklarını anlıyoruz. Bunların bir bölümü artık Türk'tüler, Andreadis'in anneannesinin, "Tonyalılar artık Türkler'den daha Türk olmuşlardır" sözü ilgi çekmektedir, Türkiye'ye bir cumhurbaşkanı kazandırmış Of için de benzer bir değerlendirme mümkündür.¹ Fakat yine de "ne zamana kadar" sorusunun net bir cevabını bulamıyoruz.

Karadeniz bölgesinin gizli din taşıyanları, ilk önce Elenler'in bağımsızlık savaşı ile heyecanlanıyorlar, dinlerini açıklama dalgasının etkisine giriyorlar. Sultan Mahmut'un patrik ve din adamı idam etmesi herhalde caydırıcı etki yapmıştır; fakat, 1828 Türk-Rus Savaşı ile Ruslar Gümüşhane'ye gelince bir bölümü dayanamıyor ve Hristiyan olduklarını açıklıyorlar. Ancak bunları bir sürpriz bekliyor, Rus askerleri burada çok kalmıyorlar ve bu nedenle dinlerini açıklayanlar, Rus kuvvetleriyle Batum'a göç ediyorlar; söz etmişim, bu serüveni anlatanlar işte bunların çocuklarıdır.

Tanzimat Fermanı'nın yeniden heyecan yarattığını öğreniyoruz; fakat artık iyice yaşlanmış Molla Süleyman ve Trabzon Metropoliti temkinli davranmayı öneriyorlar, en azından acele ile dinlerini açıklayan Ermenilerin yazgısını beklemek gerekmektedir. Ermeniler'den birisinin "tenasür" ettiği gerekçesiyle idam edilmesi heyecanı bastırmaya yetiyor ve yeni bir bekleme dönemi başlamıştır. Hiç kuşumuz yok, Düvel-i Muazzama konsoloslukları gizli-hristiyanların varlığından haberdardılar, çalkalanmayı biliyorlardı; nitekim, 1856 Islahat Fermanı din özgürlüğünü taahhüt etmişti. Bu bir dönüm noktasıdır; her yerde gizli din taşıyanların yüreklendiğini ve dinlerini açıkladıklarını görüyoruz.

A. E. Vacalopoulos, *Origins of the Greek Nation-The Byzantine Period 1204-1461*, New Jersey 1970, p. 67.

1) "Bugün Oflu halk, onların Rum kökenli olduğunu, atalarının Hristiyan olduğunu bilir, fakat uyanıp tek gerçek din olan İslamiyet'i kabul ettiklerini söyler." Y. Andreadis, *Gizli Din Taşıyanlar*, op. cit. s. 82.

Dilekçelerinin bir kopyasını, konsolosluklara verdiklerim tahmin edebiliriz; tedbirlik gereğidir.

Öyle bir hücum ki, Trabzonlular, "uzun sokak çamur oldu, Krumiler gavur oldu" tekerlemesini icat etme gereği duydular. Osmanlı Devleti'nin artık yapacağı, komiteler kurmaktan ibaretti, kaymakamın başkanlığında kazalarda kurulan komiteler, eski Müslüman ve yeni Hıristiyanlar'ı deftere kaydediyordu. Trabzon'a 27 kilometre mesafedeki Cevizlik'teki komite kayda değer, kaymakam, askeri komutan ve imam Molla Vaizoğlu'ndan oluşuyordu. Her gün, çevre köylerden gelen gizli-hıristiyanları yazıyorlardı, akşam defter kapatılmaktadır.

Andreadis'in anlatımıyla birgün şöyle sona ermiştir: "Çevre köylerden tüm gizli-hıristiyanların geldiği ve Hıristiyan adlarıyla kaydedildiği dönemlerde birgün komite defterleri kapatmaya karar verdi, çünkü kimse kalmamıştı, işte, nihayet bitirdik, dedi Kaymakam. Henüz değil, diye cevapladı Molla Va-izoğlu, biraz daha bekle. Kısa bir süre daha geçti ve kimde gelmedi, Molla konuştu, Beni de kay dedin.'Georgios Kirittoplos, Kapıköylü, papaz.' Efradı hâlâ Kavala ve Kozan'da yaşıyor."1 Andreadis'in tanıkları, 1910 yılı itibarıyla, geride pek çok kripto-hıristiyanın kaldığını söylüyorlar; ihtimal dahilindedir.

O kadar şaşırtıcı ki, bu anlatıma ne ölçüde güvenebileceğimizi tekrar sormak gereğini duyuyorum, iki yüzyıl bir topluluk, evlenme, borç alma, boşanma, satış ve benzeri bütün akitleri gizlice, "Kutsal Peder adına" yapıyor ve buna uyuyorlar; mutlaka ihtilaf çıkıyordur, ama, bunları kendi aralarında tutabiliyorlar ve hiçbir zaman sızdırmıyorlar. Kamusal ve resmi dinsel, mahkemelerden ayrı ve önce gizli, dinsel bir yargının olduğu sonucu çıkmaktadır; önemli olan budur. Bu inandırıcı olabilir mi; XX. Yüzyılda Cumhuriyet Türkiye'sinde sabetayistlerin de bu tür mahkemeleri olduğu biliniyordu ve Bezmen'in bunlardan birisini kayda geçirmesi ayrıca önemlidir.2 inanılmaz görünse de, demek ki, çok yakın zamanlar da bile benzerleri var.

1) Yorgo Andreadis, ibid., s. 78.

Ne kadar ilginç, Kavala ve Kozan'dan da Cumhuriyet Türkiye'sine kripto-yahudi ve sabetayist geldiğini biliyoruz. "Kavala" ve "Kozanoğlu" soyadları taşıyanların bir bölümünün bu göçerler olduklarını düşünmemiz isabetlidir.

2) "O tarihe kadar, Aşirefendi'de, iş ve ticaret dünyasının adeta kadısı olan, bütün anlaşmaz

Bir nokta daha var, Andreadis, gizli dinlilerin hepsine samimi Hıristiyanlar gözüyle de bakmıyor; "sultandan gelen yardım durduğunda ve işsizlik başgösterdiğinde, devlet askere gitmelerim ister istemez ikiyüzlü Müslümanlıklarını terkettiler, çünkü ondan kazanacak birşeyleri kalmamıştı" demektedir.(1) Öyleyse gizli din taşıyanların tümü olmasa da bir bölümünü oportünist sayabiliriz, artık Osmanlı çöküyordu; Osmanlı ve Müslüman kalmanın zahmeti, getirişinden fazla görünüyordu.(2) Gizli dine dönme zamanıdır.

Bunu, bütün gizli dinliler için düşünmek yerindedir. Birgün gizli dinlerine dönebilirler. Zaman sınırı olmadığını çıkarıyoruz.

lıkların mahkemeye gitmeden kendisine getirildiği, kararlarına itirazsız saygı duyulan. Anadolu'dan İstanbul'a gelen tüccarların, piyasaya girmek için muhakkak icazetine ihtiyaç duyduğu, Türkiye'nin ilk sanayicisi koca Halil Ali." Fuat Bezmen, öp. cit., s. 115.

1) Yorgo Andreadis, öp. cit. s. 81.

2) Böyle düşündüğümüzde, zaman zaman "dönme" sözcüğü de anlamını yitirmektedir; Osmanlı'da ilk bilimsel deneyi yapan ve çok zaman da pozitivist bilimin kurucusu saydığımız Hoca İshak Efendi ile ilgili olarak Galante'nin açıklamaları çok öğreticidir. "İshak Efendi eski mezhebenden olanlarla hoş geçinerek elden gelen yardımı esirgememiştir. Yahudilerce "Tersane Hahamı" olarak bilinirdi."

Avram Galante, Türkler ve Yahudiler, İstanbul, 1995, s. 145.

Altıncı Bölüm Ek

KRİPTO

Metin Toker & Kızları Gulsün & Nur & Bülent Yahniçi

Metin Toker anıldı

GAZETECİ, yazar Metin Toker ölümünün birinci yıldönümünde bir dizi etkinliklerle dün anıldı. Toker için ilk olarak Çeşmeli Asri Mezarlığı'nda kabri başında bir tören düzenlendi. Törene, eşi Özden Toker, kızları Gulsün Bilgehan Toker ve Nur Peri Özden, kardeşi Mübin Toker, eşinin kardeşleri Erdal İnönü ve Ömer İnönü ile dostları bazı gazeteciler ve serüvenleri katıldı.

Daha sonra Gazeteciler Cemiyeti'nde "Metin Toker'in Gazeteciliği" konulu panel düzenlendi. Gazeteci Cüneyt Arcayülrek, Erdal İnönü ve gazeteci Kurtul Altuğ, "Toker'in Akis Dergisi serüvenini ve anılarını anlattılar.

Metin Toker'in mezarı başında yapılan anma törenine ailesinin yanı sıra aralarında MHP Genel başkanı yardımcısı Sevkett Bülent Yahniçi'nin de bulunduğu birçok siyasi parti temsilcisi katıldı. (Fotograf: Yavuz ÖZDEN a.a)

Hürriyet, 19 Temmuz 2003

Türkçe "**kripto**" yazıyoruz, İngilizce, "crypto" yazılıyor, "**crypto-jews**"," son yıllarda sık sık kullanılıyor; öncelikle bir "gizlilik" anlamı taşımaktadır. Hem Latince ve hem de Elence kökünde, **yeralında oda, mahzen ve kasa** anlamı var, bizde dış işlerinde kullanılışı çok yaygındır; **şifreli gönderilen yazıya** işaret ediyor, bu nedenle elçiliklerde "kripto memuru" şart, şifreli gelen yazıları açıyorlar. Bunun dışında, bir de **gizli din taşıyanlara** bu ad verilmektedir; **bilimseldir ve hiç bir kötöleme ya da aşağılama tonu bulunmamaktadır**. Gizli din sahibi ise, "kripto" demek doğaldır ve dilbilimi açısından yerindedir.

Bizde bir başka anlamda da kullanılmıştı, **gizli komünistlere, "müseccel" deniyordu, tescil edilmiş anlamındadır**; yalnız bunun için bir **mahkumiyet** almak gerekebiliyordu. Böyle olmazsa, "**mahut**" sözcüğü kullanılıyordu; zamanla eskimiştir. Bu eskiliği ve yeni bir isme ihtiyacı ilk gören **Metin Toker** olmuştu, bütün yaşamı boyunca Nato'yu savunmuştur, o kadar öyle ki, Nato'nun Türkiye'de "kripto" ambasadörü olduğunu söyleyebiliriz. Başarılı bir gazeteci ve azılı bir ilerleme karşıtıydı, biz sosyalistler için "kripto" demeyi tercih ediyordu; icat, Toker'indir.

Sosyalizmin legal olduğu dönemdi, hızla yayılıyordu, dağ-taş sosyalist olmuştu ama Toker, bir insanın sosyalist olabileceğine hâlâ inanmak istemiyordu ve belki de "komünist" ile "sosyalist" arasındaki farkı kabul etmiyordu; bizlerin takibattan ve hapse girmekten korktuğumuz için kendimize "sosyalist" dediğimizi ileri sürüyordu ve bu nedenle bütün sosyalistlere "kripto" diyordu. Bu icadı sırasında artık okuyucusu kalmamıştı; bir talihtir, bu nedenle "kripto" sözcüğünü fazla yerleştiremedi, ama biliyoruz.

Ne tesadüf, Metin Toker de, bir kripto'dur; gazeteciliğe pek çok seçkin kripto misali, 1. Cem dahil, Cumhuriyet'te başladı, Türkiye'de siyasal haber dergiciliğinde bir "devrim" sayılan Akis'i çıkarttı, D. Avcıoğlu ve M. Soysal Akis'te yetiştiler, C. Arcayürek Akis için hapse girerek şöhret kazandı, yazıları üstleniyordu ve Cumhurbaşkanlığı kontenjanından senatör dahi oldu. Birinci ölüm yılında yaşadığı döneme göre, çok daha fazla övüldü, böylesine bir sadakati ancak sabetayizmde bulabiliyoruz, ne yazık bizde yoktur; kızlarının birisinin adının "Gülsün" ve diğerinin "Nur" olduğunu bu vesileyle öğreniy-

1) J. Liebman Jacops, Hidden Heritage-The Legacy of the Crypto-Jeivs, University of California p., 2002.

ruz. Gülsün Toker, Kapanı!er'in liderlerinden K, Deniz tarafından milletvekili yapılmıştır;¹ burada ınt ediyorum, başka bir bölümde Dervişin atadığı sayıavları ele almayı umuyorum

NAMAZ

1) İki, Gü&In'ün dedesi İsmet Paşa'dLm af düşmek mi yofcsa babusi Toker'e ^uknin bildirmek mi; ^nemli bir .sorudur.

Yalçın Küçük

Nasıl yapıyorlar, bu konuda bilgimiz yok denecek kadar azdır; "kripto" sosyete olmanın doğal sonucu saymak zorundayız. Çok sakinimiı davranıyorlar, kapı çalındığı zaman, üst pencereden kapıyı görmek mümkün değilse, yine de "yanında çig soğan gelirdin mi" yollu soruyorlar; "çig soğan", kripto olmayandır. Dikkatli yaşıyorlar, kripto olmayanla tenis bile oynamamalan bunun kanıtıdır; oyunun rahadığı veya kızgınlığı nedeniyle "sır" bir sözü telaffuz etmeleri mümkündür, burada aşın disiplini görüyoruz. İmkanları içinde her yere ve göreve sadece kripto getirmelerinde, tekelist doktrin kadar gizliliğe verilen önemin de rolü var,

Ahmet Emin Yalman ın bir yanı herhalde mucizevi olmalıdır; Türk matbuatında adı dönmeye çıkmıştı ve o zamanlar, gazeteler birbiriyle savaş haline giriyorlar ve suçlayıcı özel ekler çıkanyorlardı, şimdi daha iyi görüyoruz, suçlayanlar belki de daha "dönmeydiler. Yalman'ın "dinime küfredenler bari Müslüman olsa" dememesi hem şaşırtıcı ve hem de disipline bağlılığı açısından övücüdür. Bu nedenle suikaste uğradı, ölümden döndü, fakat "yalnız ben miyim" demedi; halbuki son bir kaç yılın sağladığı açıklık, Yalman'a her açıdan haksızlık yapıldığını göstermektedir.

Zor bir yaşamdır ve bu nedenle üzüntüm ve hayranlığım büyüktür; kripto-hıristiyanların yaşamıyla ilgili bölümü, bu duygularla hazırlamış bulunuyorum, Bu ek'tir.

Kriptolar içinde en ünlülerinden birisi Nasi idi, Fransızca "Nassi" yazılıyor, Türkçe "Nasi" ve bazen de "Naci" olarak görüyoruz, Donna Gracia ve josef Nasi'den diğer çalışmalanmda. aynnttlt olarak söz etmiş bulunuyorum. "Maranos" bir ailedir; Portekiz'i terk ettiler ve Avrupa'da Hıristiyan olarak yaşadılar, çok zengindiler, Gracia'yı kız kardeşi Venedik'le, aralanndaki mali ihtilaf nedeniyle, kripto-yahudi olduğu iddiasıyla ihbar etmişti. Tutuklandı, yakılabilirdi; Osmanlı Sultanı, savaş tehdidi de dahil bütün yollar deneyerek, kurtardı; bir iddiaya göre daha Avrupa'da iken ve diğer iddiaya göre özgür Osmanlı mülküne gelir gelmez, Yahudi olduğunu ilan etmişti. Dük Nasi, hem yeğeni ve hem de damadıdır; "dük" sıfatını İkinci Selimin bahsettiğini biliyoruz. Bunlar, elli yıl kadar Osmanlı Devleti'ni yönettiler, egemen oldular; hem Osmanlı ve hem de Yahudi tarihinde ağırlıklı yerleri var, Yahudi ansiklopedileri "statesman in Turkey" demektedir. Ben "hanedan" olarak görüyorum; ayrıca ingilizce "House of Nasi" **nitelemesini** böyle anlayabiliriz.

Cecil Roth, Nasi Hanedanı'm ya2mış durumdadır, bu tür monografiler, genel tarih için de önemli bir katkı sağlıyor ve bir yerde "but he did ali with out conviction, perhaps muttering some secret formula of self excuse, as so many marrones did, whenever he entered a church and performing private austerities to atone for his outward christian observances* demektedir.¹ Profesör Roth bir Yahudi ve üstelik geleneklerine çok bağlı birisi olduğu için buna güvenmek durumundayız. Hiç bir kaynakta atıf yapıldığını veya işaret edildiğini görmediğim, Roth'un bu haberi çok değerlidir ve bize karanlıkta tutulan bir yaşamın kapısını aralamaktadır.

XVI, Yüzyılda Hıristiyan yaşamda bir rahatlama olsa bile, bir converso Hıristiyan görünmek ve bunun için de kiliseye girmek zorundadır¹ Nasi, bir istisna değildi; ancak Profesör Roth'dan öğrendiğimize göre, kilisede ayine hiç inanmadan katılıyordu, vvithout conviction. belki de dua eder görünürken, Rabbi nden bunları yapmak zorunda kaldığı ve kiliseye girdiği için af diliyor ve daha sonra da bu "günahları™ affettirebilmek için oruç tutuyor ve benzeri yollara başvuruyordu, bu günahın kefareti ödeme zorundadır. Tüm kriptoların böyle davranacağını düşünmek durumundayız.

Peki gecikmiş ve ani şöhet T. Karadağlı'nın bu halini nasıl açıklayacağız, hiç kimse tanıımıyordu, talih kuşu ansızın başına konmuştu, kendisiyle yapılan mülakatlarda hep bu soruluyordu, "nasıl oldu da bu kadar bekledikten sonra birden parlamıştı", bu haline baş dönmesi diyebiliriz. Gerçekten de Karadağ!inin nedenleri var: "Halamın vefat ettiği haberini aldım ve erkenden

1) Cecil Roth, *Tbc HouSe ö/Nasi-Thc Duke öfS'ûxöS, PhilMtelphia, 1948.*

"Bergama civarında Trahalla köyünde 1038-1829 senelerinde oradan geçen Mac Fariane adlı bir seyyahın söylediğine göre, bu köyün sakinleri, tip lübariyle, satrı ırkına mensup gibi gözükmekte olup, cınnricsi günleri tatil ederlerdi. Bunların İzmir'de Şabettay Sebd'ye uyanlardan olup, sonradan Bergama havalisinin mamuriyetinden dolayı, oraya hicret eden bir zümre olması mümkündür, (bkz F W. Hasluck, *Cbristianity and islam under the Sultats*, Otford, 1929, II. 473 v. d.r

İslam Ansiklopedisi, Üçüncü Cilt. s. 646

- 1) Bizde fVktnji, Aİçyl ve Mevlevi görünmek büyük bir rahatlık sağlamaktadır, çünkü praliquanl Müslüman olmanın kurtulma imkanı doğmaktadır. Kripto olup da "aydın" iddiasında bulunanların "ateisr olma şansı var; nilekim O. Pamuk böyle bir iddia ile çıkmıştı, annesi Şukufc J kınım ın O. Fainuk'u azarladığı, gaîeie arşivlerinde yerini bulmuş durumdadır. Öyleyse, "mevlcvF ve "bekta^i" iddialarının bir bölümünü, oranını bilemeyiz, kripto hanesine kaydetmek zorunluluğu altındayız.

Aieizm şemsiyesi, Avrupa'da kriptolar arasında da yaygındır.

Türkmen & Karadağlı

Aydm & Erdem & Deniz

Sevgili annemiz

Sevgili babamız

TÜRKAN
KARADAĞLI'yıAYDIN
KARADAĞLI'yı

kaybettik. Acımız büyük

kaybettik. Acımız büyük

Oğlu: SEYFİ TÜRKMEN

Eşi: DENTZ KARADAĞLI

Kızı: AYŞİN TÜRKMEN

Oğulları: MUZAFFER ve

ERDEM KARADAĞLI

yola çıktım Ogleye doğru Ankara'daydım. Bu arada amcamı da ziyaret etmek istedim. Ancak evine vardığımda amcam vefat etmişti Ben kapıyı çaldığımda uyumakta olan yengem açtı kapıyı. Sonra amcamın yanına gittik. Ama onun vefat etliğini gördük." Çok şarkın olduğunu anlıyoruz, hikayesi inandırıcı görülmüyor, demek amcasına telefon etmeden gitmiş, herhalde sürpriz yapmak istemiştir, amcasının bu yeni şöhret evladının ani ziyaretinin yaratabileceği heyecanla ölebileceğini hesaplayamamış, fakat ne yazık, amcası yine de vefat etmiş, ama tuhaf, yengesinin bundan haberi yokmuş; bütün bunlar ansızın gelen ünün etkisinden kurtulamadığını anlatmaktadır. Öyleyse saf tutmasını da tedbirsizliğine bağlamak zorundayız.

Modern mezar taşlarından, halasının çocuklarının "Türkmen" soyadı ve yengesinin "Deniz" ve amca çocuklarının da "Muzaffer" ve "Erdem" adlarını taşıdıklarını öğreniyoruz; Karadağlı'nın vefat eden amcası Karadağlı da "Aydm™" adıyla tanınıyordu, bunlar araştırmayı teşvik etmektedir, "Kara" sözcüğünü artık çok iyi biliyoruz, O Pamuk adında New York'ta çok unlu ancak Türkiye'de okunmayan bir yazarımız her yere bu ismi sokmaktadır Birde bir renk ve aynı zamanda "toprak" demektir; "kara" adıyla bildiğimiz bin de Yahudi mezhebi var, artık ezbere biliyoruz.

Soyadında yer alan *dağlı sözcüğüne gelince, "berktay¹¹ ile özdeştir; berktay'ı icadını, muhtemelen, izmir'de yetişmiş, 1951 Büyük Komünist Tevki-İsti ile hapse mahkum olan, tanınmış sosyalistlerimizden Erdoğan Berktay'a borçluyuz. Benim deşifreyonuma göre "dağlı" demekdir ve "Yahudf anlamı-

Dağlı & Dinçmen Aileleri ve Nazlı & Işıl & Elif & Sıla & Aslı & Gülben Adları

VEFAT

Merhume Rebia Dağlıoğlu ve Merhum Ahmet Kemal Hayyam Dağlıoğlu'nun oğlu, Ayzin Görgün, Perizat Güner, Gülben Dinçmen, Meral Dağlıoğlu ve Hayat Yılmaz'ın biricik ağabeyleri, Erol Görgün, Orhan Güner, Yener Dinçmen, Yavuz Sakarya ve Hamdi Yılmaz'ın kayınbiraderleri, Sıla, Aslı, Sedef, Şehnaz, Zeynep, Nazlı, Elif, Gamze, Işıl'ın dayıları, Perizat Petra ve Yasemin Eva'nın babaları, Peter Bippus ve Oliver Schnell'in kayınpederi, Helga Dağlıoğlu'nun sevgili eşi

ÖZDEN DAĞLIOĞLU

1 Temmuz 2003 tarihinde vefat etmiştir.

Hürriyet, 2 Temmuz 2003

na gelmektedir; açıklamasını başka yerde yaptığım için tekrarlamıyorum. "Dağlı" sözcüğü, Kafkasya'da Yahudi ile özdeş tutulmaktadır.

Bir diğer Dağlıoğlu'nunki daha ayrıntılı ve bilimsel açıdan zengin bir mezar taşıdır; babasının adındaki "hayyam", hayyim yerine alınmamışsa, kız kardeş "hayat" kesinlikle "hayyim* demektir, biz Türkiye'de "can" ve "hayat" isimlerini, bazen "vital" ya da "vitali", hayyim yerine taşıyoruz. Kuşkusuz kendi yerlerine taşıyanlar olmalıdır, fakat burada davranış kalıplarını çıkar-maya özen gösteriyorum. "Dağlı", "hayyam" veya "hayat", hiç bir kriptolojide anlam taşımayabilir, bu çok normaldir; ama burada aradığımız, batini işaretler, hipotezimizi böyle kurmamız normaldir. Bu mezar taşında, en genç kuşaklara indiğimizde, sıla, aslı, ki bu ikisi de selafra naziredir, zeynep, nazlı, elif, ııl, perizat, yasemin, çok az kuşku bırakmaktadır, ilaveten müteveffa Özden Dağlıoğlu'nun eşi Helga I lantmefendi olarak görünmektedir ki, çok yerindedir; çünkü, Sabetay Sevi Türk-Müslümanla değil evlenmeyi, cinsel ilişkiyi bile günah sayıyordu, Yasaktır,

Sabetay Sevi'nin bu önemli emrini bilmenin günlük hayatımızda ne çok sır çözdüğünü göstermem gerekmektedir, verimlidir; manken ve tv "yıldızları" arasında, bütün "entertainment" sektöründe, sık sık okuduğumuz,, "beni arkadaşım ile aldattı" çılgınlıkları bu yüzdendir, çünkü, kriptolar, kriptolar dışın-

da **bir** yasakla karşı karşıyadırlar.¹ Sadece bildikleri ve yakınlamıda olanlarla aldatibiğe imkan ve özgürlükleri var

Alanları dar, imkanları sınırlı ve şanstan azdır ve bu, Sevi'nin emrinden kaynaklanmaktadır; ayrıca başta tekstilciler olmak üzere tit'cilerin arkasından barcılann rağbette olması da, kolay kazandıktan paralarının dışında bir çekicilikleri olduğu yollu anlaşılmamalıdır, gereksiz bir kıskançlığı önlemek istiyorum, ayrıca hepsinin yakışksız olduğunu da teşhis edebiliyoruz, çünkü, rantı olan barlar, kripto timan ya da tekelidirler/ Sevi, dışarıya açılma imkanı yoksa,¹ kriptoyu kripto'ya mahkum etmiştir, sorun buradadır.

Birbirine mahkumdurlar, dolayısıyla sık sık swapping yapmalarını, genel ahlakı tahrip etse de anlayışla karşılamak gerekmektedir/¹ Kaldı ki, genel ahlakı korumak için Hülya Avşar'ın formülünü biliyoruz; "usturuplu" olmalıdır. Her alanda reklama önem veren Avşar'ın burada gizliliği salık vermesi dikkat çekicidir; yalnız yerinde olduğunda iştirak halindeyiz.

Karadağlıca döndüğümüzde, saf tutup Müslüman gjbi dua etmemesi, cenaze namazında secdeye kapanma olmadığı için Karadağlı'mn yaptığına saf tutup namaz kılmamak demek daha doğrudur, tam bir acemilik örneğidir. KaTadağlı'nın bu tuhaf durumu soran gazetecilere, "herkesin inancı kendini ilgilendirir" dedikten ve bir de "hepimiz Müslümanız" sözünü telaffuz ettikten sonra, Ve ben duamı içimden ettim" buyurması, daha da tuhaf olmaktadır. Bir kez cenaze namazlarında herkes duasını içinden ediyor ve ne söylediklerini de kimse duymamakta ve bilmemektedir, bu nedenle cenaze namazı için sure bilmeye de gerek yoktur; fakal daha da önemlisi, bir tasanın duasını içinden yapması, ellerim yukarıya kaldırmasına engel değildir. Bir kez Johnsorı için söylenmişti, yürürken sakız çiğneyemez, diyorlardı; doğru, Karadağlıda hiç bir zeka pırıltısı görünmüyor, ama yine de Jchnson ile karşılaş-

1) "Bu suretle Müslümanlardan veya başk:ı bir zümreden kız alanlar veya yabancı erkeklere varanlar, cemaat tır:ı' sayılarak 'kararmış' diye anılırlardı.'

tstamAmÜtlopedisi, Üçüncü Cilt, s. 649.

2) "Laila", İbrani'de "gece" demektir, Faina veya Reina ya da Reyna ise, sözünü ettiğim Grasya'nın kızı ve NasfnUl karısıydı ve Grasya'ya İbrani tarihinde "Ha-Geverel" denmektedir, Ttic Lady oluyor, azize derecesindedir. Buralarda para harcamada, demek ki, bir ayın değeri buluyorlar,

3> Hıfzı Veldei Velidedeoğlu'min torunu Atınur, K- Derviş, bu imkanı kendileri ve t, Cemle Mehmel Ali Birand da çocuktan için yaratabildiler] enternasyonalİ2e olmuşlardı.

4) Bilim ve devrim, bir açıdan bakıldığında zıttır, çünkü, anlamak, kabul elmeye bir yol olmaktadır. Bu nedenle devrim için sadece¹ bilim değil bir de isyan daman şarttır.

tırmak haksızlık ve ayrıca dua hep dudak kıpırdatmayla yapılmakta ve eller mutlaka yukarıya kalkmaktadır. Burada bir tutarsızlık teşhis ediyoruz.

Tutarsızlık saptaması, bilimsel **süTecirı** başlamasıdır, tutarlı olan üzerinde düşünmek aptalların ve pozitivistlerin ayrıcalığıdır; bir kriptonun bunu yapması çok büyük günahıdır; öyle anlaşılıyor, Karadağlı, ansızın gelen şöhretin etkisiyle tedbirli olamamış ve yanlışlıkla saf tutmuştur. Bu yanlışlığı örtebilmek için ellerini kaldırmama yolunu seçmiş ve bu İslamik düzlemde yanlışlık olmuştur.¹ Böyle anlıyoruz.

Bir noktayı belirgin hale getirmek istiyorum, geliştirdiklerim ve yazdıklarımın hepsi yanlış olabilir, asıl amacımın yanında bunu önemli görmüyorum; bilimselliği geliştirmek istiyorum. En adi olgulara bile bir soruyla yaklaşmak ve bilimsel yöntemlere dayalı bir düşünme sürecini geliştirmek, bilimsellik başlıyor demektir; yalnız bilim hiç bir zaman tek başına yönetime indirgenemez, aynı zamanda bilgi birikimidir, "Paradigma" denilen, kristalize olmuş ve stilize edilmiş bilgidir; modeller dizgesi de diyebiliriz. Bu nedenle bir model denemesi daha yapmama izin verileceğini umuyorum.

Model için önce bir "fakirlere yardım derneği" postüle ediyorum ve buna ek olarak sömürü oranının çok arttığını ve dolayısıyla da bu demneğin kullanabileceği büyük fonların var olduğunu düşünüyorum. Kuşkusuz sömürü ve fon "milli" kimliklidir ve ancak fakirlere yardım demğine, bundan böyle "fyd" diyoruz, kullanabileceği kadar fon tahsis edilmektedir; bunun anlamı fyd'nin hülçe sınırlaması olmadığıdır. Bundan sonra Kenan Işık, Tamer Karadağlı türünden "geri bırakılmış", bu teknik söyleyiştir, "fakir kalmış" uygundur. şahıslar tespit edilmektedir ve telafi programına tabi tutulmaktadır

K, Işık'ın neden bugün olduğu yerde olduğunun cevabı yoktur, belki yüzyıldır yaşıyordu ve yaşadığını kimse bilmiyordu, ağız yapısı Rutkay Aziz misali konuşmaya elverişli değildir, şimdiye kadar sahnede hiç bir başarısı işaret edilmemiştir, bu nedenle fyd tarafından seçildiğini düşünmeye mecburuz,* T, Karadağlı için de aynı modeli uygulamak zorundayız; burada "senin

Dİslamik larikatlerc katılmış sabetayistlerin durumu ayrıdır; bu analizimiz "laik* sektör üzerinedir,

2) Benim bunları sürekli d a n k izlediğim varsayılıyor, K Işık'ı hiç izlemedim, ama en passam görmek yelertidir, T. Karadağlı'yı da hiç görmemişim, namaz belgeselinden soma hakkın da çıkanların hepsini kesip dosyalıyordum, faksı ttlemeyi hiç düşünmedim; yalnız P. M-tuğun İsrail ile bağlantılı bir tarikat nedeniyle adını duyunca, bs^ka bir yerde yazmak

de sıran gelebilir" mantığının yerleştirilmek istendiğini görüyoruz. Bu mantık, tranquilisani bir etkiye sahiptir, ilaç olarak da düşünebiliriz; yalnız T. Karadağlıya uygulanan dozaj fazla gelmiştir, şaşırmasını buna bağlıyoruz.

DUA

Helin Avşar'ın dua belgeseli, bu analizi, doğrulamaktadır. Bir kriptonun Müslüman lü-rû dua etmesinin günah oluşu ile ilgili tered-dütlerimiz azalmaktadır, öyle umul ediyorum. Fakat bu durum, henüz Helin Avşar üzerine bir iddia ve ispatı içermemektedir; araştırma-mız gerekiyor. Şimdilik bu belgeselin, Kaya Çilingiroğlu'nun babası Kaya Çilingiroğlu'nun ölüm yıldönümü törenlerinde çekilmiş oldu-ğunu noi etmekle yetiniyorum.

Yalnız şunu eklemek durumundayım; bir davranışbilimi kuruyoruz. Sadece onomas-tique ve sadece dinsel ntUcllr yetmemektedir. Tüm davranışları ele alıyoruz ve burada cinse! davranış önem kazanmaktadır.

ÜzerC, stryrcrmeyi denedim. Lhınnta gördükleriin dc yelerİrdir. Karadağlının yıllarca "geri bıraktırmış' olmalında hiç bir adaleisizlik bulamıyorum. Yanlarındaki küçük çocuklara gelince, demek ki, fyel, bunların snu-babaUftfUl teneke teneke pmrj Vermek istiyor, hurtu anlıyoruz.

"Harika Çocuklar" yasasından yararlananlara hemen hemen Tamamının sabetayist oldu-ğu-nu düşünebiliriz, ama, ciddi ve çalışkandılar. Hepsine sevgim var, rrmı/ıfci bu kadar sev menide onların kalkılan büyüktür ve benim için her zaman "harika" idiler; ama yeni ta-mamla 'harika çocuklar yine sabetayfstfer ve sadece "facia" sijicüi^ılını hak ediyorlar. Ru facia Çocukta, bütün yeteneksizliideriyle bütün yeteneklerin önünü tıkıyorlar ve "yetenek" sözcüjjünü bozuyorlar: herhalde lekelokrasi buna muhlaçlır.

ZİNA

Helin'in ablası Hüllya Avşar'ın "usturuplu zina*" doktrinine gelmiş durumdayız, bu arada araştırmalarım sırasında ve sürpriz diyebilirim, Helin ile Hüllya arasında bir de Leyla olduğunu tespit etmiş durumdayım,¹ artık "Laila" da demeyi öğrenmiş bulunuyoruz; "Avşar Doktrini", bizi, Sabetay Sevi'nin emirlerine denk düştüğü için ilgilendirmektedir Böyle olmasaydı, hiç bir analiz değeri olmayacaktı, bu nedenle üzerinde duruyoruz ve ayrıca, Avşar'ın doktrinini geliştirirken bu denkliği bilip bilmediğini bilmiyoruz; analizlerimizin açıklık getirme şansı var.

Bu noktanın din sosyolojisini ilgilendiren yanı çok önemlidir, kısaca üzerinde durmak gereğini duyuyorum, "Converso", teknik olarak din değıştinniş ve hatta "dönme" demektir, daha yaygınlıkla kullanılıyor, "marronos" sözcüğünde zamanla unutulsa da bir aşağılayıcı connotation var; Donna Gracia misalim gördük, yüzyıllar geçse de, "Yahudiliğe donüyorum" dediği an. Yahudi kabul edilmektedir. Bir sabetayist içinse bu şans hiç yoktur;* iran'da yaşayan ve bununla birlikte sabetayizme geçmemiş bİT converso da. beş yüzyıl sonra karar verdiği dakikada. Yahudiliğe tekrar girebiliyor, sabetayisilere bu yol kapalıdır.

Yahudilik için zina ölümcül günahlardan birisidir; Yahudi mesih olarak ortaya çıkan Sabetay Sevi. Yahudi emirlerine yaptığı ilavelerden birisinde bu emri yumuşatmış durumdadır. Sabetayistler, bu yumuşatmayı, "hissettirme-

V) Televizyon sunucusu Yasemin Bozcuifuul yazmakta olduğu kitapla, basına yansıdığına göre, su saurlar var: 'İlk veliliği ile ilgili olarak Avşar, kardeşi Leyli Hanım^Tdan gerekli bilgileri alacağını söylemişti, Leyla HanurTı aradım, konuştuk. Bana Avşar'ın ilk veliliğini ne kadar genç yaşta yaptığını, kocasının onu ;Edailığını söyledi. Hüllya birgün evi basmış. Eve gittiğinde Mehmet Sey'i bir kadınla görmüş. Halta eşi kendisini itmiş, tokatlamış.^w Demek ki meçhul ilk eşi Mehmet ve tanınmayan kız kardeşi Leyla'dır.

Hürriyet. 14 Mart 2003.

2) İlgaz Zorlu nun çok büyük ısrarından ve y «İ bir eğilimdn sonra Y:ilvidi kabul edildiğini hatırlatmakta yarar görüyorum.

den" veya "usturuplu" zina yapmak yollu anlıyorlar; Sabetay Sevi'nin neden böyle bir yumuşatmaya gerek duyduğu tartışmalıdır, çeşitli ve hepsi de makul görüşler ileri sürülmüştür, hâlâ da sürülüyor. Taraftarlarını veya günahları çoğaltma savlan aym ölçüde makul görünmektedir, ama bunları ayn tutuyoruz, bunların ötesinde, sabetayizmin "usturuplu" zinaya cevaz verdiği, doktrinde kabul edilmektedir; Avşar ın, muhtemelen bunlardan habersiz ola-

L/sturupJu Zina üzerine Discours

Hürriyet, 31 Efcim 2002

Hürriyet, 7 Mart 2003

rak telaffuz ettiği kelamın önemi buradadır.

Buradan devam edebiliriz, fakat Önce bir tespite ihtiyaç var, araştırmalarım sırasında, çok şaşırtıcı bir bulguyla karşılaştım, Koç Grubu Maibuatı, H. Avşar'ın Kayadan boşanmasına kesinlikle karşı çıkmaktadır. Şöyle de söyleyebilirim, "birgün Kaya aynlırsa"; Hürriyet ve Milliyet and Co., bunu, sosyalistlerin hükümete gelmesinden daha "kötü" ve büyük bir felaket haberi saymaktadır, sanki düzen yıkılmaktadır. Ben bunu saptadığım zaman Kaya için çok üzüldüm; kırık-çıkık tamirinde ustalaşmış bir tıp profesörünün,¹ bir zamanlar daha çok mafya kırıyordu, oğlunun boşanma özgürlüğü olmaması anidemokralik bir haldir ve KayaYım boşanma özgürlüğünün reformlar pake-tine alınmaması büyük bir ihmâl sayılabilir. Bu saptamanın başka uzantıları da olmalıdır; belki de Kaya, boşanma özgürlüğüne sahip olabilmek için pervasızca hareket etmektedir. Böyle bir çerçeveden baktığımızda Kayayı bir anti-katolik reformist ve hatta bir özgürlük kahramanı dahi sayabiliriz, kendisini kurban etmekten sakınmamaktadır ve sürekli yakalatmaktadır.

Bilimin görünene itibar etmemek olduğunu ve derini aramanın verimini belki bir daha telhis edeceğiz, ekte belgeseli var, 7 Kasım da, Avşar, "Kaya mutlaka hissettirmeden beni aldatıyorduk demekle birlikte artık boşanmaya nza gösterdiğini ilan ediyordu, burada malum Suden'in de adı geçiyor ki, önemlidir.' H, Avşar "Kaya ile Biricik çocukluk arkadaşı" diyor ki, eğer ikisi de sabetayist ise çok uygundur;³ tekzip değil teyit saymak daha isabetlidir. Böylece ve nihayet 8 Kasım tarihinde ve matbuatta. Kaya'nın boşanma dilek-

1 > fıkıba Kuyu ÇillinginiğİLi'mın ıııurımış nııfyn lideri Abadın Çakıcı'yla akraba olup olmadığım araştırıyorum. Buradaki işaretim İhl ihıımale dayannokta'. İıı; doğruysa oğul Kaya Çılıftginoğhı da nkrabcı demektir.

Bir gazete haberinde, K. Çilingiroğlu'ndan söz edilirken 'en yakın dostu Hakan UraT ibaresi geçiyordu, Selçuk liralın oğludur, Selçuk Ural'ın kızı Ash Ura! da, A. Çaktıcı Fransa'da ya takındığında yanındaydı, genç kız mafya liderinin "sevgUrsıydı. Bir bağların ve veridlr. Kayayı Rnhadalan Rapor, Hilrriyel, 27 Kasım 2002.

2) "Suda", "suden" ve "civ" üzerine lengüistik denemenin tekrar incelenmesi verimli olabilir.

3) Nitekim, uzun açılım ve "beraberlik" hikayelerinden sonra M. Alanson ile vuslat ilan edildiğinde, "çocukluk açkı" olduktan ilan edilmişİ. Sabetay Sevî'run emri, partner kıtlığı yaratmış ve çocukluk ilişkileri ile "İx;ni arkadaşımıla nıdam" çığlıklarının yukie!;nesine neden olmuştur, bunıl, ampirik olarak güilrebiliyoryını.

Burada yaptığım, antropologların, Afrika'da ilkelerin cinsel davranışları üzerine araştırmalarıyla eş değerdedir; belki daha zor olduğunu söyleyebiliriz. Veri bulmak zor ve dikkat gerektiriyor, ayrıca sujeler olmasa bile alan çok baklıdır.

"Birlikte Olduğu İnsanla Seks Yapamayan Kadın" İddiası

GÜNÜN
TARTIŞMASI

KAVGA

Hülya Avşar, bir röportajında "Evliliğin yürümesi için duymayacak, konuşmayacak, görmeyeceksin" deyince, Duygu Asena ona "Kadınlar bu kadar aptal, seviyesiz, yalak yavşak olmamalı" diye karşılık verdi.

Birlikte olduğu insanla seks yapamayan kadın huysuz olur!

Duygu Asena, kendisine "Aşk ile seksi karıştırıyor. Toplum için tehlike arz ediyor" diyen Avşar'a dün Habertürk'teki köşesinde yanıt verdi.

Bunların övünecekleri "güzelliklerinden başka" hiçbir şeyleri yoksa ve güzelliklerinin geçmeye başladığı 40'lı yaşlara gelmişlerse, sinir içindendirler ve saldırgan olurlar. Bu yüzden onlara hiç "bulaşmak" istemem. Ama 30 yıldır yazıyorsun, dile kolay... Bulaşıveriyorsun işte...

İkinci kez Hülya Avşar'a cevap vermek hatasını yapıyorum. İki yıllar önce Kadınca Dergisi çıkarken ve Hülya Hanım da bir gazetede "yazar" olmuşken feministlere bulaşmıştı ve "Feminizm potansiyel lezbiyenliktir" demişti. Böylece anlamını bile bilmediği üç kelimeyi birleştirerek bir cümle kurmuş ve gündeme gelmişti.

BU SON CEVABIM

Bir de topluma mesaj vermeye çalışıyorlar... Mesela çıkıp "Bir tokat dayak sayılmaz, bunun için erkekten boşanılmaz" diyebiliyorlar. Hülya Hanım gibileri, yani bazı "sanatçılar" tokadı dayak olarak görmüyor... Mesaj bu... Aşk budur... Yücedir. Koca, öüne her

gelenle yatıp kalkmayı alışkanlık etse de, kutsal yuva dağıtılmamalıdır. Kırılmış bir onurla, o adamın koynuna girilip, Türk kadınına mesajlar verilir. Bakın bu kadar güzel bir kadın da aldatılıyorsa, siz de aldatılın.

AKLIM SEKSTE

"Akli fikri sadece sekste olan bir kadın Duygu Asena" diyor yazarımız... Doğru... Ama "sadece" değil. Yani başka şeylere de takılıyor aklım. Aklım fikrim sekste; çünkü birlikte oldukları insanlarla seks yapamayan ya da aşk içinde, doyurucu seksler, tutkulu orgazmlar yaşayamayan, hele kocalarının bu seksleri başka kadınlarla yaşadığını bilen kadınlar huysuz ve mutsuz olurlar. Mutluymuş gibi yapıp, isterik kahkahalar atabilirler sadece... Sonra da sağa sola saldırırlar. Hele tek tutunacakları dalları güzel-

likse ve bu da artık gitmeye başlamışsa... Birkaç yıl önce onunla yaptığım söyleşide, durumunu gözlemlemiş ve anlamıştım. Ben de bir kadının ve onun için yürekten üzülmüş ve ona acımıştım. Böyle ünlü olmasalar da, onun gibi yaşayan kadın o kadar çok ki ve ben de o kadınların mücadelesini verdim. Bu yüzden asla acıdığım kadınları üzecek sert bir şeyler yazmak istemem. Onun için bu ikinci ve son cevabımdır.

Hürriyet, 27 Mart 2003

A. Doğan Matbuatının Hassasiyeti

Kaya'ya tecavüz tuzağı

Q Girls Grubu üyelerinden Reyhan Gökdeniz, evine gelen Kaya Çilingiroğlu'nun kendisine zorla tecavüz ettiğini iddia ederek, dava açtı. İftiraya uğradığını belirten Çilingiroğlu ise, "Olay reklam amaçlı" dedi

YAŞAR ÇAKMAK, DENİZ ALTINTAŞ, ABDULLAH MALKOÇ

Bugüne kadar Hülya Avcı, Kaya Çilingiroğlu hakkında pek çok "ikinci şahıs" sözü gündeme geldi. Ama bu seferki diğerlerinden farklı, çünkü bu bir aldatma değil, tecavüz iddiası. Daha önce Avcı'nın şov programına konuk olan, Q Girls Grubu üyelerinden Reyhan Gökdemir, evinde bir buçuk saat geçiren Çilingiroğlu'nun kendisine zorla tecavüz ettiğini öne sürerek, davacı oldu.

"Çirkin sözler"

İddiaya göre, Gökdemir önceki gece arkadaşı Burcu Arabaş ve Avcı'nın avukatlarının ortığı

Kaya Çilingiroğlu, eşi Hülya Avcı ve kızı Zehra ile...

Milliyet, 24 Kasım 2002

KAYA ÇİLİNGİROĞLU SAVCILIK İFADESİNDE İLİŞKİYİ KABUL ETTİ

Tecavüz yok rızayla oldu

Hülya Avcı'nın eşi Kaya Çilingiroğlu, savcılık ifadesinde Q Girls grubu üyesi Reyhan Gökdeniz'in evine gittiğini kabul etti ve "onunla kendi rızası üzerine" birlikte olduğunu öne sürdü. Çilingiroğlu, Reyhan Gökdeniz'in amacının "Şöhret" olduğunu belirtti.

Q Jazz Bar'ın dansçı kuzularından Reyhan Gökdeniz'e tecavüz etmekle suçlanıp geçtiğimiz cumartesi akşamı saat 18.30'da ilk incelemeyi yapan İstanbul Cumhuriyet Savcısı Mehmet Gürdal'a yaklaşık 20 dakika ifade veren Kaya Çilingiroğlu'nun ifade ayrıntıları ortaya çıktı. Tecavüz iddiasını reddederek komplo kurbanı olduğunu öne sürün Çilingiroğlu olay geçisiyle ilgili şu ifadeni verdi: "Kendisiyle odaya 2 gün önce Buzz Bar'da tanıştık. Daha sonra nereden buldysa cep telefonundan beni aradı. Bir

bara gitmeyi teklif etti. Kabul etmedim. Daha sonra çağrılar bırakmaya başladı. Ben de cep telefonuma düşen numaradan kendisini aradım. Kahve içmek için verdiği adrese gittim. Sonber ettik. Daha seksi görünmek için kıyafetini değiştirdi. Şort ve dekolte bir kışaht giydi. Daha sonra soyundu ve yatağa odasına geçti. Beni çağırdı. Bayanla kendi isteği üzerine birlikte olduk. Sonra saat 02.00 sıralarında kendisine alıttığımızda diyetik evden çıktım. Çıkarken apartmanın güvenlik görevlisi beni tanıdığını söyledi. Tecavüz iddiası, boyanın şöhret olmak amacıyla yapıldığı bir iftira. Ertesi gün basın mensupları beni aradı. Tecavüz iddiasını duyunca şaşkınlıkla Reyhan Gökdeniz, Çilingiroğlu'nun o gece sarhoş olduğunu ve kendisini saçlarından sürükleyerek yatağa odasına götürüp tecavüz ettiğini öne sürmüştü. Olayın netlik kazanabilmesi için, şikayeti-Gökdeniz'in yatağa odasından alınan çarşaf ve diğer numuneler üzerinde yapılacak sperm incelemesi sonrası düzenlenecek Adli Tıp raporu bekleniyor.

Onun ne yapmak istediği belli

Tecavüz iddialarının ardından zor günler geçiren Kaya Çilingiroğlu, konunun bu kadar çok uzatılmasının Reyhan Gökdeniz'e yarayacağını belirtti. Ses tonundan moralinin bozuk olduğunu anlaşılan Çilingiroğlu, şunları söyledi: "Ben size olayı anlatayım ve telefonu kapataım. Size gelene kadar gazetelerin üst düzey yöneticileri hepsi arkadaşım. Hepsi aradı. Televizyon genel müdürlerine kadar herkes karşı mahcup olurum. Dolayısıyla benden bir şeyler söylememi istemeyin. Bu konu hakkında söyleyeceğim tek şey, "Konuyu görün" olur... Ben bir şey söyleyeceğim, karşı taraf bir şey söyleyecek. Karşı tarafın reklamı olacak. Bunu uzatmanın bir anlamı yok."

Erkek arkadaşın var mı?

Reyhan Gökdemir, Hülya Avcı Show'da Avcı'nın "Erkek arkadaşın var mı?" sorusuyla karşılaşmış Gökdeniz, soruyu "Hayır, yok" diye yanıtlamış. Avcı da "Tabii olmaz" diyerek alaylı bir yorum yapmış. Bu konuşmaların Gökdeniz'i intikam almaya ittiği söyleniyor.

Hürriyet, 26 Kasım 2002

Yalçın Küçük

cesim okuyabildik: sevindik, Fakat büyük bir sürpriz bizi bekliyormuş, 9 Kasım 2002 tarihinde "yine araya hatırlı kişiler girdi ve Hülya Avşar'ın evliliği kurtuldu¹* haberi "bomba gibi" patlıyordu. Buradan kesinlikle düzenm Hülya'nın boşanmasını istemediği sonucunu çıkartıyoruz; ve eğer bu"düzen" bizim bildiğimiz "düzen"¹¹ ise güçlüdür ve boşanma imkansızdır, ne yazık, gelişmeler doğrulamaktadır.

Avşar'ın "Kaya beni hissettirmeden aldatıyor" açıklaması yetmemiş, bir de bunu güçlendirmek için "evliliğin yürümesi için duymayacak, konuşmayacak, görmeyeceksin" vaazında bulunmuştu; bu vaazın muhatabı kimdir, kimilerinin Avşar'ın kendisini anlattığını düşündükleri anlaşılıyor, belki de muhatap Kaya Çilingiroglu'dur. Duygu Asena'nın, Avşar'ın vaazını böyle anladığım düşünmek için ortada ciddi kanıtlar var; çünkü feminist Asena, H. Avşar için, "birlikte olduğu insanla seks yapamayan kadın huysuz olur" demektedir. Bundan, Kaya ile Hülya arasındaki cinsel ilişkinin, şu veya bu nedenle, sona erdiği çıkmaktadır; hem feminist ve hem de gazeteci olan Asenayı, bu yatakhane sektöründe, otorite kabul etmek durumundayız. Demek Kaya'nın kendisini harici yataklara atması bu yüzden, D. Asena'nın haklı olması mümkündür.

Cinsel ilişkinin sona erdiği ciddiyetle ileri sürülüyor, böyle bir durumda, tarafların dışında, düzenin hatın sayılır kişilerinin evliliği sürdürmek için ısrar etmeleri anlaşılır **bit** hal olmaktan uzak görünüyor; sanki "en güzel benim" yollu bağırان bir hanım ya birisinin üzerinde ya da sokakta kalacak, korkunun büyük olduğunu da tespit etmiş oluyoruz. Dahası da var, Hürriyet-Mtliyet and Co. Daha büyük bir telaş içindedir, şimdi buradayız.

Birgün "Reyhan" adında bir genç hanım, Kaya Çilingiroglu'nun kendisine tecavüz ettiği iddiasıyla ortaya çıkmıştı, savcılığa başvurduğu kayıtlıdır. Burada dikkati çeken ilk nokta, son zamanlarda "reyhan* ya da "reyan¹" isim sektörüne de nur yağdığıdır, şarkıcılar var, T. Erdoğan'ın son gelini ve gelinin annesi de "reyan* idi, onomastique"de "ahmet" ile "a¹met" arasında btr fark olmadığını tekrar hatırlatıyorum ve Hürriyet'ten E. Özkök, yakın zamanda bir "Reyan Tuvi" keşfetmişti ki, bir Yahudi yurttaşımız olduğundan kuşku duymuyoruz, işte şarkıcı Gökdeniz de bu sektördedir. Dikkati çeken ikinci nokta. Reyhan Gökdeniz'in şikayetinin, Kaya'nın boşanma dilekçesinin geri alındığı ay gerçekleşmesidir; bunu, zavallı Kaya'cıgm boşanma özgürlüğü için çırpınması şeklinde de anlayabiliriz.

Ama bir nokta daha var ki. çok daha önemli olduğunu sanıyorum, Kaya Cilingiroglu. bu tür ilskilerle tanınmaktadır ve dolayısıyla, "tecavüz" sözcüğü ağır olsa da, bu tur bir ilişkimn yaşanmış olması ihtimali yüksektir. Fakat hiç de öyle olmadığını görmekte gecikmiyoruz. M. Yakup Yılmaz'ın yönetimdeki Milliyet, Reyhan Hanım'ın şikayet için karakola gidişini, başka bir deyişle haberin çıkışını, "Kaya'ya Tecavüz TuzagT olarak sunabilmektedir. Bir şarkıcı karakola gidiyor, "tecavüz ettiler*" diyor ve Yakup Yılmazın yönetimindeki gazete hemen, o saat, "tecavüz"¹ teşhisi koyuyor, gazetecilik açısından utanç verici bir hal olması bir yana. Hülya Avşar'ın boşanması ihtimalinin, bu matbuatı çok korkuttuğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Milliyet ve Hürriyet and Co., Reyhan'ı şikayetinden dolayı pişman etmeye çalıştılar, sanki tecavüz eden Reyhan'dı ve hapse girmediğine şükretmek durumunda kalmıştır Basının ve ahlakın tarihinden bir **ibTet** levhası olduğunu düşünebiliriz.

Reyhan'ın çarşafı üzerinde de araştırma yapıldığını öğrendik, hastane raporunu Hürriyet. "Kaya'yı rahatlatan rapor: darp yok* başlığı ile yayınlamıştı;¹ sonunda Çilingiroglu da cinsel ilişkiyi kabul etmişti, fakat bu arada dövmediği, doktor raporu ile tespit edilmektedir Kaya'cığım darp etmeden cinsel ilişkiyi başarmasını "rahatlatan" ilan edebilmek için bir bildikleri olması gerekiyor ve biz bilmiyoruz Ama bunun. Kaya dan çok Hürriyet'i rahatlattığım artık biliyoruz, boşanma kapısı kapanmaktadır. Düzen, bir kez daha kurtulmakladır,

Bundan sonrası bizi pek ilgilendirmiyor, Kaya'cık darp yapmadan cinsel ilişkiyi kabul ediyor ve bütün matbuat Reyhan'ı taşlamakta birleşiyorlar, "recm" yapmadılar ve düzenin bir kez daha kurtulması kesindir. Nitekim, matbuatın bu büyük kampanyası sonuç veriyor ve Kaya'ya takipsizlik raporu alınıyor; Kaya'nın yaptığı hissedilmiş olsa da, artık "usturuplu" diyemiyoruz, kızgınlık göstermesi gerekli, fakat ne yazık, o da boşanmamaya mahkumdur, Avşar lızla soğuyor, "Kaya utanılacak bir şey yapmadı" demeye başlıyor, demek ki günah yoktur. Şeytan Reyhan. Kaya'cığı iğfal etmiştir, günah olur mu; buna rağmen Hülya Avşar, "Zehra olmasa çokıan bitirirdim" hitabeti ile Kaya'yı **ümitlendirmekle** birlikte düzeni tehdit etmekten de geri kalmıyordu, işte burada. E Üzkek'ün büyük keşiflerinden P. Suda. "bir kadın yüzünden boşanma" vaazı ile düzeni yine kurtarıyor;® önemli olan her zaman düzendir.

n Hürriyet, 27 Kasım 2002.

2) Hürriyet, 13 Anlık 2002.

"Sudbr üiterine lengüistik denemeyi tekrar incelemek verimli olabilir.

Hülya Avşar, önceki akşam yemek için gittiği Loft'da ayrılırken, "Bana biraz zaman tanıyın" dedi. Avşar, dün şov programının çekimlerinde ise, "Kaya'nın bu durandan üzülüp duyulmasını istemem. Onu kınayorum. Ama bir süre aynı kalmak yararlı olacak" dedi.

Kaya utanılacak bir şey yapmadı

HÜLYA AVŞAR DAN AF SINYALI

Tecavüz skandalıyla ağır bir darbe alan Kaya Çilingiroğlu-Hülya Avşar evliliğinde sürpriz gelişme. Avşar, hakkında takipsizlik kararı çıkan ve kuken aklanan eşine sahip çıktı: "Her erkek bu tuzığa düşebilir. Kaya'nın utanç duymasına gerek yok. Olayı gözümde büyütmem."

Hülya Avşar, Reyhan Gökdeniz tarafından tecavüz iddiasıyla hakkında suç duyurusunda bulunan eşi Kaya Çilingiroğlu'na sahip çıktı. Avşar, önceki akşam Kanal D Haber'e yaptığı açıklamada چنین söyledi. "Kaya benyle aynı yerlerdeyiz artık. Bir araya gelmemiz için biraz zaman geçmesi lazım. Yeniden bir araya gelmem ya da konuşmamız, yeni nihai karar verdiğimiz ana kadar ayrı evlerde kalacağız. Bu süre içinde sadece çocuğumu görebilir, görüşebilir de zaten." Çünkü delillerin bulunmaması nedeniyle, tecavüz davasının düşmesi sonucu rahatsızlayan Avşar, eşine tuzak kuruld-

ğunu söyledi. "Bir karar vermiş olsaydı beni tabii ki rahatsızlardı. Ayrıca gerçektense şu anda çok iyiyim. Bu son olaya çok fazla büyütmem gerek. Kaya'nın bu olaydan utanç duymasına ya da rahatsız olmasına gerek yok. Çünkü her erkeğin düşebileceği bir tuzak bu. Benim 12 senedir tanıdığım Kaya, hiçbir zaman böyle basit bir şey yapmaz... Kaya, çok iyi bir ailenin çocuğudur, son derece kötürüldür, son derece akli başında iyi bir insandır. Hayatında tanıdığım en kaliteli insan-

dır. Olayıyla onun böyle bir hataya düşmesini basiretinin sağlanması olarak görüyorum." Reyhan Gökdeniz'i isim vermeden ağır bir üslupla suçlayan Avşar, Kaya Çilingiroğlu ile evliliği ayrılmalarında bu yaşananların etkili olmadığını belirtti. "Fiyasada bu tür pek çok insan var. Etrafa tehlike saçıyorlar. Hatta belki hastalık da yayıyorlar bunlar. Eğer erkek içkiliyse, bir kadın da eğer onu kafaya takarsa, muhtemelen bir gün de eline eler diye düşünebilirsiniz. Erkekler üzgün bir şey."

■ MAGAZİN SERVİSİ

Hürriyet, 29 Kasım 2002

'Deliller saklandı'

Kaya Çilingiroğlu tarafından tecavüze uğradığını iddia eden Reyhan Gökdeniz Şimdi de delillerin yok edildiğini ileri sürdü. Q Kızı, takipsizlik kararına da itiraz etti.

Sevgilisi saklanıyor

Q Kızı'nın sevgilisi Ramiz Özbay ortadan kayboldu

OLAYIN patlak vermesinin ardından ilk günler Reyhan Gökdeniz'in yanında olan sevgilisi Ramiz Özbay ortadan kayboldu. Acemi çapkın Ramiz, ilk günlerde "göğsünü Reyhan'a siper etti". Ama çalışmalarını görünce sevgilisini savunmaktan vazgeçti. Hele de "A Takımı" programında Savaş Ay'dan "Öğün sen ne yapmaya çalışıyorsun" diye tatlı sert bir "İrca" yitince ortadan kaybolmayı tercih etti.

Q Kızı Reyhan Gökdeniz, Kaya Çilingiroğlu ile yaşadığı ilişkinin peşini bırakmıyor. Hülya Avşar ile Kaya Çilingiroğlu'nun yuvaasını sarımsan tecavüz. "Bombası'nın kahramanı Reyhan, "Beni bu kadar kolay harcamazlar" tavrıyla avukatı Cezmi Parlak'la birlikte sonuna kadar savaşacağını söylüyor.

Q gece unutulmayacak

Habirleyeceğimiz gibi yeni Nez olabilmek için Q Jazz Bar'daki seçmelere katılan ve elemeleri geçen diğer 2 kızla birlikte bir grup oluşturan Reyhan Gökdeniz, "daha dün bir, bugün iki" piyasada olmasına rağmen Kaya Çilingiroğlu ile 8 aydır "hanka" eduklarını ileri sürmüştü.

Q meşhur gece de Kaya'nın "Çok önemli bir şey söyleyeceğim. Hemen görüşmemiz gerek" diyerek evine gelme isteğini tavrından kırılmasına rağmen kabul ettiğini söylemişti. Ardından ne yaşanmışsa yaşanmış, Reyhan Gökdeniz, salıyah erkeki kaza-kola gidip bombasını patlatmıştı. Kaya Çilingiroğlu buna tecavüz etti!

Dilekçeyi avukatı verdi

İddia ciddiymi. Emniyet birimleri hemen devreye girdi. Tecavüzü kanıtlayacak deliller arandı. Elde edilebilen ne varsa incelendi ve sonuç açıklandı. Ortada tecavüzü gösterecek bir kanıt yoktu ve "Evet seviştik ama zorla değil" diyor Kaya Çilingiroğlu hakkında dava açılmıyacak. Ancak bu gelişmenin ardından susup oturmayacağına herkese gösteren Reyhan Gökdeniz, Kaya Çilingiroğlu hakkında verilen takipsizlik kararına itiraz etti.

Günaydın, 5 Aralık 2002

Hülya Avşar. bir süre ayrı yaşıyor;¹ sonra düzen normal olarak akıyor, bundan sontası bizim ilgi alanımızın dışındadır

Onomastiquc bulguları özetlemeden önce, cinsel davranış üzerindeki ilk analizleri geliştirme gereği duyuyorum; ekonomi politik ilişkilerinde yardımına muhtaç durumdayız. Daha önce pek çok kez açıkladığım "tit" modelimizi tekrarlamak için bir ihtiyaç duymuyorum, turizm-inşaat-tekstil ve son yıllarda ekonomi vc politika bunlara dayanmaktadır. Kuşkusuz, bunlar da iktisat politikasına dayanıyorlar ve bu nedenle şekillendiriyorlar. Bu açıdan ti ti baş aktörlerle de donatabiliyoruz, turizm ile M. Nazif Günel'i, inşaat ile !>ank Tara'yı ve tekstille de Turgut Yılmaz'ı ve burada Cavit Çağlar rakipir, sembolleştirebi liriz.

Tekstili ele aldığımızda, "esir ücreti" diyebileceğimiz bir ekonomidir; kadın işçi, aşırı ölçüde çocuk işçi vc ayrıca kaçak işçi ile yürütölmektedir, sigorta ve sendika silinmiştir. Üretim süreci çok çeşitli ve aşikar nedenlerle mafyöz bağlantılara dayanmaktadır; Orta Çağ insani kalmaktadır. İhracat ise, sürekli devalüasyonları zorunlu kılmaktadır, 2001 Şubat Devalüasyonu ve arkasından gelen sürekli devalüasyonlar, "tit" için yapılmıştı ve rahatlatmıştı

Futbol kulüplerinin başına yakın zamanlarda sadece inşaatçılar geliyordu, G, Sazak ve A. Yıldırım misali ve şimdi tekstilciler de gelmektedir, S, Bilgili ve Ö. Canaydın örnektir; buna mecburlar. Çünkü Orta Çağ'da korsanlar katedral yapıyorlardı ve kulüp başkanlığı, yüksek komutanlar, matbuat oligarşisi ve hiç kuşkusuz manken ve entertainment sektörüyle de teması sağlamaktadır. Esir ücretlerinin geçerli olduğu ve mafyöz ilişkilerin zorunlu olduğu tî'tçiler için, kulüp başkanlığı ile Orta Çamdaki katedral inşaatı aynı işleve sahiptir ve dolayısıyla anlayabiliyoruz.

Rant ve tekelokrasi teorileri işte burada aydınlatıcıdır, bana sık sık soruluyor, "peki nasıl oluyor"; başkasına müsade edilmemektedir. Fenerbahçe'de başkan G. Sazak, Beşiktaş'ta başkan Süleyman Seba ve Galatasaray'da başkan Alp Yalman sabetayist idiler; geçmiş dönemlerden söz ediyorum. Burada bir tekel var ve devam ettiğinden kuşku duymamız için bir neden görmüyorum.

Aşağıya doğru yayılmaktadır, Mustafa Işık Denizli'nin sabetayist olduğu-

1) Biz böyle biliyoruz, o simcin kimse var mı. maibuatm vairsı bile, bu sektörde, haber verme özgürlüğü yoktur ve bu nedenle "ayrı yayıyo/" demek zorunda kalıyoruz. Bu, bilim düzleminde, bir doğrulanmamış bilgidir.

Yalçın Küçük

nu tespit etmiştim, hem "Fatih" ve hem de "Terim" adına sabetayist isim-sözlüğünde rastlıyoruz ve henüz incelemedim; basketboldan sonra futbol takımlarının da sabetayizmin umarı haline getirilmesi dönemi başlamış görünmektedir, Basketbokla herhalde dev adamları sabetayist olarak düşünmemiz yerindedir, istisnaları ihmal edebiliriz; futbolda ise ilerliyoruz, İbrahim Toraman, ilerleme demektir

Bu yeni sürecin iki "yararı" var, ilkin, sabetayizm içinde sosyal adalet programının yüksek tutulmasına imkan vermektedir, yoksul sabetayist ailelerin çocuklarına da şöhret ve para kapıları açılıyor, ikinci olarak, bir de partner darlığına çare olmaktadır, artık entertainment sektörünü rahatlatan bir işlev görmektedir

İlkin Avşar ile ilgili bir ek olduğuna ibaret eniklen sonra¹ isim bilim analizlerimize geçebiliyoruz; "helin" adının Türk isim sözlüğünde hiç bir yeri olmadığı kesindir "Leyla" adının var, ama, hem "leyla" ve hem de "laila" olarak Yahudiİlcrimiz ve sabetayistleriniz tarafından taşındığını pek çok kez tespit etmiştim. "Emral" ismi de harika; "imir", "emre" veya "imre" üzerinde de yeterli bilgi sahibiyiz; "aT, "orai" veya "ura!" da da karşımıza çıkıyor. Kimse merak etmiyor ve "emrai" nasıl isimdir denmiyor; İbrani, "Tanrı'nın Sözü"¹¹ anlamına gelebilir; Hülya Avşar'ın annesine yakışmaktadır.

Köylerde olabiliyor, kentlerde ise Türk-islam isim sözlüğünde anne ve babalarla çocukların aynı ismi taşımaları çok nadir görülmektedir; Denктаş'ın New-York'lu Doktoru Mehmet Üz'ün hem babasının ve hem de oğlunun isimlerinin kendisinininki ile aynı olması dikkat çekmektedir. T. Erdoğan'ın son gelini Reyhan ile annesi da aynı ismi kullanıyorlar ve Kaya Çilingiroğlu da babası türünden Kaya Çilingiroğlu'dur. "Çilingiroğlu" adını bırakıyoruz ve "Kaya" üzerinde durmak istiyorum.

Kuşkusuz geçerken saptamak çok yararlı oluyor, savcılık önünde Reyhan'la darpsız cinsel ilişkiyi kabul eden mazlum Kaya'nın annesinin adı "Gülümser" olarak kayıtlıdır ki, bu kitapla hamrladığım sözlükte, "ishak" girişinin karşısında yer almaktadır. 1zak^r veya "Ishak" İbrani'de, herkes bize "gülür* veya "gülümser" anlamındadır; Tevrat'a göre Sarah, Abraham'dan hamile kalınca

1} Bir mesleği var mc, ben icksitiriliği uygun buldum. E. Acnr'cbn sonra futbolcu Serhat isabetlidir, yalnız böylece Esra E/on açıkta knlıu^ görilnüycr; sirkülasyonun yüksek olduğunu biliyoruz, Ayrıca futbolcular îimsında "emre" çoğalmaktadır.

Tekeliyet

S. Akm &• E- Eron & H, Avşar & E. Acar ve Kapalı Devre

"Artık peşimi bırak Helin'le beraberim"

**Eski sevgilisi Serhat Akin'ın
bu mesajı, manken Esra
Eron'a sinir krizi geçirtti**

ESRA Eron, Fenerbahçe yönetimi ile arasındaki buzları erittikten sonra kendisinden ayrılan Serhat Akin hakkında gazetecilere demec vermeye devam edince eski sevgilisini kızdırdı. Akin, Eron'a olan kızgınlığını "Artık peşimi bırak. Kendime yeni bir sevgili buldum. Helin Avşar mesajı atarak gösterdi. Serhat'ı hala sevdiğini ve barışmalarının mümkün olduğunu söyleyen Eron, bu mesajdan sonra sinir krizleri geçirdi.

ERON kendisini eve kapatıp gozyası dökerken, Erdiñ Acar'dan ayrılan Helin Avşar ile Serhat Akin arasında lüzlenen ask tüm yoğunluğuyla sürüyor. Akin, geçtiğimiz hafta Reina'da Helin Avşar ile samimi görüntüler sergilemişti. Birkaç gün önce de Laila'da eğlenen ama birlikte fotoğraf çekilmeyen çift, tekne ile ayrıldı.

Serhat Akin

Helin Avşar

Esra Eron

Milliyet, | 1 Ağustos 2003

Helin AVŞAR, Erdiñ ACAR

Bir dargın bir barışık

Hülya Avşar'ın kardeşi Helin Avşar, bir yılı aşkın süredir Erdiñ Acar ile bir dargın bir barışık ilişki yaşıyor. Helin Avşar ise bu aşk ile büyük bir değişim içine girdi ve neredeyse kapı dışarı çıkmaz oldu. Yeni yıl öncesi ayrı olan sevgililer, 2003'e ayrı girdiler ama geçtiğimiz hafta tekrar barıştılar. Sevgilisi ile barışır barışmaz çıktığı gece turlarında objektiflere takılan Helin Avşar'ın yeni saç modeli ise dikkat çekti.

Günaydın 13 Ocak 2003

Yalçın Küçük

böyle konuşmuş, bu nedenle, İshak" girişine koydum, ama, Gülümser Çilingiroglu'nun bunu bilmemesi ihtimal dahilindedir. Şimdi sırada Kaya var, geçiyorum.

Junior Çilingiroglu'na layıktır, ^kaya" bizde çift-cinsiyetli bir isim, "kadın yazar" Cahit Uçuk'un ablasının da Kaya olduğunu not etmiştim ve biz buna, ibrani karşılık bulabiliyoruz, Cumhurbaşkanı hazretleri Fahri Koratürk'ün eşleri Emel Hanımefendinin babası Selah Cimcoz idi; ittihat ve Terakki İçinde önemliydi, sosyalist kanada mensup olduğunu biliyoruz, Gmcoz Selah'ın sabetayist olduğu kesindir, karakaşı olması muhtemel görünmektedir; yazarlardan Selah Birseli ise kapani düşünebiliriz; "selah¹¹, kaya demektir. Çeşitli yollarla aklanabiliyoruz.

Doğrudan doğruya taşıyanlar veya "selahattin" ismine asimile edenler olmaktadır; birincileri cesur ve ikincileri kumar sayabiliyoruz. Yalnız "s" ve "l" konsonlarını sabit tutarak "aslı" ve hatta "sıia" olarak sürdürenler de çoktur; "kaya*" ise Türkçe varyantıdır. Hiç kuşkusuz bütün kayalar sebh'a bağlıdır demek imkanına sahip değiliz ve öyle bir iddiamız bulunmamaktadır. Bilim iddiadır, yalnız bu, ilişkiler için geçerlidir, bunun dışında probabilistik ifade kutlanmayı tercih ediyoruz.

Başka bir bölümde de değinmek zorundayım, "Mardin" ailesinin sabetayist olduğunu biliyoruz, muhtemelen kripto; hukuk profesörü Ebulula Mardin'i hatırlayanlar olmalıdır ve adı, Ula'nın babası ya da atası anlamındadır. Kim, "Ula", üçüncü yüzyılda yaşamış Filistinli bir bilgidir, Yahudîydi; önemlidir, ad» "Ula" veya "Ulla" olarak saygıyla taşmıyor. Bu adın bir de "boyunduruk" anlamı var ki, Hülyaca uyup uymadığına karar veremiyorum. Halbuki, "Hulda^{1*} daha uygun düşmektedir, İbranilerin kadın peygamberlerindendi. Hülya da dinsel emirler ve vaazlar vermekten geri kalmamaktadır,

Noya'dan "oya" veya Fortuna'dan "tuna" yapıyoruz; Ula'dan, *ulya^B yapmak mümkündür. Bu arada hatırlatıyorum, isim bilim için bir test geliştirmiş durumdayım; "şanT. New York'ta "sam*", "cem*" ise "sem" olarak söyleniyor ve "hülya", New-York¹'ta kesinlikle "ulya" telaffuz edilmek durumundadır, noktalar ve "h" her zaman düşüyor, öğrenmiş bulunuyoruz. Demek ki, Hülya, New York'ta kesinlikle Utya'dır¹ ve bunu da Ula'nın bir varyantı sayabiliriz.

1) Yaludi isim bilimin en güvenilir kaynaklarından birisi B. Kaganofi; Tevrat'tan çıkma, kızlar için popüler isimlerden birisi olarak •Hulda• adına işaret etmektedir, Tikva, "Umut* veya

Bir kadın peygamber adı olan "Hulda" da mümkündür; yalnız "Ula" olarak sabetayistlerimiz tarafından taşındığına işaret ettik ve daha da Önemlisi, bilimsel açıdan zengin bir mezar taşından "Ulya" adının da kullanıldığını gösterebiliyorum İzmir'de Belediye Başkanlığı da yapmış. Şişli Terakki'den, müteveffa Osman Kibar'ın eşinin adının "Ulya" olduğum* çıkarabiliyoruz. Kibar Ailesi'nin sabetayizminde hiçbir kuşku bulunmamaktadır; kızı Bige Özgener'e ait bu ölüm ilanı, mezarlık olarak "Işıkkent" yazılıdır, "Bige" dahil sadece Yahudiler tarafından taşınan, "Bika"¹ varyantı da var ve "Vadi" anlamındadır, pek çok isme açıklık getirmektedir. Bu mezar taşı aynı zamanda "Ulya"

"Cımlı", Huldamn kayınpederi oluyor. Hilda, semantik pıddı. Hülyamı daha çok çağrıştırmaktadır.

Benzlon C. Kaganoff, *AEHctioruny afjetvisb ttemes and Their HUtory*, London, 1977 1996, p 00,

Bu arada not edebiliriz, Kaganoff, Slav ilkelerden muhtemelen Rjsya'dan göç etmiştir, "off" "-oğlu" veya "zade" ekini kestiğimizde "kağan" kalıyor, 'kohen* veya *kahana', Rus yada böyle söylenmektedir.

- 1) Osman Kibar'ın diğer kıtının adı "Selj" ve Yahudi isim-sözlüğünde *Sali" ; bu, bu aUenin isimlerine çok bağlı oldukları göstermektedir. Dolayısıyla sabetayist isim biliminde güvenilir bir model oluşturmaktadırlar. Bike, "Aybike" olarak da söyleniyor; yalnız tek başına olunca sonore g'yi tercih etmek yerindedir, C. Kırca'nın eşinin adının da "Cige" olması muhtemel görünmektedir.

adınına da kesinlik kazandıyor; bu nedenle diğer Hülyalar veya Ulya'lar üzerinde durmaya gerek duymuyorum, Sırada "şar" var.

Bir başka mezar taşı, "şar" ve "uluşar" soyadlarının taşındığını haber veriyor, "şardag" da var, M. Okanşar aleste haldedir; "şardan" soyadındaki "-dan" ekini "soydan* soyadındaki "-dan" olarak düşünebiliriz ve bu soyadından Selim Soydarı hatırlıyoruz. "Şar", ibrani'de şarkı ile ilgili bir sözcüktür; İbrani "şiiir" ise "şarkf demektir, "Avişar", şarkı söyleyen babamdır, veya kısaca "şarkı babamdır" anlamına izelivur ki. isim olarak da lasınavor. "avsar" da müm-

Şar'lı Soyadları

VEFAT

Merhume Resmiye ve merhum
Faik Şar'ın kızı,
merhum Namık Uluşar'ın eşi,
merhum Uğur Uluşar'ın annesi, Bekret
Uluşar, Oya, Baykal Evren'in anneleri,
Funda, Erhan, Fırat'ın anneanneleri

**PAKİZE
ULUŞAR'ı**

Kaybetmenin derin üzüntüsü içindeyiz.

Yiğit-Ciğdem Şardan
Posta, 9 Ağustos 2001

kündür. "Gürel" de, "Gur-al", "Güreir, "Gur-al-i" olabiliyor; "-i", possessive. 'benim' ekidir, "Allah'ın Aslanı" ile ¹¹ Benim Tamımın Aslanı¹ arasında bir fark bulamıyoruz. Dolayısıyla "avişar" ve "avsar" birbirinin yerine geçiyorlar; kanıklık görmüyoruz.

Bitirmiş durumdayım; kuşkusuz minik Zehra'yı unutamayız ve unutabilmeyi tercih ediyordum. Ne yazık ki "Zohar" ile "Zehra" arasında en küçük bir fark bulunmamaktadır; ilki İbrani ve ikincisi Arabi'dir. Her ikisinde de "z", V, V konsonları var; Arabi ve İbrani yalnızca konsonlarla yazılıyor, "zo-

har", "zehra" ve haila "zöhrc" yazılışları arasında bir fark geremiyoruz. "Zohar", Kabalacın büyük ve kutsal kitabının adı;¹ Kabala ile de Yahudi mistisizmi anlaşılıyor, ışık buradan çıkıyor, her sabetayist buna inanmak durumundadır. Bir nokta daha ekleyebiliriz, her Yahudi kabalist değildir, fakın her sabetayist kabalisttir; başka bir deyişle, sabetayizm Yahudi mistisizminden ve kısaca, Zohar ya da Zehra'dan çıkmış olmaktadır.

Hem Emral ve hem de Gülümser'in torununa, Zohar veya Zehra adı çok uygun düşüyor ve ben Zölire'yi Tercih ediyorum. Güzel ama bütün bunlar uygun düşüyor mu, bulgularımın hepsinin yanlış olmasını umut ediyorum, Hepsinin yanlış olduğu gösterilirse çok sevinirim, çünkü yanlış, yanlıştır.

i)"Bo sizli mezhep, İzmir'de Türkler arasında Kan-ıMenteş lakabı ile anılan bpanyah muhacir Valmdi Modehay Sebi'nin, 'geyik' oğlu Abbeiy Sebi'ye. 1632-1675, bağlanır. Hahamlık tahsil ederken, bilhassa Zohar'ın mütalaası ile, "Kabbah" udi altında toplanan teesorik fikirlere merak sardırın bu genç Yahudi, o sırada Anadolu beklenen Mesih'in kendisi olduğu iddiaları ile, Orta;yi çıkınışı v*: İzmir'de" 164B Aru-sinde mesihliğini ilan etmiş"1 idi, *kıfım Amiktopedisi*, üçüncü Cilt. s, 646.

Şunları eklemem gerekiyor. İbranî Ş'yi biz "S" olarak söylüyoruz, "Şplom" ndım "Selami" obrak taşıyoruz, yalnız eski metinlerde Ş'de ısrar görülmektedir, "v" ile "b" birbirinin yerine geçmektedir, baktaki karakter tsadik olduğu için transliterasyonda tereddütler çıkıyor, *Zv'C ve "Sel]]" veya "Sevi" denmektedir, sözcük anıyı geyikir.

"Modeliny* olamk ynKılan isim "Mordehay* olarak dı ıaşıyor ve başka bir yerde , Profesör Gabnle'ye dayanarak Mordchay'ın Türkçe karşılığının "Menieş' olduğunu işaret etmiştim, bu ad ve soyadlarına rastlıyorum. Demek ki, "Memeş" ıd ve soyadlarının bir bölümünü 'Mordehay* sayabiliyorum.

Altıncı Bölüme Ek Belgeler-1

AVŞAR ve ULYA

İki belge ekliyorum. Sabetayizm'in "benzeme-benzet" emrine göre mahalli isimleri, "gentile" adlan, kullanmak caiz, fakat benzetmek farzdır. Ankara'dan bir "mmt", "avşar" soyadı üzerinedir. Ne anlama geliyor, artık sabetayizm'i bir disiplin haline getirebilmiş durumdayız, buradaki "avşar" işaretinin değerlendirilmesinin zor olmayacağını sanıyorum.

İkinci belgede, daha önce hülya'yı "ulya" olarak taşıyanların da bulunduğu işaret etmiştim, şimdi daha inandırıcı bir "mmt" ile karşı karşıyayız, Burada Ulya'ya, "germen" soy adı hayli uymaktadır. Ben, ilaveten, sadece lengüistik ve onomastique açıdan "hülya" ile "ulya" arasında bir fark olmadığını hatırlatıyorum.

Avşar Soyadı ve öze! & Örye Adlan	Ulya Adı & German &• Mafeu Ayhan Soyadı
VEFAT Merhume Feride Okay ve merhum Muhlis Okay'ın kızları, merhum Remzi Avşar'ın eşi, Allındai-Özel Avşar, Örgel-Turhan Tunalı, Yurdanur-merhum önder Avşar'ın sevgili anneleri, Nilüfer-Ali Avşar'ın, Ceylan-İbrahim Dedecioğlu, Pınar-Rotar Berier, Peri Avşar, Burak Tunalı'nın biricik babaanneleri, Ahmet-Özlem-Mert-Melike'nin birtanecik büyük babaanneleri, çok kıymetli aile büyüğümüz, Ayaş eşrafından NİMET AVŞAR 22 Ocak 2003 tarihinde vefat etmiştir.	VEFAT Trabzon eşrafından, merhum Cemal ve merhume Muminal Maku'nun damalları, merhum Kemal, merhum Hüsnü, merhum Ahmet Aybay, merhume Müzeyyen Nemli, merhume Didar Gologlu, merhume Meliha Elbi'tuin kardeşleri. Suha Germen, Seda ve Selen Aybay'ın büyükbabaları, Cenap-Şenol Aybay, Ulya-Yavuz Germen ve Ecmel Aybay'ın babaları, Adalet Aybay'm eşi MEHMET RIZA AYBAY Hakk'ra rahmetine kavuşmuştur.
Hürriyet, 23 Ocak 2003 Nota Bene: Ankara-Ayaş sabetayizmin yoğun olduğu bir yöredir.	Hürriyet, 31 Araîlfe 2002

Altıncı Bölüm Ek Belgeler-2

KAPALI DEVRE SIKINTILARI

VE BİRİCİK EUDEN
SAHNEDE

iki yıl sonra Laila'da Biricik Suden'le san cterece samimi bir şekilde eğlenirken görüldü Çilingiroğlu. Hülya her zamanki gibi eşinir arkasında durarak, "Kaya ile Biricik çocukluk arkadaşı. Boyla bir şev olamaz" dedi. Kaya Çilingiroğlu'nun bu konuyla ilgili yorumu ise şok ediciydi: "Biricik'le birlikte olmadık ama bu birlikte atmayacağımlı anlamına gelmiyor!" ikili, bu olaydan sonra uzun süre konuşmadılar, Ancak hayatlarındaki minicik bir çocuk onları birbirlerine bağlıyordu. Zebra nedeniyle olanları bir kez daha unutulmuş evliliklerine kaldıktan yerden devam ettiler, Avşar, Laila kaçamağından bir hafta sonra Laila'ya eşiyile Qiderik gövde gösterisi yaptı ve sorular karşısında "Ben fief Laila'ya gelirim" yamını verdi,

YOLU AÇIK OLSUN

Avşar, eşinin çapkınlıklarını röportajlarında da zaman zaman dile getiriyordu. Geçtiğimiz hafta yine bir röportajında Hülya Avşar, "Kaya mutlaka hissettirmeden beni aldatıyordun Yani benim kocam beni aldatmaz demem asla. O zaman kendimi seri zekalı durumuna sokmuş olurum. Sen hissetmediğim sürece de yolu açrk olsun" dtyerek eşine güvensizliğin ne boyuta geldiğini ortaya koydu

Hütiyet, 7 K'^ım 2002

İşte eşinin
dava dilekçesi

Avukatı E. « m a n Hacıbckiroğlu aracılığıyla Sarıyer i. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde Hülya Avşar'ı boşanma davası açan Kaya Çilingiroğlu. dilekçede bürosunun adresini ika mel yeri Olarak güslerdi. Çilin giroğlu'n Un avukatının Medeni Kanunun 166/1 maddesine istinaden açtığı boşanma davass dil e k l i n d e ş i r l a r yazılı "Taraftar arasmdafcl düşünce farklılıkları, evlilik birliğinin temelinden asılmasına reden olmuş ve ortak hayalı sürdürebiluelerios engel teşkil eder hale fielmişir. Bu nedenle boşanma davaimm akılma zorunluluğu meydana gelmiştir. Tarafların boşanmasını aız ederim...."

• MAM AYONGÖZ

Hürriyet, 8 Kasım 2002

ANNESİ DE DAMADA KIZGIN
Torunumun babasını
gördüğ mü var?

Hülya Avşar'ın annesi Emrai Avşar şok ayrılık kararının Kaya Çilingiroğlu'nun çapkınlıkları yüzünden alındığını söyledi.

Anne Avşar, "Önceki gün çek şiddetli kavga etiller, hu doğru. Bu kavga somasında Haya grimi}, dilekçeyle mahkemeye başvurmuş. Ama ben ayrılacaklarını sanmıyorum. O zaman çocuğu yapmasa lirdi. Çünkü Zehra babasını çök düşkün. Ama babayı

gördüğ mü var?" dedi. Ancak Emral Hanım, çiftin h'j-şannusına yinc de harşı çıktı ve "EİDşanamaztar. Boşanırlarsa k z -

nn evlathıktan reddedenin. Evliliklerde böyle durumlar olabilir tır ülke soflucu hırsıslamp bo>e bir şeye kal-kışmış ol abı liri et. Zehra'nın iic şeyden haberi yok. Ben Zehra'yı düşünüyüdüm" ılı ye konuşlu.